הלכה · מערכות וענייינים

# בית אבא

רבי אליהו יהודה הכהן גוטווירט

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# בית אבא

רבי אליהו יהודה הכהן גוטווירט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-אבא/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162152 של הספרייה.

# תוכן העניינים

**הקדמה** ..... 4
**פתח הבית** ..... 7
**סימן א** ..... 37
**סימן ב** ..... 93
**סימן ג** ..... 131
**סימן ד** ..... 207
**סימן ה** ..... 248
**סימן ו** ..... 281
**סימן ז** ..... 291

# הקדמה

## הקדמת בן המחבר

ויעל אליהו בסערה השמים ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד גומ' (מלכים ב' ב').

בהיותי מצוי מאביב נעורי במחיצה אחת עם כבוד אבי הרה"ג ז"ל לא ראיתי השנוים שנתהוו בו לרגלי מחלתו שהצעידתהו צעדי שאול ולא האמנתי כי יבא יום והוא יעלה בסערה ואיננו ואנכי צועק אבי אבי ואין עונה לי. ומתוך כך לא עלתה לי לצערי הגדול לקבל תורה מפיו ולהכיר את היקף אישיותו המזהירה במדה זו שאת חסרונה אני מרגיש עתה, אכן כמצער כוחותי אשרטט איזה שורות לכבודו ולזכרו לדמותו האצילה ולהתפתחותו הרוחנית.

אבי ז"ל נולד בשנת תר"ן בלבוב וקבל בבית אבותיו חנוך מצוין מוריו היו ת"ח הכי מפורסמים והוא בהתמדתו הנפלאה היה תלמיד מאזין ומקשיב להם ידיעותיו התורתיות התרבו באופן נפלא עד כי בהיותו כבן ח"י כבר נסמך להוראה מגדולי הדור, ה"ה הגאון מהר"ש ענגיל מראדימישלא. הגאב"ד בראדי, הגאב"ד סטאניסלאוו הגאון ר' מאיר אראק האבד"ק טארנא והאדמו"ר מאסטראווצי זכר כלם לח"ע.

בשנת תרס"ו כאשר נתחנך התלמוד תורה פה לבוב הי' דורש ברבים בהלכה ואגדה והפליא כל השומעים.

בשנת תרס"ט לרגלי עלות אבי זקני הר' אליעזר גוטווירטה לא"י בעניני הכולל נספח הוא אליו וביר‌ושלים עיה"ק כבדוהו הרה"ג דשם בדרשה בבהכ"נ ופלפל בחכמה עם חכמי העיר הה"ג ר' שמואל סאלאנטער הרה"ג ד' חיים בערלין (עיין בפנים הספר סי' ג') ומאז שמו הולך ומפורסים בין גדולי הדור והוא עומד אתם בחליפות מכתבים בלתי מפסקת.

הרבה שנים אחר המלחמה היה דורש בשתי שבתות השנה שבת שובה ושבת הגדול בבית המדרש הגדול דחו"ל פה"ק דרוש ארוך בהלכה ואגדה והמשיך את לב השומעים.

הוא נקטף באביב ימיו אכן אפשר להמליץ עליו דברי ר' חייא בירושלמי פאה פ"ב מתוקה שנת העובד במשל למלך ששכר פועלים וכו', ככה גם הוא במשך ימיו הקצרים מילא בהתמדתו הגדולה ובהרבצת תורה מה שנחסר לו אח"כ עי"ז שנקטף באילן באמצע פריחתו. יומם ולילה לא נח ולא שקט להרביץ תורה בישראל בהישיבה עץ חיים פה"ק לקח חבל גדול והי' דואג לכלכל התלמידים ברוחניות ובגשמיות וכשהוא לעצמו לא פסק פומא מגירסא.

בשנת תרצ"א התחיל אבי ז"ל בהוצאת הספר "בית אבא" ובדעתו הי' להדפיס חיבור גדול לערך חמישים קונטרסים, אך לסבת מחלתו ויסורים נוראים ביחור בשנים האחרונות לפני פטירתו לא זכה לברך על המוגמר והפסיק באמצע הפרק. אנכי לפי מעט השנים לא אוכל לקחת עלי העבודה לגומרו, כי מותר הכתבים שמצאתי טעונים ברור, כנוס, העתק וסדר, ועוד מכשולים אחרים המונחים בטבע ענין כזה, וממלא אנכי אחרי בקשת רבים ושלמים מלומדי תורה וממעריצי שמו שלא לדחות הדבר עד שיצא הספר בשלימות רק לזכות את הצבור בחידושי תורתו ובפרי שכלו כך כמות שהוא נדפס כבר ע"י מר אבא ז"ל לבד אהי' כובש דברי תורה מלומדיה. והוספתי רק בראש הספר פתיחה בדברי אגדה בשם פתח הבית מה שדרש אבי ז"ל בש"ת בביהמ"ד הנ"ל.

מר אבי ז"ל קורא לספרו את השם בית אבא ד"ת אליהו בן אליעזר. בכוונה להביע על ידי כך את רגשי הכבוד והתורה שהוא רוחש לאביו הוא זקני הרב החסיד הן גביר ר' אליעזר גוטווירטה נ"י בעד דאגתו לגדלו על ברכי התורה ולהדריכו בדרכי המסורה הקדושה, והשתדל בכל כוחו להפנות את לבו לתורה ולחכמה ולאחוז במעשי אבותיו הגדולים.

מצאתי חובה לנפשי לעשות פה זכרון לנשמת אמי זקנתי הצדקת מרת חי' הינדא ע"ה אם אבי ז"ל אשר נפשה היתה קשורה בנפשו, במשך ימי חליו לא זזה ממטתו להשגיח עליו להשקיט מעליו היסורים בכל מה דאפשר לעשות בידי אנוש, ומתה שלשה שבועות קודם פטירת מר אבא ז"ל ביו"ד כסלו תרצ"ג. ויש להמליץ עליה מה שמסופר בכתובות דף ק"ג בפטירת רבנו הקדוש שאמר יוסף חפני ושמעון בני אפרתי הם שמשוני בחיי הם ישמשוני במותי. סבר מיני' בהדין עלמא הוא דנאמר כיון דחזו דקדם ערסייהו לערסיה שנקברו קודם אמרי ש"מ בההוא עלמא הוא דקאמר, וכן ראיתי אצלה שאחד ששימשה את אבי ז"ל במס"נ לפני פטירתו קדמה מיתתה למיתת אבי המנוח כדי לשמשו ג"כ לעולם הבא. היא הביאתו לידי כך לחכמתו בתורת ד' כמו דאמרינן בש"ס הני נשי במה קא זכיין דאמטיהו בנייהו לבי כנישתא, כן היא מקטנותו דאגה לחנכו על ברכי התורה ביראת שמים וזכות תורתו תגן בעדה ותהא נפשה צרורה בצרור החיים בגן עדן.

אם כי ידעתי מך ערכי דאכתי דרדק וביותר דבעלי תריסין עיילין אין לי להדחק, אכן מדעתי את גוגל הנ"ר שיהיה לנשמת אבא מארי ז"ל הרשיתי לעצמי לכתוב פה רק דבר קטן משמי אשר הי' זה זכותי.

**ויצב** יעקב מצבה על קבורתה היא מצבת קבורת רחל גומ' (בראשית ל"ה) וכתבו המפורשים לדקדק מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דשקלים דאין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם זכרונם והובא ברמב"ם פ"ד מה' אבל) א"כ למה העמיד יעקב אבינו מצבה

על קבר רחל הצדקת. עיין בנחל קדומים עה"ת. וכן צריך ביאור דיותר הו"ל לומר על קברה ולא על קבורתה דהלשון קבורתה משמע הקבורה שלה. אך הרבה טעמים נאמרו על זה המנהג שמעמידין מצבה על קבר המת, וכן נראה לי לתת טעם מיוחד מה שהעמיד יעקב אבינו מצבה על קברה, דהנה רחל אמנו מתה באמצע הדרך לא כדרך כל הארץ, ואפשר היה מקום לחשוב להעוברים ושבים הרואים בקבר רחל באמצע הדרך שחלילה איזה חטא שלה גרם זאת, לכן התחכם יעקב אבינו להעמיד מצבה על קברה וכתב עלי' אשר רק היא גרם מיתתה באופן הזה ובחטאו מתה מחמת השבועה אשר נשבע ללבן ורק חטאו גרם וזהו שאמר יעקב אבינו (בפ' ויחי) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי משמע שאני היא הגורם לכך שמתה בדרך ובשבילי היה דבר זה. ובזה אתי נמי שפיר מה שכתוב ויצב יעקב מצבה על קבורתה, היינו שלכן הציב מצבה מפני מיתתה שלא היתה כדרך שאר הצדיקים אלא שמתה בדרך ולכן זקוק הי' להעמיד מצבה:

**בסוכה** דף כ"ז ע"ב תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בשל חבירו דכתיב ולקחתם לכם משלכם כך אין אדם יוצא בסוכתו של חבירו דכתיב חג הסכות תעשה לך משלך. וחכמים אומרים כו' אבל יוצא יד"ח בסוכתו של חבירו דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסכות מלמד שכל ישראל ראוין לישב בסוכה אחת. ופירש רש"י דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זא"ז ואי אפשר שיהא לכלם דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה ע"כ. מבואר מדברי דש"י אלו דהיכי דשאול פסול כיון דבעינן לכם גם פחות משו"פ פסול. והקשה בספר מנחת חינוך מצוה שכ"ה דלפי זה לא מצינו ידינו ורגלינו האיך יוצאים אנחנו מצות ארבעה מינים ביו"ט ראשון של חג במדינה דערבה מצויה בזול ובד אחד או שני בדי ערבה לא שוה פרוטה, וע"ש במנ"ח דגם התוס' שם בסוכה שפירש בדרך אחר אבל בגוף הסברא לא נחלקו דפחות משוה פרוטה לא מיקרי לכם. וא"כ במדינתנו דהערבה שכיחא מאד לא יוצאים ח"ו בד' מינים ע"ש:

**ואפשר** לתרץ עפ"י מה שכתבו בב"י ה' לולב סי' תרנ"ח דמה"ט יוצאים באתרוג שקונים כל הקהל לביהכנ"ס כיון דע"מ כן לקחוהו לפי שאינו ראוי לחלק שבשעה שכל אחד יוצא בו הוי שלו. דומיא דשותפין שנודרין הנאה א' מחבירו שמותרין בדריסת הרגל דאמרינן ברירה שבשעה שנכנס לתוך שלו הוא נכנס. והנה הד' מינים מעכבים זה את זה כמבואר באו"ח ה' לולב סי' תרנ"א סעי' י"ב א"כ אינו ראוי לחלק. מעתה נחשבים הד' מינים כגוף אחד. וממילא מתורץ קו' המנחת חינוך כיון דזה אפשר להיות היכי

דשכיחא ערבה דלא שוה פרוטה אבל כל הד' מינים ביחד בודאי יש בהן שוה פרוטה בכל מקום ואתר ושפיר יוצאים בו והבן:

**והנה** כעין קו' המנ"ח חנ"ל בד' מינים אפשר להקשות ג"כ בפסחים דף ע"ח דאיתא ר' נתן אומר מנין שכל ישראל יוצאים בפסח אחד ת"ל ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל הקהל שוחטין הלא אינו שוחט אלא א' מלמד שכל ישראל יוצאים בפסח אחד. הרי גם בפסח בעינן לכם דכתיב משכו וקחו לכם משלכם והיכי דלא מטי שו"פ לכל אחד שוב לא הוי לכם כדברי רש"י ז"ל וכל ישראל בפסח אחד בודאי לא מטי פרוטה לכל א' מישראל ושוב האיך יוצאים כל ישראל בפסח אחד:

**ותרצתי** לי עפ"י דברי השיטה מקובצת בבא מציעא, גבי שנים שהגביהו מציעא דכל אחד זוכה בכל החפץ ולא דכל א' זכה רק בחציו. וכה"ג מבואר בר"ן ריש השותפין בחצר השותפין שכל אחד וא' יש לו כל החצר, ועיין בט"ז או"ח סי' שצ"ה בסופו שכ' בתמידין שהי' קרבין משל צבור והמותק הי' לקיץ המזבח, א"כ אפשר שנשאר חרק אחד משל אחד כלו ולא יהי' לאדם זה ח"ו חלק בתמיד, אלא ודאי כיון שנתערב תחלה הכל ביחד שוב נעשה של כל אחד ואחד ע"ש:

**ולפי** זה מיושב נמי שפיר קושיתי מרסח כיון שמתחלה נתערב ביחד שא"א לחלק וכל אחד מקנה משלו לחבירו ומשו"ה יוצאים בו שפיר אפילו כל ישראל בפסח אחד. ישראל גוטווירטה.

## פתח הבית

**על** יום השלישי מהיום, ליום הגדול והנודה יום הדין יוהכ"פ, כל בנ"י מחכים בחרדה ואימה כעל יומא דחשבנא לחשוב עם קונהו, בדין וחשבון על מעשינו בכל השנה, בקלקוים עונות וחטאים, לשוב בתשובה ולקבל כפרה. מאז וקדם מכנים לשבת זה שבת תשובה שבו שם, אדם הראשון בתשובה ואמר מזמור שיר ליום השבת, כבב"ר פ' בראשית, המכוון לקבלה דבהא בתשרי נברא העולם כבד"ה י"א ע"א וביום ו' שנברא בשעה עשירית סרח י"א נידון י"ב נטרד והלך לו כבסנהדרין ל"ח ע"ב ולמחר ביום השבת נתודע מקין כחה של תשובה. ואנו אם כי לא נכוין כעת על תשובה במילואה נכון עצמינו ליום השלישי מעתה בדברי תורה ומוסר לתשובה כדמצינו ביהושע ויצו יהושע את שוטרי העם לאמר, עברו בקרב המחנה וצו את העם לאמר, הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן הזה לבוא לרשת וגו' ותרגומו בעוד שלשת ימים בסוף שלשת ימים ובתוס' קידושין ל"ח ע"ב ד"ה צא דבעוד שלשת ימים עם אותו יום

שעמד בו ומקצה ג' ימים היינו סוף יום שני שסמוך ליום ג'. מכוון ממש כעמדנו היום. ובאמרו לאמר סתם ולא פירש מה אמר ומה צום לאמר עוד על המפורש, ובש"ס ידוע שדורשים כ"פ לאמר, להיות ברור אצל חז"ל שהיה עוד איזה אמירה שלא נתפרסמה לנו, ובילקוט, וכי צידה היתה צריכה שם והלא אוכלי המן היו אלא עשו תשובה כדי שתכנסו לארץ, דכ"מ כינו חז"ל מזונות ותלאים בתשובה ובקשת רחמים כבברכות ס"ג ע"א כל המשתתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו פרנסתו מעופפת לו כצפור. כוונתם עפ"י מה דאמרו בעירובין י"ח ע"א אמרה יונה יהי' מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך ואל יהי מתוקין כדבש ביד בו"ד כו' שהמשתתף ש"ש בצערו שמבקש רחמים מלפניו אף שהקב"ה יושב וזן מקרני ראמים עד ביצי כינים כבשבת ק"ז ע"ב, יושב ברומו של עולם ומחלק מזונות לכל ברי', כבפנחים קי"ח ע"א אמרו שם דקשה מזונותיו של אדם כפליים מלידה דאילו בלידה כ' בעצב ובמזונות כ' בעצבון והיינו ע"י חטא הראשון נתקללה האדמה קודם שעשה אדה"ר תשובה, ממילא ע"י תשובה ובקשת רחמים שלו כופלין לו פרנסתו בתיקון הקללה שנתקללה הפרנסה ע"י החטא, ורשב"ג מוסיף כי ע"י בקשת רחמים שלו ומסורתו ביד הקב"ה כיונה זו שבקשה שיהי' מזונותי' מסורין ביד הקב"ה פרנסתו מעופפת לו כצפור יונה הזאת, ושם פליגי ר"י וראב"ע דרי"א דקשה מזונותיו של אדם יותר מן הגאולה דאילו בגאולה כ' המלאך חגואל אותי ובמזונות כ' האלהים הרועה אותי ור"א א' דקשין כקריעת ים סוף כו'. וצ"ב סברתם וי"ל דביומא פ"ו ע"ב אמרינן גדולה תשובה שמביאה את הגאולה דכ' ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב כו' ושם מחלק בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה דבתשובה מאהבה זדונות נעשין לו כזכיות וביראה רק כשגגות וכ' המפורשים דבמאהבה מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ואילו מחשבה הרעה של החטא לא נצטרפה ישנם שני מעשים טובים בתשובה לבטל מעשה החטא בלי המחשבה משא"כ בתשובה מיראה אין לנו אלא מעשה התשובה נגד מעשה החטא עי' מהרש"א בחי"א וידוע דמלאכים אינם יודעים ומכירים במחשבה של אדם כיוצא מהא דשכת י"ב ע"א דמלה"ש אינם מבינים בלשון ארמית ודלא יק' קושי' התוס' שם ע"ש וז"ש ד"י דתשובה דוגמת מזונותיו של אדם קשה יותר מן הגאולה דאילו תשובה לקרב הגאולה די אף תשובה מיראה משום דכ' המלאך הגואל ומלאכים א"י ממחשבה ואילו לתשובה באמת כמזונות שם צ"ל בדוקא תשובה מאהבה משום דכ' האלהים הרועה אותי כ"כ בתשובה שובה ישראל ער ד' אלהיך שהקב"ה מבין מחשבותיו ש"א אם שב מאהבה או מיראה, וראב"ע א' דרק כקריעת ים סוף דכ' ויראו בנ"י ויצעקו של"ה דק תשובה מיראה ואפ"ה ניצילו כ"כ כל תשובה מיראה מהני וז"ש בביצה ט"ז

ע"א מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יוהכ"פ כו' וכ"כ אמרו ביבמות מ"ט ע"ב דרשו ד' בהמצאו אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ כו' להיות שניהם מכוונים לאחד.

**ובברכות** נ"ב ע"ב ג' הקב"ה מכריז עליהם בעצמו ואלו חן רעב שובע ופרנס טוב רעב דכ' כי קרא ד' לרעב, שובע דכ' וקראתי אל הדגן וגו' פרנס טוב דכ' ראה קראתי בשם יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו השמים וארץ כו' וביבמות ע"א ע"ב ויהי רעב בימי דוד כו' א"ל שמא עובדי ע"ז יש בכם כו' שמא עוברי עבירה י"ב כו' ויבקש דוד את פני ד' ושאל לו במשפט האודים לפני ד' ויאמר ד' אל שאול ואל בית הדמים כו' מתוך שהרג גוב עיר הכהנים שהיו מספיקין מים ומזון כו' וכ"כ השובע מודה על צדקתם וישר דרכם בתורה ומצות ד' ובירושלמי פ"ד דחגיגה בשני אותיות נברא העולם דכתיב כי ביה ד' צור עולמים, ושם, מה היוד פתוחה מכל צד כך יש פתה לבעלי תשובה, ובמנחות כ"ט ע"ב ומפני מה נברא כו' ותלי כרעי' דאי הדר כו' ליעול בהך כו' אי"ל תנא דאי הדר בי' הקב"ה קושר דו כתר כו' על התשובה הקב"ה מכריז שובו אלי ואשיבה אליכם נאום ד' פרנס חובתו לפרנס את הציבור כן במילי דעלמא ויותר במילי דשמיא לעוררם לתשובה בכ"פ ע"י ידיעתו לצרף אותיות שבהם נבראו מים וארץ כן בענינים הנוגעים לשמים לתשובה כי ביה ד' צור עולמים ולדברים הנוגעים לארצות במילי דעלמא ולצרפם שאף כל מעשיהם במו"מ וכל עניני בנ"א יהיו עפ"י התורה והמצוה כמה"כ אתהלך לפני ד' בארצות החיים ודרשו ביומא ע"ב ע"ב זו מקום שוקים ומפרשים העולם שאף במקום שוקים בכל עניני עוה"ז למדם דהע"ה לילך לפני ד' בדרך התורה וז"כ הגמ' דברכות כ"ח ע"ב כשאתה יוצא לדרך המלך בקינך וצא כו' שכשאדם מהלך בדרך מילי דעלמא מי"מ וכדומה עליו להמלך בקונו שלא יעשה שום דבר נגד רצון ד' ועצתו בתודה ובפסחים קי"ג ע"א כי ם סלקית לאיגרא שידתך בהדך כו' דכי תצא לדרך אף במי"מ התודה והיראה מזונות האדם יהי' עמך וביומא כ"א ע"א היוצא לדרך קודם קריאת התרנגול דמו בראשו שכשיוצא לדרך במילי דעלמא קודם לקריאת תרנגול שנתעורר מקודם מי שנתן לשכוי בינה או לפי' קרא גברא הממונה על הכרוז עמדו לעבודתכם עבודת הבורא לכוון בו אף בלכתי בדרך דמו בראשי וז"ש שם שהיו מדאין לחה"פ לעולי רגלים וא"ל דאו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו כו' שהראו לעושי רגלים שידעו בכ"פ שיעלו ברגל בדרכם בעניניהם בעוה"ז חיבתם לפני המקום בלחה"פ במעשיהם יקלקלו עפ"י ד' שהוא מזונותם ואם ח"ו י יקלקלו מעשי' גם מזונותם הגשמי יסלק מהם כסילוקו כסדורו וכן בדרשה דסוכה מ"ט ע"ב מה יפו פעמיך כמה נאין רגליהון של ישראל כשעולין לרגל

שמראין שאף כשעולין לרגל ענייניהם העוה"ז יפו כעמיהון, ובתענית כ"ז ע"ב יושבין ד' תעניות על הולכי מדבריות כו' ש"מ אלו ההולכים בדרך מדבריות היו מתענין שיראו היבשה לילך בדרך הישר כפי' רש"י שלא יאכלם חיות רעות שאין חיה נופלת על אדם אא"כ נדמה לה ע"י מעשיו כבהמה פו' ובב"ק ס' ע"א דבר בעיר כנס רגליך אל יהלך באמצע הדרך, שאל יאמין בעצמו לסמוך עליו ולילך בדרך אף שרואה שכל בואיה לא ישובו מפני הדבר השורר להוליך מדרך התורה והדת אלא יכנס רגליו לשמור בנפשו מאד רעב בעיר פזר רגליך לעורר לתשובה על המעשים הרעים שנסמנו ברעב, ובב"ק פ"א ע"א מכתלקין לצדי הדרכים מפני יתידות הדרכים, היתידות בדרכים המעכבים את האדם מלילך בדרך ישר עפ"י התורה בשבילם יראה להסתלק לצדי הדרכים למען לא יגוף רגליו בהיתירות המעכבים ובתועה בין הכרמים שתועה למצוא לכולם ד' מפסיג ועולה מפסיג ויורד, שידקקק בעצמו שלא ידמה כי הוא כבר עולה אלא יחוש שעדיין מפסיג ויורד, ובע"ז כ"ה ע"ב ישראל שנטפל לו עכו"ם בדרך טפלו לימינו כו' שכשנטפל לו עכו"ם להוליכו מדרך התורה יחגור כל כחו כח ימינו לגבור עליו ובשאל להיכן הולך, שכשישאלו יצרו שכבר הגיע למדריגתו ויוכל לחיות גם מעתה בתענוגי עוה"ז כשאר הולכי דרכים, ירחיב ויהדרך, לאמר כי עוד הדרך לפני שלא פעל ולא תיקן עוד בנאשו כולם או י"ל שישכיל לעצמו ולאן אתה הולך כ' כי הדרך מוליך כל אדם למות כדי שיהיו כל ימיו בתשובה ובהוריות י"ב ע"א אמדו על י' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ האי מאן דבעי למיפק לאורחא ובעי ליוע. אי הדר ואתי לביתא ניקם בבית חושך אי חזי בבואה דבואה לידע דהדר ואתי לביתא כו' שבימי התשובה הנ"ל שעשה תשובה ורוצה לידע אם כיון אורחא ולא תעה בדרכים, אלא צועד בדרך הישר ויוכל להדר מליעול לביתו לעוה"ב בלי חשש שיקלקל עוד מעשיו ידע לאן אתה הולך למקום חושך, והיינו ניקום בבית חשך מקום דימה ותועלה, ואי חזי, שידע ויתאר בעצמו לראות בבואה דבבואה, את השני תמונות והצללים הללו רימה ותולעה לידע דהדר ואתא לביתי' עלא יתעה ביותר כהבטחת משנתינו באבות הסתכל בשלשה דברים כו' ולאן אתה הולך למקום רימה ותולעה ואין אתה בא לידי עבירה.

**וביומא** דף כ"ב אמרו שאין מעמידין פרנס על הציבור אא"כ קיפה של שרצים תלוי' לו מאחריו כו' דבתענית ה' ע"א כי קרא ד' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים בהנך ז' שנים מה אכל כו' בשר שקצים ורמשים שאין להצמיד פרנס אא"כ יודעים בו שביכולתו להחזירם לתשובה ולדרך התורה שלא יחסר להם מזונם כפי מעשיהם הטובים שלא יהי' יותר רעב שיצטרכו לאכול בשר שקצים כו'. והיינו אא"כ שהקיפה של שרצים יהי' תלוי

בזכותו מאחוריו. ושיה' שייך ד"ז לימים שכבר עברו ולא יחושו על להבא. וז"כ הגמ' בברכות ג' אר"ש חסידא כנור הי' תלוי למעלה ממטתו של דוד כיון שהגיע חצות הלילה בא רוח צפונית ונשבה בו מיד הי' עומד ועוסק בתורה כיון שעלה עה"ש נכנסו חכמי ישראל אצלו א"ל אדוננו עמך ישראל צריכין פרנסה א"ל לכו והתפרנסו זה מזה א"ל אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו א"ל לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ושואלים באורים ותומים ואח"כ שר צבא למלך יואב מאי קרא עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעורה שחר. כו' וצ"ב סיפור והמשך הענין, בתענית ע"ד ע"ב תפילתו של כ"ג היתה שלא יצטרכו עמך ישראל להתפרנס זה מזה כו' להיפך מימי דוד לכו והתפרנסו זמ"ז בקידושין פ"ג מימי לא ראיתי צבי קיץ כו' והם מתפרנסין שלא בצער ולא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני מה אלו מתפרנסין שלא בצער ואני אין דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי פרנסתו שנא' עוונותיכם הטו כו' בנדרים ל"ט ע"ב שמש ירח עמד זבולה בזבול מה בעיא אלא אמרו אם אתה עושה דין לבן עמרם מאירין אם לאו כו' א"ל בכבודי לא מחיתם ובכבוד בו"ד מחיתם בכל יום יורים בהם חיצים וחנות ומאירות כו' ביומא פ"ו ע"ב שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל דוד ומשה כו' בב"ב כ"ב ע"ב מצפון זהב יאתה שלחן בצפון מצפון תפתח הרעה מקום יציאתם גרמו התאוה והתגשמיות בנ"א להרע מעשיהם ולרדוף אחר תענוגי וטוב עוה"ז ועוזבת עניני רוחני עוה"ב, בדוד אף שנשבה רוח צפונית להמשיכו מהשגותיו הגדולים לתענוגי עוה"ז להיות אצלו גדול כבוד שמים נתעורר כבודו של הקב"ה בנבל וכנור שהי' תלוי למעלה ממטתו שירצה שהי' אצלו במעלה וגבוה מעל כל גבוה לעודד כבוד שמים שלא לחלל מיד הי' עומד ועוסק בתורה שהוא תבלין נגד היצה"ר וגם בשעה שעוסקין בתורה יצרם מסור בידם כבע"ז ה' כיון שעלה עמוד השחר דאמרי' ביומא כ"ט שחר מפציע לכאן ולכאן כו' נכנסו חכמי ישראל אצלו שראו שעם בנ"י קלקלו מעשיהם כשחר שמפציעין לכאן בדיעות ואמונות טפילות וגורמו עי"ז שקפחו גם פרנסתם לרדוף אחרי' והוא המסיעה לבם אחורנית בכל פעם אחר פעם לטרוד יותר ולהתבטל מתורה ודרך המצות וא"ל אדוננו עמך ישראל צריכין פרנסה וגם דמ"ז שצריכין להטיב מעשיהם בתשובה סימנא דפרנסה א"ל לכו והתפרנסו זמ"ז שבהתפרנסם לא ירצו להתערב בגוים וללמוד ממעשיהם א"ל אין הקומץ משביע את הארי כבברכות אין ארי נוהם מתוך קיפה של תבן אלא מתוך קיפה של בשר לרמ"ז שמדרך היא שהמו"מ והעיכוב בעניני עוה"ז מושך בכל פעם יותר ויותר בתאות וגשמי עוה"ז ועי"ז שוכחים העם דרך התורה והדת ואין הכור מתמלא מחוליתו שחוששים שאף בהתעוררתם של חכמי ישראל את העם

כפעם בפעם לתשובה אינם בכחם להמשיכם כמו שהי' קודם כי בכ"פ נתמעט ונחסר אצלם חוש והבנת התשובה לתורה ודעת בפרט ליושבים על הספר שבאים במו"מ עם שכיניהם הנכרים כי אין הבור נתמלא מחוליתו למלאות החסרון כמו שהי' קודם ע"ז א"ל שלא יחושו אלא יעשו שלהם לעורר בכ"פ העם לתשובה כי גדול כח עם בנ"י לכו ופשטו ידיכם בגדוד דאמרינן בילקוט פ' ברכה ופ' ויחי גד גדוד יגודנו שכל שבטו של גד שכשהי' אחד מהם יוצא למלחמה הי' נצח והי' הרוגיהם נכרים וטרוף זרוע על שעבר אף קדקוד לעתיד לבוא ברוך מרחיב גד שתחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח כלביא מלמד שסמוך לספר כו' שירצה לרמז דאף שמרחיבים כלפי מזרח וסמוכים לספר במו"מ ונגועות עם נכרים מ"מ כשעושים תשובה הרוגיהם ביצרם ניכרים וטרפום ומתקנים על לשעבר וגם לעתיד וע"כ אין חשש שח"ו יתבוללו בנ"י בין האומות ומסיים שיועצים באחיתופל ושואלים באו"ת כביבמות ע"ח ושאל לו במשפט האודים לפני ד' שתיקונם במעשיהם בתשובה השפיע עליהם גם בסיפוק מים ומזון וזה שמסיק ואח"כ שר צבא למלך כו' דבסנהדרין מ"ט ביתו של יואב מופקר לכל ואפילו מורתא וצחנתא פריש להו שזהו הסימן שגדוד שלהם מצליח בתשובה ופרנסה ומזון.

**ובסוכה** כ"ט פני חמה דומה לשק חצי רעב באין כו שב"ב אמרי' באבן טוב שהי' לאברהם סימן אמונה ובטחון בד' כשמת תלאה בגלגל חמה שנשכיל ממנו לאמונה בד' וללכת בדרך התורה וכאשר לא מחו שמש בכבוד המקום ירו בהם חצים ומאורים כבנדרים הנ"ל וז"ש כאשר פני חמה דומין לשק שאינם מאירים להשיג האמונה היראה והתורה והדור נתקלקל מלהאיר בארץ באמונתו ותורתו אז רוע המעשים גורמים שאלו החצים באים בחצי רעב לסימן שנמחה בכבוד שמים ונשוב בתשובה.

**וז"כ** גמ' דשבת מ"ג בא וראה כמה קשין מזונותיו של אדם שנשתנו עליו סדרי בראשית ולא איברו מזונותיו וכו' בכתובות ח' חדא יצירה הוה ובברכות ס"א דו פרצופין ויבן לח"א פרצוף, א"כ בשעת הבריאה הי' לאדה"ר אלו איברי הגוף כמו להאי גברא אלא שאח"כ נשתנו אצל שאר כל בנ"א ואצלו נשתנו לדמעיקרא וז"ש שיכול להיות ג"כ לסימן להתעוררת לתשובה מדוע קשה עלינו התשובה כ"כ בדמותה למזונות הלוא נשתנו עלינו סדרי בראשית ירצה הלוא גם עלינו עברו כעת בר"ה סדר בראשית שנברא העולם בא' בתשרי והיום יום שבת נשתנה יום תשובת אדה"ר כמו בהאי גברא שנשתנה אצלו וחזר כמו שהי' אדה"ר באברים אלו כאשה וא"כ אמאי לא איברו מזונותינו מדוע לא נשים גם אנו לב לחזור כיום לתשובה והלוא גם ע"ז ציוה יהושע ע"י שוטריו להכין לנו צידה תשובה עכ"פ ליום השלישי יוהכ"פ הגדול והנורא הבע"ל ובפרט שיום זה ש"ת

גורם בזמן החוזר שנשתנו סדרי בראשית שהיום עשה אדה"ר תשובה בפעם ראשונה, גם הושע צווח שובה ישראל עד ד' אלוהיך כי כשלת בעונך קחו עמכם דברים ושובו אל ד' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו שפשטותו מורה באמרו קחו עמכם דברים דוגמת הכינו לכם צידה שצוה יהושע וכ"כ אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, שיקבל תשובתינו ונקח הצדה שהכינו בטוב בשילום פרים שפתינו שאמרו בשבת קכ"ט ע"ב מכריז רב מאה קרי בזוזא מאה רישי בזוזא מאה שפמי ולא כלום. א"ר יוסף כי הוינא בי ר"ח יומא דמפגרי בי רבנן אמרו האידנא יומא דשפמי היא ולא ידענא מאי קאמרו. דרב אכריז מאה דלועין שוין זוזא. דקמל"ן דדלועין בכלל ירק הן כבנדרים נ"ד ע"ב ובירק אמרינן בעירובין נ"ה ע"א כל עיר שאין בה ירק אין ת"ח רשאין לדור בתוכה דירק סם חים, ואינן נוטלין מאור עיני' לסמל מלאכת עינים לתורה ומצות, וכ"כ מאה רישי שוין זוזא, אבל מאה שפמי לבד אינן שוין כלום. דבשפתים לבד אין מתקנין מידי וע"ז אר"י דיומא דמפגרי רבנן שאינן באים לבהמ"ד אמרו יומא דשפמי לבד הוא שלא תקנו ביום זה כלום ול"י מאי קאמרו. דכיון שידעו שלא עשו אין השפתים שוין כלום ל"ל כלל לקרוא ליום זה יומא דשפמיא. דכ"כ הי' יכולין לקרוא יום שאין שוי' כלום. שצ"ז אמר הושע ונשלמה פרים שפתינו שאף שהשפתים לבד אינן שוין כלום אבל אנן ונשלמה פרים עבודה נעבוד עבודת קרבנות עם הראש וכל הגוף ע"י שלקחנו דברים שהכינו לנו צידה מקודם במאור והשכלת עינים מקודם לראות הנולד.

**וז"ש** בשבת ק"ט ע"א ר' אבא זבין בתליסר אסתירי פשוטי בישרא מתליסר טבחא ומשלים להו אצינורא דדשא וא"ל אשור הייא א"ה שהי' שם י"ג טבחא שמבינים בעסקם בטוב פרים ובהמות. וכדי להשכילם בהבנת שילום פרים שפתינו לקח אצל כל אחד מהם ומשלים להו אצינורא דדשא לעוררם למהר לתשובה בבב"ק פ': דלת הנועלת לא במהרה תפתח. וא"ל אשור הייא א"ה. שרש"י פי' מהר וי"ל נמי שיאשרו ויחזקו הה' שאמרו במנחות כ"ט ע"א מפני מה נברא בה' שעוה"ז דומה לאכסדרה כו' כרעי' תלי' דאי הדר בתשובה מעיילי לי' שיחזרו בתשובה שהלוא הם הם הבקיאים במסחרם להבין ולתקן שילום פדים שפתינו.

**בב"ק** צ"ג ע"א אמרי' אוי לו לצועק יותר מן הנצעק כו' אלא שממהרין לצועק תחילה. להשיב לו ולנצחו בברכות ג' בת קול מנהמת כיונה וצועקת אוי לבנים שהחרבתי בעונותיהם את ביתי כו' אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם. סנהדרין ק"ו ע"א בתחילה הקב"ה דואג שמא יצא זה לתרבות רעה לאחר שיצא אמר אוי שיצא זה. אבות פ"ו אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. הנביא צועק אוי' סנהדרין צ"ד ע"א רזי לי

רזי לי אמר נביא אוי לי עד מתי. ובד"א זוטא ספ"ד אמור אוי לי כי חטאתי אוי לי כי בא מכשול על ידי. וז"ש הגביא הצועק שובה ישראל אמור כי כשלת בעונך אוי לי בי בא מכשול על ידי אבל מני' ובי' נותן תקוה ורוח בטחון לעם בנ"י מפני שהם הנצעקין וממהרין לנצח לצעוק תחילה. קחו עמכם דברים ושובו אמדו אליו כל תשא עון וקח טוב וגו'.

**אמרו** אליו כל תשא עון בילקוט אמרו אליו כל תשא ולעונותינו לא תשא כו' בסנהדרין ק"ד ע"ב ג' מלכים וד' הדיוטות אין להם חלק לעוה"ב אר"י א"ד בקשו עוד למנות אחד יצאתה ב"ק ואמרה חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשוכים מי שהקדים ביתי לביתו. ולא עוד אלא לביתי בנה בז' שנים וביתו בי"ג, בל יתיצב לפני חשוכים ולא השגיחו עלי' יצאתה ב"ק ואמרה המעמך ישלמנה כי מאסת בי אתה תבחר ולא אני. דורשי רשימות הי' אומרים כולן באין לעוה"ב שנא' לי גלעד ולי מנשה כו'. בגיטין פ"ח. וישקוד ד' על הרעה ויבאה אלינו כי צדיק ד"א כו' משום דצדיק ושקוד ויביאה צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים שתי שנה לוגשנתם כו' וז"ש הנביא שובה ישראל עד ד' אלוקיך כי כשלת בעונך והיינו ד' אלוקיך דעל כינוי זו אמרינן במקום אחר שצדקה עשה עם ישראל שהקדים שתי שנה. ע"כ שובה ישראל עכ"פ בעוד שתי שנים לפני יום הדין הגדול והנורא יוהכ"פ. קחו עמכם דברים הכינו לכם צידה מקודם ושובו אל ד' בואו גם אתם להקדים ביתו לביתכם לבקר ביהכ"נ ובמ"ד לתורה ולתשובה קודם אמרו אליו כל תשא כשם שנתת בב"ק לדורשי רשימות כי לכולם יש חלק ויבואו לעוה"ב כי נשאת עונם. ועונותינו לא תשא בתמי'.

**שבת** קט"ו ע"ב ויהי בנסוע הארון פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ומלמטה לומר שאין זו מקומה. עתידה פרשה זו שתעקר מכאן ותכתב במקומה (פי' רש"י לעתיד שיהי' כל הפרעניות בטלין ולא ידאגו לפרעניות ויצר הרע בטל) ולמה כתיבה כאן להפסיק בין פרעניות לפרעניות. פרעניות שני' מה הוא ויהי העם כמתאוננים. פרעניות ראשונה ויסעו מהר ד' מלמד שסדו מאחרי ד' והיכן מקומה בדגלים, ותוס' מביאו המדרש ויסעו מהר ד' דרך שלשת ומים לא אמר להם לישראל אלא מהלך יום אחד והם ברחו ונסעו מפי עצמן מהלך שלשת ימים ולילה אחד כתינוק הבורח מבית הספר ואעפ"כ לא עזבן הקב"ה אלא וארון ברית ד' נוסע לפניהם. ובילקוט בהעלותך רי"א אלו זכו ישראל שלשת ימים הי' נכנסין לארץ שנא' וארון ברית ד' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים כו' ר' בנאה אומר ליום אחד הי' נכנסין שנא' היום אתם יוצאים והי' כי יביאך כו' איבח"א כיון שעלו פרסות רגליהון מן הים הי' נכנסין כו' ובילקוט פ' במדבר כיצד

הי' שרויים והלויים יחנו סביב למשכן משה אחרן ובניו סמוכין להם ואצלם יהודה יששכר וזבולון כו' כיון שהי' משה רואה שהענן מסתלק הי' אומר קומה ד' ויפוצו אויביך כו' וענני כבוד הי' מקיפים אותן ורוה"ק אומרת יפה את רעיתי כתרצה כשאתם מתרצים לי בקרבנות שנא' ונרצה לו לכפר עליו כו' סימניות מלמעלה ומלמטה הם תנון ההפוכות דוגמת קלקול מעשינו כמבואר במהרש"א בח"א לומר שאין זה מקומה ולמה כתיבה כאן להפסיק בין פורעניות לפרעניות שנכשלנו כ"פ בעונותינו שברחו ונסעו מעצמן מהלך שלשה ימים כתינוק הבורח מביה"ס, דוגמתינו שרק עוד שלשת ימים בינינו ליום הגדול והנורא ועוד אנו בורחים מביהכ"נ ומביה"ד מלעשות תשובה כתינוק הבורח מביה"ס וכשנשוב עתה בתשובה דוגמת ציווי יהושע להכין לנו צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן הזה כ"כ יכולנו לזכות לשלושת ימים בתשובה לכנס לארץ ישראל לר"י ולר' בנאה ליום אחד ולראיבח"א תיכף ומיד כמו שעלו פרסות רגליהם מן הים הי' נכנסין אלמלא עכבם החטא ועכ"פ ממש דוגמת עברת הירדן בימי יהושע עפ"י צוי' לעשות תשובה. וכשנעשה תשובה עתידה פרשה זו שתעקור מכאן ותכתוב במקומה בדגלים. ורוה"ק תאמר מה יפה את רעיתי כתרצה כשאתם מתרצים לי בקרבנות. וע"ז אמר הושע שובה ישראל עד ד"א כי כשלת בעונך לשוב ולתקן הסמניות מלמעלה ומלמטה שהפכנים ע"י חטאינו וגרמנו שתכתוב פרשה זו דויהי בנסוע הארון שלא במקומה כדי להפסיק בין פורעניות לפרעניות כי כשלנו בעונינו הרבה פעמים שעוד היום שלשת ימים לפני יוהכ"פ אנו עדיין כתינוק הבורח מביה"ס ואין אנו שבים בתשובה כמו אז שברחו ונסעו ע"פ עצמן שלשת ימים מהר ד'. קחו עמכם דברים והשובו אל ד' תיקון והכנת צידה כאינך שלשת ימים דציווי יהושע בתשובה ולתקין שתעקר פרשה זו מכאן ותכתוב במקומה בדגלים שעפי' נהי' חונים סביב לארון ד' בתשובה ומע"ט בתורה ומצות כבדגלים אז אמרו אליו נוכל להיות בטוח ולאמור לו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתותינו שרוה"ק תאמר יפה את רעיתי כתרצה כשאתם בעצמכם בשפתותיכם מתרצים לי בקרבנות.

**ילקוט** הושע קחו עמכם דברים. קחו עמכם קראים טובים ודרשנים טובים אמרו אליו כל תשא עון כל תשא ועונותינו לא תשא הנוב"י בס' אהבת ציון חקר עפ"י החלטת חז"ל בביצה ל. וכ"מ בכלל דהנח להם לישראל מוטב שיהי' שוגגין ואל יהי' מזידין איך נרהוב עוז לבוא במוסר ותוכחה לבנ"י הכי לא טובה ויפה שתיקותינו מלהוציאם משוגגין למזידין. אם לא ישמעו לדברינו ועוד יוסיפו סרה. ובנה ע"ז שיטה יפה ע"ש. ולדעתי נראה עפ"י גמ' דשבת כ' א"א אל תען כסיל כאולתו וכ"א ענה כסיל כאולתו כאן

בד"ת כאן במילי דעלמא כו' דחילוקם יובן עפ"י ספרא דכל קרא דכא"א אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו אתה. דלהיות החכם שוה עם תוכחתו להכסיל אף ברוב חכמה שיש בו אינה במציאות אלא בתוכחה במילי דעלמא לבד בלא דברי תורה וחכמה. שע"ז שייך פן תשוה לו אתה דרק בהוכחה בסתם לאסור עליו את האסור בלא טעם והסברה בד"ת בטח וקרוב שלא ישמע הכסיל להחכם כי בזה תשוה לו אתה שישיב שהוא מבין בדעתו במילי דעלמא כמו החכם משא"כ במוכיחו בד"ת בהסברתו טעם ונימוק הדבר עפ"י התורה וההלכה שאם בר הכי הוא אף שהוא כסיל מפני חטאו לסיבת שתתקבל ד"ת אצלו תתקבל גם התוכחה, ובכתוב זה נאמר ענה כסיל פן יהי' חכם בעיניו שע"כ בד"ת כתיב שאם לא תענה לו כאולתו גם בד"ת להשכילו ולהאיר עיניו בכוונת הדבר מה"ת אז יהי' חכם בעיניו מפני שידמה שבקי הוא ומביא ראי' מה"ת להתיר האסור לנו באופן שלא שייך כללא דמוטב יהי' שוגגין וכו' אלא להוכיחם בסתם כנשים דעלייהו קאי התם שאין להוכיחם בד"ת. אבל במוכיח בד"ת מצוה עלי' רמיא הוכח תוכיח את עמיתך דדרשינן כ"פ עמיתך בד"ת.

**ושעז** י"ל קרא מוכיח אדם אחרי כן ימצא דבשבת ס"ג דרשינן קרא שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחרותך ודע כי על כל אלה יביאך אלוקים במשפט. דעד כאן לד"ת מכאן ואילך למע"ט. והיינו מוכיח אדם אחר. היינו אחר העד כאן בד"ת ששמח הבחור בילדותו ומוכיחו בד"ת. חן ימצא. דהחכמה תכונה חן כי לוית חן הם לראשיך וענקים לגרגרותיך. שע"י הד"ת תתקבל גם התוכחה. ובכתובות ק"ג. אראב"א האי צורבא מרבנן דמרחמין לי' בני מתא לאו משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכיח להו במילי דשמיא הכונה שלא הוכיחם במילי דשמיא לבד לאמר רק זה אסור וזה מותר אלא מפני שמוכיחם בצירוף דברי תורה שעי"ז משום שנתקבלים עליהם הד"ת נתקבלים עליהם גם דברי התוכחה וז"כ גמ' דיבמות ס"ג כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שלא נשמע. רא"א חובה שנא' אל תוכיח לץ פן ישנאך. הוכח לחכם ויאהבך שלא מצינו לחשוב למצוה לשוא"ת רק במ"א במכות ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעשה מצוה ולהנ"ל הפ' דשני הענינים תכליתם חד הם. כשם שמצוה ע"א לומר דבר הנשמע היינו ד"ת כך מצוה וחובה על אדם בעשה דהוכח תוכיח שלא לומר דבר שלא נשמע חיינו הוכחה ומוסר לחוד בלא ד"ת שיש לחוש שלא ישמע כחקירת הנוב"י הנ"ל אלא ורק ביחד ובצירוף ד"ת שאז ע"י שנתקבלים הד"ת הנשמעים נתקבלים גם הדברי מוסר ותוכחה שבעצמם אולי לא נשמעים ורק בצירוף וע"י הד"ת נתקבלים ותכליתם כישב ולא עבר עבירה שהוא ג"כ קו"ע ולא שוא"ת, ולהיות שראייתם

מקרא דהוכח חכם וגו' עלינו לבאר מאין לקחו חז"ל. לדרוש דבר זה. ואמינא לה מהא דערכין ט"ז: א"ר יוחנן בן נורי כ"פ קבלתי על ר"ע לפני ר"ג וכ"ש שהוספתי בו אהבה לקיים מה שנאמר אל תוכיח לץ כו' הרי שדרשו קרא זה על ר"ע ושם א"ר טרפון תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל הוכחה אם א"ל טול קיסם מבין עיניך א"ל טול קורה מבין עיניך. אראב"ע תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכח דידוע דר"ע נהרג בימיהם בין עשרה הרוגי מלכות ובמנחות כ"ט: אמרינן על ד"ע שהי' דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילי הלכות א"כ עלי' רמזו ר"ט ודאב"ע בתמה אני אם יש עוד מעתה אחר הריגת ר"ע שהוא בעצמו הוסיף אהבה לריב"נ שהוכיחו כ"פ לפני ד"ג מקרא זה דהוכח חכם. וגם ע"י דרשותי' על כל קוץ וקוץ ת"ת הלכות שע"י ד"ת שלו נתקבלו גם מוסריו. ואר"ט שבהיות ר"ע בחיים הי' מקבלים תוכחה שגם כשאמר לאחר טיל קוסם מבין עיניך הי' דורש בד"ת כעל קוץ וקוצץ כן על קיסם דכמותו שוה וע"י שנתקבלו ד"ת שלו נתקבלו גם תוכחותי' ולא העיז להשוב מה אבל עתה בדור הזה שכבר אין ר"ע בחיים ועין לדרוש והשוב בד"ת על כל קו"ק אם א"ל טיל קוסם א"ל טיל קורה מבין עיניך וע"כ תמה אם מי יקבל עוד הוכחה וכמו כן אראב"ע דתמה אני אם יש ברור הזה אחר שאין ר"צ כבר בחיים מי שיודע להוכיח היינו כמו ר"ע שע"י דרשותיו הרבים בד"ת נתקבלו גם דברי תוכחותי' ועפ"י אגדה בצירוף ד"ת הלכה לדעתו להמתיק כוונת ר' טרפון בתימא שלו הנ"ל עפ"י מתו"כ דסנהדרין כ"ד ע"ב אלו הן הפסולין לעדות ולדין המשחק בקוביא כו' ובגמ' המשחק בקוביא אפי' בפספסים ואפי' בקליפי אגוזים ורמונים כו' ובחו"מ ה' גזילה סי' דהיינו קסמי עצים. צרורות ועצמות, ובסי' ל"ד בה' עדות י"א דצריך להחזיר מה שהרויח. ובמתני' דגיטין נ"ה ע"א העיד ר' יוחנן בן גדגודאי על המירוש הגזול שבנאו בבירה שיטול את דמיו מפני תקנת השבים כו' דאלו לב"ש מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר המירש לבעלי' כו' ובב"ק צ"ה. פריך אמאי ענדו רבנן תקנתא הרי הגזילה קיימת כ' וז"ש תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה שאם א"ל טול קיסם מבין עיניך לפסלו למשחק בקוביא עד שיחזור מה שהרויח א"ל טול קורה מבין עיניך דאמאי עבדו רבנן תקנתא בקורה ומירש דג"כ הגזילה קיימת ורק מפני תקנת השבין כו' אמנם הש"ס משני התם כיון דאיכא פסידא דבירה עבדו רבנן כדליתא זה צריכין להשיב לכסיל שלא יהי' הכם בעיניו בד"ת והיינו דצריכין לדרוש ע"ז בכל דבר שכחו של ר"ע הי' בזה גדול מאד. וע"כ שפיר אמרו גם ב במות ס"ג הנ"ל כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כו' ו מדוחו מקרא דהוכח חכם שקאי בערכין על ר"ע שי"ל הוכחה לר"ע באופן דרשותיו שאין לדרוש במוסר ותוכחה לבד בלא ד"ת ואיכא הוכחה בפירושיו.

וז"כ גמ' דסנהדרין ל"ח ע"ב זה ספר תולדות' אדם מלמד שהראה הקב"ה לאדה"ר דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו כיון שהגיע לדורו של ר"צ שמח בתורתו ונתעצב במיתתו אמר ולי מה יקרו רעיך דבמגילה י"ד. הרבה נביאים כפליים כיוצ"מ עמדו להם לישראל אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לדורות לא נכתבה, ודבורה אשה נביאה והיא יושבת תחת תומר. מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל שבאותו דור ל"ה להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. ובילקוט בראשית. פשפגע אדה"ר בקין א"ל מה נעשה בדינך א"ל נתפשרתי עם קוני ועשיתי תשובה אמר כ"כ גדול כחה של תשובה מיד פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת. שהראהו הקב"ה לאדה"ר דדו"ד דדו"ח שהרבה נביאים יעמדו לישראל ונבואה שיהי' בה צורך לדורות תכתוב. וגם נביאת דבורה כדרשה דהיא יושבת תחת תומר ראה מה תמר אין לו אלא לב אחד כו' שעלינו לשוב בתשובה מאהבה לקיים ואהבת את ד' אלוהיך בכל לבבך בשני יצרי לאחדם ליצר אחד באהבת ד' שזה הי' אחר שנודע לו מקין שתשובה מהני ופתח אומר מזמור שיר ליום השבת לתשובה דכתיב אח"ז צדיק כתמר יפרח כו' כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בתורתו שע"י תורתו יוכל לעורר בתוכחה ומוסר שתתקבל ושיבובו ונתעצב במיתתו כתמה דר"ט ורצב"ע אם יש בדרו הזה לאחר פטירת ד"ע מי שיודע להוכיח ומי שמקבל הוכחה שע"י העדר גדול כהו בדרשותיו אולי לא יתקבלו יותר כ"כ הוכחה ומוסר. אמר ולי מה יקרו רעיך. שאלולי ה' לי רעי וחבר כר"ע לשמוע הלכה ותוכחה מפיו לא הייתי צריך לקבל התשובה מקין רצוני יקר היתה לי רעיתו של ר"ע לקבל על ידו תשובה.

וז"כ מתני' דיומא פ"ה ע"א אר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין. ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. ואומר מקוה ישראל מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל במנחות כ"ט ע"ב כשעלה משה למרום מצא הקב"ה יושב וקושר כתרים לאותיות א"ל רבש"ע מי מעכב על ידך (על מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עוד כתרים רש"י) א"ל אדם אחד יש שעויד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ ת"ת של הלכות. ומפני מה נברא עוה"ז בה' מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא. ומ"ט תלי' כרעי' דאי הדר בתשובה מעיילו לי', וליעול בהך לא אסתעייא מלתא דא"ק אם ללצים הוא ילוץ ולענווים יתן חן בא לטהר מסעיין לו. לטמא פותחין לו ומ"ט אי"ל תגא אמר הקב"ה ואם חוזר בו אנו קושר לו כתר ז' אותיות צריכות ג' תגין ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ שע"י דרשותיו של ר"ע שעתיד גם להיות בסוף כמה דורות שנלך בשיטת ודרך דרשותיו לדרוש על כל קו"ק ת"ת הלכות שעי"ז יתקבלו גם תוכחתינו למוגד. יחזרו

הרבה לתשובה והקב"ה קושר להם כתרים. וז"ש אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין. היינו לפני אותיות מ"י שהם מאותיות ל' שקודם המ"ם דנפק"ל מלצים הוא יליץ דלא אסתעייא מלתא דליעול בהך אלא דרך תלי' דכרעי' דה' ומה"ט אי"ל תגא דהקב"ה קושר לו כתר ולפני אות י' שהוא ט' שהוא בכלל ז' אותיות דצריכות ג' תגין. ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שהקב"ה הוא הקושר הכתרים ומסיק ומפריש במה גדול כחו של ר"ע לעורר העם לתשובה במוסרו, ואומר, מקוה ישראל דהרמב"ם כתב דעייר המקוה הוא מי הדעת כו' ודעת זו סדר טהרות. ובפסחים א"ל עקיבא מה לך אצל אגדה כלך אצל נגעים ואהלות. שהוא סדר הלכות בטהרות. לרמז שרק ע"י גודל כחו בהלכה והוכחה בד"ת נתקבלים הוכחותי' להחזור העם לתשובה ובנדה ס"א ע"א מקום טהרה יבש מקום טומאה לח ועז"א אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין ולא הזכור מקוה ורק אחר שאמר ומי מטהר אתכם מטומאה מסמיך ואומר מקוה ישראל שהוא דרך לח. ובד"א זוטא ד"ג תחלת טומאות פתח לע"ז ועכ"א אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין לפני אביכם שבשמים מפני שתחלת טומאה היא פתח לע"ז. ובשבת י"ג ע"א ארשב"א בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו שלא יאכל בטהוד צם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. וזש"א אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרי'. ירצה אשריכם שפרצה כ"כ הטהרה ביניכם עד שאין לחוש להרגל עבירה שיאכל הטהור עם הטמאה אבל מי מטהר אתכם אביכם שבשמים. אבל בזמן הטומאה שאתם צריכין לטהרה לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. ורק לאביכם שבשמים הוא המטהר אתכם. בעירובין מ"ז ע"א ומס' שמחות פ"ד מטמא כהן ללמוד תורה ואע"פ שי"ל מאין ללמוד מטמא שלא מכל אדם יכול ללמוד לא יטמא כהן על אבר מן החי אפי' מאביו כו' ובע"ז ג' ע"א לע"ל מביא הקב"ה ס"ת ואומר מי בכם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה כו' שעז"א א"י לפני מי אתם מטהרין. שאתם צריפין לטהר שטומאתם עצמכם לפני מי בכם יגיד זאת בשביל ללמוד תורה אף שכ"כ קשה עליהם טהרה יותר משפיכת דמים כביומא כ"ג ע"א ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שעל אמ"ה אפילו על אביו אינו מטמא אבל בשביל אביכם שמשמים אתם מטמאים שה"ה מטהר אתכם. בזבחים קי"ג ע"א פליגי ר"י ור"ל ריא"א לא ירד מבול לא"י ורל"א ירד מבול לא"י. ושניהם מקרא אחד דרשו בן אדם אמר לה את ארץ לא מטהורה היא לא גושמה ביום זעם ריא"א אתמוהי מתמא קרא א"י מי לא מטוהרה את כלום ידדו עליך גשמים ביום עם ור"ל סבר כפשטי' ארץ לא מטוהרה את מי לא ירדו עליך גשמים ביום זעם איתכי' ר"י לר"ל פע"א מצאו עצמות בלשכת דיר העצים ובקשו לגזור טומאה על ירושלים עמד ר' יהושע אל רגליו

ואמר לא בישה וכלימה היא לנו שיגזור טומאה על עיר אבותינו איה מתי מבול איה מתי נבוכדנצר מדקאמר הכי לאו למימרא דלא הוו כו' שמצאו עצמות שהכירו בהם שהם עצמות יבשות מלכלוכי מצות דוגמת לשכת דיר העצים מאמר הסרוס עץ יבש אני בלא תורה ומצות שבושה וכלימה שימצאו כאילו בעיר אבותינו דאמרי' לא לן אדם בירושלים וחטאו בידו שתמיד כיפר עליו וחזר בתשובה ועז"א אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים שאתם מטהרים לפני מי לא מטוהרה את כלום ירדו עליך גשמים ביום זעם כדי שלא מצאו לדורות עם עצמותיכם יבשות כעץ מתורה ומצות כבימי ר' יהושע שאמר לא בושה וכלימה הוא שיגזור טומאה על עיר אבותינו שלא לן אדם בחטאו בה פ"כ ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים כו'.

**וז"כ** מתני' דשבת פ"ו מנין לפולטת ביום השלישי טמאה שנא' היו נכונים לשלשת ימים. מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנא' ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. מנין שקושרין לשון של זהירות בראש שציר המשתלח שנא' אם יהי' חטאיכם כשנים כש כשלג ילבינו מנין לסיכה שהוא כשתי' ביוהכ"פ אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר שנא' ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. מנין לפולטת דבנדה ט' ע"א דרשינן עלי' מי יתן טהור מטמא כו' לזאת יחרד אדם ויפחד אל יום השלישי להיות נכונים לשלשת ימים לטהר עצמינו מטומאתינו ע"י תשובה לידע שלא יהי' לנו ליום השלישי עוד שום טומאה, מנין שמרחיצין את המילה מגילה י"ז ע"א מה ראו לומר ברכת רפאינו בברכה שמינית דשמו"ע מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמינית בקידושין ע"ב. קרי לנימל יושב בחיקו של אברהם כאדא בר אהבה היום יושב בחיקו של אברהם. ובב"מ פ' ע"ב יום ג' של מילה של אברהם הי' ורפאל בא לרפאו אותו. וביומא פ"ה חוץ ומיפר ברית בשר שאם עשה תשובה יוכ"פ מכפר לא עשה תשובה אין יוכ"פ מכפר והר"ן פי' דסכנה איכא ביום ראשון ושני ובשלישי ל"ה רק כואבים דלרחוץ את המילה ביום השלישי שחל בשבת אף דרק כואבים ניתנה שבת לדחות משום דצריך לרפואה ק"ו לרחוץ את המילה דוגמת ומלתם את ערלת לבבכם. לרחוץ את המיכסא המכסה על המילה כבע"ז בקטיעה בר שלום דאמרה וי לספינא דאזלת בלא מיכסא. ביום השלישי קודם יוהכ"פ שאף על המיפר ברית אין יוהכ"פ מכפר בלא תשובה שחל בשבת יום שבת תשובה שאנו עומדין בו. ויום שמיני לחודש תשרי שראו לומר ברכת רפאינו בשמינית משום המילה שניתנה בשמינית שצריכה רפואה וק"ו בראשון ושני דאיכא סכנה שלא לכנוס ליוהכ"פ בלא תשובה. מנין שלושין לש"ז בראש שעיר המשתלח. בירוש' פ"ד דתענית תשובה רחמנות עשו אנשי ננוה העמידו

עגלים בפנים. ואמותיהם בחוץ והי' אילו געו מן היכא ואילו געו מן הכא אמרו אם אין אתה מרחם עלינו. לינן מרחמין עליהו. הה"ד מה נאנחה בהמה. נבכו עדרי בקרי ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלוהים בחזקה. מה בחזקה חציפה נצח. ובסנהדרין ק"ח וימח את כל היקום אשר ע"פ האדמה אם אדם חטא בהמה מה חטאה, משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין סעודה לימים מת בנו עמד ופזר את חופתו אמר כלום עשיתי אלא בשביל בני עכשיו שמת חופה ל"ל. בלשון של זהירות מצינו דוגמתו לזהירו שאח"ז בע"ז כ' ע"א דזהירות מביאה לידי זרירות. לידי פרישות וטהרה קדושה ענוה נקיות חטא רוח הקודש תחיית המתים כו' בשבת ל' ע"א אין השכינה שורה מתוך עצלות. ובדף צ"ז ע"א מדה טובה מהרת לבוא ובפסחים ד' זריזין מקדימין למצוה. סוכה כ"ח. שמי הקדימנו אדם לביהמ"ד. תענית ז: עצלות שהיו בישראל שלא עסק בתורה כו' שקלים ב': כל השחתה בהשכמה עשו. נזיר כ"ג. נקדים לדבר מצוה. ובסנהדרין מ"ד: נקדים תפילה לצרה. ומנחות מ"ג: וראיתם אותם וזכרתם כל דזייו במצוה זו זוכה ומקבל פני השכינה ובדף יג: שטען אברהם אבינו לפני הקב"ה שמא אם המתנת להם הי' חוזרין בתשובה א"ל כי רעתיכי אז תעלוזי כו'. ולזה נתעורר גם אנו לעשות עכ"פ תשובה כאנשי ננוה מפני הרחמנות. ואם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא שזה מחסדי ד' לעוררנו בלשון של זהורות ג"כ הנ"ל לשוב כיום בתשובה כי הבטחתנו אם יהי' חטאיכם כשנים כו' שרוצה למחול לנו אם אך נתחיל בתשובה. מנין לסיכה שהוא כשתי' ביוכ"פ, אין לנו לגשת בתוכחה ומוסר אף בצירוף הוכחה בד"ת שנמשלו כמים ולהיות בטוח שתתקבל ולא נחוש על הקלקול דמוטב יהי' שוגגין ואל יהי' מזידין כנ"ל. ואעפ"י שאין דאי' לדבר שתתקבל תוכחתינו לבטח. מ"מ זכר לדבר יש שע"י שיזכרו בד"ת יזכרו ויקיימו גם התוכחה ומוסר שנא' ותבוא כמים בקרבו כמו שהד"ת תבוא כמים בקרבו כן גם הדברי תוכחה ומוסר יבואו כשמן בעצמותיו בברכות מ"ג. זכינו בשמן לסיכתו ולריחו. ובדף י"ג: שמן הי' רגיל לבוא בסוף הסעודה ומעכב את הברכה. כי קדוש אני זה שמן כו' ושע"י השמן יבא לקדושת ד' ע"י התעוררות לתשובה ולקדש האדם בקדושה. ובשבת מ"א: רחץ ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים רחץ ולא סך דומה למים ע"ג חביות וכ"א בת"ח שאין בו יר"ש שדומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונית לא מסרו לו עיין בשבת ל"ג: שרק בהסכם התורה עם התוכחה יתוקנו שניהם. וז"ש בתמיד כ"ה: זקני בית אב ישינים שם ומפתחות העזרה בידם דמפתחות העזרה לעורר לידי תשובה בתוכחה ומוסר הי' תמיד בידם ע"י כח תורתם. וז"ש בשקלים י"א. בהגיע זמן בית שני ליחרב נטל מפתחות ביהמ"ק בידו ועלה לראש

הגג ואמר רבש"ע מפתחותיך מסורים לך כטענת אברהם אבינו במנחות י"ג: שמא אם המתנת להם היו חוזרין בתשובה ועכשיו שהגיע זמן החורבן ה"ה מסורין לך. ובתענית ב. ג' מפחדות בידו של הקב"ה של גשמים. חיה ותחיית המתים. גשמים אינם יורדים אא"כ עשו ישראל תשובה כבתענית ו'. יורה שמורה, מלקוש שמל קשיותיהם ש"י פי' רש"י כשאינו יורד חוזרין ישראל בתשובה. ומתענין ועושין צדקות. ובדף ז: אין הגשמים יורדים אא"כ נמהלו עונותיהם של ישראל כו' וע"י נעשה כברי' חדשה וזהירות מביאה עד לידי תחיית המתים. וז"ש סוף סנהדרין דאליהו רצה שימסרו לו מפתח של תח"ה שיהי' לו הכח בזה בקדושת שם ד' ברבים להחזירם לתשובה גדולה כ"כ עד שיגיעו גם למעלת תחה"מ א"ל מניח האי. ושקול הני דשלוש מפתחות לא נמסרו לשליח. שלא יאמרו שתים ביד תלמיד ואחת ביד הרב. משל לגברא. דטרק לגלח ואבדה למפתחי'. ובשמחות פ"ח בשמואל הקטן כשמת תלו מפתחו ופנקסו בארון מפתחו לעורר העם לתשובה בתוכחה ומוסר ופנקסו חידושי הלכות שחידש שעליהם נתקבל מוסרו כשמת תלה בארונו. וביומא ע"ח: אמר אביי א"ל אם רבותי' דינוקא מיא חמימא ומשחא שבצירוף מיא ומשחא ד"ת בהלכה עם אגדת תוכחת מוסר רבותי' דינוקא שתתקבל אצלם כמו בלומד לינוקא בימי נעוריו וזה י"ל ג"כ בהאי דיבמות קי"ד. דר' יצחק ב"ר בוסנא דאירכסו לי' מפתחי דבי מדרשא בר"ה בשבתא אהא לקמי דר' פדת א"ל זיל דבר תלי וטליותא וליטיילו התם דאי משכחו להו מייתו להו שאבד מפתחות ביהמ"ד בשבת בר"ה שנאבדה לו התקבלותו למוסריו ותוכחתיו להעם שמתכנשים כביהמ"ד בשבת ע"י רה"ר שרבים בקעו בהו לטרדותם בעניני עוה"ז ונתרחקו מלקבל מוסריו א"ל ר"פ דידרוש להם המוסר ותוכחה רק בצירוף ד"ת והלכה כרבותי' דטלי וטליא ינוקא מיא ומשחא שעי"ז יתקבלו גם מוסריו ותוכחותיו. וז"ש בחוריות י"ב. משננזנ ארון. נגנז שמן המשחה דכשנגנז ארון הערות הלכה ותורה נגנז גם כח המוסר דשמן שתתקבל. ובמנחות פ"ה: וטובל בשמן רגלו זה חלקו של אשר שמושך שמן כמעיין שכל קביל נתקבל שמן מוסרו משום שהי' נמשך כמעיין ד"ת בהלכה שנמשלו כמעיין. ובהוריות י"ג: ה' דברים משיבים הלימוד הרגיל בשמן זית. שע"י רגילתו בשמן זית במוסר בצירוף תורת ההלכה משיבין למודו שחוזר על לימודו ואין נתרשל בו ובסנהדרין צ"ד: חובל עולו של סנחרב מפני שמנו של חזקי' דבזה שנעץ חרב בביהמ"ד ואמר שכל הרוצה לצאת ולא ללמוד ידקר בחרב לא הועיל לו עדיין לשבור עולו של סנחרב אלא עם שמנו ששמנו במוסר ותוכחה בצירוף למוד התורה ששניהם אהני לי' לחזק אחד השני.

**ועפ"י** זה י"ל הא דחגיגה ג'. בריב"ב וראב"ח שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין כו' א"ל מה חידוש הי' היום בביהמ"ד שבת של מי היתה של ראב"צ היתה, ומה דרוש בה הקהל את העם אנשים ונשים וטף, אם אנשים באים ללמוד נשים לשמוע טף למה באים, כדי ליתן שכר למביאיהן, א"ל אין הדור יתום שראב"ע שרוי בתוכו, דהנה ממאמרו של ראב"ע כערבין הנ"ל תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח, נוכחנו לדעת גודל ענותנותו בזה לעצמו. עד שצ"ז י"ל מתני' דשבת נ"ד: פרתו של ראב"ע היתה יוצאת ברצועה שבין קרניו שלא ברצון חכמים כו' דפריך וחדא פרה הוי"ל לראב"ע כו' אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו. וכ"כ במתני' דיומא פ"ה. הנ"ל דרש ראב"צ רק מ"ד וטהרתם מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוכ"פ מכפר ושב"א לחבירו אין יוהכ"פ מכפר עד שירצה את חבירו, דוגמא שבעצמו יראה כל אדם לדאוג עבורו אמנם מדרש זה דהקהל נראה שינוי לטובה בהשקפתו הקודמת הלז והסכם והשתתפות לדרך ר"ע הנ"ל כאשר בעדיות פ"ד אר"ע האב זוכה לבנו בנוי ובכח ובעושר בחכמה ובשנים, ובמספר הדורות לפניו והוא הקץ שנא' קורא הדורות מראש ואע"פ שנא' ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה נאמר ודור רביעי ישובו הנה אף שחכמים פליגי עלי' דר"ע בירוש' פ"ק דקידושין שאין האב זוכה לבנו אלא עד הפרק כו' שהבין ר' יהושע בחידושו דראב"ע בכדי ליתן שכר למביאיהן היינו ליתן שכר לאבי וקנס שהביאו את זקנם ואת אביהם עוד לשמוע הדרשות בד"ת ומוסר כי האב זוכה לבנו חוץ מה' דברים הנ"ל גם במספר הדורות לפניו. ודור רביעי ישובו הנה באופן שאין לצער על שכחת התורה ח"ו אף שרואים בדור או שתים שנתמעטה ונשתכחה התורה ח"ו מ"מ תחזור לאכסניא שלה גם בדורות הבאים. באופן שלא תתיתם התורה ח"ו ושהחוב על האבות להביא בניהם לשמוע הדרשה בד"ת בתודה ומוסר ושיקבלו הם שכרם אצל בני בניהם בדור הרביעי שתפס שיטת הר' עקיבא ממש א"כ אין הדור יתום לא יהי' לעולם הדור יתום ע"י שראב"ע יהי' שרוי בתוכו. וע"ז צעק ירמי' באיכה ה' יתומים היינו ואין אב אמותינו כאלמנות. שהדור נתיתם בימיו שנראה. כאלו ל"ה להם מעולם אב. שום אב עד דור רביעי שאין נתעורר אצלם מה' דברים שאב מזכה לבנו. וגם אמותינו כאלמנות כאילו לא הלכו מעולם כנשים לשמוע שיתעורר גם בבניהם לעשות כמעשיהם. ובמד"ר איכה א"ל הקב"ה אתם בכיתם יתומים היינו חייכם גואל שאני מעמיד לכם במדי לא יהי' לו לא אב ולא אם שנא' ובמות אבי' ואמה כו'. דבמגילה נ"ד. אסתר ברוה"ק נאמרה שנא' קימו וקבלו. קימו למעלה מה שקבלו למטה. ועז"א מבא חדא פלפלא ממלי צנא דקרי. ונקבעה לדורות דכ' כתוב זאת זכרון בספר. שמורה ג"כ שע"י כח ד"ת נתקבל

גם המוסר וגט לאחר דורות אף שאין אב ואם ח"ו בנתיים דור רביעי ישוב הנה ולא יהי' יתומים לנצח וה"ו שתשתכה התורה מישראל אף שכעת רואים אנו שזקנים משער שבתו בחורים מנגינתם דאר"א בא מזמרתם בילקוט איכה שכ' עפ"י גמ' דמגילה ל"ב. הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עהכ"א וגם אני נתתי לכם חוקים לא טובים. היינו שנתבטל לימוד התורה מזקנים ומבחורים. ונפלה עטרת ראשינו. או נא לנו כי חטאנו. שע"י נפילת עטרת ראשינו. לימוד וחשובת התורה אין לנו כח. לעורר במוסר לתשובה על חטאינו. וע"ז דוה לבנו חשכה עינינו על הר ציון ששמם. ובמד"ר מבלי לומדי תורה ואין לנו רק לבקש מהשם השיבנו ד' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם שהשי"ת בעצמו יחזירנו לתשובה, כי ע"י ביטול התורה אין בנו כח לעורר במוסר לתשובה. ובשבת ל"ג. בעון ניבול פה יתומים ואלמנות צועקים שרואין שהאב נבל פיו ולא עסק בדברי תורה יתומיו ואלמנותיו צועקים שאלו הי' הוא עוסק בד"ת לא הי' בניו יתומים ואלמנתו אלמנה במובן התיתמות ואלמנית שהאב זוכה לבנו כו' ובפסחים מ"ט כל ת"ח המרבה סעודתו בכ"מ מחריב את ביתו מאלמן את אשתו ומייתם את גוזליו ותלמודו משתכח ממנו ועי' דש"י שעיקר משום שמשתכח תלמודו וע"כ אינו זוכה לבנו בה' דברים נמצא מייתם את גוזליו ומאלמן את אשתו. ובתענית כ'. היתה כאלמנה לדרכה לא כאלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדה"י ודעתו לחזור עלי' שעוד יחזור עלי', ובכתובות נ'. עושה צדקה בכל עת זה המגדל יתום ויתומה כו' שעי"ז עושה צדקה בכל עת שעד כמה דורות ישובו הנה צדקותיו שיזכה להם ולא יהי' יתומים. ובכתובות י"ז: בבבל מאי ראי' לבתולה א"ר דרדוגא דמשחא אדישא דרבנן שנותנין שמן על ראש הרבנים א"ל ר"פ לאביי משחא דחפיפיתא אמר מר א"ל יתמא לא עבדו לך אמך דרדוגי משחא כו' דגם שאתה יתום מאביך מ"מ תלמיד דרבנן את ולא עבדו לך אמך דרדוגא דמשחא אירשך כסימן לזכרון לאחר זמן רב אמעשה נשואין זאת וגם סימן דשמן לדברי תוכחה ומוסר שמתקבלין רק בבעלי תורה על ידי כח התורה בד"ת והלכה שאביך זכה לך גם בה' דברים אלו. ושם ק"ו, כי מפטרי רבנן מבי דבה ור"י הוי פיישי מאתן רבנן וקרי נפשייהו יתמי מבי רב פפא מאתן רבנן וקרי נפשי' יתמא דיתמי. שהראשונים קרי א"ע יתמי שזכו לתורתן דק מעצמן ולא קבלו עוד מה שמגיע להם מזכות אבותיהם שהאב זוכה, לבנו עד ד' דורות או בלשון סגי נהור אמרו שכל עיקר ידיעתם בתורה הוא דק ממה שזכו מאבותיהם ומעצמם עוד לא קבלו כלום. והאחרונים תלמידי ד"פ שקרא לו אבא יתמי כבדף מ"ז. הנ"ל קראו עצמן יתמי דיתמי שקבלו דק מר"פ שהוא יתמא ועדיין חסר להם שלהם ושל רבם ר"פ בעצמו. ובב"מ ע'. יתמי דאכלו לאו דידהו ליזלו בתר שיבקיהון

שאין להם תורתן של עצמן מ"מ בתר שיבקיהון צ' להיות להם שהרי אב זוכה לבנו בה' דברים. ובע"ז כ"ד: אר"ל מזמורא יתמא אמדו מזמור שירו לד' שיר חדש הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, והיינו יתמי שלא זוכה לו אביו בשום דבד אלא שהוצרך להושיע לו בעצמו כהושיעה לו ימינו.

**בברכות** ז'. א"ר יוחנן טובה מרדות א' בלבו של אדם יותר מכמה מלקות שנא' ורדפה את מאהבי' ואמרה אלכה ואשובה אל אשי הראשון כי טוב לי אז מעתה. ור"ל אמר יותר ממאה מלקות שנא' תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה וצ"ב מחלקותם. ביומא פ"ו אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה שנא' לאמור הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אלי' עוד הלא חנוף תחנף הארץ ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ד'. אבל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות דכ' שובה ישראל אל ד' אלוקיך כי כשלת בעונך עון מזיד וקרי לי' מכשול נראה נמי ענין מחלוקת. אבל תלוי' במחלקותם ושיטתם בברכות ז'. הנ"ל דבדף נ"ד. דרש בכל לבבך בשני לבבך ביצ"ט וביצה"ר. בתשו' חוט השני סי' מ"ד הצלה באשה שקלקלה הרבה פעמים שאם נצטרכה להשיב על כל חטא וחטא ננעול דלת בפני' שרי שתשוב שני פעמים כי אחר שני פעמים אמרי' כיון שחטא אדם ושנה נעשה אצלו כהיתר ה"נ נעשה אצלה כשוגג ופי' עפיז"ה פ' דיחיינו מיומיים וביום השלישי יקימינו ונחי' לפניו שיחיינו בתשובה מיומיים משני ימים שנעשה על שני עבירות ממילא יחשוב השאר לשוגג אזי וביום השלישי שנעשה תשובה עוה"פ יקימנו ונחי' לפניו כי לא נהי' אז רק שוגגין ובטח יקבל תשובותינו על השגגות. ובב"מ ל"א: דריש האי מרבנן הוכח א' תוכיח ב"פ. ורבא אמר הוכח אפי' מאה פעמים. והנה לימודא דקראי דר' יוחנן בברכות וביומא הנ"ל ענינם אחת ורדפה את מאהביו כו' הן ישלח כו' ורק שצ"ל מה לאמור וי"ל דפליגי בהא דר' יוחנן ס"ל כההוא מרבנן דאין להוכיח רק ב' פעמים ועז"א טובה מרדות א' בלבו ש"א דבע"ז ה' אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. אשריכם ישראל בזמן שאתם עוסקים בתורה יצרם מסור בידם, והיינו מרדות הכנעה כפי' רש"י ומהרש"א בלבו ש"א שנכנע הלב האחד של היצה"ר יותר מכמה מלקות דמיעוט הרבה שנים ונפק"ל מורדפה את מאהבי' דענינא דקרא חד הוא לענינא דהן ישלח איש את אשתו דנפק"ל דגדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה והיינו דבר תודה והלכה והיינו לאמור שבצירוף ד"ת דהלכה מקרא דהן ישלח נתקבל ע"י עסקו בד"ת גם מוסר ותוכחה להכניע לבו מכנה מלקות. ור"ל ס"ל דהוכח אפי' מאה פעמים והיינו חוץ הוכחה דפעם הראשונה. דארז"ל א"ד השונה פרקו מאה פעמים למאה ואחד ואתי' לי' דס"ל כרבא הנ"ל ובס'

תשו' חוה"ש הנ"ל דאחר שני פעמים הוי אצלו כשוגג וע"כ אמר יותר ממאה מלקות היינו חוץ ההכנעה על הוכחה הראשונה והיינו משיטתי' ביומא הנ"ל דגדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שאחר שני פעמים בלא"ה נעשה אצלו כשוגג ומהני התשובה שעושה על שני פעמים שהשאר ל"ה רק כשגגות וגם ע"ז יכופר עונו וע"כ צ"ל הוכיח אפי' מאה פעמים דלא איכפת לו במוטב יהי' שוגגין ואל יהי' מזידין ולא נוכיחו כיון דאחר שני פעמים בלא"ה ל"ה אצלו רק בשוגג וזה אתי' לי' מקרא דשובה ישראל אל ד' אלקיך כי כשלת בעונך ופי' אף שנראה כעון מזיד מ"מ לא הוי' דק שוגג ע"י התשובה קחו עמכם דברים ושובו אל ד' שתעשו רק שני פעמים תשובה ועי"ז לא יהי' רק שוגג והיינו דמפרש הילקוט קחו עמכם קראים טובים ודרשנים טובים. אמרו אליו כל תשא עון כל תשא ועונותינו לא תשא שרק דרשנים טובים בד"ת והלכה ע"י יתקבלו גם דברי התוכחה והמוסר ויאמר כל תשא ע"י הד"ת גם עונותינו תשא ונשוב בתשובה.

**השיבנו** ד' אליך ונשובה. חדש ימינו כקדם. במד"ר איכה אמרה כנס"י לפני הקב"ה רבש"ע תשובה שלך היא. השיבנו. א"ל הקב"ה שלכם היא שנא' שובו אלי ואשובה אליכם נאום ד'. חדש ימינו כקדם. כאדם הראשון שנא' ויגרש את האדם. וישפון מקדם לג"ע ימינו כמשה דכ' ויזכור ימי עולם משה עמו. ואתה ישראל מה ד' אלוקיך שואל מעמך. כ"א ליראה את ד' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו לעבוד את ד' אלוקיך בכל לבבך. ובכל נפשך. מפסוק זה למדנו יראה ואהבה לד'. ובברכות פריך אטו יראה מילתא זוטרתא היא ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא. וד"ז יפלא שלא העמידו לדקדק צל אהבה ורק על יראה. וגם תירוצו דלגבי משה מ"ז הוא צ"ב אטו משה אנן. ומשה לישראל אמרה. חז"ל בכ"מ בש"ס ובאגדה והרמב"ם בהל' תשובה ביארו לנו אופני דרכי תשובה. ועבודת השם. וחילוקם ליראה, ואהבה בראשונה נחלק בין יראת הרוממות ליראת העונש. ובשני' בין אהבת ד' מבלי לקוות על תשלום גמול ותלוי' בדבר אחר מאהבתו יתברך לאהבת תשלום גמול שכר מצותיו ועבודתינו. עבודה. ותשובה מיראה מדריגתה ועגינה קטנה ופחיתה מעבודה ותשובה מאהבה. ואולי לבעל מדריגה דרגא לעלות מיראה לאהבה. בנדרים ס"ה: פריך אמאי פותחין בשהוא עני. ואין אתה יכול לפרנסו אמא כל דמעני לאו עלי נפל ומשני כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחילה דוגמת ענין ד"ז בהלכה נוכל ליקח גם לעינים. מעניני עבודת ד'. דכל אדם שנפל בעמקי הבלי עוה"ז בבואו להצלות עצמו לתשובה ועבודת ה'. בעצמו ובכחו לגבור חיל ולהשיג עבודתו לתשובתו ורק אלו החלשים ביותר. שאין עוד בכחם שום חיל להחיות את נפשם יפלו ליד גבאי ומורה דרך להראותם הדרך הישר שיגיעו על ידו למחוז חפצם

ומהמובן אמנם שמי שצריך להתעוררת ע"י אחרים לא יתחיל המורה עמו רק מעניני יראה להפחידו ביראת העונש ורק שאח"כ אם בעל נפש היא יוכל מעצמו לעלות מעלה מעלה למדריגת אהבה. וז"ש בגמ' ועתה ישראל מה ד"א שואל מעמך כ"א ליראה אף שבאמת אח"כ מיירי קרא ג"כ מעניני אהבת ד'. אבל על התחלתו מקשה אטו יראה מלתא ווסרתא היא צבור כל הכלל בבנ"י הרוצים להשכיל בעבודת ד' שיתחילו רק ביראה. ומשני אין לגבי משה. בלשון לגבי משה. רצו להשמיעני. דבאמת כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחילה ומעצמו וכחו למצא הדרך הכי נככד ולעלות ולאחוז בו לאהבה אותו ולעבוד בכל לבבך ובכל נפשך. אבל מי שחלוש בעצמו שצריך לפול ליד גבאי. והיינו לגבי משה. מי שצריך לבוא רק לגבי משה ללמדו אורחות חיים. מסתמא הוא בעצמו חלוש לגמרי ומילתא זוטרתא היא. ועמו מתתילים רק ביראה. וז"פ גמ' דברכות ח. גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים כו' דמי שנהנה מיגיע כפו יוכל באמת להשיג יותר מיר"ש. היינו כיראה. ולהשיג גם דרך אהבה ותשובה מאהבה בעוד שמי שאינו נהנה מיגיע כפו וצריך לבוא לאחרים לגבאי משה לא יתחיל רק מיראה לבד:

**וז"כ** גמ' דשבת פ"ח: כשעלה משה למרום אמרו מלה"ש מה לילוד אשה ביניינו א"ל הקב"ה לקבל תורה בא א"ל חמדה גנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה רוצה ליתנה לבו"ד מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו. א"ל הקב"ה למשה החזר להם תשובה א"ל דכש"ע מתיירא אני שלא ישרפינו בהבל שבפיהם א"ל אחוז בכסא כבוד והחזר להם תשובה שנא' מאחז פני כסא פרשת עלי עננו. מלמד שפירש עלי' שדי מזיו שכינתו ועננו עליו א"ל כלום למצרים ירדתם בין עמים עובדי ע"ז אתם שרויים כלום אתם עושים מלאכה משא ומתן, כלום קנאה ויצר הרע יש בככם כו' ביומא פ"ו ע"א אמר ר' לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ד' אלוקיך אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו בזכיות כו' איני והאר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשין לו כזכיות דכתיב ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחי' לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה. וביארו המפורשים משום דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ואיכא מעשה המחשבה ומעשה התשובה ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ע"כ בעושה התשובה מאהבה ונחשב מעשה החטא כמעשה בלא מחשבה נגד שני מעשי תשובה, ופי' עפ"י זה קרא בתהלים לדוד משכיל אשרי נשוא פשע כסוי חטאת, אשרי אדם לא יחשוב ד' לו פון ואין ברוחו רמי' שמאשרו מעיקרא המשכיל לדאוג ולירא ממעשי פשע וחטא מעונשין שיגיעו עליו עבורם או מראותו שאחרים נענשו בחטאם ודואג על חטאיו בהשכל וחכמה לרואה ומתיירא מפני הבו"ד

באופן שכל תשובתו אינה רק תשובה מיראה ובתשובה כזו הזדונות נעשות רק כשגגות ול"ה מתקן בתשובתו רק נשוא פשע כסוי חטאה, ולמעלה ממנו מאשר אח"כ להשב מאהבה שבוה הזדונות נעשות לו כזכיות והיינו אשרי אדם לא יחשוב לו ד' עון שנעשה כלו זכיות, ומסיק ומפרש שזהו מפני שאין ברוחו רמי' שע"י תשובה מאהבה נסתלקה מחשבת החטא ולא הוי רק מעשה החטא כמעשה ולא מחשבה, ויש לומר עוד עפ"י פירש רש"י ז"ל אמרו חכמים שכל מזמור שנאמר בו משכיל ע"י מתורגמן אמרו כו' והיינו משכיל שהוצרך החוטא להתעורר ע"י אחר וכל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה א"כ זה החוטא לא יתעורר ע"י מתורגמן גבאי ואחר רק לתשובה מיראה ולהכי מאשרו רק בזה שהשיג לנשוא פשע כסוי חטאה לבד, שזדונותיו לא נעשות רק כשגגות, אבל אשרי אדם שנתעורר ושב מעצמו ומגיע לתשובה מאהבה, שאדם זה לא יחשוב לו ד' עון שנעשות לו כזכיות משום גרם גודל תשובה מאהבה שאין ברוחו רמי' דמחשבה רעה לא נצטרפה למעשה ולא חטא רק במעשה בלא מחשבה, ויש לפרש עפי"ז גם קרא דיעזוב איש רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ד' וירפאהו ואל אלקינו כי ירבה לסלוח, דאף איש רשע יכול להשיג ע"י תשובתו ולהגיע למעלת תשובה מאהבה שזדונותיו יתהפכו לזכיות ומעשה החטא תשאר מעשה בלא מח מחשבה כלל והיינו שיעזוב דרכו, ומחשבותיו יתבטלו ע"י תשובתו שתתקבל ע"י שהשי"ת ירבה לסלוח שיתהפכו לזכיות, ובאבות פרק ד' אברו הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, ופי' על אכילת עץ הדעת שע"י נגזרה מיתה על האדם, תאוה דכתיב בי' כי תאוה היא לעינים, קנאה וכבוד דכתיב כי ביום אכלך ממנו, והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע, ובירושלמי פ"ב הלכה ד' דר"ה המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו מימי' שר חמה לא דאתה פגימתה של לבנה, מפני הקנאה וכבוד, תני רשב"י הרקיע של מים וככבים אש ודרים זה עם זה ואינם מזיקים זה את זה. א"ר אבין המלאך עצמו חציו מים וחציו אש ואית בי' חמש גפין והיינו דתנן כיצד בודקין את העדים אם אמרו לפני החמה ראינו את הלבנה אין בדבריהם כלום, דאו אותה יוצא מתוך ענן זה ונכנסה לתוך ענן זה מעידין עליה בפסחים דף נ"ד. ז' דברים נבראו קודם שנבראה העולם וקחשיב תורה, ותשובה ביניהם, ותשובה נפקא לי' אמנם התם מתרי קראי מבטרם הרים יולדו וגומ' ומתשב אנוש עד דכה ותאמר שובו בני אדם ורש"י פי' עד דכה דכדוכי יסורין, ובאמת גם מקרא דבטרם הרים יולדו שהוא סיפא דהתחלה ד' מעון היית לנו בדור דור ותחולל ארץ ותבל לבד הי' אנשר ללמוד ולפרשו על תשובה כקין, ואדה"ר וראובן שעשו תשובה, מ"מ כיון דלא בתיבה בי' תשובה בההיא טרח והביא קרא דתשב אנוש עד דכא וע"י יסורין משמע

רק תשובה מיראה יראת עונש יסורין ובתשובה מיראה לא נעשית זדונות רק כשגגות ובסוטה דף כ"א, בין לרב יוסף ובין לרבא מצוה בעידנא דלא עסק בה לא מצלי מיצה"ר שלא יחטא יותר, ובפרט כל אדם עלול לחטא בכל עת. וז"ש דבשעה שעלה משה למרום לקבל התורה אמרו מלאכי השרת מה אנוש כי תזכרנו וחמדה גנוזה שהתורה שנבראת קודם שנבראה העולם אתה רוצה ליתנה לבשר ודם שיעברו עלי' אמר לי' הקב"ה למשה החזר להם תשובה החזירו להם שהתשובה נבראת ג"כ קודם שנבראה העולם ויוחסין שוה, ועל טענתם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו החזיר להם בגודל התשובה דאתי' נמי מקרא ד' מעון אתה היית לנו בדור דור בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם ועד עולם אתה אל שגם עד עתה הייתי לבני אדם מעון ע"י תשובתם ומעשיהם הטובים, וזכרתי אותם ופקדתי אותם בכל עת וזמן. אמנם משה רבנו ע"ה פחד ומתיירא מדלא נפק"ל בגמרא לתשובה אקרא קמא דבטרם הרים יולדו לבד רק מייתי גמי קרא דתשב אנוש עד דכה דמשמע דק תשובה מיראה דזדונות לא נעשות רק כשגגות ואדם עלול לחזור ולחטוא דבעזנא דלא עסק לא מצלי מרוב היצר הקנאה והתאוה והכבידּ, וזה רימז באמרו מתיירא אני שלא ישרפוני בהבל שבפיהם שאף שהם בעצמם חציו מים וחציו אש ואית בי' חמש גפין דוגמת חמש אותיות של תשובה ולא שייך אצלם הבל שאין המים מכבה האש משום המשל ופחד עמו עושה שלום במרומיו אבל לערך בני אדם בפרט שמשה ידע בעצמו דלגבי משה מילתא זוטרתא היא דמי שצריך להתעורר ע"י משה לתשובה יתעורר רק לתשובה מיראה מעט הקנאה שיש גם בברואי מעלה יעלה הבל של מים ואש שלהם בטענתם דסוף סוף לא הוי רק תשובה מיראה ולא הוי רק כשגגות ועלול האדם לחזור לסורו דמהאי טעמא מביאין חטאת על שוגג שגוח הוא האדם שבא חטא לידו אף בשוגג לחזור ולחטוא כמבואר באגדה ישרפוני בהבל פיהם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו עד שאמר לי' הקב"ה אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה דמלאכים אינם יודעים מחשבה ואינם מבחינים בין תשובה מיראה לתשובה מאהבה שחילוקם ניכר ותלו' רק במחשבה כנ"ל וגדולה חיא התשובה שמגעת עד כסא הכבוד ואין לך לפחוד מהם והיינו דמייתי קרא דפרשה עליו עננו שדוגמתו לסוף ענינא דלימודא מקרא דהמשל ופחד כו' דבראו אותה יוצאת מתוך ענן זה ונכס לתוך ענן אחר מעידין עלי' כו' דמכאן ראי' דעושה שלום במרומיו גם במלאכים ואין לחוש מהבל פיהם של אש ומים. וע"כ גם מרע"ה עשה עצמו כלא יודע וא"ל, כלום קנאה יש בכם שענינו מורה להם שאינו מתיירא מהם ושטענותיו צודקת ביותר דעליהם

הקב"ה עושה שלום במרומיו שאין אצל בו"ד כן ויצה"ר י"ל ואעפי"כ אנו שבים בתשובה לפני הקב"ה שנבראת ג"כ קודם שנברא העולם ויחס שתיהן עולה שוה.

**וזאת** כוונת המדרש רבה בפרשה אחרי מות שני בני אהרן בזאת יבא אהרן הה"ד לדוד ד' אורי וישעי ממי אירא ר"א פתר קרא בים אורי בים שנאמר ויאר את הלילה וישעי התיצבו וראו את ישועת ד' ממי אירא ויאמר משה אל תיראו רבנן פחרו קרא בר"ה יוהכ"פ ששרי אוה"ע מקטרגין על ישראל הלא עע"ז כו' והשטן גימ"ט שס"ד ימים שמקטרג וביוכ"פ אינו מקטרג אמרו ישראל רבש"ע אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי שהבטחתנו בזאת יבא אהרן אל הקודש כו' וכן מובא במד"ר פרשה בשלח דכמו כן טען עוזה שר של מצרים הללו עע"ז והללו עע"ז מפני מה אלו נצולין, ואלו נטבעין כו' ובסנהדרין ל"ט: מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה דבאותה שעה בקשו מה"ש לומר שירה לפני הקב"ה א"ל מעשי ידי טובעים בים ואתם רוצים לומר שירה לפני. ויפלא לפי זה הא דבד"ה צ"ב:

אמרו מלה"ש לפני הקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בר"ה וביוהכ"פ א"ל אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה כו' דמה שואלים המלאכים הלא ידוע להם כלל זה שלא לומר שירה בזמן כזה עוד מקריעת ים סוף שלא הניחם ד' לומר שירה מטעם זה, ויש לומר דמבואר במדרש רבה פ' בשלח דבקריעת ים סוף עשו ישראל תשובה ביראם מפני המצריים כדכתיב ויצעקו בני ישראל אל ה', ולאשר המצריים לא עשו אף אז תשובה כלל נטבעו, וכ"כ בר"ה ויוכ"פ כשישראל עושים תשובה אף אם גם תשובה מיראה מ"מ המלאכים שאינם יודעים מחשבה להבחין סוברים שישראל יצאו זכאים בדין ויכתבו לחיים, ומשו"ה שואלים להקב"ה מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה ויוכ"פ שאין דומה לזמן קרי"ס שלא עשו המצריים כלל תשובה ולהכי נטבע משא"כ בר"ה ויוכ"פ שכל ישראל עושים תשובה, ורק הקב"ה בעצמו יודע מחשבות שאין כולם עושים תשובה, מאהבה והמניעה לזה היא היצה"ר המביא לידי קנאה ת וה וכבוד לטרדינו מכל טוב העולם, וכ"כ בשני בני אהרן אמר בסנהדרין נ"ב. וכבר היו משה ואהרן מהלכין, ונדב ואביהו מהלכין אחריהם, וכל ישראל אחריהם אמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור א"ל הקב"ה הנראה מי קובר את מי והיינו הקנאה והתאוה והכבוד הוציאם מן העולם, וזה שאכר אחר הזכירו מיתת עני בני אהרן שידוע מה גרם מיתתם בזאת יבא אהרן אד הקודש לדוד ד' אורי וישעי בים דאף שרא שבו בים רק בתשובה מיראה דוגמת אורי אעפ"כ וישעי הקב"ה קיבל אז גם תשובת יראה זאת ויושע התיצבו

ודיו את ישועת ד' ותיכף לאח"ז שנאבד פחדם ממצרים נאמר ויאמר משה אל העם אל תיראו, וז"ש ממי אירא שאח"ז בטח עשו תשובה מאהבה. ואח"ז סמכו רבנן לפתרו מקרא בר"ה ויכ"פ אורי בר"ה אף שבר"ה לא עשו עדיין רק תשובה מיראה סיבת זה היא רוע היצר בקנאה תאוה וכבוד המסית האדם ומנעו מלהשיב בתשובה שדימה מאהבה אבל וישעי ביוכ"פ שביוכ"פ השטן מקטרג וכ"כ אינו יורד ומשטין בנו ואף ששרי אוה"ע מקטרנין על ישראל הללו עע"ז כו' כמו עוזי' בים מ"מ לא אירא לבי, כי נעשה ביוכ"פ תשובה מאהבה שהרי הבטחתנו בזאת יבא אהרן שלא יהי' לנו השטן להסית לקנאה תאוה וכבוד נוכל להשיב תשובה מאהבה.

**ופירש** עפי"ז קרא בתהלים אוילים מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות ויצעקו אל ד' בצר להם וממצוקותיהם יושיעם, ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם יודו לד חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברנה, בסנהדרין ל"ט: בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לד' חסדו לא נאמרה בהודאה זו כי טוב מפני שאין הקב"ה שמח בטפלתן של רשעים ומייתא קרא דולא קרב זה אל זה כל הלילה שבקשו מלה"ש אובר שירה כו' דהך קרא אוילים בזרך פשעם ומעוונותיהם יתענו קאי על יוכ"פ שמתענים כד"ת ועושים תשובה מפשעם, ומסיק דאף שבא בלבם ביום הנורא הזה, הסתת היצה"ר כי תעניתם הוא רק בשביל שכל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות, היינו שמתענים ושבים רק בשביל יראת העונש שלא יחלה או שלא ימות, אבל האדם מתגבר על מחשבות והסתת היצר ויצעקו אל ד' בצר להם ממציקותיהם יושיעם. שעושה תשובה לא בתשובה מיראה יראת העונש רק תשובה מאהבה כי צועק על בצר להם מפני שעמו אנכי בצרה ממצוקותיהם יושיעם כביכול הקב"ה בגלות ומציקה אותנו, ותושיע לו ימינו היינו תשובה מאהבה באמת ע"ז ממציקותיהם יושיעם יהי' וישעי ביוכ"פ ישלח דברו וירפאם רפואת הנפש מעונות וחטאים מחילה וסליחה וימלט משחיתותם, שכר העולם יחזרו בתשובה מאהבה אז לא יהי' מפלה לרשעי ישראל יודו לד' חסדו ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו בנהר לאמר הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו ולאמר שירה גם בר"ה ויכ"פ ולא כבצאת לפני החלוץ שלא אמרו כי טוב:

**וזה** כוונת הב"ר כשפגע אדה"ר בקין אמר לו נתפשרתי עם קוני ועשיתי תשובה אמר כל כך גדול כחה של תשובה פתח במזמור שיר ליום השבת, דצ"ל פי' נתפשרתי תשובת קין נראה שהיתה תשובה מיראה ופחד והיה כל מוצאי יהרגני ובילקוט פרשה בראש ת מקרא אי הבל אחיך משל לאפרכס שמצא להרוג א', וא' עע"ג א"ל מי הרגו לזה א"ל

מה את בעי גבי אנא בעי גבך א"ל לא אמרתי כלום אלא משל לאחד שנכנס לגינה ולקט תותים ואכל והיה בעל הגינה רץ אחריו א"ל מה בידך א"ל אין בידי כלום א"ד והלא ידיך מלוכלכות, משל לדוד שנכנס למרעה וחטוף גדי אחד והפשילו לאחוריו והי' בעל המרעה רץ אחריו א"ל מה בידך א"ל אין בידי כלום א"ל והלא מפעה אחריך כך קול דמי אחיך כו' חלוקים הם מעשה נ' משלים אלו, ברינם ומשפטם ותיקונם, מעשה דהרוג מעוות שלא יתוקן משפטו בנפש תחת נפש, תשובה דהרוצח תכונה רק תשובה מיראת עונשו למחול לו, מעשי דתותים שכבר נאכלו לא יתוקנו, משפטו ממון או מלקות ומאסר תשובה למחול או עונשו תכונה תשובה מאהבת עצמו למנעו מהפסד ממון או צער הגוף, מעשה דגנב הגדי בחזרתו יתוקן הדבר הרע לגמרי ולא נשאר שום היזק ורושם אצל בעה"ב ולכונה ותכלית זא האריך והרחיב ד' הדיבור עם קין במשפט, להשכיל במכוון בגודל מעלת תשובה מאהבה שיתוקן מלידה הכל ולא נשאר שום לכלוך ושמין על השב מה שאין כן בתשובה מיראה וז"ש נתפשרתי עם קוני שחשב אצלו רק תשובה מאהבה אמיתית וכאשר שמע אדהר"ש גודל מעלת תשובה זו פתח במזמור שיר ליום השבת ואמר בו פסוק המכוון גודל מעלת תשובה מאהבה והוא מה גדלו מעשיך ד' ועוד עמקו מחשבותיך וכו' דכבר הביא הרמב"ם בהלכות תשובה טענת והצטדקות אדם החוטא לפטור א"ע בטענת ידיעה ובחירה להיות לפני הקב"ה גלוי וידוע מקודם שיחטא אדם זה לא יכונה חט של אדם בחירה חפשית לחטאת או למנוע, רק ההכרח לחטוא מכח ידיעת ד' מקודם, ובאמת שתפסו עליו כלם שאין להשיג בשכלינו ענין ידיעת ד' ולהגביל על השי"ת עבר ועתיד כו' אמנם עד מקום שהשפיע השי"ת עלינו לחקור בהשכל לפי השגתינו, לדעתי על האדם להצדיק את עצמו יותר על המחשבה הרע לחטאות שהמחשבה באה לאדם בהכרח בלתי נגד רצונו, בעוד שהמעשה תלוי' בבחירה חפשית באדם אם לעשות כמו שעלה במחשבתו או למנוע אף שהכל היא נ"כ תחת סוג ידיעת ד' לדעת הרמב"ם, אבל עד מקום שיד שכלינו מגיע ומשיג נוכל ליתן הצטדקות לאדם דק על המחשבה הרע ולא על המעשה אמנם לאחר שנוכחנו לדעת גודל מעלת תשובה מאהבה שעל ידה נעקרת המחשבה הרע לגמרי ולא נשארת רק מעשי החטא כמעשה בלא מחשבה כלל שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשיו בלא"ה אין הצטדקות לאדם שהנהו מוכרח על המחשבה הרע שהרי ע"י תשובה מאהבה נתוקן גם המעשה שנעשית כבלא מחשבה כלל, ועל המחשבה הרע בלא"ה אין האדם נענש וז"ש שהשכיל גם אדה"ר למש"כ המפורשים בדרשת הילקוט בתשובת אדה"ר באכילת עץ הדעת האשה אשר נתת עמדי נתנה לי מן העץ ואוכל ואוכל עוד, נתנה לי מן העץ

שהכתה אותו בעץ שיאכל שהצדיק א"ע שהי' מוכרח בחטאו זה כי באונס ע"י אשתו שהכתה אותו מן עץ, וכ"כ ואוכל ואוכל עוד, לסיבת ידיעת ד' שיחטא נתבטלה בחירתו אבל לאחר שנודע גודל מעלת ותיקון כ' חטא ע"י תשובה מאהבה ראה שנתבטל הצדקתו אמר מר גדלו מעשיך ד' אף שבתחלה רציתי להצדיק עצמו שע"י הידיעה אין האדם שום בעל בחירה שהכל מעשיך ד' מצד הידיעה הכל הכרח אבל מאד עמקו מחשבו' שיותר הי' נראה לשכלינו הקצר הצטדקות שעכ"פ על המחשבה אנו מוכרחים שהמחשבה באה לאדם שלא ברצונו בהכרח והם מחשבותיך אבל עתה נודעתי שע"י תשובה מאהבה יכול האדם לתקן הכל שתעקר המחשבה בכל וכלל ולא ישאר רק מעשה החטא בלא מחשבה שיהפך לזכיות ועל המחשבה הרע באמת מה"ט אין דנין על המחשבה שאין מצטרפין אותו למעשה, איש בער לא ידע וכסיל לא יבין זאת שאין להשיג בשכלינו להגביל על השי"ת מקום וזמן ואתה מרוב לעולם למעלה ממקום ולמעלה מזמן, צדיק כתמר יפרח כתמר שאין לו לב אחד כן אין להיות דק בלב אחד לאבינו שבשמים לעשות הכל דק מאהבה לבד ולא לשום פנוי' אחרת, כארז בלבנון ישנה תענית כ"ה ארז אינו עושה פירות, כ"כ לא נעבדו בשביל פירות ושכר שיגיענו עבוד קיום המצות דק לסבת אהבה ממש וכ"כ תשובה מאהבה

וז"**כ** הב"ד פרשת וישב ראובן אל הבור והיכן הי' דא"א בשקו ותעניתו עסק, כשנפנה הלך להצדיק לאותו הבור אל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה חייך שבן בנך עומד ופותח לפני בתשובה תחלה ואיזהו הושע שנאמר שובה ישראל עד ד' אלוקך כו' והמפורשים תמהו ע"ז הלא קין ואדה"ר עשו תשובה מקודם לו, בילקוט בפ' ותאמר קניתי איש את ד' נחום איש גם זו הי' דורש כל אתין שבתורה את ד' לשעבר אדם נברא מאדמה מכאן ואילך בצלמינו כדמותינו ולא בלא שכינה, וישע ד' אל הבל ואל קין ואל מנחתו לא שעה משל לאריס דע שהי' אוכל את הביכורות ומכבד את המלך בסייפות, שמגמת אדם וחוה בקראם את שמו ללמוד לבאים אחריהם ד"א שידעו שמכאן ואילך לא נבראו מן האדנה לדמות עלי' בגשם דק בצלם ד' ולא בלא שכינה, וקין אמנם קלקל מעשיו שהביכורים שנפשו של אדם אותה באהבה אליהם לאכלם לא מהמת יראה שיתקלקלו ויפסדו דק מאהבה וחשובת ביכורים, ותחת להראות בזה אהבתו להשי"ת להקריבם לפחתו מילא תאותו ואהבת עצמו לאכלם לבדו, ורק את הסייפות המתבשלים בסוף הקיץ בפחדו שלא יתקלקלו בשהייתם הביא לד' שדוגמת דבר זה מורה על עבודת וכיבודו לד' לא משום אהבה דק משום יראה ופחד וז"ש בילקוט ויחר לקין מאד ויפלו פניו שנעשה פניו כאור שנחדת

על פניו שמעשיהו היא רק מיראה ולא מאהבה וברצות ד' להיטב דרכו א"ל הלא אם תיטב שאת ואם לא תיטב כו' וביומא נ"ב: שהיא אחת מחמש מקראות שבתודה. שאין להם הכרע כו' ושי"ל שאין להם הכרע לבנ"א להצטדק שחטאם היא ידיעה ולא בחירה, משום שמגודל תשובה מאהבה נראה וניכר שמעשי בנ"א המה בחירה חפשית שעיקר ההכרח יתכן רק על המחשבה ועל המחשבה רעה בלא"ה אין דנין שאין מצרפין למעשה ובתשובה מאהבה נשאר מעשה הרע כמעשה בלא מחשבה והזדונות נעשות כזכיות ובשבת אמרינן דכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה כוונתו היתה פשר בצירוף להסיר ממנו עקשות פה ולזות שפתיים הסוברים שחטא להורות דרך תשובה באהבה באמת ולקח לו לדוגמא מסדד מו"מ בשלשה משלים שהסביר והשכיל ד' לקין באמרו אין הבל אחיך כנ"ל מילקוט שבמשל הראשון מההרוג המורה דק על תשובה מיראה כשאמר קין כה את בעי לה גבי ואנא בעי לה גבך שדוגמתו כעין ויכוח הקב"ה עם כנס"י הנ"ל בפסוק השיבני ד' אליך שכנס"י אמרה לפני הקב"ה השיבני שהתשובה שלך היא, והשי"ת א"ל שלכם היא שובו אלי ואשיבה אליכם נאום ד' על מי להתחיל בתשובה כנס"י או הקב"ה יעוררם מקודם לתשובה וכל שנתעורר ע"י אחדים רק לתשובה מיראה יתעורר, שע"ז א"ל הקב"ה לא אמרתי כלום, שאין מגמת ד' שיעשו רק תשובה מיראה לבד, ממשל השני באכילת תותים שא"ל מה בידך מה תשכיל להשיג בזה המשל והשיב קין אין בידי כלום, שירצה שכבר ישכילו מתשובה בחטא זה דוגמת תשובה מאהבה שיתוקן הכל ולא נשאר ביד החוטא שום חטא, אבל הקב"ה השיבו והלא ידיך מלוכלכות כו' שאף שנגעת כבד במעין תשובה מאהבה אבל כתרונו לא לתשובה מאהבה ממש רק לאהבה עצמית שעדיין לא יהפך הזדון לזכות ועוד נשאר החוטא מלוכלך בחטאיו ודק ממשל השלישי בגנבת הגדי שחי' עוד ובחזרתו מתוקן הכל, זה יכול להיות למוכת על תשובה מאהבה ממש כשא"ל מה בידן ע"ז, והשיבו בזה אין בידי כלום שירצה שנשכיל מזו לתשובה מאהבה באמת שיתוקן הכל לזכיות, א"ל הקב"ו הרי הי' מבנה אחריך, שאה"נ שמזה מפעת אחריך ענין תשובה מאהבה ממש למופת למעלה להשכיל וכאשר נפן משקו ותעניתו הציץ אל הבור כדרשת הילקוט בראשית בפ' לדור שדי נשוא פשע אשרי לאדם שהיא גבור מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו והיינו שהציץ אם יש בור עומק ושהיא התנשא והגביה את עצמו כבד ידע שיוכל להרים א"ע גם בזה ללמוד לדור אחריו עניני עבודת ד' ותשובה מאהבה ושע"ז א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, היינו שמעולם לא הי' עוד לפני אדם שלא חטא כמוך ואעפי"כ עשה תשובה רק

להודות גודל מעלת התשובה מאהבה חייך שב"ד הושע עומד ופותח בתשובה תחלה שנאמר שובה ישראל דילפינן מיני' לחלק בין תשובה מיראה לגודל תשובה מאהבה:
**וז"כ** המדרש רבה פ' וישב אלולי ה' יודע ראובן שהכתוב מעיד עלי' שנאמר וישמע ד ובן ויצילהו מידם על כתיפו הי' מוליכו לבית אביו. דצריך ביאור הלשון על כתיפו הי' מוליכו. ולהנ"ל יש לומר דבקרא כתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם וגומ' למען הפיל אותו מידם להשיבו אל אביו דמאמרו להשיבו אל. אביו דריש דאלמלא הי' יודע ראובן שהכתוב מעיד עליו שכוונתו היתה להשיבו אל אביו שגדולה הוא מחשבה טובה שהקב"ה מצרפה למעשה והיינו גודל תשובה מאהבה כנ"ל שהוא הי' הראשון שלא חטא באמת דין שעשה תשובה כדי להורות גודל ערכה בתשובה מאהבה. שלקח והשכיל ממשל השלישי שא"ל הקב"ה לקין מאחד שגנב גדי וא"ל הרי היא מפעה למופת להשכיל אחריך כנ"ל על כתיפו הי' מוליכו יוסף כמו שנזכר במשל שהגנב הפשילו לגדי מאחוריו היינו על כתיפו, כ"כ הי' הוא מוליכו ליוסף על כתיפו להשכילנו בפירוש מקוד מקום טהור שממנו לקח ההכרה לגודל מעלת תשובה מאהבה מהפשלת הגדי לאחוריו דגנב במשל דקין להשיבו אל אביו גם אותנו להשיב בתשובה מאהבה לאבינו שבשמים, וע"ז בקמו כנס"י השיבנו ד' אליך ונשובה התשובה שלך היא רבש"ע השיבנו כו' כמו"מ השי"ת עם קין לעוררו בתשובה מי הרגו לזה וא"ל את בעי לגבי ונא בעי לגבך כקרב כאדה"ר שהשכיל לתשובה מאהבה על ידי השי"ת ימינו כמשה שהשכיל ד' לתשובה מאהבה באחוז בכסא כבודו והחזיר להם תשובה:
**ילקוט** קהלת שלמה אמר כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו ויעשם כצל, לאיזו צל לא פירש ודוד אביו פירשו ימינו כצל עובר אם תאמר כצל של כותל יש בו ממש צלו של דקל יש בו ממש אלא כצל של עוף דהוא עובד וצלו עובר שמואל אמו כצלו של דבורה שאין בו ממש. במד"ר פרשה ויחי כ' גרים אנחנו לפניך כצל ימינו על הארץ הלואי כצלו של כותל או כצלו של אלון אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף בחגיגה י"ד: אבני ביתו וקורות ורהיטי ביתו מעידין בו באדם ובברכות כ"ח, מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה. מכותליו וצלם יכיר אדם את מעשיו ואת עצמו ויחדד מעדותם עליו על כל מעשיו מצלו של אילן ודקל יראה אדם להשכיל הא דתענית ה': משל לאדם שמצא אילן שפירותיו מתוקנים וצלו נאה אומד יה"ד שכל נטיעותיו יהיו כמותך כך יה"ר שיהיו צאצאי מעיך כמותך כו' שישתדל לגדל בניו לתודה ויראה בר"ה י"א: באחד בתשרי ד"ה לשנים ולר"א ור"ש גם למעשר בהמה שר"א אומר בתשרי נברא העולם שנאמר ויאמר אליהם חד תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי, איזהו חדש שהארץ

מוציאה דשאים ואילן מלא פירות הו"א זהו תשרי ואותו הפרק זמן רביעה היתה וירדו גשמים וצמחו שנאמר ואד יעלה מן הארץ ובירושלמי פ"ב דתענית ואד יעלה מן הארץ עלה שבר מן הארץ מיד הגשמים יורדים. והיינו תשובה, שבאחד בתשרי ר"ה הוא זמן תשובה, שע"י האילן בא הקללה על האדם. כבברכות מ' ע"א אילן שאכל אדם הראשון כו' ובסוכה מ"ה ע"ב מצות אין יוצאים בהם אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים. מה תמר אין לו אלא לב אחר, כך ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים, בשבת כ"ו עתידין אילנות שיוציאו פירות בכל יום. ירצה שבנ"א ישכילו להטיב מעשיהם בכל יום ע"י לימוד עניני הטוב ומעלות המגיעות אלינו מטוב טבען. ונכרים פירותיהם אצלינו בכל יום, וע"ז מורה תיקון נוסח הברכה מאן דמפיק ביומא דניסן ורואה אילני דמלבלבי יאמר בדוך שלא חיסר בעולמו כלום ובדא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהם בנ"א בברכות מ"ג ע"ב להיות עיקר גידולם כדי להתנאות בהם בני אדם להיטב מעשיהן כטוב טבען, ובתענית כ"ה אם נאמר תמר למה נאמר אדז תמר אין גזעו מחליף ארז אינו עושה פירות. שמהם ישכילו בנ"א להעמיד זרע שיהא גזעם מחליף וישאו גם פירות במעלות ומדות טובות עפ"י התורה והמצוה, ובכתובות קנ"ב עתידין אילני סרק שבא"י שנטעו פירות כו' שעי"ז שישכילו בנ"א להטיב מעשיהם בלמדם אפילו מטוב טבעי אילנות סרק שבעצמם אינם מוציאים פירות, מ"מ עי"ז וזהו בעצם יהי' פירותיהן שעל ידם השכילו והגיעו בנ"א למעלת הטוב והישר שבטבעם. ובחולין ס' כשאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמם שלא לצאת בערבוביה אלא למינם וע"ז אמר שר של עולם יהי' כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו. שלעולם וכל מעשיו ילמדו מזה, ובגיטין נ"ז ע"א כי אתילד יניקא שתלא ארזא לסימן ברכה שיהי' גם גזעו מחליף כארז. ובאבות אמרו המפסיק משנתו ואומר מה נאה אילן זה ה"ז מתחייב בנפשו, להיות העיקר ומגמת הבריאה ליופי האילן שילמדו בנ"א ממנו גודל אלוקו', ולהשכיל מטבעו הטובה שנתן בו ד' וזה אף שרואה ומבין באילן נאה עכ"ז מלהשכיל וללמוד להטיב דרכו באהבת ויראת אלקות, אלא אומר מה נאה אילן זה לעצמו ה"ז מתחייב בנפשו. שמחייב את נפשו בזה שלא למד ממנו להחיות את נפשו בטוב וגודל השגות לכל ענין. **ובסוכה** כ"ט מאודות לוקין על קוצצי אילנות טובות ואינם לומדים מטוב מעשיהם הראייה נלקה אצלם ואינם באים להשגה להשכיל ולהבין בגודל דרכי ד'. ובתענית ח' אם לשבט אם לחסד, אם לשבט לאילנות אם לחסד לבורות שיחין ומערות שע"י חטא בנ"א גם האילנות סובלין שבט ומשפט אלקים ע"י. ונידונים כבנ"א כבר"ה י"א בעצרת על פירות האילן כו', באופן דהרבה יש להם ללמוד מצל האילנות וכ"כ הי' לנו ללמוד

גם מצלו של עוף כבעירובין ק' מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים תחכמנו. אלמלא ניתנה תורה למדנו עריות מיונה דרך ארץ מתרנגול גיטין מ"ה כנס"י ליונה מתילה מה יונה מצלת עצמה בכנפיה כך ישראל בתורה ומצות בב"ק צ"ב כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו, לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, לעולם יהי' אדם מן הנרדפין שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב למזבח סנהדרין צ"ח הרגול ועטלף היו מצפין לאורה א"ל הרגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי הוא ואתה ל"ל אורה דוגמת ימינו כצל עובר שלא נאבד זמן האורה בדברים בטלים רק להשכיל בתורה. אבל הלא נחשוב בצלו של עוף שהוא עובד וצלו עובר, או כבשעה שהוא עף, שלא על המעלות שנוכל להשכיל מהם מרמז לנו רק על צלו ובשעה שהוא עף שאין בזה ממש, וכמו כן מוסיף שמואל לפרש כצלו של דבורה שאין בזה ממש, אף שגם מהדבורה הו"ל ללמוד שממציאה לנו דבש מתוק, וביומא פ"ג כל מילי מתיקה מאידין מאור עיניו של אדם, לראות ולהשכיל בגדלות ד' ותורתו, אבל הרי הוא מנמק לנו בפירוש רק לצלו של דבורה שאי"ב ממש וע"ז ודאי ראוי לדאוג על ימינו כצל עובד. (המחבר האריך כאן עוד בדברי אגדה והלכה כדרכו ובעזרת השי"ת בחלק הדרושים יודפוס בשלימות).

## סימן א

**עטרת** זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם (משלי י"ז), ראיתי לחלק כבוד ולפתוח ראשון בכהן גדול זקני הגאון בעל שער אפרים שהקשה בתשו' סי' כ"ו בהא דאיתא בעירובין ל"ה ע"א במתניתין נתנו במגדל ואבד המפתח הרי זה עירוב, ר"א אמר אינו עירוב. ופי' הרע"ב דאי אפשר לפתוח אלא בסכין דת"ק סבר כיון דאין כאן איסור סקילה דמקלקל הוא בחתיכת החבלים וכל המקלקלים פטורים, ואיסור שבת לא גזרו בי' ביה"ש דיכול להביא סכין לחתוך החבלים ושקיל לעירובי'. ור"א סובר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו א"כ אסור לטלטל הסכין שתשמישו רק לחתוך בו אוכלים, כדי לחתוך בו החבלים והואיל דאיכא תרתי טלטול הסכין וחתיכת החבלים ואפי' לרבי דלא גזרו ערב שבת ביה"ש, בכה"ג מודה דגזרו. הלא מבואר לעיל ל"ב ע"ב נתנו באילן למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, והרי שם הוי ג"כ ב' שבותין האילן הוי כרמלית וכי שקיל לעירובו לר"ה שעומד הוי שבות, והא דאסור להשתמש באילן הוי ג"כ שבות כדמוכח התם דאתיא כרבי דל"ג ע"ש ביה"ש אפי' בב' שבותין והיא קושיא גדולה:

**וכתב** לתרץ דלר"א אפשר דמתניתין דנתנו באילן מיירי בעומד בכרמלית באופן דלא הוי רק שבות אחד דמשתמש באילן כו' וזה כפי' מהר"י בתוס' שם ד"ה הא וקו' התי"ט ד"ה נתנו בבור, וקצת דוחק לומר כן. דבירוש' מובא התוספתא וז"ל, למטה מיו"ד ה"ז עירוב ואסיר לטלטלו וקשיא אם עירובו עירוב יהי' מותר לטלטלו אם אסור לטלטלו לא יהי' עירובו עירוב ראוי הוא לעבור על שבות ולאכול מעתה אפי' למעלה מיו"ד. ריב"ש תיפתר שהיתה כורתו ארבעה א"ר מנא והוא שתהא רה"ר מקפתו מכל צד כו', ובסנהדרין פ"ו ע"א אמרינן דסתם תוספתא ר' נחמי' ובעירובין ל"ה ע"א מוקמינן הא דר' אליעזר כר' נחמי' דאפילו תרווד אין נוטלין אלא לצורך תשמישן כו' ולדידי' אוקמי' דבר"ה מגפתו מכל צד מיירי א"כ אין לומר דלר"א אוקמינן מתני' בעומד בכרמלית:

א) **ונראה** לפע"ד בישוב קו' עפ"י דרכו לחלק בין רישא דמתניתין לסיפא לר"א אליבא דרבי באופן אחר, וגם עפ"י שיטתם במקום אחר. דהנה סברת הרע"ב לחלק בין שבות אחד לשני שבותין בגזירת חז"ל לכאורה תמוה דמאחר דקיי"ל דא"מ אלא לדבר מצוה מנ"ל לחלק בשבותין העומדים נגדה בין שבות אחד לב' שבותין הא מבואר בנזיר מ"ח בגז"ש דרבי נאמר אמו בנזיר ונאמר אמו בכ"ג מה אמו האמור בנזיר במותם אינו מטמא, אבל מיטמא הוא לנגעים ולזיבתם, אף אמו האמור בכ"ג כו' והמסקנא שם דכיון דשרי רחמנא חד לאו גבי מת מצוה מה לי חד לאו מה לי תרי לאווי ואחותו מבעי"ל למילה ופסח דסד"א כי שרא רחמנא למ"מ נזיר ובהן דאיסור לאו הוא אבל הני דאיסור כרת לא יטמא למ"מ כו' ומשמע דעשה דוחה גם תרי לאווין וכ"ה בפי' בתוס' יבמות ג' ד"ה לחשיב"כ ה"נ מה לי שבות א' ומ"ל ב"ש נגד מצות עירוב. והנה בפ"י בחי' לביצת ח' הקשה בהא דפריך בפסחים מ"ז לר"א דאי"ל הואיל כו' מהא דתנן יש חורש תלם אחד כו' ואו אמרינן הואיל אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם צפור ומשני באבנים מקורזלות ופריך ראוי לכתשן ומשני כתישה ביו"ט מי שרי כו' דאמאי לא מק' בגמ' מעיקרא כי פריך אי אמרינן הואיל אחרישה לא לחייב הואיל וחזי לכיסוי ד"צ נמי כמו דפריך בסיפא כתישה ביו"ט מי שרי ג"כ חרישה ביו"ט מי שרי, וע"כ משום דסובר דאמרינן עשה דוחה ל"ת א"כ לענין כתישה נמי נימא הכי ואין לומר דכיון דעביד כתישה וחרישה הוי תרי לאווי ולא אתא עשה ודחי ת"ל דמסוגיא דנזיר הנ"ל משמע דאתי חד עשה ודחי ת"ל כו' והש"ס מהדר לאוקמה אף במתונתא כדי לאוקמה אף לר' אליעזר ומשמע דלר"א עשה דוחה תרי לאווי. גם אני הקשיתי מהא דאמר רבי התם בדף מ"ח ע"א דהלכתא כר"א ט"כ דס"ל נמי דאמרינן הואיל ועי' צל"ח א"כ גם לרבי נמי קשה מאחר דאי"ל הואיל ממתניתין דיש חורש תלם אחד כו' כמו לר"א ומדלא מקשה הש"ס

הכא אחרישה ביו"ט מי שרי ט"כ משום דאמרינן דעדל"ת א"כ גם אקושי' הש"ס בתר הכי וכתישה ביו"ט מי שרי הו"ל לתרץ דשרי משום דעשה דוחה דאף תרי לאווי כשיטת הש"ס למסקנת גז"ש דידי' בנזיר הנ"ל וע"כ משמע לכאורה מסוגיא דפסחים דלא אמרינן סברה מה לי חד לאו מה לי תרי לאווי וה"ז נגד שיטתי' דרבי בנזיר הנ"ל. ואמרתי לתרץ דבמכות כ"א ע"ב מוקמינן מתניתין דיש חורש ת"א כו' דר"ע היא דאמר דמקיים כלאים לוקה ופליג עם ת"ק דבר פלוגתי' בסתמא ר' ישמעאל הוא ור"ע דנפק"ל למקיים דלוקה מדכ' בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים אף לפי' רש"י דשמעינן לי' הכי כלאים שדך לא י"ל דהוי כנכתבו תרי לאווי ע"ז להוכיח איסורו דמקיים אע"ג דלא עביד שום מעשה בקיומו אף שבאמת לא עבר במקיים רק ל"ת אחד, מ"מ רבוי משמעת דרשת הלאווין מורה איסור באופן דיש להוכיח דעתו דריבוי הלאווין מכביד החומר בדבר הנאמר, ולענינינו בדחיית עלל"ת י"ל גילוי דעת משיטתי' בלמודא דמקיים כלאים לוקה לומר דהא דאמרינן בנזיר מ"ל חד לאו מ"ל ת"ל היא דווקא לר' ישמעאל התם. וכ"כ י"ל דלשיטתם דפליג עם ר"ע ואינו מחיוב במקיים רק במחפה ומנכש דל"ל סברת חומרת ריבוי לאווין בכה"ג משא"כ לר"ע דמביע"ל קרא מיוחד לכ"ג ונזיר דלא יטמא אלא במת מצוה ל"ל סברא דמה לי חד לאו מ"ל ת"ל. שו"ר בשושנת העמקים כלל ב' שצדד בזה. ומאחר דר"י ור"ע פליגי בגז"ש דרבי ובהך סברא לדידי' אי אמרינן מה לי חד לאו כו' דנ"מ גם לדחיית עלל"ת אי אמרינן דעדל"ת ועשה או רק לחד לאו כנ"ל, ל"ק קושיתו לרבי הנ"ל אף דס"ל נמי הואיל כר"א שפיר מקשה בגמ' במתניתין דיש חורש ת"א כו' כתישה ביו"ט מי שרי דאין לומר דשרי משום דעשה דוחה אף תרי לאווין דמה לי חד לאו מ"ל תרי לאווי דס"ל כר"ל במכות כ"א ע"ב באוקימתא דהך מתניתין דיש חורש ת"א דאתי' כר"ע דמקיים בכלאים לוקה ולשיטתי' ל"א מ"ל חד לאו כו' ולדידי' באמת אין עשה דוחה ת"ל כנ"ל, ומתורץ לפי"ז גם קושית הפנ"י הנ"ל דמתניתין דיש חורש ת"א אתיא כר"ע ושפיר מקשה לשנוי כתישה ביו"ט מי שרי דאין לומר דשרי מטעם דכתישה וחרישה הוי ת"ל ועשה דוחה גם ת"ל כיון דלר"ע אזלינן ולדידי' אין עשה דוחה ת"ל. מעתה י"ל גם בסוגיא דעירובין הנ"ל למסקנת גמ' בסנהדרין פ"ו ע"ב דאף דסתם תוספתא ר' נחמי' היא מ"מ אתיא דווקא אליבא דר"ע ככולהו סתמא דחשיב לעיל מני' ע"כ לאוקימתת סוגיא דעירובין בדף ל"ה ע"א סיפא דמתניתין דנתנו במגדל דלר"א אין עירוב משום דס"ל כר' נחמי' דאפי' טלית אפי' תרווד אין נוטלין אלא לצורך תשמישו ומשום דהוי שני שבותין שבות הטלטול דסכין ושבית חתוך החבלים ואשני שבותין גזרו חכמים בביה"ש אף נגד מצוות עירוב דאין מערבין אלא לדבר מצוה כשיטתי' דר"ע

דל"ל סברא מ"ל חד לאו כו' ומינה ג"כ דאין עשה ומצוה דוחה תרי לאווין כנ"ל מ"מ רישא דמתניתין דנתנו באילן י"ל דמתפרשא לר"א בליכא אלא חד שבות ובחד שבות ל"ג בביה"ש דעכ"י התוספתא דפ"ב דעירובין דבירושלמי הנ"ל למטה מעשרה ה"ז עירוב ואסור לטלטלן והוא שתהא רה"ר מקפתו מכל צד דאיכא שבות דהוצאה מכרמלית לרה"ר דר"א מפרש למתניתין כמסקנת הירושלמי שם עירובו עירוב ואסור לטלטלן אר"י מן הצד הוא כו' היא צדדי בהמה הוא צדדי אילן דמותר להשתמש על צדדי כו', א"כ ל"ה רק חד שבות ול"ג בביה"ש, אבל סיפא דתרי שבותין לשיטתי' גם לרבי גזרו:

**ועפי"ז** י"ל קו' הישי"ע באו"ח סי' תפ"ט בסוגיא דמכות דיש חורש תל"א כו' הנ"ל דפריך וליתני שבועה שלא אחרוש ביו"ט ומשני דסבר אין איסור חל על איסור דמושבע ועומד הוא וליתני שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט ומשני האי תנא איסור כולל ל"ל כו' אמאי לא משני מעיקרא אקושיא דליתני שבועה שלא אחרוש ביו"ט דה"ת ל"ל איסור כולל דגם ביו"ט לחוד הוי כולל לסוגיא דפסחים הנ"ל דמוקי מתניתין דיש חורש ת"א במתונתא דווקא וכשאינה מתונתא מותר מטעם הואיל א"כ בשבועה שלא אחרוש ביו"ט חל אף במתונתא נמי מטעם כולל כו'. ולהנ"ל י"ל דהנה בתוס' שם ד"ה א"ל הק' דאכתי ליתא בלאו והן ותי' דמשכח"ל כגון עפר תחוח כו' דמתניתין אזלא לר"ע דמקיים בכלאים לוקה ולדידי' בעינן שיהי' בלאו והן כבתוס' שבועות כ"ו ע"א ד"ה מיעוט ובב"מ דף כ"ה רב דמחייב דיאתא בלאו והן כר' עקיבא וכן האוקימתא של הגמ' דה"ת ל"ל איסור כולל ובשבועות כ"א ע"א לא מצא ר' יוחנן לתנא דל"ל איסור כולל רק לר"ש כו' אבל לא מצינו דאוקמה למתניתין דיש חורש כו' כר"ש, ולעומת זה אר"ל שם דאי אתה מוצא אלא במפרש ח"ש ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש, אבל כולל לא אמרינן באיסור שבועה כדלעיל כ"ד ע"א דאמרינין איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא ויתכן דר"ל בשיטתי' קאי דמהדר לאוקמה מתניתין די"ח לר"ע דאמר המקיים בכלאים לוקה דנפק"ל מבהמתך לא תרביע כלאים כו' לריבוי לאווין דלשיטתי' בסוגיא דנזיר הנ"ל דלא אמרינין מ"ל חד לאו כו'. ואף דהתם בגז"ש דרבי הוא דפליג עם ר' ישמעאל ורבי סובר בכריתות כ"ג ע"ב דאיסור חל על איסור י"ל דדווקא בקדשים סובר הכי כבסוגיא דחולין ק"ב ובתוס' שם ומינה דאין עשה דוחה שני לאווין וע"כ לר"ע בתו' הש"ס כתישה ביו"ט מי שרי מתורץ נמי קו' הפ"י דה"ט דלא קאמר נמי לעיל דחרישה ביו"ט מי שרי משום דעשה דוחה ל"ת אי אמרינין הואיל משא"כ בכתישה דאיכא שני לאווין ואין עשה דוחה תרי לאווין, ואף דבתר הכי מק' הש"ס נמי ראויות לכותשן כלאחר יד י"ל כסברת התוס' שם דכיון דבשדה דלזריעה

קיימא שמשביח את השדה בחרישה בארעא דילי' אי נימא דמלאכה שאצל"ג פטור א"כ בטלת כל מלאכת שבת כו' וכן בטעמא דאם יחזור אחר כתישה בשינוי יהי' הדם נבלע בקרקע ע"ש באופן דלדידי' ל"צ שוב לאוקמה במתונתא כאוקימתת הש"ס בפסחים:

**ובדרך** זה י"ל נמי בטעמא דהוכרח הש"ס לאוקמה במתונתא דווקא כיון דמייתי תרוצא דר"פ בר שמואל באבנים מקורזלות דקשה ע"ז ראויות לכותשן דלדידי' לא אתי שפיר תי' הש"ס וכתישה ביו"ט מי שרי אי אמרינן הואיל כקו' הפנ"י דאף אי הוי שני לאווין עשה דוחה שני לאווין דר"פ ב"ש מסתמא בשיטת שמואל אביו קאי דאית לי' כולל כמו בסוגיא דשבועות הנ"ל רב ושמואל ור' יוחנן מוקי לה בכולל ולדידי' קשה ק' הגמ' במכות בהך מתניתין דיש חורש כו' דליחשב נמי שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט כיון דאית לי' כולל ור' יוחנן נמי באמת לא מוקי מתניתין דיש חורש כו' כר"ע במקיים בכלאים אלא במחפה כדא"ל ר"ל לר' יוחנן התם אי לאו דקלסך ג"ר הוו"א מתניתין ר"ע היא כו' ובסתמא בר פלוגתי' דר"ע הוא ר' ישמעאל ובשבועות כ"ה ע"א ס' נמי שמואל כר' ישמעאל דלא בעינן שיהי' בלאו והן אלא בלהבא ועיי"ש בתוס' כ"ז הנ"ל דל"ל כר"ע א"כ ס"ל כר"י דאמרינן מ"ל חד לאו כו' ומינה דעשה דוחה ת"ל א"כ על תי' הש"ס כתישה ביו"ט מי שרי אכתי קו' הראשונה דאי אמרינן הואיל אכתישה ואחרישה לא ליחייב במקומה וע"כ צריך לתרץ ולאוקמה במתונתא דא"ר לכיסוי' משא"כ סוגיא דמכות הנ"ל דאליבא דר"ל לר"ע אזלא ודל"ל כולל כש הקשה מעיקרא וליתני נמי שבועה שלא אחרוש ביו"ט לא הוצרך לתרץ דהאי תנא ל"ל איסור כולל דגם ביו"ט הוי איסור כולל במתונתא משום דלדידהו מתונתא מותר מטעם הואיל דלדידי' גם בפסחים לא צריך לתי' במתונתא דווקא הוא דחייב דאף בשאינה מתונתא נמי חייב אף אי אמרינן הואיל משום דאין עשה דוחה תרי לאווין דחרישה ולאו דכתישה כנ"ל:

**ול"ק** נמי קו' העולם על הפי' משניות להרמב"ם מה שלא הביא מסקנת הש"ס בפסחים דאוקמה במתונתא דווקא כו' כיון דסוגיא דמכות בהא דמקיים בכלאים לוקה לר"ל אליבא דר"ע אזלא וכ"כ הא דל"ל להאי תנא איסור כולל משו"ה ל"צ לדידי' אף בסוגיא דפסחים לאוקמה כלל במתונתא כנ"ל:

**וידידי** הרה"ג החו"ב מוה"ר שלמה פרידמאן נ"י מלבוב הקשה אותי בשם הגאון מוה"ר ליבוש נאטינזאהן ז"ל מבערזאן במה דפריך במכות כ"ב ע"א וליחשוב נמי הזורע בנחל איתן כו' לפי"מ דמבואר בגמ' סוטה מ"ו ע"ב דנחל איתן הוא קרקע קשה, א"כ ליתא לתי' הש"ס בפסחים דמתניתין מיירי במתונתא שוב תקשה קו' הש"ס למ"ד דאמרינן הואיל אחרישה לא ליחייב דראויות לכותשן כלאחר יד. ולהנ"ל דסוגיא דמכות אזלא

לר"ע דלא אמרינן מ"ל חד לאו כו' ואין עשה דוחה תרי לאוין א"כ מיושב שפיר דבתי' הש"ס כתישה ביו"ט מי שרי כבר תי' כל הקושיא דאי"ל הואיל וגם הקושיא דראויות לכותשן כלא"י כנ"ל בס' התוספ' שם ד"ה כתישה ול"צ לאוקמא כלל במתונתא, ושפיר מק' דליחשוב נמי הזורע בנחל איתן:

**ובעמדי** בזה אמרתי ליישב קו' השג"א בסי' ס' בסוגיא הנ"ל דיש חורש כו' דחשוב נמי כהן ונזיר למסקנת הגמ' דהאי תנא איסור כולל לית לי', איך חל איסור נזיר על איסור כהן דלא משכחת לי' דלחיל רק משים דנזיר הוי כולל תגלחת ויין, וכיון דלית לי' איסור כולל איך חל. ומש"כ לתרץ דמיירי בקבל עליו נזירות בפחות מבן י"ג שיחול עליו כשיגדל דהשתא חל איסור כהן ונזיר בב"א והוי איסור ב"א, צ"ב כיון דהסוגיא אזלא אליבא דר"ל ובשבועות כ"ד אר"ל דאיסור כולל באיסור הבא מאליו אמרינן ובאיסור הבא ע"י עצמו ל"א א"כ גם לענין איסור בת אחת י"ל כן כיון דנזירות חשוב איסור הבא ע"י עצמו משו"ה לא חשוב בב"א עם איסור כהונה דהוי איסור הבא מאליו ושו"ר שהרגיש בזה מעצמו אבל לא בהא דסוגיא אזלא אליבא דר"ל. ונ"ל דבנדרים פ"ח ע"ב אמרינן ונדר אלמנה וגרושה יקום עלי' כיצד אמרה הריני נזירה לאחר שלשים אעפ"י שנשאת בתוך ל' אינו יכול להפר לה כו' תניא אלמנה וגרושה שאמרה הריני נזירה לכשאנשא ונשאת ר' ישמעאל אומר יפר דבתר חלות הנדר אזלינן ור"ע אומר לא יפר דבתר אמירה אזלינן אר"ת סד"א מתניתין ר"ע הוא דאזלינן בתר אמירה אביי אמר אפי' תימא ר"י דמודה בתלי' נפשה ביומא ופסק כן הרמב"ם והש"ע באשה שאין לה בעל ואמרה הרי הבשר אסור עלי' לאחר ל' יום אעפ"י שבשעה שחל הנדר ה"ה ברשות הבעל א"י להפר משום שבשעת הנדר ל"ה ברשותו והו"ל קודמין ואין הבעל מיפר בקודמין ובירושלמי פ"ג דנדרים ה' ו' איבעי"ל בנדר מיורדי הים לאחר ל' יום ובתוך ל' נעשה אחד מהם מיושבי יבשה ותליא בפלוגתת ר"י ור"ע הנ"ל דלר"י דבתר חלות הנדר אזלינן מי שהוא אז מיושבי יבשה מותר ליהנות ממנו ולר"ע דבתר שעת הנדר אזליניו אסור ליהנות מהן ובדף פ"ט בפלוגתת ר' נתן וחכמים אי אין מפירין הנדר עד שיחול לרב אחא בר ר"ה ורבא כמו דפליגי בהפרה ה"נ פליגי בשאלה, ולר"פ ורבינא דווקא בהפרה פליגי אבל בשאלה לכ"ע אין חכם מתיר עד שיחול הנדר והב"י ביור"ד סי' רכ"ח הביא מכמה מקומות לחלק בין נדר התלוי באם ותנאי היא דאין מתירין עד שיחול, אבל בנדר התלוי בזמן אמרינן זמן ממילא אתיא לא בעינן עד שיחול וכה"ג חילקו בתוס' זבחים י"ב ע"א בין מחו"ז גופא למחו"ז התלוי עוד במעשה דבמחו"ז לבד סובר ר"פ דגם לילה ל"ח מחו"ז משא"כ במחו"ז התלוי במעשה כההוא דמנחות ה' לר"פ יש מחו"ז אף לבו

ביום ובמ"ל פ"ד מאישות ה' ז' נסתפק בקטן שקידש לאחר שיוגדל אי חלו הקדושין והעיר מבכורות מ"ט הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי כו' כי פליגי לאחר שלשים יום ונתאכלו המעות רב אמר בנו פדוי מידי דהוי אקדושי אשה דאע"ג דנתאכלו המעות הוי קדושין ה"נ ל"ש כו'. ולהנ"ל י"ל דביומא ס"ד ע"א אמר רב שני שבזוג ראשון יקריב שני שבז"ש ירעה כו' מ"ט דרב דיליף ממחוסר זמן, מחו"ז לאו אע"ג דהשתא לא חזי כי הדר מחזי ש"ד ה"נ ל"ש ובתוס' שם ד"ה התם חילקו בין מחוסר מעשה בגופו דווקא דחשוב נדחה כו' ע"כ בנתן לכהן בתוך ל' מעות לפד"ב אלאחר ל' אפי' נתאכלו המעות ל"ח רק מחו"ז ולא מחוסר מעשה בגופו ש"א אע"ג דהשתא ל"ח כו' דזמן ממילא אתיא א"כ גם בקבל עליו נזירות בפחות י"ג אלאחר שיתגדל דל"ה רק מחו"ז לא בעינן עד שיחול בגדלותו ולא משכח"ל שוב אסור ב"א בכהן ונזיר למאן דל"ל כולל דלר"ל דמוקי מתניתין דמכות לר"ע ולשיטתי' דל"ל כולל כנ"ל ס"ל במנחות ה' דמנחת העומר שנקמצה שלא לשמה כשירה ושירי' א"נ עד שתביא מנחת העומר אחרת ותתירנה ופריך התם ע"ז מיקרב היכי קרב הא ממשקה ישראל מן המותר לישראל בעינן ומשני דס"ל לר"ל אין מחו"ז לבו ביום כו' ולר"ע כן בהפרה כמו בנדרים להירושלמי הנ"ל בתר אמירה אזלינן ולא בתר חלות הנדר.

**והנה** במל"מ ה' נזירות נסתפק במופלא סמוך לאיש אם יכול הקטן לשאל על הנדר, והנה לר"פ דס' בנדרים צ' דבשאלה לכ"ע אין החכם מתיר עד שיחול הנדר, ונפק"ל מלא יחל דברו הא אחרים עוקרים, אלמא דאין החכם מתיר עד שיחול הנדר, י"ל דלשיטתי' בסוגיא דנדה מ"ו ע"א דקטנה שהגיע לכלל שנותי' חוששין שמא הביאה שערות ונשרו וכסברת שב שמעתתא ה' פי"ב דאי אמרינן דתוך זמן כלאחר זמן אין הגדלות תלוי בשנים אלא בשערות ואף בהגיע הבן לי"ג והבת לי"ב וי"א ול"ה שערות עדיין הם קטנים א"כ י"ל דהוי מחוסר מעשה בגופן משא"כ למ"ד דתוך זמן כלפני זמן בשנים תליא מילתא ולא בשערות ל"ה רק מחו"ז לבד ותליא בשיטות אי אמרינן זמן ממילא אתיא ולרב פפי דחוששין שמא הביאה שערות ונשרו אף שלא נמצאו לה כיון שהגיעה לכלל שנותי' משמע דבשנים תליא הגדלות ולא בשערות ל"ה הגדלות רק מחו"ז, וע"כ בכה"ג לא בעינן עד שיחול וחכם מתיר אפי' לקטן וכשיטת הפוסקים שמביא ב"י הנ"ל וגם דמלימודא דלא יחל דנפק"ל דאין חכם מתיר עד שיחול דהוא לא יחל דברו אבל אחרים עוקרין כפי' הר"ן בסוגיא הכי משמע דמוהסל"א יכול לשאול על נדרו כסברת הגאון מהר"ש לנדא בתשו' בנין ציון, אבל לר' פפא דסובר דקטנה שהגיעה לכלל שנותי' ול"ה שערות אין חוששין שמא נשרו י"ל דס"ל דתוך זמן כלאח"ז והגדלות תליא בשערות ולא בשנים וכל

שלא הביאה שערות עדיין היא קטנה ולא חיישינן שמא נשרו כ"ז שלא ראינו א"כ הוי הגדלות מחוסר מעשה דלחילוק התוס' זבחים הנ"ל אליבי' הוי נדחה. והרווחנו עפי"ז ליישב גם קו' הש"ש עפ"י תי' התוס' שם אמאי בהקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין הא הוי התראת ספק שמא לא יביא שערות בזמנו ותי' דרוב מביאין שערות בזמנו כו' דק' לשיטת הפוסקים דחזקה דרבא גריעה דל"מ לחליצה כו' ולא אמרינן מטעם רוב כו' דקו' התוס' קאי התם לר"ל דסובר דהח"ס ל"ש התראה, ולסוגיא דמנחות הנ"ל ס"ל לר"ל דאין מחו"ז אף בתליא במעשה, וע"כ אף דצדדו התוס' בקושיתם דאם לא יביא שערות ל"ה מופלא הס"ל שי"ל כוונתם עפ"י מה שביאר המחנה לוי בחי' לנדה שם דדוקא למד"א מוהס"ל לאו דאורייתא הוא דבעינן שיביא שערות משא"כ למ"ד דמופס"ל דאורייתא ל"ב שיביא ב"ש כו' באופן שקו' התוס' היא דווקא אי סובר ר"ל מוהס"ל לאו דאורייתא והייני דווקא עפ"י סוגיא דנזיר כ"ח ע"א למסקנא דלכ"ע מופהס"ל לאו דאורייתא ולמ"ד בדי לחנכו במצוות דווקא דהיינו לר"ל ע"ש וכל שלא הביא שערות ל"ה מופלא הס"ל ואף דבסוגיא דנדה מוקמינן שיטתי' דר"ל דאמר בהקדיש ואכלו אחרים דלוקה דסובר כר' יוחנן שם בנזיר דמופס"ל דאוריתא שיטת התוס' בקו' דמסקנא דסוגיא דנזיר עיקר דלר"ל מופהס"ל לאו דאורייתא בלא הביא שערות דווקא, והא דאמרינן הכא דסבר ר"ל דמופס"ל דאורייתא בהביא שערות דווקא באופן שאין סתירה מקו' התוס' הנ"ל לחילוק המח"ל, ועפי"ז הקשה התוס' לר"ל כיון דל"ל עפ"י סוגיא דנזיר הנ"ל דיסבור ר"ל מופס"ל דאורייתא אלא בהביא שערות דווקא כיון דסובר נמי דה"ס ל"ש התראה אמאי לוקין הא הוי ה"ס שמא לא יביא שערות ונמצא דאכתי ל"ה מופס"ל, וז"כ התוס' נמי במה שהאריכו לבאר דל"ל דמיירי בהביא שערות דא"כ הוא עצמו אם יאכלנו ילקה דר' יוחנן אי"ל תוך זמן כלאח"ז כו' דהרי יש לדקדק בדבריהם דלמה שבקו שיטת ר"ל לגמרי במסקנת קושיתם מאחר דעיקר הקו' אזלא לר"ל דווקא דסובר הת"ס ל"ש התראה משא"כ לר' יוחנן הת"ס שמה התראה ל"ק ועסקו בשיטת ר"י דווקא. ולהנ"ל מאחר שכבר ביארו שיטת ר"ל דהא די"ל דס' מופס"ל דאורייתא היא דווקא כשהביא שערות והא דאכלו אחרים לוקין הייני אף שלא הביא עוד שערות אלא משום דסמכינן שבודאי יביא שערות כו' לא הוצרכו לבאר יותר דלר"ל בהביא שערות אף אם הוא עצמו אם יאכלו ילקה דז"פ דרק לר"י דווקא עדיין הוכרחו לבאר אף דלסוגיא דנזיר הנ"ל בלא"ה ס"ל מופס"ל דאורייתא ולחילוק המח"ל הנ"ל לא צריך להביא שערות כלל מ"מ כיון דאית לי' נמי הכא דתו"ז כלאחר זמן לס' הש"ש הנ"ל ע"כ הגדולות תלוי בשערות דווקא א"כ גם לר"י כמו לר"ל עפ"י סוגיא דהכא הא דמופס"ל דאורייתא לדידהו הוא דווקא בהביא

שערות וע"כ אף דלר"י הת"ס שמה התראה מ"מ לסוגיא דהכא בשיטתי' דתו"ז כלאח"ז כ"ז שלא הביא שערות לא הוי מופס"ל כלל ואמאי לוקה ובהביא שערות נמי ל"ל דמיירי, דא"כ הוא בעצמו אם יאכלנו נמי ילקה וע"כ שפיר תי' התוס' דאזלינן בתר רוב שמביאין שערות אף דלר' יוחנן מצינו שחקרו התוס' בבכורות כ' ע"ב ד"ה חלב דחייש למיעוטא מ"מ למסקנא דסוגיא דנזיר לר' יוחנן דהלכה היא בנזיר י"ל דס"ל מופס"ל דאורייתא ולא בעינן שערות כלל ואף דלשיטתי' בסוגיא דנדה הכא דתו"ז כלאח"ז נראה דל"ל מופס"ל דאורייתא אלא כשיביא שערות דווקא בנ"ל מ"מ לעומת זה. ס"ל דה"ס שמה התראה ואפשר דלא חייש למיעוט שפיר י"ל דאזלינן ב"ר ומכ"ש דלר"ל דל"ל מחו"ז אף במחוסר מעשה כנ"ל דא"ש:

**משא"כ** לרבא אף דאי"ל הכא דתו"ז כלפני זמנו א"כ ס"ל נמי דאין הגדלות תלוי' בשערות אלא בשנים. אמנם לסוגיא דנזיר ס"ב ט"א דלמ"ד מופס"ל דרבנן לאתוי' מופס"ל דכותי דכ' בני ישראל דרשינן בנ"י נערכין ואין הכותים נערכין יכול לא יהו מעריכין ת"ל איש והיינו לרבא דקאמר הכי לעיל ס"א ע"ב וכן לר' מאיר בעירוכין ה' ע"א ומשמע דס"ל מופס"ל דרבנן וצריך להביא שערות דווקא כס' המח"ל וביומא כ"ט ע"ב ס"ל דיום חשוב מחו"ז ול"א דאתי ממילא ל"ל דניזל בתר רובא דמביאין שערות בזמנן דגם יום חשוב לדידי' מחוסר זמן ומאחר דלא מצינו בשום מקום לדידי' דיסבור דמופס"ל דאורייתא אף בהביא שערות דווקא אלא אדרבה דמופס"ל דרבנן ובעי' שיביא שערות דווקא אמרינן בגמ' דהוא רק מטעם חזקה דהביאה סימנים ורק למיאון אמרינן הכי, ומק' בגמ' אלמא גדולה היא אי גדולה הוא תחלוץ כו', דהנה רבא ל"ל בנדרים צ' כרב פפי דאין חכם מתיר הנדר אא"כ חל וס"ל כמו דפליגו בהפרה פליגי נמי בשאלה ויחיד ורבים הלכה כרבים דלא בעינן עד שיחול הנדר, אמנם מצינו בברכות דדריש לא יחל הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו כשמואל בחגיגה י' ע"א, ולהנ"ל נפק"מ אי מופס"ל יכול להפר נדרו ובבכורות כ' דאמר רבא מחוורתא ר' ישמעאל כר"מ ס"ל דחייש למיעוטא משמע דס"ל הכי, וע"כ כשמשני הש"ס הנ"מ בסתמא אבל הכא דבדקו ולא אשכחן לא הבינו דרשב"ז דמתני לה לשמעתא דרבא בהא לישנא ומחלק מעצמו בין בסתמא לבדקו הוא משום דמספקא לי' בשיטת רבא הנ"ל מאחר דכבר דחה הש"ס דל"ל טעמא משום דמספק"ל לרבא בעצמו כיון דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותי' א"צ בדיקה חזקה הביאה סימנים וע"כ משום דס"ל דתו"ז כלפ"ז הגדלות תלוי בשנים ולא בשערות ורק משום דנראה דס' נמי מופס"ל דרבנן בעינן שערות וכשיטתי' דבמחו"ז ל"א דאתי' ממילא כנ"ל וחיישינן למיעוטא לבדוק ובדקו ולא אשכחו לא פריך א"ה תמאן ומשני משום דחוששין שמא

נשרו דס' כרב פפי דהגדלות תלוי בשנים לבד דתו"ז כלפ"ז ולא בשערות כנ"ל דשווין ר"פ ורבא בלמודא דל"י דהוא א"מ אבל אחרים מוחלין דגם מופס"ל יכול לשאול על נדרו מק' ולמ"ד אין חוששין דהיינו לר"פ מאי איכא למימר דהרי י"ל הוכחה ממק"א דרבא ס"ל נמי, כר"פ דא"ח שנ' דהגדלות תלוי בשערות דס' מופס"ל דרבנן וצ"ל שערות ולשניהם הוי נדחה רק דלזה אף במחו"ז ל"מ ולזה משום דהוי מחו"מ בגופא כנ"ל, א"כ הי' מינייהו שבקת מחלק משום ספיקו להכריע בשיטת רבא הנ"ל דהנ"מ דלא חיישינן שמ"נ לענין חליצה, אבל לענין מיאון חיישינן שהעירותי בפי' רש"י ז"ל שכ' דקנאה בביאה ובעי גט דזהו אבעי' ביבמות ק"ט דאיבעי' מני' ר"א מרב אי אמרינן קדושי קטנה מיתלא תלוי וכי גדלה גדלה בהדה אע"ג דלא בעל שפי' רש"י ואע"ג דלא בעל דנקדשה השתא מ"מ משגדלה תפסי קידושי מעיקרא ואיגלאי מלתא למפרע כו' או דלמא אי בעל אין אי לא בעל לא ואמר רב אי בעל אין אי ל"ב לא ובתוס' בדף ל"ד ד"ה מתוך השיגו אשיטת רש"י שם דפי' נמי כה"ג התם דשיטת התוס' דאין קדושי קטן כלום עד שיוגדל ועי' במלמ"ל פ"ד מאישות ה' ו' ואמאי שביק רש"י ז"ל הכא שיטתי' דיבמות, ובאמת מדברי הרמב"ם בפ"ד מאישות ה' ח' משמע דבלא בעלה מיירי ועי' במ"מ שם ובפי"א מגירושין ה' ו' שכ' דבלא בעלה צריכה גט מד"ס וכבר האריך בזה בנודע חאה"ע סי' נ"ב: **ולענינינו** י"ל דבכוונה צידד רש"י ז"ל לפרש הכא בבעל דווקא דביבמות ק"ט ע"ב האיבעי' הוא בטעמא דר' גמליאל ע"ש ובנזיר כ"ט מעשה בר"ח שהדירו אביו בנזיר והביאו לפני ר"ג והי' ר"ג בדקו לידע אם הביא שתי שערות אם לא הביא ר' יוסי אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים או לאו כו' חזינן דלר"ג הגדלות תלוי בשערות:

**והנה** בשיטת רש"י בסוגיא דיבמות ק"ט הנ"ל בהאיבעי' א"א קדושי קטנה מתלא תלי וכי גדלה ג' בהדה אע"ג דל"ב כו' דשמגדלה תפסי ק' מעיקרא דאיגלאי מילתא דזיקה דהך לא כלום הוא כו' ע"כ כוונתו דאף דאמרינן ס' אגמל"מ מ"מ לא נגמרים הקדושין רק בגדלות כבסוגיא בדף ל"ד ע"א דפריך בשלמא כולהו משכח"ל דשווינהו שליח ושוו אינהו שליח ופגע שליח בשליח אלא נדות היכי משכחת לי' אר"ע אר"ב בשופעת מתוך י"ג שנה לאחר י"ג כו' דבכה"ג איסור ב"א הוא. שם קאי לרב דלשיטתי' ביומא ס"ד דלא אמרינן במחו"ז נדחה מ"מ גדלות כיון דתלי נמי בסימנים ובשערות י"ל כשיטת התוס' שם דבמחוסר מעשה בגופן הוי נדחה עד שתביא כנ"ל להכי חשוב איסור בת אחת וה"ט דבתוס' פליגי אשיטת רש"י שם משום כיון דלשיטתייהו ביומא דמחוסר מעשה חשוב נדחה להכי כ' דאין קטן יכול לקדש ולא לע"ש עד שיוגדל דאין מעשה קטן כלום ולהיות דגם דהאיבעי' דר"א בדף ק"ט ע"ב היא לרב ולפי"מ שכ' ברי"ט אלגזי בכורות בס' רב

ושמואל דפליגי בפודה את בנו בתוך ל' כו' דרב סבר כר"י דאמרינן אגלאי מילתא למפרע כו' ע"כ פי' רש"י גם בהא דכי גדלה בהדה דמשגדלה תפסי קדושין מעיקרא ואגמ"ל כו' אף שחלות הקידושין הוא רק משגדלה כדמחשבין בדף ל"ד ע"א לאיסור בת אחת כנ"ל והמשך האיבעי' הוא ג"כ בד"ז או דילמא משום דמחוסר מעשה בגופה והוי נדחה בעינן בעל דווקא, וזה י"ל דקאמר ר"ש לשון אמינא כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעתתא, משום דר"ש לשיטתי' דפליג במנחות ה' ע"א על ר"ל דס' אין מחו"ז לב"ב דממילא אתיא אף דמחוסר מעשה בגופה כנ"ל, וידוע דשיטת רב נמי במחו"ז כר"ל דלא הוי נדחה דממילא אתי ביומא ולא ס"ל לחלק בין אי איכא נמי מחוסר מעשה בגופה כתי' התוס' שם כאשר גם ר"ל אינו מחלק במה"ע בזה החילוק שם, וע"כ רימ"ז פליאתו בשיטת רב דאמר בבעל דווקא ול"ל סברת דכי גדלה גדלה בהדי' דנראה דל"ל ס' זמן ממילא אתי שנראה שחזר משיטתי' ביומא כאילו כד ניים ושכיב רב אמר להא שמעתתא כמו דאמרינן אלילה דהוי מחוסר זמן ולא אתי' ממילא, כ"כ נראה שחזר רב בשיטתי' וס"ל דהלילות שבנתיים חשיבי מחו"ז בהדי הימים דגדלה וע"כ בעי בעל דווקא וניים ושכיב הוא כינוי על זמן לילה דיותר מצינו שיטות בש"ס דס' דלילה הוי' מחו"ז ורמ"ז על חזרתו כדמצינו ביבמות ל"ז באורתא אמר הכי ובצפרא הדר בי' כדמסיק דתני' המקדש את הקטנה כו' לאו כי גדלה גדלה בהדה ואע"ג דלא בעל וכשמקשה מקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דלרב א"צ גט משני כו' קאמר דאי איתמר ההוא בההוא קאמר רב בקטנה שלא מיאנה דאסיק אדעתי' לבעול לשם קידושין משגדלה דקדושי הראשונים לא נפסלו משום תנאי אלא משום קטנות ואדם יודע שאין קדושין הראשונים כלום וחזר ובעל לשם קידושין כו', שכוונתו שיודע שאין הקידושין חלין אלא בגדלותו אף שהם רק גמר משום הקדושין בקטנותו וזמן ממילא אתיא מ"מ כיון דגדלות חשיב כשינוי מעשה בגופו הוי כמחוסר מעשה דל"א בי' דממילא אתי' ואין חלין אלא בגדלותן וחזר ובעל לשם קידושין אלו וכו', אבל בההוא דאיכא תנאי כו'. ופריך מעובדא דהוי בנרש כו' אמר ר"פ בנרש מינסב נסבי ונתקדש' בביאה משגדלה ועי' בנוביי"ת סי' נ"ג שהעלה נמי הכי דגם בבעל אין הטעם דמקדש השתא וכדמשמע לי' מרמב"ם ומהרי"ק דכשבעל גמרי קדושין הראשונים דבשעה שמקדש קטנה כיון לזה דאם יבעל לכשתגדל תיהני קידושין הראשונים דגם ר"פ בשיטתי' דמחלקינין בין מחו"ז למחו"מ דגופה ע"כ בעינן בעל דווקא, וע"כ פי' רש"י הכא בבעל דווקא כיון דרבא לשיטתי' ביומא כ"ט ע"ב הנ"ל דגם מחו"ז חשוב נדחה ל"ש כלל ס' דקידושי קטנה מיתלא תלי כו' אליבי' ול"מ רק קידושי ביאה, ולכאורה נראה כן גם מסוגיא דיבמות ק"ז דאהא דאמר עולא ממאנת

לזיקתו איתבי' רבא לעולא כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצות ולא מתייבמות ואמאי לא תמאן השתא כו' שהקשו בזה המפורשים דמאי מותיב דילמא מיירי שכבר גדלה ואינה יכולה למאן, ולהנ"ל דל"ל לרבא עפ"י שיטתי' במחו"ז סברת מיתלא תלי בקדושי קטנה כל שלא נבעלה לבעלה אין בקדושי קטן כלום שפיר מקשה אף אלאחר שכבר גדלה ודקאמר לשון חוששין דחשש דרבנן אף אי אזלינן השתא דסבר כר"פ דתו"ז כלפ"ז והגדלות תלי בשנים מ"מ קידושין ל"ה בגדלות רק בקטנות ולחוש בגדלות אחלותן בלמפרע לדידי' דמחו"ז הוי נדחה לאו מידי הוא ורק משום שבעל מ"מ מופס"ל לדידי' מדרבנן דבעינן עד שיביא שערות כר' גמליאל בנזיר כ"ט ע"ב הנ"ל וכל השקליא וטריא בבעי' דר"א בסוגיא דיבמות ק"ט ע"ב הוא אליבא דר"ג דוקא עפ"י שיטתי' בנזיר ובעי' בעל דווקא כנ"ל וע"ז מק' דלמ"ד חוששין לר"פ דגדלות תלי בשנים חולצות דה"ה גדולה, והא חוששין בעלמא קאמר ורק לחומרא משמע הא מדינא הוא לדידי' כנ"ל משני לעולם דלא בדקה וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדקה דסוגיא דהכא לרבא דתו"ז כלפ"ז והגדלות תלי בשנים ע"כ אינה ממאנת בבעל ולחליצה חיישינן שמא לא הביאה סימנים ולא משום דחזקה קלושה היא אלא משום ספק הכרעותינו בשיטת רבא אי כר"פ או כר' פפא ס"ל כנ"ל דמה"ט אזלינן נמי ב"ר כתי' התוס' אליבא דר"י ור"ל הנ"ל דלדידהו בין אי מופס"ל דאורייתא או דרבנן עיקר הוא הבאת שערות דווקא, משא"כ לרבא דאנן מסופקין בטעמא דלישנא דאמר רשב"ז משמי' בשטתי' ע"כ מחמירינן בשתיהם אף דאמרינהו בלשון חזקה. עוד י"ל בכוונת רש"י הנ"ל עפ"י חידושו של הנוב"י בתשו' סי' נ"ד בטעמא דרשב"א לחלק בין קטן לקטנה דבקטן דקונה וכיון דבקונה מהני בדעת אחרת מקנה איכא מציאת שיחולו קידושין כשיגדל, אבל קטנה דמקנה עצמה לבעל ל"מ קידושי קטנה אף לכשתגדל ובעינן בעל דווקא, וכיון דבסוגין דלמיאון רק על הקטנה אנו דנין, הוכרח רש"י ז"ל לפרש דבבעל מיירי דל"מ בקטנה קדושין אף לכשתגדל אא"כ בעל כנ"ל וסוגיא דשופעת מיירי שנתקדשו ע"י אביהם:

**והנה** עיקר יסודו של סברת הנוב"י בחילוקו הנ"ל בנה על דברי הרא"ש קידושין י"ט על הך דאומר אדם לבתו קטנה כו' דבקטנה יתומה אף שיכולה לזכות בכסף קידושין מה"ת כיון שדעת אחרת מקנה לה מ"מ אין לה קידושין משום דאינה יכולה להקנות עצמה להמקדש מה"ת כו'. ולפיע"ד צ"ע דהרי ז"ל הרא"ש אמימרא דרבא משמי' דר"נ דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך. מדר' יוסי בר"י מעות הראשונים לאו לקידושין נתנו וכי משייר בה שו"פ הוי קידושין ה"נ ל"ש וא"ת מקמ"ל כו' אלא קמ"ל דא דאותו כח וזכות שזיכתה לו תורה בקידושי' בתו יכול הוא ליתנו להתקדש א"ע מדעתה (בריטב"א

הק' ע"ז דא"כ מצינו קטנה מתקדשת ע"י עצמה בכה"ג כו' ולק"מ כיון דהפקיר לה זכותו שיש לו בה הוי כיתומה בחיי' אביה א"כ אין לה שוב רשות למוכרה ק"נ) מדרב"י כו' (אבל יתומה קטנה נהי שי"ל כח לזכות לעצמה אין לה כח להקנות א"ע לבעלה דאין מעשה קטנה כלום] הילכך כשנתן לה אבי' רשות לקבל קידושין י"ל יד לזכות בהן ומתקדשת (אבל כסף קידושין לאבי' ככל שבח נעורים חי' הרשב"א ולמש"כ בתי' קו' הריטב"א אף כסף קידושין שלה ק"נ). נמצא דיש חילוק בין יתומה בחיי האב שהפקיר לה זכותי' שיכולה להקנות א"ע לבעל דהוי בדע"א מק"ל גם לזה בכח האב החי שמפקיר משא"כ יתומה קטנה אף שיכולה לזכות לעצמה בדע"א מקנ"ל, אבל א"י להקנות א"ע לבעל כיון שאין לה אב וא"כ איבעיא דר"א בסוגיא דיבמות ק"ט הנ"ל י"ל ביתומה בחיי האב שנתקדשה לכשתגדל דלר' אלעזר ס"ל דאמרינן כשגדלה גדלה קידושי' עמה אף דלא בעל כו' דר' אלעזר י"ל דלשיטתי' בירושלמי פ"א ה' ג' דקידושין דר' ירמי' בעי קומי דר"ז הילך כסף זה שיצא עבדך לחירות א"ל יצא שתצא שדך להפקר א"ל לא יצאת מה בין זה לזה א"ל זה זוכה לבן דעת זה לא זוכה לב"ד הגע עצמך שהי' חרש א"ל איש (דכ' ויקחו להם איש שה לב"א ודרשינן איש זוכה ואין הקטן זוכה והכא שאני דדעת אחרת מקנה אותו ומשמע דס"ל דקטן י"ל זכייה בד"ע מקנה אותו מדאורייתא) הגע עצמך שהי' קטן א"ל דרכו להגדיל אר"י אתי' דר"ז כרשב"א דתניא רשב"א משום ר"מ אף בשטר ע"י אחרים דרשב"א ס"ל דזכות הוא לעבד שיצא מתח"י רבו כדאיתא בקידושין כ"ג ע"א ונראה מהכא דלרשב"א דדע"א היא מדאורייתא אף היכי דכ' איש. וזה י"ל נמי לחידוש הנוב"י בתשו' שם דבקידושין נתמעט קטן מאיש ע"ש. ולדידי' נתרבה היכא דדע"א מקנ"ל מה"ת ומסתמא רשב"א בשיטת ר"א אביו קאי ע"כ ס"ל דאמרינן כי גדלה גדלה עמה אף בלא בעל, ורב לשיטתי' בקידושין מ"ב ע"א בלימודא דמנין דזכין לאדם לאדם שלא בפניו מקרא נשיא אחד נשיא אחד ממטה ותסברא זכות הוא הא חובה נמי איכא כו' אלא לחוב ע"מ לזכות כו' ובתוס' ד"ה יתומים דווקא שבאו, אבל אם יש אחד מוחה אין להעמיד בע"כ אפיטרופוס לחלוק כו' וע"כ ס"ל דבעי' בעל דווקא כיון דיכולה למאן ולמחות שי"ל לה לחוב ל"א דע"א מק"ל דכי גדלה גדלה עמה:

**ובאופן** אחר י"ל עפ"י מש"כ הרשב"א ז"ל במחלוקת ר"א ור"י בגיטין ל"ו דהפקר ב"ד הפקר דר' יצחק נפק"ל מוכל אשר לא יבא לג' ימים בעצת השרים והזקנים ור"א נפק"ל מאלה הנחלות אשר נחלן וגו' דלר"א אין הפקר יוצא מתח"י המפקיר אא"כ בא ליד זוכה כמו שזכו כלאחר יד באלה הנחלות אשר נחלו אלעזר וגומ', ולר"י אף דלא אתי ליד זוכה והארכתי בזה במק"א. א"כ י"ל נמי בסברת הרא"ש הנ"ל דהא דהאב מפקיר לה זכותו

שזיכתה לו תורה בקידושי בתו בדע"א מקנה כו' דאין כח וזכות התורה שי"ל להאב יוצא בהפקר מתח"י עד שזיכתה בתו בה בדע"א מקנה א"כ הוי מה"ת ע"כ אמרינן בקידשה עצמה לכשתגדל דכי גדלה גדלה עמה וכמו שאין לחלק בקידשה אבי' בין זכות הוא לה או חוב, ה"ה דלא שייך לחלק בקידשה א"ע בין חוב לזכות, משא"כ לר' יצחק אף שיוציא בהפקר מתח"י וזכות אבי' מ"מ קונה א"ע רק לזכות, אף דגוף הדין דע"א מקנה יהי' לדידי' מה"ת מ"מ כיון שכבר נפסק הזכות בין יציאת זכות אבי' בהפקר לזכייתה בכח זה מההפקר מחלקינן בין זכות לחוב גבה, וע"כ ר' יצחק אזיל לשיטתי' בקידושין מ"ב ע"א דאיש זוכה ולא קטן זוכה וא"כ ליתא ללימודא לשליחות לא מושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ולא מויקחו להם איש שה לב"א. וצ"ל מלימודא דר"ג אמר רב מונשיא אחד נשיא ממטה מכאן שש"א כמותו ואי משום הקושיא והא קטנים לאו בני שליחות ננהו י"ל וע"כ צ"ל הכי לרגאר"ב כתי' התוס' ד"ה יתומים דאין להביא מזה ראי' מחלוקת הארץ שהי' שם כמה יונקי שדים דשאני התם שסי' עפ"י הדבור כו' וא"כ י"ל דגוף סברת דע"א מקנה לה רק מדרבנן ע"כ סבר רב דבעי' בעל דווקא ובלא"ה לא אמרינן דכי גדלה עמה:

**והרווחנו** עפי"ז דשוב ל"ק קו' הגאון ב"י באו"ח סי' מ"ד אקושית ר' ירמי' בסוגיא דנדה מ"ו ע"ב מיתומה שנדרה דבעלם מפר לה א"א מופס"ל דאורייתא אתי נשואין דרבנן ומבטלה נדרא דאורייתא כו' והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא כו' ואמאי לא משני כר"א דקידושי קטנה כי גדלה גדלה קידושי עמה:

**ולהנ"ל** א"ש כיון דהקושיא היא מיתומה שנדרה כפי' רש"י שהשיאה אמה דבת מיאון היא של"ה לה אב ולא ביתומה בחיי אבי' א"כ ל"ל דכי גדלה ג' קידושי' עמה שאין קידושי' כלום שא"י להקנות עצמה לבעל בקטנותה כדברי הרא"ש הנ"ל דגם ר' ירמי' דמקשה הכי לשיטתי' אזיל בירושלמי הנ"ל בבעי' דר"ז ופשטי' בשיטתי' דר' אלעזר הנ"ל דביתומה ל"ל דכי גדלה גדלה כו'. וגם דעיקר הקושיא למ"ד דס"ל מופסל"א דאורייתא אתי נשואין דרבנן ומבטלא לנדרא דאורייתא כו' והיינו לר' יוסי בר"י דס"ל בנזיר כ"ט דמופס"ל דאורייתא ולדידי' באמת ל"ק דעיקר לימודא דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך הוא מדר' יוסי בר"י דמעות הראשונות לאו לקידושין כו' והיינו דוקא ביתומה בחיי האב דאיכא דע"א מקנה בכחו שתקנה א"ע לבעל משא"כ ביתומה שאין לה אב כנ"ל:

**עוד** הקשה מיבמות ס"א ע"ב דר' אליעזר אומר כהן לא ישא קטנה ומוקי לה בכ"ג ופריך אימת קני לה לכי גדלה בעילה הוא אריב"ל אי דקדשה אביה מהאי שעתא קני לה אי

דקדשה נפשה הא ר"א היא ולא רבנן כו' ולשיטת רש"י הנ"ל דכשגדלה קונה למפרע נימא דר"א לשיטתי' ביבמות ק"ט דפליג על ר"ג ולא ס"ל קידושי קטנה גדלו בהדה מדס"ל מלמדין קטנה שתמאן, ולכן ס"ל דכ"ג ל"י קטנה ורבנן ס"ל כר"ג דק"ק גדלה בהדה ולמפרע קונה ומשו"ה פליגי רבנן כו' ולהנ"ל י"ל דהעיקר מה דדחקי' לי' לראב"א דר"א בכ"ג דווקא מיירי אף דר"א סתם כהן קאמר הוא משום דאוקימתא בסתם כהן בטעמא דס"ל כר"מ וס"ל כר"י נדחת דכר"י לא ס"ל ולהכי מוקי לי' בכ"ג ובב"ב קנ"ז ע"א מוקי ר' יהודא דר' אליעזר ס"ל זכין לקטן ע"ש א"כ ס"ל לר"א דאמרינן דע"א מקנה בקטן וא"כ אף דפליג אר"ג וס' דמלמדין קטנה שתמ"ן מ"מ הא דקידושי קטנה דכי גדלה גדלו עמה דהוא מטעם דע"א מקנ"ל כח וזכות אב כיתומה בחיי אב, י"ל דס"ל שפיר כמו לרבנן דפליגי עליו דסתמא בר פלוגתי' דר"א הוא ר' יהושיע ס"ל התם לקטן אמרו ק"ו לגדול אמרינן ס' דק"ק כי גדלה גדלו עמה ה"ה לר"א י"ל הכי וע"כ דכי מוקי לה בקידשה נפשה, היינו שיחולו קידושיו מיד כדין יתומה בחיי אב ומשום דע"א דמהני ורק משום דבכ"ג קפיד קרא והוא אשה בבתולי' יקח דמאשה נתמעטה קטנה וכשנתגדלה לאו בתולה הוא להכי פוסל כסברת הנוב"י אה"ע סי' ס"ד ומהדו"ת סי' נ"ד, ביבם בן ט' שנים שבא על יבמתו שקנאה מה"ת והוא אשתו מה"ת אפיה"כ אין חייבין עלי' משום אשת איש דגזיה"כ היא מאיש כי ינאף פרט לאשת קטן, אבל במקדשה בקטנותה שיחולו הקידושין לאחר שתגדל ל"ל בה כס' המל"מ פי"ז ה' אי"ב הל' ט"ו דבקטנותה אין איסור ורק כשתגדל ואז י"ל דקני' למפרע. וי"ל גם קו' המל"מ בפי"ח שם ה' ד' ד"ה וא"ת לר"א דאי"ל דפנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה ל"ל בכ"ג למעט בעילה מקרא דהוא אשה בבתולי' יקח דאבעילה דהתירא ל"צ דתיפוק לי' משום דאלמנה וגרושה ואי בנבעלה בזנות הוי"ל זונה. דלהנ"ל מבעי לי' לר"א בשיטתי' דק"ק כי. גדלה גדלו בהדה לר' אליעזר דכהן לא ישא קטנה ובכ"ג דוקא בקדשה נפשה דהקידושין יחילו תכף אף דמהני מה"ת נתמעט מקרא דהוא אשה בבתולי' יקח כמו שנתמעט גם אשת יבם קטן מקרא דאישכי ינאף פרט לאשת קטן אף שקנאה, וה"ה אשתו מה"ת ורק כשקדשה כשתגדל היא דמהני דאמרינן אף לר"א דק דק"ק כי גדלה גדלו בהדה כנ"ל:

**ובזה** ישבתי קו' הרה"ג ר' טעבל ועהמאן ראבד"ק דוקלא נ"י מובא בבי"צ אדברי הפנ"י בחי' לגיטין ס"ד ע"ב בתי' קו' התוס' ד"ה נערה אשיטת רש"י שם דקטנה כשא"י לשמור את גיטה א"מ אפי' ע"י אביה, א"כ לענין קידושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כ' דאיתקש הוי' ליציאה ולא מתוקמא סיפא דמתניתין דכל שא"י כו' ביש לה אב כר' יהודא דלדידי' אפי' ביודעת אינה מתגרשת ע"י עצמה ורק באין לה אב אלא כרבנן כו'

דהיקש לא קאי אקטנה אלא אגדולה כרישא דקרא כי יקח איש אשה כו' ובעי"ג הוסיף לבאר דכי ימצא בה ערות דבר ויצאה והיתה ל"מ קאי אקטנה דפיתוי קטנה אונס הוא. ולא נאסרה על בעלה כו', הק' דבגיטין פ"ה ע"א פריך אהא דקטנה מתגרשת בקידושי אבי', והא בעינן ויצאה והיתה ולס' הפנ"י דלא קאי אקטנה מאי פריך והלא בקטנה לא בעינן ויצאה והיתה. ולהנ"ל י"ל דס' הפנ"י כס' הנוב"י הנ"ל דאף דקידושי קטן ויבום שלו מהני להיות אשתו מ"מ מצינו בה מיעוט מאיש כי ינאף פרט לאשת קטן וה"ה בקטנה מוכי יקח איש אשה ולס' הט"ג הנ"ל מוכי מצא בה ערות דבר ע"כ דק"ק ע"י אביה הוא ע"י זכות שזכתה בו תורה. וכפי שאמרתי ע"י הפקר רשותו בד"ע מקנה, ה"ה דאמרינן הכי בהקישא דיצאה והיתה דהיינו דווקא ע"י כח האב או ע"י הפקירו לזכותו ונתמעטה באמת יתומה שמת אביה דא"י להקנות א"ע ולהתקדש מעצמה כנ"ל ואפי"ה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי דבהגיע הגט לידה מגורשת אף שנתקדשה ע"י אביה כבקידושין מ"ד ע"ב א"כ ה"ה קטנה שא"י לשמור את גיטה אפי' בקבלת אבי' אינה מ גרשת דבין שנתקדשה ע"י אביה או ע"י עצמה היא נמי ע"י כחו ובדע"א נתרבתה הוי' ע"כ בא"י לשמור את גיטה נתמעטה היציאה באלו דווקא, ועי"ז עדיין ל"ח נתבטל ההיקש כבתוס' קידושין מ"ד ד"ה צווח ר"ל דאף דלא מקיש הוי' ליציאה דקטנה מתגרשת אם י"ל דעת לשמור א"ג אף ע"י עצמה ואינה מתקדשת ע"י עצמה, מ"מ י"ל להשוותה בכל מה שנוכל מלשון ויצאה והיתה כו' והא דמחלקינן בקטנה היינו משום שאי"ל יד לקבל קידושי' אבל לקבל גיטה י"ל כו' כ"ש דבא"י לשמור א"ג דס"ל בהכי וסוגיא בדף פ"ה ע"א הוא לרבא אר"נ דלשיטתי' בקידושין י"ט דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך כו' דמינה נפק"ל הך חילוקא וטעמא כפי' הרא"ש הנ"ל. שוב מצאתי בחי' הפנ"י ריש קידושין וגם בקו"א שם איתא שהעיר דל"א אין היקש למחצה אלא בדבר הנאמרה בפי' בתורה, אבל בהא דלא ידעינן לה אלא מן לימוד וסברא כמו דקטנה אינה מתקדשת בביאה ל"א דקטנה לא תתקדש נמי בכסף ושטר כמו דאינה מתקדשת בביאה ל"א הכי, אף דאין הקש למחצה אין זה מפקיע ההיקש דאיתקש הויות להדדי כו' וי"ל שכ"ש היא דאין היקש בדבר שנתמעט ע"י אי מציאתו כביאת קטנה שנתמעט מקרא כנ"ל מכחש ומנגד לס' אין הקל"מ כנ"ל:

**ובגוף** קו' הנ"ל נ"ל בא"א דבקידושין מ"ג ע"ב ס' ר"ל כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין דלרבנן אם קידשה עצמה מקודשת ולר' יהודא אינה מקודשת ור' יוחנן אמר מחלוקת לגירושין אבל לקידושין אבי' ולא הוא כו' וטעמא דר"ל כדצווח ככרוכיא ויצאה והיתה וליכא דאין היקש למחצה ור"י לא אשגח בי', משמע דל"ל ס' אין הקל"מ לכל צד

ופסחים כ"א ע"ב אר"י מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בל"ת שנאמר ל"ת עליו חמץ א"ל ר"ש וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר ל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל עלנו מצות. שפיר קאמר לי' ר"ש, ור"י אמר לך ההוא לקובעו חובה אפי' בזה"ז הוא דאתי, פי' רש"י דהאי שבעת ימים תאכל מצות לאו לאקושי איסור חמץ לאכילת מצה הוא דאתי כר"ש אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ, לקבוע אכילת מצה חובה לדורות כ"ז שהוא מוזהר על החמץ ואפי' בזה"ז שאין פסח דל"ת על מצות ומרורים יאכלוהו אי איכא פסח חייב באכילת מצה ואי לא לא ופריך ור"ש לקובעו חובה מנ"ל מבערב תאכלו. והק' הצל"ח מאי פריך ור"ש לקובעו חובה מנ"ל הא כיון דר"ש מקיש חמץ למצה ע"כ דמקיש נמי מצה לחמץ לקובעו חובה דקיי"ל אין היקש למחצה ומשמע דל"א אין הקל"מ לכל צד. וכבר העירו בזה האחרונים דהקישא ויצאה והיתה היא לכל צד יציאה להוי' והוי' ליציאה, אמנם לר"י י"ל כיון דמפרש קרא דלא תאכל עליו חמץ אשעת שחיטת הפסח להאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בל"ת לסוגיא דקידושין ל"ז ע"ב למד"ס שני כתובים הבכ"א מלמדין ילפינן מדפרט הכתוב במלך ובכורים דמושב לאחר ירושה וישיבה היא אף כל לאחר ירושה וישיבה, והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בא"י בין בחו"ל כו' מושב דכ' רחמנא גבי מצה ומרור ל"ל סד"א כיין דכ' על מצית ומרורים יאכלוהו (לפסח) בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא קמ"ל, ור"י ס"ל בסנהדרין ס"ז ע"א דב"כ הבאים כא"מ לא בעי' לדידי' כלל לגז"ש דל"ת עליו חמץ כו' להקיש אכילת מצה לאזהרת חמץ דכבר נשמע לי' ממושבותיכם כנ"ל. ויותר י"ל דסברא דמעוטא דהוי"א מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו לפסח דווקא בזמן דאיכא פסח ל"ש אלא אליבא דמ"ד על ממש הוא כמו בסוטה ל"ז ע"א ואליבא דהלל בפסחים קט"ו ע"א שהי' כורכן בב"א ואוכלן שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו אבל לר' יוחנן שם דאמר חולקין עליו חביריו על הלל דתניא יכול יהי' כורכן בב"א ואכלן כדרך שהלל אוכלן ת"ל על מו"מ יאכלוהו אפי' זה בפ"ע וזה בפ"ע שפי' הרשב"ם מדלא כ' יאכלו אותו ואנא ידענא דאפסח קאי דכ' לעיל ואכלו את הבשר שאף שגם בזה בפ"ע חשוב יאכלוהו לפסח מ"מ ל"ח יאכלוהו כמו מואכלו אותו דמשמע דווקא בזמן דאיכא פסח ואי לא לא דיאכלוהו דמ"ל לזבפ"ע לא משמע למעט בזמן דאיכא פסח של"י גם מצה ומרור דגם בזמן דאיכא פסח הי' אוכל כ"א בפ"ע ורק בזמן דאיכא פסח קיימו גם מצה בזה שאכלו שלשתן בזא"ז ובדליכא פסח מקיימים באכילת שניהם לבד ובסנהדרין י"ג ע"ב ס"ל לר' יהודה באמת דעל בסמוך משמע ולא ממש רק דהוי גמר ראש ראש מעולה דוסמך יהי' ממש ור"ש נפק"ל מוסמך דכ' בי' בהאי קרא גופא דעל ממש הוא

ולר"ש באמת אף דעל משמע לדידי' נמי בסמוך מ"מ כיון דמהאי קרא גופא י"ל דממש הוא כ"כ ר"ש יכול לפרש לקרא דיאכלוהו כהלל לב"א, משא"כ לר' יהודא כיון דעל בסמוך משמע ורק התם הי' גמר ראש ראש מעולה משא"כ ביאכלוהו דמצות ומרורים ל"ה משמע לי' רק לזה בפ"ע ולזה בפ"ע כר' יוחנן הנ"ל דגם ר"י בזה לשיטתי' בפלוגתי' עם ר"ל בפסחים ס"ג ע"ב דלר"ל על בסמוך עד שיהא עמו חמץ בעזרה ולר' יוחנן אעפ"י שאין עמו בעזרה דעל לא בסמוך הוא ממש. א"כ אליבא דר' יוחנן ור"י לא בעינן לדידהו כלל היקש דמצה לאזהרת חמץ לזה"ז דמעל מצות ומרורים לא משמע מיעוטא לזמן דליכא פסח ואפשר לפרש טעמא דר"י דמשמע לי' דרשא דל"ת עליו חמץ משעת שחיטת הפסח עליו כמו על בשיטתי' בסנהדרין י"ג ע"ב הנ"ל דעל לא בסמוך ממש הוא כר' יוחנן דבשעת שחיטת הפסח אף שאין החמץ עמו בעזרה חייב ור' יהודא לשיטתי' במתניתין דפסחים ס"ג ע"א דאף על התמיד בער"פ ששחטו על החמץ עובר בל"ת לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בל"ת, משא"כ לר"ש י"ל כמו דוסמך משמע לי' דעל דכ' בתרי' דבסמך ממש הוא אף דעל לחוד לאו בסמוך ממש הוא ה"ה לא תשחט על חמץ משום לא תשחט משמע לי' דעל נמי בסמוך ממש הוא וכר"ל דאינו חייב עד שיהא עמו בעזרה ע"כ אין סברא לחייב לכל אוכל חמץ משש ולמעלה באינו בעזרה מדרשא דל"ת עליו חמץ אשעת שחיטת הפסח כיון שא"ח רק בעזרה ולהכי דריש לי' לל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לאקושי איסור אכילת חמץ למצות אכילת מצה, וא"כ ר' יהודא דקאמר ההוא לקובעו חובה בזה"ז הוא דאתי כפי' רש"י הנ"ל דלאו לאקושי איסור חמץ למצה הוד"א, אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ דל"ת על מצות ומרורים כו' לר"ש לשיטתי' הוא דקאמר הכי דלר"ש טעמי' דלא משמע לי' קרא דל"ת עליו חמץ אשעת שחיטת הפסח משום דעל בסמוך ממש הוא א"כ ה"ה דעל מצות ומרורים בסמוך ממש הוא כהלל דכרכן כאחת י"ל כיון דכ' על מצו"מ אי איכא פסח מחייב באכילת מצה, ואי לא לא, א"כ הקישא לאכילת מצה לאזהרת חמץ בזה"ז הוא דאתא בדוקא, אבל לא להקישא איסור חמץ לאכילת מצה דר' שמעון ס"ל יש היקש למחצה כדמוכח מסיגי' דחולין ל"ה ע"ב דס"ל דאין דם שחיטה מכשיר אף דכ' תשפכנו כמים ולא איתקיש דם למים אלא לענין שפיכה דלא לבעי' קבורה ולא כיסוי אבל לא לענין הכשר ואילו לרבנן דילפי גם להכשר לא ס"ל סברתי' דתשפכנו רק למידי דשפיכה היקש ולא לד"א דלרבנן כיון דאין הקל"מ כיון דאיתקש למים גם להכשר איתקיש ושייכא לשפיכה. וע"ש בתוס' ד"ה למישרי שנדחקו בזה וחכמים דהתם י"ל דר' יהודא הוא, וס"ל דאין הקל"מ ובפסחים ל"ל כלל הקישא לא חמץ למצה ולא מצה לחמץ דל"צ לדידי' כלל בשיטתי'

הנ"ל לשום הקישא ורק לר"ש הוא דקאמר הכי דלדידהו צ"ל היקשא בחד צד ויש הקל"מ לר"ש והא דקאמר בגמ' ור"ש לקובעו חובה מנ"ל מבערב תאכלו מצית הוא באמת מסקנת שיטת ר"ש כאשר אמר לך ר' יהודה על שפיר קא"ל ר"ש ההוא לקובעו חובה בזה"ז הוא דאתי דלימודא מבערב תאכלו מצות הוא מימרא דרבא בפסחים ק"כ מצה בזה"ז דאורייתא כו' על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח יש כו' מוהדר הדר בי' קרא בערב תאכלו מצות וגי' הב"ח בצ"ע מסוגיא דקידושין דנפק"ל מבכל מושבותיכם תאכלו מצות, וכן הקו' בתוס' דף כ"ח ע"ב נתיישבה בתי' התוס' קידושין שם ד"ה בזמן דתרי קראי מושבותיכם ובערב מובעי"ל חד לחו"ל בזמן שביהמ"ק מ"ק קיים יחד לזה"ז ע"ש דבפסחים ל"ו ע"א דממעט ביכורים מבכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכ"מ לאפוקי ביכורים דא"נ בכ"מ כו' ופריך לר"ל מבכל מושבותיכם תיפוק לי' מלחם עוני מי שנאכל באנינות יצא זה שאינו נאכל אלא בשמחה ומשני ס"ל כר' שמעון דאמר ביכורים מותרים לאונן ובתוספות הק' ממע"ש דנאכל בכל ערי ישראל דאמר ר"ל חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנו"ג ויליף מושמרת' ותי' דממושבו' ממעט לזמן בית עולמים וחלות תודה ורקיקי נזיר ממעט מושמרת' לזמן נוב וגבעון כו' ומיני' נפקא נמי חיובא כתי' התו' קידוש' הנ"ל, ול"ק קו' התו' וב"ח הנ"ל לר"ש לשיטתי' אליבא דר"ל וגם קו' הצל"ח בחי' לדף כ"ח ע"ב דע"כ גם לר' יהודא מבעי"ל הקישא דאכילת מצה לאזהרת חמץ לחייב נשים באכילת מצה כר"א ור"ש בדף מ"ד ע"ב כיון שישנן באזהרת חמץ ישנן באכילת מצה נתיישב להנ"ל בתירוצי שם, ויותר במש"כ בדף ק"כ ע"א דלר' יהודא שם צ"א דנשים בראשון חובה כי היכא דחייבות בפסח חייבות במצה ולקובעו חובה בזה"ז ל"צ להנ"ל לר' יהודא דל"ל כלל מיעוטא מעל מצות ומרורים כמו באנשים א"כ ל"צ לר' יהודא כלל הקישא הנ"ל וע"כ ר' יוחנן בשיטתי' הנ"ל אזיל נמי בקידושין מ"ג מחלוקת דר' יהודא ורבנן בגירושין אבל בקידושין לכ"ע אביה ולא היא דגם רבנן דפליגי במתניתין דגיטין ס"ד ע"ב הנ"ל עם ר' יהודא הוא ר שמעון כמבואר שם בדף מ"ד ע"א ור' יהודא דס"ל דאין שתי ידים זוכות כאחת אלא אביה מקבל את גיטה כמוגבו קידושין אבי' ולא הוא ואתיא נמי מהקישא דויצאה והיתה דלר' יהודא אליבא דר' יוחנן ס"ל אין הקל"מ בכ"צ גם בכ"מ כבפסחים וחולין הנ"ל, אבל לרבנן דהם ר"ש היא ואביה מקבלין את גיטה אף דבקידושין ס"ל נמי דאביה ולא היא דלר"ש אין הקל"מ רק בחד צד:

**והנה** לר"ל בשיטתי' הנ"ל הי' מקום לומר דגם לר"ש אי"ל אין היקש למחצה בכ"צ בסוגיא דפסחים וגם לר' יהודא אי אזיל אליבא דר"י כנ"ל וע"כ סובר בשיטתי' כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין דכ"ע ס"ל אין הקל"מ ואף סוגיא דחולין י"ל אליבי'

כדחיקת התוס' הנ"ל דטעמא דר"ש התם דל"ל אין הקל"מ משום דהכשר ל"ש מידי לשפיכה ע"ש. אולם סוגיא דגיטין ס"ד ע"ב דמפרש להא דקטנה שא"י לשמור א"ג אינה יכול להתגרש דאיזהו קטנה יודעת לשמור א"ג כל שמשמרת גיטה וד"א אזלא לר' יוחנן דמפרש דה"ק כל שמשמרת ד"א מחמת גיטה כו' שפיר הק' בתוס' אפי' רש"י דכל שא"י לשמור את גיטה אף בקבלת אביה אינה מתגרשת כו' א"ע לענין קידושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כ' ול"מ ביש לה אב כר' יהודא דלדידהו אפי' ביודעת לשמור א"ג אינה מתגרשת ע"י עצמה דלר' יוחנן אליבא דר' יהודא אין הקל"מ לכל צד כנ"ל. וע"ז תי' הפנ"י דקרא לא קאי אקטנה, אבל הסוגיא בדף פ"ה ע"א היא בעי' דרבא מר"נ ופשיט לי' לפי שיטתי' דרבא בפסחים הנ"ל מדכתיב על מצות ומרורים משמע בזמן דאיכא פסח אין ואי לא לא. שי"ל גם לר"י בעצמו עפ"י פי' רש"י הנ"ל דר' יהודא הוא דקאמרה דס"ל הכי ודיש הקל"מ וקרא דל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לאו להיקשא איסור אכילת חמץ לאכילת מצה הוא דאתי, אלא לאקושי אכילת מצה לאזהרת חמץ ולקבוע אכילת מצה חובה לדורות כו' דל"ת על מצות ומרורים יאכלוהו כו' א"כ גם בהקישא דויצאה והיתה ל"א אין היקש למחצה לכל צד. וע"כ גם לסברת הפנ"י דקרא לא קאי אקטנה שפיר קאמר בשיטתי' דתנותה קטנה מתגרשת בקידושי אבי' אמאי והא בעינן ויצאה והיתה כו' דלא מיגרשה אא"כ ראוי' לקדש א"ע לאיש אחר דבקבלה גיטה לאחר מיתת אבי' מיירי שם ואתיא בודאי כר' יהודא בקו התוס' בדף ס"ד ע"ב הנ"ל אמאי והא בעינן ויצאה והיתה, וע"כ דלא אמרינן לר' יהודא אין הקל"מ לכל צד לדידי' והוי מצי לשנוי הכי אלא משום דרצה לפשוט דאמרינן הסברא כיון דאתיא לכלל הוי' ה"נ כו' מסיק הכי ול"ק קו' הרה"ג הנ"ל. ובזה י"ל בסיומא במילי דבדיחותא בהא דקאמר בקידושין מ"ד ע"א ואמר חברותא כולה כר' יוחנן וצווח ר"ל ככרוכיא ויצאה והיתה וליכא דאשגח בי', שחברותא כולה נמנו וגמרו כר"י דמחלוקת לגירושין אבל לקידושין ד"ה אבי' ולא היא דנפק"ל לר"י משיטתי' דשוחט את הפסח עה"ח אפי' לאחד מבני החבורה דל"א על בסמוך וצווח ר"ל ככרוכיא דר"ל לשיטתי' אמנם דעל בסמוך משו"ה צווח בראותו מהלל שהי' כורך פסח מצה ומרור ואכלן כאחד דעל מצות ומרורים יאכלוהו לא משמע לי' זה בפ"ע וזבפ"ע כר"י אלא כולן בב"א דעל בסמוך ממש לדידי' ויצא לו מזה בשיטתי' בין לר"י בין לר"ש דאין הקל"מ ויצאה והיתה וליכא דאשגח בי' כדאמר ר"י התם דחולקין עליו חביריו על הלל כנ"ל:

**והנה** במה שהעליתי לר' אליעזר בסברתו בבעי' דר"א הנ"ל דאמרינן קדושי. קטנה כי גדלה ג' בהדה. אמרתי לפרש מה שנשאלתי סברת פלוגתת ר"א ור"ג במתניתין דיבמות

ק"ט ע"א במת בעלה של גדולה דלר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו כדי לחייב את אחותה ליבום הא בכל מ"ע שאינו חייב בה עכשיו מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה שלא לחייבה במעשר ובחולין קל"ט ע"ב יכול לחזור כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך ע"ש ובפת"ש יו"ד סי' רצ"ב כו'. דבגיטין פ"ג ע"ב אמרינן גופא מודה ר"א במגרש את אשתו בהרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מהשוק ונתארמלה או נתרגשה שמותרת לזה שנאסרה עליו, השיב רשב"א תשובה לדר"א מהיכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר, ולא והרי יבמה דבעל אוסר ויבם מתיר התם יבם הוא דקאסר לה דאי מבעל הא שריא וקיימא כו'. וצ"ב מנ"ל לרשב"א להקשות על ר"א ולומר דיבם הוא האוסרה ומבעלה שריא היא דילמא סבר ר"א דבעל אוסר ויבם הוא המתיר ושפיר מצינו לדידי' דאמרינן זה אוסר וזה מתיר:

**ונ"ל** דבקידושין י"ג ע"ב פריך מיתת הבעל מנ"ל דמתיר ומקשין העולם הא ילפינן לקמן מקרא דבחליצה היא מותרת לשוק, א"כ איכא הוכחה דמיתת הבעל מתיר דאל"כ מאי אהני לה חליצה להתירה מן היבם אי עדיין אסורה לכ"ע מבעלה הראשון וצ"ל דהסברא שהיבם הוא במקום בעלה שמתירה בחליצה כמו שהבעל מתירה בגט ולעולם מיתת הבעל לחוד בלא היבם אין מתירה ושפיר פריך מנ"ל דמה"ב מתיר וא"כ מצינו זה אוסר כו' והשתא י"ל דטעמא וס' ר"א דמלמדין את הקטנה שתמאן דיבם במקום בעל קאי להתירה כמו בעלה הראשון ע"כ השני' נידחת מפני אחותה הראשונה וא"כ מה פריך רשב"א על ר"א היכן מצינו זה אוסר כוי דלשיטתי' דר' אליעזר שפיר מצינו ביבם. והנה בגמ' משני סברא היא הוא אסרה והוא שרתה ודחה מעריות דאוסר להו ולא שרי להי כו' מדא"ר יבמה שאי"ל בנים אסורה הא י"ל בנים מותרת משמע דהיבם היא המתיר איסורו של בעל באין לה בנים, כמו בי"ל בנים שהבנים מתירין אותה לעלמא ודחה דילמא בנים אי"מ ורק באי"ל בנים היבם המתיר אלא מדאמר רחמנא אלמנה לכ"ג אסורה הא לכ"ע שריא ודחי דילמא לכ"ג בלאו ולכ"ע בעשה ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גירושין ולא מיתה (כפי' רש"י) ובתוס' הק' דנילף ק"ו מגט שא"מ ליבום מתיר לעלמא מיתה שמתרת ליבום א"ד שתתיר לעלמא. ולפי"מ שכתבתי לעיל מיושב קו' התוס', כיון דעד השתא דנין רק מסברא להתיר מיתת הבעל דעדיין לא יליף לה מקרא ורק מסברא הוא דאמרינן הוא אסרה והוא שרתה וס' זו נדחה מעריות דאסר להו ולא שרא להו הרי דלא המיתה הוא המתרת אלא היבום הוא המתירה א"כ אין ללמוד בק"ו מגט שאינו מתיר ליבום ומתירה לעלמא מיתה שמתירה ליבום א"ד שתתיר לעלמא כו' כיון דקיימינן השתא בסברא דלא המיתה היא מתירתה ליבום אלא היבם הוא המתיר אסורו של הבעל שוב

ליתא להק"ו. אמנם י"ל דשפיר הק' התוס' ובזה יתיישב גם מה שדקדקו המפורשים דאמאי נטרו התוס' בקו' עד כאן ולא הק' הכי לעיל כשרצה הש"ס ללמוד דמה"מ מסברה כו' משום דלס"ד דסברא הוא ל"ק קו' התוס' כנ"ל, וע"כ נטרו בקושייתם עד דנפק"ל מהא דאלמנה לכ"ג אסירה כו' דהשתא לא מסברא יליף לה ושפיר י"ל דמיתה היא המתיר והיבום האוסר דלא אמרינן זה אוסר כו'. והשתא שפיר הק' דה"נ נילף בק"ו מגט דמיתה שמתרת ליבם א"ד שתתיר לכ"ע. והנה לר' אליעזר דס"ל בגיטין פ"ב ע"א דבגט לא בעינן שיתיר לכ"ע דנ"ל מויצאה והיתה לאיש אחר דאפי' לא התירה אלא לאיש אחר ה"ז מגורשת ל"ק קו' התוס' דנילף בק"ו מגט כו' די"ל דיו כמו בגט דאף דאינו מתירה לכ"ע הוי גט ה"ה דמיתה אינו מתירה אלא לאחד ליבם אבל ל"ל מינה שתתיר לכ"ע כיון דאף בגט לא בעינן שיתיר לכ"ע ולהכי נפק"ל דמ"ה מתיר מקרא דפן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ודגם לר' אליעזר ל"א זה אוסר כו', והנה בגמ' פריך ואימא מאן אחר יבם ודחי דיבם לא מיקרי אחר ובתוס' כתיבות פ"א הק' הסתירה דר' אשי בעצמו אמר שם דיבם נמי כאחר דמי ותי' דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד בלשון תורה לא מיקרי אחר ובלשון חכמים מיקרי אחר כו' ותי' התוס' דלא איש אלא למ"ד דלא דברה תורה כלשון בנ"א יש לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים. אבל למ"ד דברה תורה כלשון בנ"א קו' התוס' במקומה, ובתוס' סוטה ה' ע"ב ד"ה לאחר דבכ"מ משמע דיבם מיקרי אחר וממילא דאין ללמוד מהך קרא דפן ימות במלחמה דמה"ב מתיר.

**ועפי"ז** ישבתי קו' העולם האיך נפק"ל מהך קרא דמה"ב מתיר הא אמרינן בכתובות ט' ע"ב כל היוצא למלחמת בי"ד גט כריתות כי' כותב לאשתו ובבעה"ט פ' מטות במסורה ועבר לכם כל חלוץ חלוץ הנעל כו' דשמעינן מכאן שגם משה עשה כן וממנו למד דוד כו' א"כ הגט כריתות שכ' לאשתו טרם צאתו למלחמה הוא המתיר. ובמה שכתבתי מיושב ע"נ כיון דמרא דשמעתתא דכל היוצא למלחמת ב"ד הוא ר' יונתן, ובסנהדרין פ"ה ע"ב סובר דד"ת כלשון בנ"א א"כ בלא"ה י"ל מאן אחר יבם ול"ל מהך קרא לדידי' דמה"ב מתיר והך ילפותא לא קאי אליבא דר' יונתן, והנה לר"א משמע נמי ביבמות ע' ע"א דדריש איש איש דבד תורם כו' ור"ע דריש לי' לרבות הערל כו' דס' דברה תורה כלשון בנ"א עי' תוס' סוטה כ"ד ע"א ד"ה ר' יונתן ובמל"מ פ"ו ה"ז ה' דיעות וגם מהא דאמרינן בעלמא דר"א שמותי הוא ומנדה ל"ב ע"ב ל"ב שלזכר כ"ש זכר ולא נפק"ל מאיש כו' משמע דס' ד"ת כלשון בנ"א וכבר האריכו בזה המפורשים א"כ ל"ל לר"א מהכא דמה"ב מתיר, וצ"ל דנפק"ל מקרא ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות או כי ימות האיש האחרון ואיתקש מיתה לגירושין מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה

שריא, אמנם לשיטתי' דר' אליעזר דל"ב בגט שיתירה לכ"ע עדיין י"ל מה לגירושין דאף שאינה מתירה רק לאיש אחר הוי גט אף מיתה אינה מתרת רק לאחר ליבם לבד וליתא א"כ להך הקישא, וצ"ל עפ"י דברי הירושלמי פ"ק דקידושין דנפק"ל מדכ' או כי ימות האיש האחרון לא יכול בעלה הראשון לקחתה ש"מ דלעלמא שריא ופריך עד כדין מיתתו של אחרון (שהוא אחר הגט להכי מתירה) מיתתו של הראשון מנין ומשני אם האחרון שאין התירו היתר מרובה (שלבעלה הראשון לעולם נשארת אסורה) אתה אומר מיתה מתרת ראשון שהתירו היתר מנזבה שיכול להתירה לכ"ע) אינו דין שתהא מיתה מתרת כו' וא"כ משמע דלאחר מיתת השני לא נשאר איסור רק על בעלה הראשון אבל לא לאלו שאסרה הראשון בחוץ לאלו כנ"ל לשיטת ר"א אין שום איסור דאלת"ה אלא שלאלו שאסרם הראשון גם לאחר מיתת בעלה השני נשארים באסורין הקודם כמו שאסרו הראשון נופל הלימוד מק"ו דאם האחרון כו' דעדיין י"ל כמעיקרא עד כדין מיתתו של אחרון כו' אע"כ דמיתת השני מתרת יותר מגיטו של הראשון ומתיר גם מה שאסר הראשון בגטו כהודאת ר"א הנ"ל וש"מ דלר"א אמרינן נמי זה אוסר כו'. ובזה י"ל קו' התוס' גיטין פ"ג ע"ב ד"ה מודה שהק' למאן מודה הא לרבנן דפליגי עלי' ל"ה גט ואינה מותרת לשום אדם כו' ולהנ"ל ר"א לשיטתי' דמלמדין את הקטנה שתמאן דאמרינן זה אוסר ו' וחובה מוטלת עלי' להתירה כבסוגיא דקידושין בסברא דבעל הוא אוסר והיבם מתיר אבל ר"ג דאמר אין מלמדין ס"ל כלמודא דבבלי קידושין מושנאה האיש האחרון מה גירושין שרי ועומדת אף מיתה שריא וגומרת ול"א זה אוסר כו' דהיבם הוא האוסרה להכי בנשא אחותה ס' דא"מ ואם מיאנה מיאנה ואי"ל תמתין עד שתגדל ובזה איבעי' לי' לר"א בטעמא דר"ג אי ס' ק"ק מיתלא תלו וכי ג"ג בהדה ואיגלאי מילתא למפרע דזיקה דהך לאו כלום הוא שלא אסרה זה היבם מעולם דלא אמרינן זה אוסר כו' א"ד עד דבעל ומבטלת הזיקה וגם ר"ג ס' דאמרינן זה אוסר כו' וכיון דגם לר' אליעזר אי"ל ס' ק"ק כי ג"ג בהדה וגם לסוגיא דגיטין שם בלימודא מויצאה והיתה כמו בגט לא בעי שיתירה לכ"ע ה"ה בקידושין ל"ב שיאסרה לכ"ע משמע דלא בעי בעל דווקא שפיר מק' רשב"א דידע משיטת ר"א אביו בבעי' בשיטה ר"ג הנ"ל דגם לר' אליעזר כיון, דלא בעי בעל ל"א זה אוסר כו' וע"כ שפיר קאמר ומודה ר"א אף דלרבנן ל"ה גט דבעי שיתירה לכ"ע והי' להם ללמוד ק"ו מגט דמיתת הבעל מתיר כקו' התוס' וא"כ ל"ל קרא למה"ב מתיר וע"כ משום דמהך קו' הי' הוכחה דמה"ב מתיר ויבם הוא האוסר כמו בגט משו"ה נפק"ל מקרא דמה"ב מתיר וכוונתו לקרא דשיטתי' בירושלמי הנ"ל או כי ימות האיש האחרון כו' ומשמע מינה דאמרינן זה אוסר כו' וה"ה יבם הוא המתיר ואף שלר"ג אין מלמדין

קטנה שתמאן היינו מטעמא דבעי' עד שתבעל ואלו הקדושין מבטלין הזיקה דזה אוסר כו' דלרבנן דבעי' בגט עד שיתירה לכ"ע ה"ה דבעי' בקידושין שיאסרה לכ"ע מלימודא דיצאה והיתה כנ"ל. וא"כ משמע דאמרינן זה אוסר וז"מ והיינו מודה ר"א לרבנן אף לפי שיטתם דמ"מ בנתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו כנ"ל, וגם ע"ז פליג רשב"א בשיטת ר"א אביו הנ"ל דלר"א לשיטתי' דק"ק מית"ת וכי ג"ג בהדה דגם לר"ג זה אוסר:

**נחזור** לענינינו למימרא דר"ה בסוגיא דנדה הנ"ל בקטן שהקדיש ואכל לוקה שנאמר איש כי יפליא לא יחל כל שישנו בהפלאה ישנו בב"י שפי' רש"י, אף דבהאי קרא לא כ' כי יפליא מ"מ כיון דנפק"ל מיני' דיודע להפלות דנדרו נדר קאי בב"י, ובגמ' מוקי לה בהקדיש הוא ואכלו אחרים והק' בתוס' אמאי לא מוקי לה כשאכל הוא בעצמו כשהגדיל, ומש"כ לתרץ דנ"ל לאוקמה כשאכלו אחרים סמוך לנדרו כבר תמהו המפורשים דגם באכלו הוא הוי ל"ל כשאכל סמוך לנדרו ובהגדיל סמוך לנדרו. והנה במחנה לוי בחי' שם כתב דאף אי מופס"ל דאורייתא מ"מ כיון דאינו בב"י ל"מ מחילת אחרים אינו יכול לשאול על נדרו ועי' בל"מ פ"ב ה' י"ג מנזירות שנסתפק בזה ורק ר"ה משוי לי' לבר בל יחל וסברתו הוא אליבא דר"פ בנדרים צ' ע"א דאין חכם מתיר נדר אא"כ חל, עוד חי' עפ"י סברת התוס' גיטין ל"ג ע"א שהק' האיך לוקין בנזיר הא הוי הת"ס שמא ישאל על נזירותו ותי' דמוקמינן לי' אחזקה כו' דחזקה ל"ש אלא בגדול שהי' יכול לשאול גם עד עתה משא"כ בקטן שהגדיל דע"ע לא הי' יכול לשאול ליתא לחזקה ועכשיו שהגדיל עדיין הוי הת"ס שמא ישאל. והנה הקו' בגמ' מתיב ר"ה בר"י לרבא לסייע לר"ה דאף דרבא נפק"ל נמי בברכות היתר נדרים מלא יחל כר"פ. אמנם שם בנדרים פליג עליו וס' דרבנן פליגי על ר' נתן גם בשאלה כמו בהפרה והלכה כרבים דחכם מתיר הנדר עד שלא חל, א"כ ל"ה הת"ס דאוקמי' אחזקה אמנם לאשר רבא ס' ביומא כ"ט ע"א דיום חשוב מחו"ז י"ל דס' אף אי מופס"ל הוי בב"י וגם יכול לשאול על נדרו קודם שחל מ"מ באוכל בעצמו אף כשהגדיל ל"ה רק הת"ס שמא ישאל ול"ל דנעמיד אותו על חזקה כיון שלא שאל עד שנתגדל שהי"ל לש לשאול דכאן כיון דאינו לוקה על הקדשו משו"ה לא חש לשאול וזה לענין עצמיותו כשאכל בעצמו כשהגדיל, אבל נגד אחרים שאכלו סמוך לנדרו שפיר י"ל דלוקין כגי' הרמב"ם בפ"ב ה' ה' מנזירות, בעי' דב"ר מאביי בנזיר י"ג הריני נזיר לכשיהי' לי בן ושמע חבירו ואמר ואני כו' דזהו אגופא משמע ועיקר נזירותו בלבד כו' דהרי חבירו נזיר מיד ואף להשגות הראב"ד בזה י"ל עפ"י שיטתו בסיפא דהך איבעי' באמר שלא בפני חבירו הריני נזיר כשיהי' לפלוני בן ואמר

חבירו ואני דהאיבעי' הוא הואיל ושלא בפניו הוא אנפשי' קאמר כשיהי' לי בן א"ד שלא בפניו נמי רחימנא לי' כוותך קאמר ועל בנו של אותו פלוני קאמר וסליקו לה בתיקו ע"כ ל"ל תקנתא עד דמני ב' נזירות חד לב"ח וחד לבנו שביאר המל"מ סברתי' דע"כ ל"א ספק נזירות להקל אלא כשהספק היא אם חל עליו נזירות או לא, אבל היכא דעכ"פ חל עליו נזירות אלא שהספק הוא רק בזמן חלות הנזירות בזה ל"א ספק נזירות להקל, דה"נ דכיון שהקדישו הקדש במופלא הסמוך לאיש והי' יכול לשאול אף שקודם שחל ל"ש הת"ס דאוקמינן לי' אחזקה כמו בנזירות דל"ש בכה"ג בחל עכ"פ והספק אינו רק אזמן חלותו ספק נזירות להקל ואף לתמיהת המל"מ שם אהך חילוקא ממימרא דרבא בנדרים י"ט ע"ב דטעמא דס' נזירות להקל הוא משום דכיון דספיקא חמור מודאי לא מעייל נפשי' לספיקא דאילו נזיר ודאי מגלח ומביא קרבן ועל ספק ל"מ מגלח דלפי טעם זה ל"ש חילוק זה דהראב"ד עי"ש. י"ל כיון דבסוגיא דנדה הנ"ל רב הונא בר' יהודה הוא דמותיב לי' לרבא הכי לסיוע לר"ה ור"ה בר"י באמת פליג שם על רבא בהך טעמא דקאמר רבא דספק נזירות להקל משום דספק חמור מודאי ע"ש, וע"כ לדידי' שפיר מוקי הש"ס הכא באכלו אחרים דלוקין דלדידהו ל"ה ה"ס, משא"כ באכל הוא בעצמו כשהגדיל כנ"ל:

**ובדברי** המל"מ הנ"ל דל"א ספק נזירות להקל אלא בספק אם חל כלל אבל לא בחל עכ"פ ורק שהספק הוא בזמן חלותו ל"א כנ"ל. יש ליישב גם קו' השעה"מ פ"ו מה' מ"א ה' י"ז וטו"א בר"ה ד' אמתניתין דו"ח תלם אחד דחשיב כהן ונזיר בשניהם משום טומאה לבד לב' לאווין, אמאי לא חשיב גבי נזיר גם לאו דבל יחל ולאו דבל תאחר כו' דלתי' השאג"א בתשו' דמשו"ה חל איסור נזירות נמי משום דבקבל עליו נזירות בפחות מבן י"ג אלאחר שיגדל מיירי והוי איסור ב"א וכאוקימתא דר"ע משמי' דרב בסוגיא דיבמות י"ט ע"א הנ"ל בשופעת כו' דל"ק נמי קו' אליבא דר"ל דל"א כולל באיסור הבא מאיליו כנ"ל, ולדידי' בסוגיא דנדה הנ"ל בקטן שהקדיש ואכלו אחרים לוקין אבל באכל הוא בעצמו אף כשהגדיל אינו לוקה דהרמב"ם פסק כוותי', וביארתי בטעמא דלדידי' הוי ה"ס ולא לאחרים כס' המל"מ הנ"ל בספק נזירות להקל דל"א בחל עכ"פ כו' ע"כ ל"ח נמי לאו דבל יחל וב"ח כיון דלר"ל באכל בעצמו אינו לוקה אף אי ב"י יהי' חל גם אמופס"ל כנ"ל להכי אין ללקותו לאחר שהגדיל בנטמא אבל יחל וב"ח נמי, משא"כ לאחרים שאכלו כיון שעכ"פ חל הנזירות ורק הספק בזמן ל"א ספק נזירות להקל ע"כ שפיר לוקה אנזירות משום לאו דאל יטמא כיון דבכהן מיירי ולוקה אכה ונוחו משום לאו זה גם על הנזירות שלו י"ל דילקה משום לאו זה דחשוב לענין זה עכ"פ חל הנזירות כנ"ל:

**והנה** במל"מ בפ"ד מאישות הק' באוקימתא דרעאר"י בסוגיא דיבמות הנ"ל דמשכח"ל איסור בת אחת בשופעת מתוך י"ג לאחר י"ג כו' כמו דפשיט בסוגיא דלא משכח"ל איסור ב"א אלא בדשוי' שליח וכ"ש בהבאת ב' שערות כו' הני ב' שערות באיזה זמן הביאם אי בתוך זמן הא אמרינן דל"מ דשומא נינהו, ואי לאח"ז הא לא חלו הקידושין והנדות בב"א כיון דאי אפשר לצמצם דלארבעתן באו השני שערות בב"א דאפשר שאחד הביא קודם ונעשה גדול קודם חבירו, כו' וגם זה י"ל כיון דגמ' מוקי לה כר' שמעון ב"א ובדף י"ט ע"א מוקי ר"א מסדר הש"ס דר' שמעון ס' כריה"ג דאפשר לצמצם, ואמנם הקשיתי לאוקימתת הגמ' דל"א לאוקמה בב"א אלא בשוי' שליח כו' הא קיי"ל כ"מ דלא מצי עביד השתא ל"מ עביד שליח ועי' בדג"מ יו"ד סי' ש"ה אדברי הרמ"א דיכול לפדות בנו ע"י שליח שכ' נמי דמ"מ אינו יכול לעשות שליח בתוך ל' יום דמידי דל"מ עביד השתא ל"מ משוי שליח, ואמנם למש"כ המל"מ בפ"ו ה' ג' מגירושין לחלק בין מחו"ז למחוסר מעשה דבמחו"ז י"ל זמן ממילא אתי ועי' בפת"ש אה"ע סי' קמ"א אות כ"ב א"ש גם בזה, והנה הדג"מ שם צידד לומר דאף דל"מ שליח משום דכ"מ דלמ"ע כו' מ"מ בתורת זכי' יכול לעשות, אמינא להבין עפי"ז גמ' דגיטין כ"ט ע"ב בההוא גברא דשדר גיטא ואמר לשליח לא תיתב לה עד ל' יומא וחלה בתוך ל' ואמר רבא מסור מילך קמן דלבתר ל' משווינן שליח ויהב לי' ניהלי' א"ל רבנן והוא שליח שלא ניתן לגירושין הוא כו' דלכאורה איזה דבר חידוש רבא מה שלא ידעו רבנן מעיקרא, ולהנ"ל י"ל דלרבנן ק"ל כיון דלרבא ביומא כ"ט ע"ב לא אמרינן במחוסר זמן ממילא אתי מה אהני לי' לרבא הא דאמר מסיר מילך קמן כיון דשליח שלא נותן לגירושין הוא בתוך שלשים ול"א במחו"ז ממילא אתיא, ע"כ חידש רבא דהא דאמר לי' מסור מילך קמן כו' לא אשליחות כוון רק אדין זכיי' דכיון דלבתר ל' יומא מצי לגרש שליח שניתן לגירושין הוא מדין זכיי' דמהני אף דעדיין הוא מחו"ז כנ"ל,

ב) **והנה** השע"א הביא שם תי' זקני הגאון ר' הישל ז"ל לחלק בין שבותין דנתנו באילן שמיד בעשיית מצותו דנטילת עירובו הוא עובר בשניהם שמשתמש באילן ומוצא מכרמלית לר"ה לשבותין לדסיפא דמתניתין דנתנו במגדל שהעבירה של שבות דטלטול הסכין וחתיכת החבלים קודמת לשום מצוה ולהני בזה השני מודה ר' אליעזר לרבי דגזרו על ב' שבותין כאילו ובכה"ג הוא דגזרו בביה"ש על השבותין שבאמת כפמש"כ לעיל הא דגזרו בב' שבותין במקום מצוה תלי' בזה אי עשה דוחה תרי לאוין א"כ צריך להיות בעידנא דמעיקר לאו מקיים מצוה כמו דקיי"ל הכי בכל עשה דוחה ל"ת דבעינן בעידנא. ועי' בפנ"י בחי' שכתב לחלק דבעידנא דמעיקר לאו שייכא דווקא בראוי לכסות בשעת

חרישה, משא"כ בתי' הגמ' מעיקרא דמיירי באבנים מקורזלות שצריך לכוחשן ואז א"א לעשות שתי מלאכות בשעת כיסוי ולא הוי בעידנא והעבירה נעשית קודם המצוה וא"ש רק בתי' הש"ס כתישה ביו"ט מי שרי כיון דל"ה בעידנא ולפי תוס' ביאורו של הפנ"י עיי"ש, ובזה נדחה גם חילוקו של הר"ר הישל הנ"ל דהלא גם בשבותין ברישא דמתניתין דנתנו באילן שייכא ס' הפנ"י דלא הוי בעידנא בהעברת שני השבותין כאחת בשעת נטילת עירובו כמו באבנים מקורזלות דצריך לכותשן, דהכא נמי שבות אחד הוא עושה כשעולה באילן והב' בזה שמטלטל מכרמלית לר"ה אך יש להצדיק חילוקו עפ"י סוגיא דעירובין ק' שרשי אילן שגבוהין מן הארץ כו' ה"ז לא יעלה עליהן לפי שאין עולין באילן ואין נתלין ולא יעלה בא לן מבעוד יום וישב שם כל היום כו' תני חדא אם עלה מותר לירד וחדא תנן דאסור לירד כו' כתנאי הנתנין במתנה אחת שנתערבו בנתנין במתנה א' מתן ד' במתן א' ר"א ינתנו במתן ד' ר"י אומר ינתנו במתן א' כו' ע"כ לא קאמר ר"א התם קו"ע עדיף אלא בקעביד מצוה, אבל הכא דלא קעביד מצוה ה"נ לא ירד כו' א"כ בנוטל עירובו מאילן שנתנו עליו דקעביד מצוה בירידתו למטה למקום דמכוון לשבות לר"א להנ"ל ירד, ע"כ שפיר כ' הגאון ז"ל לחלק כן דהרי הכא קאי לר"א דהני שני שבותין דרישא דמתניתין שימושו באילן כמו ההוצאה מכרמלית לר"ה חשיבי שפיר בעידנא כיון דקעביד מצוה מודה ר' אליעזר דקום ועשה עדיף והבן:

**והנה** הפר"ד הק' עפ"י פי' הר"ן בפ' יוכ"פ כוונת הראב"ד בחולה שי"ב סכנה ששוחטין לו בשבת ואין מאכילין אותו נבילה שאינה רק באיסור לאו ועדיף מלחלל שבת שהוא איסור סקילה משום דבאכל נבילה עובר על כל כזית וכזית בלאו ואיכא ריבוי לאוין בנבילה, משא"כ בשוחט בשבת אינו עובר רק איסור אחד וע"כ הא עדיפא מהלרבות בלאוין כו' מיומא פ"ג ע"א במי שאחזו בולמוס ויש לפניו טבל ותרומה דלת"ק מאכילין אותו טבל דתרומה חמירא שאי"ל היתר כו', דה"נ נימא באוכל טבל עובר על כל כזית ואיכא ריבוי לאוין משא"כ כשיתקן הטבל אף שיאכל גם את התרומה לא יעבור רק איסור אחד ומ"ט דת"ק כו'. גם אני הקשיתי בסוגיא שם ע"ב בברייתא דמי שנשכו נחש כו' דלרבי א"צ לעשר וראבר"ש פליג כ"כ לרבי הא באוכל אינו מעושר עובר בכל זית ואיכא ריבוי לאווין ואילו במעשר בשבת ליכא אלא חדא איסורא, ומצאתי שזהו קו' התשב"ץ בח"ג סי' ל"ז. ונ"ל דהנה בגמ' שם רוצה לאוקמא הא דרבה דאמר באיכא חולין ובאפשר לתקן מתקינן דראבר"ש הוא דאמר לא יאכל עד שיעשר מה"ט דכל דאפשר לתקן מתקינן ולא רבי, דלרבי א"צ לתקן לעשר, ודחה אפי' תימא רבי ע"כ ל"ק רבי אלא במעשר ירק דרבנן אבל בטבל דאורייתא גם רבי מודה שצריך לעשר כו'. וצריך להבין

השקליא וטוריא והו"א בין הס"ד והמסקנא. ונ"ל דהנה להיפך מסברת השושה"ע הנ"ל בפי' שיטת ר"י מ"ל חד לאו מ"ל תרי לאוין בסוגיא דנזיר הנ"ל דרק בענינים ולאווין מחולקין כמו לאווי כהן ונזיר הוא דל"ח לריבוי הלאווין משא"כ לריבוי לאווין בענין אחד גם לר"י ל"א מה לי חד לאו כו' וחיישינן לריבוי הלאווין כו', נ"ל מסוגיא דמנחות ס"ג ע"ב דר' ישמעאל אומר דעומר בא בשבת משלשה סאין ובחול מחמש ופריך בגמ' בשלמא לרבנן עשרון מובחר מג' סאין אתי ל"ש בחול ל"ש בשבת אלא ר"י מאי קסבר אי לא אתי אלא מחמש אפי' בשבת נמי אי משלש אפי' בחול נמי אמר רבא קסבר עשרון מובחר בלא טירחא אתי מחמש בטירחא משלש הילכך בחול מייתינן מחמש דהכי שביחא מילתא בשבת מוטב שירבה במלאכה אחת בהרקדה ואל ירבה במלאכות הרבה (פי' רש"י מוטב שיחלל פעמים הרבה שבת במלאכה אחת בהרקדה שירקד הג' סאין פעמים הרבה משירבה במלאכות הרבה שיקצור ויזרה ויברור ויטחן וירקד שתי סאין יותר) ורבה מפרש טעמי' דר"י משום טירחא וכל היכא דאפשר לא טרחינן כו'. ואמינא דרבה ורבא לשיטתם אזלו דבשבת קל"ח ע"א אמרינן משמר משום מאי מתרין בי' רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקד ובתו' שם בדף ע"ג ע"ב ד"ה משום כתבו דהא דפליגי ר' ור"ז משום מאי מ"ב לא משום דסברו דצריך להתרות אתולדה משום אב דאה"נ דאם התרה בו בסתמא אל תשמר חייב אלא דס' דאי מתרה בו משום דבר שאינו דומה סבר שהוא מלעיג בו ופטור כו' והנה כל הל"ט מלאכות דשבת הם מכלל לאו דל"ת מלאכה וע"כ כיון דלרבה א"צ להתרות אתולדה משום אב לא שייך לחלק אליבי' בלאווי דשבת בין אם הם מענין מלאכה אחת למלאכות נפרדות הרבה משאר אבות ומה"ט מפרש טעמי' דר"י משום טירחא ולא כחילוקו דרבא, אבל לרבא דמסוגיא דכריתות ט"ז ע"ב מוכח דס"ל כר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב דרצה לאוקמא מתני' אליבי' ובתוס' ב"ק ב' ע"א ושבת צ"ו ע"ב כ' דר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב צריך להתרות אתולדה משום אב ע"כ מוקי נמי בטעמא דר' ישמעאל הכי לחלק בין לאווין הרבה במלאכה אחת מאב אחד להרבה מלאכות מאבות מחולקים דלדידי' בשיטתי' דווקא הוא דיש לחלק בהכי כיון דמתרין לדידי' אתולדה משום אב כו' מחלק בין אי עובר בלאווין הרבה בענין אחד לא חיישינן אריבוי לאווין דאמרי' סברת מ"ל חד לאו כו' דר' ישמעאל בסוגיא דנזיר הנ"ל בהאי גוונא דווקא, ולהכי בשבת בא משלש משא"כ להרבות בלאווין מאבות מחולקים לא אמרינן מ"ל חד לאו כו' וזה להיפך מפי' הששה"ע בשיטת ר' ישמעאל בסוגיא דנזיר הנ"ל, ובאמת לרבה בעלמא חוץ ממלאכות שבת דלא אפשר לחלק לדידי' בהכי כשיטתי' הנ"ל י"ל דס"ל כפי' השה"ע

בשיטת ר' ישמעאל, משא"כ לרבא אמרינן מוטב שיחלל שבת בהרקדה פעמים הרבה דא"צ להתרות עלי' רק משום אב אחד ואמרינן מ"ל חד לאו כו' אבל לא יחלל במלאכות הרבה מאבות מחולקין שצ"ל בהתראות מיוחדות שמחלקתן משום דבלאווין מחולקין לא אמרינן מ"ל חד לאו כו' שאין עשה דעומר דוחה אותו, וזה י"ל להתאים בכוונת קו' הגמ' בטעמי' דר"י אי ס' דמובחר ל"ה אלא מחמש בשבת נמי כו' דלשיטתי' בנזיר אמרינן מה לי חד לאו כו' וכפי' השושנת העמקים דבלאווין מחולקין ה"נ נימא מוטב שיחלל שבת במלאכות הרבה שיקצור ויזרה ויברור ויטחן וירקד ב' סאין יותר משיחלל הרבה פעמים בחד לאו ל"א מ"ל חד מ"ל תרי ואמר רבא לחדש להיפך מפי' השה"ע בשיטת ר"י ורק בלאו אחד הוא דס' ר"י מ"ל חד לאו מ"ל תרי, אבל לא בלאווין מחולקין כו' וכ"כ בעי' דרבא שם בדף ס"ד ע"א בחולה שאמדוהו לב' גרוגרות ויש ב' גרוגרות בשני עוקצין וג' בעיקוץ אחד הי מנייהו מייתינן שתים דחזי לי' אף דקוצר בשני תלושות מ"מ כיון דאינם רק בלאו מאב אחד לשיטתי' בפי' דברי ר' ישמעאל מה לי חד לאו כו' לא משגחינן אריבוי לאווין או דילמא שלש מייתינן דסוף סוף ה"ה ממעט בקצירה ופשוט לי' דשלש מייתינן דע"כ ל"ק ר"י התם אלא דכי קא ממטע באכילה קממעט בקצירה כו':

**וראי'** לחילוק זה נראה להביא מהא דאיתא ביבמות ו' ע"ב אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא ל"ת שיב"כ מי דחי כו' אלא סד"א תיתי מהבערה דתנא דבי ר' ישמעאל לא תבערו אש בכל מושבותיכם וא' רבא תנא מושבות קשיא לי' מושבות מה ת"ל כו' מה אני מקיים מחללי' מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד אבל מיתת ב"ד ד"ש דאתי עשה וקדחי ללית הדר אמר אימר דאמרינן עדל"ת גרידא, ל"ת שי"ב כרת מי שמעת לי' דדחי הדר אמר אטו עשה דוחל"ת לאו ל"ת חמור מיני' וקאתי עשה ודחי לי' מה לי חומרא רבא מה לי חומרא זועא ת"ל לא תבערו כו' תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח מה א"א מתיבמות אף אחות אשה תתייבם מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורא מה"ד הואיל ואישתרי אשתרי כו' והק' בתוס' לעיל ג' ע"ב ד"ה ל"ת אמאי לא ילפינן מעשה דיבום דדול"ת דבכרת דאשת אח והיכי דחי לה התם חד איסורא הכא תרי איסורא הא לא מפלגינן בשום מקום וילפינן מכלאים בציצית אפי' תרי איסורא ותי' דמאשת אח לא מצי למילף לעלמא דעדול"ת שיב"כ דשאני אשת אח דמצותו בכח וא"א באופן אחר דאל"כ בעלת מצות יבום, אבל בכלאים בציצית דאי לא מקיים תכלת בפשתים יכול לקיים אותה מצוה גופא בבגד צמר ואפי' הכי דחי ע"כ שפיר ילפינן מיני' בעלמא כו' דמשמע מינה דעשה דוחה תרי לאווין דאמרינן מ"ל חד לאו כו', והיינו דאזלא לרבא אליבא דתנא דבר"י דהוא ר' ישמעאל, וא"כ ולפי"ז דווקא רבא לשיטתי' ביבמות

קי"ט ע"א דס"ל מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת כו' י"ל כמו דפריך לעיל אליבא דתנא דבר"י לאו ל"ת חמור מיני' וקאתי עשה ודחי לי' מה לי חומרא זוטא מה לי חומרא רבה ת"ל לא תבערו כו' ומשמע דלרבא לר' ישמעאל עדל"ת ואמרינן מ"ל חד לאו כו', אבל רבה סובר ביבמות פ"ב ע"ב לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת דמשני התם רישא איסור לאו סיפא איסור כרת א"כ ל"ל לדידי' לתנא דבר"י דמבעי"ל לא תבערו דלא נימא אטו עדל"ת לאו ל"ת חמור מיני' וקאתי עשה ודחי ל"ת מה לי חומרא זוטא כו' דשאני ושאני לי' בין איסור לאו לאיסור כרת כנ"ל א"כ אין הוכחה לדידי' דלר"י אמרינן מ"ל חד לאו כו' דעשה דוחה תרי לאוין כלל:

**והנה** ביומא שם רבה הוא דמפרש ברייתא דמי שאחזו בולמוס דהיכא דאפשר בחולין כ"ע ל"פ דמתקינן לי' כי פליגי בדלא אפשר מר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקן כו' ולהנ"ל רק לרבה לשיטתי' בסוגיא דשבת ומנחות הנ"ל דלר' ישמעאל בריבוי לאוין בענין אחד מחמירינן ולא אמרינן מ"ל חד לאו כו' קשה קו' המלמ"ל הנ"ל דבעבל עובר על כל כזית בלאו משא"כ לרבא ל"ק כלל, וקו' זו י"ל הי' קשה גם למסדר הש"ס וכדי לתרצה הקשה בגמ' אפשר בחולין פשיטא כו' ולכאורה אפשיטיתא דגמ' יש להקשות דאין זה פשיטא כ"כ לפימש"כ הכ"מ בפ"ב מה' שבת על דברי הרמב"ם שם דשבת דחוי' הוא אצל סכ"ג כו' דכי היכי דפליגי לענין טומאה פליגי נמי לענין שבת כו' וביומא ו' ע"ב לאיכא דאמרי דל"ב למ"ד טומאה הותרה אפי' איכא טהורין בההוא בית אב עבדי טמאים כו' ולתנא דבר"י דהוא ר' ישמעאל דס"ל בשבת י"ב לאסור היסח הדעת בק"ו מציץ דאין עודהו ע"מ אינו מרצה ס"ל לסוגיא דיומא ז' ע"ב דטומאה הותרה וה"ה לשבת אפי"ה למאי דמוקי לה בשבת אין זה פשיטא דבאפשר בחולין לכ"ע מתקינן כמו דלאי"ד דל"ב למ"ד הותרה אפי' איכא טהורין בההוא ב"א עבדי טמאים. וי"ל עפ"י תי' הב"ט אקו' מסוגיא דיומא מ"ו ע"ב על שיטת הכ"מ הנ"ל דכי היכי דפליגי לענין טומאה פליגי נמי לענין שבת כו' הא רבא משני התם שבת הותרה טומאה דחוי' כו' דתלי' בלימוד לפק"נ דד"ש ביומא פ"ה דלר"ע דנפק"ל מעם מזבחי ועבודה דוחה שבת פק"נ הותרה הוא ולמ"ד נפק"ל מוחי בהם ל"ה רק דחוי', ובאמת נראה שם מגמ' דרבא ס"ל כשמואל דמוחי בהם נפק"ל ואפי"ה קאמר דשבת הותרה ועדיין יקשה הסתירה וצ"ל לרבא לחלק בין אפשר ללא אפשר ולרבא דווקא יהי' הפשיטות לחלק בין אפשר לתקן ללא אפשר מכח ההכרח והסתירה הנ"ל דבאפשר לתקן ל"ה רק דחוי' ובלא אפשר הוי הותרה כאיכא דאמרי לל"ק בסוגיא דיומא ו' ע"ב דהיכא דאיכא טהורין בההוא בית אב אפי' למ"ד הותרה טהורין עבדי טמאין לא עבדי כו' ובשיטה זו סבר הש"ס ביומא פ"ג ע"א הנ"ל למימר דגם רבה

ס"ל כרבא בהכרח דהאי פשיטיתא לחלק בין אפשר ללא אפשר כמו איכא דאמרי דל"ק בדף ו' ע"ב הנ"ל ושפיר קאמר פשיטא משום הכרח הסתירה כנ"ל. ולפי"ז גם בסוגיא דמנחות הנ"ל בפי' דרבה בטעמי' דר' ישמעאל משום דכל היכי דאפשר לא מטרחינן י"ל נמי דרבה לא פליג אשיטת רבא בחילוקו בריבוי הלאווין בין מחולקין לאין מחולקין בעצם. דגם סברת התוס' דלרבה א"צ להתרות אתולדה משום אב אינו רק בדרך אפשר דבאמת בפלוגתא שלו עם ר' זירא בלישנא משום מאי מתרה בי' משמע נמי דסובר דצריך להתרות אתולדה משום אב רק דניחא לי' לרבה לפרש נמי טעמא דר"י משום דכל היכי דאפשר לא טרחינן כאשר גם רבא ע"י הוכרח הסתירה עכ"ח ס"ל נמי לחלק בין אפשר ללא אפשר בהיתרא דשבת כנ"ל באופן דלפי הך פשיטותא דבאפשר לתקן מתקינן ל"ק גם לרבה ובאקומתי' למ"ד תרומה חמירה משום דאי"ל היתר מאכילין אותו טבל קו' המל"מ הנ"ל דעובר בטבל על כל כזית, דלשיטתי' אמרינן בריבוי לאווין בענין אחד היכא דאיכא עשה ומצוה נגדה לדחותה מ"ל חד לאו כו' כנ"ל, וע"ז אמנם ק"ל להגמ' מברייתא דמי שנשכו נחש כו' דלפי דפליגי רבי וראב"ש לימא תנאי הוא כו' וראב"ש הוא דס' כסברת רבה ולא רבי כו' דאף דלהנ"ל הוי א"ש גם לרבי דא"צ לעשר אף דבאוכל אינו מעושר עובר ע"כ זית בלאו משום דעיקר סברת ר"י בסוגיא דנזיר הנ"ל דאמרינן מ"ל חד לאו כו' הוא לרבי דפליג עם ר"ע בגז"ש דרבי שם כנ"ל, ולהנ"ל ס"ל לרבה נמי כרבא דלר"י רק בריבוי לאווין בענין אחד אמרינן מ"ל חד לאו כו'. ול"ק קו' התשב"ץ הנ"ל דעכ"ח ל"ל דרבי הוא משום דעיקר סברת רבא לחדש הכי בשיטת ר"י הוא בטעמי' דמתניתין דמנחות הנ"ל דעומר הי' בא בשבת משלש ובחול מחמש כנ"ל ושם בדף ע"ב ע"ב בהפלוגתא רבי וראבר"ש אי נקצר ביום כשר מסקינן דלרבי אין קצירת העומר דוחה שבת כלל ופריך התם מהך מתניתין דתנן חכמים אומרים אחד שבת ואחד חול משלש הי' בא, ומשני דלא כרבי א"כ ל"ל לרבי סברת רבא בחילוקא דמ"ל חד לאו כו' הכי, כיון דל"ל כלל מתני' דמנחות דמיני' מוכח חידושי' דרבא לחלק בהכי. דלרבי אין קצירת העומר דוחה שבת ורק לראבר"ש וה"נ ל"ל לרבה דכרבא ס"ל בסוגיא דיומא פ"ג ע"ב בהך שיטה דאתי' לרבי אלא לראבר"ש, וממילא לפי"ז כיון דעיקר סברת ר' ישמעאל דאמרינן מ"ל חד לאו כו' הוא בסוגיא דנזיר רק בגז"ש דרבי ומתניתין דמנחות ל"ל כלל לרבי דאין קצירת העומר דו"ש לדידי' ופשיטא דסוגיא דנזיר ע"כ משמע כס' שוששנת העמקים דרק בלאווין מחולקים הוא דאית לי' סברת מ"ל חד לאו, אבל בלאווין בענין אחד ל"א הכי, אכתי קו' המל"מ לאקומתת רבה דמ"ס תרומה חמורה דאין לה היתר ומאכילין אותו טבל במקומה עומדת, הא איכא ריבוי לאווין ע"כ כזית וכזית ובריבוי

לאווין בענין אחד ל"א מה לי חד לאו כו' ע"כ משני הש"ס באופן אחר דאפי' תימה דרבה אתי' כרבי ע"כ ל"ק רבי התם אלא במעשר ירק דרבנן, אבל במעשר דגן דטבל דאורייתא הוא אפי' רבי מודה כו' די"ל דהא דמסקינן במנחות ע"ב ע"ב דל"ל לרבי כלל מתניתין דעומר הי' בא משלש ודאין קצה"ע דוחה שבת הוא דווקא לרבב"ח א"ר יוחנן דמוקים לה דראבר"ש בשיטת ר"ע דכל מלאכה שאפשר לו לעשות מע"ש אינו דוחה את השבת וס"ל כר' ישמעאל דאמר קצה"ע מצוה מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצה"ע שהיא מצוה כו' ומדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול ופריך ורבי לאו תלמידי' דר"ש הוא והתניא כו' סבר לה כאידך דר"ש כו' ולרבי ה"נ דחתה שחיטה את השבת ומוכרח לומר דקסבר רבי קצה"ע לא דחי שבת והתנן וחכ"א א' שבת וא' חול משלש הי' בא דלא כרבי כו', אבל לרבה התם לעיל דמתרץ קו' הש"ס בהא דתנן נקצר ביום כשר והתנן כל הלילה כשר לקצה"ע כו' וזה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום, בלילה כשר כל הלילה כו' מה דיום בלילה לא אף דלילה ביום לא כו' דלא קשיא דהא דתני' נקצר ביום כשר רבי הוא והא דתני' פסול ראבר"ש הוא דתני' הי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת אם יש אחרת א"ל הביא אחרת תחתי' וא"ל א"ל הוי פקח ושתוק דברי רבי וראבר"ש אמר בין כך ובין כך א"ל הוי פקח ושתוק שכל העומר שנקצר שלא כמצותו פסול כו' י"ל אף לרבי דנקצר שלא כמצותו כשר ואף אי יסבור כללא דר"ע דכל שאפשר לעשותה מע"ש א"ד את השבת מ"מ קצירת העומר דוחה שבת מלימודא דתקריב כמו דאתי' נמי לנקצר ביום כשר ה"ה דאתי' ללימודא דדוחה את השבת תקריב כל שהוא כו' כמו בגמ' שם, כמו שכבר האריך בזה הלח"מ בפ"ז מה' תו"מ הל' ו' בפסק הרמב"ם ז"ל דנקצר ביום כשר ודוחה את כשבת שמתורץ בכ"א עפ"י זה הדרך וה והענין עמוק. וביומא ז' מ"א מוכיח ר' ששת דטומאה דחוי' מברייתא דהי' עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת אם יש אחרת אומר ומביאין אחרת תחתי' כו' וגי' רבה במנחות ע"ב ע"א בהך תוספתא אומר לו הביא אחרת תחתיו וכבר העיר בזה במסורת הש"ס ולגי' רבה י"ל דלא יהי' מזה הוכחה דטומאה דחוי' דווקא אלא אפי' הותרה וכאיכא דאמרי דל"ק דהיכא דאיכא טהורין וטמאין בההיא ב"א כ"ע לא פליגי דטהורים עבדי טמאי' לא עבדי וכחילוקא דרבה דהיכא דאפשר לתקן מתקינן ומשמע לי' לדידי' בשיטתי' רק להיכא דא"צ לעשות שום איסור בזה שמתקן, אבל בצריך לעשות איסור בתיקונו כל שאם לא יתקן לא יעבור בריבוי הלאווין רק בענין אחד שפיר אמרינן לת"ק דתוספתא דמאכילין אותו טבל אף שיעבור ע"כ כזית בלאו דלשיטתי' בענין אחד אמרינן בריבוי הלאווין מ"ל חד לאו כו' ול"ק קו' הפר"ד הנ"ל מ"מ לרבי אף דלדידי' י"ל דס' נמי דקצה"ע דוחה שבת

מ"מ כיון דאין לנו הוכחה דס' כר' ישמעאל דבחול בא מחמש ובשבת משלש י"ל דס"ל כחכמים דבין בחול בין בשבת משלש הי' בא וא"כ ל"ל חילוקא דרבא אליבא דר"י במ"ל ח"ל מ"ל ת"ל דוקא בענין אחד אלא מיחוור יותר אליבא דרבי כדפליגי אליבא דגז"ש דלאביו ואמו דידי' בסוגיא דנזיר דמשמע מהתם כס' הששה"ע דרק בלאווין מחולקים הוא דאמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל אבל באינן מחולקים לא מרבינן בלאווין ע"כ קאמר דלרבי באיסור דאורייתא לא יאכל עד שיעשר מפני שמרבה בלאוין כנ"ל:

**ובד"ז** י"ל גם קושי' הפר"ד השני' אמאי נאכילנו טבל ולא נפריש תרומה ונבטלה בכולה אף למי שסובר דאין מבטלין איסור לכתחילה מה"ת אין כאן רק לאו אחד משא"כ באוכל טבל עובר על כל כזית בלאו והוי' ריבוי לאוין כו' דהכו"פ בסי' צ"ט העיר מסוגיא דגיטין נד ליישב קושי' הפר"ח דאי"מ אי"ל היא מה"ת ממה דפריך בגמ' מנפלו ונתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דר"מ ור"י ר"י ורש"א בשוגג יעלו במזיד לא יעלו והא הכא דמדאורייתא חד בתרי בטל ורבנן היא דגזרו וקא קניס ר"י כו' וקשה דל"ל דמדאורייתא חד בתרי בטיל הא אפי' אי מה"ת לא בטל כיון דעיקר דאין מבטלין אי"ל איני רק מדרבנן נמי קשה אמאי קניס ר"י וע"כ משמע דהא דאי"מ אי"ל היא מה"ת. ובגמ' רמי התם דר"י אדר"י מנטיעה של ערלה ושל כה"כ שנתערבה בנטיעות אחרות כו' דאף במתכוין ללקוט יעלו בא' ומאתים ומשני רבא חזקה אין אדם אוסר חת כרמו בנטיעה אחת וכן א"ר א"ר יוחנן כו' א"כ לרבא דאין מבטלין א"ל מה"ת ל"ק קושי' המל"מ הנ"ל דרבא לשיטתי' דבריבוי לאוין בענין אחד אמרינן מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ולא קפדינין אריבוי לאוין כנ"ל:

**עוד** י"ל עפ"י ס' הישי"ע באו"ח סי' תרע"ז בסוגי' דגיטין הנ"ל דבדבר שאסור בהנאה כבאיה"נ דמיירי התם לכו"ע אי"מ אי"ל מה"ת כיון שע"י ביטול האיסור נהנה מכמות המאכל שנתוסף כו' למש"כ המל"מ בפ"ב הי"ד ובפי"א הל' י"ח מתרומות להוכיח מתוס' שבת כ"ו. ופסחים ל"ד. ויבמות ס"ו: דהנאת כילוי בתרומה אסור מה"ת לזרים דאתי' מקרא דאת משמרת תרומתי בשתי תרומות הכ' מדבר אחת תרומה טהורה ואחת"ט כו' דהך לימודא הוא דר' אליעזר בבכורות ל"ד. ולשיטתי דמתרין אתולדה משום אב י"ל סברת רבא לחלק בלאווין דבריבוי בענין אחד לא משגחינן אריבוי לאוין ואמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל כנ"ל ע"כ מאכילין אותו טבל ולא קפדינין אריבוי לאוין בע"א כיון דגם הנאת כילוי ביטול התרומה היא מה"ת לכו"ע:

**והנה** בישי"ע באו"ח סי' רמ"ו אות ג' הק' בהא דאסיר להשכיר בהמתו לנכרי כדי שיעשה בה מלאכה בשבת כו' הא כיון דמה"ת שכירות לא קני' ורק מדרבנן היא דאמרי' דקני מדין הפקר ב"ד הפקר אבל לא מהני רק להפקיר כח המקנה אבל לא להקנות להקונה

שתהי' קנוי' לו א"כ מה מק' בגמ' בע"ז ט"ו. אשביתת בהמתו מאכילת תרומה הא שאני תרומה כיון דלא זכה הכהן מה"ת שתהי' הבהמה שלו אסור להאכילה בתרומה אף שיצאה מרשות ישראל בדין הפקר ב"ד הפקר מ"מ אין לכהן בה זכי' מה"ת משא"כ לענין שביתת בהמתו הלא על בהמת הפקר אין אדם מצווה על שביתתה א"כ ה"ה במושכרת לנכרי אין הישראל מצווה על שביתתה אף אי שכירות ל"ק מה"ת. ותי' דקושי' הש"ס היא באמת בזה הדרך דאם מדרבנן י"ל קנין ע"י השכירות והנאת כילוי בתרומה נמי ל"ה רק מדרבנן אמאי לא יאכילנה כרשיני תרומה ואמאי לא יועיל שכירות כו' ונעלם ממנו במח"כ שתי פעמים דברי המל"מ הנ"ל דהנאת כילוי בתרומה היא מה"ת וגם דהך מתני' דכהן ששכר פרה מישראל כו' חזרה ונישנית בסוגי' דיבמות ס"ו: הנ"ל דמשמע מינה להתוס' שם ד"ה לא דהנאת כילוי בתרומה היא מה"ת ומייתה המל"מ שם להוכחה. ואמנם בלא"ה ל"ק קושיתו דמה דפשיטא לי' דהפקר ב"ד ל"ה הפקר אלא להפקיר מאת המקנה אבל לא לענין להקנותה נמי להקונה שתהי' קנוי' לו כד"ת כו' נעלם ממנו דהרשב"א בגיטין ל"ו, והיש"ש בפ"ט דיבמות שהסבירו פלוגתת ר' אלעזר ור' יצחק בלימודא להפקר ב"ד הפקר דלר"י דנפק"ל מכל אשר לא יבא עד שלשה ימים וגו' הפקר ב"ד הפקר רק להוציא מרשות בעלים אבל לר"א דנפק"ל מאלה הנחלות אשר נחלו וגו' הפקר ב"ד מקנה גם לרשות זוכה כנחלה כו' ולפי זה י"ל קושי' הג"פ באה"ע סי' ק"כ בסוגי' דגיטין כ' דא"ר חסדא יכולנא למפסלינהו לכולהו גיטא דעלמא וא"ל רבא מ"ט אילימא משום דכי וכתב דילמא אקנוי' אקני' לי' רבנן ופי' רש"י והוי' כמאן דיהב לה איהי דהפקר ב"ד הפקר כו' והק' הג"פ האיך יקנה הבעל המעות דלא מצינו דמשום הפקר ב"ד אוקמי' ברשות אדם דבר שאינו שלו כו' דלס' הרשב"א וישש הנ"ל י"ל דרבא אי"ל לימודא דר' אלעזר להפקר ב"ד הפקר מאלה הנחלות ושפיר אוקמי חכמים ברשותי' דבעל וכ"כ מצינו בפי' הרשב"ם לב"ב דף קע"ב. דמייתו לימודא דהפקר ב"ד הפקר שם לרב רק מלימודא דר' אליעזר מאלה הנחלות ולא מלימודא דר"י וכ"כ בזה במ"א לאוקמה בשיטתי' ושפיר פריך לשיטתי' אילימא משום דנ' וכתב דילמא אקנוי' אקני לי' רבנן מדין הפקר ב"ד הפקר דמהני. והנה בסוגיא דיבמות ס"ו: אמר רבא הילכתא כר' אמי דאמר דהדין עמו דהואיל וחייב באחריותן יאכלו ומק' ממתני' דישראל ששכר פרה מכהן ה"ז יאכילנה כרשיני תרומה וכהן ששכר מישראל דלא יאכילנה ותסברה נהי דמחייב בגניבה ואבידה באונסי' בכחשה ובנפחה דמי' מי מחייב הא לא דמיא אלא לסיפא כו' כהן ששכר פרה מישראל יאכילנה כרשיני תרומה כו' וא"כ אית לי' לרבא גם הוכחת התוס' מהך מתני' דהנאת כילוי דתרומה היא מה"ת ולשיטתי' בהפקר ב"ד

מלימודא דר"א דיש כח בחז"ל לאוקמה ביד זוכה נמי כנחלה כנ"ל שפיר מייתו לה גמ' דע"ז ט"ו. למתני' דישראל ששכר פרה מכהן כו' וכהן ששכר מישראל דלא יאכילנה כרשיני תרומה להקשות ושכירות מי קניא כו' דאי ס"ד שכירות קניא אמאי לא יאכילנה פרה דידי' היא אף דהנאת כילוי בתרומה להך מתני' הוא מה"ת אמאי לא יאכילנה אי שכירות קניא מדין הפקר ב"ד הפקר ה"ה ברשות זוכה נמי כנחלה ול"ק קושית הישי"ע וכ"כ י"ל עפ"י חי' האבני מילואים בתשו' סי' י"ח דבתרומה כיון דכ' את משמרת תרומתי ומצוון לשמרה לכו"ע אין מבטלין תרומה מה"ת דהך לימודא הוא לר' אליעזר ולשיטתי' שפיר יאכילנו טבל דבענין אחד אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ולא יבטל תרומה:

**ומיושב** עפיז"ה גם קושי' השעה"מ פ"ח מלולב אמאי מאכילין טבל הא ליתי' בתקנתא שיפקירנו דהפקר פטור מן המעשר כו' דהגמ' מוקי לה דמיירי בשבת ולהנ"ל דלסוגין איסור כילוי בתרומה דאורייתא והפקר ב"ד הפקר מאלה הנחלות וגו' כלימודא דר' אלעזר דאתי נמי לרשות זוכה א"כ איכא נמי עיולי לרשות זוכה ואסור בשבת דרק אפוקי רשותא בשבתא מותר ולא עיולי כבעירובין ע"א. דלב"ש משו"ה מבטל רשותא בשבת אסיר דס' ביטול רשות מיקנא רשותא היא ומיקנא רשותא בשבתא אסור ולב"ה איסתליקא רשותא בעלמא הוא ומותר בשבת והארכתי בזה במ"א. ע"כ כיון דאיכא בלא"ה חדא איסורא בצד זה שפיר אמרי' בהך שיטה דמ"ל ח"ל מ"ל ת"ל דמאכילין טבל אף דעובר על כל זית וזית בלאו כנ"ל:

**עוד** הק' הפר"ד הא קימ"ל בתרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי אמאי לא יפריש אף חטה אחת ויחזור ויערבה אח"כ כו' ונ"ל דבמל"מ בפ"ו ה"ז ממ"ע האריך בדין נתינה והפרשה בתרומה הי מינייהו גומר והביא בשם ר' ישעי' לחלק בין להוציא מידי טבל היא דמהני הפרשת חטה אחת לקיום נתינה דצריכה שיעור כו' והרמב"ן ז"ל בס' ה"מ ס' נמי דהפרשה היא מצוה בכ"ע והנתינה בפ"ע ובתשו' נובי"ת בחיו"ד סי' ר"א. ואמנם בירוש' פ"ו ה"א דתרומות מביא פלוגתת רבי ור"א בר"ש בקרא דונתן לכהן את הקדש דלת"ק מתנתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ואין הפרשתו מקדשתו ולראבר"ש אף הפרשתו מקדשתו כו' ומוקי נמי דר' יוחנן דאמר בגזל תרומה מאבי אמו כהן דצריך לשלם לשבט ס"ל כרבי דרק מתנתו מקדשתו דקפדה רחמנא אנתינה, ור"ל דס"ל דא"צ ליתן לשבט ס"ל כראבר"ש דאף הפרשה מקדש ולא בעי' נתינה כו' משמע דפלוגתתם הוא גם בלהוציא מידי טבל דלרבי ור' יוחנן נתינה דוקא מקדש ומתקן ולראבר"ש ור"ל אף הפרשה מקדש ומתקן ומיושב לפיז"ה קושי' התשב"ץ הנ"ל בסוגיא דיומא פ"ג ע"ב דלרבי א"צ לעשר משום דלרבי רק הנתינה מקדשה ובצריכין להאכילו כולו מיירי דאין

חטה אחת פוטרת את הכרי לרבי, כדאוקמה נמי בקידושין נ"ח ע"ב לרבי דאין חטה א' פוטרת את הכרי וגם שם י"ל דמהאי סברה ושיטתי' דרבי הוא דמוקמינן לה הכי אבל לראבר"ש דהפרשה מתקן והנתינה הוא מצוה בפ"ע ס"ל דלא יאכל עד שיעשר וגם קוש' הפר"ד לת"ק דמאכילין אותו טבל לא וק' לכללא דגמ' דסנהדרין פ"ד ע"א דסתם תוספתא ר' נחמי' היא ור' מאיר ובתו"כ פ' אמור הגירסא במקום רבי דבירוש' הנ"ל ר' מאיר דמתנתו מקדשתו ואין הפרשתו מקדשתו, וה"נ בצריך להאכילו כלו מיירי דאי אפשר לתקן וליתן לכהן כדי נתינה להוציאה מטבלה וע"כ מאכילין אותו טבל והארכתי בזה במ"א:

**ובד"ז** י"ל קושיות השעה"מ פ"י מה' מ"א ה' י"ז בדברי הרמב"ם בפ"ו הי"ג מנזירות דנזיר וכהן שפגעו במ"מ דיטמא נזיר ואל יטמא כהן מפני שקדושתו קדושת עולם כחכמים דר' אליעזר בנזיר מ"ז ע"א למש"כ בפ"ה הכ"א מנזירות דנזיר שטימא עצמו לוקה ד' מלקיות משום לא יטמא משום לא יחל כו' א"כ איכא בנזיר ריבוי לאוין מבכהן שאינו לוקה אלא אחת ולס' הראב"ד הנ"ל אמאי לא יטמא כהן. ואף ר"א דפליג וס' דיטמא כהן לאו מה"ט הוא דפליג כו'. ולהנ"ל י"ל דהא דר"א לא פליג מהאי טעמא דריבוי לאוין משום דר' אליעזר לשיטתי' דהיכא דריבוי לאוין הם בענין אחד אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ולה"ק דרק משום דאין כהן מביא קרבן על טומאתו להכי יטמא כהן ובלא"ה יטמא נזיר אף דאיכא בי' ד' לאוין כיון דענין טומאה אחת הוא אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ולאשר סתם ב"פ דר"א הוא ר' יהושיע י"ל עפ"י סוגי' דקידושין כ"ו ע"ב במעשה בר' גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה א"ל ר"ג לזקנים עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושיע ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו כו' והק' בתוס' לפי' רש"י שהיה ממהר לתרום בעודו בספינה שהיה ירא שמא יאכלו בני אדם ממנו שיסברו שתרם דחזקה על חבר שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן כו' מה היה מועיל תיקוני' אדרבא גרע טפי שמא יאכלו בני ביתו הכל ואף העישור עצמו כו'. וכן למסקנתם בשם התוספתא דר' יהושיע הפריש ג"כ תרומת מעשר קשה כנ"ל והק' הפנ"י ומהרי"ט בחי' על לשון אדרבא גרע טפי' דמה גריעותא איכא הכא הא טבל במיתה כמו ח"מ א"כ יותר יש לחוש לאכילת טבל ממת שנחוש שיאכלו הכל וקיימא באיסור תרומת מעשר, וכ' עפ"י סוגי' דיומא פ"ג ע"א הנ"ל דמאכילין אותו הקל הקל ולחכמים טבל מיקרי קל לגבי תרומה וקימ"ל כחכמים וע"כ צ"ל כתי' התוס' שלא הי"ל חששא בכך שהיה הרבה תבואה בכרי והיה יודע שלא יאכלו ב"ב הכל קודם שיבא כו' מהנראה מסיגי' זו דר"ג ור' יהושיע ור"ע

ס"ל כחכמים דמאכילין אותו טבל ולהנ"ל דבריבוי לאווין בענין אחד אמרי' נמי לדידהו מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ע"כ ס' נמי דיטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם ואף דבנזיר איכא ריבוי לאווין מבכהן אמרי' בט"א מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל וא"ש פסק הרמב"ם. ז"ל ולמה שהרויחנו דגם לר"ע ס"ל הכי י"ל עפ"י גמ' דסנהדרין פ"ד ע"א הנ"ל בסתמא דתוספתא כו' דכולהו אליבא דר"ע כו' דע"כ מאכילין אותו טבל ולא משגיחינן אריבוי הלאוין וס' זו יש להתאימה לשיטת הרב שושה"ע הנ"ל דר"י, ור"ע בלאוין מחולקים בכהן ונזיר הוא דפליגי בסוגי' דנזיר הנ"ל דלר' ישמעאל גם בלאוין מחולקין אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ור"ע פליג דל"א הכי, אבל בענין אחד שפיר י"ל גם לר"ע דאמרי' מ"ל ח"ל כו':

**והנה** בבאה"ט באה"ע ססי' י"א הביא בשם הכנסה"ג שנסתפק מהא דאמרי' שם הנטען משפחה כו' לא יכנוס ואם כלה לא יוציא כו' כל היכא שהתרו בו וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן לה מיני' כו' אם דוקא כשהתרו בו ממין האיסור שהוא עושה כגון שהוא נטען והתרו בו שלא ישאנה מחמת לתא דנטען אבל אם התרו בו מחמת דבר אחר לא תצא כיון שלא התרו בו משום נטען וכתב שדעתו מסכמת אף שלא התרו בו ממין האיסור תצא כיון דעבר על דברי חכמים כו' והח"מ הביא דהב"ח שמחלק בדבר שליכא חשש איסור אלא משום לזות שפתים אין מוציא וחלק עליו ובב"ש הסכים למעשה להקל כהב"ח והנה הלוות שפתים פי' רש"י ביבמות כ"ד. דאתו לאחזוקי לקלא קמא כו' שדמיון הדבר כמו במקיים כלאים שמחייב ר"ע משום שאינו מבטלו כפי' רש"י במוע"ק ב' ע"ב אע"ג דכ' לא תזרע כלאים גורעין ודורשין לא כלאים לא יהא כלאים שחייב אתה לבטלו כו' ושם פליגי רבה ור' יוסף במנכש ומשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרין בו רבה אמר מחום חורש ורי"א משום זורע ואיתיבי ר"י לרבה ממנכש ומחפה בכלאים לוקה רע"א אף המקיים. אא"ב משום זורע היינו דאסורה זריעה בכלאים, אא"א משום חורש חרישה בכלאים מי אסורה א"ל משום מקיים כו' וכולה ר"ע הוא ומה טעם קאמר מ"ט מנכש ומחפה בכלאים לוקה משום מקיים שר"ע א' אף המקיים כו'. וכ"כ לעיל לדעת התוס' שבת צ"ג ע"ב וכ"מ דלרבה א"צ להתראות על כל ל"ת אלא שלא יתרה משום לאו אחר שלא יסבור שמלעיג עליו כו' ובתוספתא פי"ד מסנהדרין קטני בני אנשי עיר הנדחת שהודחו עמה אין נהרגין דא"א נהרגין א"ל ר"ע מה אני מקיים ונתן לך רחמים ורחמך והרבך אם לרחם על הגדולים הרי כבר נא' הכה תכה אם לרחם על בהמתן הכנ"א ואת בהמתם לפי חרב מה אני מקיים ונתן לך רחמים אלו קטנים שבתוכה ר' אליעזר אומר אף גדולים אין נהרגין אלא עפ"י עדים והתראה כו' והרמב"ם בפ"ד מה' עכו"ם

ה' ו' כ' ב"ד שולחין ודורשים וחוקרים עד שידעו בראי' ברורה שהודחה כל העיר כו' אח"כ שולחים להם שני ת"ח להזהירם ולהחזירם כו' והק' הראב"ד שלא מצא שתשובה מועלת אחר התראה ומעשה וכ' הכ"מ לתרץ דל"ה התראה גמורה מאחר של"ה לכל אחד בפרט' ולהכי מהני תשובה וראיתו מסנהדרין מ' ע"ב דאמרי' התם דעדים זוממים לא דמי לעיר הנדחת ויחוד העובד ע"ז שכן אלו צריכין התראה ועדים זוממין א"צ התראה כו' שאעפ"י שאינה התראה גמורה מ"מ שם התראה איכא כו' ובאמת התוס' בסנהדרין מ"א ע"א ד"ה ואי הק' מנ"ל התראה בעיר הנדחת דמהני לא אתי' שכן ממונן פלט ולעיל מ' ע"ב משמע דבעי התראה ונ"ל דהנה דבי ר' ישמעאל שם תנא כ' המוצאים אותו מקושש עצים שהתרו בו ועדיין הוא מקושש והיא מהספרי ושם איתא ר' יצחק אומר אינו צריך מה ע"ז חמורה אינו חייב עד שיתרה בו מעין מלאכתו ק"ו לכל מצות שבתורה מכאן לכל אביה מלאכות שבתורה שמתרין בהן מעין מלאכתם כו' והנה הלח"מ שם כ' דהרמב"ם הוציא דינא דעיר הנדחת צריכה התראה מסנהדרין קי"ב ע"ב דר' יוחנן אמר דנין וסוקלין דו"ס דעד חציין מחזיקין להם כיחידים ור"ל אמר מרבין להם בתי דינים שיגמור דין כולן ביום אחד ופסק כר"ל דהש"ס שקו"ט בדר"ל כו' א"כ י"ל דלת"ק דר' יצחק דספרי דהוא תנא דבי ר' ישמעאל בסנהדרין מ"א ע"א הנ"ל דס"ל מקושש שהתרו בו ועדיין הוא מקושש דל"ל מע"ז כר' יצחק משום כיון דהכא ביחוד מיירי ובעיר הנדחת לר' יוחנן דנין וסוקלין דנין וסוקלין דאין צריכין התראה גמורה וה"ט נמי דר"ע דנראה דל"ל הא דר' אליעזר דאף גדולים אין נהרגין אלא עפ"י עדים והתראה מדמבעי"ל קרא דונתן לך רחמים ורחמך על הקטנים שבתוכה משמע דגדולים א"צ התראה משום דדו"ס דו"ס דמחזקינן להו כיחודים ע"כ ל"ל מע"ז שצריך להתרות מטין מלאכתן אבל להתרות בהן בסתמא מודה דצריך והיינו סתמא דגמ' דסנהדרין מ'. שהביא הכ"מ הנ"ל דעדים זוממים לא דמי לעיהנ"ד ויחוד העובד ע"ז שכן אלו צריכין התראה אף שרק בסתמא ולא מעין מלאכתן ומ"מ גם זה חשוב התראה ועדים זוממים א"צ התראה כלל א"כ גם קושי' התוס' בדף מ"א ע"א הנ"ל דמנ"ל דעיהנ"ד צריכה התראה כלל דמהני לא אתי שכן ממונן פלט כו' ל"ק דבאמת התראה גמורה מעין מלאכתן שניהם כן עיר הנדחת וכן יחוד העע"ז ל"צ רק התראה שאינה גמורה דאין למדין מע"ז ברבים ולר"ע ולרבה ור"י ור"ז לשיטת התוס' שבת הנ"ל גם בכל איסורן א"צ התראה מעין מלאכתן אבל ר' יצחק י"ל כדר' אליעזר ס"ל וכר"ל דכן בעיהנ"ד דדינן כרבים מרבין להם בח"ד שצריכין התראה גמורה ונפק"ל מינייהו לכל איסורין ולא עיר הנדחת מהנהו ול"ק קושי' התוס' דל"ל עיה"נ מהנהו שהנהו ממונן פלט דאדרבה הנהו ילפינן מעיה"נ ואי תימא דעיה"נ

חמירא שאין ממונן פלט משא"כ אינהו י"ל דבעיר הנדחת גזה"כ היא ולר"א נכסי צדיקים שבחוצה לה נמי פלט ורק שבתוכה אובדין ונתן לך רחמים אב"ד קאי כו' ליה רק גזה"כ א"כ י"ל כס' הכנה"ג הנ"ל דלא בעי' התראה משום נטען דוקא היכא דל"ה רק משום לזות שפתים דדמיא למקיים ואינו מבטל לר"ע דלוקה במקיים כלאים לא צריך להתרות התראה גמורה אלא דבזה בדיעבד לא תצא כחי' הב"ח וב"ש אבל באיכא איסור כל שלא היתה התראה מאיסור אחר שלא יוכל להצדיק שסבר שמלעיג עליו חשוב עובר עד"ח כנ"ל:

ג) **ובאופן** אחר נ"ל קוש' השע"א הנ"ל לחילוק הפרמ"ג בס' שושה"ע הנ"ל בסוגי' דנזיר דאמרינן מה לי ח"ל מ"ל ת"ל דוקא בכ"ג ונזיר שהם לאוין חלוקים אבל באינן חלוקים לא ולס' הפנ"י הנ"ל דה"ה לענין עשה שתדחה ת"ל נמי י"ל הכי דרק בלאוין חלוקין ע"ד ת"ל משא"כ באינן חלוקין אין ע"ד ה"ל כנראה מלימודא דר"ע למקיים בכלאים דלוקה מלימודא דבהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ריבוי הלאוין שאינן חלוקין כנ"ל באופן הראשון בהך שיטה דפליגי ר"ע ור"י בזה וע"כ ברישא דמתני' בנתנו באילן דבנטילתו לעירוב ישנן שני שבותין חלוקים שמשתמש באילן ומוציא מכרמלית לרה"ר דבכהאי"ג עשה דוחה ת"ל מפני שהם מחולקים ה"נ בשביל מצות עירוב לא גזרו רבנן על שני שבותין מחולקין בביה"ש אבל בסיפא דמתני' בנתנו במגדל ששני השבותין העומדים נגד מצות עירוב אינן חלוקים דשבות דטלטול הסכין כדי לחתוך החבלים שאינו לצורך תשמישו ושבות דחתיכת החבלים, דבדחיית עשה לח"ל בכהאי"ג לא אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ואין עשה עשה דוחה ת"ל שאינן חלוקים וכמו דגוף הסברא הזאת לחלק בין ח"ל לת"ל ובין מחולקין לאינן מחולקין נובעת רק מגז"ש דרבי הנ"ל שם בסוגי' דנזיר דפליגי בה ר"י ור"ע כנ"ל שפיר סובר ר' אליעזר לחלק אליבא דרבי בין רישא דל"ג על ש"ש משא"כ בסיפא גם לרבי גזרו על שני שבותין כנ"ל:

ד) **עוד** י"ל בא"א לתרץ קושי' השט"א הנ"ל ודלא כס' הפרמ"ג הנ"ל דלא פליגי ר"י ור"ע בסברא דמ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ורק דר"י מיירי בלאוין חלוקין ובכהאי"ג ס"ל הכי אבל באינן חלוקין מודה לר"ט דל"א מ"ל חיל כו' אלא דבאמת גם בזה פליגי ר' ישמעאל ור"ע דלר"י ל"א מ"ל ח"ל כו' אלא בחלוקין משא"כ באינן חלוקין ולר"ע גם בחלוקין ל"א מ"ל ח"ל מ"ל ת"ל ומינה לענין דחיית עשה לת"ל גם בחלוקין אין עשה דוחה ת"ל ור' אליעזר בסיפא דמתני' בנתנו במגדל דאמר דאינו עירוב דגזרו על שני שבותין בביה"ש באמת פליג על רבי דאי"ל ברישא דמתני' בנתנו באילן דלא גזרו על שני שבותין בביה"ש וכן ר' יוסי דפליג עם ר' אליעזר בנתנו במגדל דה"ז עירוב ס"ל נמי כרבי דכולהו לשיטתייהו

אזלו דהנה הר"ן בביצה ריש פ' המביא כ' דלמ"ד תוס' שבת דאורייתא וצריך להוסיף מחול על הקודש קודם ביה"ש הוא משום דס' ספיקא דאורייתא לחומרא וכ"כ האחרונים דרק למד"ס הכי היא די"ל דחכמים גזרו על השבותין בביה"ש דאילו למד"ס ספיקא מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא כיון דגוף ביה"ש אף במלאכה דאורייתא הוא רק מדרבנן ל"ל דחכמים גזרו גם על השבותין בביה"ש דא"כ הוי' תרי דרבנן ועי' במנ"ח ס"מ שי"ג מש"כ בזה, והנה שיטת הרמב"ם בפ"א מהל' שביתת עשור הל' ו' דל"ל לר' עקיבא תוספות לשבת כלל כמש"כ הה"מ והלח"מ שם ולשיטתי' בסוגי' דנזיר הנ"ל דפליג על ר' ישמעאל ואליבא דרבי בגז"ש דידי' שם דאף בלאוין חלוקים כבכ"ג ונזיר מבעי"ל קרא לזה ולזה דלא אמרינן מה לי חד לאו מ"ל ת"ל כנ"ל וכן בכריתות כ"ב ע"א סובר דרק בהי' מתחילה שני חתיכות ואח"כ ניטל אחד מהם או בנאכלה מקודם הראשונה ואח"כ השני' הוא דחייב בא"ת כו' דמשמע דס"ל דבעינן דוקא ח"א מב"ח ואיתחזק איסורא אבל בלא"ה ספיקא מה"ת לקולא וכ"כ ס"ל נמי לרבי שם בדף י"ז ע"א ע"ש וכן לר' יוסי שם ע"כ לדידהו לרבו ברישא דמתני' בנתנו באילן דאיכא שני שבותין חלוקין משתמש באילן ומטלטל מכרמלת לר"ה אף דמצות עירוב עומד נגדם כיון דבכל עשה נגד תרי לאוין חלוקין בשיטתי' לא אמרי' מ"ל ח"ל מ"ל ה"ל ואין עשה דוחה תרי לאוין ה"נ דאיכא תרי שבותין חלוקין הי"ל לגזור אף נגד מצות עירוב ורק משום דלשיטתיהו דספיקא מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא כיון דגוף ביה"ש אף במלאכה דאורייתא ל"ה רק מדרבנן ליכא למגזר על שבות דא"כ ליהוי' תרי דרבנן כנ"ל ולהכי סברוהו לסתמא דמתני' דאתי נמי אליבא דר"ע כבסנהדרין פ"ו ע"ב הנ"ל בשיטתי' דבאיכא ת"ש חלוקין אף נגד מצות עירוב היה לגזור עליהם כמו דעשה אינה דוחה ת"ל חלוקין כנ"ל לאוקמה אף אליבא דרבי בשיטתי' בגז"ש דסוגי' דנזיר הנ"ל אליבא' דר"ע דמשום דס' ספיקא מה"ת לקולא דלא גזרו אף בב"ש ביה"ש וכן לר' יוסי אף בסיפא דמתני' בנתנו במגדל ורק דאיהו לא מחלק בין לאוין או שבותין מחולקין או לא ועפ"י שיטתו בסמה"ת לקולא אף אי היו שני שבותין עירובו עירוב דל"ג עה"ש בביה"ש ורק משום דלדידי' כל הכלים ניטלים בשבת כו' ליתא בסיפא רק שבות אחד אבל לר' ישמעאל ס"ל בר"ה ט' ע"א דתוס' שבת דאורייתא וע"כ דסמה"ח לחומרא וכן ס"ל נמי לר' אליעזר בכריתות י"ז ע"א דאף בספק חתיכה אחת חייב א"ת ע"כ מן הדין הי"ל לחכמים כח לגזור על השבותין בביה"ש ולשיטתי' אמנם בסוגי' דנזיר הנ"ל דאמרי מה לי ח"ל מ"ל ת"ל והיינו בלאווין חלוקין דוקא וה"ה בעשה דוחה תרי לאוין חלוקין שפיר יכול לסבור גם ברישא דמתני' בנתנו באילן דאף על שני שבותין חלוקין כאלו לא גזרו עליהם ביה"ד, משא"כ בסיפא דמתני'

דנתנו במגדל כו' דשני השבותין אינן חלוקין לשיטתי' בכה"ג ל"א מה לי ח"ל מ"ל ת"ל ודאין עשה דוחה תרי לאוין שאינן חלוקין כנ"ל ע"כ סובר ר' אליעזר שפיר דגזרו על שני שבותין בביה"ש כנ"ל:

ה) **ובאופן** אחר י"ל קושי' השע"א הנ"ל עפ"י ביאורו של השאג"א בתשו' סי' צ"ו דלא אמרינן מצוה הבא בעבירה אלא היכא דאי אפשר לומר בה דעשה תדחה הל"ת כגון שיש נגד העשה עול"ת או ל"ת שי"ב כרת או מיתה שאין כח בעשה לדחות כו' אבל בסתמא אמרי' דעדול"ת ול"ה מצהב"ע ובסוכה ל' ע"א א"ר יוחנן דלולב הגזול פסול אף ביו"ט שני משום דגזיה"כ היא לאסרו שנא' והבאתם גזול ואת הפסח וגו' ל"ש לפני יאוש ול"ש לאחר יאוש והוי מצהב"ע והק' בתוס' ד"ה משום אמאי פסלינן לולב של אשירה ושל עיה"נ מטעם כתותי מיכתת שיעורא ולא משום מצהב"ע ותי' דהני לא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בה, אבל בהני לא מחמת עבירה שנעשית בהו נפיק בהו וכבר נלאו רבים בכוונת חילוקם והרב ק"ע בפי' לירוש' פי"ג ה"ג דשבת רצה להתאים דהתוס' אלו לחי' הגמ' שם דחברייא בעון קומי ר' יוסי לא כן א"ר יוחנן בשם ר"ש מצה גזולה אין יוצאין בה יד"ח בפסח א"ל תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה כו' שבמה שאכלה נעשית עיקר עבירה שאינו יכול לקיים יותר מצות והשיב את הגזילה אשר גזל כו' דזהו כתי' התוס' בלולב הגזול דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בה וכ"ה בתשו' חת"ס בחלק ששי ולדידי צ"ע וביאור דמיונם להשוות חילוקא דמצה גזולה ולולב הגזול דדוקא במצה גזולה שייך לומר היא גופה עבירה שע"י עבירת גזל מקיים המצוה באכילה ואינו יכול לקיים יותר מצות השבה כפי' הק"ע, משא"כ בלולב הגזול שאינו אכלו איך שייך לומר היא גופה עבירם דהרי גם לאחר נטילתו יכול לקיים עשה דוהשיב אה"ג וגם במצה גזולה גופא צ"ב לס' השאג"א הנ"ל אמאי הוי' מצהב"ע כלל מנימא אדרבה כיון שבאכילתו נעשית העבירה הוי' בעידנא ממש ויצא גם יד"ח דעשה דאכילת מצה תדחה הל"ת אשר ע"כ נ"ל בהקדם לפרש כל דברי הירוש' אלו מרישא לסיפא דענינא שנתקשו בה הק"ט ובגליון הש"ס שם כדי להבין ולהשיג כוונת דבריהם בחילוקא הנ"ל כי עמוקים הם מאד. דאמתני' דהקורע בחמתו ועל מתו כל המקלקלין פטורין בעון היאך מה דאת אמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת אף הכא לא יצא ידי קורעו כו' הק' בגליון הש"ס שם הא במתני' לא קתני שיוצא בה ידי קריעה ורק בברייתא ושם מבואר דחייב:

**ונ"ל** דבפסחים ע"ב ע"ב פליגי ר' מאיר ור' שמעון דלר"מ אחד זבחים הראוין ואחד שאי"ר וכן השוחט לשם אימורי ציבור פטור ולר"ש לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושיע על

שאי"ר שחייב על מה נחלקו על הראוין שר"א מחייב חטאת ור"י פוטר ועי' בתוס' דף ע"ג ע"א ד"ה שחטו וכן בשבת קל"ז ע"א א"ר שמעון לא נחלקו ר"א ור"י בהיו לו שני תינוקת א' למול בשבת וא' למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב (דלא עביד מצוה והוי' כאי"ר) על מה נחלקו על שהי"ל א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת שר"א מחייב אף דעביד מצוה והוי' כראוין ור"י פוטר ולר' מאיר במל של ע"ש בשבת לכו"ע פטור כי פליגי במל של אחר שבת בשבת לר"א חייב דנפק"ל מע"ז ולר"י פטור משום דטרוד כו' והיינו דקשי' להירוש' מדתניא בתוספתא דהשוחט חטאתו בשבת כיפר א"כ הוי"ל עביד מצוה ואפי"ה מביא אחרת משום שחלל שבת דאף דאמרי' בעלמא דסתם מתני' ר' מאיר וסתם תוספתא ר' נחמי' דהיינו לפעמים נמי ר' מאיר מ"מ ע"כ דלא אתי' הא בשיטתי' דר' מאיר הנ"ל לחייב אף בעביד מצוה אליבא דשום תנא ורק אליבא דר' שמעון דשיטתי' הנ"ל הוא די"ל הכי ואליבא דר"א דוקא דמחייב אף במל של ע"ש בשבת אף דעביד מצוה כנ"ל א"כ מתני' דקתני דהקורע על מתו פטיר אתי' נמי אליבא דר"ש וכר' יהושיע דפוטר משום דעביד מצוה א"כ משמע דס"ל למתני' דיצא ידי קריעה דאי לא יצא ידי קריעה גם לר"י אליבא דר"ש חייב כבתוס' פסחים הנ"ל א"כ אין מקים לטעות בפי' מתני' לומר דסברא דלא יצא ידי קריעה ול"ל לברייתא לאשמעי' מעי' דיצא ידי קריעה מאחר דממתני' ידענוה בלא"ה כיון דפוטר והיינו דמקשה וז"ל הכי שייך למימר אף הכא דלא יצא ידי קריעה אלא כר' שמעון כו' והיינו דע"כ לא אתי' מתני' כר"מ אלא כר"ש כנ"ל וע"ז משני הירוש' דברייתא מבעי"ל לאשמיעינן דיצא ידי קריעה ומדפוטר במתני' ל"ה ידעינן עדיין דס"ל דיצא ידי קריעה דהוו"א דה"ט דפטור משום דהוי' מלאכה שא"צ ל"ג כיון דאסור לקרוע בשבת הוי' עי"ז בשבת מלאכה שא"צ לגופא ע"כ קמ"ל ברייתא דיצא ידי קריעה כיון דעל מתו הוא קורע כבתוס' שבת ק"ה ע"א ד"ה הא ר"י דבמת דדי' חשוב מתקן ואף שאסור לכתחילה לקרוע בשבת הוי' מלאכה הצריכה לגופה והיינו ע"כ משום דיצא ידי קריעה ועביד מצוה דאל"כ היה חייב כיון דלא עביד מצוה וה"ט דמתני' דפוטר משום דאף דהוי' מלהצל"ג כיון דקורע על מתו כו' משום דעביד מצוה והא אשמעינן ברייתא לפרש טעמא דמתני' דיצא ידי קריעה שזהו מכוון נמי בלשון הירוש' דר' שמעון אמר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר כו' היינו אף דאוקימנא מתני' דר"ש היא מ"מ איצטריך ברייתא לאשמיעינן דיצא ידי קריעה אף לר"ש אף דקתני הקורע על מתו פטור וע"כ משום דעביד מצוה מ"מ הוו"א דה"ט דפוטר משים דהוי' מלאכה שאצל"ג ור"ש פוטר במל' שאצל"ג דהכא הוי מלאכה הצריכה לגופה ומ"מ פוטר משום דיצא ידי קריעה

והוי' עביד מצוה כנ"ל. ול"ק לפי"ז קושי' השיורי קרבן דאין מהירוש' שום סתירה לתי' הר"י בתוס' הנ"ל דלהירוש' גם לר"ש בקורע על מתו הוי' מלאכה הצריכה לגופה וגם קושי' גליון הש"ס הנ"ל נמי ל"ק עפ"י פירושנו בדברי הירושל' דזה היה באמת השקו"ט דגמ' אי איצטריך ברייתא לפרש לן דיצא ידי קריעה אף דממתני' נמי משמע הכי דקתני פטור ובתוספתא מחייב בשוחט חטאתו בשבת דע"כ דתרוייהו אליבא דר"ש כנ"ל ובהך שיטה שקו"ט הגמי דא"ל תמן הוא גרם לעצמו ברם הכא את גורמת לו א"ר יוסי ואפי' תמן את גרמת לו שאילו לא שאמרת לו שיביא היאך היה מתכפר לו הוי' צריך מימר דר' שמעון הוא כו' דר' יוסי בסיכה מ"א ע"א ובפסחים ע"ב ע"ב סובר דיו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת ושכח והוציא את הלולב לרה"ר דפטור דפריך עלה מהא דעולת העוף שנמצאת בין אגפיים וכסבור דחטאת העוף היא ואכלה פטור מאי קמ"ל דטעה בד"מ פטור היינו הך כו' ומשני דאיצטריך לאשמועינן דטעה בד"מ פטור אף בלא עביד מצוה ופריך מהשוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת דחייב חטאת וצריך תמיד אחר כו' ומשני כגון שהביאו מלשכה שאינן מבוקרין דאין זה טועה בד"מ שבלשכה זו אין עומדין להקרבה ואינו חרד ולא בהיל כתי' הש"ס אליבי' בפסחים דזמנה בהיל ע"ש. דעפיז"ה היינו דמקשה הירוש' דאכתי ל"ל לברייתא לאשמועינן בפי' דמתני' דיצא ידי קריעה דבלעדה ל"ה ידעינן הא בלא"ה הוי ידעינן דיצא ידי קריעה דתמן בשוחט חטאתו בשבת הוא גרם לעצמו מפני שאינו בהיל משו"ה חייב ברם הכא את גרמה לו שבהיל הוא ביום שבת על מתו הילכך פטור והא דיצא ידי קריעה ידעינן משום דדמי' לשוחט חטאתו בשבת דכיפר וע"כ ה"נ יצא ידי קריעה וע"ז משני דאם מטעם בהיל אתית לחלק והיינו אליבא דר' יוסי עדיין ושפיר י"ל דע"כ ברייתא היא דמבעי"ל לאשמעינן דיצא ידי קריעה כיון דר' יוסי נמי לשיטתי' דפוטר בטעה בד"מ אף דלא עביד מצוה כתי' הש"ס בסוכה הא דעולת העוף שנמצא בין אגפיים הנ"ל א"כ ה"ה די"ל טעמא דמתני' דפטרה משום דהוה נמי טעה בד"מ ולעולם אף דלא עביד מצוה והייני אף יצא ידי קריעה פטור וע"כ איצטריך ברייתא לפרושי דלא מה"ט דנינן לה ואליבא דר' יוסי אלא אליבא דר' שמעון דוקא כנ"ל והוה צריך מימר (היינו הברייתא איצטריך לאשמעינן) דר' שמעון היא כנ"ל וזהו הקישור בירוש' חברייא בעון קומי ר' יוסה (דלא הך ר' יוסי דלעיל) לא כן א"ר יוחנן בשם ר' שמעון מצה גזולה אינו יוצא בה יד"ח בפסח כו' דבפסחים ע"ב ע"ב א"ר יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור דעביד מצוה ודבעי עביד מצוה וכ"ש בנתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו דחייב דלא עביד מצוה דהיינו נמי כר' שמעון דלעיל ובלולב הגזול פוסל נמי ר' יוחנן משום ר' שמעון משום

מצהב"ע בסוכה ל' ע"א ומצהב"ע לא שייכא אלא היכא דאין עשה דוחה ל"ת כנ"ל וזה דפריך הירוש' אמאי הוה בגזילה מצהב"ע וע"כ דאין המדוהל"ת ואמאי בקורע על מתו פטור ויוצא ידי קריעה ולא אמרינן דהוה נמי מצהב"ע ומשני תמן גופה עבירה דבאוכל מצה גזולה שבמה שאכלה נעשית העבירה שיותר אינו יכול לקיים עשה דוהשיב את הגזילה ואף דהוה בעידנא י"ל דאין העדוהל"ת משום דר' יוחנן לשיטתי' במכות י"ד ע"ב דלאו הניתק לעשה אין לוקין עליו י"ל דכיון דהל"ת ניתקה לעשה דוהשיב הוה גזילה כל"ת ועשה ביחד ע"כ אין עשה דאכילה דוחה לל"ת דגזילה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכס' התוס' חולין פ' ע"ב ד"ה הנח דה"ע דעשה דוהשיב את הגזילה מנתקה תרי לאוון לאו דלא תגזול ולאו דלא תעשוק משום שיש בה מעשה תיקון ועשיית הלאוי כו' וא"ש לפי"ז דל"ש בין לולב הגזול למצה גזולה אף שבלולב הגזול יכול לקיים עשה דוהשיב אף לאחר שיצא בו יד"ח משא"כ במצה שנאכלת כו' כנ"ל דמ"מ הדין שוה בשניהם לר' יוחנן בשיטתי' הנ"ל דאין לומר בתרווייהו דעשה תדחה הל"ת דגזילה משום דגזל הוי כל"ת ועשה ואין עדול"ת וע' וע"כ הוה בשניהם מצהב"ע:

**וז"ש** ר' יונה הדא אמרת בתחילה אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו ר' יונה אמר אין עבירה מצוה ר' יוסה אמר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הן מצוות ואם לאו אינן מצות דבירושל' פ"ב דחלה ה"א ובביצה פ"א פליגי ר' יונה ור' יוסי דר' יונה אמר עדול"ת אעפ"י שאינה כתובה בצדה ור' יוסי אמר אין עדול"ת אלא א"כ כתובה בצדה כו' וכבר דחה השאג"א בתשו' סי צ"ו דברי הר"ש בחלה שפי' מחלקותם אי עשה דקודם הדיבור אלים לדחות לל"ת או דוקא עשה דלאחר הדיבור אלימא כתי' התוס' קידושין ל"ח ע"א ד"ה אקרוב משום דבביצה בעשה דכיסוי פליגי דהוה עשה דאחר הדיבור וע"כ כתובה בצדה בצדה ממש בסמוכין קאמרו ע"ש. ולפיענ"ד י"ל עפ"י דהתוס' חולין פ"א ע"ב הנ"ל לחלק עוד בעשה דדוחה ומנתק תרי לאווין דהיינו דווקא באינן סמוכין להדדי כו' שהק' השעה"מ בפ"א מהל' חו"מ ה"ג הא תרי לאווי דגזל לא תגזול ולא תעשוק הם סמוכי להדדי ואפי"ה ניתקו לעשה דוהשיב שדוחה אותם. וכ' להוסיף בדברי התוס' בהך חילוקא עפ"י דבריהם בזבחים קי"ד ע"ב ד"ה אלמא דעשה דוחה ת"ל רק באינם סמוכים גבי הדדי הלאווין אצל העשה דאילו בסמוכין גבי הדדי העשה אצל הלאווין אמרי' אדרבה דלכך סמכן גבי הדדי לומר שאינה מנתקן כו' וזה י"ל נמי בס' ר' יונה דעדול"ת אעפ"י שאין כתובה בצדה היינו בסתם עדול"ת בין כתובה בצדה בין לא כתובה עדול"ת אבל שתהא עשה דוחה ומנתק תרי לאווין כמו דעשה דוהשיב את הגזילה דוחה ומנתיק לאו דלא תגזול ולאו דלא תעשוק לא אמרי' הכי אלא

בלא כתובה בצדה כחידוש השעה"מ בלא סמוכים גבי הדדי הלאוין אצל העשה. אבל לר' יוסה י"ל דס"ל כפי' היבין שמועה מובא בשעה"מ שם שעשה מד' התוס' שני כללין ע"ש ולדידי' דבעי' כתובה בצדה י"ל נמי היינו שגם העשה תהי' סמוכה לת"ל דבכה"ג דוקא היא דעשה דוחה ומנתק ת"ל כמו דעשה דשליח הקן ונותר אף דליכא בהני רק לאו אחד מ"מ כיון דסמוכים הם העשה להל"ת הוה ניתק לעשה ואין לוקין עליהם ה"ה בתרי לאוין ל"א דנידחין וניתקן מקמי עשה אלא בסמוכין דוקא. ועפי"ז היה אפשר ליישב קושי' התוס' בתמורה ד' ע"ב ד"ה וכל שהק' אהא דפריך אביי התם וכל ל"ת הניתק לעשה לא לקי והא מימר דלהנל"ע היא ולקי כו' ומשני משום דהוי"ל תרי לאוין וחד עשה הילכך לא אתי חד עשה ועקר תרי לאווי כו' וכי תעלה על דעתי' דאביי לומר על לאו הניתק לעשה דלקי והרי שילוח הקן אין לוקין משום דהוי' להנל"ע וכן נותר כו' ותי' דפשוט לי' בשילוח הקן ונותר ואונס משום דסמוכי עשה דידהו אלאו דלא לקי אלא שהיה תמיה אלאו דמעשר דלא סמוך מכל מעחרותיכם תרימו אלאו דלא תאחר וחשוב נל"ע ומשו"ה פריך והרי מימר כו' ואעפ"י דסמך העשה אחר הלאו לקי כו' דתירוצם קצת דחוק דלהנ"ל י"ל דאביי פריך באמת אליבא דר' יוסי בירוש' הנ"ל דאמאי מימר לא הוי נל"ע כיון דסמיכי לאוי דידי' לעשה דכ"ש הוא מלאו דמעשר דלא סמיך וליהוי גם מימר נל"ע כמו שלוח הקן ונותר דסמוכי עשה דידהו אלאווי ומשני דבחרי לאוי ל"א דלהוי נל"ע. וה"ט י"ל נמי לר' יוסי דבת"ל ל"א דהוי' נל"ע אף בסמוכין ומכ"ש באינן סמוכין כבגזל דל"ה נל"ע לדידי'. משא"כ לר' יונה שפיר י"ל דלגזל הוי נל"ע משום דלא סמוכים עשה לת"ל כנ"ל ולפיז"ה ס"ל נמי כר' יוחנן דהוי' מצהב"ע אוכל מצה גזולה דאין עשה דוחה ת"ל ועשה אף אי נימא דעשה דוחה ת"ל לחוד אי ליכא עשה בהדייהו כנ"ל מ"מ בדאיכא עשה בהדי חד לאו אפי' אמרי' בעלמא דאין עשה דוחה לתו"ע והיינו דקאמר ר' יונה אין עבירה מצוה אבל מצוה יכולה להיות עבירה דהיינו מצהב"ע וכן י"ל דאלעיל מני' קאי דקאמר לעיל הדא אמרת בתחילה אינו יוצא אבל בסוף לא דמים הוא חייב לו כו' דגם זה יתפרש עפ"י שיטתי' הנ"ל כיון דעיקר הסברא דגזל הוי מצהב"ע משום דלר' יוחנן הוי לאו הנל"ע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כו' ובתוס' חולין קמ"א ע"א כ' בשם הריב"א דאף דאין עשה דוחה לתו"ע מ"מ הל"ת נידחת מפני העשה דאלימא מל"ת ואין לוקה עלי' ולא נשארת כ"א עשה נגד עשה כו' א"כ ה"ה די"ל דבדיעבד יצא במצהב"ע כיון דבסוף היינו בדיעבד רק דמים הוא חייב לו כתי' הש"ס במכות ט"ז ע"א התם בגזילה כיון דחייב בתשלומין אין לוקה:

ומשלם ועי' בשעה"מ בפ"ח מהל' סוכה ובתשו' יד אליהו סי' כ"ג לחלק במצהב"ע להכשיר בדיעבד וע"כ במצהב"ע דגז"ש י"ל עפ"י סברתינו הנ"ל לחלק בין לכתחילה לדיעבד ובתשו' נובי"ת סי' קל"ד האריך הגאון מהרש"ל להחמיר אף בדיעבד אבל הלשון בירוש' דאין עבירה מצוה באמת י"ל הכי שהעבירה היינו הל"ת נידחת מפני המצוה היינו העשה ולא נשארה רק עשה לצד עשה כס' הריב"א הנ"ל:

**אבל** ר' יוסי דלשיטתי' אין עדול"ת אא"כ כתיבה בצדה וגם גזל ל"ה נל"ע לדידי' כיון דאין עשה דוהשיב את הגזילה כתובה בצדה דלאווי דלא תגזול ולא תעשוק או משום דבתרי לאוי לא אמרי' נל"ע כתי' אביי בתמורה ד' ע"ב כנ"ל ט"כ אין לחלק לדידי' בין לאו דגזל לל"ת אחרת ול"ש שום סברא להחמיר בה משום מצהב"ע ע"כ אמר אין מצוה עבירה דלדידי' ל"ש למימר בגזל מצהב"ע כנ"ל. וזה י"ל נמי פי' דברי ר' אילא אלה המצות אם עשיתן כמצותן הן מצות ואם לאו אינן מצות אלא דהוי מצהב"ע דר' אילא בירוש' הוא עולא דבבלי מכות ד' ע"ב (וניתחלף א' בע') איכא דמתני להא דעולא אהא דתני' לא תותירו ממנו עד בוקר וגו' בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר שאין לוקין עליו ד"ר יהודא ר' עקיבא אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דהוי"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאיב"מ אין לוקין עליו כו' משמע דלר"ע לוקין אף בלהנל"ע וכבר העירו בזה האחרונים. א"כ לר"ע יותר י"ל בגזילה דהוי נל"ע ולוקין עליו ולהחמיר אף בדיעבד דא"י בה משום מצהב"ע כיון דלוקין לדידי' אלהנל"ע ובסנהדרין פ"א ע"א פליג ר' עקיבא על ר"ג דאמר היכא דכתיב אלה כולהו משמע דר"ע מייתי ראי' מקרא דאל תטמאו בכל אלה דאף אחת משמע דה"ה דאף היכא דלא כתיב אלא אלה לחוד אף אחת במשמע א"כ י"ל דלר"ע מאלה המצות משמע דיש אחת מאלה המצות שאם לא עשאן כמצוותן אינן מצות ואף בדיעבד לא יצא משום מצהב"ע כבגזל אף דהוא נל"ע כיון דאין עשה דול"ת וע' או ל"ת שוב"ב או ח"מ דלוקין לדידי' אף אלאו הנל"ע ל"ל כס' הריב"א בתוס' חולין הנ"ל בזה ודעולא בשיטתי' אליבא דר' עקיבא יליף הכי בירוש' בשם ר' אילא דמהב"ע מקרא מה"ת כנ"ל

**ועפי"ז** י"ל קושי' התוס' גיטין נ"ה ע"א ד"ה מ"ט אמימרא דעולא שם דד"ת חטאת גזולה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קנה ובב"ק קי"ד ע"א בפלוגתת ר"ש ורבנן בגנב וגזלן א"ר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע ד"ה יאוש קונה ותי' ר"ת דבכ"מ ס' עולא יאוש קנה רק לענין קרבן שיהא כשר להקרבה קאמר עולא דלא קנה משום מצהב"ע, וראיתו מהא דפריך בסמוך לעולא מגנב והקדיש ואח"כ טו"מ כו' ולא פריך אמאי פטור מד' וה' והוי לאו דהקדש קטבח אי יאוש ל"ק אלא ודאי דלעולא יאוש

לכל מילי קנה ורק לענין הקרבה היא דל"ק כו' והק' הר"י עליו מבב"ק ס"ח ע"ב דפריך ר' יוחנן לר"ל אהא דאמר חיובי' לפני יאוש אבל לאחר יאוש שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר מגנב והקדיש ואח"כ עו"מ כו' אימת אילימא לפני יאוש מי קדוש אלא פשיטא לאחר יאוש ואי יאוש קני מאי איריא הקדיש כי לא הקדיש נמי פטור מדו"ה דשלו הוא טובח כו' ותי' ר"י דלעולא יאוש כדי לא קנה אלא היכא דהוי יאוש ושינוי השם קנה ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי' יאוש ושינוי השם מ"מ כיון דאינו קני אלא מחמת שהקדיש ולא היה קנוי לו קודם להכי פסלי' רחמנא להקרבה משום מצהב"ע כו' דלהנ"ל י"ל דר"ת אזל בעיקר קושיתו ותירוצו רק לעולא ולשיטתי' הנ"ל משמע לי' לר"ת לחלק דלענין קרבן משום מצהב"ע אף בקדם הקנין קודם ביאוש ל"ק לענין שיהא כשר להקרבה עי"ז דעפ"י שיטתי' דעולא ור' אילא בירוש' הנ"ל ובסוגיא דמכות אזל לר"ע דאף לאו הנל"ע לוקין עליו ולא אמרינן דמים הוא דחייב לו וכדנפק"ל מאלה המצות למצהב"ע כנ"ל, אבל קושית ותירוץ הר"י הוא מדר' יוחנן דלשיטתי' הנ"ל בלאו הנל"ע דאין לוקין עליו והל"ת נידחת מפני העשה והמצוה ולא נשארת רק עשה נגד עשה וע"כ אף אם נימא דמצוה חשובה כהקרבת קרבן כדנפק"ל ר' יוחנן בסוכה ל' ע"א מקרא דוהבאתם את הגזול ואת הפסח וגו' וגם נחשוב עשיית המצוה בדבר עבירה כאילו מבטל הל"ת דעבירה מ"מ הא אף בביטלו לא לקי לר' יוחנן בגזל משום דלשיטתי' אמרי' דרק דמים הוא דחייב לו כנ"ל וע"כ אם היה קנין קודם הקרבה ביאוש יאוש קנה ול"ה יותר מצהב"ע בדיעבד כחילוקא דר' יונה בירוש' בשיטתי' דר' יוחנן בין לכתחילה לדיעבד הנ"ל. וע"כ תי' הר"י אליבי' דהיכא דהוי' יאוש ושה"ש קנה אף לענין קרבן ול"ה מצהב"ע כנ"ל:

**עוד** י"ל בדבר ההתאים חי' הירוש' תמן היא גופא עבירה כו' עם תי' התוס' סוכה הנ"ל ובהסברתינו ענין מצהב"ע בדרכנו דאף דבמכות ט"ו ע"א פליגי ר"י ור"ל בבטלו וקיימו דלר"י רק בבטלו חייב ולר"ל אף דלא קיימו מ"מ אמרי' בדף ט"ז דבגזל ומשכון כיון דחייב בתשלומין אין לוקה ומשלם ממילא דאין להקשות ולחלק לדידהו בדין מצהב"ע דגזל בין אכילת מצה גזולה דבאכילתו מבטל עשה דוהשיב כפי' הק"ע ללולב הגזול דאינו מבטל ביציאתו עשה דוהשיב כו' כיון דאף במבטל אינו לוקה כיון דחייב בתשלומין כנ"ל ע"כ שפיר י"ל מצהב"ע גם בלולב כמו במצה ומטעם דאין עשה דול"ת וע' וחי' הירוש' דתמן הוא גופה עבירה וחי' התוס' אחדים הם בזאת הסברה וכדברי השאג"א בתשו' סי' צ"ט:

**והנה** בסוכה ל"ב ע"א. פליגי ר' אליעזר ורבנן בסוכה גזולה דר"א פוסל וחכמים מכשירים וא"ר נחמן מחלוקת כשתוקף את חברו והוציאו מסוכתו דר"א לטעמי' דאמר אין אדם

יוצא יד"ח בסוכתו של חבירו אי קרקע נגזלת סוכה גזולה היא ואי נמי קרקע אינה נגזלת סוכה שאולה היא ורבנן לטעמייהו דאדם יוצא יד"ח בסוכתו ש"ח וקרקע אינה נגזלת אבל גזל עצים וסיכך בהן ד"ה אין לו אלא דמי עצים (דמשום תקנת השבים א"צ לסתור בנינו אלא יחזור דמים רש"י) והנה זהו פלוגתת ב"ש וב"ה בגיטין נ"ה ע"א במריש הגזול שבנאו בבירה דלב"ש מקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו ולב"ה אין לו אלא דמי מריש בלבד משום תקנת השבים א"כ למה דאמרי' בכ"ד בגמ' דר"א שמותי הוא דס"ל כב"ש צ"ב מנ"ל לר' נחמן לחלק הכא לר' אליעזר בגזל עצים וסיכך בהן דאין לו אלא דמי עצים וכפי' רש"י משום תקנת השבים והיינו כב"ה דילמא ס"ל לר"א כב"ש לפסול גם בגזל עצים וסיכך בהן ונ"ל דבתוס' ד"ם אי הק' במאי דשקו"ט ר' נחמן הכא בשיטת ר"א בין אי סובר קרקע נגזלת או אינה נגזלת כו' הא בבב"ק קי"ז ע"א ס' ר"א דקרקע נגזלת ותי' שרוצה ליישב דבריו בכל ענין וגם תי' זה צ"ב איך שייך לומר שרוצה ליישב דבריו בכל ענין. אחר שי"ל הוכחה דסובר רק קרקע נגזלת והנה בב"ק קי"ז ע"א הגי' היא ר' אלעזר ולא ר' אליעזר ואמנם בשבועות ל"ז ע"ב הגי' היא ר' אליעזר א"כ הוי"ל להתוס' בסוכה להקשות מהך דשבועות ולא מבב"ק הן אמת דגם בשבועות מוקי הש"ס דר' אלעזר ס"ל כר' אליעזר דקרקע נגזלת באופן שהיה מקום לצדד דהתוס' בסוכה שהק' מבב"ק אף דשם הגי' ר' אלעזר ולא ר' אליעזר סמכו נמי אאוקימתא דשבועות דר"א משום דס"ל כר' אליעזר דקרקע נגזלת סובר נמי בב"ק הכי וא"כ איכא הוכחה לר' אליעזר אליבא דר' אלעזר דס"ל קרקע נגזלת אבל מ"מ צ"ב דל"ל להביא ממרחק לחמם מר"א ומשום דסובר כר' אליעזר אחר שהי"ל להביא ראי' מפו' לר' אליעזר דמני' היא דעסקינין ולא מר' אלעזר. ונ"ל דהבעה"מ ר"פ לולב הגזול כ' להוכיח מסוגין דסוכה הנ"ל דבין ר' אליעזר ורבנן ל"ל כלל ס' מצהב"ע והוא מדמכשרו דגזל עצים וסיכך בהן דאל"כ אפי' סוכה תפסול בגזל עצים וסיכך בהן שאף הוא מצהב"ע כו' וראיתי בתשו' שו"מ מהד"ג ח"א סי' קמ"א שהק' לו מברכות מ"ז ע"ב מעשה בר' אליעזר שנכנס לביהכ"נ ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה כו' ופריך והיכי עביד הכי והא"ר יהודא כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנא' לעולם בהם תעבודו ומשני לדבר מצוה שאני ופריך מצהב"ע היא מצוה דרבים שאני הכי דגם לר' אלעזר א"ל מצהב"ע, ונ"ל דהנה בגיטין ל"ח ע"ב שם המימרא דהא דכל המשחרר עבדו עובר בעשה היא דר"י אמר שמואל נגד גמ' דברכות דמרא דשמעתתא היא רק ר' יהודא ולא משמי' דשמואל ועוד מצינו שינוי בגיטין אחר דמק' עלי' דר"י אשמואל ממעשה דר"א ששחרר עבדו והשלימו לעשרה כמו בברכות משני נמי מצוה דרבים שאני אבל לא הזכיר בפירכא מדין מצהב"ע כבברכות.

שע"כ נ"ל בזה משום דבגיטין אליבא דשמואל קאי ושמואל פליג אמימרא דר' יוחנן אר"ש בסוכה ל' ע"א לפסול לולב הגזול משום מצהב"ע ביו"ט שני אלא לשמואל יוצא ביו"ט ב' בגזול מתוך שיוצא בשאול ול"ל דין מצהב"ע ע"כ לא פריך בגיטין נמי והא מצהב"ע היא ומצאתי שכבר נתעורר במקצת הגאון מוהר"י מפוזנא בתשו' נוב"י ח' חו"מ אבל בברכות מימרא דר' יהודא הוא י"ל דמשיטתי' עפ"י סוגי' דסוכה כ"ז ע"ב דפליגי ר' אליעזר ורבנן בעושין סוכה בחוה"מ דר"א נפק"ל מדכ' חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים דאין עושין כו' וכשם שאין אדם יוצא יד"ח ביו"ט ראשון של חג בלולבו ש"ח דכ' ולקחתם לכם משלכם (להוציא את הגזול ואת השאול רש"י) כך אין אדם יוצא יד"ח בסוכתו ש"ח דכ' חג הסוכות תעשה לך משלך ולרבנן עושין סוכה בחוש"מ ויוצאין יד"ח בסוכתו ש"ח דכ' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות והאי לך מבעי"ל למעוטי גזולה כו' ובדף ט' ע"א סוכה ישנה ב"ש פוסלין דכ' חג הסוכות תעשה לך סוכה העשוי' לשם חג בעינן וס"ל כר' אליעזר דא"ע סוכה בחוש"מ וב"ה מבעי"ל דעושין סוכה בחוש"מ כרבנן דר"א ומק' לב"ה וכי ל"ל הא דא"ר יהודה אר"ב עשאה לציצית מן הקוצין ומן הנימין ומן הגרדין פסולה כו' ולשמואל אף מן הסוסון פסולה משום דבעינן טוי' לשמה ה"נ נבעי סוכה לשמה ומשני ש"ה דכ' גדילים תעשה לך לך לשם חובך ה"נ חג הסוכות תע"ל לשם חובך ההוא מבעי"ל למעוטי גזולה והק' בתוס' ל"ל קרא להכי תיפוק לי' משום דהוי מצהב"ע כו' ומהך דעולא בגיטין נ"ה ע"א גבי חטאת גזולה שלא נודעה לרבים מכפרת דאמר בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי ל"ק ושמעינן לי' לעולא גבי עורות של בעה"ב וגנב וגזלן דיאוש כדי קנה ואומר ר"ת משום מצהב"ע היא אלמא דאורייתא היא והביאו רק תי' הר"י בתוס' גיטין הנ"ל דמשום דרק ע"י המצוה נקנית העבירה דע"י הקדישו נעשה שינוי השם וקודם הקדישו ל"ה שלו ובעינן קרבנו בשעה שמקדיש ע"כ לא קנה אבל לא הביאו גם תי' הר"ת שהי"ל להביא עכ"פ וגם קודם תי' הר"י משום שהביאו קושית הר"ת שרק לענין קרבן הוא דאמרינן יאוש ל"ק אפי' בקדם הקנין כבר כגון שקנאו ביאוש כדי מ"מ הוה מצה ב"ע וע"כ דבכוונה שבקו ולא הביאו תי' הר"ת רק תי' הר"י וזה צ"ב. ואמנם למש"כ דפלוגתת הר"ת והר"י תלוי' בשיטת עולא ור' יוחנן הנ"ל דתי' הר"י הוא כן בקושיתו דהר"י על תי' הר"ת רק לר' יוחנן דוקא בשיטתי' דגזילה הוי לאו הנל"ע ולהכי הוי מצהב"ע ולחלק בין לכתחילה לדיעבד כו' א"כ כיון דקאי הכא לר' יהודה משמע דס"ל נמי דין מצהב"ע כתי' הר"י דוקא ודאליבא דר' יוחנן כנ"ל שפיר י"ל דאליבי' דר' יהודה גם לר' אליעזר אית לי' דין מצהב"ע וגם דמקיש סוכה לאתרוג דפסול ביו"ט ראשון משום דכ' לכם י"ל דביו"ט שני משום

מצהב"ע דוקא כמו שמקשים התוס' לרבנן לרבנן דל"ל קרא דולך למעוטי גזולה תיפוק לי' משום דהוי מצהב"ע וע"כ פריך בברכות אליבא דר' יהודה לר' אליעזר והא מצהב"ע היא ומשני מצוה דרבים שינוי והוי כדיעבד דיוצאין אף במצהב"ע כנ"ל דהיינו דוקא לר' יוחנן ולתי' הר"י הנ"ל וכנראה עפ"י אוקימתא דסוגי' דסוכה ט' ע"א ותי' תוס' רק בתי' הר"י גם לר' יהודה הכי כנ"ל:

**וע"כ** י"ל עפי"ז גם קושיתינו הנ"ל דבשבועות ל"ז ע"ב קאמר לימא ר' יוחנן ור' אלעזר בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן קמיפלגי כו' דר' אלעזר דמחייב כר"א ס"ל דקרקע נגזלת ור' יוחנן דפטר כרבנן א"ל לא כו' ומאן דפטר אמר לך בהא אפי' ר' אליעזר מודה דרחמנא אמרה מכל ולא הכל והיינו דר' יוחנן סובר כר' אליעזר דקרקע נגזלת ור' אליעזר מודה דפטר מחומש ואשם כו' ואי ס' קרקע נגזלת מ"מ לשיטתי' דגזילה הוי נל"ע אף אי פוסל משום מצהב"ע מ"מ היינו לכתחילה היא דאין יוצאין אבל בדיעבד יוצאין כנ"ל א"כ היינו נמי לר' אליעזר אליבא דר' יוחנן דס"ל כוותי' בהא. ואמנם לסוגי' דבב"ק צ"ה ע"א דגרסינן ר' אלעזר ס"ל קרקע נגזלת היינו בסמיכתי' אסוגי' דשבועות הנ"ל דר' אלעזר ס"ל כר' אליעזר. דר' אלעזר אמנם ס"ל בסוגי' דמכות ט"ז ע"א דאף ל"ת שקדמו עשה אין לוקין והיינו משום דס"ל קיימו ולא קיימו דאל"כ קשה אונס ע"ש וה"ט דהבא למקדש טמא דלוקה כבדף ט"ו ע"א ואעפ"י שי"ל בזה כקושי' התוס' שם ד"ה תנינא דה"ט דלוקה משום דאיכא תרי לאוין בטומאה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין כבתמורה ד' ע"ב גבי המיר ימיר דמשו"ה ל"ה נל"ע דאיכא תרי לאוין ואין עשה עוקר תרי לאוין י"ל דשאני התם משום דסמוכין להדדי ומה"ט דוקא היא דלא אמרי' דאתי עשה ועקרה לתרי לאוין וכפי' השעה"מ הנ"ל משום דסמוכה העשה לתרי לאוין אבל בטומאה דאינם סמוכים כגי' העין משפט שם דהל"ת השני' היא ואל המקדש לא תבא ע"ש אי איתא דלא קדמה עשה הוי ניתק לעשה. משא"כ אם אי"ל קיימו ולא קיימו ניחא דלוקה מפני שלא קיים העשה דוישלחו מן המחנה וא"כ ה"ה בגזילה אף דל"ה נמי סמוכים לעשה דוהשיב י"ל דהוי' נל"ע מ"מ משום הסבר' דקיימו ולא קיימו דלוקין דאי"ל י"ל שפיר לר' אליעזר דהוי' מצהב"ע אי קרקע נגזלת וגם שי"ל דסוגי' דבב"ק דסמכה אסוגי' דשבועות דר' אלעזר ס"ל כר' אליעזר. היינו לס"ד דדוקא ר' אלעזר הוא דס"ל כר' אליעזר דקרקע נגזלת ולא ר' יוחנן וע"כ אליבא דר' אלעזר ס"ל לר' אליעזר דין מצהב"ע אף בדיעבד לא יצא כיון דלוקין כל שלא קיימו שע"כ י"ל הביאו התוס' רק מבב"ק ולא משבועות כדי להניח דעתם דלסוגי' דבב"ק הא דר' אלעזר סובר כר' אליעזר דקרקע נגזלת היא בדוקא לר' אלעזר ואסמיכות שסמכו בע"כ אסוגי' דשבועות היינו כס"ד דשם דרק ר' אלעזר הוא דס'

כר' אליעזר ולשיטתי' גם לר' אליעזר דין מצהב"ע אף בדיעבד משא"כ לסוגי' דשבועות למסקנא י"ל דר' אליעזר גם אליבא דר' יוחנן דס"ל בטלו ולא בטלו דוקא ובדיעבד דמים הוא דחייב לו ל"א דין מצהב"ע בדיעבד כנ"ל וע"כ לא הביאו מסוגי' דשבועות:

**וע"כ** א"ש דר' נחמן מהדר אף אי סובר ר' אליעזר דקרקע אינה נגזלת כו' אף שזהו נגד שיטתי' בשבועות בפירוש כנ"ל משום דבב"ק צ"ה ע"א הא דקרקע אינה נגזלת הוא לרבנן דר' מאיר דבסתמא הוא ר' יהודא ועי' באס"ז בב"מ ק"ד שכ' בדעת התוס' בב"מ ד' ע"ב וק' ע"ב גם ר' מאיר דריש כללי ופרטי ועי' בכו"פ סי' פ"ד סעי"ק ב' ור' יהודא לשיטתי' במכות ד' ע"ב דלאו הנל"ע אין לוקין עליו וכר' יוחנן במצהב"ע רק לכתחילה וע"כ אף אי סובר ר' אליעזר הכי מ"מ לכתחילה א"ל דין מצהב"ע והוכרח ר' נחמן לאוקמא סוגי' דסוכה ל"א פלוגתת ר' אליעזר ורבנן הכי משום דר' נחמן לשיטתי' בב"ק ס"ח ע"א דדריש פרט לשהקנה לשלשים יום ה"נ כו' דפי' רש"י דהאי אינה חוזרת לא למעוטי היכא דלא אהני מעשיו אלא דאפי"ה חייב כו' וה"ט דמוכר לפני יאוש פטור מפני שחוזרת לבעלים קודם שהתחילה המכירה בזה שהוכרה ולא הוי דומי' דטביחה ועי' בלח"מ פ"ב מגניבה הל' י"א דר' נחמן ס"ל דיאוש לא קנה באוקימתת הגמ' שם ע"ב ואף ר' אלעזר ס"ל דיאוש לא קנה דאמר חיובא לאחר יאוש כו' מה טביחה דאהני מעשיו אף מכירה דאהני מעשיו ובתוס' שם ד"ה מה הק' דעכ"ח משמע דסובר שינוי קונה מטעם דאהני מעשיו ולעיל בדף י"א ע"ב אמר עולא א"ר אליעזר שמין לגנב ולגזלן כו' דלא קני' לי' גזלן בשינוי ותי' דדוקא בשינוי שאין הגנב עושה בידים כגון שמתה הבהמה מעצמה לא קני' אבל שינוי שעושה הגזלן בידים כגון טביחה מודה ר' אליעזר דקנה ואמנם עדיין יקשה ע"ז כקושי' התוס' בגיטין נ"ה ע"א דחטאת גזולה בין נודע בין לא נודע ד"ת אינה מכפרת אע"ג דהוי שינוי דטביחה שעושה הגזלן בידים וצ"ל רק כתי' הר"י משום כיון דלא היתה זאת השינוי בקנין קודם ההקרבה יש לפסול משום מצהב"ע. ולפי"ז אמנם צ"ל דכוונת התוס' שהביא רק מסוגי' דבב"ק דשם הגי' ר' אליעזר משום דסוגי' זו לאוקימתא דר' נחמן אזלא דשיטתיהו דר' נחמן ור' אליעזר בב"ק ס"ח ע"ב הנ"ל דיאוש לא קנה הוא לתי' הר"י דווקא וע"כ אף שסמכו אסוגי' דשבועות דאליבא דר' אליעזר הוא היינו לאסוקי דגם לר' אליעזר מצהב"ע רק לכתחילה ולא בדיעבד כנ"ל וזה צריכין להעמיס בע"כ בכוונת דברי הבעה"מ ר"פ לולב הגזול הנ"ל דמהך סוגי' משמע דר' אליעזר ורבנן בדיעבד הוא דל"ל מצהב"ע וכן משמע נמי מסוגי' דברכות לר' אליעזר ב בעי' הש"ס אקושי' והא מצהב"ע היא מצוה דרבים שאני היינו בדיעבד ל"א מצהב"ע כנ"ל ואין סתירה משם לדברי הבעה"מ כנ"ל:

**וע"כ** ל"ק נמי קושיתי אר' נחמן דילמא ר"א שמותי כב"ש וס' דמקעקע כל הבירה כולה ומחזיר מריש לבעליו והוי מצהב"ע כו' דבנזיר מ"א ע"א א"ר אליעזר דראשו מבעי"ל לפי שנא' גבי נזיר תער לא יעבור על ראשו יכול אף נזיר מצורע כו' ת"ל ראשו ורבנן מבעי"ל למדחי לאו דהקפה כו' ופריך לר"א דאתי עשה ודחי את ל"ת מנ"ל ומשני דיליף מגדילים דתני' לא תלבש שעטנז הא גדילים תעשה לך מהם כו' ומשמע מזה דר"א ל"ל הא דר' יוסה בירוש' דאין עדול"ת אא"כ כתובה בצדה דא"כ איך אפשר למילף לעלמא דעדול"ת מינה דשאני גדילים דכתובה בצדה וע"כ דלא בעי' שתהא כתובה בצדה וא"כ ה"ה דגזל הוי לאו הנל"ע דעשה דוהשיב מנתקה ומדחה ללאוי דלא תגזול ולא תעשוק אף דלא כתובה בצדה דלא בעינן שתהא כתיבה בצדה וע"כ י"ל בטעמא דמצהב"ע בגזל כנ"ל והיינו לר' אליעזר. אמנם ב"ש ס"ל במנחות מ' ע"א דסדין פטורה מן הציצית ופי' רש"י משום דלא דרשו סמוכים למתרי כלאים בציצית והק' בתוס' הא אמרי' ביבמות ד' ע"א דאפי' למאן דלא דריש סמוכין במשנה תורה דריש ותי' דב"ש ס"ל כרבנן בנזיר דמפקו מראשו דעדול"ת וצו"פ כדרבא כו' והיינו דב"ש ס"ל כרבנן דר' אליעזר ואין הוכרח דר' אליעזר צריך לסבור כב"ש דוקא ע"כ גם ר' נחמן בשיטתי' הנ"ל רצה לאוקמא גם לר' אליעזר בדין מצהב"ע ולחלק בין לכתחילה לדיעבד כנ"ל:

**ובא"א** י"ל דנודע קושי' מהר"ם מלובלין בחי' לשבת כ"ה ע"א אדברת התוס' שם ד"ה סדין בציצית כו' דבריש יבמות יליף לה מכלאים ולפי' רש"י הנ"ל דב"ש לא דרשו סמוכין ע"כ דל"ל בכה"ת דין עשה דול"ת ועפ"י קושיתינו דר"א שמותי וס"ל בכ"מ כב"ש וראשו מבעי"ל לנזיר מצורע ולא כרבנן דעדול"ת כנ"ל ע"כ דגם ב"ש ס"ל סכי וזה דלא כתי' תוס' מנחות הנ"ל ואמנם ע"כ קושי' מהר"ם ל"ק דזה אי אפשר לומר דל"ל לב"ש בכה"ת כולה דין עדול"ת ואפס די"ל עפ"י סוגי' דיבמות ה' ע"ב אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא ל"ת שי"ב כרת מנ"ל דדחי' כו' ממילה ופסח שכן כרת ממילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור ואליבא דמ"ד עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היתה ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדיבור כו' א"כ לב"ש דס"ל בחגיגה ו' ע"א דעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראוי' היתה יש ללמוד מתמיד דעשה דול"ת שי"ב כרת ומינה בכ"מ דדוחה לל"ת גרידא בכה"ת וכן יסבור גם ר' אליעזר דשמותי הוא והרווחנו בזה לקיים גם לימודא דר' אליעזר בסוגי' דנזיר הנ"ל מלא תלבש שעטנז הא גדילים תעשה לך מהם דעדול"ת והיינו בתר לימודא מתמיד בק"ו דעדול"ת שי"ב כרת לל"ת גרידא דבלאו לימודא מק"ו מתמיד ל"ה ילפינן לה מגדילים כיון דכב"ש ס"ל דלא דרשינן סמוכין ורק אחר דאתי לן בק"ו מתמיד י"ל גם מגדילים והנה לסוגי' דיבמות הנ"ל ולהנ"ל דלב"ש אזלא ולמילף מינה

דעדול"ת משמע דס"ל דעשה דלפני הדיבור אלימא ואי אפשר ללמוד מינה וא"כ לב"ש יק' קושי' התוס' קידושין ל"ח ע"א ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח כו' דאקרובו עומר והדר אכלו ואמאי לא דחתה עשה דאכילת מצה לל"ת דחדש והיא מהירוש' דלב"ש ל"ל כתי' התוס' דעשה דקודם הדיבור חלישא מל"ת דלאחר הדיבור דאלימא דלב"ש אדרבה עשה דקודם הדיבור אלימא ומקור תי' התוס' הראה הר"ש בפ"ד דחלה שהיא מדברי ר' יוסי בירוש' שם הנ"ל דאמר אין עדול"ת אא"כ כתובה בצדה שפי' בצדה דהיינו לאחר הדיבור דוקא היא דאלימא וגם דע"כ ל"ל לב"ש הך פירושא בדברי ר' יוסי לכתובה בצדה כפי' הר"ש בדעת התוס' משום דיקשה אמאי דאמרינן בירוש' פ"א דביצה הנ"ל דרק על דעתי' דר' יונה דס' עדול"ת אעפ"י שאינה כתובה בצדה ניחא דעשה דכיסוי דוחה ל"ת דיו"ט אבל לא על דעתי' דר' יוסי דאמר אין עדול"ת אא"כ כתובה בצדה כו' הא עשה דכיסוי היא נמי עשה דלאחר הדיבור ואמאי לא תדחה הל"ת דיו"ט וכדס"ל באמת לב"ש וזהו קושי' השאג"א בתשו' סי' צ"ו כנ"ל וע"כ דלב"ש פי' דר' יוסה אא"כ כתובה בצדה דהיינו סמוכין ובצדה ממש כלימודא דר' אליעזר הנ"ל מלא תלבש שעטנז אל גדילים תעשה לך מהם דמשום דסמוכין עדול"ת אף דל"ל סמוכין לחוד מ"מ בתר דאתי' להו בק"ו מתמיד כנ"ל א"ל נמי לימודא דקרא דגדילים כנ"ל ואמנם לפי"ז ל"ל דגזול הוי לאו הנל"ע משום דל"ל דעשה דוהשיב את הגזילה מנתקה ומדחה תרי לאוין דלא תגזול ולא תעשוק משום דלא כתובה בצדה דסמוכים ורק לנתק תרי לאוין היא דבעי' לר' יוסי שתהי' העשה סמוכה ללאוין כס' היבין שמועה הנ"ל ודלא כס' השעה"מ. אבל לענין סתם עשה שתדחה הל"ת מאחר דמק"ו מתמיד אתי' לב"ש לא בעינן שיהיו סמוכין ולימודא מגדילים לא מוכרחה נמי להצריך סמוכים כיון דלא דרשו סמוכים והוצרכו ללימודא בק"ו מתמיד כנ"ל ע"כ אף לב"ש דמריש הגזול שקנאו בבירה דמקעקע כל הבירה מ"מ כיון דגזל לא הוי לאו הנל"ע לדידי' וכר' יוסי אין לומר בה מצהב"ע יותר מבשאר עדול"ת. וה"נ עדול"ת באופן שאף אי הוי מוקמה דר' אליעזר ס' במריש כב"ש בשיטתי' הנ"ל ל"ש מצהב"ע בגזל והו"א נמי דעדול"ת בהא כנ"ל:

**ועפי"ז** נ"ל בד' התוס' קידושין ל"ח הנ"ל דלמה לא אכלו מצה מחדש דעדול"ת ותי' דאין עשה דקודה"ד דול"ת דלאחה"ד או גזרו כזית ראשון אטו שני דהרי"ם בתשו' סי' מ"ט לחלק יו"ד כ' עפ"י מה דאמרי' בתמורה דשיעורן נשתכחן נמי בימי אבלו של משה ולא ידעו אי מצוה לאכול כזית או ככותבת ולמ"ד אי אפשר לצמצם בידי אדם אף אי שיעורא הוי' בכזית ל"ל דעדול"ת שמא יאכל מעט פחות מכזית ואינו מקיים המצוה וח"ש אסור מה"ת וגם שמא יאכל יותר וח"ש אסור גם באוכל יותר מכזית המצוה וישנן שני צדדין

לאיסור או פחות או יותר והוי כמו רוב לאיסור שאסור מה"ת כבתוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי כו' וע"כ אי היתה העשה כתובה בצד ל"ת הו"א דאף דא"א לצמצם ואיכא רוב לאיסור עדול"ת כבבכורות ד' ע"א במדות הכלים שאמרה תורה עביד אף דא"א לצמצם כו' ונפלאתי עליו דהא בבכורות י"ח ע"א ס' ר' אליעזר דבידי אדם אפשר לצמצם ולר"ע אי אפשר לצמצם ולאוקימתא דסוגי' דקידושין ל"ז ע"א סובר ר"א דמושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע ולחומרא כר"ע ג"כ קושי' התוס' מהירוש' הנ"ל לר"א ולר"ע קאי דאילו לר' ישמעאל דס' מושבות לאחר ירוי"ש משמע נסתפקו מן המן שבכליהם ולפי"ז א"א לפרש כוונת התוס' כפי' הר"י דלר"א בידי אדם אפשר לצמצם ואמנם גם לר"ע אף דס"ל דא"א לצמצם מ"מ הא קרא מפורש הוא ובנ"י אכלו את המן עד בואם אל ארץ נושבת משמע דלכו"ע היה להם מן הישן להסתפק מן המן שבכליהם ע"כ א"א לומר עדול"ת כיון שהיה אפשר לקיים מן הישן ובאפשר לקיים שניהם ל"א עדול"ת והוי' מצהב"ע וא"כ י"ל דז"כ התוס' עפ"י הירוש' דאין עדול"ת אא"כ כתובה בצדה היינו שא"א לקיים באופן אחר בלתי דחיית הע' לל"ת משא"כ הכא דאפשר לקיים שניהם אין עדול"ת דלא כתובה בצדה והוי' מצהב"ע דלר"א ור"ע אמרי' מצהב"ע כנ"ל:

**ועפי"ז** נחזור לסוגי' דעירובין הנ"ל בישוב קושי' השע"א הנ"ל דרישא דמתני' בדף ל"ב ע"ב דנתנו באילן דאזלא באוקימתת הגמ' לר' נחמן ושמואל שם ע"ש דלשיטתייהו כנ"ל דשמואל ביו"ט שני דרבנן לא אמרינן כלל דין מצהב"ע ולר' נחמן מחלקינן בין לכתחילה לדיעבד כנ"ל וע"כ מתני' בנתנו באילן בדיעבד מיירי ס"ל שפיר דאף דאיכא שני שבותין ודמיא ללאו הנל"ע ודגם במצוה דרבנן אמרי' דין מצהב"ע כנראה מדהתוס' ברכות י"ז ע"ב ומג"א סי' תמ"ו סעי"ק ב' ותרנ"ה ובפרמ"ג במ"ז סי' רס"ד דמ"מ כשעולה באילן אינו עובר כ"א שבות אחד ע"כ מצות עירוב דאין מערבין אלא לדבר מצוה דוחה שבות דרבנן ככל עדול"ת וכן אח"כ במוציא מרה"י לכרמלית כיון דאין שני השבותין באים כאחד ובבת אחת לא גזרו עליהם דנגד כל שבות בפ"ע אמרי' דהמצוה דוחה לכ"א הבא בפ"ע דאין כאן רק חומרא בעלמא דלשמואל בדרבנן לעולם אין דין מצהב"ע כלל ולר' נחמן בדיעבד מותר אמרי' דל"ג עה"ש אף בדאיכא שני שבותין משא"כ סיפא דמתני' בדף ליד ע"ב בנתנו במגדל ואבד המפתח דלר' אליעזר אינו עירוב דלר"א לשיטתי' בסוגי' דברכות הנ"ל דאף בדרבנן אמרי' דין מצהב"ע כקושי' הש"ס עליו וכן בשבת ק"ל ע"א דאם לא הביא סכין מע"ש מביאו בשבת אף רק מטעם שיותר קל להביא הסכין מלהביא את התינוק כבתוס' שם ד"ה ר"א ואף כורתין עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל דלר"א גם מכשירי מצוה דוחין שבת כבדף קל"ו ע"א ואף לכתחילה כבעירובין ק"ד ע"ב

וק"ג ע"א ולאוקימתת הגמ' במנעל וקטיר במתנא ובעי סכינא למפסקי' דמשום הכשר מצוה לדידי' מותר גם טלטול הסכין ואדרבה משום דאחשבי' להכשר מצוה באים שני האיסורין בבת אחת היינו טלטול הסכין וחתיכת החבלים דאף אי הוי דנין על כל אחת בפ"ע הו"א דמצות עירוב תדחה האיסור ככל עדול"ת מ"מ כיון דלר"א הכשר מצוה חשוב להיתר כמצוה גופה יש לחשוב לשני האיסורין כבאים בבת אחת ודמי' לתרי לאוין לחילוק תוס' סוכה ל' ע"ב הנ"ל דלולב הגזול א"י בו ביו"ט שני וחי' הירוש' שבת הנ"ל באכל מצה גזולה דא"י בה דתמן גופא עבירה שביארנוהו דבשעה שבא לצאת קיום המצוה עומדים נגדו לאוי דגזילה דהוי לאו הלנ"ע דוהשיב את הגזילה אף דעשה דוחה ת"ל ומנתיק אבל אין עוקרם לקיים מצותו משום מצהב"ע דה"נ בשני שבותין אלו כיון שבאים ביחד גזרו נמי משום מצהב"ע דעיקר הסברה משום דאין עדול"ת בכהאי"ג כנ"ל. אחר כ' מצאתי בתשו' רע"א סי' קנ"ט שהביא בשם האבן עוזר שחילק ג"כ הכי בשבותין דדוקא כששני השבותין עובר עליהם כאחת גזרו עליהם אבל בעובר עליהם בזה אחר זה י"ל דגם בב"ש ל"ג ונהניתי:

**ועפי"ז** י"ל גם קושי' השעה"מ ספ"א מה' עירובין בסוגי' דעירובין ל' ע"ב סומכוס אומר מערבין לנזיר בחולין אבל לא בתרומה ואילו לנזיר ביין לא פליג מ"ט אפשר דמתשיל עלי' אי הכי תרומה נמי אפשר דמתשיל עלה ומשני אי מתשל הדרא לטיבלה וליפרש עליה ממקום אחר כו' אלא סומכוס ס"ל כרבנן דאמרו כ"ד שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש ובתוס' הק' דמה"ע נמי לא יערב נזיר ביין כיון דשבות הוא לשאול על נדרים בשבת ותי' כיון דלצורך נשאלין אי"ב משום שבות כו' והק' השעה"מ לס' הרע"ב דבשני שבותין לכו"ע גזרו עליהן בביה"ש אמאי מוקי לה דסומכוס כרבנן הא אף לרבי א"ש כיון דהוי הכא שני שבותין שבות דשאלה ושבות דהפרשה אף לרבי גזרו על שני שבותין כו' דלמש"כ לתרץ קושי' השע"א הנ"ל דרק בב"ש הבאים בב"א גזרו ובפלוגתת רבי וראבר"ש בירוש' תרומות הנ"ל דלרבי נתינה מקדשה ולס' הנוב"י הנ"ל מתקן הטבל ולראבר"ש הפרשה נמי מקדשה ומתקנה כנ"ל והש"ס בעירובין שם שקו"ט אי סומכוס פליג על רשב"א דאמר מערבין לחולה ולזקן כו' ומסיק דלא פליג ותרגומה אחולה וזקן אבל רעבתן בטלה דעתו אצל כל אדם כו' ובסתמא רשב"א ס"ל כשיטת אביו ראבר"ש דהפרשה נמי מקדשה ומתקנה וע"כ כשהק' הגמ' ולפרוש עלה מני' ובי' כו' ותי' דבלית בה שיעור מיירי כו' ע"כ דרק לרבי קאי דצריך ליתן כדי נתינה ורק אכדי נתינה היא די"ל דאין בה שיעור דאילו לראבר"ש דהפרשה מתקנה וחטה אחת פוטרת את כל הכרי לא שייך לתרץ דלית בה שיעור כיון דדי בחטה אחת וע"כ כשהקשה ע"ז ומאי פסקא הוכרח

לאוקמה דס"ל כרבנן דגזרו עה"ש דהוי' ב"ש בב"א לשאול ולתקן דאילו בשאלה לחוד כל שאינו חוזר ומתקנה אינה ראוי' לעירוב דאף דאין מערבין אלא לד"מ הוי מצהב"ע ואין עדות"ל הבאים בב"א משא"כ לרבי דבעי נתינה כבר תירץ דמיירי בלית בה שיעור דלדידי י"ל הכי כנ"ל ורק לדראבר"ש ובפרט למסקנה דתרגימה דסומכוס דאמר מאי דחזי לי' בעינן כרשב"א ס"ל ולשיטתו דהפרשת חטה אחת פוטרת כל הכרי ל"ל בלית בה שיעורא וקשה קושי' הגמ' תרומה נמי כו' ומאי פסקא כו' צ"ל דס"ל כרבנן דכ"ד שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש כו' והיינו לרבנן דוקא דאילו לרבי בלא"ה לא קשה קושי' הגמ' תרומה נמי אפשר דמיתשל כו' שכבר תי' דבלית בה שיעור מיירי דצריך כדי נתינה כנ"ל:

**וגוף** קושית השעה"מ הנ"ל פליאה בעיני דמש"כ לדון בב"ש שבות דשאלה ושבות דהפרשה דגזרו לר' אליעזר בב"ש כו' דע"כ דלא עסקה הסוגי' הכא בדין שני שבותין כלל דלא מצאנוהו רק לר' אליעזר דגזרו עליהן בדף ל"ד ע"א ואמנם בערכין כ"ו ע"א שיטת ר' אליעזר כב"ש דהקדש טעות הקדש ואין שאלה בהקדש ע"ש א"כ לא קשה לדידי' כלל קושי' הגמ' דמ"ק ואילו לנזיר ביין לא פליג מ"ט אפשר דמתשיל אנזירתי' כפי' רש"י דהקדש טעות אינו הקדש כו' תרומה נמי אפשר דמיתשל עלה כו' כיון דלדידי' אין שאלה בהקדש והקדש טעות הקדש כנ"ל א"כ ע"כ דליכא למימר בתירוץ משום דהוי"ל שני שבותין וגזרו עליהם דהיינו לר' אליעזר דלדידי' הקושי' מעיקרא ליתא כנ"ל:

והלום ראיתי בתשו' רע"א הנ"ל שהוסיף להקשות על קושית השאג"א בתשו' סי' בסוגי' דיומא י"נ ע"א למסקנה דמגרש להו לתרוייהו לחדא בהרי את מגורשת אם לא תמות חברתך ולחדא בע"מ שאכנוס לביהכ"נ כו' דל"ל למיעבד כולי האי לקדש ולגרש דהרי יכול לקדש האחרת:

בתנאי עם תמות חברתך ולחדא מגרש בע"מ שאכנוס לביהכ"נ ואי חזו דמייתה עייל לביהכ"נ ומשוי' לה גיטא למפרע והאחרת נתקדשה ואי לא מייתה לא עייל לביהכ"נ ולא נתגרשה אחת ולא נתקדשה השני כו' והוא ז"ל הוסיף להקשות דלקדשה לאחרת בע"מ שאכנס לביהכ"נ וכן לאשתו הראשונה לגרש בע"מ שאכנס לביהכ"נ ואי מייתה עייל לביהכ"נ וזו מגורשת למפרע והאחרת מקודשת למפרע כו', ונ"ל דבאה"ע סי' י' פ' דכהן יכול לגרש את אשתו על תנאי ומקור ד"ז כ' הרא"ש בתשו' מסוגין דיומא הנ"ל דאמרי' דמגרש לה ע"ת כו' דאי נימא דאסורה לי' משום ריח הגט יק' דישאר בלא בית כו' וראיתי בתשו' ברית אברהם סי' ק"ט שהק' לב"ש במתני' דגיטין כ' דבעל תנאי פסלה דכ"ש הוא מנמלך מסוגין דיומא ותי' דב"ש לשיטתם במתני' שם דאין אדם מגרש אא"כ

מצא ערות דבר וע"כ בכתב לגרש ע"ת ונמלך יאמרו העולם שמצא בה עו"ד בלא עדים ונמלך משום דלדידי' הוי כקלא דזנות לבתר נשואין דרשאי לקיימה כבאה"ע סי' ו' סט"ז ולגבי עלמא הוי' כקלא דקודם נשיאון ולכן פסלה לכהונה וע"כ אין חשש בכ"ג בסוגי' דיומא אף לב"ש שיאמרו כהן מותר בגרושתו ע"ש ועי' בתשו' שבו"י ח"ב סי' קמ"א ובב"ש ובאה"ט סי' ד' סעי' ע"ו באשה שיש בה תחת בעלה ויצא עלי' קול מזנה כו' ונשאת לכהן דכופין אותו להוציאה משום דהוי' קלא דקודם הנשיאון כו' וע"כ הוכרח הגמ' לאוקמה דמגרש לתרוייהו חדא בע"מ שלא תמות חברתך ולחדא בע"מ שאכנוס לביהכ"נ והוי' תרוייהו בתר נשיאון דבתרוייהו בתר נשיאון בין אי מייתה ראשונה בין לא מייתה כיון דליכא למיחש שיאמרו דכהן מותר בגרושה אף לב"ש דמסתמא אין אדם מגרש אא"כ מצא בה ד"ע דאמרי' דמה"ע ל"ג רק על תנאי משום דהוי' בלא עדים ומשום קלא דבתר נשואין ומחל על תנאי דשרי לקיימה וה"ה במיתה ומקיים השני אף שגירשה נמי על תנאי כיון דגם זאת השני' הוי' בתר נשואין ל"ח שיאמרו כנ"ל אבל אי נימא דיקדש לשני' בע"מ שתמות חברתך או בע"מ שאכנוס לביהכ"נ כקושיתם הנ"ל אם תמות הראשונה ויכנס לשני' ובשנה הבאה יחזור ויגרשם לזו שהכניס באישתקד על תנאי ויחזור ויקיימה יש לחוש לב"ש שמא יאמרו דבשביל קלא דקודם הנשואין בלא עדים גירשה ונימלך אף שהוא קלא דקודם להנשואין ויאמרו שכהן יכול לקיים אף בקלא דקודם הנשיאון משא"כ אי תיקנו שיקדש גם השני רק שיגרשה נמי ע"ת כל שאין רואים בנשואין ביוהכ"פ רק בגירושין ע"ת אין לחוש שיאמרו כו' וישאו ויתנו לתלות רק בקלא דבתר נשואין דמן הדין ל"ח לקלא אבל לא יבוא לתלות בקלא דקודם הנשואין כנ"ל:

## סימן ב

ב"ה לבוב עת"ר

ישאו הרים שלום וברכה לכבוד אדמו"ר הגאון הגדול נר ישראל עה"י פה"ח המפורסם ככל אפסי תבל רכן של ישראל בארץ ובגולה כקש"ת מרן חיים ברלין (שליט"א) ז"ל אב"ד ור"מ בוואלאזין וכעת בעיה"ק ירושלים ת"ו. זכיתי לקבל פני קדשו ולבקרו בהיכלו, ומה שאמרתי אז לפני כבוד הדר"ג (שליט"א) ז"ל בע"פ הנני להתכבד בזה להציע כעת הדברים בכתב ביתר ביאור ובפלפול ארוך כיד ד' הטובה עלי.

א) **מה** שהעירני בביאור שיעור ס' נשמי דאסור לישן ביום עפ"י דהש"ע באו"ח סי' ד' שכבר עמדו בזה הרה"ג ובראשם זקני הגאון בעל תשו' תפארת צבי בח"א לאו"ח. נ"ל דהנה לגמ' דסוכה כ"ו ע"א שיעור שינת עראי היא מאה אמה ולטעמא דס' הזוהר

דעד הכא לא טעם טעמא דמיתה י"ל עפ"י מה דנפק"ל רבי בסנהדרין צ"א ע"א מקרא ורוח אלוהי באפי ופקודתך שמרה רוחי דהנשמה ניתנה באדם משניפקד וחי וביבמות קכ"א ע"ב בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול ובאו והודיעו לרחב"ד שעה ראשונה א"ל שלום שני' א"ל שלום שלישית א"ל עלתה דעד הכא יכולה לחיות כו' משמע דעד שעה שלישית רוח אלוהים באף אדם ולא טעם טעמא דמיתה ומזה י"ל מש"כ שהאר"י ז"ל היה ישן ב' וג' שעות שמשמע דשיעור זה אינו יותר משיתין נשמי כו' דמהכא משמע דשלישית ואפשר כל שלישית עדיין לא טעם טעמא דמותא דהוי' עוד רוח אלוהים באפו ורק בסוף שלישית א"ל עלתה וגם דקדקו וכתבו ב' ג' שעות דמשמע יותר עד שעה שלישית כנ"ל ואמנם מהרי"ט בתשו' בחאה"ע סי' כ"ו כ' דאין לפרש גמ' דיבמות הנ"ל לשעות פשוטות דאין האדם יכול לחיות תחת המים עד ג' שעות והביא מהתוס' סוטה י"א ע"א ד"ה מרים המתינה למשה שעה אחת דלאו דוקא נקיט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מרובה מדה טובה ממידת פרעניות כו' ושליש שעה היא שיעור י"ח מינוען א"כ שעה שלישית דא"ל עלתה דיבמות הנ"ל מכוונת לשעה דידן בת ששים מינוטן שמכוון נמי לפי' הפשוט ס' נשמין שעפי"ז גם לשלש שעות דשינת האר"י ז"ל יש לכוין דבני שליש שעה ובני מיל הוי' ובהצטרפם לא יעלו ליותר מנ"ד מינוטען ופחות מס' נשמין:

**ועפי"ז** אמרתי ליישב קושי' הגאון מוה"ר ישעי' בערלין הנפלאה מובא בתשו' נובי"ת סי' כ' בגמ' דסוכה כ"ו ע"א הנ"ל בהא דאמרי' התם אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס כו' ודסוסיא שיתין נשמי אביי הוה ניים כדמעייל מפומבדיתא לבי כובי קרי עלי' ר"י עד מתי עצל תשכב ופי' רש"י כמבי כובי לפומבדיתא דאמרי' בעלמא דהוי שית פרסא כו' דבקידושין ע' ע"א פי' כפר הסמוך לפומבדיתא ומתקריא בי כוביא כו' ובריש מגילה משמע דסמוך הוי' מיל כו' ולהנ"ל י"ל דבפסחים נ' ע"א אמרי' עתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים כמצהלות הסוס דכ' והיה ביום ההוא יהי' על מצהלות הסוס קדוש לד' והיה ביום ההוא יהי' כל סיר ביהודא קודש לד' וכ' מהרש"א בח"א לפרש משום דאין אוכלין קדשים חוץ לירושלים קאמר שכל יהודא יהי' בכלל ירושלים ויהי' כל סיר ביהודא כבירושלים קודש לד' והיינו עפ"י דרשא דרישא דקרא דיהי' על מצהלות הסוס קודש לד' שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים כמצהלות הסוס כו' ובספר כפתור ופרח בשיעורין גבולין דא"י כתב דמחשבין בסתם ארץ ישראל לארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה וחצי' ארץ ישראל היינו ארץ יהודא שני מאות פרסה על ר"פ וכ"כ הגליל ר' פרסה על ר"פ ובתשו' תפ"צ הנ"ל הביא בשם ספר תכונת השמים דבארץ ישראל

משערים יום הקצר לעשרה שעות באורך היום וח"א כו' והיינו לאורך היום עשרה שעות בני ששים מינוטן שהם שש מאות מינוטן וכאשר נחליק הסך שש מאות מינוטן באורך יום הקצר על שני מאות פרסה דשיעור יהודא עפ"י קרא דיהי' על מצהלות הסוס קודש לד' שעתיד הקב"ה להוסיף על ירושלים כל יהודא שיהי' בכלל ירושלים יעלה על כל מצהלות הסוס לשיעור פרסה מהשני מאות פרסאות דיהודא ליום בן עשרה שעות שהוא בן שש מאות מינוטן שיעור שלש מינוטן לכל פרסה כזה שלש פעמים שני מאות פרסה שהם שש מאות מינוטען או עשרה שעות אורך היום כנ"ל א"כ שיעור שיתא פרסאות במצהלות הסוס אורך כל פרסה שלש מינוטען יעלה לשיעור י"ח מינוטען כאורך זמן ושהיית מהלך אדם בינוני לשיעור מיל שהוא ג"כ י"ח מינוטען עפ"י שיעור מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות בשיעור פרסה בת ארבע מיל כמבואר בש"ך ובפרמ"ג יו"ד סי' ס"ט וע"כ לפי דהש"ס אוסר הכא בסוכה לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס דהיינו שיתין נשמין דלפי' מהרי"ט בתשו' הנ"ל הוא שיעור שלש שלישי שעות מהלך מיל כל שליש שעה בת י"ח מינוטען כפי' התוס' סוטה הנ"ל והיינו מהלך מיל דאדם ולאשר אמנם הש"ס מסמן הכא נמי בשהיית שינת הסוס דשיעורא דסוס דבדידי' מסמן הש"ס הכא שיעור מהלך מיל באדם בת חי' מינוטען הוא במצהלות הסוס שיתא פרסות אכפי שהיית כל פרסא במצהלות הסוס בשיעור ג' מינוטען כנ"ל שפיר כתב רש"י ז"ל בסוכה לאחר שהביא הא דאביי הוה ניים כדמעייל מפומבדיתא לבי כובי וקרי עלי' ר"י ע"מ ע"ת כו' דרק ממידת חסידות הוא דקא"ל סכי ולא מאיסור כיון דהעיקר הוא כדפי' בקידושין ע' ע"א דכפר הסמוך אל פומבדיתא ומתקרי' בי כוביא ובמגילה משמע דסמוך הוא מיל ושיעור י"ח מינוטען ול"ה רק שליש שעה אחת עפ"י שיעור דמהלך אדם שיעור מיל בשיעור י"ח מינוטען כנ"ל לפרש דכיון דהכא בסוכה מסמן הש"ס שיעור שהיית השינה לאדם בשיעור שינת הסוס ע"כ גם בשיעור דמהלך אדם שיעור מיל י"ח מינוטען דניים בי' אביי צריך לסמן ג"כ בשיעור שיתא פרסאות דמהלך מצהלות הסוס בהני י"ח מינוטען דשיעורי במהלך אדם שיעור מיל וכתב לפרש דמפרש במקום אחר דהיינו עפ"י חשבון דספר תכונת השמים תתפרש גמ' דפסחים הנ"ל בקרא דוהיה ביום ההוא יהי' על מצהלות הסוס קודש לד' לספר כפתו"פ הנ"ל דהוה שיתא פרסא כו' ר"ל דשיעור מהלך באדם שיעור מיל י"ח מינוטען הוי' במצהלות הסוס שיעור שיתא פרסא כנ"ל דרק על השיעור מהדר רש"י ז"ל לפרש ועל המצהלות הסוס לעשות דרך שיתא פרסא בשיעור מהלך מיל די"ח מינוטען דאדם כנ"ל ובאמת הסמיכות מבי כוביא לפומבדיתא אינו רק מיל שיעור י"ח מינוטען כנ"ל ול"ק קושי' הגאון ז"ל:

**וי"ל** נמי דמה שפי' רש"י ז"ל בפסחים נ' ע"א דשיעור רק עד חצות היום והיינו דלא כחושבנא דידי' הנ"ל מסוס דהתם קאי נמי לר' יוחנן דדריש נמי כל ביזה שבוזזים ישראל עד שעה שהסוס רץ ומציל יהי' קודש לד' כו' דלר' יוחנן קשה קושי' התוס' סוטה י"א ע"א הנ"ל מהא דדרש ר' יוחנן בחגיגה ס' ע"ב אתי יום יום ידרושו שכל העוסק בתורה אפי' יום א' כאלו עוסק כל השנה כולה וכן במדת פרעניות כ' במספר כימים אשר תרתם את הארץ מ' יום וגו' אלמא דכי הדדי נינהו ול"א מרובה מידה טובה ממידת פרעניות ע"א ה' מאות א"כ לדידי' שעה דנקט דווקא הוא ולא שליש שעה א"כ ל"ל בלא"ה כחושבנא דידן ע"כ פי' התם לדידי' כשיעור עד חצות כנ"ל ואין מפי' רש"י דשם שום סתירה לאמיתת פי' הנ"ל ותי' קושי' הגאון ז"ל כנ"ל:

ב) **והנה** בתשו' נוב"י חיו"ד סי' כ"ג הביא קושי' הגאון מוה"ר ישעי' בערלין על דברי הה"מ פ"ו ממ"א הל' י' שכ' ומ"ש רבינו ומניחו במלחו כדי הילוך מיל כו' שיש סמך לשיעורו של הרמב"ם ממ"ש גבי עיבוד העור וכמה כדי עבודה כדי הילוך מיל והק' הגאון שהרי בחולין קכ"ב ע"ב אמרו וכמה כדי עיבוד ארבעה מילין וכ"ה בפסחים מ"ו ע"א וכן הקש' ארשי' ז"ל בנדה נ"ה ע"א בד"ה שעובדן כו' שכתב ושיעור עבודה מפורש בברכות ובפסחים כדי מיל שדברי רש"י ז"ל תמוהין במקום ובשיעור במקום כי בברכות לא נזכר דבר משיעור עבודה ובשיעור שרשי' כ' מיל ובפסחי' מפורש ד' מילין כו':

**דהנה** יש לדקדק עוד אמאי לא ציין רש"י ז"ל בנדה נ"ה. גם לסוגי' דחולין קכ"ב: כמו שציין לברכות ופסחים ואדרבה מהנראה שסוגי' דחולין היא מקור ומתני' דוכלן שעיבדן או שהילך בהן כדי עיבודה טהורין חוץ מעור אדם ע"ש עוד יש לדקדק אחר שנציע גמ' דפסחים וחולין בשינוי נוסחאות ושמות תנאים ואמוראים שביניהם דז"ל גמ' דפסחים מ"ו ע"א בצק החרש אם יש כיו"ב שהחמיץ ה"ז אסור כו' אם אין שם כיו"ב מהו א"ר אבוהו א"ר שמעון בן לקיש כדי שילך אדם ממגדל נוניא לטברי' מיל וא"ר אבוהו אר"ל לגבל ולתפילה ולנט"י ארבעה מילין א"ר נחמן אייבו אמרה ומשמי' דר' ינאי וארבעה אמר בה וחדא מיניהו עיבוד דתנן וכולן שעבדן או שהילך בהו כדי עבודה טהורין חוץ מעור אדם וכמה כדי עבודה א"ר אייבו א"ר ינאי כדי הילוך ארבעה מילין א"ר יוסי בר' חנינא ל"ש אלא לפניו אבל לאחריו אפי' מיל אינו חוזר א"ר אחא ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר כו' וצ"ב מה בא ר' נחמן לחדש דאייבו משמי' דר' ינאי אמרינהו גם להני שלש ראשונות לגבל ולתפילה ולנטי' ולא ר' אבוהו אר"ל ואי לאשמעינן שהוסיף גם עיבוד לא הוי"ל למימר משמי' רק עיבוד לחוד דמה נפק"מ אי ר' אבוהו אר"ל אמר להו להני שלש הראשונות או אייבו משמי' דר' ינאי אחר שכבר

הוזכרו ונפרטו לעיל גם מנ"ל לריובר"ח לחלק בין לפניו ולאחריו, ולר' אחא לפרש דפחות ממיל חוזר, ויותר צ"ב דבחולין קכ"ב: א"ר הונא א"ר ינאי ארבעת מילין לגבל ולתפילה ולנט"י ואמר ר' נחמן אייבו אמרה כו' דהשינוי הוא בשתים נגד גמ' דפסחים דבעה"מ הוא ר' אבוהו אר"ל ובחולין ר' הונא א"ר ינאי ובדברי ר' נחמן דאייבו מעצמו בשיטתי' אמרה בעוד שבפסחים א"ר נחמן דאייבו משמי' דר' ינאי אמרה להא דעיבוד, גם כבר העיר הב"ח באו"ח סי' תנ"ט ובגליון הש"ס בירוש' פ"ג דפסחים הל' ב' דבירוש' אמתני' דבצק החרש חם יש כיו"ב שהחמיץ ה"ז אסור הנ"ל א"ר עולא א"ר תנינא ל"ה שם אחר שהחמיץ כיו"ב עד היכן עד כדי הילוך ארבעת מיל נגד מימרא דר' אבוהו אר"ל בבבלי דעד כדי הילוך מיל:

**והנה** החת"ס בתשו' חאו"ח סי' קצ"ט העיר מכ"מ בש"ס דשיעור שעה שזכרו חכז"ל ל"ה אצלם תמיד מושג לציין זמן מוגבל ומצומצם כדרכינו כיום לשעה בת ששים מינוטען רק מושג משתנה כפי כל ענין וענין לפעמים כמושג ומוגבל דידן שיעור שהיית חלק י"ב מהיום בשעות שוות ולפעמים שיעור חלק משעות זמניות ולפעמים שיעור שהיית מיל ולפעמים אף שיעור רגע כ"ד התרגום ע"פ ואכלה אותם כרגע כשעה כו' וכבר העיר הכו"פ בסי' ס"ט בדברי התה"ד דשיעור מליחה שיעור שעה שהוציאו הרב ז"ל מגמ' דפסחים דבע"פ מקדימין עשיית התמיד שעה כדי שתהי' שעה אחת פנוי' לצליית פסח דמשמע דשיעור צלי שעה וע"כ גם במליחה משערין כמו צלי כו' ובשיעור הילוך מיל דהיא להרמב"ם שיעור חצי שעה בקרוב במליחה כבצלי' דכמאכל בן דרוסאי נפלט כל דמו משא"כ פסח דנצלה כלצרכו הוי' שיעורו שעה כו'. ומש"כ בפלוגתת הרמב"ם והתה"ד בשיעור מליחה עפ"י מה דאמרי' דצלי שיהי' נפלט כל דמו שיעורו אם נצלה כמאכל בן דרוסאי וכיון דצליתו היה שיעור שעה א"כ מאכל בן דרוסאי לדעת רוב המחברים הוא חצי צליתו ושיעורו א"כ חצי שעה וה"ה במליחה ומכוון זה כשיעור של הרמב"ם ואולם לדעת רבוותא הסוברים דמאכל ב"ד הוא שליש צליתו ואם בשליש שעה נצלה שיפלוט כל דמו אף במליחה סגי שליש שעה כו' באמת כיון לשיטת הרמב"ם בפ"ט משבת דמאכל ב"ד הוא חצי צליתו מביאו הב"י בטור יו"ד סי' קי"ג ולשיטתי' שיעור מליחה ומיל היא באמת קרוב לחצי שעה ולפלא שלא הביא בעצמו שיטת הרמב"ם בזה ולשיטת רש"י ורשב"א אמנם דשיעור מאכל ב"ד היא שליש שעה ולפי"ז י"ל הא בשבת כ' א"כ דגם שיטת רש"י דשיעור מליחה הוא קרוב שליש שעה ולפי"ז י"ל הא דבפסחים נ"ח ע"א פליג רבא אריב"ל דנפק"ל מבין הערבים חלקהו לבין שני ערבים ב' שעות ומחצה לכאן ובשומ"ל ושעה אחת לעשייתו כו' מהא דבע"פ נשחט בשבע

ומחצה כו' ואי ס"ד בשמנה ומחצה דאורייתא היכא מקדמינן לי' אלא אמר רבא מצותו משינטו צללי ערב מעידנא דמתחיל שמשא להעריב בשאר ימות השנה דאיכא נדונ"ד ועלי' השלם מאחרינן לי' תרתי שעין ועבדינן לי' בשמנה ומחצה בע"פ דאיכא פסח אחריו מקדמינן לי' לשבע ומחצה חל ע"פ להיות בע"ש דאיכא נמי צליתו דלא דחי שבת אוקמינן לי' אדינא בשש ומחצה כו' וכבר הק' הצל"ח והאור חדש דהרי גם בפסח כ' בין הערבים כבתמיד משו"ה לא קאמר ריב"ל דמדאורייתא בכל השנה זמן שחיטת התמיד בח' ומחצה ורק בע"פ למש"כ הרמב"ם בפ"א מתמידין שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות כו' ועכ"פ צריכין עוד חצי שעה ושיעור זמן הקרבת התמיד שעה והיינו שלש שעות ומחצה וע"כ אף אי בע"פ זמן שחיטת התמיד בשבע ומחצה הוי' חמש שעות אחר חצות ונשאר עוד שטה אע"כ בחל ע"פ בע"ש צריכין עוד שעה לצלותו ואף למש"כ באו"ח מספרים שדעת הרמב"ם על שלש שעות לג' כתות י"ל עפ"י ס' התב"ש ממתני' שבת כ'. משלשלין את הפסח בתנור ע"ש עם חשיכה דלא בעינן שעה לצליתו ואף להרמב"ם דכמב"ד חצי צליתו ל"צ רק חצי שעה דאיכא כו', גם סיומא דרבא בין בחול בין בשבת היא לכאורה ללא צורך לקושיתו, גם דברי רש"י בד"ה אלא אמר רבא מדאורייתא כל שש שעות אחרונות כשרות סותרים לדבריו בסוף הדיבור שסיים מכי ינטו צללי ערב דהיינו מחצי שבע כו' וחצי שש וחצי שבע היא עומדת באמצע הרקיע וגם התוס' בד"ה מוקמינן העירו מיומא כ"ח ע"ב דפריך ונשחטי' מכי משחרי כתלי פי' מתחילת שבע והתם משני משום דלא מכווני' וזה אין תי' רק לדידן אבל לא בטעמא דקרא. ונ"ל דביומא כ"ח ע"ב א"ר ספרא צלותא דאברהם מכי משחרי כותלי א"ר יוסף אנן מאברהם ניקם וניגמר כו' ארב"א ר' יוסף הכי קשי' לי' חל ע"פ להיות בע"ש נישחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה ונשחטי' מכי משחרי כותלי' ומאי קושי' ודילמא כותלי ביהמ"ק בשש ומחצה משחרי כו' ובברכות כ"ו ע"ב פליגי ר' יוסי בר' חנינא וריב"ל דר"י ברח"א תפלות אבות תקנום ואסמכונהו רבנן אקרבנות וריב"ל אמר תפילות כנגד תמידין תקנום כו' מ"מ תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בה"ע קרב והולך עד הערב ר' יהודא אומר עד פלג המנחה כו' ואיזהו מנחה גדולה משש שעות ומחצה (פי' רש"י דאמר מר בפסחים צ"ד ע"א חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם באמצע הרקיע כו') מנחה קטנה מט' שעות ומחצה כו' ואמנם בירוש' ברכות מוחלפת השיטה דריב"ל אמר תפילות אבות תקנום ולרבנן כנגד תמידין תקנום ע"ש ובירוש' ר"פ תמיד נשחט בתר דמייתי הש"ס לימודא דריב"ל מבין הערבים חלקהו לבין שני ערבים כבבלי הנ"ל פריך שבק ריב"ל רישא ואמר סיפא (כיון דעיקר הלימוד

דחלקהו אתי' לן מפסח דכ' גבי' בין הערבים ובערב ודרשינן לפסח שקרב בתשע ומחצה ומיני' ילפינן נמי לתמיד דכ' בי' נמי בין הערבים דקרב בט' ומחצה לא הוי"ל למשבק רישא דברייתא דפסח ולמנקט סיפא לחודא) כו' ריב"ל אמר תפלות מאבות למדו שפי' מדאמרי' הכא חלקהו ודוקא לתשע ומחצה ולא יותר ע"כ דתפילות לאו כנגד תמידין תקנו כיון דתנן דתפלת המנחה עד הערב כו' ותמיד של בה"ע לא קרב רק בתשע ומחצה ע"כ דתפלות מאבות למדו ולא מתמידין דתלי' זב"ז אי אמרי' חלקהו דוקא ותמיד לא קרב רק בט' ומחצה ע"כ דתפילות אבות תקנום וע"כ אף תפילת המנחה עד הערב משא"כ אי חלקהו לאו דוקא ואף תמידין קרבין והולכין עד הערב י"ל תפילות כנגד תמידין תקנום ותפילת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בה"ע קרב והולך עד הערב. והנה בפסחים צ"ד ע"א פריך הש"ס תיובתא לרבא דקתני דמדבריות וימים ונהרות מחזיקות י"א שיעורו ישוב כו' מברייתא דעגלה בצפון כו' ושבחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל האדם כו' וע"כ צ"ל דל"ל לרבא הך ברייתא דעגלה בצפון כו' א"כ ממילא דל"ל לרבא נמי דמנחה גדולה מששה שעות ומחצה ומעלה שפי' רש"י מהא דפסחים צ"ד ע"א דחצי שש וחצי שבע כו' כנ"ל ורק אי נימא כנראה מסוגי' דפסחים הנ"ל דל"ל חלקהו מה"ת כדפליג התם אריב"ל ולדידי' שפיר י"ל דתפילת המנחה עד הערב שהרי תמיד שבה"ע קרב והולך עד הערב אף דתפילות כנגד תמידין תקנום כו' מנחה גדולה מששה שעות ממש הן. והנה בירוש' א"ר נתן בכל יום ויום תמיד נשחט בשמנה ומחצה וקרב בט' ומחצה מהו בכל ע"פ ופסח (דפי' דר"נ פליג על מתני' וסובר דגם בע"פ ובכל ע"פ וע"פ לא נשחט התמיד קודם שמונה ומחצה דחלקהו הוא בדוקא א"ר יוסי טעמי' כדי ליתן חצי שעה בין כת לכת [דהפסח נשחט בשלש כתות ול"צ לכל כת רק חצי שעה לשחיטתו ולהקטר אימוריו ולג' כתות צריכין שעה וחצי א"כ מט' ומחצה נשארת עוד שעה אחת לצלי'] ואמנם לשיטת הרמב"ם דצריכין עוד חצי שעה לשיעור מליחה קודם הצלי' חסר בזמן חצי שעה ובשלמא לשיטת התה"ד דל"צ לשיעור מליחה רק ח"י מינוטען י"ל דבחצי שעה דשחיטה והקטרת אימוריו דמולחין האימורין למזבח דכל קרבן טעון מלח מוצאין גם שהות ח"י מינוטען למליחת הכבד ובני מעיים עכ"פ כבתוספ' פסחים ע"ד ע"א ד"ה כבלעו ע"ש משא"כ לשיטת הרמב"ם וצ"ל כס' הבכ"ש הנ"ל דמשלשלין את הפסח לכתחילה בתנור בע"ש עם החשיכה ודי בחצי שעה כשיטת הרמב"ם דמאכב"ד היא חצי צליתו כנ"ל וע"כ פי' רש"י שפיר בלימודא דריב"ל בפסחים נ"ח ע"א מבין הערבים דחלקוהו דהיינו משש שעות ולמעלה כו' ולא י"ק גם קושי' הצל"ח דמנ"ל לרבא לחלוק על ריב"ל גם בזמן דלריב"ל משש שעות ולמעלה ולרבא מחצי שבע

כיון דלריב"ל חלקהו דוקא צ"ל דסובר תפילות אבות תקנום ובה"ע היא משש ולמעלה כנ"ל ולא קשה גם קושי' הצל"ח הנ"ל הא גם בפסח כ' בה"ע וע"כ מקדמינן כדי לקיים בשניהם בין הערבים דאהקרבת כל הפסחים צריכין שתי שעות ומחצה ושעה אצלי' בע"ש בע"פ שהם ג' ומחצה ושתי שעות ומחצה לתמיד שהם ששה שעות האחרונות של יום כו' דאכתי יהי' חסר חצי שעה למליחה לשיטת הרמב"ם כנ"ל. ואף לס' הבכ"ש למעט חצי שעה בצלי' י"ל דס"ל לרבא כר' יוסי דאי נימא כמו לר"נ וחלקהו דאורייתא ל"צ להקדים כלל אף אי משום ביה"ע דפסח משום דס' דלכל השלשה כתות די בחצי שעה לכל כת ושעה לצלי' שהם שני שעות ומחצה עם השלשה שעות ומחצה הראשונות הם ששה שעות האחרונים של יום וע"כ מק' רבא לריב"ל ומסיק בין בחול בין בשבת כלישנא דר' נתן בירוש' הנ"ל בכל יום ויום תמיד קרב בשמונה ומחצה כו' מהו בכל יום בכל ערב פסח ופסח כו' כנ"ל ואי ס"ד בח' ומחצה דאורייתא היכי מקדמינן לי' כלומר למה לקדמי' ול"ק קושי' הצל"ח וי"ל גם ק ושי' מהרש"א ז"ל שמבי' שם הצל"ח שהיא כעין קושי' הירוש' הנ"ל עפי"ז האופן ודו"ק. ומוכרח רבא לתרץ ולהוכיח מדמקדינין לשבע ומחצה כו' דע"כ ד דרשא דחלקהו לבה"ע לאו דרשא דאורייתא היא כהוכחה הנ"ל כמו דאמרינן נמי בברכות כ"ו ע"ב הנ"ל דתפילת המנחה עד הערב מפני שתמיד של ביה"ע קרב והולך עד הערב ומינה דמנחה גדולה בששה שעות ומחצה כפי' רש"י עפ"י גמ' דפסחים צ"ד ע"א דחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כו' ולעולם י"ל שפיר דתפילה כנגד תמידין תקנום וכשיטתי' דריב"ל בבבלי ברכות לעיקר ולא כחילוף שיטתי' דריב"ל בירוש' ולאשר אמנם שיטת רבא עפ"י תיובתא דגמ' דפסחים צ"ג ע"א הנ"ל אהא דקתני דמדבריות וימים ונהרות כו' מברייתא דעגלה בצפון כו' ושבחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כו' דלא כהך ברייתא ע"כ דכוונת רבא למשכא גברא לגברא לפרש הך לימודא אליבא דריב"ל משיטתי' הכא בבבלי פסחים לשיטתי' בבבלי ברכות כ"ו ע"ב הנ"ל דס' תפילות כנגד תמידין תקנום וממילא דאית לי' לריב"ל לפי"ז נמי ברייתא דעגלה בצפון כו' ודבחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כו' וע"כ שפיר אין סתירה בדברי רש"י מתחילת דבריו לסוף דבריו כמו שהק' הצל"ח הנ"ל דבתחילת דבריו אלא אמר רבא שהיא שיטת רבא בעצמו שפיר כתב רש"י לפרש דלרבא לשיטתי' דאיתותב בתיובתא בדף צ"ג ע"א מברייתא דעגלה בצפון כו' ושבחצי שש וח"ש חמה עומדת בראש כל אדם כו' כנ"ל ס"ל דמדאורייתא כל שש שעות אחרונות כשירות אבל לאשר הך מסקנה לאו אליבא דרבא לשיטתי' בדוקא הוא אלא כדי למשכא גברא לגברא ודריב"ל הוא דתפילות כנגד תמידין תקנו ותפילת המנחה עד הערב שהרי

תמיד של בה"ע קרב והולך עד הערב ומנחה גדולה משש שעות ומחצה שפי' רש"י שם משום דחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כו' שפיר פי' רש"י ז"ל גם הכא בסוף דבריו הכי כנ"ל.

**ועפי**"ז נוכל להבין שינוי שקו"ט דרבא להקשות ביומא כ"ח ע"ב אליבא דר' יוסף א"ר ספרא דצלותי' דאברהם מכי משחרי כותלי (כפי' רש"י מתחילת שבע שעות) מדתנן חל ע"פ להיות בע"ש נשחט התמיד בשש ומחצה וקרב בשבעה ומחצה ונשחטי' מכי משחרי כותלי כו' ובפסחים נ"ח ע"א בקושיתו אריב"ל דחלקהו דאורייתא כו' מק' מע"פ נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת כו' ולא מק' נמי כביומא מחל ע"פ להיות בע"ש כו' משום דביומא אזלא קושית ר' יוסף על ר' ספרא דצלותי' דאברהם מכי משחרי כותלי דזהו כריב"ח בברכות כ"ו ע"ב דתפילת אבות תקנום ובטעמא י"ל דמוכרח לומר הכי משום דאין לומר דתפילות כנגד תמידין תקנו משום דקתני ותפילת המנחה עד הערב ואילו תמיד לא קרב אלא בתשעה ומחצה ולא יותר דחלקהו דביה"ע הוא דאורייתא לדידי' וע"כ דאבות תקנום וזמנו מתחילת שבע ושיטת ר' יוסף לפי מש"כ התיו"ט בפ"ק דסוטה לתרץ קושי' התוס' שם דף י"א ע"א הנ"ל באות א' ממרגלים שבאמת מפני מידת טובה המרובה ממידת פרעניות הוצרך הפרעניות להתאחר כ"כ וראיתו מסוטה ו' ע"א דלר' ששת בין לרבי דאמר שם דזכות תולה כו' אלא מתנוונה כו' ובין לרבנן נמי מתנוונה מה"ט דאי"ל מרובה מידת טובה ממידת פרעניות ור' יוסף סבר דלרבנן לא הוי' מתנוונא ע"ש וכיון דל"ל לר' יוסף כללא דמרובה א"כ ע"כ לדידי' שעה דוקא מצומצמת היא ולא חצי שליש או רביע כבתוס' ד"ה מרים הנ"ל א"כ לר' יוסף דפסח נשחט בשלש כתות ע"כ דשעה לכל כת דוקא הוא וכשיטת הרמב"ם בפי"א מתמידין דהיה צריך שלש שעות להקרבת כל הפסחים הנ"ל ומשו"ה הוכרח להק' רק מחל ע"פ להיות בע"ש דקרב התמיד בשבע ומחצה דאיכא שעה וחצי' מכאן וג' שעות לפסח ושעה לצלי' וחצי שעה למליחה שהם ארבעה וחצי לכאן מכוון ממש שש שעות האחרונות של היום דאף שא"צ להקדים לשעה ששית ממש דדי לומר מחצי שעה שבעה לגמור כל עבודת היום כנ"ל מ"מ כיון דמצה"ד לא היה לי' לאקדומי' לתמיד מתשעה ומחצה דחלקהו דבין הערבים דאורייתא הוא כנ"ל ורק משום דגם ערב וביה"ע דפסח היא נמי מה"ת עבדינן שניהם ומקדימין כנ"ל מ"מ כיון דצלותי' דאברהם מכי משחרי כותלי ותפילת אבות תקנום אמאי לא נקדים נמי מכי משחרי כותלי וזה יתכן למאן דל"ל דכנגד תמידין תקנו ל"ל נמי ברייתא דעגלא בצפון וחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כדרבא כנ"ל דאיתותב מהך ברייתא משום דס"ל

כעולא בדף צ"ג ע"א דשיעור מיל היא קרוב לחצי שעה כשיטת הרמב"ם בשיעור מליחה ושעה דוקא הוא ויבואר אי"ה לפנינו, אי נמי י"ל שרצה לכוון אשיעור מליחה לכתחילה לשיטת התה"ד שעה שלימה כמו צלי כברמ"א סי ס"ט והק' שפיר דלאקדומי לתמיד מכי משחרי כותלי בשעה ששית ושעה להקרבה, וג' שעות דהקרבת הפסח, ושעה דמליחה לכתחילה, ושעה לצלי' הוי' שש שעות כו' משא"כ בסוגי' דפסחים דמק' אריב"ל דס"ל דכנגד תמידין תקנום בברכות כ"ו ע"ב כנ"ל וכיון דקתני התם דמ"מ תפילת המנחה עד הערב מפני שתמיד של ביה"ע קרב והולך עד הערב דע"כ דס"ל בלא"ה דדרשא דחלקהו לאו דאורייתא היא ומנחה גדולה ע"כ לדידי' משש שעות ומחצה כפי' רש"י משום דס"ל כברייתא דחצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם כו' כנ"ל א"כ בלא"ה ל"ה יכול להק' עלי' מחל ע"פ להיות בע"ש כו' דנשחטי' מכי משחרי כותלי משעה ששית ממש כיון דס"ל כברייתא דחצי שש וח"ש חמה עומדת בראש כ"א כו' דכנגד תמידין תקנו כנ"ל אלא בלא"ה ל"ה יכול להקשות הכי דבברכות ל"ב ע"ב אריב"ל חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפילתן שנא' אשרי יושבי ביתך ושצריכין לשהות שעה אחת אחר תפילתן נפק"ל מיודו לשמיך ישבו ישרים א"פ ומהרש"א בח"א כ' נמי דמעוד יהללוך סלה איתרבי לי' שעה שלימה ובמג"א סי' צ"ג כתב הר"י הוכיח מגמ' זו דאע"ג דאמרי' בכ"מ שעה פי' שעה מועטת הכא פי' שעה אחת מי"ב ביום כו' א"כ גם בשיעור הקרבת הפסח בג' כתות כר' יוסי בירוש' פסחים הנ"ל ס"ל דחצי שעה לכל כת והיינו שעה וחצי ושעה דצלי' ולמליחה או שליש שעה או אפי' חצי ולא בעינן לכל עניני דפסח יותר מן קרוב לשלש שעות ושעה להקרבת התמיד הרי ארבעה וע"כ כיון דנשחט בשבע ומחצה נשארת חצי שעה אף לחוש לכתחילה לשעה שלימה לשיעור מליחה כס' התה"ד הנ"ל בפרט דלשיטתי' י"ל בשיעור מליחה רק שליש שעה י"ח מינוטען כנ"ל וע"כ מק' היכא מקדמינין לי' דאף אי יקריבו לתמיד בתשע ומחצה ושעה וחצי דהקרבת הפסח הרי חמש ונשארת שעם למליחה דשליש שעה ולצלי' דמשלשלין את הפסח בתנור כנ"ל ולא כדמק' ביומא כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל בשני תירוצי התוס' בפסחים ע"ד ע"א ד"ה כבלעו כך פלטו אקושיתם מחולין קי"א ט"א דשרינן כבדא עילוי בשרא בדיעבד והכא גבי פסח בעי למשרי לכתחלה אע"ג דבני מעיו בתוכו ואיכא נמי כבד כו' דגבי פסח לא רצו להחמיר כו' ואפי' מאן דאסר בכבדא עילוי בישרא ל"ק לי' מתני' דפסח מדרבנן אסר ובפסח לא החמירו אי נמי הוא יעמיד כגון שמלח ב"מ מליחה גמורה כו' דבגמ' מסיק הכא ע"ב דגם לרבא ס"ל דאמרי' כבולעה כך פולטה ולמש"כ בכו"פ רי' סי' ס"ט לפרש סוגי' דמנחות כ"א ע"א דלרבא דם

שבשלו מה"ת אסור דאף דאיתבי' אביי מהא דתנן הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו דחייב ומשני' לי' רבא לחלק בין הקפה באור דלא הדר פטור להקפה בחמה דהדר חייב והק' לו אביי בחמה נמי נימא דפטור הואיל ואידחי אידחי כדר' יוחנן דדם שקרש ואכלו אמרי' הואיל ונדחה ידחה א"ל כאן בחטאות החיצונות וה"ה לשל חולין חייב כו' ורבא דידי' אמר אפי' בחטאות הפנימיות ואכלו חייב הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצוניות כו' וה"ה בחולין כדתנן הקפה את הדם ואכלו חייב ובחולין ק"כ ע"א מוקמינן לה לר"ל דוקא ומשום דאחשבי' דאילו לר' יוחנן פטור דהואיל ונדחה ידחה ורש"י פי' התם דחייב אפי' בהקפה הקדישו ע"ג האור כשיטתי' דדם שבישלו חייב והתוס' באמת פי' האור דדוקא בהקפהו בחמה מיירי כו' ט"כ דאין לומר לשיטת רש"י דדם שבישלו מה"ת אסור כתי' התוס' דלהתוס' רק מדרבנן אסור ע"כ לא החמירו בפסח משום דכ' ראשו על כרעיו ועל קרבו וי"ל עפ"י ס' הצל"ח במימרא דר"ח בפסחים מ"א ע"א דהמבשל בחמי טברי' בשבת פעור פסח שבשלו בחמי טברי' חייב אמר רבא מאי חייב דקאמר דקא עבר משום צלי אש כו' דה"ה די"ל בסברה זו לאיסור מליחה בק"פ דמליח כרותח דצלי אבל ל"ה תוי' צלי אש רק צלי מחמת ד"א וקאי לרבא וכ"כ בהא דילף לה ר"ע טעם כעיקר מגיעולי נכרים בסוגי' דפסחים שהק' תוס' מנ"ל מנזיר שהרי יש היתר לאיסורו כו' משמע דס"ל לר"ע דם שבשלו מה"ת אסור דאל"כ יק' כעין קושי' התוס' דם מנלן דטעם כעיקר הא יש היתר לאיסורו אם בשלו כס' הכו"פ שם אמנם בגמ' הכא דחה דאפי' אי ל"א כבולעו כך פולטו שאני התם כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל מידב דייבי ובאמת שעפי"ז י"ל דברי רש"י בחומש פ' בא בפסוק ראשו על כרעיו שפי' שנותן בני מעיו לתוכן לאחר הדחתן והק' עליו הרא"ם למה הכריע כריוה"ג נגד ר"ע במתני' כו' שאף שמדהרמב"ם בפ"ח מהל' ק"פ הל' שכייל בחדא הלכה צלהו ע"ג סיד כו' או חמי טברי' ה"ז אסור שאין זה צלי אש כו' שהיא מימרא דר"ח ורבא בדף מ"א ע"א הנ"ל וכיצד צולין אותו תחבו מתוך פיו כו' ותולה כרעיו וב"מ בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול הוא כו' כר"ע במתני' ע"ד ע"א ומשמע דמפרש טעמי' דר"ע משום שזהו כמין בישול ולא צלי אש, מ"מ בדעת רש"י י"ל שמפרש טעמא דר"ע משום דס' דם שבישלו מה"ת אסור כאשר העיר בזה גם הצל"ח ול"ל לר"ע דין כבולעו כך פולטו ואפי' אי נימא דאית לי' טעם כבכ"פ לא שרי גבי כבדא עליו בישרא רק בדיעבד כבתוס' ד"ה כבכ"פ ולאשר דחינין בגמ' הכא דאף אי ל"א כבכ"פ כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל מידב דייבי כיון דאין מולחין הפסח ואין איסור מחמת רותח דמליחה ולא מחמת צלי אש י"ל קרא דראשו על כרעיו על קרבו שנותן ב"מ לתוכו לאחר

הדחתן מטעם כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל כו' ול"ק קושי' הרא"ם עליו ועפי"ז היא דכ' התוס' בתי' הראשון דמטעם כבכ"פ ל"ה שרי גבי כבד אלא בדיעבד והכא גבי פסח בעי למשרי לכתחילה גבי פסח לא רצו להחמיר משום דכ' ראשו על כרעיו על קרבו ואפי' מאן דאסר כבדא עילוי בישרא ל"ק לי' מתני' דפסח דמדרבנן אסור כו' שכוונתם להנ"ל לפי' רשיי בחומש דע"כ דלא הכריע רש"י ז"ל נגד ר"ע דהלכה כר"ע מחביריו אלא משום דפי' בטעמא דר"ע משום דם שבשלו ול"א כבכ"פ ואפי"ה גבי כבדא עילוי בישרא שרינין בדיעבד משום דדם מישרק שריק ומה"ת לא מצינו חילוק בין לכתחילה לדיעבד והכא גבי פסח בעי למשרי אף לכתחילה משום דכ' ראשו על כרעיו כו' וע"כ משום דאמרי' נמי כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל מידב דייבי כנ"ל וזה י"ל לרבא לשיטתי' דפריך אריב"ל בדף נ"ח ע"א כיון דחלקהו דאורייתא היכי מקדמינין לי' וכר' נתן בירוש' דאף בע"פ שחל בע"ש פליג דיקרב בט' ומחצה דעל הקרבת הפסח בג' כתות ל"צ רק שעה ומחצה ושעה על צליית הפסח כיון דל"צ למלחו אף אי ס"ל דם שבשלו דאורייתא כנ"ל ואליבא דר"ל ומוכח דגם לר"ל שעה לאו דוקא הוא אלא חצי שליש ורביע כנ"ל ולתי' השני' כ' א"נ הוא יעמיד כגון שמלח ב"מ מליחה גמורה כו' דגם לפסח בעי מליחה כקושית רבא אליבא דר' יוסף בסוגי' דיומא הנ"ל מכדי צלותי' דאברהם מכי משחרי כותלי ניעבדי' בע"פ שחל בע"ש בשש דבעינן שעה להקרבת התמיד ושלש שעות להקרב ק"פ בשלש כתות שעה למליחה ושעה לצלי' כנ"ל ועי' בשעה"מ פ"ה הכ"ד מה' חמץ:

**והנה** החק יעקב באו"ח סי' תנ"ט האריך בד' הרמב"ם בשיעורי הנ"ל דהיא משום דפוסק כעולא בפסחים צ"ג ע"ב דאמר מן המודיעים לירושלים ט"ו מילין הוי ס"ל כר' יוחנן דמהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה ה' מילין משקיעת החמה עד צה"כ ה' מילין פשו לה תלתין ט"ו מצפרא לפלגא דיומא וט"ו מפלגא דיומא לאורתא כו' א"כ שיעור מיל חלק שלשים מי"ב שעות דיום עולה לזמן כ"ד מינוטען ולר' יהודא דל"ב מיל מהלך אדם מצפרא לאורתא וקודם הנץ ואחר השקיעה ד' מיל וד' מיל הוי שיעור מיל חלק ל"ב מי"ב שעות היום שהם כ"ב וחצי מינוטען והוא מד' המ"מ בפ"ק דברכות ותויו"ט פ"ג דפסחים ושם מייתי הא דר' תנינא דאמר לדידי חזי לי ההוא אתרא והוי' חמשא מילין דמינה נפק"ל דמעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין דכ' וכמו השחר עלה וגו' השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה כו' דמשמע דגם ר' חנינא ס"ל כוותייהו ולדעת הת"ה ומהרי"ו דשיעור מיל הוא י"ח מינוטען החשבון הוא ע"ז הדרך דמפרשינן הא דמהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות שהם ארבעים מיל בזמן י"ב שעות שהם שבע מאות ועשרים מינוטען שחלק ארבעים הוא י"ח מינועטן כו':

**ובשבת** ע"ט ע"א בעי מני' רבא מר' נחמן המוציא עור לעבדו בכמה א"ל ל"ש ופריך מהא דאר"ח ב"א משמי' דעולא שלשה עורות הן עור מצה (כמשמעו דלא מליח ולא קמיח ודלא עפיץ) עור חיפה (דמליח ולא קמיח ולא עפיץ) עור דיפתרא (דמליח וקמיח ולא עפיץ) קתני מיהת כו' אלמא דשיעור שאינו מעובד נפיש כו' ובגיטין כ"ב כ' התוס' הא דלא חשוב ארבעה עורות עד שיעשה קלף משוה דקלף לאו עור הוא והני ג' עורות דחשיב כולן עדיין עור הן כו' א"כ לעולא מתני' דחולין קכ"ב ע"א דוכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין צריכין לפרש שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה היינו שתהא העור מעובדת במליח וקמיח ועפיץ וכל עיבוד באחת מאלו צריכה שיעור שהייה להוציא העור משמה הקודם כמליח להוציאה משם עור מצה לשם עור חיפה וקמיח להוציאה משם עור חיפה לשם עור דיפתרא ועפיץ להוציאה משם עור דיפתרא ואף שעדיין לא נקרא קלף אלא עור כבר ניטהר מטומאה או להלך בהן כדי שיעור שהיית עבודות אלו השלשה מליח קמיח ועפיץ וא"כ ע"כ עלינו לקבוע צמצום ומושג לשיעור שהיית אלו השעות בשלש עבודות עיבוד העור לטהרה ולקבוע כל שעה שהיית כדי עיבוד עבודה אחת מאלו השלשה לשיעור מיל לכל אחת מהן והיינו שלשה מילין ולאשר לעולא לשיטתי' שיעור מיל הוא כ"ד מינוטען יהי' שיעור שלש מיל שבעים ושתים מינוטען מכוון לעולא ולשיטתי' דשלש עורות הן כו' ושיטתי' בפסחים צ"ג ע"ב בשיעור הילוך מיל הנ"ל לשיעור פי' מתני' דחולין הנ"ל וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין כו' לשלשה מילין דהם ע"ב רגעים, כשיעור ד' מילין דמפרש אייבו שם ובפסחים לשיטת הת"ה ומהרי"ו בפי' דמהלך אדם בינוני ביום כו' הנ"ל לשיעור הילוך מיל ח"י מינוטען שמכוון שיעור ארבעה מיל דעיבוד דאייבו לדידהו נמי לשבעים ושתים מינוטען באופן דלחשבון ושיטת עולא שיעור שלשה מילין וחשבון ושיטת הת"ה ומהרי"ו לאייבו בשיעור עיבוד ד' מילין שוין לזמן ושהיית ע"ב מינועטן:

**והנה** שיטת אייבו בזה י"ל ממה דאמר בסוכה מ"ד ע"ב אמר אייבו אל יהלך אדם בערבי שבתות יותר משלש פרסאות כו' וכ' הרמב"ם בפ"ל מהל' שבת שהיא מתחילת היום כו' ובפרמ"ג או"ח סי' רמ"ט תמה טל הש"ע שהשמיט מתחלת היום אחרי שהרמב"ם זכרו דהרי הפי' היא עד קרוב לשליש היום כפי חשבון מהלך אדם בינוני יכול להלך ע"ש ולפי"ז אחר שליש היום א"י להלך אף מעט כו' ובאמת מש"כ עד קרוב לשליש היום כפי חשבון כו' צ"ב דמעשרה פרסאות דמהלך אדם ביום ל"ה ג' פרסאות קרוב לשליש היום רק פחות הרבה וע"כ כוונתו במה שהביא שיטת הרמב"ם דמתחילת היום דוקא דמשמע מעלות השחר משום דהרמב"ם לשיטתי' דפסיק כעולא דמעה"ש עד הנץ

מהלך אדם חמשה מילין ומהנץ החמה עד השקיעה שלשים מיל שהם שלשים וחמש מילין והם תשעה פרסאות פחות מיל אחת א"כ שפיר כ' דלהרמב"ם בשיטתי' הנ"ל הוה שלש פרסאות מתחילת היום, והיינו מעלות השחר עד שקיעת החמה קרוב לשליש היום כפי חשבון מהלך אדם בינוני כו' וע"כ שפיר ודקדק לומר קרוב לשליש היום משום דשלשה פרסאות הם י"ב מיל בעוד שכל שיעור מהלך אדם בע"ש דהיינו עד שקיעת החמה כדהרמב"ם בפ"ה מהל' שבת ה"ג דצריך להדליק נר של שבת מבעו"י קודם שקיעת החמה כו' ובש"ע או"ח סי' רס"א אינו רק לה' מילין וחסר עוד מיל אחד לחשבון שליש ממש א"כ י"ב מיל הוי' מעט יותר משליש היתר הילוך לכתחילה בע"ש כנ"ל ע"כ נקוט לשון קרוב לשליש כו' ובאמת דלר' יהודא דמהלך אדם בי"ב שעות היום ל"ב מילין ומעלות השחר עד הנץ החמה ארבעה מילין כנ"ל שהם ל"ו מילין עד שקיעת החמה והיתר הילוך לכתחילה בע"ש להנ"ל הוי' שיעור ג' פרסאות מתחילת היום שהם י"ב מילין שליש היום ממש ואמנם מדהפרמ"ג הנ"ל בפי' דג' פרסאות הוי' קרוב לשליש היום משמע דאייבו כעולא ס"ל בשיעור הילוך מיל שהוא כ"ד מינוטען כנ"ל באופן שי"ל דה"ט דהש"ע לא הזכיר ג"כ מתחילת היום משום דשיטת הש"ע נראה כשיטת הת"ה והרי"ו דשיעור הילוך מיל הוא י"ח מינוטען א"כ שיעור מהלך אדם ביום ארבעים מילין מהנץ החמה עד השקיעה ושיעור י"ב מילין שהם ג' פרסאות אינו קרוב כ"כ לשליש היום אף מהנץ החמה וכ"ש מתחילת היום דל"ש כלל לשיטתי' כנ"ל וע"כ השמיט הש"ע מתחילת היום ול"ק קושיתו:

**והנה** בחולין קכ"ב ע"א אמתני' דאלו שעורותיהן כבשרן עור אדם כו' וכולן שעבדן או שהילך בהן כו' אמר עולא ד"ת עור אדם טהור ומ"ט אמרו טמא גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין ואיכא דמתני לה אסיפא וכולן שעבדן כו' א"ר עולא ד"ת כו' מאן דמתני לה אריש כ"ש אסיפא ומאן דמתני אסיפא אבל אריש טומאה דאורייתא וכ' התוס' דהשתא חשוב לי' עור אין גזעו מחליף משום דמקומו נעשה צלקת על בשר כו' ובד"ה עור אדם טהור כ' דטהור משום דל"ה דומיא דעצם אדם דעור גזעו מחליף כו' והנה כ"ז דוקא לר' יוחנן דנפק"ל בנדה נ"ה ע"א מקרא דאו בעצם אדם דדומי' דעצם בעינן כו' מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף כו' והרי עור דגזעו מחליף ותנינן אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ומשני האיתמר עלה ד"ת עור אדם טהור כו' ואיכא דאמרי הרי עור דאין גזעו מחליף וא"ר עולא ד"ת עור אדם טהור ומשני כי איתמר דעולא אסיפא איתמר. וכולן שעבדן כו' והרי בשר דגזעו מחליף וטמא בשר נעשה מקומו צלקת כו' אבל לר"ל דנפק"ל התם מלכל טומאתו לכל טומאות הפורשות ממנו לבשר המת דמטמאין

לחין כובשין כו' פריך בגמ' מכל שבמת מטמא חוץ מן השינים והשער והצפורן ובשעת חבורן הכל טמא אלמא דטהורין כבתוס' שם ד"ה חוץ דלר"ל לחוד פריך ע"ש א"כ איפרך ר"ל בלימודא דקרא דידי' ואין לו לר"ל הוכחה יותר מקרא דעור מטמא כבשרו מה"ת ומתני' דחולין ואלו שעורותיהן כבשרו עור האדם כו' וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור אדם הנ"ל בטומאה דרבנן מייתי כדעולא ד"ת עור אדם טהור כו' ומתני לה ארישא וכ"ש אסיפא ואין לומר דע"כ ממתני' דאהלות דכל שבמת מטמא חוץ כו' הנ"ל אין קשיא ופירכא על ר"ל דעור המת אינו מטמא מה"ת כבשרו משום דא"כ הוי"ל למתני' לחשוב גם עור במיעוטי' דחוץ כמו דממעט השינים והשער והצפורן ומדלא ממעטה מתני' לעור בפי' כהנך ע"כ דס"ל דעור מטמא כבשר המת וה"ה בכלל דכל שבמת מטמא ובאמת שהתוס' בנזיר נ"א ע"א ד"ה תנן כ"כ וז"ל במס' אהלות פ"ג תנן כל שבמת טמא וגם העור אף שבמתני' דאהלות לא נאמרה כלל הך לישנא וגם העור כנ"ל אלא שהתוס' הבינו מעצמם דעור ה"ה בכלל כל שבמת טמא מדלא הבינו לכתוב ולפרש ממעט טור כשינים שער וצפורן כנ"ל ומ"מ מייתי סוגי' דנדה הנ"ל דפליגי בה דאיכא למ"ד דרבנן ואיכא למ"ד דאורייתא חוץ מן השינים והשער כו' שטהורין אף מדרבנן זה אינו די"ל דגם למתני' דעור איה"נ אינה בכלל כל שבמת טמא מה"ת, דריש לקיש בילפותי' מקרא לטומאה מה"ת בא ללמודי' והא דסתמה מתני' ולא מעטה לאור כשינים צפורן ושערות, משום דעור דרכו תמיד להיות בחיבורו למת וה"ה בכלל, המפורש במסקנא קנא התם ובשעת חבורן הכל טמא, כשן צפורן ושערו אבל באמת באינו בחיבורן למת ה"ה כהנך דממעט בפי' דאינהו אין דרכן להיות תמיד בחיבורן לגוף המת ובאמת דבספרא פ' ויקרא בפ' או כי יגע בטומאת אדם ובפ' אמור בפ' לכל טומאתו דאייתי' ר"ל בנדה כנ"ל דריש מיני' אדם זה המת טומאת אדם זה טמא מת טומאתו לרבות זבים וזבות נדות ויולדות אין לי אלא ימי חומרן ימי קולן מנין ת"ל לכל טומאתו באופן שמפירכת הש"ס בנדה אלימודא דר"ל לבשר המת דמטמא לחין כיבשין מקרא דלכל טומאתו:

ממתני' דכל שבמת מטמא כו' שנשארה בלא תשובה ע"כ משמע דלר"ל טומאת עור ל"ה רק מדרבנן משום גזירה שמא יעשה אדם עור או"א שטיחין (ובסדר הדורות מביא מס' גלגול נפשות להאר"י ז"ל שכ' דר"ל היה נשמת שאול בן קיש וזה בן לקיש וזבין עצמו ללודאי כמו שאול זבין גרמי' למות ע"י פלשתים לנפול בידם וכדי להנקם מהם עביד הכי וזה פן ישמחו בנות הערלים ור"ל אמר ללודאי קא חייכת בי כו' וי"ל עפ"י מה שהק' המל"מ סוף הל' אבל בדברי הגמ' סנהדרין י"ט ע"ב תנה את אשתי את מיכל אשר

ארסתי לו במאה ערלות פלשתים דא"ל שאול לדוד אי בעית דאתן לך מיכל זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים אזיל אייתי לי' כו' שאול סבר לא חזי ולא מידי ודוד סבר חזי לכלב ושונרי כו' לשיטת הרמב"ן והרשב"א והרא"ה והש"ע ביו"ד סי' שמ"ט דמת בין ישראל בין עכו"ם אסור בהנאה כו' הא הנך ערלות פלשתים דכ' בהו ויך בפלשתים ותרגום יונתן וקטל בפלשתים הוי איסורי הנאה דמת כו' ורוצה להוכיח מזה דמת עכו"ם מותר בהנאה. ולהנ"ל י"ל דאין ראי' כיון דהנך ערלות רק עור לבד הן בלא בשר אף אי מת עכו"ם אסור בהנאה כישראל שאול סבר דל"ח ולא מידי כיון דעור טמא מדרבנן מגזירה דעולא ודוד סבר חזי לכלבי ושונרי דבעורות קטנות לא גזרו טומאה מדרבנן דליכא חששא דשמא יעשה שטוחין ור"ל כשיטת שאול וכעין זה תי' המל"מ בסופו קושיתו אמתני' דשבת צ"ג ע"ב המוציא כזית מן המת כו' חייב ולא הקשה לו כלל דחזי למה כדמק' בדף ע"ה ע"ב אמתני' דכל הכשר להצניע כו' ולחייב בדם נדה משום דחזי לי' לכלבא ושונרי כו' ותי' דמתני' דהמוציא כזית מן המת איירי בעור המת דליכא איסור הנאה בעור כבתוס' נדה נ"ה ע"א ע"ש שזה י"ל נמי בכוונת הכ' דפן ישמחו בנות הערלים שטעה בטעם גזירת טומאה דרבנן בעור אדם שהיא רק משום שמא יעשה שטוחין משא"כ בערלות וקידושי דוד הוי' קידושין כנ"ל וגם ר"ל בשיטתי' דעור אדם אינו טמא רק מדרבנן אמר ללודאי קא חייכת בי כו'):

**ובפסחים** כ"ב ע"ב מק' והרי שור הניסקל דרחמנא אמר לא יאכל את בשרו ותני' ממשמע שנא' סקל יסקל השור א"י שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה ומה ת"ל י' כו' אין לי אלא באכילה בהנאה מנין ת"ל ובעל השור נקי מאי משמע שב"ז אומר כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואי"ל בהם הנאה של כלום טעמא דכ' ובעל השור נקי דאי מלא יאכל איסור אכילה משמע איה"נ לא משמע ומשני לעולם ל"י איסור אכילה ואיה"נ משמע ובעל השור נקי להנאת עורו הוא דאתא ואיצטריך סד"א ל"י את בשרו כ' בשרו אין עורו לא קמ"ל ולהנך תנאי דמפקי לי' להאי קרא לדרשא אחרינא כו' הנאת עורו מנ"ל נפק"ל מאת בשרו את הטפל לבשרו ואידך את לא דריש משמע דלר' אבוהו דל"י ל"ת ל"ת אא"א וא' איה"נ משמע עור אינו בכלל בשר, וכבר נתעורר בזה במראה הפנים בירוש' בפ"ק דבב"ק ע"א ובערכין ז' ע"ב האשה שנהרגה נהנין בשערה ואמאי איסורי הנאה נינהו אמר רב באומרת תנו שערי לבתי אילו אמרה תנו ידי לבתי מי יהבינן אמר רב בפיאה נכרית וטעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה היא ומיתסר והא מבעי"ל לר' יוסי בר' חנינא שער נשים צדקניות מהו ואמר רבא בפיאה נכרית אי דמחובר בגופה כגופה דמיא כו' (דקי"ל צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף דכ'

ואת כל שללה תקבוץ סנהדרין קי"ב ע"א ורש"י) הכא דמחבר בה טעמא דאמרה תנו הא ל"א תנו גופה היא ומיתסר כו'. שכוונת הגמ' נלפע"ד דהנה ברשעים נאמר הכה תכה את יושבי העיר ודריש בספרי מכאן אמרו חכמים אין מקיימין את הטפלים שהורגין אותן ועי' במגדל עוז בפ"ד מהל' עכו"ם דדריש את רבויא ופליגי בה התם ר"א ור"ע דר"א ס' קטנים בני רשעי ישראל נהרגין ור"ע ס' דאין נהרגין והיא בתוספתא פי"ד דסנהדרין ועי' מש"כ בזה בסי' א' וה"ה שי"ל בנכסי צדיקים דנשרף מואת כל שללה תקבוץ דמבעי"ל לריב"ח בשער נשים צדקניות אי כגופה חשוב נגד גופו של רשעים והיינו אי דרשינן את מרבינן את הטפלים א"כ בגופן של צדיקים כ"ש דחשוב טפל לבשרו וכגופן או אי חשוב כאת כל שללה וממונם נשרף ואמר רבא בפיאה נכרית אי במחובר לגופה כגופה דמיא והיא מטעם דדריש את הטפל לבשרו וכן ס"ל לרב והכא במחובר בה וטעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה היא ומיתסר א"כ כ"ש משער דחשוב כגופה לעור לריבוי מאת בשרו להטפל לבשרו דכבשרו חשוב. ואולי י"ל גם עפי"ז בד' התוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה ובטריפה דסוגי' דבב"ק נ"ג ע"ב דפטרינן שור פסיהמ"ק שנפל לבור משום דכ' והמת יהיה לו מי שהמתה שלו כו' הרי המתה שלו דאמרי' לקמן ק"ג ע"ב דיאותו הכהנים בעורו ומשום עור לחודיה איצטריך שור ולא אדם דהוה מחייבנה באדם דחשיב עור המת שלו דעור שרי בהנאה מה"ת ולא אסור אלא משום גזירה שמא יעשה עורות או"א שטיחין כו' דסוגי' דבב"ק אתי' כמסקנה דלקמן ק"ד ע"א דפסקינן כרבנן בשר בקבורה ועור בשריפה כו' די"ל דר"ע ורבנן דפליגי התם בזה לשיטתייהו דבב"ק מ"א ע"ב דריש ר' אליעזר ובעל השור נקי נקי מחצי כופר א"כ ע"כ יליף הנאת עורו מאת בשרו את הטפל לבשרו כו' והכה תכה את יושבי העיר לרבות את הטפלים כו' והיינו רבנן דר"ע שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיצא לבית השריפה אבל ר"ע לשיטתי' דקטנים בני רשעי ישראל אין נהרגין דלא דריש הכא את דהכה תכה את יושבי העיר כדקאמר שם טעמי' משום דכ' ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאילו מתרץ א"ע אמאי במ"א דריש את ד' אלוהיך לרבות ת"ח והכא לא דריש את א"כ ה"ה שאת שללה תקבוץ בבעי' דריב"ח שער נשים צדקניות כיון דלא דריש את לאו כגופה חשובה אף דמחבר בה ה"ה לעור אף דמחבר י"ל נמי משום דמאת בשרו לא נתרבה לו דכבשרו דמיא ע"כ סובר גם במתני' דיאותו הכהנים בעורו ועי' בתו' בב"ק מ"א ע"ב ד"ה נקי. וא"כ י"ל נמי דכ"כ רבא דלשיטתו הנ"ל מדרשא דאת דעור כבשרו דמיא הוא בעל הדרשא בב"ק נ"א ע"ב ונ"ג ע"א דשור פסיהמ"ק שנפל לבור פטור שנא' והמת יהי' לו במי שהמתה שלו יצא זה שאין המת שלו דעור המת אסור בהנאה לדידי' כבשרו כנ"ל. וי"ל בזה קושי' התוס'

סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה משמשין בהא דס' רבא התם באורג בגד למת דמותר דהזמנה לאו מילתא היא דגמר שם שם מעכו"ם מה עכו"ם בהזמנה לא מיתסרא אף ה"נ בהזמנה ל"מ ומ"ט לא גמר מעגלה עריפה דמשמשין ממשמשין גמרינן לאפוקי עגלה עריפה דהיא גופה קדישה כו' והק' ומי גרע עורו של מת מתכריכון ובחולין קכ"ב ע"א אמרי' דד"ת עור אדם טהור ומ"מ אמרו טמא שלא יעשה שטוחין אלמא ליכא איסורא דאורייתא כו' דלהנ"ל י"ל דלרבא עורו כבשרו מריבוי דקרא דאת, והא דד"ת עור אדם טהור מתני לה אסיפא אוכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין חוץ מעור אדם אבל אריש כשלא עיבדן טומאה דאורייתא דאף לדברי התוס' שם דמ"מ אף לרבא מת גופי' דאסור בהנאה יליף מעגלה עריפה כדאיתא בע"ז כ"ט ע"ב אין לזה סתירה מדברי התוס' נדה נ"ה ע"א ד"ה שמא כיון דע"ע גופי' לא ידענא דאיבה"נ אלא מדכ' בה כפרה כקדשים ועור קדשים מותרין בהנאה לאחר זריקה שהיא זמן כפרה. וניחא השתא דאיצטריך בשור נסקל לא יאכל להנאת עורו דלא אתי מבשרו כו' דזהו דוקא לר' אבוהו דדריש כשב"ז ובעל השור נקי לנקי מנכסיו סד"א ל"י את בשרו כ' בשרו אין עורו לא אבל למאן דמפק"ל לדרשא אחרינא נפק"ל הנאת עורו מאת בשרו את הטפל לבשרו לעולם עור ע"ע כבשרה וצריך קבורה עמה כדנפק"ל נמי בחולין י"א ע"א דאזלינן בתר רובא מע"ע דא"ר העריפה כשהיא שלימה כפי' התוס' מדסמך העגלה להעריפה דרשינן העגלה שלימה עם העור אף דאזלא התם נמי ללימודא דכפרה כ' בה כקדשים ולא אמרינן נמי דהעור צריכה להיות שלימה לעולם עמה דלהעור מהני עיבוד להוציאו מכלל בשרו רק דהעגלה צריכה להיות שלימה כבסוגי' דנדה שם והרי עור דאין גזעו מחליף ותנן וחכמים פוסלין ואפי' ר' מאיר לא קא מכשיר אלא משום דקריר בשרא וחייא ולעולם אין גזעו מחליף ואמר עולא ד"ת עור אדם טהור ומשני כי איתמר דעולא אסיפא איתמר וכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין כו' ועפי"ז י"ל טעמא דהשמטת הרמב"ם ז"ל ד"ז דע"ע צריכה שתהא שלימה לאחר עריפה שעמדו בזה המפו' וכן בד' התרגום יונתן פ' חוקת שכ' דהיו בודקין הפרה מי"ח טריפות שהם נגד סוגי' דחולין הנ"ל דלא מצי למבדקה דכ' ושחט ושרף מה שחיטה כשהיא שלימה אף שריפה כשהיא שלימה כו' והמל"מ כ' בדעת הרמב"ם דרק בדיעבד יכול להפשיטה וכשרה אבל לכתחילה צריך לשרפה כשהיא שלימה כו' דהשלימות הוא דרשא לעיכוב רק להעגלה והפרה וה"ה לעורן שהן כבשרן כשהן מחוברים אבל כשעבדן או שהלך בהן כדי עבודה יצאו מכלל בשרן כנ"ל ואכמ"ל. וי"ל עפי"ז גם קושי' התוס' סנהדרין מ"ז ע"ב ד"ה מ"ט אקושי' הש"ס ורבא מ"ט לא גמר מעגלה ערופה שהק' תימא כי גמר נמי מע"ע הא א"ר יוחנן בחולין פ"ב

ע"א עריפה אוסרתה ורבא פוסק כר' יוחנן בר משלש ביבמות ל"ו ע"א וע"כ אף אי יליף מע"ע יהי' משמע לו דהזמנה לאו מילתא היא כיון דע"ע אינה נאסרת מחיים בהזמנה כו' ולהנ"ל כוונת הש"ס ורבא מ"ט לא יליף מע"ע דכ' בה וערפו שם והעריפה כשהיא שלימה דאף עורה כבשרה ומ"מ מהני עיבוד לטהרה ואעפי"כ גזרו חכמים טומאה בעור אדם אף לאח"כ ואעפ"י שאינו מחובר לבשרו ואינו גופו כיון שנקרא שם המת עליו כפי' רש"י בהזמנה אלמא דאין חילוק' בין משמשין לגופה ואמנם קשה בזה קושי' התוס' דל"ל לגזור טומאה הא בלא"ה אסור בהנאה דלר' יוחנן אין לתרץ כתי' התוס' נדה הנ"ל כיון דמת גופה נפק"ל מע"ע דכפרה כתיב בה כקדשים ועור קדשים מותר לאחר זריקה דלר' יוחנן דאין ע"ע נאסרת מחיים ל"ל טעמא דכפרה כ' בה כקדשים כיון דל"ל דע"ע נאסרה מחיים דה"ט דר' ינאי משום דכפרה כ' בה כקדשים כדכ' בתוס' חולין פ"ב ע"א וכ"מ מקידושין נ"ז ע"א דאיתבי' ר' יוחנן לר"ל מכל צפור תאכלו כו' ואי ס"ד מחיים אסורה לאחר שחיטה מבעי' ור"ל משני מהו דתימא מידי דהוה אקדשים דמחיים אסורה כו' משמע דלר' יוחנן ל"ל סברה זו למליף מקדשים דמחיים אסורה וצ"ל כתי' משום דחמירא להו לאינשי טומאה מאיסורא א"כ ה"נ באורג בגד למת ליתסרא הזמנה כיון דנקרא שם המת עליו:

**ול"ק** לפי"ז קושי' העולם אמאי שהוצרכו התוס' להוכיח מדפוסק רבא כר' יוחנן ש"מ דס"ל לרבא דעריפה אוסרתה ולא מחיים ולא הביאו מכריתות כ"ד ע"ב דס"ל לרבא בעצמו בפי' דע"ע אינה נאסרת מחיים כו' דאם היו מק' משיטת רבא בעצמו הו"מ לדחות דל"ק כלל משום דמסקנא דסוגי' דכריתות שם דתנאי היא דפליגי אי ילפינן מכשיר ממכפר דרב המנונא דס"ל דע"ע נאסרת מחיים ס"ל דכי היכי דגמר מכשר ממכפר יליף מכפר ממכפר ע"ע משעיר ושעיר ודאי אסור מחיים כשאר קדשים ורבא ל"ל הך ילפותא אבל אי ל"ל לימודא דכפרה כ' בה בע"ע כקדשים לא שמענו. ע"כ י"ל אף דס"ל נמי לימודא דכפרה כ' בה בע"ע כקדשים מ"מ לא עיקר דרשא היא דהא איצטריך לדרשא אחריתי דחולין י"א ע"א דילמא טריפה היא וכדכ' נמי בתוס' קידושין נ"ז ע"א סד"ה כפרה ועיקר הדרשא היא מוערפו שם והעריפה כו' וכנ"ל דצ"ל העגלה שלימה עם העור דרבא דריש את בשרו דעורו כבשרו במחובר אבל שלא במחובר מהני עיבוד לטהרה ולהוציאה מכלל בשר דרבא מתני להא דעולא דד"ת עור אדם טהור ומ"מ אמרו טמא שלא יעשה שטוחין אסיפא דמתני' אוכולן שעבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין וקשה קושי' התוס' אמאי גזרו טומאה הא בלא"ה אסור בהנאה. וי"ל דאדרבה דוקא משום שגזרו טומאה אף שע"י שעבדן יצא מכלל בשר המת כיון דרבא לשיטתי' בביצה

י' ע"א דילפינן מוקצה מטומאה לענין ברירה ובב"ק ק"א ע"א משווה איסור וטומאה להדדי ובסוכה כ"ב ע"א וכ"מ דילפינן איסור מטומאה וכבר האריכו בזה המפו' וביותר האהל דוד בסוגי' דיבמות ק"ג ע"ב בסתירת ד' רבא שם דאיסור מטומא' לא ילפינן משיטתי' בכ"מ בש"ס דילפינן איסור מטומאה ודוקא במאי דאמרו רבנן מסברת עצמם בהא היא דילפינן איסור מטומאה משא"כ בדבר שנא' בקרא בהדיא לענין טומאה לא ילפינן מני' לאיסורא משום דטומאה חידוש היא ע"כ ילפינן איסור מטומאה כמו דגזרו חז"ל טומאה ה"ה דגזרו חז"ל נמי איסור הנאה כיון שנקרא שם המת עליו א"כ ה"ה באורג למת כיון שנקרא שם המת עליו שפיר מק' הש"ס ורבא מ"ט לא גמר מע"ע דעורה ה"ה כבשרה מהעריפה וערפו שם ואפי"ה בעבדן טהור חוץ מעור אדם אף שיצא מכלל בשר גזרו חכמים טומאה וילפינן נמי איסור הנאה מטומאה משום שנקרא שם המת עליו וה"ה בתכריכין נימא הכי דתיתסרו בהזמנה אף דע"ע גופה עריפתה דוקא היא דאסרתה וע"כ לא הק' התוס' משיטתי' דרבא גופי' רק משום דס' בהא כר' יוחנן ולר' יוחנן נפק"ל מצפורי מצורע דכ' וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחיטה ואי ס"ד מחיים אסורה לאחר שחיטה מבעי' דל"ל כלל לימודא דכפרה כ' בה כקדשים וע"כ אף ללימודא מוהערופה כשהיא שלימה וכולן שעבדן כו' ומ"ט אמרו טמא כו' כנ"ל אף שבלא"ה אסור בהנאה דלענין איה"נ לא פקע אף ע"י העיבוד טפלתו דעור שלא יהי' יותר עי"ז כבשר כיון דלר' יוחנן דנפק"ל מאו בעצם בסוגי' דנדה נ"ה ע"א דעור חשוב אין גזעו מחליף ל"מ העיבוד להוציאו מכלל בשר וכ"כ י"ל דס"ל לר' יוחנן דלא ילפינן איסור מטומאה להתיר מאיסור משום שטהרנו מטומאתו כדמצינו בחולין פ"ו ע"ב אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר ועי' תוס' בב"ק ק' ע"ב ד"ה אומר כו' וה"ט דגזרו טומאה משום דחמירא להו לאינשי טומאה מאיסורא כבתוס' סנהדרין מ"ח ע"א הנ"ל ע"כ משום דסובר רבא כר' יוחנן דוקא שפיר הק' התוס' דליכא למיליף מע"ע דהזמנה אסורה באורג בגד למת אף שנקרא שם המת עליו משא"כ אי היו מקשים משיטת רבא בעצמו אף דס"ל נמי דרק עריפה אוסרתה עדיין היה קשה קושי' התוס' דניליף מע"ע דהזמנה אוסרת כנ"ל:

**והנה** בסוטה ו' ע"ב מק' רב על ר' ששת דאמר סוטה שי"ל עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה כו' ובין לרבי ובין לרבנן הוה מתנוונא מואלו שמנחותיהן נשרפות האומרת טמאה אני ושבאו לה עדים שהיא טמאה כו' ואי אמרת בשלמא מים בודקין אותה אלמא בת מקדש ומקרב היא וכי קדיש מעיקרא שפיר קדוש ומשו"ה מנחתה נשרפת (דהאי שעתא בת מיקדשה ומיקרב היא מספק רש"י) אלא א"א אין המים בודקין אותה תיגלי

מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדיש ותיפוק לחולין והק' בתוס' מ"ש מאשם תלוי המביאו ונודע לו שלא חטא דירעה עד שיסתאב אע"ג דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש כיון דלא חטא ותי' דה"ט בא"ת משום דלבו נקפו גמר ומקדיש ובתוס' כריתות כ"ה ע"א כ' דע"ע דמיא לא"ת שבא לכפר מספק שעל ספק באתה מתחלה כיפר וא"כ דמיתסר מחיים גם אחר שנודע באיסור הראשון עומדת ובתוס' חולין פ"ב ע"א ד"ה והתנן כ' דאפי' נדמה ע"ע לאשם ודאי וכי אקדשי' אדעתא דחטא אקדש ואגלאי מילתא למפרע דהקדש טעות הוה מ"מ סברא הוא דגמרי ומקדשי דלא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג כו' א"כ ע"כ רב דסובר כר' יוחנן ורבא דע"ע עריפתה אוסרה כדהוכיחו מזאת הסברה ממתני' דעד שלא נערפה נמצא הרוצח תצא ותראה בעדר ע"ש וכשיטת רש"י ז"ל בסוכה ט' ע"א בטעמי' דרב דלא בעי טוי' לשמה משום דס' הזמנה לאו מילתא היא וע"ע אינה נאסרת מחיים וכ"ש להגירסא בסוטה בקושי' על ר' ששת הנ"ל רבא דלסברת התויו"ט הנ"ל בסוטה שם משמע דל"ל ס' מרובה מידת טובה ממידת פרעניות ושיעור שעה לדידהו לקושי' תוס' סוטה י"א ע"א הנ"ל הוא שעה שלימה ואמנם ר' ששת צ"ל דמתרץ שיטתי' מקושיתם דואלו שמנחותיהן נשרפות הנ"ל כתי' התוס' חולין בע"ע הנ"ל דלא מסקי אדעתה שיבואו עדים ממדה"י וגמרה ומקדשה ועכ"פ קדושת פה שלה ל"ה בטעות רק קדושת הכלי ול"ה הקדש טעות ומשום גזירה שלא יאמרו מוציאין מכ"ש לחולין אבל בע"ע יותר י"ל לדמותו לאשם ודאי דנודע עד שלא נשחט דיצא וירעה דהוי' הקדש טעות ואולי אוקי אדעתייהו שימצא הרוצח. וא"כ שפיר י"ל דע"ע מחיים נאסרת וכר"ל וילפינן איה"נ למת מע"ע דכפרה כ' בה כקדשים ולר"ל לשיטתי' בלימודא דידי' בנדה נ"ה ע"א מלכל טומאתו לכל טומאת הפורשת ממנו דאיפרך מהא דכל שבמת מטמא כו' עורותיהן כבשרן בטומאה דאורייתא רק בחבורן ובלא בחיבורן אינו טמא רק מדרבנן ומהני עיבוד לטהרן לגמרי חוץ מעור אדם משום גזירה דשטוחין והוצרכו לגזור טומאה משום דעור אדם מותר בהנאה דאיה"נ דמת נפק"ל מע"ע וכפרה כ' בה כקדשים כנ"ל אמנם בשיעור שהות זמן דעיבוד להנ"ל דכ' ר' ששת ס"ל דאין המים בודקים ביש לה עדים במדה"י דמרובה מידת טובה כו' י"ל כס' התוס' דלר"ל שעה היינו נמי שליש ורביע שעה וזה י"ל נמי בשיטתי' בחולין קי"ב ע"א הנ"ל בלימודא מנפש לרבות השותה והקפה את הדם ואכלו חייב דהוכיח רבא לדם שמלחו שאסור מה"ת דוקא אליבא דר"ל כנ"ל משום דרבא נמי לשיטתי' בתר דאיפרך מברייתא דעגלא בצפון בפסחים צ"ג ע"א הנ"ל דליל כעולא ור' יוחנן בשיעור מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות דרק שלשים מיל אלא ארבעים מיל שזמנו ח"י מינוטען בין שיעור שליש לרבע שעה דנקרא נמי שעה

דהיינו שיעור וזמן עיבוד בעור חיפה למליחה דוקא משום דבלא"ה דם שמלחו מה"ת לדידי' כנ"ל או משום שיעור מליחה זה דוקא דם שמלחו היא מה"ת עדיין משא"כ לר' יוחנן בפסחים צ"ג ע"א לעולא שיעור מיל חלק שלשים מי"ב שעות שהם כ"ד מינוטען ואפשר לכתחילה שיעור שעה כצלי' או דלר' יוחנן לשיטתי' דל"ל מרובה מידת טובה כו' כקושי' התוס' בסוטה שם שיעור שעה היא שעה שלימה כצלי' באמת דם שמלחו אינו רק דרבנן כנ"ל:

**וי"ל** עפי"ז קושי' השעה"מ פ"ה מהל' חו"מ הל' כ"ד על מ"ש הר"ן סוף ע"ז דכלי שני כיון שאינו מבשל אין בו כח להפליט ולהבליע ועל ראיות הרמב"ן ז"ל להיפך מקערה שמלח בה בשר שאסרוה משום דמליח כרותח אעפ"י שאין במלח משום מבשל לגבי שבת כו' וכתב הר"ן דהא דאמרו בשבת ע"ה ע"ב דבמלח בישרא אינו חייב משום מעבד דאין עיבוד באוכלין היינו משום מעבד דוקא היא דליכא אבל שלא יהא בו משום מבשל לא שמענו והק' עליו השעה"מ ממימרא דר' חסדא בפסחים מ"א דהמבשל בחמי טברי' בשבת פטור פסח שבשלו בח"ט חייב ופריך מ"ש בשבת דלא דתולדת אש בעינן וליכא כו' משמע דמבשל בח"ט אף שבישל גמור היא פטור משום דבעינן תולדת אש א"כ כ"ש למולח שאין לחייבו משום מבשל כיון שאין בו תולדת אש כו' דלהנ"ל י"ל דר' חסדא לשיטתי' במנחות כ"א ע"ב דמחלק בדם שקרש בחטאות ואכלו חייב ולקח ונתן א"ר כו' בחטאות הפנימיות ואכלו פטור וטבל והזה א"ר כו' דלפי' הכו"פ הנ"ל לסוגי' סובר ר' חסדא דדם שמלחו אינו עובר עליו מה"ת כזעירא אבל רבא דידי' אמר אפי' בחטאות הפנימיות ואכלו חייב כו' דס"ל דדם שמלחו מה"ת עובר עליו כנ"ל ובפסחים שם לא מצאו בגמ' לפרש טעמא דר' חסדא לחייב פסח שבשלו בח"ט דפסח נמי לאו תולדות אש היא עד שבא רבא לפרש דברי ר' חסדא דמאי חייב דקאמר דקא עבר משום צלי אש (אלאו דלא תאכל כי אם צלי אש ולא על הלאו דבישול רש"י) אף דאלאו דבישול אין לחייבו משום דל"ה תולדה דאש מ"מ הבישול בח"ט נראה הוא כלאו דלא תאכל כ"א צלי אש ובבישול בח"ט חשוב בישול ע"י דבר אחר. וזה י"ל בא רבא באמת לחדש בשיטת ר' חסדא דדם שמלחו אינו עובר עליו מה"ת א"כ גם במליחה מתקן הבשר משום דם כמו בבישול דאינו עובר עליו לר' חסדא ואפי"ה אינו מחייב במולח אף דה"ה כמבשל משום דסובר דלענין חיוב שבת אין לחייבו אלא בדאיכא נמי תולדות האור אף שמתקנו גם בכעין בישול לענין דבר אחר דהיינו שאינו עובר עליו לאחר שמלחו או שבשלו לשיטתו הנ"ל משום שאין לאו דשבת בבישול אלא במבשל בתולדות האור וה"ט דמחייב בפסח משום דאיכא בפסח לאו דלא תאכלו כ"א צלי אש והיינו משום דגם בהקפה את הדם

ואכלו מחלק במנחות שם בין הקפה באור להקפה בחמה למד"ס דם שבשלו אינו עובר עליו ומשו"ה גם במולח בשבת כיון דאמרי' מליח ה"ה כבישול ובבישול נמי מחלקינן בין אי איכא תולדות האור לליכא ה"ה דאף במולח בשבת אין לחייב אף שלענין מליחה בחול מתקן הוא במלחו שאינו עובר עליו יותר אבל לרבא לשיטתי' דדם שמלחו עובר עליו וה"ה בדם שבישלו אף באור כשיטת רש"י הנ"ל וכ"ש בחמה כיון דאין מחלקין לדידי' בדם שבשלו בין בשלו באור לבשלו בחמה גם במליחה בשבת י"ל דה"ה כבישול אף אי נימא דמודה רבא דלענין בישול בשבת אינו חייב כ"א באיכא נמי תולדות אש כר' חסדא, מ"מ מליחה דהיא לאו בח"ט י"ל דחייב לרבא אף דבבישול מחלק נמי כר"ח בין תולדה דאור לחמי טברי' וביותר י"ל דבזה פליגי רב הונא ורבא בשבת צ"ה ע"ב דר"ה אמר האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד ורבא אמר אין עיבוד באוכלין דתרווייהו ס"ל כר"ח דמחלקינן לענין בישול בשבת בין אי איכא תולדות האור לח"ט ורק דר"ה ס"ל בדם שמלחו דאינו עובר עליו כזעירא ור' חסדא ודאין לחייב במלח בישרא בשבת משום דמליח ה"ה כבישול דבדם שבישלו גופי' מחלק נמי בין הקפה את הדם באור להקפה בחמה וכיון דבמליחה ליכא תולדות האור ה"ה כהקפה בחמה דחייב עליו דלא תיקן כלום וכבישול בחמי טברי' ע"כ אין לומר דחייב במליחה רק משום מעבד וכדאמר ר' אשי אלא דקא בעי לי' לאורחא אבל לביתא לא משוי אינש מיכלי' עץ אבל לרבא דדם שמלחו עובר עליו וכן בדם שבישלו ל"ש לדידי' בין בישלו באור לבישל בחמה אף דבבישל בח"ט פוטר נמי דבעי' תולדות האור מ"מ במליחה חייב משום מליחה לחוד דה"ה כלאו בפ"ע וכפסח דאיכא לאו דלא תאכל כ"א צלי אש דחייב בבישלו בחמי טברי' כנ"ל:

**ולפי**"ז י"ל נמי בהא דפריך בגמ' אמתני' דקתני והמולחו והמעבדו היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן ור"ל דאמרו אפיק חד מינייהו ועייל שירטוט כו' דיש לדקדק בזה איזה חידוש בא לנו הש"ס לחדש בזה דר' יוחנן ור"ל דאמרו תרוייהו אפיק חד מינייהו כו' דלהנ"ל דהש"ס קמ"ל דר"י ור"ל דלאשר אין לנו הוכחה גמירא דלר' יוחנן דם שבשלו ושמלחו עובר עליו כמו שי"ל הוכחה ע"ז לר"ל משיטתי' בחולין בדף ק"כ ע"א מנפש לרבות השותה כנ"ל וא"כ י"ל דלר' יוחנן ובפרט לשיטת התוס' להלכה דדם שמלחו ושבשלו אינו עובר עליו דס"ל נמי כזעירא דדם שבשלו ושמלחו אינו עובר עליו דפליגי באמת בזה דלר' יוחנן אינו עובר עליו ולר"ל עובר כו' א"כ גם במולח בשרא בשבת איכא פלוגתא ביניה' כנ"ל דלר' יוחנן אין לחייב משו' מולח רק משום מעבד כלר' הונא, ולר"ל יש לחייבו גם משום מולח כלרבא וקהש"ס מדר"י ור"ל דאמרו תרווייהו לענין

מולח בישרא בשב' דא דאפיק חד מינייהו ועייל שירטוט דהיינו כ"א אפיק חד מינייהו דוהמולחו והמעבדו ועייל שירטוט רק דר יוחנן אפיק מוליח וקתני רק מעבד במקומו כר"ה ור"ל אפיק מעבד וקתני מולח במקו' מעבד כרבא דאין עיבוד באוכלין והיינו החידוש דקמ"ל הש"ס וסתמא דאפיק חד מינייהו ולא פי' איזה מהם אפקו תרוויהו כיון דתלי בפלוגתתם וכל אחד אפיק חדא אחרינא כנ"ל וכדמייתי תיכף ומיד פלוגתת ר' הונא ורבא בזה כנ"ל:

**עוד** י"ל דהחידוש בזה דר"י ור"ל דאמרו תרווייהו אפיק חד מינייהו כו' דאף דפליגי בדם שמלחו מ"מ מודה ר' יוחנן לר"ל דחייב בשבת משום מוליח נמי ודתרוייהו לא אפקו רק חד מינייהו היינו עיבוד אבל משום מולח חייב גם לר' יוחנן דבמנחות כ"א ע"א בתר חילוקא דהש"ס התם כאן שהקפה באור כאן שהקפה בחמה פריך בחמה נמי נימא הואיל ואידחי אידחי דהא בעי' מני' ר' מני מר' יוחנן דם שקרש ואכלו מהו א"ל הואיל ונדחה ידחה כו' חזינן דלר' יוחנן אין חילוק בדם שבישלו בין באור לבחמה דליכא תולדות האור אף נימא דר"י סובר דם שמלחו ושבשלו כזעירא דאינו עובר עליו אפי"ה אינו מתיר מליחה בשבת משום שאין בו תולדות האור כמו דמחלק ר' חסדא לענין מבשל בשבת ובפרט כיון דלר' יוחנן דם שמלחו אינו עובר עליו יותר מה"ת וה"ה בהקפה בחמה דאינו עובר עליו יותר אף דמליח ה"ה כבישול ובבישול מחלק כר' חסדא מ"מ מליח דהוי' לאו בפ"ע דמי לפסח דל"ת כ"א צלי אש וע"כ אף לר' יוחנן יש לחייב במולח בשבת וזהו החידוש דר"י ור"ל אף דפליגי בדם שמלחו ושבישלו מ"מ לענין מולח בשבת אמרו תרוייהו אפיק חד מינייהו היינו תרווייהו איפקו רק חד והיינו הך המעבדו דוקא וקיימו במתני' והמולחו והרבותא היא נגד מחלוקת ר"ה ורבא דמייתי בסמוך כנ"ל:

**ול"ק** נמי קושי' הפר"ח ביו"ד סי' ס"ח סעי"ק י"ח על הר"ן מגמ' דשבת שם דפריך היינו מולח היינו מעבד ולא פריך היינו אופה היינו מולח ותו במאי דמשני אפיק חד מינייהו ועייל שרטוט משמע דמולח ואופה תרי ענינים נינהו לגמרי ואין במולח אלא משום מעבד דאל"כ הול"ל אפיק מולח שהרי נכללה תחת אופה כו' ולהנ"ל אדרבה מדלא פריך בגמ' היינו מולח היינו אופה איכא הוכחה לאסור במולח משום דלא דמי לאופה ומבשל שבעינן דוקא תולדות אור משא"כ במליחה חייב אף דאינו תולדות האור דאופה ומולח תרי ענינים נינהו כנ"ל ואילו היה מעבד באוכלין לרבא ומעבד היינו עיבוד גמור כמו בעור דבעינן מליח קמיח ומפיץ כנ"ל דגם לרבא שוב אינו עובר על דמו מ"מ אי לא היה לנו גילוי דעת לחלק מליחה מבישול ואופה לחייב אף בליכא תולדות האור לא היה מחייב בשבת ועתה אחר שי"ל הוכחה דבמליחה חייב בשבת דלא דמי לבישול ודלא

בעינן תולדות האור חייב במולח אף דדם שמלחו לדידי' עובר עליו כנ"ל. ומהוכחת השעה"מ מלימוד דתקריב מלח אפי' בשבת כו' שהק' המל"מ דל"ל קרא להתיר הא אין עיבוד באוכלין דלשיטת הר"ן ל"ק כיון דמשום מבשל מיהו חייב איצטריך קרא להתיר כו' י"ל הא דפליגי אביי ורבא התם דאביי אמר יכול יעשנו כבנין ורבא אמר יכול יתן בו טעם כבינה (כל דהו מלח) ת"ל תמלח כו' י"ל דאביי ורבא מפרשי לקרא כשיטתי' דלאביי אף לשקו"ט דידי' עם רבא ולא השיב יותר לרבא אחר שא"ל הא דר' חסדא דמחלקינן בין חטאות הפנימיות לחיצונות דמשמע מזה דדם שבשלו באור אינו עובר עליו אין לנו ג"כ הוכחה מפו' דאביי ס' דעובר עליו כמו די"ל לרבא משום דרבא דידי' אמר שם בגמ' הילכך כו' וסברת הואיל ושכנגדו כו' י"ל דס"ל דדם שמלחו אינו עובר שליו ובבישלו מחלקינין בין הקפה באור להקפה בחמה דמודה למימרא לרבא קמייתא קודם שחידש הא דידי' א"כ בלא"ה מותר למלוח בשרא בשבת שאין בו תולדות האור ודמי למבשל בחמי טברי' כנ"ל א"כ ל"ל קרא להתיר ע"כ קאמר יכול יעשנו כבנין שיהי' כעיבוד ולאביי י"ל דס"ל יש עיבוד באוכלין כר' הונא דמחייב במלח בישרא משום מעבד כנ"ל וע"כ איצטריך קרא להתיר משום עיבוד וכ"כ י"ל בטעמי' דאביי דה"ט דהו"א הכי דיעשנו כבנין משום דמלח מתקן הרבה לדידי' דדם שמלחו אינו עובר עליו ומה"ט בעי' שעה גדולה למליח' כנ"ל אבל לרבא לשיטתי' דאסור' בלא"ה מליחה בשבת ולהכי איצטריך קרא להתיר הו"א מסברה כיון דדם שמלחו עובר עליו א"צ למלחו הרבה רק כבינה וגם דמה"ט עובר עליו משום דלשיטתי' א"צ לשהות במלחו רק שיעור מיל קטנה וכ"כ משום דסובר שא"צ רק מעט מלח כבינה להכי עובר עליו ואולי היה נותן ומשהה הרבה במלחו ל"ה עובר עליו ע"ז קאמר תמלח דאיצטריך קרא ע"כ דלהתיר אתא ובלא"ה הו"א דאסור א"כ איכא הוכחה דלא משום השיעור שהייה וכמות המלח היא דעובר עליו דאדרבה דלמד"ס אינו עובר עליו בלא"ה ל"צ קרא להתיר מליחה בשבת כנ"ל וקרא אתא לדידי' למעט שלא יעשהו כבנין כנ"ל ודו"ק וע"כ דכל פרטי הדינים תלוי' בשיטות בסבך:

**והנה** בתוס' חולין י"ד ע"א ד"ה ונסבין בהא דא"ר הונא כו' אסורה באכילה ליומא ונסבין חבריא למימר ר' יהודא היא הק' והא בלא"ה אינו יכול למלחה בשבת ותי' כגון שעבר ומלחה שפי' הנובי"ת חאו"ח סי' כ"ג דאף דמליח ה"ה כרותח דצלי מה"ת מ"מ לענין שבת לא חשוב כבישול לאסור בשבת ע"ש למש"כ בשיטת התוס' דדם שמלחו ושבשלו אינו עובר עליו דוקא באור אבל לא בחמה ע"כ גם במליחה דה"ה כבישול לא חשיב כבישול לענין איסור שבת כיון שאין בו תולדה דאור כו' יהי' הוכחה לפי' הנוב"י בדברי התוס' אלו וסרה ספיקו של הרב השואל מנין למדו התוס' ד"ז וגם ספיקת הנוב"י מנין לו

לר' חסדא גופי' ד"ז דמבשל בחמי טברי' בשבת פטור כו' דלהנ"ל שפיר י"ל דגם ר' חסדא בשיטתי' למדם ממליחה דה"ה כרותח ובישול ודם שמלחו ושבשלו אינו עובר עליו דדוקא באור אמרי' הכי דה"ה בשבת אינו חייב אלא בדאיכא תולדת האור כנ"ל וכ"כ מרא דשמעתתא דסוגין דחולין ר' הונא לשיטתי' בשבת ע"ה ע"ב הנ"ל דהאי מאן דמלח בישרא בשבת חייב משום מעבד אבל לא משום מולח כנ"ל דבעינן תולדות האש וליכא ואף למה דנסבין חברי' למימר ר' יהודה היא י"ל עפ"י דהירוש' פ"ב דשבת הל' ה' הבעיר ובישל את תנא תני' חייב שתים אית תנא תני חייב אחת מאן דאמר חייב שתים אחת משום מבעיר ואחת משום מבשל ומ"ד אחת היידא היא ר' יהודא אומר משום מבעיר ר' יוסי אומר משום מבשל וקשי' על דר' יוסי הבערה לימדה על כל מלאכות שבתורה אינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל כו' ותמה הק"ע הא ר' יוסי סובר הבערה ללאו יצאת כו' די"ל הפי' בדהירוש' הבעיר ובישל בבת אחת שנפח והבעיר וע"י כן נתבשלה הקדירה כפי' הק"ע אית תנא תני חייב שתי' דהבערה ובישול שני ענינים מחולקים הם דחייב משום מבשל אף שחייב על ההבערה בפ"ע שאין הבישול תלי בההבערה שנפח והבעיר האש שעל הבישול חייב אף אי לא היתה כאן הבערה ולא תולדה דאש, ואית תנא תני חייב אחת ר' יהודא אומר משום מבעיר שאין לחייב על הבישול אלא באיכא מבעיר ותולדה דאש וע"כ אינו חייב על הבישול כיון דהבעיר ובישל בב"א ונתחייב על ההבערה אין לחייבו על הבישול שאף שי"ל דסובר ר' יהודה הבערה לחלק יצאתה מ"מ בהבעיר ובישל בב"א י"ל דסוב' דאינו חייב משום מבשל בשבת אלא בדאיכא תולדות האש ונתחייב כבר על ההבערה תו אין לחייבו על הבישול וע"כ שפיר מק' הירוש' לר' יוסי אף דסובר באמת דהבערה ללאו יצאתה מ"מ ס"ל נמי לחלק מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבים ע"כ או"א כבשבת ע' ע"א וע"כ כיון דחילוק מלאכות לא אתי' מהבערה א"כ לא תלי' בישול בתולדות האש דהבערה שפיר יש לחייב משום מבשל אף שנתחייב כבר משום מבעיר דסובר דאין בישול תלי' בתולדות האש דהבערה דחייב אבישול שאין בו תולדות אש כבחמי טברי' ומליחה נמי וקושי' הירוש' הוא להוכחה דלר' יוסי חייב שתים אהבערה ואבישול בד"ז הבערה לימדה ע"כ מלאכות שבתורה בתמי' הא ר' יוסי לא ס"ל דהבערה למדה ע"כ מלאכות שבתורה דלחלק יצאת, אלא ס"ל דללאו יצאתה וחילוק מלאכות מאחת מהנה א"כ לא תלי בישול בהבערה וכ"כ י"ל דלא תלי בישול בתולדות האש דהבערה ע"כ אין שום סברה לומר דאינו חייב לר' יוסי משום מבעיר אלא משום בישול כו' כיון דלא תלי זב"ז ול"ב תולדות האש בבישול ול"ק קושי' הק"ע וע"כ שפיר פי' התוס' בחולין למה דנסבון חברי' לומר דר' יהודא היא

דלר' יהודה אין במליחה בשבת איסור מבשל משום דלר' יהודא דהבערה לחלק יצאה אינו חייב משום בישול בשבת אלא בדאיכא תולדות האש כפי' הנוב"י כנ"ל:

**ומ"ש** הנוב"י דאין צריכין ראי' ע"ז דלא מחייב בשבת משום בישול ברותח דמליחה דבהדי' אמרו בשבת ק"ח ע"ב דמותר למלוח ביצה בשבת ואף צנון לא אסרו שם אלא משום תיקון אבל משום בישול אין בו לא מה"ת ולא מדרבנן להנ"ל י"ל דאין ראי' מהא דזהו מימרא דר' חזקי' משמי' דאביי שם ובראש פ"ד דביצה מבי' דהירושלמי למי שם דפליגי באדלוקי נר של בטלה דלמאן דאסר ס"ל הבערה לחלק יצאתה ור' חזקו' ס"ל דאסר ע"כ לדידי' אין איסור מליחה בשבת משום בישול:

**ואמנם** מש"כ בד' שמואל בחולין קי"א ע"א דמליח ה"ה כרותח דצלי לענין נ"ט דוקא אבל לא לשאר דברים לסוגי' דשבת ע' ע"א דשמואל ס"ל כר' יוסי דהבערה ללאו יצאת להנ"ל היה מקום לומר דגם לשמואל לענין שבת אמרי' דמליח כרותח דלא בעי' תולדה דאש ויתורץ לפי"ז מה שהקשיתי בהא דחולין קי"ב ע"ב באימלח בשר שחיטה בהדי בשר טריפה דאמר רבא הטמאים לאסור צירן ורוטבן כו' דמק' ולימא מדשמואל דאמר שמואל מליח ה"ה כרותח ומשני אי מדשמואל הו"א הנ"מ דמן אבל צירן ורוטבן לא קמ"ל מיתיבי דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר מאי לאו שהיו שניהן מלוחין כו' דלמש"כ הש"ך ביו"ד סי' פ"ג דהא דאמרי' דציר דגים טמאים אינם רק דרבנן היינו דוקא במליחה אבל לא ע"י בישול ע"ש א"כ מה מק' מציר דגים טמאים במליחה אמליחת בשר בהמה שחיטה בהדי' בשר טרפה דבבהמה דרשא דהטמאים הוא דרשא גמורה אף במליחה הילכך אסור משא"כ בדגים ל"ה דרשא דהטמאים במליחה רק אסמכתא בעלמא הילכך מותר ולהנ"ל דלשמואל מליח כרותח אף בליכא תולדה דאור כבישול וחייב אמליחה בשבת שפיר מק' הש"ס מדין טהור שמלחו עם ד"ט דמותר דאי מהטמאים משמע אף צירן ורוטבן גם בדגים במליחה היה לאסור לדידי' דמליח כרותח ובישול דאור דלדידי' אין לחלק בין מליחה לבישול דלא בעי שתהי' מלוחה בתולדה דאור כנ"ל. ואמנ' י"ל דאף למד"ס. דם שמלחו ושבשלו עובר עליו דל"ש בין באור לבחמה היינו דאף באור עובר עליו כמו בליכא תולדה דאור שלא נקרא בישול בלא אור כמו כן באור א"כ אף במליחה י"ל כן דל"ש בין באור לחמה דמליחה ל"ה כבישול כיון שאין בו תולדה דאור ורק דלענין שבת אם הוה בי' תולדה דאור היה שינוי לחייב משא"כ בליכא תולדה דאור וע"כ לכו"ע אין במליחה איסור בשבת משום בישול כנ"ל וע"כ לקושי' הרמב"ן על דברי הרשב"א הנ"ל מדלענין שבת לא אמרינן דמליחה ה"ה כבישול וקערה שמלח בה בשר אסורה לאכול בה רותח כו' דהיא מימרא דשמואל בחולין קי"א ע"ב צ"ל כן:

**והנה** הג' מהר"ש לאנדוי בתשו' נובי"ת סי' ל"ו הק' אמימרא דזעירא במנחות כ"א ע"א דדם שבשלו אינו עובר עליו משום דנפיק מתורת דם כפי' רש"י שם דלא חייבה תורה כ"א על דם הראוי לכפרה ומשבשלו תו לא חזי למילתי' מה מק' בגמ' בבכורות ו' ע"ב בטעמא דרבנן מגמל גמל ודריש מאת הגמל לאסור חלב טמאה תיפוק לי' מהטמאים ומשני איצטריך דסד"א הואיל וחלב טהורה נמי חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב הילכך בטמאה נמי תשתרי קמ"ל כו' הא לזעירא אין חידוש בהיתר חלב דטהורה משום דדם נעכר ונעשה חלב וע"כ הוי"ל כדם שבשלו דנפיק מתורת דם דאינו ראוי לכפרה ולא חייבה התורה עליו להכי מותר אבל חלב טמאה תיפוק לי' מהטמאים. ונ"ל דבמנחות כ"א ע"א בתר דחידש רבא דאפי' לחטאות הפנימיות ואכלו חייב הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצונות אמר רב פפא הילכך דם חמור שקרש ואכלו חייב הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצונות (פי' רש"י דם חמור אעפ"י שאינו ראוי לקרבן ואיכא למימר דלא חייבה תורה כרת אלא על דם הראוי לקרבן כיון דאמרי' השתא הואיל וכנגדו ראוי כו' אפי' חמור דאין קרבן בטמאים אפ"ה חייב) והק' הגרע"א בהגהות הש"ס וז"ל נראה להדי' דלאו דוקא נקרש דהא בלא נקרש הוי נמי הך חידוש דאף דאין קרבן בטמאים, ובודאי הכי היא דאם בלא נקרש פשוט דחייב משום דם והוי כדם בהמה דעלמא מה"ת לא לחייב בקרוש דמ"ש מבהמת חולין דחייב בקרוש, אמנם תמי' לי דא"כ מה חידש ר' פפא הא מתני' ערוכה הוא בכריתות ריש פ' דם שחיטה דבין טמאים בין טהורין חייבין על דמן. ונ"ל דשני הקושי' אלו מתורצים כאחד דהש"ס בבכורות משני שפיר לר' אחא ברי' דרבא דמסתמא כרבא אבי' ס"ל דדם שבשלו עובר עליו כחי' הכו"פ הנ"ל דחלב דבהמה טהורה נמי חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב וכיון דחידוש הוא בבהמה טמאה נמי לישתרי קמ"ל ואף לזעירא דאין חידוש בחלב בהמה טהורה משום דדם שבשלו אינו עובר עליו ואינו ראוי לכפרה ולא חייבה התורה עליו א"כ לא אמרינן סברת הואיל וכנגדן ראוי בחטאות החיצונות לא בחטאת הפנימיות וכ"ש דלא אמרי' הכי בדם חמור כדר' פפא לחייב בדם חמור שאכלו משום הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצונות אף דמתני' ערוכה בר"פ דם שחיטה דבין טמאים בין טהורים חייבים על דמו היינו על דמן ממש אבל על חלבן של טמאים אף דדם נעכר ונעשה חלב כיון דלא שייך לחייבו משום סברת הואיל ושכנגדן ראוי' כו' שפיר הו"א דגם חלב טמאים תהי' מותרת ע"כ תי' הש"ס קאי אף לזעירא וגם י"ל דכ"ש הוא דלזעירא איצטריך לימודא לרבנן ולריש לאסור חלב מבהמה טמאה אף דבבהמה טהורה אין חידוש אף שדם נעכר ונעשה חלב כנ"ל משום דדם שבשלו אינו עובר עליו דאינו ראוי' יותר לכפרה מ"מ כיון דלשיטתי' לא אמרי'

בסוגי' דמנחות הנ"ל סברת הואיל ושכנגדו ראוי' כו' אף שעל דם ממש דטמאה חייבין כמתני' דכריתות פד"ש הנ"ל כקושי' הגרע"א מ"מ על חלבו שפיר הו"א דאין חייבין כיון דלא אמרינן לדידי' סברת כל שכנגדו כו' ול"ק נמי קושי' הגרע"א דחידושי' דר' פפא אליבא דרבא בסברת כל שכנגדו לחייב גם אדם חמור שפיר חידוש הוא אף דעל דם ממש ממתני' דריש פד"ש נשמע לן דחייבין על הטמאים כעל הטהורים מ"מ על חלב בהמה טמאה למד"ס דם נעכר ונעשה חלב הו"א דמותר כמו חלב בהמה טהורה ומבעי"ל קרא ע"ז כנ"ל:

**אמנם** עדיין יש להק' בגמ' דבכורות הנ"ל דהנה בת"כ דריש מהטמאים אדגים לאיסור צירן ורוטבן וכ' דאינו רק אסמכתא ע"ש בתוס' בכורות וחולין צ"ט ע"ב וקי"ב ע"א א"כ מה פריך הש"ס מהטמאים דמנלן דבשרצים ובהמה היא מה"ת דילמא אינו רק אסמכתא ואמנם למש"כ הש"ך ביו"ד סי' פ"ג וק"ז לחדש דהא דאמרי' דציר דגים טמאים אינו רק דרבנן היינו דוקא במליחה אבל לא ע"י בישול דאז יוצא עיקר הטעם ומשמע דבבשול כו"ע מודו דדרשא גמורה היא א"כ עדיין י"ל כקושי' הג' מהר"ש הנ"ל דמחלב בהמה טהורה אין ללמוד משום דהוה כדם שבשלו דלזעירא אינו עובר עליו אבל חלב בהמה טמאה אדרבה כיון דהוי' כדם שבשלו יוצא עיקר הטעם ובבישול כו"ע מודו דדרשא דהטמאים דרשא גמורה היא אף בדגים וכ"ש בשרצים ובהמה א"כ י"ל מהטמאים ול"ל שאר קראי. ולהנ"ל י"ל דכיון דגם לזעירא בדם טהורין מחלקין בבישלו בין ע"י אור דלא הדרא לבחמה דהדרה דתלי' בזה אי עדיין ראוי לכפרה לא נפיק מתורת דם ודם נעכר ונעשה חלב לא הדרה ואף דל"ל לזעירא סברת הואיל ושכנגדו ראוי לכפרה ואין ללמוד מני' לדם טמאה כדיליף ר' פפא אליבא דרבא מ"מ כיון דממתני' דר"פ ד"ש שמעינן חיוב בדם טמאים כדם טהורים י"ל נמי דהיינו דוקא לממשן אבל לענין דם נעכר ונעשה חלב כיון דל"ה בישול ממש ולא טעם כן בחלב טהורה כמו בחלב טמאה שוין:

**ובאמת** היה ק"ל בסוגי' דבכורות הנ"ל במה דקאמר בין לרבנן דאי"ל גמל גמל ובין לר"ש דדריש את דחלב טהורה חידוש היא דדם נעכר ונעשה חלב כו' הא לר"ש אי"ל בנדה ט' ע"א דאברי' מתפרקין ורק ר"מ הוא דס"ל דדם נעכר ונעשה חלב ובאמת ר' מאיר לא דריש את כבסוטה מ"ז ע"א אף שיש להעמיס הערה זו בקושי' הגמ' דבכורות שם הניחא למ"ד כו' מ"מ כיון דהקושי' הראשונה דנילף מהטמאים כו' קאי כ"כ לר"ש כלרבנן ואר' שמעון באמת אין להק' הניחא למ"ד כו' אלא כו' ואמנ' למה שהעליתי לתרץ לקושי' הג' מהרש"ל הנ"ל דסוגי' קאי נמי אף לזעירא דדם שמלחו ושבשלו אינו עובר עליו כו' מ"מ הו"א דחלב טמאה שרי' ודלר' יהודה דאין חיוב במליחה בשבת משום דלית בי' תולדה

דאור דה"ט דדם שמלחו אינו עובר דדמי לבישול ובבישול מחלקינן בין אי אית בה תולדה דאור ללא כו' י"ל למשהק' התוס' סוטה שם הא דר"י לא דריש הכא את ובמנחות י"א ע"ב דריש את כל הלבונה לרבות קורט אחר כו' דהכא במגילת סוטה דוקא היא לא דריש את אבל בעלמא גם ר"י דריש את עי' תוס' מנחות שם משא"כ לר"מ ובאמת בתוספתא פ"ד דנדה בהך פלוגתא דר"מ ור' יוסי ור"ש דמניקה שמת בנה כו' ודאי דם נעכר ונעשה חלב או אברי' מתפרקין דסוגין דנדה ט' ע"א הנ"ל לא נזכר כבגמרא דנדה אי ר' יהודא סובר כר' יוסי ור"ש א"כ י"ל דחזר ומ"ל כר"מ ודדם נעכר ונעשה חלב באופן שי"ל דקושי' הש"ס לר' יהודה אזלא כנ"ל:

**ועפי"ז** העירותי ליישב מה שהיה ק"ל במתני' דמנחות צ"ט ע"ב חל יוהכ"פ להיות בע"ש שעיר של יוהכ"פ נאכל לערב הבבליים היו אוכלין אותו כשהוא חי' כו' למש"כ המל"מ בפ' י"א מהל' שבת דברי הרא"ה בס' בדה"ב דמ"ש אביי במנחות כ"א ע"א וכן לצלי דגם מה שנאכל לכהנים צריך מליחה והוא בכלל על כל קרבנך תקריב מלח והא דפסחים ע"א ההלל והשמחה שמונה וא"א בעינן זביחה בשעת שמחה הא זימנין סגיאין דלא משכחת לה אלא שבעה כגון שחל יו"ט הראשון להיות בשבת א"ר הונא משמחו בשעירי הרגלים כו' דה"ה דצריכים מליחה כו' ולשיטת הר"ן הנ"ל דיש איסור במליחה בשבת אף אי אין עיבוד באוכלין איך אכלו אותו חי במליחה בשבת ואמנם מצאתי להרשב"א במשה"ב דף ע"ב ע"א שהושג על הרא"ה שנעלמה ממנו לימודא דר"י ב"ש ריב"ב בת"כ ובסוגין דמנחות כ' ע"כ קרבנך תקריב מלח מה קרבן מנחה דבר שי"ל טומאה ועולה לאישים על מזבח החיצון אף כל שי"ל טומאה ועולה לאישים ע"מ החיצון יצאו עצים שאין להם טומאה יצא הדם שאינו עולה לאישים יצאתה הקטורת שאינה עולה על המזבח החיצון א"כ מה שאינו קרב עה"מ ל"ב מלח ע"ש. והנה בגמ' מק' טעמא דמעטי' קרא לדם הא לא"ה הו"א דם לבעי' מלח הא כיון דמלחי' נפק לי' מתורת דם דאמר זעירא אר"ח דם שבשלו ושמלחו אינו עובר עליו כו' ומשני מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא קמ"ל כו' ולמש"כ לחדש דלמאן דס"ל דם שמלחו אינו עובר עליו אין איסור במליחה בשבת דבעי' תולדה דאור כו' י"ל להשוות השיטות דהנה נודע שיט' הראה בס' בדה"ב דס"ל דדם שבשלו ושמלחו אינו עובר עליו ולהנ"ל יש איסור במליח' בשב' לכך לא הביא רק מדאביי ור"ה דס"ל נמי בשיטתם הכי כנ"ל להוכיח דס"ל דגם מה שנאכל לכהנים בעי מליחה כיון דאין איסור משום מולח רק משום מעבד כשיטת ר' הונא בשבת ע"ג ע"ב הנ"ל דהאי מאן דמלח בישרא בשבת חייב משום מעבד כו' ומשום מעבד י"ל דמותר בזה מקרא דתמלח אפי' בשבת כתי' המל"מ מוהר"י אלפנדרי'

דתמלח אפי' בשבת אתי' להתיר עיבוד אבל הרשב"א במשה"ב כתב להחמיר בדם שבשלו ושמלחו דהוא דאוריי' אם לא באיכא צדדים אחרים להתיר כמבואר למעיין בדבריו א"כ לדידי' משום מעבד באוכלין ליתא בלא"ה ורק משום מולח דה"ה כמבשל דחייב אף דליכא תולדה דאור וכיון דקרא דתמלח לא כ' במתנות כהונה בפ' במדבר י"ח רק במנחות בפ' ויקרא אין סברא לומר דתמלח אתי' להתיר מליח' במתנות כהונה כיון דמליח ה"ה כרותח ואסור אף בליכא תולדה דאור דאילו בקרבנות הדוחים שבת הותרו כל מלאכות שבת ואף לית אש ע"כ לא הבי' שיטת אבייי ור"ה שמבי' הרא"ה דמצריכין מליחה למת"כ דאינהו ס"ל דדם שבשלו ושמלחו אינו עובר עליו כנ"ל והביא רק מלימודא דר"י ב"ש ריב"ב דאף דמצדד הש"ס מעיקרא אליבי' דריב"ש ריב"ב למימר דס' כזעירא דדם שמלחו אינו עובר עליו מ"מ למסקנא דמשני מהו דתימא מישדא בה משהי למצוה בעלמא דזהו כרבא דיכול תבונהו יתן בו טעם כבינה ת"ל תמלח והיינו משום דבלא"ה דם שמלחו עובר עליו כנ"ל בשיטתי' ולא נפיק מתורת דם ולמסקנא אמרי' הואיל וכנגדו ראוי בחטאות החיצוניות וכנ"ל א"כ אסור במליחה בשבת אף שאין בו תולדות האור וע"כ דמה שנאכל רק לכהנים לא בעי' מליחה וה"ה דלא בעי' מליחה בשבת:

ובזה י"ל הא דמנחות ק' ע"א תנ"ה א"ר יוסי לא בבליים הם אלא אלכסנדריים הם ומתוך ששונאין את בבליים קורין אותן ע"ש בבליים א"ל ר' יהודה תניח דעתך שהנחת דעתי דהתוס' ציינו להא דיומא ט' ע"ב דא"ל ר"ל לזעירא אלהא דישראל סנינא לכו ע"ש א"כ היתה שונאתן לשיטת זעירא דדם שמלחו ושבשלו אינו עובר עליו ואינהו ס"ל דעובר עליו א"כ אסור למלוח בישרא בשבת אף דליכא תולדת האור במליחה כנ"ל ורש"י פי' דמשפחת ר' יהודה מבבל היתה לפיכך שמח בדברי רי יוסי ובמנחות כ' ע"א א"ר והודה ברית מלח עולם הוא שתהא ברית אמורה במלח והיינו קרא דבמתנות כהונה במדבר י"ח נשמע דס"ל לר"י דגם דמת"כ תהא ברית אמורה במלח ור' יוסי היה סובר דגם ר' יהודה ס"ל דדם שמלחו ושבשלו עובר עליו א"כ איכא לדידי' איסור מליחה בשבת ושיטתי' דר' יהודה הנ"ל דגם במת"כ בעי' מליחה יהי' קשה לר' יהודה איך אכלו הבבליים השעיר חי' וע"כ בא ר' יוסי לשמחו דלא בבליים הי' אלא אלכסנדריים כו' ואמנם לר' יהודה לשיטתי בירוש' שבת הנ"ל דאינו חייב רק משום מבעיר ודאינו חייב משום מבשל בשבת אלא באיכא תולדה דאור דווקא כנ"ל א"כ אין איסור במליחה לדידי' בלא"ה וע"כ אמר לר' יוסי תנוח דעתך אף אם אלכסנדרים היו וס"ל בדם שמלחו ושבשלו דעובר עליו מ"מ אמינא לך שתנוח דעתך שלא יקשה גם לדידך איך אכלו משפחתך בני ארץ ישראל

השעיר חי הא לדידך איכא איסור מליחה בשבת משום דמדס"ל דדם שמלחו עובר עליו ס"ל דלא בעי' מלח רק לקרב לאישים ואמזבח החיצון כריב"ש ריב"ב הנ"ל ואמינא לך הא מפני שהנחת את דעתי בזה שאני סובר דאינו חייב רק אהבערה דבעי' תולדה דאור וליכא איסור במליחה ע"כ שיטתי דגם במת"כ בעי' מלח, משא"כ לשיטתך דאינו חייב רק על הבישול וכפי' דהירוש' להוכרח ולר' י' דאף דסברת הבערה ללאו יצאת מ"מ לחלק מאחת מהנה אתי' לך כנ"ל ואף בליכא תולדה דאש חייב וה"ה במליחה אעפי"כ תניח דעתך דלמדס"ל הכי ס"ל נמי דמת"כ א"צ מלח רק הקרוב לאישים ולמזבח החיצון כנ"ל:

**והנה** הטו"א במגילה ב' ע"ב הק' במה דמסמן התם שיעורא דמיל כמה הוי' כמחמתן לטברי' כדמסמן בסוגין דפסחים מ"ו ע"א שהתחלנו בה שיעורא דמיל כממגדל נוניא לטברי' אמאי לא תלה שיעורא דמיל בשיעור קצוב וידוע לכל שהוא אלפים אמה ותי' כיון דשיעור מיל מקובץ מאמות הרבה שהוא אלפים אמה ובעירובין ג' ע"ב פליגי אביי ורבא משמי' דר' נחמן דלאביי אמות סוכה ומבוי באמת בת חמשה טפחים כו' ולרבא כל אמות באמת בת ששה כו' והכל לחומרא ע"כ מסמנה הגמ' נמי הכא והכא לשמר בכ"מ לחומרא לענין חמץ באמות קטנות ולמגילה בגדולות כו' וכעין שהעירותי בשיעורא דמיל לעולא בירוש' לשיטתי' בפסחים. צ"ג שהם כ"ד מינוטען ודמקיל בחמץ עד ד' מיל ור' אבוהו אר"ל להחמיר בחמץ במיל ודלשיטתי' דר"ל כרבא דשיעור מיל י"ח מינוטען כשיטתי' שם ע"כ מסמן ר' אבוהו משמי' דר"ל כממגדל נוניא לטברי' מיל ולא מסמן באלפים אמה משום דלרבא כל אמות באמת בת ששה א"כ יעלה שיעור מיל כשיעורי' דעולא לשיעור כ"ד מינוטען ואילו לר"ל לשיטתי' בשיעורי' דרבא דשיעור מיל רק י"ח מינוטען היינו חומרי' וכס' הטו"א הנ"ל. ואמנם לאשר לפי דנוקמה דר"ל כרבא ודפליג אעולא בשתים נאחז מחלוקתן דר"ל ורבא בכמה מקומות והשוואת שיטתן בכמה שיטות כנ"ל אמר ר' אבוהו אר"ל לגבל ולתפילה ולנט"י ארבעה מילין ולא קתני עבודה כקושי' התוס' חולין קכ"ב ע"ב ד"ה לגבל דר' אבוהו לשיטתי' בפסחים כ"ב ע"ב הנ"ל דבעל השור נקי להנאת עורו הוא דאתא דעור אינו בכלל בשר להשמיענו דכ"ה גם לשיטת ר"ל למה דאיתותב בנדה נ"ה ע"א כנ"ל ומתני' דואלו שעורותיהן כבשרן וכולן שעבדן וד"ח עור אדם טהור אריש קאי וכ"ש אסיפא כנ"ל דל"ה רק טומאה דרבנן ע"כ לא בעי' בעיבוד ד' מיל ואמנ' לגבל ולתפילה י"ל כדריב"ל בברכות ל"ב ע"ב דחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת כנ"ל אף דבעלמא ולשיטתי' להגי' בסוטה ו' ע"ב רבא במקום רב בקושי' א"ר ששת מאלו שמנחותיהן דלר' ששת ל"ק דס"ל ע"ע מחיים נאסרה כר"ל ובין לרבי ובין לרבנן מתנוונה ואמרי' מרובה מידה טובה כו' ושעה היינו רביע או שליש

שעה ומהגם לפי' הרב תכונת השמים הנ"ל דמשערין ביום בינוני עשרה שעות ליום לשעות שוות לחשבון שעה בת ע"ב מינוטען וכמדומה שהעיר בזה בס' ארה"ח לשיעור מיל בת י"ח מינוטען יעלו ארבעה מיל לשעה ובשהייה דתפילה מעוד יהללוך משמע שעה שלימה כהוכחת המג"א אלא דשם מחשבין היום לי"ב שעות ע"ש וע"כ רק בהנך שלשה הי"ל לר"ל קבלה לצמצם שעה לשלימה בת ארבעה מילין אבל בעלמא שיעור מיל לר"ל בת י"ח מינוטען. ואולם גם לפי"ז יהי' משמע בשיעור מיל בת אלפים אמה אמות קטנות בת חמשה כאביי משמי' דר' נחמן ולא כרבא משמי' דר"נ ולאביי. אמנם משיטתי' דדם שמלחו אינו עובר עליו משמע דשיעור מיל דמליחה היא כחצי שעה כנ"ל ולא יצאנו עדיין מסבך מחלוקת השיטות להשוותן ע"כ בא ר' נחמן דלשיטתי' בערכין ז' ע"ב דקשי' לי' לר' נחמן בר' יצחק והא דומי' דבהמה קתני מה התם גופי' אף ה"נ גופי' אלא א"ר נחמן זו מיתתה אוסרתה כו' דשער המת לא מיתסר בהנאה אף שמחובר כו' וא"כ ה"ה עור המת באינו מחובר כשיטתי' דר"ל הנ"ל להשוות השיטות ואמר דאייבו אמרה דשיטת אייבו נתבאר לעיל בשיעור מיל דכעולא ס"ל ואייבו אבוהו דרב הוי' דמסתמא בחדא שיטה כרב אזיל דעור המת אסור בהנאה וארבעה אמר בה וחדא מינייהו עיבוד דתנן וכולן שעבדן או שהילך בהן טהורין חוץ מעור אדם ולדידי ע"כ אסיפא קאי וכ"ש אירשא דטומאה דאורייתא וכמה כדי עבודה א"ר ינאי כדי הילוך ארבעה מילין דלר' ינאי דאמר כפרה כ' בה כקדשים ע"ע מחיים נאסרה וכר"ל ולאחר שנעשה מצותן עורות קדשים מותרין וה"ה דעור אדם מותר בהנאה דמת לא ילפינן אלא מע"ע דכפרה כ' בה וא"ש טעמא דגזרו טומאה בעור שלא יעשה שטוחין כבתוס' נדה נ"ה ע"א הנ"ל. ע"כ י"ל שפיר להשוות השיטות כדאקשי' לי' רבא לר' נחמן בשבת ע"ט ע"א הנ"ל ממימרא דעולא דג' עורות הן עור מצה עור חופה עור דיפתרא כו' דצמצום זמן שלשת עובודים דעור לכל אחד כשיעור שעה קטנה דמיל לשיטת עולא הוא כ"ד מינוטען הם שלשה פעמים כ"ד שהם שבעים ושתים מינוטען באופן די"ל דגם ר"ל ס"ל כעולא כאשר ע"כ רבא דבשיטתי' דר"ל בשיעור מיל די"ח מינוטען ס"ל מימרא דעולא דשלשה עורות הן דסוף סוף כ"ע מודו דעור אדם טמא משום גזירת שטוחין וע"כ מדרבנן בעי עיבוד ובפרט לרבא דעורותיהן כבשרן מאת הטפל לבשרו כנ"ל י"ל דשיעור ג' מילין דעולא, ושיעור ד' מילין דר"ל ודר' ינאי שוין הם בחשבון שלש פעמים כ"ד, כמו ארבעה פעמים י"ח, ששניהם שבעים ושתים מינוטען ומכוון ג"כ לשיעור שעה שלימה כנ"ל בחשבון עשרה שעות לשעות שוות כנ"ל:

**ומיושב** לפיז"ה קושט' הגאון מוהרי"ב הנ"ל דשפיר כ' הה"מ דאתי לי' להרמב"ם דשיעור מליחה הוא שיעור מיל כו' דשיטת הרמב"ם דשיעור מיל היינו קרוב לחצי שעה כנ"ל דהיינו כ"ד מינוטען דפוסק כעולא כנ"ל ודאמרי' הכא שיעור עיבוד ד' מילין היינו ר' נחמן הוא דאמר הכי להשוואת החשבון בשיטתי' ד' מילין ובשיטתי' דבני י"ח מינוטען לשיעור ג' מילין דג' מיני עיבוד בעור דעולא וכשיטתי' דבני כ"ד מינוטען הם כנ"ל והיינו מלוח וקימוח וניפוץ א"כ שיעור מלוח לבד בעיבוד העור להוציאו מעור מצה לעור חיפה הוא שיעור מיל דהרמב"ם קרוב לחצי שעה ושפיר למדה מסוגין אף דאמרי' הכא וכמה כדי עבודה ד' מילין וכ"כ י"ל בדר' יוסי בר' חנינא דאיבעי' לי' בערכין ז' ע"א שער נשים צדקניות מהו ופשיט לי' רבא כו' כנ"ל דאי ס"ל כרבא עור המת אבה"נ ודעולא אסיפא קאי אבל רישא טומאה דאורייתא ואי נימא דלרבא שיעור ג' מיל דעיבוד דג' עבודות בעור דג' עורות הן כו' כשיטתי' במיל בחשבון דמהלך אדם בינוני י"ח מינוטען כנ"ל ע"כ דר' יוסי בר' חנינא פליג אשיטת ר' חנינא אביו בפסחים צ"ג ע"ב דס"ל שם כעולא ושיעורא דמיל לדידי' היינו קרוב לחצי שעה כ"ד מינוטען, דהא דאמר ריב"ח ל"ש אלא לפניו אבל לאחריו אפי' מיל אינו חוזר א"ר אחא ומינה מיל היא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר, שהקשיתי לעיל דמנ"ל ר' אחא הא דילמא לריב"ח אפי' פחות ממיל אינו חוזר אמנ' להנ"ל שפיר י"ל דהוכיח ר' אחא בדיוקא דומינה דאמר שכוונתו מכל סבר' השקו"ט דשיטתי' הנ"ל דגם לריב"ח י"ל דקיבלה מרבא דעורותיהן כבשרן בחוברים דוקא ומדרבנן בעי' עיבוד ושיעור שלשה מיל דר' חנינא ודעולא דשלש' עורות הן בעיבוד לטהרן אף מדרבנן כשיעור ד' מיל דר"ל ודרבא, והא דאמר ל"ש אלא לפניו היינו לנט"י ולתפילה דבלא"ה שוהין שעה אחת להתפלל בביהכ"נ כפי' רש"י מכוון שיעור שעה כחושבנא דשיטתא דידהו כנ"ל אבל לאחר וכו' דעיקר שהיית שעה אינה חובה לאהדורי' בתרה אינה חוזר א"ר אחא הא פחות ממיל כו' וכוונתו הא פחות ממיל מדר' חנינא ודעולא שיעור קרוב לחצי שעה אלא שיעור מיל דר"ל ודרבא י"ח מינוטען חוזר כיון דכרבא ס"ל בשיעורי' דמיל עכ"פ אף לאחריו חוזר:

**אמנם** בחולין קכ"ב ע"ב מרא דשמעתתא הוא ר' הונא משמי' דר' ינאי דכמה כדי עבודה ארבעת מילין לגבל ולתפל' ולנט"י ארבעת מילין כו' דלר"ה בשיטתי' דדם שמלחו אינו עובר כר' יוחנן כנ"ל משמע דשיעור מיל קרוב לחצי שעה ודעור כבשרו מה"ת דנפק"ל מאו בעצם והא דגזרו טומאה דרבנן בעור אדם אף שאסור בלא"ה בהנאה דלדידי' ולר' ינאי י"ל דנפק"ל מת מע"ז כיון דלדידי' תקרובת ע"ז אסור מה"ת כהוכחת השעה"מ בפ"ה מה' אישות מאיבעי' דר' יוחנן לר' ינאי בע"ז נ"ב ע"ב תקרובת ע"ז מי

מהני להו ביטול לטהרינהו מטומאה או כיון דאיסורא לא בטיל טומאה נמי לא בטיל כו' דלשיטתי' בפסחים פ"ה ע"א פיגול ונותר מטמאין את הידים משום חשדי כהונה ומשום עצלי כהונה אע"ג דאיכא בלא"ה לאו דב"ת כו' והכא משום דחמירא להו אינשי טומאה מאיסורא כבתוס' סנהדרין מ"ח ע"א ד"ה משמשין וגם ממימרא דר"נ שם דאייבו בעצמו אמרה כו' והיינו משום כיון דר"ה משמי' דר' ינאי אמרה נשמע שיטתי' דר' ינאי דתקרובו' ע"ז אסור מה"ת י"ל איה"נ למת מתע"ז ע"כ דגם אייבו בשיטתי' בעצמה אמרה ולכולהו משמע דשיעור עיבוד בסתמא הוא ד' מילין דמיל קרוב לחצי שעה כ"ד מינועטן ומימרא דריב"ח ודר' אחא בחולין באמת נראה דרק משום שנכפלה בפסחים נשנה גם כאן דאין מקומה בחולין והוכחה לחילוק דריב"ח משא"כ בפסחים כנ"ל ע"כ לא קשה נמי אמאי שלא ציין רש"י ז"ל בנדה לשיעור עבודה כדי מיל לחולין כמו שציין לפסחים וברכות משום דבחולין אמר מפור' דכדי עבודה ארבע' מילין ומהידוע דרש"י לא ציין לדף בברכות ט"ו ע"א כאשר כעת לפנינו ועוד דשם מיירי רק לענין נט"י לתפילה ואילו רש"י פי' להתפלל בביהכ"נ וע"כ שפיר י"ל דכוונתו אהא דחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפילה כו' דמינה דשעה דהכא שעה שלימה ובעלמא שעה קטנה ותלי' בשיטות הנ"ל וע"כ משמע נמי דשיעור עבודה אחת מאלו ג' עבודות דחשוב עולא ג' עורות הן מצה חיפה ודיפתרא כל אחת בפני עצמה היא רק כדי הילוך מיל אחד כנ"ל:

**ובמה** שכבדני כהד"ג ליישב קושי' זקני הגאון אילת אהבים המפורסמת בדבר חכמה בסוגי' דיומא ג' ע"א ואימא עצרת דפרישת שבעה ליום אחד הוא א"ר אבא דנין פר אחד ואיל אחד מפר אחד ואיל אחד לאפוקי עצרת דשני אילים נינהו הניחא למ"ד יוכ"פ איל אחד הוא אלא למ"ד שני אילים נינהו מאי איכא למימר כו' והק' בתוס' לשנוי' דנין שני שעירי ציבור דיוהכ"פ דאיכא שעיר פנימי ושעיר חיצון ממילואים שקרבו בו שני שעירים לציבור שעיר מילואים ושעיר ראש חודש לאפוקי עצרת דשעיר אחד ותי' דעצרת נמי קרבין בו שני שעירים כו' ופריך ואימא ראש השנה דפרישת שבעה ליום אחד הוא כו' ובר"ה ח' ע"ב דריש תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי"א זה ר"ה ומפרש הר"ר משולם בתוס' שם שהחדש מתכסה בו שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה כדכ' מלבד עולת החדש ומנחתה ולא כתיב מלבד חטאת ועולה. והק' זקני ז"ל דלשיטת הרר"מ לא קשה מעיקרא קושי' הגמ' ואימא פרישה לר"ה כיון שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה ול"ה בו רק חטאת אחד י"ל כקושי' התוס' יומא הנ"ל דדנין שני שעירי ציבור דיוהכ"פ משני שעירי ציבור דמילואים כו' ולאפוקי ר"ה דל"ה בו רק שעיר אחד ומאי פריך ואימא פרישה לר"ה כו'. אתכבד בזה ליישבה בא"א דהנה ר"ת הק' עליו

מתוספתא דשבועות דתניא ל"ב שעירים מקריבים ישראל בכל שנה וחשיב י"ב בר"ח ובאופן דמוסף ר"ה יסד ר"א הקלירי מוספי חדש עשתי עשרה כו' ורגיל להזכיר ולומר מלבד עולת החדש ולסיים ושני שעירים לכפר חד דר"ח וחד דר"ה כו' ובטו"א חידש בפלוגתת ר' יהודה ור' שמעון במתני' דשבועות ב' ע"א דלר"י דשעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף כיון דכפרת שניהן שוין י"ל סברת הר"ר משולם שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה אבל לר' שמעון דשעירי הרגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ושעירי ר"ח מכפרין על הטהור שאכל את הטמא א"כ חלוקין בכפרתן צ"ל כשיטת הר"ת דהיו מקריבין גם מוסף ר"ח בר"ה כו' ובמחלוקת הקדמונים אי שמיני למילואים היה בר"ח ניסן כפי' רש"י ז"ל בכ"מ או בשמיני לחודש ניסן כבת"כ פ' שמיני ובמד"ר וא"ע ומזרחי נודע חידוש הגאון נוב"י בס' דו"ל ד"א דתלי' בפלוגתת ר' נחמיה ורבנן בסוגי' דזבחים ק"א ע"א בשעיר חטאת שדרש משה והנה שורף ר"נ ס' מפני ארונות נשרפה שלא הותר להם אנינות אלא בקדשי שעה ואילו שעיר זה היה שעיר ר"ח שהוא קדשי דורות וקאמר שם בשלמא לר"נ היינו דכ' הן היום שקרבן זה חובת היום הוא ובו לא הותר אנינות ומוכח דלר"נ היה בר"ח דאילו בשמיני בניסן היה אין בו שום שעיר שיהא חובת היום לדורות ורבנן ס"ל מפני טומאה נשרפה ומה הן היום ה"ק וכי הם שהם הדיוטות הקריבו אני הקרבתי כו' י"ל שלא היה בר"ח אלא בשמיני לניסן כו' ע"כ שפיר פריך הש"ס ואימא פרישה לר"ה כו' ע"כ ל"ק קושי' זקני הנ"ל דנימא כקושי' התוס' דנין שני שעירי ציבור דיוהכ"פ משני שעירי ציבור דמילואים לאפוקי ר"ה דל"ה לשיטת הר"ר משולם רק שעיר אחד דר"ה שאין חטאת ר"ח קרב בר"ה כו' דשיטת הר' משולם אין לה מקום אלא אליבא דר' יהודה דס' שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרין על שאין בה ידועה לא בתחילה ולא בסוף וכפרת שניהן שוה כחי' הטו"א הנ"ל ור' יהודה לשיטתי' בסוגי' דזבחים הנ"ל דמפני טומאה נשרפה א"כ שמיני למילואים היה לדידי' בשמיני בניסן ולא היה גם בשמיני למילואים שני שעירים שעיר מילואים ושעיר ר"ח כמו שהק' בתוס' יומא הנ"ל דלדידי' ל"ה שעיר ר"ח ושעיר נחשון היה קרבן יחיד כפי' רש"י במוע"ק ט' ע"א ול"ק לדידי' בלא"ה גם קושי' התוס' ושפיר מק' בגמ' ואימא פרישה לר"ה ואף לשיטת הר"ת לר"ש דס"ל נמי מפני טומאה נשרפה י"ל דס"ל כתי' חכמי צרפת שמבי' הקרבן אהרן בפ' שמיני דבני אהרן היו בו ביום דינן ככהנים גדולים שאינם מטמאים לקרובים כו' וא"כ ל"ל כדרשת רבנן לקרא דהן היום הקריבו וכי הם שהם הדיוטות הקריבו אני הקרבתי כו' כנ"ל כיון דהיה דינן שוה ככ"ג וע"כ צ"ל כדר' נחמי' הן היום שקרבן זה חובת היום הוא ומוכח דהיה

בר"ח ולשיטתו דשעירי הרגלים ושעירי ר"ח חלוקין בכפרתן ואין שווין והיו מקריבין גם מוסף ר"ח בר"ה שפיר הק' התוס' אקושי' הגמ' ואימא פרישה לעצרת דהו"מ לשנויי דנין שני שעירי ציבור דיוהכ"פ שעיר פנימי ושעיר חיצון משני שעירי ציבור דמילואים דהוי' שעיר מילואים ושעיר ר"ח דלדידי' שמיני למילואים היה בר"ח כנ"ל והש"ס פריך נמי שפיר ואימא פרישה לר"ה דלדידי' גם בר"ה איכא שני שעירים כשיטתי' דשעיר ר"ח קרב בר"ה כנ"ל:

**ובזה** י"ל קושי' הר"ש מטרויש בתוס' פסחים כ"ג ע"ב ד"ה דהא היאך נפק"ל בגמ' לכל איסורין שבתורה דכי היכי דאסורין באכילה ה"נ אסורין בהנאה מכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' שאין ת"ל באש תשרף ומה ת"ל באש תשרף אם אינו ענין לגופו דכ' והנה שורף תניהו ענין לכל איסורין שבתורה ואם אינו ענין לאכילה תניהו ענין לאיסור הנאה כו' הא ע"כ לאו שפיר עבוד דשרפוה דהא שרפוה בלא עיבור צורה ואמרי' לקמן פ"ב ע"ב כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה וקרא ה"ק מדוע לא אכלתם את החטאת הן לא הובא את דמה הא אם הובא שפיר עבוד דלא אכלוה כו' דאהא דפריך בגמ' מנין לכל איסורין שבתורה דכי היכי דאסורין באכילה ה"נ אסורין בהנאה קאמר מנין תיפוק לי' מלא יאכל ומשני ל"י איסור אכילה משמע לי' איה"נ לא משמע לי' תיפוק לי' מנבילה ס"ל כר' יהודה דאמר דברים ככתבן אי ס"ל כר' יהודה תיפוק לי' מהיכא דנפק"ל ר' יהודה מלכלב תשליכון אותו קסבר חוב"ע דאורייתא מנין דכ' כל חטאת כו' חזינן דההוא מרבנן מהדר בכל צד לאוקמה כר' יהודה דוקא ואליבי' בשיטתי' ורק משום דס"ל לדידי' בחוב"ע דלא כר"י מוכרח ללמוד מלכל חטאת כו' וע"כ כיון דמהדר לאוקמה אליבא דר' יהודה בשיטתי' דוקא ולר' יהודה דמפני טומאה נשרפה הוי שפיר פסולו בגופו כבמתני' פסחים פ"ב ע"א דבנטמא ישרף מיד ולא בעי עיבור צורה ושפיר עבוד דשרפוה וע"כ שפיר יליף לה הש"ס מכל חטאת וגו' לכל איסורין שבתורה לאיסור הנאה:

**ול"ק** גם קושי' התוס' שם ד"ה דכתיב אפי' רש"י אוהנה שורף בשעיר נחשון ובח"כ דריש בהדיא אשעיר ראש חוד' מדכ' ואותה נתן לכם כו' דבאמ' רש"י לשיט' בפי' חומש ובכ"מ דשמיני דמילואי' היה בר"ח כנ"ל שפיר סי' בחומש פ' שמיני להדיא אשל ר"ח וכן בפסחים פ"ב ע"ב בד"ה לכך נאמר דקאי שם לר' נחמיה דמפני אנינות נשרפה ושמיני דמילואים היה לדידי' בר"ח כנ"ל וכן בזבחים ק"א ע"ב דקאי לר' נחמיה וכן פי' ביומא ה' ע"ב בד"ה כאשר צוה דקאי לר' יוחנן ותסתיים דר' יוחנן הוא דאמר מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן דנפק"ל פרישה ליוהכ"פ ממילואים ולדידי' היא די"ל דילפינן שני שעירי

ציבור דיוהכ"פ משני שעירי ציבור דמילואים שעיר מילואים ושעיר ר"ח דהיה בר"ח וכן בחולין ס"ח ע"ב בד"ה הכל היו בכלל בשר בשדה טרפה ל"ת דהיא נמי מימרא דר' יוחנן התם, ובשבועות ט' ע"ב בד"ה ואותה נתן לכם מימרא דר' אלעזר א"ר אושעיא דהאי קרא בשעיר דר"ח כתיב ויליף עון עון מציץ כו' אף דטעמי' דר' שמעון מפרש ור"ש ס"ל מפני טומאה נשרפה י"ל דר"א אר"א ס"ל נמי כחכמי צרפת דבו ביום היה דינם ככ"ג כנ"ל וע"כ צרוכין לפר' לדידי' קרא דהן היו' וגו' דה"ק שקרבן זה חובת היו' וכר' נחמי' ומוכח דבר"ח היה כנ"ל אבל הכא בסוגין דפסחי' דמהדר לאוקמה אליבא דר' יהודה דוקא ולשיטתי' דמפני טומאה נשרפה הוא דילפינן מכל חטאת אשר יובא מדמה לכל איסורין שבתורה דאסורין גם בהנאה דהוי' פסולה בגופה ול"ב ע"צ ושפיר עבוד דשרפוה כנ"ל וע"כ שמיני למילואים היה לדידי' בשמיני בניסן ול"ה שעיר דר"ח. וע"כ הוכרח רש"י ז"ל לפרש הכא דוקא בשעיר נחשון בויהי ביום השמיני ושינה בחכמה ובדעתו הגדולה את טעמו הכא ממה שפי' בכל הני מקומות הנ"ל אשל ר"ח כנ"ל:

למען חיבת הקודש הנני נותן מקום לתשובת הגאון המובהק הנ"ל. בישע אלקים עש"ק לסדר ולפרט "אגדלה הוד שמך והיה ברכה" (תרע"א) לפ"ק.

יהא שלמא רבא רב הונא ורב חסדא לרב כהנא ורב נהוראי, הרב הגדול החריף העצום ברק השנון, ומשיב מלחמה שערה בגמרא וסברא מוה"ר אליהו הכהן גוטווירטה הי"ו נעימות בימינו נצח.

**מכתבו** מן עש"ק נצבים הגיעני במועדו בין כסא לעשור. ובהיותי אז עמוס בטרדות עצומים שעברו ראשי, ממילי דמתא ודעלמא, לא נפניתי לקרוא את האמור בו, והנחתיו למשמרת עד לכשאפנה, ובין כה וכה הגיעו ימים. שהיו ידי עצורות מכתיבה בימי המועד, ומלתא מני אזדא, ויום אתמול כי עבר נזכרתי, שעוד טלי החובה להשיבו מפני הכבוד. פניתי למכתבו ומצאתיו מלא דבר, בחריפות עצומה, בציצים ופרחים הראוים לעלות על שלחן מלכים, מלכי רבנן. יהי' ה' עמו, ולפני שמש ינון שמו. ואלף עולות יעלה שלומו ככל מאוימו, ואנכי גם היום, אינני מופנה, להשתעשע בדברי חדודין, שאינם נוגעים למעשה והנני מוטרד כעת בענין ספק קידושין, למדינת קאווקאז, והלכה פסוקה בידינו בשו"ע יו"ד סי' רמ"ו מעשה ושאינו מעשה, נזקקין למעשה לזאת חדל ממני העונג להשתעשע בפלפול הלכה, אמנם להשיבו ריקם אי אפשר, משום עשה דכבוד תורה, ואודיעו בזה, מה שאמרתי זה ימים רבים באותו הענין שבא במכתבו, בענין חטאת ר"ח אם קרב ברה"ש. שלפי מסקנת התוס' מהתוספתא מבואר שקרב ברה"ש. ונשארה ההערה שהעירו התוס', למה זה לא נזכר החטאת של ר"ח בפירוש, בפרשת

מוסף רה"ש, כמו שנזכרו העולות והמנחות והנסכים של רה"ש. בפסוק מלבד עולות החודש ומנחתה, ולא מצאתי ישוב על זה ונראה לענ"ד, דהנה שנינו במשנתינו ריש ס' כל התדיר, מוספי ר"ח קודמין למוספי רה"ש, שנאמר מלבד עולת הבוקר, ופירש"י, דלשון מלבד משמע העשויה כבר ועוד שנינו שם צ' ע"א כלל גדול זה בנה אב לכל החטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהם ונודע שבמוספי ר"ח ורה"ש היו עולות וגם שעיר חטאת, ומעתה תפול השאלה, כיצד יעשו, אם להקדים של מוסף ר"ח קודם למוסף רה"ש, ויהא סדר ההקרבה, חטאת ר"מ ועולות ר"ח, ואח"כ חטאת רה"ש, ועולות רה"ש, ויקוים בזה, דין המשנה, מוספי ר"ח קודמין למוספי רה"ש, אבל א"כ, הלא יוקרבו עולות ר"ח, קודם חטאת רה"ש, נגד הכלל, דחטאת קודמת לעולה או אולי יעשו סדר אחר, דהיינו, להקריב שתי החטאות בראשונה חטאת ר"ח, וחטאת רה"ש ואח"כ העולות עולות ר"ח ועולות רה"ש ויקוים בזה הבנין אב, לכל החטאות שיוקדמו לעולות. אבל א"כ, הלא יוקדם חטאת רה"ש, קודם עולות ר"ח. נגד הדין דמוסף ר"ח קודם למוסף רה"ש. ולא ידענו איך לעשות, אם כה ואם כה. ולזה גילתה לנו התורה בפרשת מוסף רה"ש, שיהא שעיר עזים אחד חטאת מלבד עולת החודש, ולשון מלבד, משמעו העשוי כבר, כמו שפירש"י במשנה. והיינו שעולת החודש יהא קודם לחטאת רה"ש. זהו באור המקרא. ומעתה הרי לא הי' צריך המקרא. לכתוב מלבד חטאת ר"ח. דזהו פשיטא, ואך למותר לכתוב, דהרי חטאת ר"ח קדם אף לעולת ר"ח, הקודם לחטאת רה"ש. וע"כ לא נכתב חטאת ר"ח במקרא זה, כן נראה לענ"ד:

**וידידי** שי' ירום ונשא וגבה, עד זקנה ושיבה, ויאר ה' פניו אליו, להצליחהו בתורתו ויראה סימן ברכה במשנתו כמשאלות לבבו לטובה וכנפש מברכו באהבה ידידו המכבדו כרום ערכו ומברכו במעולה שבברכות, המצפה לישועה, חיים ברלין.

## סימן ג

שוכט"ס למע"כ ש"ב הרב הגאון המופלג הישיש החו"ב שלשלת היוחסין כו' מוה"ר נפתלי הירץ תאומים האבד"ק ווילקאטש וכעת בפה לבוב (שליט"א) ז"ל.

א) **ענותנותו** תרבינו להציע לפני קונטרסו בחי' תורה ולעורר גם אותי לחוות דעתי בתשובה על השאלה דאתי לידו בתפילין שנתקלקלה הדיו והתחילה להפרד מאותיות ומ"מ עתה עוד יש כדי הכשר כל אות ואות ורק שיש לחוש לודאי שאחר זמן יתקלקל כל הכתב הישן אי שרי להעביר בדיו חדש על כל האותיות ואין חשש שאחר זמן יכשירו רק ע"י הכתב החדש ואז יהי' שלא כסדרן כו' הנה נזכרתי שכבר עמד ע"ז הגאון חת"ס

בהשמטות לחלק חו"מ סי' קפ"ט והוכחתו להחמיר משבת קי"ב ע"ב ועירובין כ"ד ע"א גבי סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שני' ותיקנה טהור למפרע דאמרי' פנים חדשות באו לכאן ולפינן שם מטו"ט לאיסורא א"כ ה"נ דכוותי' כשיפרד הדיו הישן הוי' כנפסק אוזן השני' אף שהאוזן הראשון שהבי' הטומאה קודם קיים אמרי' פנים חדשות בא לכאן והוי' שלכס"ד כו'. ואמנם לפיענ"ד צ"ע בזה דהתוס' הק' שם אפי' רש"י ז"ל שכ' דה"ה לא תיקנו טמא מדרס דאי כשנפסקה פרחה טומאה תו לא מיהדרא כו' והא דנקט ותקנה משום סיפא לא לאשמועינן אע"ג דתקנה כי נפסקה שני' טהור מן המדרס אבל משום הא דקתני סיפא אבל טמא מגע מדרס לא נקיט ותיקנה דאפי' לא תקנה ונפסקה שני' טמא מגע מדרס כו' הא בסיפא דהך מתני' בכלים פ' כ"ו מ"ד תנן לא הספיק לתקן הראשונה עד שנפסקה שני' טהור א"כ כי לא תקנה לראשונה כי נפסקה שני' אינו טמא אפי' מגע מדרס ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא מגע מדרסו והוי' ראשון לטומאה כו' דהא איתקנה לראשונה ע"ש, ה"נ העברת בדיו חדש על הישן דמי ממש לתיקן הראשונה עד שלא נפסקה השני' דאיכא מגע מדרס ולתי' ר"י בתוס' שבת שם ד"ה אבל כשתיקן אוזן ראשונה בא לו לאוזן טומאת מדרס ומגע מדרס ביחד והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר לטומאה להיות לזה בלא זה כו' דה"נ כיון דבשעת קיום כתב הישן היה פע"א ביחד עם כתב החדש מסתברא להכשיר אף אחר שיתקלקל הישן המדרס כיון שכבר קיבל החדש מקודם מגע המדרס אמאי לא יכשר גם להבא ומאן יימר שלא נשאר כלום מהכתב הישן תחת החדש דמצינו כיו"ב בתוספתא דכלים פי"ח דקפיד אהא דתני' מטה שפירש ממנה אבר אחד כו' וכן בשני' וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בחמישי וכן בששי וכן בשביעי עדיין טומאת מדרס ואם החליף את השמיני טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס חזר והחליפו וכן בשני וכן בשלישי כו' וכן בשביעי עדיין טמאה מגע מדרס ואם החליף את השמיני טהורה בד"א בזמן שהתחיל מן האחרון אבל אם התחיל מן הראשון אעפ"י שלא החליף את השמיני טהורה כו' דזה השמיני לא היה עליו מעולם שום טומאת מגע מדרס מעצמו אלא משום חיבורן להשביעו ועכשיו שהחליפו טהורה שאין מגע עושה מגע אחר:

ב) **והנה** המג"ש כ' לתרץ קושי' התוס' דהא דמייתו ראי' מסנדל ולא ממתני' הקודמת בפי"ח ממטה שהיתה טמאה מדרס נשברה אריכה ותקנה טמאה מדרס נשברה שני' ותקנה טהורה מן המדרס אבל עמא מגע מדרס אם לא הספיק כו' דאיבעי' דחזקי' בניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון הוא ע"ז האופן אי אמרי' דעיקר חלות הטומאה היא על כמות הכלי וע"כ כיון דכמות הכלי

שקבלה הטומאה ליתא כבר לפנינו משום שכבר ניקב כ"פ ע"כ י"ל דפנים חדשות באו לכאן וטהור או דילמא חלות הטומאה היא על צורת הכלי ולהכי דוקא בניקב כמוציא רימון טהור אבל בניקב רק כמוציא זית וסתמו כיון דאיכא צורת הכלי לפנינו וגם אינו מנוקב כמוציא רימון טמא ולהכי דוקא פשוט לי' מסנדל לראי' דעיקר היא כמות הכלי והואיל ואיכא פנ"ח לפנינו טהור משא"כ במטה ליכא למימר דעיקר צורת הכלי במיטה כיון דגם אריכה בפ"ע מקבל טומאה א"כ גם בצורת הכלי י"ל סברת פנ"ח אבל בעלמא אכתי י"ל כל שדנין אצורת הכלי אין לומר פנים חדשות בא לכאן משו"ה אין ללמוד ממטה כו' ובשבת ק"ג ע"ב ומנחות ל"ד ע"ב נפק"ל מוכתבתם שתהא כתיבה תמה ובחולין קי"ט ע"ב אמרו במערבא כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב והיינו אף שי"ב נקב קטן מ"מ כל שאינו מחלק צורת האות לשנים אף שלא נסתם הנקב בהדיו כשר כבאו"ח סי' ל"ב ובמנחות כ"ט ע"ב דאיפסקא לי' כרעא דוי"ו דויהרוג בניקבא דאייתי ינוקא דלא חכים ולא טיפש אי קרי לי' ו הרג כשר משמע דקפדינן אצורת האות ולא אכמותה י"ל דדמי למטה כלימודא הנ"ל דכל שלא נשתנה צורת הכלי לא אמרי' פנ"ח בא לכאן דה"נ יש להכשיר כיון שלא נשתנה צורת האות:

**ולפי"ז** י"ל בהא דמנחות ל"ה ע"א דאמר אביי האי קילפא דתפילין צריך למבדקי' דילמא אית בי' ריעותא ובעינן כתיבה תמה וליכא פי' רש"י נקב ור' דימי אמר ל"צ קילמסא בדיק לה כו' דמהנראה דלאביי כל שי"ב נקב אפי' הדיו עובר עליו פסול דקפיד אכמות האות שתהא תמה בלא נקב משא"כ לר"ד דקימ"ל כותי' כשר אפי' י"ב נקב כל שי"ב צורת האות בשלימות דקפד אצורה ועי' ב"ח באו"ח סי' ל"ב דאביי לשיטתי' בב"ב י"ב ע"ב פשיטא חלק בכור וחלק פשוט יהבינן לי' אחד מצרא יבם מהו אמר אביי היא היא מ"ט בכור קרי' רחמנא דלאביי דבכ"ד דנין אכמותה ה"נ ביבם אף דבאמת בצורה אחר הוא כיון דבכור קרי' רחמנא אמרי' היא היא דאין בכמות הדבר דקריאת בכור שים שינוי ול"ש למימר פנ"ח בא לכאן ע"י. אבל רבא דאמר א"ק והיה הבכור הוייתו כבכור ואין חילוקתו כבכור דקפיד קרא אהוייתו כפי' רש"י ביבם משתעי דמצוה בגדול שדנין אצורה והוייתו נשתנה מהראשון שמת ולענין חילוקה פנ"ח בא לכאן אחר חשוב ולא יהבינן לי' אחד מצרא. וזה י"ל נמי בפי' הספרי פ' תצא בפ' כי ישבו אחים יחדיו פרט לאחיו שלא היה בעולמו מכאן אמרו שני אחים ומת אחד מהם ונולד להם אח ואח"כ יבם השני את אשת אחיו ומת הראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשני' משום צרתה כו' והיינו דלא משגחינן אצורת הדבר שאשת אחיו הראשון אף של"ה בעולמו היתה אשתו של אחיו השני כמו אשתו שנשא בעצמו אלא דדנין אכמות

ישיבת אחים יחדיו שלפי"ז כ"ז שהיה האח השני בחייס היה הכמות של יחדיו ממה שהיה כבר מקודם שמת הראשון בענינו אבל אחר שמת השני בטל כמות ישיבת אחים יחדיו ולפ"ז י"ל נמי הא דבסנהדרין י' אמר רבא מלקות במקו' מיתה עומד' אר"א בדרב"א לר"א א"ה אומדנא ל"ל למחיה ואי מאית לימות א"ל א"ק וניקלה אחיך לעיניך כי מחית אגבא דחיי מחית פי' רש"י בשעה שלוקה יהא אחיך שיכה את החי ולא את המת וכיון דמית לי' בפלגא כי מחי על אידך פלגא לאו על החי הוא ובתוס' רעק"א במתני' דמכות ה' ע"א כ' והלא כבר נאמר כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים פי' רש"י משמע שהרי אחיו עדיין קיים דמשמעות אחיו הוא כשהוא חי ולא כשהוא מת והביא בשם הריטב"א דודאי נקרא אחיו אף לאחר מיתה כדכ' להקים לאחיו שם קרבו שאו את אחיכם כו' ולרווחא דמילתא נקטי' ועדיין אחיו קיים אע"ג דלא נפק"ל מלאחיו כו' אבל מהך דסנהדרין עדיין משמע דאחר מיתה לא נקרא אחיו כו' ולהנ"ל י"ל דסוגי' דסנהדרין דרין קאי אליבא דרבא וניקל' אחיך לעיניך דלשיטתי כנ"ל דדנין אצור' הא חוה דלעיניך כי מחית אגברא דחיי מחית וכן מכאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים לאפוקי מת דאיכא פנ"ח ל"ח אחיך משא"כ בדברים דדנין אכמות האחוה כלהקים לאחיו שם קרבו שאו את אחיכם דהכמות לא נשתנה אף לאחר מיתת האח ודאי אף לאח"מ נקרא אחיו, וכן הא דיבמות נ"ה ע"ב דאמרי' דלאח"מ נמי מקרי שארו ורש"י פי' מדכ' לשארו גבי טומאה דה"ה דאחיו גבי טומאה לאח"מ מה"ט דכמות הקורב' נקרא אחיו. שו"מ בחי' הרש"ש שחילק ג"כ בין אחו' מחמת קורבה לד"א ולענינינו ולענין אחיו במצות שזהו כחילוקא דידן דגם סוגי' דיבמות הנ"ל לרבא אזלא שם ע"ש, ועי' תוס' קידושין י"ג ע"ב ד"ה חדא דיבם לא איקרי אחר ומש"כ לתרץ בסי' א' בזה:

**עוד** י"ל עפ"י גמ' דבב"ק פ"ח ע"א דלרבנן החובל בעבד כנעני של אחרים חייב דדרשו קרא דכי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו דעבד נמי אחיו הוא במצות ואף דאינו כשר למלכות היינו משום קרא אחרינא דכ' בי' מקרב אחיך ע"כ ממובחר שבאחיך בעינן כו' אבל סתם אחוה תלוי' בחיובי' במצות א"כ אח מת דפטור מן המצות ל"ח בלשון תורה אח דכ"מ בע"ז כ"ו ע"א דאיצטריך ריבוי למימר מלכל אבידת אחיך משום דחייב במצות דחשוב עי"ז אחיך ודהוא בכלל ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה ה"ה אחיך וזה ל"ש במת וביו"ד סי' קנ"ט כ' אסור להלות ברבית לישראל רשע דלא יצא מכלל אחיך בזה שאינו מקיים המצות כיון שחייב בהם וממילא משמע מיעוט למי שאינו חייב במצות ובב"ח בחו"מ סי' רכ"ח כ' בשם ס' החכמה בדרשא דר"ה ברי' דר"א בבב"מ נ"ט ע"א דלא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות לא תנוהו כו' אף שאינו מקיים המצות אסור

להונותו דאל תונו איש את אחיו כתיב כו' ואעפ"י שמצינו בלשון תורה כינוי אחוה גם לנכרי כמו לא תתעב אדומי כי אחיך הוא י"ל דכינוי אחוה בנכרי הוא כמו כינוי אחוה לאח מן האם דלענינא דחליצה דכ' בה כי ישבו אחים יחדיו בודאי ל"ח אח ואעפי"כ משמע מכ"מ דאח מן האם חשוב אח כבתוס' סוטה מ"א ע"ב שכתבו דמה דכ' עתניאל בן קנז אחי כלב שהיה אחיו מן האם ע"ש ובבאה"ט אה"ע סי' קנ"ז סעי"ק ב' והאריך בזה הגאון מוהרש"ק ז"ל בס' עטו"ד סי' רפ"ח בהשמטות ובקו' תקון עולם ונודע קושיתו אסוגי' דכריתות ז' ע"ב הסך המת בשמן המשחה פטור דכ' על בשר אדם לא יסך וכיון דמית מת איקרו ולא אדם כו' דהיפך מזה מצינו בתורה דכ' ויהי' אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וגו' אנחנו טמאים לנפש אדם ובפ' חוקת כ' או בעצם אדם וכן וראה עצם אדם הרי דמת איקרו אדם. ולענינינו י"ל דשם היתה הציוי על המוסך כשהיה חי' כמו על הסך החי עכשיו ולא על הסך בעצמו ע"כ שפיר קאמר דהסך המת פטור דכ' על בשר אדם לא יסך שהאדם המוסך יהי' בחיוב מצות התור' כמו שהזהירת' גם את אדם הסך וזה דמית מת איקרו ולא אדם ע"כ פטור הסך כמו המוסך שיצא מן האזהרה אבל לדיני טומא' שרק מת טעמא ולא חי אף מת לא יצא מכלל אדם וה"ה די"ל כן באחוה בענינא דנקלה אחיך לעיניך כיון שלקה ה"ה אחיך לענין חיוב מצות קאי אף באינו מקיים כנ"ל שפיר יש למעט ולהוציא אח מת כי מחית אגבא דחיי מחית ולא אגבא דמת כיון דבמת ל"ש כיון שלקה ה"ה אחיך במצות אבל אין שייכות לחלק בכינוי אחוה בין חי למת בענינא קרבות אדם שלא נגרע במיתתו ממה שהיה בחייו באח מן האם ואדומי כי אחיך הוא כנ"ל.

**ומש"כ** החת"ס להוכחה דחיישינן להחמיר בזה כמו דלר"א דעדי מסירה כרתי וישנם עדי מסירה לפנינו רק חתים בעדים פסולים מודה ר"א במזויף מתוכו דפסול דילמא אתו למסמך עליהו כבתוס' גיטין ד' ע"א. לפיענ"ד י"ל למש"כ בתוס' כ"ד ע"ב ד"ה בעד"מ דאין עדי מסירה מדקדקין לראות אם זו אשתו או לאו כיון שמכירין שמו ושמה וכתוב בגט שמו ושמה כו' ע"כ בחתים בע"פ גם עד"מ אין מועילי' משא"כ הכא אין ראי' לחוש שכתב הישן יתקלקל מכל ונסמוך רק אכתב החדש. ואמנם י"ל עפ"י מש"כ החת"ס בתשו' לחאה"ע סי' מ"ה לתרץ דברי הב"ש בסי' קכ"ג דלר"א בעינן כתיבה לשמה מה"ת וחתימה לשמה משום מזויף מתוכו בגיטין ד' ע"א א"כ לשיטתי' דלר"א מזויף מתוכו מה"ת פסול דברייתא דפ' מי שאחזו שמביא הב"ש להק' דנקיע הרי הגט בעל (ובטל הוא מה"ת) עד שיאמרו לסופר כתוב ולעדים חתומו כו' ולהכי ולשיטתו מבי' החת"ס שפיר מזה ראי' דחיישינן שמא יסמוך עלי', ואמנ' באמ' י"ל דחוץ מזה דלשון מודה ר"א

במזויף מתוכו שהוא פסול משמע דאינו פסול רק מדרבנן כתבו גם בתוס' גיטין ד' ע"א ד"ה מודה דעיקר הפסול הוא דגזר חתימה של"ש אטו כתיבה של"ש א"כ עדיין י"ל כנ"ל דאין ראי' מדר"א כו' משום דע"מ אין מכירים אם זהו אשתו רק מכירים שמו ושמה ולמש"כ לקמן להוכיח דלר"א אזלינן בתר צורת הענין ולא בעי' רק כתיבה לשמה ועדי מסירה כרתי הענין ולא בתר כמות תיקן עצם הגט שיהא הוא העד המכשיר בתיקוני שפיר י"ל דלר"א תקנו רבנן ע"ח בסתם דזמנין דמייתי או אזלו ע"מ למדה"י כבגיטין ל"ו ע"א אבל באומר בפירוש שרוצה בעדי חתימה כברייתא דפ' מי שאחזו עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו שמביא הב"ש למש"כ בתוס' גיטין ס"ו ע"ב ד"ה הא דבציוה הבעל לכתוב מודה ר' מאיר דבעי' כתיבה לשמה כו' ה"ה לר"א בציוה לחתום י"ל דהוי' מה"ת לר"א עדי חתימה כעדי מסירה א"כ ברייתא שמבי' הב"ש וגם דכל ברייתא ר' חייא ור' אושעי' היא דתני להו ולשיטתם יבואר לקמן דבתר צורת הענין אזלינן נמי לר"א דמה"ת הגט בטל בלא כתבוהו וחתמוהו לשמה באומר בפירוש דכוונת הבעל אם אומר גם לחתום אשלימת צורת הענין דילמא מייתי ע"מ או אזלו למדה"י ויעידו הם ולר"מ דבתר כמות שלימות השטר גט בעצם אזלינן ומה"ת לדידי' בע"ח והא דבעי' לר"מ עדים בשעת נתינה דגט משום דכל דבר שבערוה אין פחות משנים משא"כ בשטר מכר או או מתנה אה"נ דלא בעינן עדים לר"מ רק לר"א בעי' לתיקן צורת הענין כבתוס' גיטין ד' ע"א ד"ה דקימל"ן א"כ ברייתא דפ' מי שאחזו אתי' נמי כר"מ באומר בפי' כתוב משום דהוי' דבר שבערוה דא"פ משנים נמצא דהכל הוא מה"ת ע"כ בלא"ה הגט בטל ול"ק קושי' הב"ש:

**והנה** בשבת כ"א ע"א אמרי' שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כ"ש וידליק מי גזרינן דילמא אתו לאדלוקי בעינייהו ופשוט לה מכרוך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו כו' אין מדליקין בד"א בלהדליק אבל להקפות מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז כו' א"כ ה"נ י"ל בענינינו דהבער' דיו החדש' על כתב הישן ל"ה רק כמו להקפות ולחזק כתב הישן התחתון ולא כלהדליק שיתכשר ע"י כתב החדש כיון דהשתא כמו שהוא לפנינו עדיין הכתב הישן בכשרותו וכדלא חיישינן התם שיתבטל דבר שמדליקין בו הנכרך ע"ג דבר שאין מדליקין וישתמש רק בדבר שא"מ וזהו הוכחה גמירא לד' המג"א בס' ל"ב סעיק' ל"ט ע"ש ואמנם י"ל דהתם אין בדבר שאין מדליקין בו איסור מחמת עצמו רק חשש שמא יטה וגרם לאיסור להכי ל"ח משא"כ הכא החשש הוא שמא יפרד כתב הישן יהי' כתב החדש אסור מחמת עצמו שלא כסדרן:

**עוד** י"ל דבסוכה י' ע"א במתני' פירס עלי' סדין מפני החמה או תחתי' מפני הנשר פסולה וכ' התוס' בשם תשו' הגאונים דהא דקתני פסולה דוקא היכא דבלא סדין חמתה מרובה מצלתה אבל בצלתה מרובה מחמתה כשירה וחילוק זה כ' גם הטור בסי' תרכ"ט והק' הב"י לפי מש"כ הר"ן דסוכה שמסוכנת כהלכתה אין נפסלת יותר משום סוכה שתחת אילן מדתנן הדלה עלי' את הגפן כו' וסיכך ע"ג פסולה משמע דוקא שקדם האילן לסוכה אבל בקדמה סוכה לאילן לא מיפסלה א"כ מתני' דפירס עלי' סדין ל"ל דהסדין מסייע להכשיר הסוכה ובלא"ה בחמתה מרובה מצלתה מיירי דא"כ מאי קמל"ן אלא דה"פ פירס עלי' סדין כדי שלא תתייבש מפני החמה ותהי' אח"כ חמתה מרובה מצלתה נמצא שקיומה והכשירה ע"י הסדין שאין מנוחה להתייבש וכן מפני הנשר שלא יפלו אח"כ עליו ותהי' חמתה מרובה מצלתה כו' א"כ למש"כ בסי' תרכ"ו דל"ש אם הסוכה קדמה ל"ש אם האילן קדם דפסל אמאי חילק הכא בהא ע"ש. ונ"ל דדוקא בסוכה ואילן שמכוון זה תחת זה כיון שאם תנטל עכשיו הסכך הכשר יהי' נמי צלתה מרובה מחמתה אין לחלק בין אם קדם הכשר להפסול דסו"ס עכשיו מהפסול נמי לחוד צלתה מרובה מחמתה משא"כ בפרס עלי' סדין כו' דאין החשש על עכשיו רק משום שמא אח"כ יתייבשו עליו ויפלו והוא אמנם לא פירס הסדין אלא כדי למנוע היובש והנשר א"כ עכשיו אנן סהדי שלא כיוון בסדין אלא להגין ובטל עתה לגבי סוכה ורק אי נחוש לדון על מה שיהי' אח"כ שיתייבשו וינשרו העלין שפיר כ' לחלק בין אם אחר היובש והנפילה תהי' עדיין צלתה מרובה מחמתה ולא עשה הסדין שום פעולה ועדיין הוא כמקודם שלא נפרס אלא כדי להגין מפני החמה והעלין ובטל וכשר בין אי אין כ"כ הרבה סכך שאחר היובש והנפילה יהי' נשאר עוד צלתה מרובה מחמתה מעצמו באופן שא"כ הסדין הוא הגורם להרבות צלתה ויצא מקדמותו ופריסתו ופסול אבל העיקר דדנין במה שיהי' אח"כ, דה"ה די"ל בזה בענינא דידן כיון דבשעת העברת דיו החדש על הישן עדיין הישן בתקפו בטל הוא עלי' כסדין לסכך ואי משום חששא שיפרד הישן ולא ישאר מני' שיעור הכשר כדחיישינן בסכך לראות אם ישאר אחר שיתייבש וינשר צלתה מרובה מחמתה. מ"מ י"ל דש"ה שדרכו להתייבש הילכך חיישינן ואעפי"כ לא תלינן בסתמא שיפול הכל אלא משערין ברואין אבל בתפילין אמאי ניחוש שיתקלקל הכל ומהגם להמבואר שכתב החדש לא פעל אלא על צורתו ובצורה ל"א פנ"ח כנ"ל דיש להכשיר:

**ועפי"ה** י"ל מה שהעיר בשו"ת בית יצחק חיו"ד סי' ס"ג בדהפרמ"ג סי' ל"ג וסי' מ"ח בניקב עור אחד בושט או בקורקבן ועלה בו קרום ואח"כ ניקב עור השני דמהני הסתימה כיון דבשעה שנסתם ל"ה טריפה עדיין ובדהלב"ש בש"ע סי' י"ב בנשתברו ששה צלעות

ונדבקו ונתרפאו ואח"ז נשתברו ששה צלעות אחרות דכשר כיון שבנתיים נתרפאו הראשונות אין מצטרפין לאסור כו' מסוגי' דעירובין הנ"ל דה"נ נימא דפנים חדשות באו לכאן כיון שנעשה פע"א ריעותא וחזרה במקום אחר אף שנתקנה בנתיים כו' דלהנ"ל דכל שדנין אצורה הבאה לפנינו בכשרות לא מסנדל אתינן עלה רק ממיטה דכיון שלא נשתנה הצורה ל"א פנ"ח בא לכאן. א"כ ה"ה בזה אין דנין רק על הצורה הבא לפנינו כל כשהיא לפנינו בכשרות אין דנין מה שהיה מקודם שהרי בכמות הבשר בטבע באדם כבבהמה אף אם לא נחסר ע"י שנעשה נקב מעצמו נחסר ונאבד וכמות אחר בא במקום הכמות הקודם וע"כ דלא דנין רק אצורה ובזה ל"א פנ"ח, וזה י"ל נמי בדהפ"ח יו"ד סי' רע"ט מס' בני יונה בס"ת שנמצא בה טעות ונתקנה ואח"כ נמצאו עוד שני טעותים דלא נפסל הס"ת משום ג' טעותים ול"א פנ"ח בא לכאן לצירוף הריעותא דקודם התיקון אף בס"ת שאולה כתב יד סופר אחד שנסתפק בה הפרמ"ג בסי' צ"ד בשפ"ד סעי"ק ל"ב בהגיהו הטעות אם מותר לקראות בה כו' כיון שדנין אטעות בצורת האותיות ל"א פנ"ח ב"ל כנ"ל. ומה שהעיר בנ"צ מסוגי' דנזיר ס"ה ע"ב בבדק ופנה בדק ופנה בדק ואשכח דלל"ק לא האי מפנה לי' גבי הנך תרי ולא הני תרי לגבי האי חד כו' דמחזקינן לשכונת קברות אף שהראשונה היתה בהיתר אמרי' פנ"ח ב"ל כו' דהתם דנינן אכמות ושפיר אמרי' פנ"ח ב"ל וללי"ב דכיון שניתן רשות לפנות מפנה להון ופריך ולשוינהו שכונת קברות אמר ר"ל עילה מצאו וטהרו א"י כו' משמע דדוקא כדי שלא להחזיק טומאה בא"י הקילו ובלא"ה היו מדמין כאילו מצאו שלשה בב"א כמש"כ הגאון ר"ד אופענהיים בסוף תשו' חו"י דבחו"ל אף בכה"ג מחזיקין טומאה ע"ש. וי"ל עוד עפ"י סוגי' דריש נדה דלא אמרי' סברת תרתי לריעותא אלא באתחזק איסורא א"כ שפיר קאמר דבא"י דלא גזרו טומאה ולא איתחזק איסור ע"כ לא מצטרפין הך שנעשה מעיקרא להנעשה אח"כ לאחשבי' לתרתי לריעותא ואין סברה לטומאה ע"כ טיהרו א"י אבל בחו"ל דגזרו בה טומאה ואיכא איתחזק גם ללישנא בתרא אמרי' תרתי לריעותא ומצטרפין מה שנעשה אח"כ למקודם א"כ גם בס"ת אף אי נימא דדנין גם אכמות הטעותים ולמבואר ביו"ד סי' רע"ט ופרמ"ג סי' פ"ד דכל שאינה מוגה אין לה חזקת היתר מ"מ חזקת איסור נמי בודאי אין לה א"כ ל"ל לצרף הריעותא דקודם התיקון להנולדה בה אח"כ ולפסלה מדין תרתי לריעותא כסוגי' דנזיר הנ"ל וס' בני יונה מצאה מנוח. וזהו י"ל נמי ס' הזכרון יוסף אה"ע סי' ט' והשערי משפט בחו"מ סי' ל' סעי"ק ה' בהא דשני עדי כעור דמצטרפין אי דוקא היכא שהעידו שניהם בבת אחת אבל בהעיד הראשון והכחישתו האשה דנאמנת נגד ע"א ואח"כ העיד השני תו לא מהני וכן בהלואה בהעיד ע"א ונשבע הב"ח נגדו ואח"כ

בא עוד עד אחד דאין מצטרפין כו' ולא אמרי' דכשבא העד השני דמצטרף עם הראשון דפנ"ח בא לכאן כיון דדנין אצורת שלימת הענין ולא על שום כמות ל"א ס' פנ"א ב"ל ועי' בפ"ת יו"ד סי' רפ"ו מש"כ בשם תשו', אט"א בחדרים מקורים עם מזוזה ובחג הסוכות סותרים הקירוי ואח"כ מקרין הקירוי כמעיקרא אם צריכין ליקח המזוזה ולקבעה מחדש משום תעשה ולמה"ע כו' שהעלה דאין פסול בתעולמ"ה אלא בעשוי מעיקרא בפסול אבל בעשה בתחילה בכשרות ובנתיים נפטר החדר ממזוזה כל שנתחייב אח"כ מחדש אין ליקח המזוזה ולקבעה מחדש משום תעול"מ ה"ע כו' שיתבאר כענינינו. והנה מה שהגדיל בתשו' ב"י הנ"ל באו"ח סי' ג' בש"ה להפליא על הלבושי שרד באו"ח סי' י"ב מש"כ לחדש דבנפסק חוט אחד מציצית ונשתייר מצד השני כדי עניבה וקשרו ואח"כ נפסק צד השני דכשר מסוגי' דעירובין הנ"ל דנימא פנ"ח ב"ל כו'. נ"ל עפ"י גמ' דסנהדרין מ"ה ע"ב אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מ"ט דבעינין יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא הכי נמי דפסולי שאני התם דאמר קרא יד העדים שהיתה כבר (פי' רש"י יד שהיתה להם תהי' להם בשעת מיתה אבל גודמין מעיקרא זו הוא יד שלהם) א"כ בציצית נמי י"ל הכי דכ' והיה לכם לציצית י"ל מה שהיה להם תהי' להם אח"כ ומה שלא היה להם זו הוא הוי' שלהם גם אח"כ וע"כ כיון שחשבנוהו למה שקשר קודם שנפסק צד השני לחוט ציצית לבר הוי' גם אחר שנפסק צד השני חשוב למה שהיה להם תהיה להם אח"כ ואין כאן נפסק רק צד אחד דאין לפסול מסברת פנ"ח ב"ל לומר דהוי' כלא תלאה בראשונה דא"כ הוי' כגודמין דלא משתמעי' לפטרו דזו הוא יד שלהם משא"כ בציצית אלו שהיה להם מעיקרא זה החוט בקשירה אף אי משום סברת פנ"ח ב"ל תרצה לפסלו דהוי' כלא היה. כיון דע"כ בכמות היה ועיקר סברת פנ"ח ב"ל לא שייכא אלא בדנין אכמות ל"ש למימר דהוי' כלא היה ויתכן שפיר דמרא דשמעתתא בסוגי' דסנהדרין ההוא שמואל לשיטתי' בעירובין כ"ד. הנ"ל דר' נחמן אמר שמואל הוא דנפק"ל לקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דפורץ בו פרצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר ומותר אבל פרץ אמה וגדר אמה כו' עד שהשלימו ליותר מעשר כו' היינו סנדל שנפסק אחת מאזניו כו' דאמרי' פנים חדשות בא לכאן כו' אבל היכא דכ' תהי' כבעדי' או והיה כבציצי' דלשיטתי' בסנהדרין הנ"ל מה שהיתה תהיה כו' אין לפסול משום סברת פנ"ח ב"ל כנ"ל וכן יש לפרש ולהוכיח מדברי הה"מ פ"ג מה' גירושין ה' ג' מש"כ אדהרמב"ם ז"ל דכל שנכתב שלא לשמה אעפ"י שהעביר עליו קולמוס לשמה אינו גט כו' דאפי' לר' יהודא דאמר גבי כתיבת השם דמעביר עליו קולמוס ומקדשו הכא כריתות בעינן וליכא ותמה עלי' הב"ש באה"ע סי' קל"א סעי"ק ה'

דמסוגי' דגיטין כ' ע"א דאמר ר' חסדא דבאנו בזה למחלוקת דר"י וחכמים כו' לא משמע כן וכן מדהתוס' שם י"ט ע"א ד"ה דיו דהיכא שהכתב השני מתקן יותר מן הראשון הוי' כתב השני כתב א"כ ה"ה לר' יהודא דס"ל בכתיבת השם דכתב השני הוי' כתב ה"ה בגט ולכן אוקמה ר' חסדא שם דלר' יהודא כתב השני הוי כתב אף בגט כו' ולהנ"ל י"ל בסברת הה"מ דשאני גט כיון דבעינן כריתות מוכתב ונתן שהכתי' תעשה ספר כריתות לכרות כבגיטין כ"א ע"ב וכ"מ הוי' כדכ' תהי' דדרשינין מה שהיה יהי' וע"כ כתב השני לא הוי' כתב למאן דאית לי' דרשא דתהיה וה"ה בגט דבעינן כריתות והא דא"ר חסדא דגם בגט פליגי ר"י וחכמים י"ל משום דר' חסדא ל"ל דשמואל וס"ל דלא דבעינן קרא כדכתיב וגם בנקטעה יד העדים חייב דלא בעי' קרא כדכתיב וכ"ש בגט אף דבעינן כריתות כתב ע"ג כתב לר"י אליבי' דר"ח הוי' כתב כמו בכתיבת השם וזה י"ל להוכחה ולתרץ קושי' התוס' סוטה כ"ז ע"א ד"ה דכ' ע"ש דבאמת ס"ל לר' אשי דבעינן קרא כדכ' רק דמשני לי' למ"ק ברי' דר' חסדא דס"ל מסתמא כשיטת ר' חסדא אביו דלא בעינן קרא כדכ' כנ"ל דאין קושי' עליו ממתני' דהיה אחד מהם גידם או אילם כו' דאינו נעשה בן סו"מ שנא' ותפשו בו כו' דשאני התם דכולי' קרא יתירא הוא כו אבל לשמואל אמרי' בגיטין י"ט ע"א בעדים שאין יודעים לחתום דרושמים להם באבר ומק' באבר ס"ד והתני' ר"ח כתבו באבר כו' כשר ומשני ל"ק הא באברא הא במיא דאברא כו' ולכאו' יש להקשות ע"ז מה פריך מכתבו באבר כשר הא לר' חסדא לר"י עכ"פ מהני כתב השני שיחתמו העדים אח"כ בדיו על האבר ולראב"י גם לרבנן מהני כנ"ל ועל כרחך דהגמ' פריך לשמואל דוקא לשיטתי' הנ"ל דהיכא דכ' תהי' בעינן קרא כדכתיב וה"ה בגט בעינן כריתות כס' הה"מ הנ"ל ע"כ לא מהני כתב השני אף שמתקן ואמאי סובר שמואל דרושמים להם באבר ומשני הא באברא הא במיא דאברא הוא כו' דלשמואל ל"מ כתב ע"ג כתב בגט וא"ש ס' הה"מ הנ"ל:

**והנה** המג"א באו"ח סי' ל"ב סעיק' ל"ט כ' על דברי הש"ע שם דאותיות ותיבות שנמחקו קצת אם רישומן ניכר כ"כ שתינוק דלא חול"ט יכול לקרותם מותר להעביר קולמס עליהם להטיב הכתב ולחדש ול"ה שלא כסדרן כו' כיון דעכשיו הכתב כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא יתמחק יותר שרי כו' דכיון שאינו אלא כדי להאירן ולקיימו שרי כו' ולדהתוס' גיטין הנ"ל כיון דכתב השני מתקן ביותר אף בכדי לקיימן לס' החת"ס הנ"ל היה לאסור בזה משום שלא כסדרן דבכה"ג הוי כתב השני כתב דמתקן לאחר כך שיקיים ימים רבים בעוד שבלעדו ימחק הדיו הראשון וי"ל דהמג"א לשיטתי' באו"ח סי' רי"ו סעי"ק ג' במוסק שהוא מדם שמתקבץ בגרון חיה ואח"כ חוזר ונעשה

מוסק כו' שהר"י כ' להתירו אעפ"י שמתחילה היה דם ל"ח לה דבתר השתא אזלינן דפירשא בעלמא הוא כו' והמג"א הושג עליו מבכורות ו' ע"ב דאמרי' חלב חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב ש"מ דבתר מעיקרא אזלינן א"כ ה"נ יש לאסור וכ"ת נילף מחלב הא קיימ"ל דמחידוש לא ילפינן כו' וע"כ כיון דלשיטתי' דבתר מעיקרא אזלינן ל"א ס' פנ"ח ב"ל אח"כ שפיר כ' להתיר לעבור בקולמס כל שרישומן ניכר מעיקרא ול"ח לס' פנ"ח ב"ל ולפי זה י"ל עפ"י הנראה מסוגי' דנדה ט' ע"א דהא דדם נעכר ונעשה חלב הוא לר' מאיר דוקא ולסוגי' דבכורות הנ"ל אזיל בתר מעיקרא ובסתמא חכמים דפליגי עם ר' יהודא בגיטין כ' ע"א הנ"ל ושבת ק"ד בהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה כו' דלר' יהודה מעביר עליו קולמוס ומקדשו וחכ"א אין השם מן המובחר הוא ר' מאיר ונודע תמיהת הגאון מוהר"ש לאנדא בנובי"ת חיו"ד סי' ל"ז אדהש"ס בכורות דחלב טהורה חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב כו' דלזעירא ור"ח במנחות כ"א דדם שמלחו ושבשלו אונו עובר עליו לא הוי' שום חידוש כו' וכתבתי מזה בסי' ב' ואמנ' לר' חסדא שם דמשני שם לחלק בדם שקרש בחטאות החיצונו' חייב ולקח ונתן א"ר כו' בחטאת הפנימית ואכלו פטור כו' שפי' רש"י הא דקתני הקפה את הדם ואכלו חייב וה"ה לשל חולין הואיל וראוי לכפרה בקדשים והא דאמר זעירא אינו עובר עליו בחטאת הפנימית כו' שפיר קאמר הש"ס דחלב טהורה חידוש הוא וע"כ י"ל שפיר דה"ט דר' חסדא בגיטין כ'. הנ"ל דאמר דלחכמים דר' יהודה דהיינו לר' מאיר בשיטתי' דבתר מעיקרא אזלינן לא מהני כתב השני בגט כמו בשם דאינו מן המובחר משא"כ לר' יהודה דס"ל בנדה שם דאברי' מתפרקין כו' אין הוכחה דלא אזלינן לדידי' גם בתר אח"כ. שפיר י"ל דס"ל הכי דאזלינן בתר סופו וע"כ מהני לר"י כתב ע"ג כ' ולדוגמא י"ל מהא דמוע"ק ט' ע"ב ומודה ר' יהודה בסיד שיכולה לקפלו במועד שטופלתו במועד שאעפ"י שמצרה היא עכשיו שמחה היא לאחר זמן (במועד לסוף המועד) ופריך ומי אי"ל לר"י האי סברא והתנן ריי"א נפרעין מהן מפני שמצר הוא לו א"ל אעפ"י שמצר עכשיו שמח הוא לאח"ז ואמר רנב"י הנח להל' מועד דכולהו מצר עכשיו ושמח לאח"ז נינהו ור"א כותי לענין פרעון לעולם מצר משמע דלר"י אזלינן גם בתר אח"כ, והיינו דוקא לר' חסדא הוא דמשמע לי' עפ"י שיטתי' הנ"ל בדם חולין שמלחו ושבשלו דעובר עליו לאוקמה ר"מ ור"י בשיטתם אי בתר תחילתו אזלינן או בתר סופו דפליגי נמי בכתב על כתב ול"ש בין שם שנכתב בטעות לגט שנכתב של"ש דלר"י דבתר אחרון וסופו אזלינן מהני בשניהם כתב השני ולר"מ דבתר מעיקרא אזלינן בשניהם כתב הראשון הוא העיקר כנ"ל כיון דלר' חסדא פלוגתת ר"מ ור"י בהא תלי' אי אזלינן בכ"מ בתר תחילתו או בתר סופו משא"כ לראח"א

ב"ר יעקב י"ל עפ"י סוגי' דנדרים י"א ע"ב בבעי' דרב"ח במחית בשר זבחי שלמים קמי' ומחית דהתירא גבי' ואמר זה כזה מאי בעיקרו קא מתפיס (כמו שהיה לפני זריקת דמים שאסור רש"י) או בהתירא קא מתפיס (כמו שהיא עכשיו שהיא מותרת) והיינו אי אזלינן בתר מעיקרא או בתר אח"כ ובעי' לאוקמה בפלוגתת תנאי באומר הרי עלי בשר זה כבשר בכור ודמחית בשר בכור ומחית בשר דהיאך גבי' ואמר זה כזה דר' יעקב אוסר דבתר מעיקרא אזלינן ובעיקרו מתפיס ור' יהודה או לגי' ר' יוסי מתיר דבהיתר דלאחר זריקת דמים ובתר אח"כ אזלינן ודחי דלא פליגי בהא אלא בקרא דכי ידור עד שידור בדבר הנדור כו' וכדהר"ן שם בשם הרמב"ן דנקטינן לכו"ע דבהתירא קא מתפיס כו' והיינו דבתר אח"כ אזלינן ולא בתר מעיקרא ע"כ משמע לי' לר"א בר"י כשיטתי' דאבוה אף דאוסר התם בה"ע כבכור מ"מ ס"ל אליבא דכו"ע דבתר אח"כ אזלינן א"כ עפ"י שיטתי' דר' אחא בר' יעקב לכו"ע בתר אח"כ אזלינן מוקי לה בגט שנכתב של"ש והעביר עליו קולמוס לשמה דמהני כתב השני גם לרבנן כמו לר' יהודה והא דפליגי עלי' דר"י בשם משום דבעינן זה אלי ואנוהו דס' דמדאורייתא הוא בכ"ד או דרק בס"ת כאשר כבר האריך בזה החת"ס בחי' לפ' לולב הגזול הנספח לחלק ששי. משא"כ לר' חסדא שכ"כ המהרש"א בחי' לשבת ק"ד ע"ב דס"ל בדרשא דזה אלי ואנוהו דאינו רק דרבנן והארכתי בזה במ"א עפ"י שיטתי' הנ"ל בשיטת ר"מ ור"י כדאיפלגו בשם פליגי נמי בגט אי אזלינן בתר השתא או בתר מעיקרא כנ"ל:

ועפי"ז י"ל דבר נפלא בע"ה בענינא דפנ"ח דסוגי' דעירובין הנ"ל דפשט לה מטומאה לאיסור בבעי' דפרץ אמה וגדר אמה אמימרא דשמואל דוקא בקרפף יותר מבית סאתים כו' שכבר עמדו בה רבותינו דה"ז תלי' במחלוקת דר' פפי ור' פפא בסוגיא דיבמות ק"ג ע"ב משמי' דרבא אי ילפינן איסור מטומאה דלר' פפי סנדל המוחלט לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה פסולה דלשריפה קאי וכתותי מיכתת שיעורי' ופריך בגמ' מבית המוחלט דמטמא אף מאחוריו ואי ס"ד כתמ"ש והא בעינן והבא אל הבית וליכא ומשני ש"ה דא"ק ונתץ את הבית אפי' בשעת נתיצה קרוי בית כו' וכן מטלית שהי"ב כמה זתים כיון שנכנס ממנה כזית לבית טהור טמאתהו כו' ומשני דא"ק ושרף את הבגד אפי' בשעת שריפה קרוי בגד וליגמר מיני ומשני איסור מטומאה לא גמרינן ולר' פפא סנדל המוחלט כו' אם חלצה חליצתה כשירה כו' ובמסקנה אמר רבא סנדל שמוחלט כו' חליצתה כשירה ורש"י פי' מוחלט כדאמרן שאפי' בשעת שריפה קרוי בגד ולאו מילף הוא אלא גלוי מילתא בעלמא היא כו' וצ"ב מה בעי רש"י בזה הלא בכ"מ בש"ס ילפינן איסור מטומאה, ובעיקרא דמילתא למש"כ בתוס' סוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו דאפי'

רבנן דפליגי על ר"ש מודו דאמרי' כתותי מכתת שיעורי' כו' אף אי נימא דטעמא דמאן דמכשיר משום דס' כיון דאין לו שיעור קצוב ל"א כתמ"ש מ"מ הלא בעינן שיהא חופה את רוב רגלו ועי' בשעה"מ פ"ד מה' גירושין מש"כ בזה. וראיתי להגאונים שהעירו להסתפק בפי' כדמכת"ש דמי אי ר"ל שנתמעט השיעור ע"י זה דאמרי' הכי בכמותו ונפק"מ אם הוא דבר גדול מאוד כ"כ שגם אחר דאמרי' כדמכתת דמי וכנישרף דמי עדיין נישאר בו שיעור ש"ד, או דילמא דהפי' היא שהוי כנפרך לכמה חלקים ואנן בעינן שיהי' השיעור בחלק אחד וכעת אין ספריהם ת"י. והנה לענין טומאה שמעינן ממתני' דכל כלי בע"ב שיעורן כרימונים כו' ובעי דחזקי' בניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון דפשוט לה ר' יוחנן ממתני' דסנדל שנפסק אחת מאזניו כו' דאמרי' פנים חדשות באו לכאן דע"כ אפי' אי נימא דפי' דכדמכתת דמי שנעשה כאילו ניפרך לכמה חלקים ואין שיעור בחלק אחד נמי יקשה קושי' הגמ' יבמות ק"ג הנ"ל ממתני' דבית המוחלט וטלית שהי"ב כמה זיתים אי ס"ד דכדמכתת דמי והא בעינן והבא אל הבית כו' ואמאי איתקש למת כו' דעי"ז שאין שיעור בחלק אחד והוי כניפרך לכמה חלקים פנים חדשות בא לכאן כבעי' דפרץ אמה וגדר אמה ופרץ אמה וגדרה עד שהשלימו ליותר מעשר או כניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שה שהשלימו למוציא רימון או כסנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה ונפסקה שני' ותיקנה דטהור בה מן המדרס דסוגי' דעירובין הנ"ל וע"כ דלפי' זה השני הא דמשני הש"ס א"ק ונתץ את הבית אפי' בשעת נתיצה קרוי בית, ושרף את הבגד אפי' בשעת שריפה קרוי בגד, פירושו דמשו"ה לא אמרי' בבית ובטלית המוחלט דפנ"ח בא לכאן לטהרם מדין דכדמכתת דמי משום דגלי לן הני קראי בהו דבשעת נתיצה ובשעת שריפה קרוי בית, ובגד שלם ודלא אמרי' בהו פנ"ח ב"ל דהוי כמו דכ' בהו יד העדים תהי' כו' דאמרי' מה שהיה היא שיהי' דלא אזלינן בתר השינוי דכדמכתת דמי שהיא אח"כ אלא כמעיקרא כנ"ל לענין ציצית דגלי קרא והיה לכם לציצית וכס' הה"מ בגט דבעינן וכתב לה ספר כריתות כמו שהיא בשעת כתיבה בראשונה ולא מהני העברת קולמוס בכתב שני ואליבא דשמואל דס"ל בעינן קרא כדכתיב כו' ולהכי כשמק' הש"ס על ר' פפי דפוסל חליצה דסנדל המוחלט ולא גמר מיני' לענין חליצה להיות חשוב שלם והיינו כמו דבטומא' איכא גזה"כ ומטעם דבעינן קרא כדכתיב דל"א דכדמכתת דמי וחשוב שלם משני שפיר איסור מטומאה לא גמרינן. והיינו אף דבעלמא מודה דרבא יליף בכ"מ בש"ס איסור מטומאה מ"מ הכא לחליצה אי אפשר ללמוד מטומאה להיות חשוב שלם דשאני טומאה דאיכא בי' גזה"כ וגילוי דעת דאפי' ך בשעת נתיצה קרוי בית ודאפי'

בשעת שריפה קרוי בגד דלא אמרי' ע"י זה דכדמכתת דמי ופנים חדשות בא לכאן וחשוב שלם כמעיקרא משום דאיכא קרא ובעינן קרא כדכתיב משא"כ לענין איסור דליכא בי' קרא לענין חליצה אין לחשבו שלם כמעיקרא כיון דסוף סוף כדמכתת דמי בשביל שהוא מוחלט ואין שיעור בחלק אחד אלא כנפרך לכמה חלקים אין ליגמור מטומאה דכ' בי' קרא ורק בשביל קרא היא דאמרי' דחשב שלם דבעינן קרא כדכתיב וע"כ לא חש הש"ס לפלפל בזה בדברי ר' פפא כיון דבגוף הדבר סובר דבעלמא יליף רבא איסו' מטומא' ולא פליג ורק דמחלק דש"ה כנ"ל. וזה י"ל נמי בדרש"י ז"ל שהלכות טומאה חידוש הוא כו' דלא מצינו בשום מקום שיאמר הכי אלא דכוונת רש"י ז"ל להנ"ל דהלכות טומאה הכא ובזה שדנין בי' חידוש הוא דמאחר דאמרי' בתרוייהו דכמכתת דמי א"כ הול"ל נמי פנ"ח ב"ל ואפי"ה טמאים משום גזה"כ ודבעינן קרא כדכתיב אף שנראה כשני הפכים בנושא אחד דאי אמרי' דכמכתת דמי נימא פנ"ח ב"ל ואי משום דגלי קרא ודאמרי' בעינן קרא כדכתיב אין מקום לומר דכמכתת דמי והיינו חידושו דטומאה בהכא, וע"כ מייתי בפשיטות בסמיכות מימרא דרבא דבסנדל שמוחלט חליצתה כשירה ורש"י ז"ל בא לחדש בפירושו דאין זה לימוד אלא גלוי מילתא בעלמא וכנ"ל דאין מציאות בזה ללימוד לענין איסור וחליצה דאין בזה קרא למימר בה דבעי' קרא כדכתיב לחשבו עי"ז לשלם מטומאה אף דנראה באמת דלמדין חליצה מטומאה שאין זה לימוד רק גלוי מילתא ודמיון הלימוד וגילוי מילתא לחליצה מטומאה הוא לרבא ע"ז הדרך דבטומאה אמרי' דכמכתת דמי וכנפרך לכמה חלקים והול"ל דפנ"ח ב"ל וטהור אלא משום גזיה"כ דגלי לן דל"א באלו פנ"ח לענין טומאתם וחשבינן אותם כקדמותם דמפרשינן קראי כדכתיבו דאמרי' בעינן קרא כדכתיב, ע"כ זה דוקא לענין טומאה דאיכא קראי אבל לענין חליצתה דליכא קראי כיון דאמרינן בתור גילוי מילתא מטומאה דכמכתת דמי וכנפרך לכמה חלקים ופנ"ח בא לכאן שפיר יש להכשיר החליצה בסנדל מוחלט דלענין לפסול החליצה אין לנו קרא המחזיר את פנ"ח לקדמותו שנחשבו עי"ז כלטומאה ממש וע"כ אף שהוי כניפרך לכמה חלקים כיון דלא בעינן שיעור במקום אחד רק שיחפה רוב רגלו חליצה כשירה וע"כ שפיר אמר ר"נ משמי' דשמואל דוקא הך הילכתא דקרפף יותר מבית סאתים ובעי' דפרץ אמה כו' דילפינן הא נמי מטומאה בגילוי מילתא דפנ"ח ב"ל כבחליצה כנ"ל כשיטתי' דשמואל דבעינן קרא כדכתי' חוץ מהיכא דגלי קרא בפי' להיפך כבטומאה, דא"ק ונתץ את הבית ושרף את הבגד ובציצית והי' לכם לציצית ובגט דכ' וכתב לה ספר כריתות כס' הה"מ הנ"ל לא מהני בי' כתב השני אף דבס"ח מהני לר' יהודה דבעלמא דלא גלי קרא לעכב אזלינן בתר השתא ולא בתר מעיקרא כנ"ל:

**עוד** י"ל דר"פ ור"פ פליגי נמי בפי' דכמכתת דמי דלר' פפי פירושו דכנתמעט השיעור דמי וע"כ לענין טומאה דגלי קרא הוי כשלם משא"כ לחליצה דלא גלי קרא פסולה דשיעורא בעינן ולר' פפא גם לחליצה לא בעי' שיעורא ועוד"כ אפי' אי כמכתת דמי וכס' השעה"מ הנ"ל חליצתה כשירה, ולר' פפא כמכתת היינו כמכתת השיעור בחלק אחד והוי כנפרך לכמה חלקים אמרי' בשניהם דפנ"ח ב"ל וע"כ לחליצה כשירה ולענין טומאה דגלי קרא טמאה, ולר' פפי אף דבעלמא אמרי' פנ"ח ב"ל כיון דגלי קרא במוחלט דל"א ס' פנ"ח בכמכתת במוחלט לא ילפינן חליצה מטומאה היינו משאר כל הטומאות דאמרי' בשאר טומאות חוץ ממוחלט ס' פנ"ח ב"ל דהלכות טומאה דעלמא דאמרי' בהו ס' פנ"ח ב"ל חידוש הוא, כיון דהכא בטומאת מוחלט גלי קרא בפי' דטמא ול"א ס' פנ"ח ב"ל ע"כ גם חליצה בסנדל מוחלט פסולה:

**ולהנ"ל** י"ל דהרא"ש בתשו' מביאו הב"י באו"ח סי' קפ"ח דאין להזכיר של שבת במוצ"ש בנימשך סעודתו מבעו"י וראיתו מד' התוספתא פ"ד דברכות דתני היו מסובין בסעודה וקידש עליו היום מזגו לו כוס ראשון מברך עליו ברהמ"ז ומזכיר של שבת בבירהמ"ז ובשני אומר עליו קדה"י כו' דלא אזלינן בתר מעיקרא אלא בתר סופו כו' והטו"ז ומג"א השיגו עליו דאין מהתוספתא ראי' אלא דלא אזלינן בתר מעיקרא היכא שההתחלה היא להיפך מהסוף כגון בהתפלל כבר ערבית שאז אין להזכיר של שבת בברהמ"ז ואזלינן בתר השתא. אבל בלא התפלל ערבית דאין השתא סתירה נגד מה שהיה מעיקרא אזלינן בתר מעיקרא כו' דגירסת הרא"ש בד' תוספתא היא ר' יוסי אומר מזכיר של שבת בברהמ"ז אע"ג דסעודת חול היתה כיון דמברך בשבת צריך להזכיר של שבת כו' ע"כ שפיר כ' הרא"ש להוכיח מדר' יוסי דאזלינן בתר סופו דלשיטתי' בסוגי' דנדה הנ"ל ס"ל דאברי' מתפרקין כו' דלהוכחת המג"א בסי' רט"ז הנ"ל פליג על ר"מ דאזיל בתר מעיקרא וכן לס"ד דסוגי' דנדרים י"א ע"ב הנ"ל באומר הרי עלי בשר זה בבשר בכור להגירסא דר' יוסי מתיר כו' דבתר אח"כ אזלינן ע"כ אפי' נמשכה סעודתו מבעו"י א"צ להזכיר של שבת במוצ"ש:

**ואמנם** גם להוכחת הטו"ז והמג"א בחילוקם בדברי התוספתא בין התפלל ערבית ללא התפלל הנ"ל י"ל דהתוספתא לשיטתה בפ"ז דנדרים אלמנה וגרושה שאמרה הריני נזירה לכשאנשא ונשאת ריא יפר ורע"א לא יפר דלר"י בתר חלות הנדר ואח"כ אזלינן ולר"ע בתר אמירה ומעיקרא אזלינן ובנדרים פ"ט ע"א באמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אעפ"י שנשאת בתוך ל' יום אינו יכול להפר אמר אבייי אפי"ת ר"י מתני' תלי נפשה ביומי ברייתא תלי נפשה בנשואין וכיון שא"א שיהי' אמירת וחלות הנדר ברשות אחד

בתר חלות הנדר אזלינן אבל במתני' דלא תלי נפשה אלא ביומי ואפשר דשלמי יומי ולא מנסבה ולא מגרשה ויכול להיות אמירת וחלות הנדר ברשות אחד אזלינן בתר אמירה ומעיקרא ועו' בר"ן שם ע"כ גם בנמשכה סעודתו מבעו"י למוצ"ש אף דהוי' כנשתנה הרשות מ"מ כיון דלא תלי נפשה אלא ביומי דאין שום סתירה בין התחלת לסוף הסעודה כלל וגם היה יכול לגמור סעודתו ביממא ה"ז כראוי לגמור באותו הרשות דמעיקרא ובפרט בהתפלל מנחה של שבת בזמנה ביום השבת אזלינן בתר מעיקרא וצריך להזכיר אבל בהתפלל כבר ערבית הוי כתלי נפשה בנשואין דאיכא סתירה בין מעיקרא לסופה וכמו לא התפלל מנחה דשבת בשבת דצריך להתפלל ערבית שתים רא ראשונה דחובה ושני' דתשלומין וכאי אפשר לאמירת וחלות הנדר להיות ברשות אחד אזלינן בתר השתא:

**ובר**"ז י"ל שלא נעלמה מהמג"א סוגי' דכריתות ה' ע"א מימרא דר יצחק האוכל לחם קלי וכרמל לוקה שלש והא אין לוקין על לאו שבכללות כו' ופריך אלא לכתוב לחם ונילף מקלי ומשני לחם מקלי לא אתי' משום דקלי איתי' בעיניה לחם לא איתי' בעיניה כו' שהבי' המקור חיים בסי' תס"ז סעי"ק ד' לראי' לשיטת הר"י דנבילה שנתהפכה לדבש מותר דבתר השתא אזלינן ולא כהמג"א דאזלינן בתר מעיקרא כו שהרי מצריך קרא יתירא לדבר איסור שנשתנה שהדגן אסור והלחם נשתנה וליתא לאיסורא בעינים כו' דגי' הרמב"ם בפ"ח מהל' ק"פ ופי"ח מסנהדרין בסוגי' דפסחים מ"א ע"ב ובב"מ קט"ו ע"א דלאביי לוקין על לאו שבכללות. וכ"כ האחרונים להעיר מפלוגתת ר"י ור"ע בסוגי' דנדרים פ"ט ע"א הנ"ל אי אזלינן בתר אמירה דהיינו בתר מעיקרא או בתר חלות הנדר שזהו בתר השתא דנראה דלאביי אזלינן בתר מעיקרא כו' א"כ לדידי' לא צריכין קרא לאסור לחם משום שנשתנה וליתא לאיסורי' בעיניה דמהיכא תיתי לן להתיר כיון דמתחילה איסור היה ובתר מעיקרא אזלינן כס' המג"א ובלא"ה ס"ל דלוקין על לאו שבכללות וניחא לדידי' בלא"ה דלוקין שלש ול"צ למימר דמייתר קראי כדמוכרח הש"ס לשנוי' לר' יצחק דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות ובאין הוכחה דלר"י נמי אזלינן בתר מעיקרא שפיר מקשה הגמ' אי אזלינן בתר השתא לא מייתר קרא דאיכא למיפרך דלחם מקלי לא אתי' משום דקלי איתיה בעיניה לחם לא איתי' בעיניה כו' אבל לאביי חוץ מזה דל"ה מקום לומר אליבי' דמייתר קראי כיון דלדידי' אף אי לא מייתר קראי ניחא דלוקין שלש דלוקין לדידי' על לאו שבכללות בלא"ה ל"ה מקום להקשות איכא למיפרך כו' לחם לא איתיה בעיניה כיון דלדידי' בתר מעיקרא אזלינן והיה דגן באיסור אף שנשתנה אסור וע"כ ל"ק על המג"א דשיטתי' דבתר מעיקרא אזלינן מסוגי' דכריתות:

**וכן** י"ל בהוכחת המקו"ח הנ"ל השני' לחלוק על ס' המג"א הנ"ל מסוגי' דחולין ק"כ ע"א הקפה את הדם ואכלו חייב כו' בשלמא הקפה דהא אחשבי' אלא המחה את החלב וגמעו אכילה כ' בה והא לאו אכילה היא והק' בתוס' הא שתי' בכלל אכילה. ותי' עפ"י ביאורו של הרשב"א והר"ן דדוקא בדבר שדרכן לשתותו גם אי לא אחשבי' כו' שנא אסרה תורה אלא כדרך ברייתן כו' משמע דדבר שנשתנה מברייתו ואינו בעין מותר דל"א בתר מעיקרא אלא בתר השתא כו'. ולענינינו י"ל דעיקר הקושי' דשתי' בכלל אכילה כו' הוא לר' יהודה דנפק"ל שכר שכר מנזיר בשבועות כ"ג ע"א כבתוס' שם ד"ה גמר ובחולין דיה גמר ולהנ"ל דלר' יהודה בתר השתא אזלינן ולא בתר מעיקרא שפיר כ' התוס' עפ"י ביאורם של הרשב"א והר"ן הנ"ל דדבר שנשתנה מברייתו מותר ואין מזה השגה על המג"א דס"ל דבתר מעיקרא אזלינן כנ"ל:

**והנה** הפר"ח כ' להוכיח מסוגי' דע"ז ל"ט ע"ב דבש למאי נחוש לה אי משום ערובי מסרא סרי וכ' הר"ן בשם אחרים לפרש אי משום ערובי שדרך אלו לערב בדבש דברים אחרים ונימוחו בתוכו וחזרו לדבש ליכא למיחש בהכי לפי שנתערב בתוכו עד שלא נימוח דהוא מסריח כו' וכשיטת הר"י וע"ז הק' מהא דאמרו שם בדף ל"ח ע"ב גבי משחא אי משום ערובי מסרא סרי כו' דשם ע"כ הפי' כפי' רש"י ז"ל מסריח וא"כ ה"ה לענין דבש וזהו סתירה ותמי' על פי' אחרים. ונ"ל דבדף ל"ט ע"ב קאי אמתני' דר' יוסי קמהדר אזתים לאשמועינן דה דהשלחין אסורין כו' אבל רישא דדבש כו' ולשיטתי' הנ"ל דבתר סופו אזלינן דפריך בגמ' דבש למאי ניחוש לה אי משום ערובי מסרא סרי כו' שפיר פי' האחרונים בר"ן שנימוחין בתוכו וחזרו לדבש וכשיטת הר"י משום דאזיל בתר סופו ואין לומר דרישא דמתני' דדבש דסתמא היא לר' מאיר אבל ר' יוסי רק אזיתים קמהדר דהרי אדברי מתני' אלו פריך הש"ס דבש למאי ניחוש לה אי משום ערובי מסרא סרי ואי משום גיעולי עכו"ם נותן טעם לפגם הוא ומותר כו' וזהו ע"כ דלא כר' מאיר דר"מ ס"ל בדף ס"ז ע"ב דנוטלפ"ג אסור וע"כ דכולה מתני' לר' יוס' קאי. אבל בדף ל"ח ע"ב דאמר ר' ששת משחא שליקא דארמאי אסור ופריך ר' ספרא למאי ניחוש לה אי משום איערובי מיסרא סרי אי משום גיעולי עכו"ם נוטלפ"ג מותר, שי"ל דר' ששת באמת סובר דנוטלפ"ג אסור וכר"מ כדמוקי לה ר' ששת אליבא דרב בעכברא בשיכרא בדף ס"ח ע"ב וע"כ סובר לחוש גם משום גיעולי עכו"ם ולא חש ר' ששת באמת בזה לקושי' ר' ספרא משום דר' ששת כר' מאיר ס"ל א"כ גם אקושית ר' ספרא הראשונה אי משום איערובי מיסרא סרי אי היה רש"י מפרש כפי' אחרים משום שנימוחון בתוכו וחזרו לדבש כשיטת ר"י היה יכול לדחות תיכף ומיד דס"ל לר' ששת גם בזה כר' מאיר דבתר תחילתו אזלינן

וע"כ חייש לאסור כשיטת המג"א ע"כ במכוון פי' רש"י דר' ספרא מק' לר' ששת אף אי ס"ל לר' ששת גם בזה כר' מאיר דבתר תחילתו אזלינן מ"מ כיון דמסריח אין לחוש לאסור כיון דדמי לאפרוח ביצת טריפה דמותר משום דאמרי' אימת קא גדיל לכי מסרח ההוא שעתא עפרא בעלמא היא ומ"מ ר' ספרא בעצמו ס"ל בגיעולי עכו"ם דנוטלפ"ג מותר דלא כר"מ ובריש מק' ר"ס לר' ששת אפי' אי ס"ל לר' ששת בהא כר"מ אין לחוש אף שלר' ששת קושית ר' ספרא השני' בלא"ה לק' משום דס' נועלפ"ג אסור כר"ס אבל קושיתו הראשונה קשה עליו אף אי סובר כר' מאיר:

**ובעמדי** בזה אמינא לתרץ קושי' האור חדש בתשו' נובי"ת סי' ל"ג לשיטת רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא איך יליף בבכורות ו' דחלב שרי מדאסר רחמנא בשר בחלב הרי הוצרך לאסרו אף שהוא טעם דהנה שיטת רש"י דטעם כעיקר ל"ד היא משום דנזיר וגיעולי עכו"ם הם שני כתובים הבכ"א ואין מלמדין ולמדס"ל אמנם נותן טעם לפגם מותר לא הוי שני כתובין הבכ"א דתרוייהו מבעי"ל דמגיעולי עכו"ם לחוד ל"ה ילפינן דחידוש הוא ומנזיר לחוד נמי ל"ה ילפינן הואיל והוא נועלפ"ג הו"א דמותר ע"כ צריך למכתב דתרוייהו וכבר מובא סברה זו בתשו' אחרונים ועי' בס' מלוה"ר ערך נוטלפ"ג אות י"א ורק למדס"ל נוטלפ"ג אסור היא דהוי שני כתובים הבכ"א דגיע"כ לא הוי חידוש וליכתוב גיע"כ ולא בעי קרא בנזיר וע"כ טע"כ לדידי' לאו דאורייתא אמנם סוגי' דבכורות אזלא התם לר' שמעון דס"ל נוטלפ"ג מותר ולדידי' ל"ה גיע"כ ונזיר ב"כ הבכ"א י"ל דס"ל באמת דטעם כעיקר דאורייתא ע"כ שפיר יליף מדאסר רחמנא בב"ח דחלב לחודא שרי ול"ק קושיתו:

**והנה** השעה"מ בהל' לולב הביא קושי' הסמא דחוי בפלוגתת ר"מ ור"י בסוכה כ"ג ע"א בעושה סוכתו ע"ג בהמה דר"מ מכשיר ור"י פוסל דאר"י א"ק חג הסוכות העשה לך שבעת ימים סוכה הראוי' לשבעה שמה סוכה כו' ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזא חזיא ורבנן היא דגזרו בה כו' דודאי לימודא דר"י לאו למעוטי סוכה שע"ג גמל אתי כיון די"ל דמדאורייתא מחזא חזיא ורבנן הוא דגזרו וע"כ דאליבא דר' אליעזר אתי' דס' אין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחולו של מועד ומינה היא דנשמע לי' לר"י דאין עושין סוכם ע"ג בהמה משום דלא חזי לשבעה א"כ מה פריך בגמ' ור' מאיר דמקרא דחג הסוכות תע"ל שבעת ימים משמע דבעינן סוכה הראוי' לשבעה הא הו"מ לשנוי' דר' מאיר כחכמים דר"א ס"ל דיוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחוש"מ דא"ק חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה בחג כבדף כ"ז ע"ב. ונ"ל דהמפו' העירו בלישנא דגמ' בטעמא דר' יהודה דבעינן סוכה הראוי' לשבעה דמשמע הא ליום ראשון לחוד הוי ראוי'

דאדרבה ליום ראשון יותר אינו ראוי' משום שהוא יו"ע ואין עולין לה ביו"ט כו'. ולענינינו בפלוגתת ר"מ ור"י אי אזלינן בתר מעיקרא או השתא י"ל גם בזה דפלוגתתם דר"מ ור"י בקרא דחג הסוכות באמת לא בענינא דמתני' דהעושה סוכתו בראש האילן או ע"ג גמל בדוקא מתפרשא כס' הסמא דחיי הנ"ל אלא כשיטתם בפלוגתתם הנ"ל אי אזלינן בתר מעיקרא כו' דמה"ט לר"מ לא בעי' ראוי' לשבעה רק שיהא ראוי' מעיקרא ואף דל"ח ראוי' גם ביום ראשון משום שהוא יו"ט ואין עולין לה ביו"ע מ"מ ס"ל לר"מ דלדוגמא י"ל גם בזה דכשר מקרא זה כיון דמדאורייתא מיחזא חזיא חשוב ראוי' מעיקרא ולר' יהודה ל"ח ראוי' בשתים חדא דבעי' שיהא ראוי' בסופו בסוף שבעה ועוד דגם בתחילה ל"ח ראוי' לדידי' דא"ר מדרבנן ל"ח ראוי מה"ת ול"ק קושי' המפו' אחר כתבי זה מצאתי בשו"מ מהדורא ה' סי' נ"ח שהעיר בסבר' זו לענין לולב שסופו להתייבש בתוך החג והנה בב"ב ס' ע"א וס"ז ע"ב אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות ור' אליעזר מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים כו' ומשמע בגמ' דלר"א אזלינן בתר השתא אע"ג שסופה שתתליע ותפחת ל"א בתר סופו וזה לכאורה סתירה לשיטתי' בסוכה כ"ז ע"ב הנ"ל דאין יוצאין מסוכה לסוכה ואין עושין סוכה בחוש"מ מקרא דחד הסוכות תע"ל שבע' ימים דמשמע דבעינן גם סופו ואזלינן ב"ס וצ"ל דמשמעותא דסוגי' דב"ב היא העיקר דרק בתר תחילתו אזל ר"א ולא בתר סופו וה"ט נמי דאין עושין סוכה בחוש"מ משום דאין כאן תחילת שבעת ימים אבל לא משום דסובר דבעי' גם סוף שבעת ימים וה"ה הא דאין יוצאין מסוכה לסוכה משום דס"ל דבעי' שישב בסוכה כל שבעה כו' א"כ משמע דר' אליעזר ור' מאיר בחדא שיטה דבתר מעיקרא אזלינן אזלי, אבל ר' יהודה וחכמים דר"א בתר סופו אזלי דוקא וה"ט דחכמים דעושין סוכה בחוה"מ דאיכא סוף שבעת ימים וכסוגי' דבב"ב הנ"ל דאין עושין חלל תחת ר"ה כו' משום סופו כנ"ל ע"כ ל"ק קושי' הסמא דחיי הנ"ל דע"כ אין לומר דר' מאיר כחכמים דר"א ס"ל דיוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה דחוה"מ עפ"י שיטתם הנ"ל:

**וא"ש** בזה סוגי' דסוכה ז' ע"א במימרא דרבא דאם סיכך ע"ג מבוי שי"ל לחי דכשר דמגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה וכ' הר"ן דדוקא בשבת אמרי' הכי ולא בחול ומק' העולם לר"י דסובר דבעינן סוכה הראוי' לשבעה היאך הוי סוכה כו' די"ל דהנה לגירסא דידן בפסחים מ"א ע"א ובב"מ קט"ו ע"ב ס' רבא דלוקין על לאו שבכללות ולגירסת הר"ש מקינון בס' כריתות רבה במקום רבא י"ל דלעומתו גם בסוכה בשמעתתא דמיגו ודופן גרסינן רבה ע"ש דלהנ"ל בתי' קושי' המקו"ח בסוגי' דכריתות הנ"ל למד"ס לוקין על לאו שבכללות ס"ל כס' המג"א דבתר מעיקרא אזלינן וכר' מאיר ומינה דלא בעי' סוכה הראוי'

לשבעה כנ"ל והרווחנו בזה דל"ק על הר"ן קושי' העולם דל"ב סוכה הראוי' לשבעה וגם להבין סברתו וחידושו לומר אסוכה דבעי' ראוי' לשבעה מיגו לשבת דוקא ולא לחול כנ"ל וביותר אמאי שהשמיט הרי"ף הלכה זו ולא הביאה. דהנה הר"ן כ' בשם הרי"ץ בן גיאות דהלכה כר"י חדא דר"מ ור"י הלכה כר"י ועוד מדאמרי' מתני' מני ר"מ היא משמע דליתא למתני' א"כ בעינן סוכה הראוי' לשבעה אמנם לפי' חידושו דהר"ן דלרבא רק לשבת אמרי' מיגו דדופן ולא לחול והיינו משום דלרבא לא בעינן סוכה הראוי' לשבעה כנ"ל א"כ להר"ן דהילכתא כר' יהודה ע"כ דהא דרבא לאו הילכתא. היא דכיון דבחול ל"א מיגו ל"ה ראוי' לשבעה, אבל הרי"ף והרמב"ם והטור דפסקו כר' מאיר דלא בעינן סוכה הראוי' לשבעה א"כ אדרבה הוי"ל להביא הא דרבא דאמרי' מיגו בדופן ואפי' רק לשבת כיון דלא בעי' סוכה הראוי' לשבעה, וצ"ל משום דהרי"ף והרמב"ם לא כ' לפרש מימרא דרבא כחילוק הר"ן בין חול לשבת משום דס"ל דרבא סובר דבעינן סוכה הראוי' לשבעה משום דגירסת הרמב"ם דלרבא אין לוקין על לאו שבכללות א"כ סוגי' דכריתות והוכחת המקו"ח כשיטת ר"י דבתר סופו אזלינן אתי' גם לרבא כמו לר' יצחק שם כנ"ל א"כ י"ל דה"ט נמי דבעי' סוכה הראוי' לשבעה משום דאזלינן בתר סופו וכיון דלהרי"ף והרמב"ם להלכה דלא בעינן סוכה הראוי' לשבעה כנ"ל ע"כ לא הביאו להלכה מימרא דרבא דאמרי' מיגו דדופן משום דזהו דוקא לרבא לשיטתי' משום דסובר בעינן סוכה הראוי' לשבעה, משא"כ להרי"ף והרמב"ם דס' דלא בעי' סוכה הראוי' לשבעה לא אמרי' מיגו דדופן כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל קושי' השעה"מ אתי' התוס' בסוכה ל"א ע"ב בהא דאמר רבא התם דסוכה של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה דמיכתת שיעורה כו' דמ"ש מסנדל ושופר של ע"ז דבדיעבד יצא ולא אמרי' דמיכתת ותי' לחלק בין ע"ז של ישראל דלא מהני ביטול לשל נכרי דמהני ביטול כו' שהק' דבע"ז של נכרי מדאגבה קני ונעשית של ישראל כבע"ז מ"ב ע"ב דילמא מגבה לה והדר מבטל לה כו' ומשמע דמדאורייתא אין לה ביטול דאל"כ לק' קושיתם די"ל כיון דמה"ת י"ל ביטול לא אמרי' דמיכתת א"נ כיון דמיכתת מדרבנן ומה"ת בעי שיעור הוי' א"ר מדרבנן דל"ח ראוי' מה"ת ורק דיק' מסוגי' דסוכה ס"ג ע"ב הנ"ל דקימ"ל כר"מ דא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת כו'. ולהנ"ל דרבא כר' יהודא ס"ל דבעינן סוכה הראוי' לשבעה א"כ ס"ל נמי כוותי' דא"ר מדרבנן חשוב אינו ראוי' מה"ת ל"ק קושיתו לרבא:

**עוד** י"ל עפ"י דהתוס' בע"ז ס"ד ע"ב ד"ה מסתברא דהא דאמר רבא דישראל הים יכול לבטל ע"ז של נכרי אי לאו הא דחיישינן דלמא מגבה לה כו' היינו לר"ל ולא לר' יוחנן

ע"ש ולר"ל בב"ב כ"ז ע"א דבמחלוקת שנוי' דלר"א אזלינן בתר מעיקרא ולרבנן בתר סופו כדפירשנו פלוגתתם דר"א ורבנן אי יוצאין מסוכה לסוכה ואי עושין סוכה בחוש"מ כנ"ל בזו השיטה וליישב קושי' הסמא דחיי א"כ בין אי נימא דלרבא פליגי ר"מ ור"י בקרא דחג הסוכות וגו' אי אזלינן בתר תחילתו או בתר סופו א"כ ס"ל כר' יהודא דבתר סופו אזלינן ובין אי נימא דפליגי בס' אינו ראוי מדרבנן אי חשוב א"ר מה"ת ס"ל נמי כנ' יהודה דחשוב א"ר וכן לר' יוחנן בשיטתי' בסוגי' דב"ב הנ"ל דבעלמא גם רבנן דר"א מודו דאזלינן בתר תחילתו ע"ש מדיין קושית הסמא דחיי במקומה אפירכת הש"ס ור"מ הא בעינן סוכה הראוי' לשבעה כו' עומדת דילמא כרבנן דר' אליעזר ס"ל כו' דל"ש תי' דידן ומנל"ן דפליגי בא"ר מדרבנן אי חשוב ראוי' כו' ולר' יוחנן מסתברא כשיטתי' בסוגי' דע"ז הנ"ל דפלח מבטל דלא פלח לא מבטל ואין הוכחה דלרבא א"ר מדרבנן חשוב נמי א"ר מה"ת ולק' קושי' השעה"מ בין לר"ל ובין לר' יוחנן כנ"ל, ול"ק נמי מפסחים ל"ח ע"ב בבעי' דר"ל מהו שיצא אדם יד"ח מצה בחלה של מע"ש בירושלים וכ' בתוס' דהך סוגי' כמד"ס מחיצה לקלוט דאורייתא אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדיון ל"ח נאכל בכל מושבות כו' והק' הא לר' מאיר דהילכתא כוותי' בסוגין דסוכה הנ"ל א"ר מדרבנן חשוב ראוי' מכ"ת כו' דלהנ"ל לר"ל דסוגי' דפסחים אליבי' חכמים ור"א בסוגי' דבב"ב במחלוקת אי בתר תחילתו או בתר סופו אזלינן צ"ל כתירוצינו הנ"ל ליישב קושי' הסמא דחיי אף דעיקר וגוף מחלוקת דר"י ור"מ בשיטתם אי בתר מעיקרא אזלינן או בתר סופו תלי' בשיטת פלוגתתם בא"ר מדרבנן אי חשוב א"ר מה"ת ומהגם לרבא להנ"ל לדידי' א"ר מדרבנן חשוב א"ר מה"ת ל"ק מסתמא דגמ' דסוכה הנ"ל לר' מאיר אליבא דר"ל ל"ל הך אוקימתא כנ"ל:

ג) **והנה** בשע"ת או"ח סי' ר"י כ' בשם בר"י דפת סופגנין שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים האוכל כזית ממנו כמו שהיא אינו מברך דלפי האמת לא אכל כזית כו' ובאמת שבפ"ק דעוקצים מ"ח תני' פת ספוגנית משתערת בכמות שהיא אם יש בה חלל ממעך את חללה אמנם מסמיכת משנה זו לבשר העגל שנתפח בשר זקנה שנתמעט משערין בכמות שהן ופליגי בה במנחות נ"ד ע"א אי כמות שהן עכשיו או כמות שהיו מעיקרא ומסקנא דגמ' דכל היכא דמעיקרא לא הוה בי' והשתא הוה בי' מדרבנן א"כ גם בפת סופגנין שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים ואין חלל למעך כי דהשתא הוה בי' אמאי לא יברך. שו"מ בס' קול אליהו סי' ח' שתמה מסוגי' זו עמש"כ בס' גן המלך כיון דל"ה רק דרבנן אין להחמיר כיון שברכתו מדרבנן כו' וראיתי בחי' הרשב"א לשבת צ"א ע"א שכ' לתרץ קושי' הרמב"ן שהיא כק' התוס' מנחות שם ד"ה דמעיקרא אבעי' דרבא

בשבת שם הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עלי' לאכילה מהו כו' דה"נ לענין שבת כיון דמעיקרא ל"ה בי' אפי' בתפחה פטור מדאורייתא כו' דאינו דומה שיעור שבת לשאר אסורים כפיגול נותר וחלה שלא חייבה התורה בהם אלא כשיעור אכילה דהיינו כזית וע"כ כיון שאין בו כזית אעפ"י שתפח ונראה בכזית מ"מ הרי באמת אין בו כזית ולא נהנה גרונו בכזית אבל הוצאת שבת בחשיבותא תליא מילתא וכל שדרך הבריות להחשיב ולהצניע חייבין עליו בהוצאתו וע"כ אף פחות מכגרוגרת שתפחה ונראה ככזית מחשיבין אותו ומצניעין כמוהו ולפיכך חייב ע"כ. הנה דבר גדול דיבר האדון בזה אבל עדיין צ"ב כוונתו הלא בכזה פליגי ר' יוחנן ור"ל בחולין ק"ג ע"ב דר"י ס' הנאת גרונו בעינן ולר"ל אכילה במעיו שיעור אכילה בעינן ובבלעו בב"א חייב א"כ אפשר ס' רבא כר"ל ע"כ אף בנתפח חייב בבלעו בב"א דאיכא שיעור אכילה במעיו משא"כ לר' יוחנן דדרך הוא שנחלק בפיו בשעת לעיסה לא נהנה גרונו בכזית כבתוס' שם דבעי' דרבא היא אי אמרינן סברת מיגו מאכילה לשבת כשיטתי' בדופן בסוכה הנ"ל, הן אמת דכסברת הרשב"א הנ"ל מצינו נמי בברכות מ"ט ע"ב ופסחים מ"ט ע"ב אמתני' דוכן מי שיצא מירושלם ונזכר שיש בידו בשר קודש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו כו' ועד כמה הן חוזרין רמ"א זו"ז בכביצה ריי"א זו"ז בכזית כו' ובגמ' למימרא דר"מ ס' כביצה הוא דחשיב ור"י ס' כזית ורמינהו עד כמה הן מזמנין עד כזית וריי"א עד כביצה א"ר יוחנן מוחלפת השיטה כו' מ"מ לאביי דאמר לעולם לא תיפוך ובסברא פליגי הכא דר"מ ס' חזרתו כטומאתו מה טומאתו בכביצה אף חזרתו כו' ור"י ס' חזרתו כאיסורו מה איסורו בכזית אף חזרתו בכזית כו' ואף דרק מדרבנן היא מ"מ גם לרבא י"ל בבעי' דידי' הנ"ל דאדאורייתא בעי' וכן בפסחים קכ"א ע"ב חד תני אפיגול וחד תני אנותר כו' מ"ד כזית כאיסורו ומ"ד כביצה כטומאתו כו' ועי' תוס' מנחות ס"ט ע"א דיה דבלע שדנו גם לענין איסורן ועיכול דאין לך מחשבה גדולה מזו שמשים החלב בפיו ואוכלו כו'. ונ"ל דהנה בעי' רבא עוד שם מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן לעולם לענין שבת וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כרוגרת בעינן כו' שיטת רש"י דאוכל מקבל טומאה בכ"ש דתני' בת"כ מכל האוכל מלמד שמטמא בכ"ש יכול יהא מטמא אחרים ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת הוי"א זה ביצת תרנגולת ור"ת חולק עליו ואומר דאסמכתא בעלמא הוא ואין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה רק מדרבנן ולא מה"ת שם ובתוס' פסחים ל"ג ע"ב ומ"ד ע"א והרשב"א בשבת שם כ' דפחות מכביצה

אינו מקבל טומאה אף מדרבנן וראיתו מפי"ג דמסכת אהלות אלו ממעטין בחלון פחות מכביצה אוכלין וקתני סיפא זה הכלל הטהור ממעט והטמא אינו ממעט אלמא דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה אף מדרבנן שאלו כן לא היה ממעט ודרשא דת"כ שמביא רש"י מכל האוכל מלמד שהוא מטמא בכ"ש מפרש בצירוף כלי כו'. והנה התוס' כ' דרש"י חזר בו בחולין פ"א ע"ב גבי פרה מטמא טומאת אוכלין שפי' דלא מקבל טומאה בלית בי' שיעורא כו'. ולפיענ"ד י"ל משום דרש"י קמפרש התם הגמ' דקאי לר' שמעון דאמר פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר (דאע"ג דא"ר שמעון בבכורות ט' ע"ב דאיסורי הנאה כגון שוהנ"ס ופטר חמור אין מטמאין טומאת אוכלין ונפק"ל מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל מודה הוא דפרה אדומה מקבלת טו"א לטמא אחרים רש"י) ואמר ר"ל אומר היה ר"ש פרה ניפדת ע"ג מערכתה וכדפי' בתוס' מנחות ק"א ע"ב ד"ה אוכל דמכל האוכל משמע לי' דכל לרבוי' אפי' אסור באכילה ולא ממעט אלא איסור הנאה כו' ועי' כיו"ב בפסחי' צ"א ע"ב דפריך וכי ל"ל לר' שמעון הא דאמר ר"א נשים חייבות באכילת מצה ד"ת מכל כו' ושם בדף מ"ג ע"ב כל לרבוי' נשים ובתו' חולין פ"ה ע"א ד"ה ור"ש כתב דר"ש מכל האוכל מרבה כל אוכל אפי' אסור בהנאה ואתא אשר יאכל למעט איה"נ ולמימר שיהא מותר בהנאה. ומאוד יגעתי בכוונת דברי התו' אלו במש"כ דאשר מיעוטא הוא לאיה"נ הא לר"ש קאזלינן הכא ובמנחות מ"ג ע"ב ס"ל לר"ש דאשר ריבויא הוא ונפק"ל מאשר לרבות בעלת חמש והנה בתוס' מנחות שם בד"ה ור"ש הק' מזבחים מ' ע"א דלא דריש ר"ש אשר כו'. ונ"ל דכוונת התוס' חולין הנ"ל במש"כ לר"ש דאשר מיעוטא אחר שכל ריבוי' הוא עפ"י סוגי' דמנחות הנ"ל דאשר לר"ש נמי ריבוי' הוא וע"כ הוי ריבוי אחר ריבוי דאמרי' במנחות ליד ובדף פ"ט ע"א דאין ריבוי אחר ריבוי' אלא למעט וע"כ אחר שמכל האוכל ניתרבה כל אוכל אפי' איה"נ אתא ריבוי דאשר יאכל דהוי ריבוי אחר ריבו וממעט איה"נ וא"ש. ויתכן זה דהתו' אזלו התם בחולין לאוקימתא דר"ל בדר"ש דה"ט דפוטר טריפה מכיסוי דאשר יאכל כ' כו' ונודע סברת הרמ"ה בחי' לסנהדרין מ"ו ע"א לסברת דין דאין ריבוי אחד ריבוי אלא למעט דנובע מסברת דין דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שהמיעוט השני ממעט מן המיעוט הראשון ונמצא מרבה בעיקר דה"ה דאין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט שהריבוי השני מרבה מן הריבוי הראשון נמצא שממעט בעיקר כו' וזהו מימרא דר"ל שם דאמר ההוא למעוטי בן סורר ומורה הוא דאתא וע"כ שפיר כ' התו' לתרץ סוגי' דחולין אליבא דר"ל מקושי' הר"א ממי"ץ בשיטת ר"ל בסנהדרין הנ"ל דאין מא"מ אלא לרבות דה"ה דאין רא"ר אלא למעט ונתמעט מריבוי

דאשר איה"נ וביומא פ' ע"א אמרינן טומאת אוכלין כביצה מנלן אר"א א"ר אליעזר מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל ואיזה זה ביצת תרנגולת כו' ואימא ביצת בת יוכנא תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת ואימא ביעותא דציפורתא דזוטר טובא ר' אבהו דידי' אמר אוכל שאתה אוכלו בב"א ושיעורו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת כו' מהנראה דר' אליעזר בשיטתי' בפסחים מ"ג ע"ב וצ"א ע"ב הנ"ל דדריש כל לרבוי' ה"נ משמע לי' מכל האוכל לרבוי' לשיעור טומאת אוכלין הכי גדול עד לביצת בת יוכנא ורק משום ריבוי דאשר דהוי ריבוי אחר ריבוי ואין רא"ר אלא למעט אוקמי' לשיעורא דביצת תרנגולת משום דביעותא דצפורתא זוטר טובא וביעותא דבת יוכנא גדולה טובא אמרי' משום המיעוט דרא"ר תפסת מועט תפסת וזהו נראה כשיטת ר"ת דמן התורה אין אוכל מקבל טימאה פחות מכביצה ורק מדרבנן כנ"ל ור' אבהו דידי' אמנם דאמר דשיערו חכמים לאוכל שאתה אוכלו בב"א דאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצת תרנגולת י"ל דס"ל כחכמי' דר"י בסנהדרין ע"ח ע"א דכל נפש כולו משמע וה"נ ס"ל דכל האוכל כולו משמע וכסוגי' דזבחים מ' ע"א דגם לר"ש אשר לא הוי ריבוי' ואין כאן שום ריבוי א"ר ולא מא"מ. ולה"ק לישנא דשיערו חכמי' כו' לא לאשמועינן דגם מדרבנן אין אוכל מק"ט בפחות מכביצה וכשיטת הרשב"א בחי' לשבת הנ"ל ושיטת רש"י אמנם לחלק מה"ת בין ליטמא בכ"ש לטמא אחרים בכביצה י"ל מקורה למדס"ל דכל מקצתו משמע כר"י בכל נפש בסוגי' דסנהדרין הנ"ל ובכורות ג' ע"א וה"נ מכל האוכל נפק"ל שמטמא בכ"ש ואשר אמנם ריבוי' הוא כסוגיא דמנחות מ"ג ע"ב הנ"ל ריבה אשר יאכל לטמא אחרים כביצה דוקא שנאכל בב"א וכעין ס' התוס' מנחות מ"ג ע"ב ד"ה ור"ש מאשר נפקא דתלת תנאי הוא התם ואליבא דר"ש פליגי התם כו' ויבאר לפנינו וע"כ י"ל דהוכרח רש"י ז"ל בחולין פ"א ע"א גבי פרה מטמא טו"א לפרש דלא מקבל טומאה בלית בי' שיעורא כו' משו' דקאי התם לר"ל אליבא דר"ש דס"ל דכל לרבוי' אתא כנ"ל. והנה ר"ל ס"ל ביומא ע"ד ע"ב דח"ש מותר מה"ת והק' לי' ר' יוחנן מכל חלב לרבות ח"ש (והיינו דס"ל לר' יוחנן דכל מקצתו משמע) ודחי ר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכבר עמדו בזה בכפ"ת בתיוה"כ ובת"ח והאחרוני' א"כ קשה לר"ל ל"ל כל ועוד דהוי"ל לר"ל לשנות כחכמי' דר"י דסוגי' דסנהדרין ע"א הנ"ל דכל כולו משמע ולהנ"ל י"ל דלעולם לר"ל כל רבוי' הוי' והא דלא מוקי לה כחכמים דר"י משום דהו"א דשיעורו כביצה עכ"פ וכמ"ד בפסחים קכ"א ע"א כביצה כטומאתו הנ"ל ובהיקישא דכל חלב מכל האוכל אשר יאכל הוי נפק"ל הכי ואף אי הוי שתיק קרא מכל לגמרי הו"א נמי דליתא נמי הכא בהיקישא חלב לא כלו מכל האוכל אשר

יאכלו ולאסור בחלב אף בח"ש כביעותא דצפורתא אף דלענין טומא' נתמעטה ביעותא דצפורתא דזוטר שיעורה וי"א דש"ה משום דאיכא ריבוי דכל וריבוי דאשר ואיכא ריבוי אחר ריבוי דלמעט ע"כ אמרי' תפסת מרובה ל"ת וביעותא דצפורתא שאני דזוטר טובא משא"כ בחלב דליכא רא"ר הו"א דשיעורא אף בחצי זית כביעותא דצפורתא להכי כ' כל חלב שאסור בכזית דוקא וכמ"ד בפסחים קכ"א ע"ב כזית כאיסורו ואעפי"כ שפיר י"ל כתי' ר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא כו' כמו בטומאת אוכלין אף דמה"ת אין אוכל מטמא מה"ת פחות מכביצה ורק מדרבנן כשיטת ר"ת בתוס' פסחים הנ"ל ובברכות י"ב ע"ב מזכירין יציאת מצרים בלילות אראב"ע ה"א כבש"ש ול"ז שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה ב"ז שנא' למען תזכור את יום צאתך מארמ"צ כל ימי חייך י"ח הימים כל ימי חייך הלילות כו' דכל ריבוי הוא ומפירוש רש"י שם נראה דהך לימודא מבעי"ל לר"ש דוקא דס"ל בסוגי' דמנחות הנ"ל דאין לילה זמן ציצית דכ' וראיתם אותו וזכרתם אומרים אותה בלילה מפני יצ"מ שבה ע"ש ע"כ מוקי לה ר"ל אליבא דסוגי' דמנחות הנ"ל לר"ש דוראיתם אותו פרט לכסות לילה דאין לילה זמן ציצית ואשר תכסה בה לרבות כסות סומא ואשר ריבוי' הוא ואיכא נמי בקרא דכל האוכל אשר יאכל ריבוי א"ר דממעט ביצת ב"י ואוקמה לשיעורא לביצת תרנגולת וכבר ביאר הכו"פ בקו' ביה"ס קישור וענין כוי לחצי שיעור בדברי הברייתא בלימודא מכל אוכל חלב לרבות כו' דכוי שנחלקו בו היינו תיש הבא על הצבי או צבי שבא על החיש שנחלקו בו אי גם לזרע אב חוששין או לזרע אם לבד ובחולין פ' ע"ב אמרי' דבכיסוי דם לכ"ע חייב דלזרע אם לכו"ע חוששין כו' והק' בתוס' הא הוי תערובת דם חיה ודם בהמה בכל טיפה וטיפה כו' א"כ ה"ה בחלב בכל זית איכא חצי זית בהמה וח"ז חיה וא"כ ברייתא דכל אוכל חלב חנניא היא ס' בחולין ע"ט ע"א דחוששין לזרע אב ובכל כזית ליכא רק ח"ש וא"ש לימודא דכל חלב לרבות הכא דבכל זית ליכא רק ח"ש דלר"י היא דאורייתא ולר"ל דרבנן הוא כו' והנה טעמא דר"ל מפורש בגמ' שם דאי ס"ד דאורייתא כוי ספיקא היא איצטריך קרא לאתוי' ספיקא כו' וכבר הוכיח הפר"ח מזה כשיטת הרמב"ם דס' מה"ת לקולא ורק מדרבנן לחומרא דמשקו"ט דגמ' משמע דלר"ל לא ס"ל דכוי בריה בפ"ע היא כאי משום הא לא איריא קסברי כוי בריה בפ"ע הוא דדחה הגמ' הוכחת ר"ל ע"ש ולס' מהרי"ט דלהכי קימ"ל כמ"ד חתיכה אחת משני חתיכות שנינו דאז הוי איקבע איסורא ובזה דוקא החמירה התורה בספיקא ובלא"ה אמרי' ס' מה"ת לקולא כו' מהא דס' ר"ש ור"ע בכריתות כ"ב ע"ב דא"ח בא"ת אלא היכא דהיה מתחילה ב' חתיכות וניטל א' מהן או שאחד אכל מקודם הראשונה ואח"כ אכל השני השני' דמחייבין שניהם אשם תלוי כו' נראה דס"ל

ס' מה"ת לקולא כהרמב"ם א"כ מה"ט י"ל נמי דס"ל לר"ש כר"ע במנחות פ"ט ע"א בשמן בשמן הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ר"ר אלא למעט. עוד י"ל עפ"י דהתוס' סנהדרין ד' ט"א אמימרא דר' יוחנן שם דר"ש ס' יש אם למקרא להקשו' בהא דמחייב ר"ש א"ת אף בניטל א' מב"ח בסוגי' דכריתות כ"ב ע"ב הנ"ל הא לאוקימתת הגמ' שם בדף י"ז ע"ב למדס"ל יש אם למקרא היכא דניטל אחד מהם פטור דליכא מצות בשעת אכילה ותי' משום דקרא ומסורה לא מכחשי להדדי ואפשר לקיים שניהם המקרא דמצוות קרינן לחייב אשני מצות דהיינו ב"ח והמסורה לחייב על כל מצוה אחת כו' א"כ י"ל נמי דס"ל לר"ש כר' ישמעאל ור"מ במנחות ל"ד ע"א דבית שאי"ל אלא פנים אחד דחייב דכ' מזוזות ומיעוט מזוזות שתים כשהו"א מזוזות בפרשה שני' שאין ת"ל הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ר"ר אלא למעט וע"ש בתוס' והנה אתירוץ תוס' סנהדרין הנ"ל כבר תמהו המפו' דבסוכה ו' ע"ב לא כ"כ ומהנראה שם דס"ל דבהך מצות המקרא והמסורה מכחשי אהדדי כמ"ש מהרש"א. וגם איך י"ל דהמקרא בא לחייב על ב"ח א' חלב וא' שומן ואכל א' מהם כיון דאף בחתיכה א' חייב כ"ש בשתים וא' מהם ודאי חלב ועי' במלוה"ר ערך ספק מש"כ בזה ועכ"פ סוגיות חלוקות יש כאן ואיכמ"ל ועכ"פ מסוגי' דכריתות הנ"ל משמע דלר"ש ס"ל דיש אם למסורה וע"כ י"ל דל"ק מסיגי' דזבחים מ' ע"א הנ"ל דמשמע דר"ש לא דריש אשר כו' משום דהתם ר' ירמי' הוא דקאמר לא נצרכה אלא לר"ש דתני' למעלה אומר קרן קרנות שתים למטה הו"א קרן קרנות ארבע דברי ר"ש ופי' רש"י דאי"ל לר"ש יש אם למקרא וחוזרים ומלמדים זמ"ז בהיקש כו' אבל סוגי' דמנחות מ"ג ע"ב הנ"ל להנ"ל דלר"ל קאי בשיטתי' הנ"ל דכל לרבות וס' מה"ת לקולא ודיש אם למסורה שפיר י"ל גם לר"ש אשר ריבוי הוי' ואין ר"ר אלא למעט כנ"ל ובאמת לחילוק תוס' סנה דרין ד' ע"א הנ"ל עדיין לא מתורץ סתירת הסוגיות דזבחים מ' ע"א למנחות מ"ג ע"ב דלמש"ב בתוס' סנהדרין ד' ע"ב ד"ה לטטפת דיש אם למסורה מהירוש' דא"ר ירמי' גורעין לדרוש אפי' באמצע תיבה כו' ובזבחים מ' ע"א ר' ירמי' הוא דמוקי לה לדר"ש בלימודא דקרן קרנות ודיש אם למקרא כו' כנ"ל וע"כ משום דלא פליגי המקרא והמסורה כבתוס' ד"ה לא עדיין קשיין הסתירות ואמנם לרש"י ז"ל עכ"פ י"ל כנ"ל וע"כ הוכרח לפרש בחולין פ"א ע"א אליבא דר"ל דלר"ש לא מקבל טומאה בלית בי' שיעורא כנ"ל והוכרח להביא ראי' מכריתות כ"א ע"ב כגון בשר שתפחו בפחות מכביצה בצק אי משוי לי' אוכל מצטרף בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית בי' שיעורא וכי נגעו בי' אוכלין אחריני טהורים הן שאינם נוגעין בנבילה אלא בבצק ועי' מהרש"א שפי' כוונתו כיון דלית בבצק

כביצה אלא ע"י צירוף הנבילה ל"ל דמטמא ומצטרף והתוס' בב"ק ע"ז ע"ב ד"ה פרה הק' עליו דיכול להיות מטמא ומצטרף כו' משום דזהו מימרא דר' חנינא שם בכריתו' ולהנ"ל עפ"י שיטתי' דוקא דחוששין לזרע אב לר"ל ברייתא דכל חלב לכוי וח"ש דרבנן הוא דכל כולו משמע כנ"ל דזהו משמעותא דקרא כל האוכל אשר יאכל רא"ר למעט אשיעור דביצה בעי' בבצק כביצה ובלא"ה ל"א דמטמא ומצטרף מה"ת ואמנם התוס' בשיטתם הנ"ל דליכא הוכחה גמירא דאשר ריבוי הוא כבזבחים מ' ע"א ועפ"י שיטתם הנ"ל בי"א למקרא ולמסורה שפיר הק' בב"ק אפירוש רש"י דיכול להיות מטמא ומצטרף דלא נתמעט ברא"ר אביצת תרנגולת שלא להיות מטמא ומצטרף כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל דמה"ט פי' רש"י בסוגי' דפסחים ל"ג ע"ב דאוכל מקבל טומאה בכ"ש אבל אינו מטמא אחרים אלא כביצה כו' משום דקאי התם במימרא דר' יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות פחות מכביצה כו' דלהנ"ל י"ל לר' יוחנן בלימודא דכל חלב לח"ש דכל מקצתו משמע כר"י כל נפש דסוגי' דסנהדרין ע"א ע"א וכן קאי התם לר' חסדא דלמסקנת ר' אשי בפסחים ס"א ע"ב בתר אתקפתי' לר' חסדא ממאי דהאי כל ערל כולה משמע דילמא האי וכל ערל משמע כל דהיא ערלה כו' ובקרא דונרצה לו לכפר עליו קמיפלגי כו', א"כ ה"ה דרשא דכל אוכל כל דהיא משמע ואשר יאכל ריבוי וע"כ דאינו מטמא אחרים אלא כביצה כדרשת ר"ע בסוטה י"ז ע"ב יטמא לטמא אחרים:

**ול"ק** נמי קושי' הר"ת בתוס' פסחים ל"ג ע"ב ד"ה לאימת אפי' רש"י הנ"ל מדף מ"ד ע"א שם דאמרי' השום והשמן של תרומה ומקפה של חולין ונגע טבו"י במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו וכ' בכל הספרים והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול הא לא הוי כביצה אלמא לא מקבל טומאה בכ"ש כו' משום דזה קאי התם אמימרא דר' אבהו אר"י כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר כו' וזעירי אמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר"א דדריש כל (דמשמע אפי' מקצתו) א"ה לענין חב"פ נמי איה"נ ולאפוקי מדאביי דאמר יש הקטרה לפחות מכזית קמ"ל והק' בתוס' הא ר' יוחנן דריש ביומא ע"ד ע"א מכל חלב לח"ש ותי' דלא דריש אלא לאיסורא ולא למלקות כו' והתוס' שם חולקין נמי אפי' רש"י אמימרא דזעירי אף שאור ב"ת היתר מצטרף לאיסור ח"ז שאור וח"ז מצה כו' ופי' דזעירי מרבה היתר מצטרף לאיסור בשאור מכי כל וכדרבא וה"פ מקצתו מנין היינו זית ת"ל כל עירובו מנין היינו ח"ז שאור וח"ז מצה ת"ל כי כל כו' וע"ז מק' הגמרא וכל איסורין שבתורה אין היתר מ"ל והתנן המקפה חולין כו' מקום מגעו אמאי פסולה כו' כיון דבכל איסורין שבתורה ל"א היתר מ"ל דלא דמי להני דחשוב דל"א דכל מקצתו משמע אלא כולו א"כ ה"ה נמי דכל האוכל לרבוי' לשיעור

טומאת אוכלין הכי גדול עד לביצת בת יוכנא ואשר יאכל הוי ריבוי ואין רא"ר אלא למעט אוקמא אשיעורא דביצת תרנגולת כנ"ל ומשמע דמה"ת אין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה כשיטת הר"ת שפיר כ' התוס' דגרסינן מקום מגעו אמאי פסול הא ל"ה כביצה כ"ז לפי' ושיטת התוס' אבל לרש"י ז"ל י"ל עפ"י ס' הנ"ל לחלק בין ליטמא לטמא אחרים למדס"ל כר"י בכל נפש דמקצת משמע כו' ודזעירי דהיתר מ"ל לח"ז שאור וח"ז מצה באינן מעורבין ואין הקטרה לח"ז ודפריך כמאן כר"א דדריש כל (כפי' רש"י ודריש לי' הכי מקצתו מנין ח"ז שאור וח"ז מצה עמו וע"כ ל"ק לרש"י התוס' דגם לרבנן יכול להיות דניהו דלא דרשו כל כי כל דרשו כו' דלרבנן דר"י בסנהדרין ע"א ע"א הנ"ל גם כל נפש כולו משמע כו' א"כ גם כל האוכל מקצת אוכל משמע ואשר יאכל ריבוי' משמע וזהו דוקא כפי' ושיטת רש"י הנ"ל לחלק בין ליטמא ולטמא אחרים. אמנם י"ל דלהכי מחק רש"י ז"ל הא דגרס ר"ת והא ל"ה כביצה משום די"ל דר' אבהו בלא"ה לשיטתי' דידי' אזל ביומא פ' ע"א אוכל שאתה אוכלו בב"א ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת כו' וס"ל כחכמים בסנהדרין דכל כולו משמע ואשר לא הוי ריבוי ושיערו חכמים היינו דאף מדרבנן אין אוכל מק"ט פחות מכביצה כשיטת הרשב"א כנ"ל א"כ בלא"ה צ"ל דיש כאן תרומה כדי להצטרף כזית באכילת פרס ממנו ול"ק קושי' הר"ת. והנה הלח"מ בפי"ד מהל' טו"א העיר מד' התוספתא שמביא הר"ש בפ"ח דפרה מ"ו קדירה שהיא מליאה משקין טהורים ותורמסין טמאים פחות מכביצה נתונים לתוכה נתפחו ונעשו כביצה ה"ז אומר טמאני וטמאתיו, שהמשקין גרמו התפוח והתורמסין אומרים למשקים טמאני שעשו אותי כביצה ואני חזרתי וטמאתי המשקין ומוכח מהכא דאוכלין טמאים פחות מכביצה שתפחו ועמדו על כביצה שהם טמאים ויש לפשוט מזה לשני חצאי ביצה שנטמאו כ"א בפ"ע וחזרו ונצטרפו ונעשו כביצה דטמאים כו' ועיינתי בתוספתא וראיתי שהיא מימרא דר' יהודה ולמש"כ בשיטת רש"י דאזלא דוקא לר' יהודה דכל נפש מקצתו משמע וה"ה מכל האוכל כו' י"ל דפי' דתוספ' דהז"א טמאני וטמאתיו היינו שהתורמסין אומרים למשקים טמאני שעשו אותי כביצה כדי שאוכל לטמאות אחרים וע"כ ואני חזרתי וטמאתי המשקין בעיך שמקודם ל"ה רק טומאת עצמן ולא לטמאות אחרים ואין שום הוכחה דהתוספתא פליגא אפסק הרמב"ם שהוא כשיטת רש"י דאוכל מקבל טומאה בכ"ש כאשר צידד הלח"מ בזה וע"כ שפיר י"ל להוכחה לשני חצאי ביצה כו' דאף לשיטת רש"י מצטרפין כביצה ומטמאים ואף שכ' בחולין פ' ע"א דבלית בבצק כביצה אלא ע"י צירוף הנבילה ל"ל דמטמא ומצטרף כו' והיה א"כ מקום להוכיח גם לב' חצאי ביצה שנטמאו כ"א בפ"ע דא"מ למש"כ לעיל

לתרץ קושי' התוס' בב"ק ע"ז ע"א אשיטת רש"י בזה דרש"י שם קאי לר"ש דמה"ת לר"ש אין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה אף לא לטומאת עצמו כו' הילכך אינו מצטרף משא"כ לשיטת התוס' ומכ"ש לר' יהודה דמצטרף כנ"ל. גם י"ל דר' יהודה לשיטתי' הנ"ל דבתר עכשיו אזלינן וכיון שנתפח ועמד אכביצה טמא וע"כ י"ל גם סוגי' דמנחות נ"ד ע"א הנ"ל בשר העגל שנתפח דרב ור' חייא ור' יוחנן אמרו משתערין כמות שהן (כמות שהן עכשיו וי"ב כביצה) דרב ור"ח דפליגא עם ר' חנינא בכריתות כ"א ע"א הנ"ל וכן ר' יוחנן דדריש כל חלב דמקצתו משמע כנ"ל וכר' יהודה דלטמא טומאת עצמן בכ"ש כו' ע"כ בניתפח ועמד על כביצה עמא ולגי' רש"י ר"ש ור"ל אמרו משתערין לכמות שהיו מעיקרא י"ל דלשיטתי' דאף לטומאת עצמן כביצה לא מהני ניתפח כנ"ל ורבה בא לפרש עפ"י שיטתי' בפסחים ס"א ע"ב כנ"ל דכל כולה משמע ולאפוקי מדר' אבהו דכל היכא דמעיקרא ל"ה בי' והשתא הוי בי' מדרבנן ניטמא מעיקרא טומאת עצמן אף בפאות מכביצה ופליגי בהיה בו כשיעור ונצמק וחזר ונתפח כו' א"כ יש ליישב קושי' התוס' והרמב"ן דשפיר בעי רבא בשבת צ"א ע"א הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עלי' לאכילה מהו כו' אף דלרבה הכא אילו לא תפחה ונמלך עלי' לאכילה פטור ואפי' לבתר דטפחה פטור מה"ת כו' היינו לרבה דוקא דלשיטתי' בפסחים דכל ערלה כולה משמע ר"ל גם לתפחה דמכל האוכל כולה משמע ולאפוקי מדר' אבהו כנ"ל כיון דמעיקרא ל"ה בי' אף דהשתא הוי בי' אין אוכל מקבל טו"ע פחות מכביצה רק מדרבנן ל"מ תפחה משא"כ לרבא לשיטתי' במנחות נ"ח ע"א. דדריש מקצתו מנין היינו זית ת"ל כל עירובו מנין היינו. ח"ז כו' ת"ל כי כל כנ"ל שפיר י"ל גם בדרשא דכל האוכל כשיטת רש"י דטו"ע בכ"ש מה"ת דכל מקצתו משמע ואשר ריבוי הוא לטמא אחרים בכביצה כנ"ל באמת היכא דמעיקרא ל"ה בי' והשתא אית בי' טמא מה"ת כנ"ל מתוספתא דמייתו הר"ש והלח"מ שפיר בעי' הוציא חצי גרוגרות לזריעה כו' דאפשר גם בשבת חייב דלענין טומאה פשוט לרבא יותר דחייב מלענין שבת. ול"ק נמי קושיתי דילמא ס"ל לרבא באמת לחייב משום דס' כר"ל דאכילת מעיו שיעור אכילה בעינן וגם בבלעו חייב כו' דלר"ל להנ"ל דכר"ש ס"ל אין אוכל מקבל אף עו"ע מה"ת פחות מכביצה כל היכא דמעיקרא לה' בי' והשתא נתפח והוי בי' אף מדרבנן אין טומאה כנ"ל וא"כ גם בדינא של הבר"י בפת סופגנין שנתפח כו' הנ"ל י"ל כיון דבטו"א קימ"ל לחלק בין טו"ע לט"א ע"כ יש להחמיר אף בנתפח כס' הלח"מ משא"כ לענין אכילה דמעיקרא בודאי ל"ה כזית ול"ח לברכה ל"ש להחמיר אף שנתפח ונראה כאי"ב השתא כיון דבאמת לא אכל כזית כנ"ל:

**עוד** י"ל בזה הא דבגמ' סוכה כ"ו ע"ב וכשנתנו ר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה כו' שפי' רש"י לא נעל ידיו אלא כרך במפה ידיו משום נקיות דקסבר פחות מכביצה לא בעי נט"י כו' שכבר האריכו בזה בתוס' יוהכ"פ ובאחרונים בד' הב"י בשיטת הרוקח באו"ח סי' קנ"ד לענין נט"י לפחות מכביצה אי תלי' בפלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל לענין טומאת עצמן ולטו"א בפחות מכביצה כו' דלשיטת רש"י בפסחים ל"ג ע"ב דאיכא עו"ע בכ"ש וקשה אף שר"צ אכל פחות מכביצה מכ"מ היה בעי נט"י וקושי' גדולה היא, ונ"ל דבגמ' פריך דתיהוי תיובתיה דר' יוסף ואביי הא כביצה בעי סוכה ומשני דילמא פ' מכביצה נטילה וברכה ל"ב הא כביצה בעי נטילה וברכה והק' בתוס' הא ר"צ כהן היה ואפי' כביצה שרי במפה בלא נט"י כדאמר שמואל בחולין ק"ז ט"ב התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות וביומא ע"ט ע"ב ד"ה הא תי' דלא התירו מפה אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה דזהירי בי' טפי אבל לא התירו לאוכלי טהרות אפי' כהנים האוכלין על טהרת תרומה והכא לאו תרומה הוה כו' מהידוע דתוס' יומא אינן מבעלי תוס' ובלא"ה מפי' רש"י ז"ל בחולין ד"ה ולא התירו לאוכלי חוליהן בטהרה לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים ע"ש משמע דלכהנים אוכלי טהרות כיון שאוכלין נמי על טהרת תרומה ולמודין הן להשמר התירו מפה וכ"כ מהרש"ל א"כ לרש"י ז"ל עדיין קושי' התוס' במק"ע דאפי' כביצה היה שרי לר"צ שהי' כהן במפה בלא נט"י. ונ"ל דבשבת י"ד ע"א חשוב נמי בגזירת י"ח דברים ידים לנט"י מפני שידים עסקניות הן ופי' רש"י שנוגעין בבשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין כשנוגע בה בידים מסואבות ורבותינו פי' דחיישינן שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא וק"ל א"כ ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה ועוד מ"ש ידים לחוד בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה. א"כ מצינו מחלוקת רש"י ורבותיו בטעמא דגזירת נטילת ידים ובחולין ק"ו ע"ב, א"ר אבא אריב"א נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה ועוד משום מצוה מאי מצוה אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים פי' רש"י שהידים שניות ופוסלות את התרומה אבל חולין ל"מ בהו שני ומפני סרך תרומה שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם הנהיגוהו בחולין כו' משמע דעיקר התקנה היתה מפני ועבור הכהנים אוכלי תרומה ובתוס' הק' מאי ועוד הלא משום סרך תרומה תקנוה ותי' דתקנו משום נקיות. ותירוצם צ"ב דהרי לפי' רש"י הכא הנ"ל מפני סרך תרומה שירגילו אוכלי תרומה ליעול הנהיגוהו בחולין ושבת י"ד ע"א הנ"ל שהידים נוגעין בבשרו ובמק"ט ונמאס לאוכלין כשנוגיע בה בידים מסואבות וגנאי לתרומה בכך כו' עיקר הגזירה משום נקיות היתה וזהו הפי' של

סרך תרומה שגזרו גם בחולין א"כ מה הפי' משום ס"ת ועוד משום מצוה. גם דברי רבא דאמר מצוה לשמוע דברי ראב"ע דכ' כל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים מכאן סמכו חכמים לנט"י מה"ת א"ר רבא לר"נ מאי משמע דכ' וידיו ל"ש במים הא שטף טהור הא טבילה בעי אלא ה"ק ואחר שלא שטף טמא כו' צ"ב דמאי חידש לרבא בפי' אסמכתא זו שבלא"ה לא תתפרש בא"א זולת כן גם מדהתוס' שכ' ע"ז לפרש דאסמיך לי' קרא דלאו דרשא גמורה היא דעיקר קרא לדרשא דמה ידיו מאבראי אתא כו' צ"ב הא גם ראב"ע ל"א רק לשון מכאן סמכו חכמים כו' דאינה רק אסמכתא בעלמא ונ"ל דהתוס' בפסחים י"ט ע"א אמימרא דר"ע שם במחט שנמצא בבשר דטהור דש"מ דאין טומאת ידים במקדש הק' אמאי הי"ל להיות טמא ואי משום דאמרי' כל הפוסל בתרומה מטמא ידים להיות שניות א"כ מאי פריך תרוייהו בו ביום גזרו הא הנהו ידים שפוסלת התרומה איירי בסתם ידים והנהו דפוסל את התרומה דמטמא ידים להיות שניות אינו אלא לקדשים ותי' דמסתמא כשגזרו אסתם ידים שיהיו שניות גזרו נמי על ידים הנוגעות בראשון שיהיו שניות כו' א"כ עפ"י דהתוס' אלו י"ל דס"ל כפי' רבותיו של רש"י דבגזירה דידים חששו משום שמא נגעו ידיו בטומאה בראשון כיון דמה"ת אין הידים מקבלים טומאה מהראשון לא זהיר וע"כ כשגזרו אית' דבר גזרו נמי על הידים שיקבלו טומאה מהראשון גזרו ג"כ על סתם ידים שעסקניות הן שיהא כאילו נגעו בראשון והא דלא חששו התו' לקושי' רש"י דא"כ ניחוש נמי שמא נגעו באב הטומאה וניטמא כל גופו וצריך טבילה הנ"ל י"ל משום דלפי' רבא דברי ראב"ע דה"ק ואחר שלא שטף טמא פי' רש"י בחולין שם וז"ל הנוגע בזב ומי שאינו שוטף את ידיו שניהם טמאים ואסמכתא בעלמא היא ואמנם בנדה מ"ג ט"א כ' וידיו לא שטף במים מילתא אחריתא היא למילף לנט"י לאכילה מהכא כו' משמע דילפותא היא וכבר הטור בזה הגאון רע"א בהגהות הש"ס וע"כ באו התוס' בחולין לפרש דברי רבא אדברי ראב"ע דמה דאמר מכאן סמכו חכמים לנט"י מה"ת כו' דאסמיך לי' קרא דלאו דרשא גמורה היא דעיקר קרא אתא לדרשא דנדה כו' ולא כתבו כלשון רש"י אסמכתא בעלמא היא כדכ' בכ"מ בש"ס אלא דאסמיך לי' קרא ודעיקר קרא לדרשא כו' דכוונתם על הנראה משיטתם בפסחים י"ט ע"א הנ"ל וכשיטת רבותיו של רש"י בשבת הנ"ל דעיקר נט"י משום סרך תרומה וחששא שמא נגעו ידיו בטומאה בראשון כגזירתם ט"ז על הידים בין י"ח דבר משום דמה"ת אין הידים מקבלים טומאה מהראשון לא זהיר וגזרו אז ע"ז בסתם ידים ואסמכי' ראב"ע אקרא דוידיו לא שטף במים כו' דלא שהיא כעין תי' לקו' רש"י דמהאי קרא משמע דלא חיישי שידיו יגעו באב הטומאה משום שידע שיטמא כל גופו ויצטרך טבילה כמו זב

ובזה זהיר הוא ורק לשמא נגעו ידיו בראשון וה"ק ואחר שלא שטף טמא וע"ז חששו וסמכו לנט"י מה"ת משום סרך תרומה משום טומאה בראשון והיינו דאסמיך לי' קרא דמשום ס"ת הוא גזירה מפני הטומאה דלאו דרשא גמורה הוא דעיקר קרא אתא לדרשא דנדה כו' ט"כ שמעינן דל"ח לאב הטומאה רק לטומאת ראשון וזהו כוונת התוס' גם בחידוש דברי רבא אדרשת ראב"ע אבל לרש"י בשיטתי' דמשום נקיות לבד הוא שגזרו בסתם ידים בחולין פי' הכא בחולין מפני סרך תרומה שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם הנהיגוה בחולין שהידים שניות ופוסלות את התרומה אבל חולין לא מהני בהו שני ועוד משום מצוה כו' ע"כ באו התוס' באמת לעוררנו ע"ז דרש"י לשיטתי' דמשום נקיות היתה התקנה ולא משום טומאה א"כ מאי ועוד ותי' דתקנו משום נקיות והיינו דלאביי משום סרך תרומה הפי' דלא משום טומאה דוקא הוא שגזרו על החולין משום תרומה מחשש טומאה אלא אף משום נקיות גזרו שאין בנקיות שום גזירה לדאורייתא כמו שיש לחשש טומאה דגזירת משום נקיות אינו נוגע כלום לחשש מדאורייתא ואין במשום נקיות רק מצוה לשמוע ד"ח ואיכא נפק"מ בזה כיבואר לפנינו דהיינו בגוונא דהתירו משום חשש טומאה מ"מ משום מצוה לשמוע ד"ח משום נקיות איכא וזהו לפי' אביי לדראב"א אריב"א אבל לפי' רבא היתה התקנה משום חשש טומאה פליגי באופן שי"ל דרש"י ותוס' לחוד בטעמא דתיקן נט"י ותלי' גם בפי' דאביי ורבא הנ"ל:

**ובחולין** ק"ו ע"ב נט"י לחולין עד הפרק תרומם עד הפרק דלרב בחולין עד הפרק השני ולתרומה עד הפרק השלישי ולשמואל עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא וכן אמר ר' אמי ולא תימא ר"א משום דכהן הוא ופי' רש"י ורגיל בתרומות לפיכך החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין כן כדי שיהא רגיל בה כו' אמר רב נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום כולו כו' ובדף ק"ז ע"ב שמואל אשכחי' לרב דקאכיל במפה א"ל עבדין כדין (פי' רש"י לאכול בלא נטילה) א"ל דעתי קצרה עלי (אעפ"י שנטלתי ידי א"א לאכול בידי) והעירותי ע"ז דא"ל שמואל עבדין כדין הא מסתמא נטל רב ידיו שחרית וס"ל דמתנה עליהן כל היום ע"כ עביד כדין וצ"ל משום דס' שמואל כר"א בר"צ בחגיגה כ' ע"א דחולין שנעשו על טהרת הקודש ה"ה כתרומה ובירוש' פ"ק דשבת א"ל ר"ח לרב אי את יכול למיכל חולין בטהרה כלה שתא אכול ואמנם לרב דס' דנט"י לחולין עד הפרק השני ולתרומה עד הפרק השלישי אף דרב בעצמו לא אכל תרומה דל"ה כהן מ"מ כיון דאכל חולין בטהרה איך הורה בסתמא דנוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהן כה"י כולו כיון דנט"י שחרית אינו עד הפרק השלישי דלשמואל דע"כ בין לחולין ובין לתרומה לחומרא ר"ל דמה"ט היא דס"ל לשמואל באמת להחמיר גם בחולין עד הפרק השלישי

כבתרומה משום דס"ל דחולין שנעשו עטה"ק ה"ה כתרומה מה מהני מה שמתנה עליהן כה"י כולו כיון דבעי בתרוייהו עד הפרק השלישי הוי' כאוכל בלא נטילה וע"כ הק' לו לרב עבדין כדין היינו אף שנטל בודאי ידיו שחרית הוי כבלא נטילה ואמנם לרב דלחולין רק עד הפרק השני י"ל נמי דס"ל כת"ק דראבר"צ דחולין שנעשו עטה"ק כחולין דמי ולהכי ס"ל דמהני שפיר נט"י שחרית ותנאי לכה"י כולו ול"ח שיאכל גם תרומה וע"כ א"ל דעתי קצרה עלי אעפ"י שנטלתי ידי כו' והיינו שנטל ידיו שחרית וחשובה נטילה ע"י התנאי לכה"י כולו א"א לאכול בידי ובעירובין צ"ט ע"א מייתי מתני' דהיה אוכל דבילה בידים מסואבות והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור ר"מ ור"י מטהר כו' ופי' רש"י דבילה של תרומה והתוס' כ' דאפי' בשל חולין דידים הפוסלות תרומה מטמאין את הרוק שהוא משקה להיות תחילה וחוזר ומטמא את הדבילה וגם מכשירה דהו"ל חולין טמאים כו' ופי' נמי הכי הא דחגיגה כ' ע"א נימה נפסקה לי וקשרתיה בפה ובשעה שנארג בה כדי לקבל טומאה עדיין היה רוק לח עלי' שנטמא מחמת הידים וטימא את המפה שהמשקה מטמא בכ"ש כו'. והעירותי מזה אמימרא דרתב"א משמי' דשמואל בחולין ק"ז ע"ב דהתירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות דלרש"י ז"ל לאוכלי תרומה אדרבה לא היה להתיר ורק לאוכלי טהרות ולהתוס' ניחא דלא התירו אפי' לאוכלי חולין אבל לא היה להתיר לאוכלי תרומה דיש לחוש לרוק לח שנטמא מחמת הידים וטימא את המפה כהא דנימה נפסקה לי וקשרתיה בפה ונ"ל וא"ש דאמר ר' תב"א משמי' דשמואל דוקא דבפסחים י"ז ע"א פריך וסבר ר' יהודה טומאת משקין לטמא כלים דאורייתא והתנן כל הכלים י"ל אחוריים ותוך נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו אר"י בד"א בנטמאו מחמת משקין אבל בנטמאו מחמת שרץ נטמא תוכו נטמא גבו נ"ג נ"ת ואיס"ד דטומאת משקין לטמא כלים דאורייתא מה לי נטמאו מחמת משקין מ"ל נטמא מחמת שרץ ארי"א שמואל חזר בו ר' יהודה רבינא אמר לעולם לא הדר בי' הא במשקין הבאים מחמת ידים הא במשקין הבאים מחמת שרץ כו' א"כ לשמואל דחזר בו ר"י וס' דטומאת משקין לטמא כלים לאו דאורייתא צ"ל בגזירה די"ח דבר דכלים שנטמאו במשקין היינו במשקין שנטמאו מחמת שרץ אבל במשקין מחמת ידים שיטמאו את הכלים לא גזרו ורק לאוכלין גזרו במשקין הבאים מחמת ידים משא"כ לרבינא היתה הגזירה על המשקין שנטמאו מחמת הידים שגם הם יטמאו את הכלים וע"כ אמרה רתב"א משמי' דשמואל דוקא הא דהתירו מפה לאוכלי תרומה ולא לאוכלי טהרות משום דלשיט' דוקא דטומאת משקין לטמא דרבנן היא שיש להתיר מפה לאוכלי

תרומ' ול"ח למשקין מחמת ידים שיטמאו את המפה כיון דלדידי' לא גזרו לכלים אלא היכא שנטמאו ממשקין הבאים משרץ.

**אמנם** מהוכחת התוס' בעירובין הנ"ל דמשקין כ"ש מטמאין מברכות נ"ב ע"א שמא יצאו מים אחורי הכוס ויחזרו ויטמאו את הידים כו'. משמע אף לשמואל דס"ל עפ"י סוגי' דפסחים הנ"ל דטומאת משקין לטמא כלים לאו דאורייתא מ"מ היה זה בגזירת י"ח דבר שמשקין הבאים מחמת ידים יטמאו את הכלים ולה"ק שמא יצא מים אחורי הכוס כו' וזה י"ל עפי"ד התוס' חולין ל"ג ע"א ד"ה הנ"מ שהוכיחו דר' אסי ס"ל דר"ע דאמר שני עושה שלישי בחולין היינו אפי' בטומאה דרבנן כו' וכן הא דאמרי' בגזירה די"ח דבר ואלו פוסלין את התרומה כו' לא קאי אליבא דר"ע, כיון דלדידי' אפי' שני דרבנן עושה שלישי בחולין י"ל דאפי' בחולין נמי גזרו. ונתיישב לי בזה מה שהעירותי עפ"י הנ"ל גם לר' עקיבא אליבא דר' מאיר דס' ר"ע דמשקין אין מטמאין אחרים דאורייתא ועי' תוס' פסחים ט"ו ע"ב ד"ה ר"י בסופו וא"כ ע"כ דלא גזרו על משקין הבאים מחמת ידים שיטמאו את הכלים רק על משקין הבאים מחמת שרץ לכלים או לאוכלין אף הבאים מחמת ידים כנ"ל א"כ אמאי אמר ר' עקיב' בעירובין כ"א ע"ב מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי כו' הא היה יכול לאכול במפה וכנ"ל אמנם עפי"ד התוס' חולין ל"ג ע"א דאף אי טומאת משקין לט"א ל"ד י"ל דגזרו עלי' בגזירת י"ח דבר אליבא דר"ע שיטמא כלים א"כ ס"ל לר"ע דלא התירו אף לחולין במפה משום גזירת י"ח דבר למשקין הבאים מחמת ידים שמטמאין לכלים וה"ה למפה וכן הי' מקום לומר בשאלת שמואל לרב בחולין ק"ר עבדין כדין לאכול במפה כו' משום דרב ס' בפסחי' ט"ז דאף טומאת עצמן אין למשקין מה"ת להכי סבר שמואל דמשו"ה לא חש רב לטומא' אף שיש לחוש שיגע ברוק שבפיו בידיו ויטמא את המפה משום דס' רב דאין טומ' למשקין אף לא טו"ע משא"כ לשמואל דס"ל דלטמא אחרים דרבנן יש לגזור וע"ז השיב לו איסטנוס אני ואינני נוגע בידי בפי ואף לשיטתך דלא פלוג מ"מ נטלתי את ידי וכנ"ל. וע"כ י"ל דסוגי' דחולין ק"ד ע"ב דמייתו עובדא דר' צדוק וכשנתנו לו אוכל פחות מכביצה נוטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ואין מברך אחריו לפשוט איבעי' דהתם אי מותר לאכול במפה ול"ח דילמא נגע מאי לאו הא כביצה בעי נטילת ידים ופשוט לי' דילמא הא כביצה בעי סוכה וברכה אבל נט"י לא בעי אף בכביצה וכן פשוט לה ביומא ע"ט ע"ב וזהו כרבא א"ר יהודה שם דלא כאביי דאמר בסוכה כ"ו ע"א וכמה אכילת ארעי דפטור מן הסוכה כדטעים בר בי רב ועייל לכלה דהיינו כביצה כדמק' הש"ס שם כ"ז ע"א על אביי מעובדא דר"צ הנ"ל ומשני דילמא פחות מכביצה נטילה וברכה ל"ב הא כביצה בעי נטילה וברכה ול"מ מפה

לכביצה וע"כ דסוגי' דחולין ל"א לאביי ומייתו עובדא דר' אמי ור' אסי דקאכלי במפה וא"ל ר"ז תרי גברי רברבי כוותיכו ליטעו בדרו"ש הא דעתי קצרה קא קאמר וקאמר גברי רברבי י"ל דכיוון דעפ"י שיטת' הנ"ל אין להתיר במפה אף לחולין מחמת גזירה דטומאת ידים שניטמאו ברוק דהוי משקין ויטמאו את המפה כנ"ל, וקאמר דאשתמיטתי' הא דאמר רחבאא"ש התירו מפה לאוכלי תרומה ול"ה מפה לאוכלי טהרות ור"א ור"א כהנים הוי כנ"ל דלאוכלי תרומה לשמואל ל"ג על טומאת הידים הבאים מחמת משקין שיטמא את הכלים אבל לאוכלי טהרה חולין עטה"ק לא התירו כשיטת ר' אסי בתוס' חולין ל"ג ע"א הנ"ל וע"כ פי' רש"י דהתירו מפה לאוכלי תרומה דזריזין הן ולא נגעו ול"ה לאוכלי חעטה"ק שאינם למודין להשמר כמו כהנים ומשמע שפיר דלכהנים אף חולין עטה"ק התירו משום דלשמואל קאי ול"ג לדידי' טל הידים שיטמאו כלים משום משקין כנ"ל וס"ל לשמואל חולין שנעשה עטה"ק כתרומה דמי כר"א בר' צדוק כנ"ל וע"כ דגם חולין הותר לכהנים במפה שאינו רק משום סרך תרומה לבד ולא התירו לאוכלי חולין על טה"ק שאינם כהנים ואינם למודין להשמר כמו כהנים לר' אסי דשני עושה שלישי בחולין אף בטומאה דרבנן וגזרו אף בחולין בגזירה די"ח דבר כנ"ל. והתוס' ביומא ע"ט ע"א דאזלו התם אליבא דרבא משמי' דר"י דמשום סרך תרומה ומצוה לשמוע דברי ר' אב"ט דנט"י תיקנו משום טומאה כיון דלא אזל לשמואל ואין הוכחה לדידי' דחולין שנעשו עטה"ק כתרומה דמי י"ל דלא התירו לאוכלי חולין על טהרת תרומה אף לכהנים האוכלין עט"ת אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה ומה"ט נטל רב ידיו אף שאכל במפה דלא היה כהן ור"א ור"א ע"כ דתרומה היא דאכלו במפה ור"צ דאכל בפחות מכביצה במפה משום דכביצה בעי נטילה צ"ל דלאו תרומה אכל ואין הוכרח התוס' לומר דר"א בר"צ דס' חולין שנעשו עט"ת כתרומה דמי בשיטת ר"צ אביו סובר הכי אבל סוגי' דסוכה כ"ז ע"א הנ"ל דלאביי קאי ולשיטתי' בחולין ק"ה ע"א הנ"ל משום סרך תרומה ועוד משום מצוה לשמוע דברי חכמים ולפי' התוס' דמשום נקיות תקנו שפירשנוה דר"ל אף בגוונא דלא שייך סרך תרומה משום חשש טומאה כאוכל במפה דלא גזרו למשקין מחמת ידים שיטמאו את הכלים והתירו מפה לאוכלי תרומה מ"מ משום נקיות איכא משום מצוה לשמוע ד"ח משום גנאי ומיאוס כשנוגע באוכלין בידים מסואבות וסתם אוכלים כביצה דוקא כפי' רש"י שם שלא לבעל בכביצה נט"י אפי' ס' ר"צ דחולין שנעשו עטה"ק כתרומה דמי משום מצוה לשמוע ד"ח משום נקיות בכביצה בעי נטילה כנ"ל שפיר מוקי בגמ' אליבא דאביי מעשה דר"צ כשנתנו לו אוכל פחות מכביצה ואכל במפה דס' דל"ב נטילה וברכה אבל בכביצה בעי נטילה וברכה ול"מ

מפה מחשש שמא יגע משום נקיות דמצוה לשמוע ד"ח אף דמשום טימאה ל"ג לאוכלי תרומה כפי' ושיטת רש"י חולין ק"ז ע"ב הנ"ל משום מצוה לשמוע ד"ח ונקיות איכא כנ"ל. ועפיז"ה י"ל פי' רש"י בסוכה כ"ו ע"ב בר"צ דנטלו במפה משום נקיות והתוס' חלקו עליו וכ' דבחנם פי' כן כו' דאפי' פחות מכביצה מקבל טומאה משום דרש"י לשיטתי בסוגי' דשבת הנ"ל דגזירה דידים היתה רק משום נקיות וכן התוס' לשיטתם כפי' רבותיו של רש"י דמשום חשש טומאה היתה הגזירה להכי כ' כ"א עפ"י שיטתי' והנה למסקנת הגמ' סוכה ואוקימתה דמעשה דר"צ אליבא דאביי דמשו"ה נטל אוכל פחות מכביצה דפחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי הא כביצה בעי נטו"ב אבל סוכה אפי' כביצה נמי לא בעי וזה דלא כהוכחת התוס' דא דאפי' פחות מכביצה מקבל טומאה וע"כ בעי נט"י ממתני' פ"ב מ"א דטהרות דתנן אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור ע"ש. י"ל כוונת רש"י ז"ל בפי' לברכות כ' ע"א אמימרא דר"פ לאביי מ"ש רא ראשונים דאתרחיש להו ניסא כו' וכי מטי ר"י בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרו לה זתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינן הכא כו' ופי' רש"י האשה שכובשת ירק או זתים שכבשן בטרפיהן משנה היא במס' עוקצין שהרעישו כו"ע עליו דהראשונה היא מתני' בפ"ב מ"א דטהרות שהביאו תוס' סיכה הנ"ל ולא בעוקצין ועי' צל"ח שהאריך בזה ולהנ"ל י"ל דבמכוון פי' רש"י ומראה מקום לשני המשניות לעוקצין לרמ"ז על ענינם שהוא אחד דהרמב"ם פי' מתני' דאשה שכובשת ירק בקדירה דמיירו באשה נדה ומשום טומאה אבל הר"ש פי' לענין טומאת ידים כנראה גם מפי' התוס' סוכה הנ"ל שהוכיחו מזה דפחות מכביצה מקבל טומאה אפי' לענין נט"י כו' וע"כ י"ל כיון דגמ' דברכות הנ"ל אזלא לאביי דלאוקימתת הגמ' סוכה אליבי' דפחות מכביצה לא בעי נטילה ולקושי' התוס' ממתני' דהאשה שכובשת ירק בקדירה הנ"ל צ"ל דאביי לא מפרש מתני' לענין נט"י כפי' הר"ש וע"כ אין הוכחה דאוכל מקבל טומאה בכ"ש אף לענין טומאת ונט"י אלא כפי' הרמב"ם באשה נדה ומשום טומא' א"כ משנה זו מתפרש' לאביי משום טומאה כמו משנה פ"ב דעוקצין זתים שכבשן בטרפיהן כו' וע"כ פי' רש"י גם אמתני' דהאשה שכובשת ירק דענינה לענין טומאה כמתני' שני' משנה במס' עוקצין, אבל בסנהדרין ק"ו ע"ב היא מאמר רבא לר' אמי ובתענית כ"ד היא מאמר רבה דלר' אמי אוקמינן בחולין ק"ז ע"ב וכן לרבא או לאידך גירסה ביומא ע"ט ע"ב לרבה עובדא דר' צדוק שהביאו לו אוכל פחות מכביצה כו' משום דכביצה בעי סוכה אבל משום נט"י לא הועיל לפטרו בפחות מכביצה משום דס' דאף בפחות מכביצה בעי נט"י וע"כ דמפרשו מתני' דהאשה שכובשת ירק בקדירה לענין טומאת ידים ונט"י דאף בכ"ש מטמא כפי' התוס' והר"ש

הנ"ל, א"כ י"ל להך מתני' שייכות דוקא למס' טהרות ולא לעוקצין במס' עוקצין כולה לענין טומאה דוקא מתפרשת ע"כ פי' רש"י במס' תענית דהיא מתני' במס' טהרות וכן בסנהדרין כ' לא אשכחתי' במסכת עוקצין דכוונתו בודאי דאין מציאות לפרשה להך מתני' דטהרות כענינא דמתני' דזתים שכבשן בטרפיהן דמס' עוקצין לענין טומאה כמו לאביי בברכות ופי' הרמב"ם ז"ל לענין טומאה דלדידהו מתפרשת לענין טומאת ונטילת ידים כנ"ל וא"ש נמי לשון הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא דקאמר שי"ל על הויות רו"ש דפליגי בחולין ק"ז ע"ב אי מותר לאכול במפה דתלי' בעובדא דר"צ ושיטתם דרו"ש הנ"ל ושינוי אוקימתת הגמ' דיוקא דהלכה מעובדא דר"צ הנ"ל לאביי בסוכה כ"ז ע"א לרבא או להגי' רבה משמי' דרב יהודה ביומא ע"ט ע"ב ותענית כ"ד ע"ב ור' אמי בשיטתי' בחולין ק"ז ע"ב וסנהדרין ק"ו ע"ב הנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל נמי בכוונ' מסקנ' דבריהם ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא כו' שכיוונו ע"ד הירוש' פ"ג דחגיגה מעשה שנכנסו ז' זקנים לעבר את השנה ומי היו ר' מאיר ור"י כו' אמרו כמה מעלות בקודש ובתרומה ר' מאיר אומר שלש עשרה, רי"א י"ב אר"מ כך שמעתי מר"ע י"ג כו' דמעלת אחוריים ותוך ובית צביעה בתרומה אבל לא בקודש היא משום דטומאת משקין לטמא כלים אינה אלא מדרבנן. וזהו דוקא בתרומה אבל לא בקדש כפי' הרפ"מ א"ר יונה מתניתא דר"מ אבל ד"ח עושין אפי' בקדש כו' ופי' הק"ע דהא דתנן כל הכלים י"ל אחוריים ותוך וי"ל ביה"צ רמ"א לידים הטמאות והטהורות אר"י ל"א אלא לידים הטהורות בלבד כו'. דלר"מ ידים טמאות שנגעו בביה"צ בקדש מטמאים אחוריים או אפי' תיכו משא"כ בתרומה אבל לר"י אין חילוק בידים טמאות בין ביה"צ לאחוריים ואין בביה"צ שום חומרא בתרומה מבקדש שה"ה כמו אחוריים ולא היו"ל לתנא למתני אלא אחוריים ותוך בתרומה אבל לא בקדש ולענין ידים טהורות ותרומה שוין שאם נגע בביה"צ שהידים טהורות ור' יונה ה"ק מתני' דתני גם ביה"צ אתי' כר"מ אבל לחכמים עושין כו' אפי' קדש שאין בי"צ כתוך לענין ידים טהורות שיהו טמאות נגיעה זו והכי הי"ל כלי קדש כלן כתוך וממילא נשמע אף ביה"צ בכלל ובתרומה י"ל אחוריים ותוך ובהכי איכא ר"מ י"ג מעלות דקחשיב בית הצביעה למעלה בפ"ע דחלוק ביה"צ מאחוריי' לענין ידים טהורות ותרתי דפ"ב דחגיג' שם נוטלין לידים לחולין לתרומ' כו' טבל והוחזק לתרומ' ל"ה לקדש ולר"י איכא רק י"ב מעלות משום דר"י סובר דס"ד אחוריי' וביצ"צ חד דינא אי"ל כו', וכבר העיר גם במראה הפנים מי"ג מעלות דחשוב ר"מ אחי' התוס' בבבלי כ' ע"ב ד"ה חומר י"א מעלות חשוב רבא ולר"א עשרה ואמאי לא חשוב ההוא דנוטלין לידים לחולין כ"ו ותי' דל"ח במתני' אלא

היכא דאיכא דררא דטומאה קצת אבל הנך ליכא דורא דטומאה כלל כו' דע"כ לר"מ דחשבונהו צ"ל דס"ל דמ"מ איכא דררא דטומאה קצת ואיכא מ"מ עוד מעלה בקדש יותר מבתרומ' וזש"א אף לרבא הכא עפ"י הנ"ל דגזרו משום סרך תרומה טומאת ידים למשקין שיטמאו כלים בגזירת י"ח דבר לחולין אליבא דר"מ ור"ע, ולא התירו מפה לאוכלי חולין בטהרה משום חשש טומאת מפה ע"י רוק שבפיו ע"י הידים מקדם דשני עושה שלישי בחולין מדרבנן כנ"ל דואנן קא מתנינן בהך מתני' דטומאת משקין בענינא דעוקצין תליסר מתיבתא דשלש עשרה מעלות הן כר"מ ור"ע כו', וכן י"ל נמי הא דאמרו ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאני' אתי מיטרא כו' דבמתני' דחומר בקדש חשוב נמי מעלה דנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש, ובגמ' בדף כ"ב ע"ב קודש מ"ט לא משום מעשה שהיה דאמר רב יהודה א"ש מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קדש ממקום למקום ונפסקה סנדלו ונטלה והניחו ע"פ חביות ונפלה לאויר החבית ונטמאת באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש כו' איבעי"ל סנדל טמא סנדל טהור מהו כו' רא"א אם עבר ונשא טמא רז"א עבר ונשא טהור כו' אבל לכתחילה לכו"ע לא. וז"ש דאילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאני' כשיטתי' במעשה שהיה דלכתחילה לכו"ע אפי' סנדל טהור אסיר דנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש דזהו ממעלות דחומר בקדש די"ג מעלות דמשמע מינה להחמיר בנט"י ולא לעבור על גזירת חכמים בה ורימ"ז ואתא מיטרא והוי נמי מים לנט"י ואילו אנן כו' ומסיק דקמאי הוי מסרו נפשייהו אקדושת השם כו' רימ"ז על ר"ע דאמר בעירובין כ"ב ע"ב מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חברי לאכול בלא נט"י ולא רצה לאכול במפה כנ"ל לשיטתי':

ד) **והנה** ביו"ד סי' שכ"ד סעי' י"ב בהג"ה כ' האופה פשטידה מעיסה שלא הורמה חלתה ובתוכו בשר מותר להפריש מעיסה אחרת החייבת בחלה על זו ונפטר גם טעם העיסה הנכנס בבשר וכ' הטו"ז דעיקר חידוש ד"ז דלא נימא כיון דאין בבשר רק טעם דמי למפריש מחיוב על הפטור ול"מ הפרשה עלי' אלא כיון דקימל"ן טעם כעיקר דאורייתא הוה כאילו הוא ממש עיסה ומהני הפרשה עלי' ממ"א כו' והעירותי ע"ז איך שייך לומר על טעם העיסה שבשר כיון דקימ"ל דטעכעי"ק דאורייתא הווה כאלו הוא ממש עיסה ולא הוה כמפריש מחיוב על הפטור כיון דטעם העיסה שבבשר נחלק מכמות העיסה וכל שדנין עלי' ה"ז כניתבטל הכמות הראשון ול"ה הטעם עיסה שבבשר רק כפנים חדשות שבא לכאן דהלא העיקר הסברה דלא פטרינן עיסה שלא נטלו ממנה חלה ונתבשלה מטעם ביטול ואמרי' דכל העיסה טבל כיון דאיכא תקנה ליטול ממנה

חלה לאחר שנתבשלה ואמרי' ברירה בדרבנן בחלת חול דאוכל והולך ואח"כ מפריש כס' מהרי"ו בתשו' שם וגם אגוף ועיקר הסברה דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש בפשטידה מעיסה ובשר צ"ע כנ"ל דכיון שנאכל ונתבטל הכמות הראשון הוי' הטעם כפנ"ח ולא נימא לחייב מדין ברירה ובעוד דמרא דשמעתא דתלת חו"ל אוכל והולך כו' הוא שמואל וסוגי' דעירובין דפנ"ח אזלא אליבי' כנ"ל ויותר י"ל דבביצה ל"ט ע"ב. ל"ל לשמואל ברירה אף בדרבנן בחביות וכנרא' שכבר העירו בזה האחרוני', וראיתי בריטב"א בפ"ד דבכורות שהעתיק דמהרי"ק בביאורו לפ"ה מה' ביכורים וז"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש שפיר מקרי מוקף כיון שנילושה ביחד ומעת שהתחיל לאכול דעתו היה שישאר בסוף שיעור חלה ואותה שעה היה הכל ביחד כ' שנ"ל כוונתו כס' הר"ן נדרים מ"ה ט"ב לחלק בדין ברירה דשותפין שנדרו הנאה זמ"ז דפסקינן כראב"י דאמרי' זה נכנס בתוך שלו וז"נ בח"ש דיש ברירה אף דקימ"ל בדאורייתא אין ברירה כו' דלא דמי הך ברירה לאומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיזה מהם שארצה אגרש דפסול משום דמעשה ראשונה יש ספק בגט לשם מי חל, וכן אם בא חכם למזרח עירובו למזרח כו' דבשעת קנית העירוב ל"ה מתברר כלל איזה מהן יקנה כו' וכן באחין שחלקו דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה זה בחלק זה כלל נמצא שהיא ספק משעה ראשונה כו' אבל הכא עיקרו של דבר מתברר משעה ראשונה דהרי משעה ראשונה אנו יודעין שעתיד כל אחד מהם לזכות בכל גוף חצר זה ושיזכה בו כל שעה שירצה נמצא דגוף הדבר מתברר מתחילתו ומיעוטו דוקא היינו הזמן שרצה לזכות בגופו של חצר היא שיתברר אח"כ כל כה"ג יש ברירה שאין המיעוט המסופק מתחילתו ומתברר אח"כ מעכב את הרוב שהיה ברור מתחילתו כו' דה"ה שי"ל כן בחלה כיון דבעת שהתחיל לאכול הי' בדעתו להשאיר בסיף שיעור חלה ע"כ אמרינן דהרוב ועיקרו של דבר היה מבורר בשעת בעת התהוות הכל ביחד ורק מיעוט הדבר והיינו הזמן ל"ה עוד מבורר אז ה"ז שפיר מן המוקף כו' א"כ גם בנ"ד י"ל כן דמשעת לישה דחייב בחלה הוה הרוב ועיקר הדבר מתברר בשעת התחלת החיוב ורק מיעוט הדבר שהוא הזמן אימת שיפרש הוא שנתברר אח"כ וע"כ אף אחר שנחלק הטעם מהעיסה נמצא שלא היה חסר רק הזמן ומשו"ה אין המיעוט המסופק בזמן המתברר אח"כ יכול לעכב את הרוב שהיה ברור בתחילה כו', והנה בביצה ט' ע"א פי' רש"י דחלת חו"ל אוכל כל הפת ומשייר כדי חלה ומפרישה באחרונה והתוס' כ' דמשייר מן הפת מכל אחד ואחד ואוכל השאר ולמחר יפריש חלה וצריך שתהא גדולה כדי שיהי' לה היכרא אחר הפרשה דבעי' ראשית שיהי' שירי' ניכרון וכ"כ בבכורות כ"ז ע"א דמרש"י משמע דלא בעי' מוקף אבל דעת התוס'

לפרש שלאחר שיפרוש התרומה באחרונה ישאר מכריו שיתקיים בו מוקף כו' ע"ש וביארתי דסברתם תלי' בהא דירושלמי פ"ג דפסחים הל' ג' עירס (לא עשה רק תערובת מים וקמח ולא לש עדיין) לא אמר אלא לש הא עירס לא (ואמאי הא תנן כיון שהיא נותנת מים מגבת חלתה) אמר שמואל תפתר בעיסה טמאה שאינה מפרש חלתה אלא בסוף (כשיגמור כל תיקן העיסה) הרי דלשמואל בעיסה טהורה מתחיל חיובא דחלה משעת נתינת מים לקמח אף בלא לישה כר"ע במתני' פ"ג דחלה אוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים כו' ירדו להן בשיטת ר"ע הנוטל חלה מן הקב רע"א חלה (ואעפ"י שאין כאן אלא קב אחד בלבד אבל ביש בין הכל שיעור חיוב חלה נוטלת חלה מיד כשנותנת המים) כו' אמנם לר' יוסי דאמר בפסחים שם דבדין היה בעיסה טהורה שלא יפריש חלה אלא בסיף תיקנו בה שיפרישנה תחלה שלא תטמא את העיסה כו' נראה דס"ל דאין חיובא דחלה מתחיל רק אחר גמר הלישה ותיקן כל העיסה וכר' יהודה ב"ב בפ"ג דחלה א"כ לשמואל דחיובא דחלה אכמות העיסה משעת נתינת מים לקמח אף שלא נילש עדיין ואין לו צורת עיסה. צ"ב איך קאמר דאוכל והולך ואח"כ מפריש הא לאחר שבטל הכמות ובפרט בפשטיד"א דבשר הנ"ל דליכא רק טעמא הוי פנ"ח וצ"ל בסברת ברירה כמבואר ולהך טעמא י"ל נמי דלא בעינן שיהיה מן המוקף וכעין סברת הטו"ז באו"ח סי' תנ"ז ליישב דברי העור במש"כ דבעי' מן המוקף כו' והא קימ"ל כשמואל דאוכל והולך כו' דכשמתחיל לאכול אותה עיסה נותן עיניו שיפריש על הכל ודמי למפריש ממנו בעת ההוא כו'. אבל לר' יוסי בר"י דחיובא דחלה אינו מתחיל רק אחר לישת ותיקן העיסה ואצורה דעיסה הוא דחייל ע"כ כל שנשארו עדיין שיריים וניכרים ל"ה פנ"ח אבל לא היכא שנאכל כבר מהכמות שבטלה הצורה להכי בעינן מן המוקף וע"כ י"ל דהתוס' בביצה ט' ע"א הנ"ל דאחזו לפרש לעיקר דסוגי' דירוש' מיירו בא"י ואפ"ה לא אסר אלא בלש אבל עירס דהיינו גלגל שרי דדוקא לש חשוב נגמרה מעיו"ט אבל עירס לא כו' וע"כ ס"ל דחיובא דחלה רק אלישה ותיקן העיסה ולא אנתינת מים לקמח והיינו כר' יוסי בר"י ולהכי כ' וס"ל דבעי' מן המוקף, והנה בשבת י"ח ע"א וקנ"ה פליגי רבי ור' יוסי בר"י באחד נותן את הקמח ואחד נותן את המים דלרבי האחרון חייב ולר"י בר"י אינו חייב עד שיגבל כו' ולא נודע סברת פלוגתתם ולהנ"ל י"ל דתרוייהו ס"ל דחיובא דשבת בגמר העיסה בחיובא דחלה ולהכי לרבי משעה שנותן מים לקמח אף בלא לש חייב בחלה וה"ה לשבת ומסוגי' דחולין קל"ה ע"א וגיטין ל' ע"א נראה דס"ל לרבי אין ברירה וע"כ צ"ל כנ"ל כס' הר"ן לשמואל אבל לר' יוסי בר"י אי נימא דהוא סתמא דר' יוסי דירוש' א"כ ס"ל בחיובא דחלה דאינה רק אחר גמר לישה ותיקן העיסה דהיינו עד

שיגבל ובכה"ג מחייב לענין שבת דוקא ולהנ"ל דלר' יוסי בר"י משמע דחיובא דחלה בצורת העיסה תלי' ולא בכמות ובסוטה כ"ח אמר ר' יהודה אם הוסיף בה דימוס חוזר דחשוב בית חדש ובירוש' פ"ח ע"א ה"ז ריש"א אם חידש בה דבר חוזר היה גדול ועשאו קטן אחד ועשאו שנים חוזר כו' והיינו אף שלא נישתנה בכמותו רק בצורתו חשוב חדש י"ל דר' יוסי בר"י כשיטת ר' יהודה אביו וע"כ סובר נמי לענין חיובא דשבת דאינו חייב עד שיגבל, ובירוש' פ"ה דמעשר שני הל' ה' נשרף טבלו א"י להתודות כיון שלא נתן מעשרות א"י לומר נתתיו ללוי כו' אפילו הקדים תפילה של ראש לשל יד כו' צריכין למימר חלה על כ' העיסה תרומה על הכל מנין שלא עשה ולא כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית כו' דהיינו סברת בעינן קרא כדכתיב. ובעירובין ל"ז ע"א פריך ממתני' דהלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש ה"ה תרומה כו' ושותה מיד דברי ר' מאיר ר' יהודה ור' יוסי ור"ש אוסרים ול"ל ברירה כו' מהא דתנן הריני מע"ש לשבתות של כל השנה כו' רש"א עירובו עירוב והא כו' ל"ל ברירה דילמא כי ל"ל לר"ש ברירה בדאורייתא רבא קסבר ר' יוסף מאן דאי"ל ל"ש בדאורייתא כו' אמר ר"ש שאני התם דבעינן ראשית ששירי' ניכרים ולעולם אית לי' ברירה כו' וצ"ל מה הכריחו לרבא לסרב בדברי ר' יוסף ולתרץ שיטתי' דר"ש באופן אחר וי"ל למש"כ באות א' להוכיח בשיטתי' דרבא מכ"מ דאזיל בתר הצורה ולא בתר הכמות במוחלקים כו' א"כ ה"ה בחיובא דחלה דאצורת העיסה היא דחיילא כר' יוסי בירוש' הנ"ל ע"כ ס' נמי דבעינן ראשית ששיריה ניכרים ובחלה מן המוקף וזהו לרבא לדידי' דווקא אבל לר"ש דס"ל בסנהדרין מ"ה ע"א דנותן על שמאלו ודיו ולא בעי' קרא כדכתיב ע"כ דס"ל נמי דלא בעי' ראשית כו' כבירוש' דמע"ש הנ"ל וע"כ דחיובא דחלה לר"ש אכמות העיסה חייל ומדין ברירה אתינן עלה כנ"ל. אמנם כד דייקינן בביארנו בסברת ברירה עפ"י דברי הר"ן הנ"ל דהרוב דהיינו עיקר הדבר היה מבורר משעת התחלת אכילתו ורק המיעוט שהוא הזמן הוא שנתברר אח"כ ולא בעי' משו"ה מן המוקף ולא שיריים ניכרים כו' נחזה לחלק בין יבש לגוש דרק ביבש היא שי"ל הכי אבל בלח כיון שהיה הכל ניבלל כאחד ל"ל בה דין וסברת ברירה לגמרי אלא בעי' שיהי' עכ"פ שיריים ניכרים ובתוס' עירובין כ"ד ע"א ד"ה אבל בהא דטמא בסנדל מגע מדרס לפי שנגע בעצמו כשהיה אב הטומאה כ' דהיינו דוקא לר' מאיר דס"ל דטומאת בית הסתרים מטמא כו' א"כ מתני' דסנדל ודפנ"ח אתי' לר' מאיר דוקא ומינה היא דשמעינן דאזלינן בתר כמות וכס' הרב מג"ש הנ"ל א"כ ה"ה בחלה כשמואל ס"ל ולא בעי' מן המוקף ומדין ברירה וכשיטתי' דר"מ באמת בדף ל"ז ע"א הנ"ל דשותה מיד וע"כ קאמר דאף דאי"ל ברירה מ"מ כיון דבלח מיירו בעינן שיהיו

שיריים ניכרים דוקא דבלא"ה ל"ל דין ברירה כנ"ל. ועי' חגיגה כ"ה ע"ב אבל לא יאמר לו טול אתה לח ואני יבש וברש"י ותוס' שם:

**ועפיז'** א"ש דהטו"ז הנ"ל דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש מדין ברירה כו' ול"ק עליו אמאי מצריך ר' מאיר שיאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' הא גם בלא אמירתו אוכל והולך בחו"ל מדין ברירה א"כ י"ל דמיירו בחו"ל כו' דלהנ"ל דלר"מ חיובא דחלה אכמות העיס' חיילה באוכל והולך ואח"כ מפריש דמהני מדין וסברת ברירה לא בעינן מן המוקף דמדין ברירה הוי' כשיריים ניכרים וזהו ביבש אבל בלח בלח דלכו"ע דנין אכמות ל"ש סברת ברירה כיון שניבלל כולו כאחד כו' דלר"ש אליבא דרבא אף דס"ל נמי דיש ברירה לא מהני שיאמר שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' מה"ט אלא בעי' שיהא שיריים ניכרים ממש כנ"ל ולהכי שפיר קמ"ל רבותא בזה דלר' מאיר מהני אף בלח בלח באומר בפירוש שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' מדין ברירה ולא בעי' שיריים ניכרים ממש:

**ול"ק** נמי קושי' האחרונים אדיוקא דגמ' התם דל"ל לר' יהודה ברירה מדאוסר באומר שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' דילמא ה"ט דר"י דאוסר אף דלעולם אי"ל ברירה משום דאם יאמר דתועיל אמירתו יהי' תרומה למפרע והוי כבוש בחולין ואוסר דס"ל לר"י מין במינו לא בטל כו' דנודע הוכח' היוחסין וסדה"ד מכ"מ בש"ס דלפעמי' סתם ר"י הוא ריב"ב בירוש' הנ"ל חיובא דחלה אלישת ותיקן העיסה דהיינו אצורה היא דחייל' וכן י"ל נמי גם בסתמא דר"י להנ"ל בתר צורה אזלינן ולא בתר כמות ובעינן מן המוקף ושיריים ניכרין ע"כ שפיר הוכיח הש"ס מדלא קאמר דמהני שיאמר שני לוגין כו' דע"כ דל"ל ברירה דאילו למאן דאית לי' ברירה מהני גם בלח שיאמר כנ"ל לר' מאיר וביבש ס"ל נמי מהאי טעמא דחיובא דחלה משנותן מים לתוך הקמח חיילא דדנין אכמות ולא בעי' שיריים ניכרים ולא מן המוקף אלא אוכל והולך ואח"כ מפריש מדין ברירה כנ"ל משא"כ לר' יהודה חיובא דחלה משעת לישת ותיקן העיסה דוקא וכשיטתי' דבתר צורה אזלינן ובעי' מן המוקף ושנ"כ וע"כ דל"ל ברירה:

**וע"כ** גם הקושי' משיטתי' דר"י דמב"מ לא בטל הנ"ל י"ל עפ"י ס' המרדכי בדשיל"מ דקימ"ל דל"ב מ"מ בנולד בתערובת בטל וכבר נסתפק בזה זקני, הלב ארי' בחי' לחולין ק"ח לר"י דמב"מ ל"ב אי בנולד האיסור בתערובת בטל ול"ס הפנ"י בחי' לביצה ל"ט בטעמא דלר"י מב"מ ל"ב משום דהוה כעין קבוע כו' י"ל כמו דדין קבוע ל"ש אלא אי היה האיסור כבר ניכר וקבוע מקודם ה"ה למב"מ ובכה"ג דוקא הוא דל"ב. א"כ י"ל דדוקא למד"ס בחיובא דחלה דחיילה משעה שנותן מים לתוך הקמח דאז ל"ה עדיין התערובת

הוא דחשוב חיובא דחלה כחיוב ואיסור שנולד קודם הערובות ול"ב ומדמינן שם חיובא דתרומה לשם חיובא דחלה ובכהאי"ג למדס"ל הכי וס"ל נמי מב"מ ל"ב גם בתרומה ל"ב דהוי כנולד האיסור קודם התערובת משא"כ לר' יהודה דס"ל דחיובא דחלה חיילה רק אחר הלישה וגמר תיקן האיסור דהוי כנולד האיסור בתערובות דבטל אף במ"ב א"כ כ"ש דבתרומה הוי כנולד האיסור בתערובת ובטל גוף במ"ב וע"כ ל"ל הכי ושפיר דייק הש"ס דס"ל לר"י דאין ברירה מדאוסר באומר שני לוגין כו' כנ"ל:

**וי"ל** עפי"ז גם קושי' השעה"מ בפ"ה מהל' תרומות שהק' דברי רש"י אהדדי דבקידושין ע"ט ע"א פי' רש"י היה בודק חבית כשבא לשתות כו' משמע שאם כבר שתה ואח"כ נמצא חומץ חוזר ומפריש אף על מה ששתה כבר ומהני הפרשתו ובגיטין ל"א פי' רש"י אם לא אכלן צריך להפריש מהן משמע דעל מה שכבר אכל לא מהני הפרשה כו' ולהנ"ל י"ל דבקידושין מייתו הגמ' מתני' דחביות להק' אשמואל בקדשה אבי' כו' וקידשה עצמה כו' דהשתא היא דאייתו סימנים כו' דשמואל לשיטתי' בירוש' הנ"ל דחיוב חלה משעת נתינתמים וקמח הוא דחייל ואכמות העיסה ולא בעי' מן המוקף לא שיריים ניכרין דמדין ברירה אתינן לה כנ"ל ע"כ מהני הפרישה אף על מה שכבר אכל וע"כ שפיר פי' רש"י בקידושין הכי ועפ"י שיטתי' כנ"ל וגם דגמ' מוקי הא מתני' כר"ש ור"ש לא בעי' קרא כדכתיב ולא בעי' שיריים ניכרים ואכמות דעיסה חיובא חייל ומדין ברירה משו"ה מהני הפרשה אף על מה שכבר אכל ואף אליבא דרבא להנ"ל דבלח בלח בעינן שיריים ניכרים. י"ל דוקא התם במתני' דהלוקח יין דלכתחילה הוא דבעי' שיהיו שיריים ניכרים משא"כ הכא בדיעבד י"ל כנ"ל בשיטתי' ודל"ב שיריים ניכרים אבל מתני' דגיטין אזלא לר"א ור"א לשיטתי' בירוש' פ"ג דחלה דחיובא דחלה משתעשה גבלולין דהיינו לאחר לישת ותיקן העיסה יפה יפה ותעשה כמין גבניניות כו' ולהנ"ל לר"א אצורה דעיסה היא דחיילה חיוב חלה א"כ בעינן מן המוקף ושירים ניכרים ע"כ פי' רש"י בגיטין לדידי' דעל מה שאכל כבר לא מהני הפרשה דבעינן שיריים ניכרים וליכא כנ"ל:

**ומה** שהק' עוד בשעה"מ היכא משכחת לה מלקות באוכל טבל למד"ס התראת ספק לא שמה התראה דהא אוכל טבל הת"ס היא שמא יתקן אח"כ על מה שאכל בלמפרע כו' י"ל למש"כ בתוס' מכות ט"ו ע"ב ד"ה במאי דהיכא דיעמוד כך כמו שהוא לפנינו עכשיו יתחייב מלקות אלא שיש בידו לתקן האיסר ע"י איזה מעשה שיפטור ממלקות כגון נזיר ששתה יין דודאי יתחייב מלקות רק שיכול לשאול על נזירתו לא הוי' הת"ס כיון שהתיקון היא עדיין מחוסר מעשה כו' בלא"ה ל"ק דה"נ החיוב היא כבר והתקון עדיין מחוסר מעשה (ולס' הרי"ט אלגזי בפ"ד דבכורות דתרומה בח"ל לא תיקנו חכז"ל

אלא לענין הפרשה בלבד כדי שלא תשתכח תורת תרומה אבל לא תיקנו דכל עוד שלא הפריש שיהי' אסור משום טבל כדמצינו גם אופן כזה בד"ת דחייב להפריש ואינו טבל כבמעשר בהמה דחייב להפריש אבל קודם הפרשה אין העדר אסורה משום טבל כו' לס' התוס' מכות הנ"ל דל"א דל"ה הת"ס אלא היכא שכבר עבר האיסור ועשה כבר דבר שנתחייב מלקות עליו כגון הכא שכבר שתה דהאיסור הוא בברור והתיקון ספק כו' א"כ בלא"ה אין מלקות) אלא דלהנ"ל י"ל נמי דפלוגתת ר"י ור"ל בהח"ס במכות היא אליבא דר' יהודא שם דמהך דהכה את זה וחזר והכה א"ז משמע דס' הח"ס לא שמי' התראה ומהך דנותר משמע דס' שמי' התראה ולר' יהודא להנ"ל בשיטתי' דחיוב חלה מתחלת רק אחר לישת ותיקן העיסה א"כ חל אצורה דוקא ובעי' מן המוקף ושיריים ניכרים א"כ לדידי' בלא"ה לא מהני תיקן על מה שאכל כבר בליכא שיריים ניכרים ולא שייכא הקושי' דיתקן אחר אכילה כלל:

**מתורץ** בזה גם קושי' בסוגיא דיומא פ"ג ע"א דפליג תנאי בברייתא בטבל ותרומה דת"ק ס' דמאכילין אותו טבל ובן תימא ס' דמאכילין אותו תרומה משום דטבל חמור כו' ואמאי אין מאכילין אותו טבל כיון דאית' בתיקון שיפרוש תרומה אח"כ על מה שאכל כבר בלמפרע די"ל משום דכל הברייתות נישנו ביר' חייא ור' אושעי' ובירוש' פ"ג דחלה הנ"ל ס' ר' אושיעא דחיובא דחלה מתחיל משתעשה גבלולין גבלולין דהיינו לאחר לישת העיסה יפה ותעשה כעין גבניניות כו' א"כ אצורה דעיסה היא דחיילא חיובא ובעי' מן המוקף ושירים ניכרים א"כ לא מהני הפרשה אמה שנאכל כבר דליכא שיריים ניכרים כנ"ל:

**והנה** דברי הרמ"א הנ"ל דמותר להפריש מעיסה אחרת ונפטר גם טעם העיסה שבבשר שפי' הטו"ז כיון דטכעי"ק דאורייתא הוה כאילו היא ממש עיסה ול"ה מפריש מחיוב על הפטור צ"ב אחר שפ' בסי' צ"ח כרבא דבמב"מ בתר שמא אזלינן א"כ אף דאיכא טעם עיסה בבשר מ"מ ל"ח מינו וכעין תמיהת הכ"מ בפט"ז הל' ט"ו מהל' מ"א אדהרמב"ם שם דתבלין שהם מין א' ושלשה שמות דמצטרפין לתבל דהיא נגד סוגי' דע"ז ס"ו ע"א דפריך התם על רבא דאמר דבתר שמא אזלינן מהא דג' שמות דמצטרפין לאסור הקדירה הואיל והם מיני מתיקה וראוי' למתק וטעמו שוה הא אין שמם שוה ומשני דר"מ היא דאמר דכל איסורן מצטרפין כו' א"כ לדידן דלא קימ"ל כר"מ וקימל"ן כרבא ליתא להא דינא ע"ש, אף שמדברי הרמב"ם בפי"ד הל' ו' שם שכ' יראה לי שכל החייב בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהיא שם אחד הא למה זה. דומה לנבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי שהן מצטרפין לכזית משמע דחשבינהו למין אחד רק בשביל

זה לבד שהם משם איסור אחד אף שהם שני מינים באמת וכבר עמד גם בזה בכו"פ בסי' צ"ח גם אד' הראב"ד שכ' דבעינן טעם אחד דמה בכך הא שמם לאו אחד וקימל"ן כרבא. ונ"ל דהרמב"ם דבגמ' בע"ז שם פריך על אביי דאמר בחמרא חדתא בענבי במשהו בתר טעמא אזלינן אידי ואידי חד טעמא הוא דהוי"ל מב"מ ומב"מ במשהו מדקתני סיפא זה הכלל כו' מכלל דרישא בנו"ט עסקינן ופי' התוס' דלא דייק הכא אלא מדמפליג בסיפא בהכי מכלל דרישא בנו"ט דמשהו מב"מ אין הטעם בטל כלל אפי' באלף כיון שהטעם שוה אבל לפגם הטעם בטל כו'. משמע מדבריהם דלמד"ס בתר שמא אזלינן ומב"מ במשהו ולא בטל אפי' באלף כיון שהשם שוה ה"ה דנוטלפ"ג אסור דשמא לא נפגם אח"כ מצאתי בס' שכבר נתעורר בפי' זה הג' כרם שלמה בחי' לביצה ואינו ת"י וא"כ י"ל דהתוס' פי' הכי בקושי' הש"ס על אביי עפ"י שיטתי' לקמן דאזלינן בתר טעמא דאף דמשהו מב"מ אין הטעם בטל כיון שהטעם שוה אבל לפגם הטעם בטל, אבל לרבא דבתר שמא אזלינן ה"ה דנוטלפ"ג אסור והנה אביי מק' על רבא ממתני' דתבלין ב' וג' שמות והן מין אחד אסורין ומצטרפין ואמר חזקי' הכא במיני מתיקה עסקינן הואיל וראוין למתק בהן את הקדירה. אא"ב ב"ט אזלינן כולי חד טעמא היא אא"א בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד כו' והק' בתוס' שבת צ' ע"א ד"ה הואיל וא"ת היכי מיירי אי בנו"ט אפי' שאר מינין נמי ואי אין בהם נו"ט אפי' מיני מתיקה נמי לא ותי' דאפי' יש בהן נו"ט שרי בשאר מינין דנו"ט לפגם היא כו' א"כ משמע דחזקי' ס"ל נוטל"פ מותר ומשו"ה יכול לאוקמה במיני מתיקה אבל לר' מאיר דיליף בע"ז ס"ז ע"ב דנוטל"פ אסור מגיעולי נכרים דנוטל"פ היא ואסר רחמנא כו' ל"ל מתני' במיני מתיקה דא"כ יקשה עליו קושי' התוס' שבת הנ"ל והנה למד"ס מב"מ ל"ב אי אפשר למילף דנוטלפ"ג אסור מגיעו"נ משוה די"ל דלכך ציותה התורה להגעיל דילמא אתי לבשל בהן מיני האוסר במשהו ואף דבגמ' אמר גיעו"נ לאו נוטלפ"ג הוא ואסר רחמנא ה"נ ל"ש כו' הלא למד"ס דבתר שמא אזלינן ומב"מ במשהו גם נוטלפ"ג אסור אבל בשאי"מ נוטלפ"ג מותר. א"כ לר' מאיר דנפק"ל נוטלפ"ג דאסור מגיעו"נ ע"כ צ"ל או דס"ל מב"מ בטל או דלא אזלינן בתר שמא רק בתר טעמא וע"כ אף אי מב"מ ל"ב שפיר ילפינן נוטלפ"ג דאסור מגיעו"נ דהשתא אין לומר דלא ציותה תורה להגעיל אלא משום דילמא אתי לבשל בהן מינו האוסר במשהו דגיעו"נ לאו נוטלפ"ג היא (בתמיה) ונוטלפ"ג מותר במ"ב במשהו למד"ס דאזלינן בתר טעמא כנ"ל ולהכי אמר רבא הא מני ר"מ היא ולר"מ דנוטלפ"ג אסור ע"כ דל"ל מתני' במיני מתיקה כחזקי' משום קושי' ותי' התוס' שבת הנ"ל וכפי' רש"י הכא ודחזקי' ליתא ואי תימא כיון דר"מ נפק"ל דנוטלפ"ג אסור מגיעו"נ ע"כ אי ס"ל כדס"ל נמי לאביי בסוגין

דע"ז הכא דמב"מ ל"ב דע"כ בתר טעמא דוקא הוא דאזלינן או דס"ל דמב"מ בטל ולהכי מב"מ אף דבמשהו נוטלפ"ג מותר כנ"ל להכי מייתו דתניא ר' יהודה אומר משום ר"מ מנין לכ"א שבתורה שמצטרפין זע"ז שנא' לא תאכל כל תועבה דלרבא בזבחים ע"ט ע"א ס"ל לר' יהודה מב"מ לא בטל וע"ש בתוס' ואומר ר"י משום ר' מאיר כו' דמשום ל"ת כ"ת משמע דש דשמות היינו איסורין ועי' כריתות י"ט ע"א ודאזלינן בתר שמא. וע"כ אף דע"כ אין להשוות כל השיטות לסבור דמב"מ ל"ב ונוטלפ"ג אסור ודאזלינן בתר שמא כנ"ל אפי"ה מעתה יש להוכיח דבתר שמא אזלינן אף דע"כ צ"ל דנוטלפ"ג מותר דלהנך שיטות זו ללמוד מגיעו"נ. ומה"ט י"ל ס"ל לרבא באמת בע"ז ס"ח ע"ב דנוטל"פ מותר מ"מ מוכח דאזלינן לר' יהודה אמר ר' מאיר בתר שמא ומב"מ במשהו ואף נוטלפ"ג אסור ובאמ' דלאביי דס' דבתר טעמא אזלינן יותר היה ניחא הא דר"י אר"מ דלדידי' שפיר יכול ללמוד מגיעו"נ דנוטלפ"ג אסור ואין לדחות דמשו"ה ציותה התורה להגעיל משום שמא יבשל מב"מ דבמשהו דכיון דס' בתר טעמא אזלינן נוטלפ"ג במב"מ דבמשהו מותר כס' התוס' הנ"ל ומדציותה התורה להגעיל ע"כ משום דנוטל"פ אסור באינו מינו ומה"ט י"ל נראה טעמי' דאביי דס' בע"ז ס"ז ע"ב דנו"ט לפגם אסור ע"ש ורק לרבא דמב"ב בתר שמא היא דיק' דאין ללמוד נו"ט לפגם מגיעו"נ כנ"ל והנה הא דאר"מ דכ"א שבתורה מצטרפין זע"ז משוה ל"ת כ"ת ע"כ דאסורין גם בהנאה כבחולין קי"ד ע"ב מנין לבב"ח שאסור באכילה שנאי ל"ת כ"ת ואין לי אלא באכילה בהנאה מנין כדר' אבוהו כ"מ שנא' ל"י ל"ת ל"ת אחד איסור אכילה וא' איה"נ במשמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה בפלוגתא דר"מ ור"י כו' והנה הראב"ד כ' דהא דלר"י מב"מ משהו היינו לענין איסור אכילה אבל באיה"נ לענין לאסור התערובת בהנאה גם לר"י מב"מ בטל וכבר תמהו עליו ממתני' דע"ז ע"ג ע"א יי"נ אסור ואוסר בכ"ש יין ביין ומים במים בכ"ש שפי' הר"ת דדוקא יי"נ ממש שנתנסך לע"ז הוא דהוי במשהו אבל סתם יינם בס' והק' בתוס' מההיא דאגרדמים נכרי דקאמר עלה בתוספתא פ"ח שטיפת יין אוסרת במשהו אע"ג דלא הוי ודאי נסך די"ל דאתי כר"י דמב"מ במשהו אפי' בשאר איסורים כו' א"כ נראה דאפי' באיה"נ מב"מ במשהו וע"כ כיון דסתם תוספתא ר' נחמי' היא דהיינו ר' מאיר אי נימא דס' כר"י דמב"מ במשהו גם בהנאה אמרי' כן והיינו משום דלר"מ ס"ל בודאי כר' אבהו דל"י ל"ת ל"ת אא"א וא' איה"נ משמע כל דמחד קרא אתי' לן אין לחלק בין אכילה להנאה, אבל לר' יהודה דל"ת כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי לדברים ככתבן לגר בנתינה ולנכרי במכירה הוא דאתא י"ל דכחזקי' ס"ל דל"ת איסור אכילה משמע איה"נ לא משמע וכדכ' בתוס' פסחים כ"ב ע"א ד"ה ור"ש דרק אליבא

דר' יהודה היא דפליגי חזקי' ור"א ולא אליבא דר"מ דר"מ ודאי ס"ל כר' אבהו כו' אין הנאה בכלל אכילה שפיר י"ל כס' הראב"ד דלענין איה"נ ל"א ר"י דמב"מ במשהו רק לענין איסור אכילה:

**והנה** בפסחים מ"ג ע"א ונזיר ל"ה א"ר אבהו אר"י כ"א שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת דתני' רע"א נזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין חייב כו' א"ל ר' אשי לר' כהנא אלא הא דתני' מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לימד על איסורי נזיר שהן מצטרפין זה עם זה לר"ע השתא י"ל היתר מצטרף לאיסור איסור לאיסור מבעיא א"ל היתר לאיסור בב"א איסור לאסור אפי' בזא"ז ופסק כן הרמב"ם בפ"ה מהל' נזירות הל"ג אף דפוסק נמי כאביי דהאי משרת לאו להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא אלא לטעם כעיקר הוא דאתא שאם שרה ענבים במים וי"ב טעם יין חייב ומכאן אתה דן לכל איסורן שבתורה ומה נזיר שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איה"נ ויש היתר לאיסורו עשה בה טעם כעיקר כו', מ"מ מכל אשר יעשה מגפן היין ללמד על איסורי נזיר שהן מצטרפין זע"ז אית לי' וגם לר' אבהו דמשרת להיתר מצט"ל אתי אמרי' בגמ' דלר"ע נפק"ל לטעם כעיקר דהוא דאורייתא מגיעו"נ דאיסורי דגיעו"נ לא טעמא בעלמא הווי ואסור ה"נ ל"ש דלר"ע לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דלאו נוטלפ"ג הוא דנוטלפ"ג מותר כו' ומק' כמו דלרבנן משרת לטעם כעיקר ומכאן אתה דן לכל איסורן שבתורה לר"ע נמי דקא מוקים למשרת להיתר מצטרף לאיסור ה"נ נימא מכאן אתה דן לכל איסורן שבתורה ומשני משום דהוי"ל שני כתובין הבכ"א וב"כ הבכ"א אין מלמדין כו' וע"כ י"ל בפסק הרמב"ם ז"ל בג' תבלין דמצטרפין הנ"ל דל"ק קושי' הכ"מ בזה דאף דהאי מימרא רבא משמי' דר"י אר"מ ולא קימל"ן כוותי' היינו דלא קימל"ן כוותי' בשיטה דאזלינן בתר שמא ומב"מ במשהו ונוטלפ"ג אסור דלא אתי' מלימודא דל"ת כל תועבה דלהך לימודא אסור גם בהנאה דלר' אבהו אתי' בדוקא דל"י ל"ת ל"ת אא"א ואאיה"נ משמע וכל שאסור בהנאה גם נוטלפ"ג אסור כשיטת הג"א וגם באב"י ויק' נמי כעין הקושיא הנ"ל דדילמא ציותה התורה להגעיל משום שמא בישל הנכרי איה"נ כזה כנ"ל משום ספיקא שבישל מב"מ דבמשהו דאי בתר שמא אזלינן אסור גם נוטלפ"ג כו' וא"כ אין ללמוד מגיעו"נ לאסור נוטלפ"ג בא"מ והיינו משום דלר' אבהו כבר שמעינן מימרא דידי' משמי' דר' יוחנן במ"א דהיינו בפסחים ונזיר הנ"ל דמשרת לר"ע להיתר מצטרף לאיסור בנזיר ולא דנין מינה לבל איסורן שבתורה משום דהוי ב"כ הבכ"א ואי"מ ואף דלא קימ"ל גם בזה כוותי' לבל לימודא דכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים וע"ז דלימד על איסורי נזיר שהן מצטרפין זע"ז דהיא גם מימרא דר' אשי שם

נגד לימודי לאיסורא אכילה בב"ח מל"ת כל תועבה כנ"ל דאתי' מקושי' דהשתא י"ל היתר מצטרף לאיסור איסור לאיסור מבעי' כו' דקימ"ל כוותי' י"ל מכאן אתה דן לכל איסורן שבתורה דאיסורין מצטרפין זע"ז אף דאחד שמי' חרצן וא' שמי' זג מכח איסורא דקרא מכל אשר יעשם מגפן היין הוי מין אחד שפיר י"ל גם דעכ"פ הא שמעינן נהי מל"ת כ"ת לגילוי דעת דכל שתיעבתי לך ה"ה בל"ת והיינו דאתיא לן הכי מאיסורי נזיר הכי לכל איסורן שבתורה אף דלא קאמנוהו ללימוד גמור לענין מלקות ואיה"נ שלא יהי' ב"כ הבכ"א ואף דנפק"ל להלכה ממשרת לטעם כעיקר או דטעכעי"ק דאורייתא מגיעו"נ דנוטלפ"ג מותר כבסוגי' שם מ"מ גם לרבא דבתר שמע' אזלינן ומב"מ ל"ב תבלין ב' וג' שמות הוי מין אחד דלשיטת התוס' חולין ק"ח ע"א וע"ז ס"ז ע"א ס"ל גם לרבא דטעם כעיקר דא דאורייתא ולא דחק לאביי דאין ללמוד מבב"ת עיין שם ודברי הרמב"ם בפ"ד מהלכות מ"א הלכה א' שכתב דכל איסורן שבתורה אין מצטרפין זע"ז חוץ מאיסורי נזיר לפיכך הלוקח מעט חלב ומעט דם וצורף מן הכל רק כזית אינו לוקה ודיני כאוכל ח"ש כו' נראה ג"כ הכי דדוקא לענין מלקות אין מצטרפין אבל לענין איסור מצטרפין וע"כ נקט חלב ודם דאינן שוין לא בשמא ולא במינן לרבא דאיסורן רק מדין ח"ש ולעולם איסורן דשוין בשמא מצטרפין לענין איסור שו"מ במה"פ פ"ד דנזיר לירוש' שהעיר קצת מזה ונהניתי:

**ועפ**"ז י"ל קושי' התוס' בע"ז ס"ו ע"א ד"ה ורבא לפי' רש"י הכא דלרבא דמוקי למתני' דתבלין ב' וג' שמות כו' כר"י אר"מ אין הלכה כחזקי' ובשבת פ"ט ע"ב משמע דתלמודא תופסת עיקר הא דחזקי' דפריך התם תבלין ב' וג' שמות כו' ואמר חזקי' במיני מתיקה שני כו' ש"מ דהלכה כמותו כו' דלהנ"ל אין מפי' רש"י ראי' דרבא סובר דאין הלכה כחזקי' אלא דלאוקימתא דרבא למתני' דהכא אליבא דר' יהודה אר"מ כ"ו דגם ר"מ ס"ל מב"מ במשהו ובתר שמא אזלינן ונוטלפ"ג אסור ומל"ת כ"ת אף איה"נ משמע ע"כ ליתא לדחזקי' דבזה"ל פי' רש"י שם והיינו דחזקי' ס"ל נוטלפ"ג מותר כתי' תוס' שבת שם הנ"ל ע"כ ליתא לדחזקי' אבל לרבא לדידי' למסקנה דלא קימ"ל כר"מ ואין ראי' דלר"מ כר' יהודה ס"ל בהא דמב"מ במשהו שפיר י"ל דגם לרבא אתי' סוגי' דשבת כדחזקי' כנ"ל נמצא דכ"ז היא לרבא דס"ל בזבחים ק"ט ע"א דלר' יהודה מב"מ לא בטל וע"ש בתוס' אבל לאביי דאמר שם הא דידי' הא דרבי' ס"ל לר' יהודה דגם מב"מ בטל לר' יהודא ע"כ מוקי לה אביי כחזקי' כנ"ל וא"כ ל"ק גם קושי' הנ"ל דמש"כ הרמ"א דיכול להפריש גם אטעם עיסה שבבשר כפי' הטו"ז הרבותא דטעכעי"ק דאור אף דס"ל להרמ"א דאזלינן בתר שמא כרבא דלהנ"ל גם בטעמא הוי מינה ומצטרפין כנ"ל:

ד) **ועפי"ז** י"ל קושי' זקני הגאון בעל שער אפרים בתשו' סי' נ"א בטיו"ד סי' צ"ח בקדירה שי"ב נ"ט זתים היתר ונפלו בה ב' זתים א' של חלב וא' של דם כ"א מצטרף עם הנ"ט זתים לבטל חבירו שהב"י הראה מקורו מתשו' הרא"ש דאתי' לי' מסוגי' דזבחים ע"ט ע"א הפיגול והנותר והטמא שבללן זב"ז ואכלן פטור דאיסורן מבטלין זא"ז כו' והק' הא אמרי' שם דפלוגא אדר' אלעזר דאמר אין איסורין מבטלין זא"ז כו' וכן הרמב"ם פ' כר"א וא"כ איך פסק הטור דלא כהלכתא וראי' שני שהביא הרא"ש ממתני' פ"ק דערלה דערלה מעלה את הכלאים א"ש ול"ק מינה להא דפיגול ונותר וטמא שבללן דמבטלין זא"ז לפי דההוא דערלה מיירו שנתערבו בכולו היתר ודמי להההיא דחלב ודם שנתערבו בנ"ט זתים משא"כ הא דפיגול ונותר כולו איסור כו' והרעישו בקושיתו כל גדולי דורו עי' בסי' נ"א נ"ב נ"ג ועי' בכו"פ סי' צ"ח מזה. ונ"ל דלהרא"ש לשיטתי' ל"ק כלל דהר"ש בפ"ב דערלה מ"ג אמתני' דערלה מעלה את הכלאים כו' כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים כו' כתב דבירוש' גרסי' נמי הך אר"א לא לתוך ר' אלא לתוך מאה וצ"ע ומאתים דקתני מתני' היינו מאתים בין הכל ונראה שם ט"ס דא"כ כבר נאסר הכל מחמת הערלה כו' ועוד הק' מפ"ה דתרומות מ"ח דלרבנן אף תרומה דקולא אין מעלה את התרומה והכא ערלה מעלה את הערלה וכתב הרא"ש לתרץ קושיתו דהא דערלה מעלה את הערלה מיירו דחד מנייהו הוי רבעי כו' דתרי שמות נינהו רבעי וערלה ולהכי מעלה זא"ז כמו דמעלה לכה"כ והביא דהרמב"ם בפ"א ממ"א שפי' נמי כהר"ש הא דתרומ' מעלה את הערל' וכה"כ כגון שנפל סאה תרומה לצ"ט חולין ואח"כ נפל חצי סאה ערלה או כה"כ אין כאן איסור עוכה"כ שהרי ערלה בא' ור' אעפ"י שמקצת המאתים תרומה וסיפא דערלה וכה"כ מעלין את התרומה כיצד ק' סאין של ערלה וכה"כ שנפלו לעשרים אלף של חולין נעשות כל התערובת כ' אלף ומאה ואח"כ נפל לכל ק' וק' מהם סאה תרומה הכל מותר אעפ"י שמקצת הק' המעלין אותו ערלה או כה"כ וכן הערלה מעלה את כה"כ וכה"כ את הערלה כה"כ את כה"כ ועאה"ע מיירו שנפלו ר' סאה ש"ע או כה"כ לארבעים אלף של חולין כו' שכיון שבטל האיסור שנפל תחילה נעשו הכל כחולין המותרין כו' ואח"ז כתב וז"ל אלא שהירו' מסכים לפי' זה דאמר ר' אלעזר הך מתניתא לא לתוך ר' אלא לתוך קצ"ט אלמא אעפ"י שלא נתבטל האיסור מעלה. ועוד תימה דעל רישא התרומה מעלה את הערלה פירוש כמו שאמר ר"א בירוש' לא לתוך ק' אלא לתוך צ"ט ובסיפא לא חש לדברי ר"א ופי' עד"א ע"כ דברי הרא"ש חזינן דהרא"ש חולק גם בפי' המשנה דערלה מעלה את הכלאים על פי' הרמב"ם והר"ש שפי' דמיירו דנפלו לתוך מאתים ונתערבו בכלו היתר אלא כר' אלעזר בירוש' דמיירו בנפלו לתוך קצ"ט ומאתים היינו מאתים בין הכל

ואעפ"י שלא נתבטל האיסור מעלה דחולק על הרמב"ם כנ"ל א"כ להרא"ש אין חילוק בין הא דערלה דמעלה את הכלאים להא דפיגול ונותר שבללן זב"ז דפטור דבשניה' פטורן והיתרן משום דינא דאיסורן דמבטלין זא"ז ולא כפי' השע"א הנ"ל וכנראה שלא נתפרסם עוד בימיו בדפוס פי' הרא"ש על משניות ולא ראהו עוד. והנה כאשר לפנינו עתה יש להקשות להרא"ש סתירת גמ' דזבחים ע"ט ע"א הנ"ל דס' ר' אלעזר דאיסורן אין מבטלין זא"ז ובירוש' פ"ב דערלה ה"ב א"ר אלעזר סאה ערלה שנפלה לתוך מאתים לית כאן לתוך ר' אלא לתוך קצ"ט ולעיל בה"א רא"א תרומה עולה בא' ומאה ריי"א במאה ועוד תמן אמר חזקי' ר' אבהו בשם ר' אלעזר כ"מ ששנה מחלוקת ואח"כ שנה סתם הלכה כסתם מן מה דתנינן סאה תרומה שנפלה למאה וא"ר אלעזר לית כאן לומר לתוך מאה אלא לתוך צ"ט כמה דתנינן ר"א ור"י כו' הרי דאיסורין מעלין ומבטלילן זא"ז וכן ולהק' מד"ה ירוש' פ"ק דחלה ה"א א"ר יוסי בשם ר' אלעזר כשם שאין האיסורים מבטלים זא"ז כך אין המצות מבטלות זא"ז והיא סתירה משורשת ונראה לתרץ דיש לדקדק בשינוי ההיקש דר"א להא דאיסורים אין מבטלין זא"ז מהירוש' לבבלי הנ"ל דבירוש' אמרי' כשם שאין האיסורים מזא"ז כך אין המצות מזא"ז ואילו בבבלי אמרינן כשם שאין מצות מבטלות זא"ז כך אין איסורים מזא"ז. וי"ל דהנה הקשיתי בסוגי' דזבחים הנ"ל דאמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זב"ז ואכלן פטור א"א שלא ירבה מין אחד על חבירו ויבטלנו מתיב רבא עשה עיסה מן החטין ומן אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובה אורז כו' אלא מין בשאינו מינו בטעמא מב"מ ברובא ופי' רש"י וכי אמר ר"ל דפיגול ונותר מבטלין זא"ז בשל מין ומינו דליכא למיקם אטעמא כו' ופליגא דר"א דאר"א כו' אין איסורין מבטלין זא"ז כו' דמנ"ל דפליגא אר"א דילמא ר"א מיירו באיסורין שאינן מינן דאפשר למיקם אטעמא ע"כ אין מבטלין זא"ז דבא"מ גם ר"ל מודה דאיסורים אין מבטלין זא"ז כפי' רש"י הנ"ל. אבל במ"ב גם לר' אלעזר איסורין מבטלין זא"ז כמו לר"ל וכן הא דמייתי רבי' דאין מצות מבטלות זא"ז כהילל שהיה כורכן בב"א ואכלן י"ל שהיה לוקח הרבה מכל אחד ואחד דבכה"ג לא מבטל כקושי' התוס' בזבחים שם ובפרט מסתבר לומר הכי דר' אלעזר לשיטתי' בחולין ק"ג ע"ב דאפי' חלקו מבחוץ נמי חייב דמחוסר קריבה (שנתרחקו זה מזה מעט) לאו כמחוסר מעשה דמי אף כשאוכל אח"כ הרבה מצה כיון שאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים משמרת מצה אפי' נאכלת אח"כ למצה דאכל בכריכ' שלא נתבטל מחוזק המקור והנה בירוש' פ"ק דחלה איבעי להו מהו שילקו על חלתן (שעירב חמשה דברים החייבים בחלה ועשה מהן עיסה אחת) ואמרו בשם ר"ל אין לוקין על חלתן ואריב"א דר"ל כדעתי' דאיתפלגון הפיגול והנותר ששחקן

ר' יוחנן אמר לא ביטלו זא"ז ור"ל אמר ביטלו זא"ז (וה"נ פליגי בזה דלר"ל דאיסורין מבטלין זא"ז אין לוקין על חלתן דמבטלין זא"ז ולר' יוחנן לוקין על חלתן דאין מבטלין זא"ז כמו שאין איסורין מבטלין זא"ז) א"ר יוסי לא דמיין תמן אמר זה אסור וזה אסור ברם הכא שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור אילו אחד עשה חמש עיסות מחמשה מינין ועירבו כו' יאות (דאפי' לר' יוחנן דאין איסורין מבטלין זא"ז אין לוקין על חלתן משום שלא באו לידי איסור קודם התערובת וכל שלא נולד האיסור קודם התערובת רק בתערובת אין דומה לשאר איסורין דאין מבטלין זא"ז מפני שכל אחד היה איסור בפ"ע קודם שנתערב משא"כ בזה ע"כ אמרינן דשני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו) והק' הריט"א בפ"ד מהל' חלה להרמב"ן אות י"ג מסוג דזבחים הנ"ל אליבא דרבא דלר"ל באינו מינו דאיכא למיקם אטעמא אין איסורן מבטלין זא"ז א"כ אמאי אמרי' הכא בעשה עיסה מה' מינים דהוי מין בשאינו מינו ואיכא נתינת טעם דאין לוקין על חלתן דמבטלין זא"ז הא באי"מ לכו"ע אין איסורין מבטלין זא"ז וגם אמאי אין מצטרפין זע"ז כו':

**והנה** מש"כ לתרץ דמתני' כרשב"ג דתוספתא דאמר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה דגן כשיעור ולהכי עיסה דחטים ואורז אפי' רובה אורז חייבת משום דאיכא בה כשיעור חיוב חלה בשיעור חטים אבל בליכא בה שיעור חיוב חלה אמרי' דטעמא בטיל ברוב והא דעירב ה' מינים ועשה עיסה מיירו כשאין בשום אחד מהם כשיעור כ"א בצירוף כולם אף דהוי אינו מינו ואיכא טעמא י"ל שני דברים רבים על א' מהם ומבטלין אותו כו'. קשה מאוד להבין חדא דא"כ רבא דמק' על ר"ל ומתרץ אליבי' בחילוק בין מב"מ למבשא"מ דאיכא למיקם אטעמא כו' הויל"ל נמי דמיירי ביש בדגן בעצמו שיעור חיוב חלה ולהכי דוקא טעמו לא בעיל אף דבגמ' תפס לעיקר הסברה דמבאי"מ טעמא ל"ב משום דאיכא מ"מ זה דוקא משו' דאמרי' נמי דאין האורז מבטל הדגן וזהו דוקא ביש בדגן לבד שיעור חיוב חלה כאשר הרגיש בעצמו בזה, ומהגם דלר"ל בשיטתי' בפ"ב דחלה הג' דמוקי מתני' כרשב"ג ובפ"ג דחלה ה"ג דאמר ר"ל הלכה כרשב"ג דלעולם א"ח בחלה עד שיהא בה כשיעור כו' היא העיקר טעם להסברה דאין האורז מבטל הדגן א"כ הויל"ל לרבא להביאו ועוד דמרא דהך חילוקא בירוש' דשני דברים רבים על א' ומבטלין אותו כו' הוא ר' יוסי ושם בפ"ג ה"ג אמרי' דסימן הוה לן ר' יוסי כר"ה דבאיכא טעם דגן לחוד היא חייבת בחלה ודכן ס"ל לר' יוחנן רבי' ומתני' שם דהעושה החיטים עיסה מן ומן האורז דלא כרשב"ג היא ורק ר"ל הוא דס"ל דהלכה כרשב"ג וכן בפ"ב ה"ג א"ר מנ"א אע"ג דל"א ר' יוסי רבי הדא מילתא אמר דכוותה דאמר ר' יוחנן דרך עיסה שנו כאן כו' וכן בפ"א שם

ר' ירמי' בעי' לר"ז עירב ארבעת קבין בפ"ע וחימצן וד' קבין בפ"ע ועירבן (ואליבא דהילל בפ"ק דעדיות דמקביים לחלה) אתיא דר' יוסי כר' הילא אע"ג דו פליג עלוי כו' א"כ אין לפרש טעמי' דר' יוסי דמשו"ה שני דברים רבים על א' ומבטלין אותו אף שהוא מבאי"מ ואיכא למיקם אטעמא משום שאין בכ"א בפ"ע שיעור חיוב חלה דלר' יוסי לאו בשיעורא תלי חיובא רק בטעמא ואפי' אי איכא שיעורא דחיוב חלם ואיכא נמי טעם דמבאי"מ הוא אפי"ה סובר ר' יוסי דמשו"ה אין חייבין על חלתן משום דמבטלין את זה וע"כ דטעמי' דר' יוסי בירוש' דאף לדר' יוחנן דאין איסורין מבטלין זא"ז היינו דוקא בזה אסור וזה אסור בפ"ע קודם שנולד התערובת וגם לא נתערבו בהיתר רק שבללן ביחד ובהא פליג עם ר"ל דסובר בפיגול נותר וטמא דמבטלין זא"ז ואפי' באי"מ וס"ל דנו"ט ברוב לאו דאורייתא ואפי"ה ל"ק עלי' קושי' רבא בסוגי' דזבחים ממתני' דעשה עיסה מן חיטין ומן אורז אם יש בה טעם דגן חייב בחלה ואע"ג דרובא אורז משום דר"ל כשיטתי' בירוש' הנ"ל דהלכה כרשב"ג דלעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה בשיעור ומתני' דלא כרשב"ג ועי' בפי' הרפ"מ בפ"ג דחלה שם אבל בעירב ה' מינים החייבים בחלה ועשה מהן עיסה אף לר' יוחנן אין לוקין על חלתן דמבטלין זא"ז שהאיסור נולד בתערובות אמרי' שני דברים רבים על אחד ומבטלים אותו וכעין ס' היתר מצטרף לאיסור בתערובת ואיסורן מבטלין זע"ז הנ"ל וע"כ י"ל נמי דלהיות דשיטת ר' יוסי כמתני' דהעושה עיסה מן חיטין ומן אורז אם י"ב טעם דגן חייבת בחלה כר' יוחנן דהביאה הגמ' לעיל מזה לפשוט איבעי' דר' ירמי' לר"ז בעירב ארבעת קבין בפ"ע כו' דזהו אליבא דהילל דס"ל מקביים לחלה כו' כנ"ל מייתו נמי הא דהילל הוה כורך שלשתן כאחת א"ר יוחנן חלוקין על הילל כבפסחים קט"ו ע"א דתני' יכול יהא כורכן בב"א ואוכלן ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפי' זה בפ"ע וזה בפ"ע וכפי' התוס' שם ד"ה אלא דהילל פי' הקרא דלכתחילה יש לו לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך ומשמע דבעלמא אין מבטלות דאי מבטלות א"כ איצטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי כו' והנ"ל י"ל שכוונתם דע"כ להילל פי' דקרא דרך לכתחילה י"ל לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך דכיון דבדיעבד נפיק כי לא כריך אף שלכתחילה צריך לכרוך לא הוי תניא דומיא דחילוקא דבירוש' הנ"ל בעשה עיסה מה' מינים דאין חייבין על חלתה ד"ת שלא נולד החיוב והאיסור אלא בתערובת ולא כ"א בפ"ע קודם התערובת וע"כ מבטלין זה את כיון דאמרי' דבדיעבד נפיק כי לא כריך הוי חיובא דפסח מצה ומרור על כל אחד בפ"ע קודם הכריכה בב"א וקודם התערובת ולא נולד בתערובת וע"כ אין ללמוד למצות כריכה מאיסורן שיתבטלו זב"ז כמו שאיסורן מבטלין זא"ז בכה"ג משא"כ אי גם בדיעבד ל"ה יוצא בלא כריכה א"כ

לא חל מעולם שם חיובא דמצה מרור ופסח על שום א' מהם קודם הכריכה ואז הוי נולד החיוב בתערובת דהו"א ללמוד מצוות מאיסורין דבכה"ג מבטלין זא"ז כשיטת הירוש' שם דנפק"ל מצות מאיסורין ולא איסורין ממצות כנ"ל וז"כ במש"כ דהילל מפרש קרא דבדיעבד נפיק כי לא כריך ורק לכתחילה י"ל לכרוך ע"כ משמע דבעלמא והיינו דגם שאר מצות נפק"ל מאיסורין דבכהאי"ג שהאיסור והחיוב בפ"ע ולא נולד בתערובת כיון שאינו מעכב בדיעבד דאין מבטלין זא"ז, דאי מבטלות היינו אפי' בעומד בפ"ע וכר"ל א"כ איצטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי וע"כ דקרא לא אתי' רק להצריך כריכה לכתחילה ובדיעבד נפיק כי לא כריך ולא הוי תו נולד החיוב בתערובות דכריכה ושפיר ילפינן מאיסורין דאין מבטלין זא"ז. ומיושב שפיר קושי' מהרש"א שהק' מנלן דלהילל רק לכתחילה מצוה לכרוך דלמא אפי' לעיכובא נמי כו' דלהנ"ל אי לעיכובא נמי א"כ הוי כנולד החיוב בתערובות דכריכה וכהך דעשה עיסה מה' מינים דלכו"ע מבטלין זא"ז וא"כ נילף למצות מאיסורין דבכה"ג לכו"ע מבטלין זא"ז ואיצטריך קרא הכא לומר להתיר כריכה ולהשמיענו דהכא לא מבטלי והיינו דלא נילף מאיסורין ומעשה עיסה מה' מינים דאין חייבין על חלתה ד"ת דמבטלין זא"ז ומדלא השמיעני קרא הכא להתיר כריכה משמע שפיר דרק לכתחילה מצוה לכרוך ולא לעיכובא כנ"ל וז"כ מסקנת דהתוס' והילכך לרבנן דמוקי קרא בדיעבד שמעינן דבעלמא מבטלות וש"ה דגלי קרא דלרבנן דפליגי אהילל ע"כ דמפרשו קרא בדיעבד דיכול לא יצא בהו יד"ח אא"כ כרכן בב"א ואכלן דהיינו אפי' לעיכובא נמי א"כ הוי נולד החיוב בתערובת הכריכה דלכו"ע מבטלין זא"ז משום דגם בפ"ע באיסורין מבטלין הן זא"ז וכר"ל ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו אפי' זה בפ"ע וזה בפ"ע והיינו דבאמת אתי' קרא למדס"ל כר"ל להניח זה בפ"ע וזה בפ"ע אף דבאיסורין מבטלין זא"ז הכא אתי קרא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי כו' כנ"ל:

**ועפי"ז** יש לפרש קושי' הירוש' והא ר' יוחנן כורך מצה ומרור כו' דאין הקו' איך עשה כהילל דאדרבה דלר' יוחנן לשיטתי' הנ"ל דבאיסורין כשכ"א בפ"ע אין מבטלין זא"ז ורק כשנולד החיוב והאיסור בתערובת הוא דס"ל כר"ל דמבטלין זא"ז ע"כ דס"ל נמי כהילל לכרוך מצה ומרור דקרא דעל מצות ומרור כפי' דהילל אתי' דרק לכתחילה י"ל לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך ול"ה נולד החיוב בתערובות הכריכה וע"כ משמע דילפינן מאיסורין ודאין מבטלין זא"ז דא"כ היה איצטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא ל"מ לי' כפי' התוס' הנ"ל א"כ שפיר עביד דכריך מו"מ. אלא דהקושי' הוא למה הביא ר' יוחנן דברי החולקים על הילל דהם סוברים כר"ל כנ"ל וכפי' התוס' דר' אשי לא על דברי

ר' יוחנן מתקיף דברייתא פי' דהילל היא איך מפורש הקרא דעמו"מ יאכלהו כנ"ל אלא מתקיף אבני ישיבה כו' דס' דמצותו בכל ענין בין ע"י כריכה בין כ"א לבדו וע"כ אתא קרא הכא לאשמעינן דאין מבטלות זא"ז כיון דבאיסורין ס"ל כר"ל דאיסורין מבטלין זא"ז וע"ז משני הירוש' כאן שלא בזמן ביהמ"ק דמרור דרבנן שכוונתם דר' יוחנן לשיטתי' בירוש' הנ"ל דמתני' דהעושה עיסה מן חיטין ומן אורז דלא כרשב"ג אלא אם יש בה טעם דגן חייב דנו"ט ברוב דאורייתא ול"ק על ר"ל קושי' רבא משום דר"ל לשיטתי' דהלכה כרשב"ג דלעולם א"ח בחלה עד שיהא בה כשיעור א"כ לר"ל הא דאיסורין מבטלין זא"ז אפי' בשאינו מינו שנו"ט הוא וע"כ קאמר הגמ' דפליגא על ר' אלעזר דסובר דאין איסורין מבטלין זא"ז ול"ק קושיתי. ומיושב גם קושי' התוס' מנלן דלהילל אין איסורין ולא מצות מבטלין זא"ז דילמא היה לוקח הרבה מכ"א וא' דבכה"ג אין מבטלין כו' הנ"ל משום דבזה"ז דמרור דרבנן אמר רבינא בפסחים קט"ו ע"א משמי' דר"מ בר"נ משמי' דהילל משמי' דגמרא לא ניכרוך אינש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול משום דס"ל מצה בזה"ז דאורייתא ומרור דרבנן ואתו מרור דרבנן ומבטל לי' למצה דאורייתא ופי' המפו' דאפי' אם אוכל מצה יותר מכזית אסור לכרוך מדלא חילוק רבינא כלל ועי' באור חדש בחי' לפסחים מש"כ בזה א"כ ל"מ אם היה לוקח הרבה מכ"א וא' כו' ועוד משני הירוש' דאפי' תימר כאן וכאן בשעת המקדש שני דברים רבים ע"א ומבטלין אותו ודוקא בנולד החיוב והאיסור בתערובת כהך דעשה עיסה מה' מינין דאין חייבין על חלתו ולהילל דמפרש קרא דעמו"מ אלכתחילה ולאפוקי דיעבד ל"ה נולד החיוב בתערובת וכריכה ול"צ קרא להתיר דמשמע בלא"ה דבכל אחד בחיובו ואיסורו בפ"ע אין מבטלין זא"ז ונפק"ל מצות איסורין כנ"ל משא"כ לרבנן דחלוקין על הילל דהיא משום דס"ל כר"ל דאיסורין מבטלין זא"ז והו"א דקרא לעיכובא ובעי' קרא להתיר דכאן אין מבטלין זא"ז אף דבאיסורין ס"ל דמבטלין זא"ז וע"כ מייתו נמי דר' יוסי בשיטתי' הנ"ל כר' יוחנן דאמר בשם ר' אלעזר כשם שאין האיסורים מבטלין זא"ז כך אין המצות מבטלות זא"ז כו' דגם לר' אלעזר בירוש' פ"ב דערלה הנ"ל הך מתניתא לא לתוך ר' אלא לתוך קצ"ט כו' דאעפ"י שלא נתבטל האיסור מעלה והיינו דאיסור ערלה מבטל לכה"כ אף דאמרי' בזבחים דס"ל דאיסורין אין מבטלין זא"ז וגם דהוי כל איסור בפ"ע ולא נולד בתערובת ואמאי סובר דמבטלין זא"ז הא הוי נמי אינו מינו ויבא לידי נ"ט משום דלר' יוסי מתני' דהעושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם י"ב טעם דגן חייבת בחלה כר' יוחנן דאפי' אין בה דגן כשיעור חלה ופליג ארשב"ג דסובר דלעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בה שיעור דגן חיוב חלה ונו"ט ברוב דאורייתא ולהכי אין האורז מבטל הדגן משום שי"ב

נותן טעם ובכה"ג שיש משום נו"ט אין איסורין מבטלין זא"ז באינו מינו אפי' בתערובת ובמ"ב דליכא נו"ט אין איסורין מבטלין זע"ז אלא כשכל איסור בפ"ע בלא תערובת אבל בתערובת במב"מ מבטלין איסורין זא"ז אף לר' יוחנן כיון שאין כאן נתינת טעם לעולם ובעשה עיסה מחמשת המינים דאין חייבין על חלתן אף דהוי נמי אינו מינו צ"ל דה"ט דמבטלין זא"ז לר' יוחנן משום שנולד החיוב והאיסור רק בתערובת ול"ה מעולם קידם התערובת שום חיוב ואיסור וע"כ בערלה דמעלה את הכלאים אף דהוה נמי אינו מינו ולא מאתים רק קצ"ט ולא נתבטלה עדיין הערלה והוי כאיסור בפ"ע אפי"ה מבטלין ומעלין זא"ז משום אף דל"ה רק בקצ"ט כיון שהיא למעלה מששים ורק דגזיה"כ היא דערלה אינה בטילה בששים מ"מ לאו משום נתינת טעם הוא רק משום גזיה"כ לערלה דאינה בטילה רק במאתים ותרומה במאה אבל הנתינת טעם דשיעורו בששים כבר נתבטל ואין מציאת שיבא עוד לידי נו"ט אף דהוה כאיסורין העומדין בפ"ע מבטלין ומעלין זא"ז כשאר מין במינו בתערובת דמבטלין זא"ז לר' יוחנן וע"כ שפיר אמר דלר' אלעזר אין איסורין מבטלין זא"ז והיינו כשיטתי' הנ"ל במב"מ כשכל איסור בפ"ע ולא בתערובת אבל בתערובת אף מב"מ כל שא"א לבא לידי נו"ט איסורין מבטלין זא"ז וכן באינו מינו כשאין נו"ט כגון למעלה מס' כערלה דמבטל ומעלה לכה"כ אף בקצ"ט כיון שא"א לבוא לידי נו"ט ובעיסה דחמשת המינים דאין חייבין על חלתן דמבטלין זא"ז משום של"ה החיוב והאיסור קודם התערובת ונולד בתערובת וז"ש דילפינן למצות דאין מבטלין זא"ז לכריכה דפסח מצו"מ דהילל מאיסורין שאין מבטלין זא"ז כשהיה כ"א בפ"ע דה"נ בדיעבד א"צ לכרוך הוה פסח מצה ומרור כ"א חיוב בפ"ע ובכה"ג נפק"ל מאיסורים שאין מבטלין זא"ז. אבל סוגי' דזבחים דאזלא לר"ל דאמר סתם דאיסורין מבטלין זה את זה ולשיטתי' בירוש' חלה הנ"ל דהלכתא כרשב"ג דלעולם א"ח בחלה אא"כ איכא שיעור חיוב דגן ה"ט דמתני' דהעושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה יד"ח בפסח משום שי"ב שיעור חיוב חלה מהדגן ומשו"ה אין מבטלין זא"ז אבל בליכא שיעור חיוב חלה מהדגן מבטלין זא"ז אף באינו מינו. וגם הא דירוש' פ"ק דחלה העושה עיסה מחמשה מינין דאין חייבין על חלתן ד"ת ניחא דמבטלין זא"ז אף באינו מינן דנו"ט ברוב לאו דאורייתא, וכיון דלר"ל איסורין מבטלין זא"ז אפי' באו"מ לא צריכין לחלק אליבי' בין נולד החיוב והאיסור בתערובת כו' א"כ לר"ל אליבא דרשב"ג אין ללמוד מאיסורין למצות ולכריכה דהילל דמשום דמצות אין מבטלין זא"ז כמו איסור היא דאין הפסח מצו"מ מבטלין זא"ז דלדידי' לא חלקינן בין כ"א איסור וחיוב

בפ"ע לנולד בתערוב' כנ"ל וע"כ א"ש הא דסובר ר' אלעזר בערלה דמעלה את כה"כ אף בקצ"ט משום דאיסורין מבטלין זא"ז כנ"ל:

**ולפי"ז** י"ל גם לר"ל עפ"י מה שהעירותי בבעי' דירו' פ"ב דערל' הל' א' לר' אליעזר נפלו ג' קבין של ערלה ושלשת קבין של כה"כ כאחת מהו והיינו או מדמינן להו כנפלו בזה אחר זה דמעלין ומבטלין זא"ז או לא משום דנפלו כאחת כו'. דאמאי לא פשוט לה מהא דמפרש ר' אלעזר שיטת ר' אליעזר ערלה מעלה לכה"כ אף בלא נפלה למאתים אלא לתוך קצ"ט א"כ ל"ה עוד החולין מתקנת ואפי"ה מבעלין הערלה לכה"כ לדידי'. משום דידוע דר' יוחנן הוא שסידר את הירוש' ולדידי' איסורין אין מבטלין זא"ז באינו מינו אף בתערובת כשכל אחד היה איסור בפ"ע ואף שפירשנו אליבי' גם הא דר' אלעזר דמבטלין ומעלין הערלה לכה"כ אף בקצ"ט משום שכל שלמעלה מששים מסתמא אין בו נו"ט והוי כמב"מ בתערובת דמבטלין זא"ז אף לר"י כנ"ל. מ"מ כיון דקאי אמתני' שם דר' אליעזר אומר מצטרפין בנו"ט אבל לא לאסור ע"כ מיירו בגוונא דיכול להיות נו"ט אף בקצ"ט ובכה"ג לר' אלעזר אליבא דר' יוחנן אין איסורין מבטלין זא"ז, וע"כ לא פשוט להאיבעי' מדר' אלעזר דלא למאתים אלא לקצ"ט אבל לר"ל דאף באינו מינו ונו"ט איסורין מבטלין זא"ז שפיר היה יכול לפשוט האיבעי' מדר' אלעזר גם לר' אליעזר, ושפיר י"ל לר"ל הא דמצינו בסתמא דר' ר' אלעזר סובר דאין איסורין מבטלין זא"ז דהיינו מתני' דהעושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בה בנו"ט חייבת בחלה ואליבא דרשב"ג דלעולם א"ח בחלה אא"כ יש בה כשיעור חיוב חלה בדגן אבל נו"ט ברוב לבד גם לר"א לאו דאורייתא ואיסורין מבטלין זא"ז ולא פליגא ר"ל ור' אלעזר כלל. וע"כ כשהש"ס אומר דפליגא על ר' אלעזר והיינו דר' אלעזר סובר דאיסורין אין מבטלין זא"ז ע"כ לא מסברת השקו"ט דענינא דסוגיא ושיטתם הנ"ל קאמר הכי, חדא דאין הוכרח מסוגין דאזלא לר"ל לומר דר' אלעזר פליג עם ר"ל אדרבה מסוגין נראה לומר איפכא דלא פליגא ר"ל ור"א בהא אי איסורין מבטלין זא"ז אלא דאזלו בחדא שיטא, וע"כ מהפך הש"ס בזבחים סדר הלימוד דהירוש' דיליף מצות מאיסורין דלא שייכא למימר הכי אלא לר' יוחנן דל"ל דרשב"ג ואפי' באין בה שיעור חיוב חלה חייבת עיסה מן החיטין ומן האורז בחלה ואין איסורין מבטלין זא"ז אלא בליכא נו"ט ובעשה עיסה מה' מינין דא"ח אחלתה דמבטלין זא"ז משום דנולד האיסור בתערובת ומינה ילפינן לכריכה דהילל דאין מצות מבטלין זא"ז דקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו פירושו דבדיעבד יוצא בלא כריכה ולכתחילה בעי כריכה ולהכי לא הוי נולד החיוב והאיסור בתערובת ואין מבטלין זא"ז כנ"ל משא"כ לר"ל דהלכה כרשב"ג ואין מבטלין זא"ז בעיסה מן החיטין ומן האורז משום דיש בה

שיעור חיוב חלה מהחיטין מיירו אבל בלא"ה גם בעיסה מהי מינים אף דמבא"מ היא אין חייבין אחלתה דאיסורין מבטלין זא"ז ואין חילוק לנולד החיוב והאיסור בתערובת לקודם. וע"כ גם לר"א אף אי קאמר בסתמא דס' דאיסורין אין מבטלין זא"ז אין ללמוד מצות וכריכה מאיסורין כנ"ל ע"כ הוכרח הש"ס באמרו דר' אלעזר פליג על ר"ל בהא דאמר איסורין אין מבטלין זא"ז לומר דהיינו משום דיליף איסורין ממצות אף דמצות מאיסורן לא מצי יליף, ועיקר מה די"ל דלמד איסורין ממצות היינו עפ"י סוגי' דקידושין ל"ז ע"א דר' אלעזר אומר אף החדש ואיבע"ל ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה ומכה"כ דהילכתא גמירי לה אע"ג דאי"ל חובת קרקע היא אבל חדש בחו"ל לא מ"ט מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר' אלעזר למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בחו"ל מ"ט מושב בכ"מ שאתם יושבים כו' ת"ש דאמר אביי מ"ת דפליג עלי' דר"א ר"י הוא דתני' ללמדך שכ"מ שנא' מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דר"י כו' מדאמר אביי מ"ת דפליג עלי' דר"א ר"י ש"מ ר"א לחומרא פליג ש"מ כו' מושב דכ' רחמנא גבי מצה ומרור ל"ל איצטריך סד"א הואיל וכ' על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא קמ"ל. והעירותי ע"ז מסוגי' דפסחים ל"ו ע"ב יכול יצא אדם יד"ח בביכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו ביכורים שאינן נאכלין בכל מושבות אלא בירושלים יכול שאני מוציא אף מע"ש ת"ל מצות מצות ריבה, מרבה אני מע"ש שי"ל היתר בכל מושבות כדר' אלעזר דאר"א מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו אפי' בירושלים ת"ל כי לא תוכל שאתו כו' ומוציא אני ביכורים שאי"ל היתר בכל מושבות כו'. א"כ לר"א מבעי"ל מושבות למעט ביכורים ואיך אמר הכא בקידושין דאתא לרבות ממושבות א אליבא דר"א דכ"מ שאתם יושבים למצומ"ר וצ"ל דה"ק הש"ס כיון דכ' על מצות ומרורים יאכלוהו והיינו לפסח ומשמע דכריכה מעכבה כהילל אמנם פסח אינו נאכל אלא בירושלים א"כ אין סברה למעט ביכורים משום שאינו נאכל בכל מושבות אלא בירושלים דאדרבה משום הכריכה עם הפסח שאינו נאכל אלא בירושלים ה"ה כמו הפסח, ואמנם אי נימא דהכריכה מעכב אף בדיעבד א"כ בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח. לא דהיינו בארץ בזמן שאין ביהמ"ק לא יהא נוהג חיובא דמצה ומרור ולהכי כ' בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות יוצאין בה ידיח מצה ומשמע דאיכא חיוב לאכול מצה בכל מושבות אף שאי אפשר לאכלו עם הפסח משום שאינו נאכל בכ"מ אלא בירושלים דכריכה רק לכתחילה ולא לעכב בדיעבד, ומשמע שפיר למעט גם ביכורים דאינה נוהגת רק בארץ מבארצך בזמן שאין ביהמ"ק קיים כיון שאינה נאכלת אלא בירושלים שאין יוצאין בה

דאם תאמר דיוצאין במצה של ביכורים נאמר דהיא אדרבה משום שאינה נאכלת אלא בירושלים כמו הפסח ובעינן על מצות ומרורים יאכלוהו דכריכה מעכבה אף בדיעבד כנ"ל. נמצא דהמיעוט ממושבותיכם לביכורים הוא נמי מלימודא של יאכלוהו מצות ומרורים יאכלוהו כנ"ל. וע"כ ל"ק דמושב מפרש לקרא דעל מצות ומרורים אף בזמן דליכא פסח דכריכה רק לכתחילה ולא. לעכב בדיעבד א"כ משמע מזה דלר' אלעזר כריכה רק לכתחילה הוא ולא לעכב בדיעבד כהילל וא"כ משמע מינה דאין מצות מבטלין זא"ז כס' התוס' פסחים קט"ו ע"א הנ"ל דאי מבטלין א"כ איצטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלה כו' וע"כ קאמר דר"א יליף דאיסורין אין מבטלין זא"ז ממצות דאין מבטלין זא"ז מכריכה כהילל בשיטתי' הנ"ל וזה י"ל נמי אליבא דר"ל בשיטתי' הנ"ל עפ"י ד"ה תוס' פסחים ל"ו ע"ב ד"ה דאמר לר"ל לקמן ל"ח ע"ב חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון כו' אליבא דר"א ע"ש אבל לרבנן דפליגי אהילל ופי' קרא דעל מצומ"ר יאכלוהו דאף בדיעבד כריכה מעכבה ושמעינן דבעלמא מצות מבטלות זא"ז ושאני הכא דגלי קרא כבתוס' בדף קט"ו ע"א הנ"ל ע"כ צ"ל דגלי קרא לחובה דמצה בזה"ז ואהדרי' קרא לחיובא דכריכה בקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו דאפקי' מהיקישא בזה"ז דליכא פסח. וזה היה אפשר לומר בכוונת התוס' קידושין ל"ז ע"ב ד"ה מושב שהקשו דבסוף ערבי פסחים מפיק מיני' לקבעו חובה בזה"ז וי"ל דשמא תנאי היא דהאי תנא מפיק לי' מבערב תאכל מצות ועי' במהרש"ל ומהרש"א שהרעישו עליהם וכוונו על מימרא דרבא בדף ק"כ ע"א דנפק"ל מבערב תאכל מצות ושם אין זכר ללימוד ממושבותיכם. ולהנ"ל אפשר י"ל דהתוס' כוונו על דף ק"כ ע"ב שהיא ג"כ מימרא דרבא אכל מצה בזה"ז אחר חצות לראב"ע לא מצא ידי חובתו פשיטא כיון דאיתקש לפסח (בקרא דעל מו"מ) כפסח דמי מהו דתימא הא אפקי' קרא מהיקישא קמ"ל דכי אהדרי' קרא למילתא קמייתא אהדרי' כו' וע"ז כוונו התוס' להק' איך אמרי' הכא כיון דכ' על מצו"מ הא דוקא בזמן דאיכא פסח כו'. הא בסוף ע"פ מפיק מיני' היינו מקרא זה בעצמו דעל מצות ומרורים יאכלוהו דאמרי' קמ"ל דכי אהדרי' קרא למילתא קמייתא אהדרי' לענין יציאת ידי חובתו דנקיט לקבעו חובה בזה"ז וע"ז תי' דהיינו לרבנן דפליגי אהילל דכריכה אף בדיעבד מעכב ובעלמא מצות מבטלות זא"ז צ"ל דשאני הכא דגלי קרא, היינו דהאי תנא מפיק לי' מבערב תאכלו מצות וע"כ בתר הך לימודא היא דאמרי' דאהדרי' קרא וגלי לן טעמי' דהכא אין מבטלין זא"ז אבל בעלמא מצות מבטלות זא"ז כנ"ל. וע"כ ל"ר נמי קושי' השע"א הנ"ל דהרא"ש לשיטתי' בפירושו למתני' דערלה מעלה את כה"כ כר' אלעזר אף בקצ"ט דמבטלין זא"ז ע"כ אף שלא נתבטלה הערלה עדיין מ"מ

כיון שהיא יותר מששים ואין בה כדי נו"ט אף שהיא מבא"מ מבטלין זא"ז הרי דאף לר' אלעזר איסורין מבטלין זא"ז כל שלא יתן טעם כשהיא בששים א"כ אין שום הוכרח לומר דר"ל פליג על ר' אלעזר דלדידן דלא קימ"ל כרשב"ג מתני' דהעושה עיסה מן החיטין ומן האורז דאם יש בה טעם דגן חייבת בחלה היינו אף שאין בה כשיעור דגן בחיוב חלה כנ"ל ואין מבטלין זא"ז אין קשי' על ר"ל דהא דאמר דאיסורין מבטלין זא"ז היינו באין בו נו"ט כנ"ל וע"כ הביא במכוון שתי הוכחות אלו לדינא היינו מימרא דר"ל דאיסורין מבטלין זא"ז מתני' דערלה מעלה ומבטלת את כה"כ דחדא פירושא לאידך דגם בנ"ט זיתי היתר שנפלו זית חלב וזית דם דמבטלין זא"ז וה"ה למעלה ששים כמו ערלה מעלה ומבטלת לכה"כ לר"א בקצ"ט לבד כל שיהי' אח"כ היתר מאתים ואי"ב נו"ט דגם לר"א איסורין מבטלין זא"ז בכה"ג כר"ל ולא פליגא עלי' כנ"ל.

**ועפי"ז** י"ל קושי' התוס' במנחות כ"ב ע"ב ד"ה מכאן לעולין שאי"מ זא"ז שהק' תיפוק לי' משום דאין מצות מבטלות זא"ז כבפסחים קט"ו ע"ב גבי הילל שהיה כורך פסח מצה ומרור ובזבחים ע"ט ע"ב לר"א כשם שאין מצות מבטלות זא"ז כך אין איסורין מזא"ז כו' דכיון דהך לימודא אזלא לר' יוחנן דאמר דר' יהודה ורבנן מקרא אחד דרשו ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם השעיר רבנן ס' מכאן לעולין שאי"מ זא"ז ור' יהודה ס' מכאן למב"מ שאינו בטל כו'. ולהנ"ל כיון דלר' יוחנן לשיטתו עפ"י סוגי' הירו' פ"ק דחלה ילפינן דמצות אין מבטלות זא"ז מאיסורין שאי"מ זא"ז והיינו אחר שי"ל הוכחה ולימוד דאיסורין אי"מ זא"ז ילפינן מני' למצות דאי"מ זא"ז כנ"ל אבל לא להיפך ע"כ ל"ל דנילף איסורין ממצות כל שאין עוד לימוד אמצות דאי"מ זא"ז כ"ש דאין ללמוד איסורין ממצות ולה"ק דאין עולין מבטלין זא"ז כנ"ל. והנה אתי' התוס' שם אקושיתם היכי מסיק ר' יוחנן דטעמא דר"י מהאי קרא דולקח מדם הפר וגו' הא לסוגי' דחולין ע"ט ספוקי מספקא לי' לר"י אי חוששין לזרע אב כחנניא ולא בעי או לחלק והיינו כר' יונתן ולסוגי' דיומא נ"ז ע"ב לר' יונתן אין מערבין לקרנות ותי' דנהי דר' יונתן לא דריש אחת ר' יהודה אחת בשנה דריש וקסבר דמערבין כו'. הקשיתי הא מתני' דשבועות ב' ע"ב דקתני אין בה ידיעה בתחילה אבל י"ב ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוהכ"פ מכפר שנא' מלבד חטאת הכיפורים ע"מ שזה מכפר ז"מ כו' אזלא לר' יהודה ובגמ' בדף ח' ע"ב שם פריך מכדי איתקושי איתקוש להדדי וניכפר פנימי אדידי' ואדחיצון ונפק"מ להיכא דלא עבד חיצון. ומשני א"ק אחת (וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה ובמזבח הפנימי כתיב רש"י) כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות ונכפר חיצון אדידי' ואמאי דעביד פנימי נפק"מ לטומאה דאירעה בין זה לזה ומשני

דא"ק אחת בשנה (והיינו סיפא דהך קרא דוכפר אהרן וגו' אחת בשנה יכפר רש"י) כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה כו' א"כ לר' יהודה האי אחת בשנה מבעי"ל דכפרה אחת מכפר ואי"מ שתי כפרות ודכפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה א"כ ל"ל דאתי' נמי לדידי' לדרשא דקרנותיו אחת דמערבין לקרנות. ונ"ל עפ"י פי' הגר"א מווילנא זצ"ל להספרא וילקוט פ' אחרי מובא בס"ס חיי אדם על יו"ד א"ר יהודה צער גדול הי"ל למשה בד"ז כו' ואל יבא בכל עת אל הקדש בזאת יבא אהרן וגו' יש עת לשנה יש עת ליום יש עת לשנה כו' דאהרן היה יכול לכנוס בכל עת לקדשי קדשים רק שיעשה כסדר הזה כו' ולד' הספרא לפי' הגר"א ע"כ דל"ל לר' יהודה למודא דאחת בשנה דכפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה כיון דאהרן היה יכול לעשות סדר עבודת יוהכ"פ בכל עת ולכפר על בנ"י א"כ גם קושי' הש"ס הראשונה דנכפר פנימי אדידי' ואדחיצון ונפק"מ להיכא דל"ע חיצון אין הוכרח לתרץ משום דא"ק אחת כפרה אמת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. דבלא"ה י"ל דאתי' לי' הא מקרא דוכפר על הקודש מטומאת בנ"י דכ' בשעיר הנעשה בפנים ודרשינן מטומאת בנ"י ולא כל טומאות כדלעיל בגמ' ז' ע"ב דבברייתא זו מוזכר דברי ר' יסודה דכשם דממעט מולא כל טומאות דאינו מכפר על ג' טומאות כ"ש די"ל דממעט דאינו מכפר ב' כפרות וע"ש בתוס' ד"ה יש שהק' באמת קושי' זו א"כ שפיר י"ל דלר' יהודה מיותר רישא דקרא דוכפר אהרן על קרנותיו אמת דמערבין לקרנות ולפי"ז שפיר י"ל כיון דאמרי' שם נמי דיש עת לשבעים שנה דמבעי"ל גם לר' יהודה לדרוש סיפא דקרא מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר דעכ"פ כפרה זו לא תהא פחות מאחת בשנה וממילא נשמע נמי דאין חיצון מכפר אדידי' ואמאי דעביד פנימי ונפק"מ לטומאה דאירעה בין זה לזה שאין אחד מקרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד ועפי"ז י"ל בד' התוס' שם ד"ה לטומאה במש"כ לפרש דלהכי לא קאמר ונפק"מ להיכא דלא עביד פנימי כדקאמר לעיל דפנימי קרב קודם חיצון ואי ליכא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון, והק' הגרע"א בהגהות הש"ס בשם מעין החכמה הא אי אפשר לעשות פנימי בלא הגרלה כו' דהתוס' בשיטתם למנחות הנ"ל דלר' יהודה אליבא דר' יוחנן דריש אחת למערבין בקרנות דע"כ דמפרש סוגי' דשבועות אליבי' כנ"ל שק' דלר' יוחנן אליבא דר' יהודה הגרלה לא מעכבי בליכא אלא חד דר' יוחנן לשיטתי' גם בסוגי' דיומא ס' ע"א דפליגי ר' יהודה ור"נ בכל מעשה יוהכ"פ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום דלר"י רק בדברים הנעשים בפנים אבל דברים הנעשין מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשה כו' דאמר ושניהם מקרא אחד דרשו והיתה זאת לכם לחוקת עולם אחת בשנה כו' ובדף ל"ט ע"ב ס' ר' יוחנן דאף עליית גורל אינה מעכבת

וכ"ש הנחה ופליג על ר' ינאי כו' אליבא דר' יהודה דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ לא מעכבי כו"ע ל"פ דל"מ כי פליגי אליבא דר' נחמי' כו' איכא דאמרי אליבא דר"נ כ"ע ל"פ דמעכבה כי פליגי אליבא דר' יהודה מ"ד ל"מ כר' יהודה כו' ובתוס' סוף ד"ה ואזדו כ' דהא דמשמע מכמה דוכתא דלר' יהודה במת אחד מהם משהגריל דיביא שנים אחרים ויגריל לא יקשה למ"ד כאן דלר"י הגרלה לא מעכבא דהיינו לר' יוחנן משום דכל היכא דקרינן בי' ולקח שני השעירים קרי בי' נמי ונתן על שני השעירים גורלות כו' והא דישפך הדם כשמת המשתלח לאו משום הגרלה הוא אלא משום דבעינן ולקח את שני השעירים שיהו נקחין כאחת אי נמי כיון דהוקבעו כבר כאחת אם מת אחד מהן גם השני ידחה הילכך צריך להביא אחרים כו' א"כ משמע דבליכא אלא חד כיון דלא קרינן בי' ולקח את שני השעירים לא קרינן בי' נמי ונתן על שני השעירים גורלות ולהכי הגרלה לא מעכבה וע"כ שפיר כ' התוס' לשיטתם דיעשו פנימי ולא החיצון כנ"ל:

**ואמנם** גוף קושי' התוס' מנחות הנ"ל היכי מסיק ר' יוחנן דטעמא דר' יהודה מהך קרא הא בחולין ע"ט ע"א מסקינן דר"י ספוקי מספקא לי' אי חוששין לז"א ומד"ס חוששין סובר דלחלק ל"צ קרא כר' יונתן ולדידי' אין מערבין לקרנות כו' נ"ל לתרץ דסוגי' דחולין אזלא התם לרבא דאמר זה בנה אב כ"מ שנא' שה אינו אלא להוציא את הכלאים ובאותו ואת בנו שה כתיב א"כ נימא דאוא"ב כלאים לא אלמה תניא אוא"ב נוהג בכלאים ועכצ"ל דאו לרבות את הכלאים ופריך האי או מבעי"ל לחלק דסד"א עד דשחיט שור ובנו שה ובנו לא מחייב קמ"ל כו' ומשני לא מאותו נפקא הניחא לרבנן דמייתר להו אותו אלא לחנני' דלא מייתר לי' אותו לחלק מנ"ל ומשני דלחלק ל"צ קרא דס"ל כר' יונתן כו' ולמסקנה דלר"י ספוקי מספקא לי' אי חוששין לז"א ס"ל נמי כר' יונתן ולסוגי' דיומא הנ"ל ע"כ דס"ל נמי אין מערבין לקרנות ול"ל מהך קרא ומה"ט י"ל ס"ל לרבא בזבחים פ"א ע"א להק' מברייתא דוהקריבו בנ"א את הדם וזרקו את הדם מה ת"ל דם דם כו' משום דלשיטתי' בסוגי' דחולין הנ"ל דכ"מ שנא' שה אינו אלא להוציא את הכלאים ואו לרבות את הכלאים כו' א"א ללמוד מולקח מדם הפר ומדם השעיר כו' וכדכ' גם בתוס' מנחות שם דמד"ס אין מערבין נפק"ל עולין ומב"מ מדכ' דם דם כו' או מקודש הם דלימד על בכור ומעשר שנתערב דמן בכל העולין שקריבין לגבי מזבח כבסוגי' דתמורה ה' ע"ב וזבחים שם ובבב"ק ע"ח ע"א פריך אלא הא דאמר רבא כ"מ שנא' שה אינו אלא להוציא את הכלאים למאי הילכתא אי לקדשים בהדיא כ' בהו כו' אלא כי איתמר דרבא לענין פטר חמור כדתנן אין פודין לא בעגל כו' ולא בכלאים ולר"א דמתיר בכלאים דתנן ר"א מתיר בכלאים מפני שהוא שה למאי הילכתא כו' לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן

הטמא דאסור באכילה כו' ודלא כר' יהושיע דאי ר"י משה כשבים ושה עזים נפק"ל עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה כו' ובבכורות ז' ע"א פריך למימרא דר"ח ס' זה וזה גורם מותר והא איפכא שמעינן להו ולד טריפה רא"א לא יקרב לגבי מזבח ורי"א יקרב ומשני בעלמא ס' ר"א זוז"ג אסור וש"כ דא"כ נכתב קרא שה כשבים ועזים שה ושה ל"ל ש"מ שה מכל מקום ור' יהושיע א"ל בעלמא זוז"ג מותר והכא א"כ ליכתוב קרא קרא שור כשב ועז כשבים ועזים ל"ל ש"מ עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. וכ' בתוס' ד"ה והא לפרש דלמ"ד טריפה יולדת ניחא דפליגי בזוז"ג אלא למ"ד אינה יולדת מוקמי פלוגתתם בחולין נ"ח ע"א בעובר ירך אמו ונתעברה ולבסוף נטרפה כו' והנה בבכורות ג' ע"א אמרי' וכמה תהא שותפות של עכו"ם ותהא פטורה מן הבכורה איתמר ר' חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה במאי קמיפלגי בטריפה חיה למ"ד דבר שעושה אותו טריפה קסבר טריפה אינה חיה כו' ומה שהק' התוס' מסוגי' דתמורה י"א ע"ב דמשמע איפכא דרח"א מודה ר' יהודה בדבר שעושה אותה טרפה ורבא אמר בדבר שעושה אותה נבלה דס"ל כמ"ד טרפה חיה ור' חסדא ס"ל דטריפה אינה חיה י"ל דהתם בדר' יהודה קמיפלגי דבמתני' דחולין נ"ו א"ר יהודה אם נטלה הנוצה פסולה כו' ובדף נ"ו ע"ב שם ותרנגולת הי"ל לרשב"ח שנטלה נוצה שלה והניחה בתנור כו' וגידלה כנפיים כו' והיה עושה ד"ז כדי להוציא מלבו של ר"י ודילמא ס' ר"י טרפה משבחת א"כ במידי דמטרפה בה כו' וכ' בתוס' דלא גרסי' יולדת, ועוד הא אמרי' בע"ז ט"ז ע"א גבי ר"י מתיר בשבורה א"ל והלא מרביעין עלי' זכר א"ל לכשתלד אלמא לא מקבלה זכר, ומיהו יש לחלק בין טריפת חתיכת רגלים לשאר טרפות, וכבר עמדו המפו' בקושי' הבנת דהתוס' אלו וסתירת סברתם בדבריהם בע"ז שם דנראה דס"ל לר"י דטריפה אינה יולדת וכן נראה דאינה חיה וע"כ י"ל דר"ח ורבא אליבא דר"י פליגי דלר"ח ס' ר"ו טריפה אינה חיה וכ"ש דאינה יולדת ולרבא ס' ר"י דטריפה חיה ויולדת, אבל בסוגי' דבכורות היא דפליגי בדינא לדידהו ס"ל לרבא דטריפה אינה חיה ולר' חסדא ס"ל דחיה וע"כ כיון דלרבא לדידי' טריפה אינה חיה וכ"ש דאינה יולדת ל"ל כאוקימתת הש"ס בבכורות ז' ע"א דר"א ור"י פליגי בזוז"ג ע"כ וצ"ל לרבא דפליגי בעובר ירך אמו דלר"א ה"ט דלא יקרב לגבי מזבח משום דעובר ירך אמו כדמצינו בתמורה כ"ה ע"ב דרצה רבא לאוקמה שם דגם ר' יוחנן ס"ל דעובר ירך אמו הוא ורק דס"ל נמי דאדם מתכפר בשבח הקדש ע"ש וע"כ ליל לרבא כאוקימתת סוגי' דבכורות ז' ע"א הנ"ל לר"א דס"ל טריפה חיה ויולדת ובולד טרפה ה"ט דלא יקרב לגבי מזבח משום דזוז"ג אסור ושאני הכא דא"כ נכתוב קרא שה כשבים ועזים שה ושה ל"ל ש"מ שה מ"מ. והיינו דלר"א אי הוי' כ' שה כשבים

ועזים היה במשמע לאסור כלאים במין שאין דומה למינו ורק משום דכ' שה ושה לא נתמעט כלאים אף שאין שניהם מין אחד כו' אלא ס"ל בסוגי' דחולין ע"ת ע"ב הנ"ל כפי' רש"י כ"מ שנא' שה אינו אלא להוציא את הכלאים דילפינן כולהו משה כשבים ושה עזים מדלא כ' שה כשבים ועזים ש"מ דלא מיקרו שה עד שיהו אביו ואמו כשבים או שניהם עזים אבל אחד כשב ואחד עז ל"ה שה והיינו להיפך משיטת ר"א הנ"ל דמדכ' שה ושה משמע להוציא את הכלאים שיהיו שניהם מין אחד אבל אי הוי כ' שם כשבים ועזים היה במשמע שהמ"מ אף שהוא כלאים. עוד י"ל משום דרבא ס' ביומא נ"ז ע"א כר' יונתן ומשמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו ע"כ מדכ' שה כשבים ושה עזים משמע להוציא את הכלאים דכל אחד בפ"ע וע"כ בעי' או לרבות את הכלאים דעד שיפרוט לך הכתוב יחדיו לרבות כלאים משא"כ לר' יוחנן דס"ל בנדה כ"ד ע"א דטריפה חיה כפי' רש"י שם שפיר י"ל אליבי' כאוקימתת סוגי' דבכורות הנ"ל דר"א ור"י בזוז"ג פלוגי ודרשא דשה ושה דשה מ"מ הוא אף שאין שניהם מין אחד א"כ לא משמע להוציא את הכלאים ולא בעי' או לרבות וכן סובר ר' יוחנן נמי בתמורה כ"ה ע"א דעובר לאו ירך אמו הוא א"כ ל"ל דטעמי' דר"א בולד טריפה דלא יקרב משום דעובר ירך אמו כנ"ל. וגם בזה י"ל דר' יוחנן לשיטתי' בקידושין ט' ע"ב ובעלה דהו"א עד דמקדיש והדר בעיל והיינו כס' ר' יאשי' דלחלק צריך קרא כס' הרשב"א בחי' ע"כ משמע לדידי' שה ושה אף דאין שניהם מין אחד אפי"ה שה מ"מ היא ולא להוציא את הכלאים ועי' בתוס' בב"ק ע"ח ע"א ד"ה לטמא שכ"כ בפי' סוגי' דבכורות ז' ע"א הנ"ל ע"כ לר' יוחנן שפיר י"ל מאו דמיותר דחייב אף בלא שחיט תרי וברי' דחד מנייהו ולא מאותו ומיותר הוא אף למד"ס חוששין לזרע אב וע"כ שפיר י"ל אף אי ספוקי מספקא לי' לר' יהודה שמא חוששין לז"א דיכול לסבור נמי כר' יאשי':

**והנה** הא דמקשה בגמ' עוד שם לרבא דשה משמע להוציא את הכלאים וכפירשנו משום דכל מין בפ"ע משמע לי' כר' יונתן דלחלק ל"צ קרא כו' דאו מבעי"ל לחלק דסד"א עד דשחיט שור ובנו שה ובנו לא מחייב קמ"ל כו' צ"ב לכאורה הא אליבא דר' יונתן דמשמע כל אחד בפ"ע ולחלק ל"צ קרא ל"ל או לחלק דבלא"ה לא הו"א דלא מחייב עד דשחיט שור ובנו שה ובנו כיון דכ"א בפ"ע משמע ומה מקשה הגמ' וצ"ל כתי' התוס' יומא נ"ז ע"ב סד"ה תניא דהא דאמרי' דמנחות צא' ע"א דלר' יונתן איצטריך למכתב גבי נסכים מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכ' בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכ' יחדיו דמו כו' מדכ' גבי בן צאן מן הכבשים או מן העזים ובבן עוף נמי כ' מן התורים או מן בני היונה והכא לא כ' או מן הצאן ש"מ לערבן ולהכי איצטריך בפי נסכים או לחלק כו'

וה"נ י"ל כן כיון דכ' שור או כשב או עז כי יולד ע"כ אי לא הוי כ' נמי ושור או שה. לחלק דחייב עכ"א וא' בפ"ע הו"א דלערבן נתכוון קרא וע"כ אף לר' יונתן מבעי"ל לחלק דחייב עכ"א בפ"ע. וכן י"ל הא דמק' עוד בגמ' ואכתי מבעי"ל לכדתניא אלו נאמר שור ושה ובנו הייתי אומר עד שישחוט שור ושה ובנו ת"ל שור או שה אותו ואת בנו מה לאו מאו נפק"ל ומשני לא מאותו דמעיקרא סבר הש"ס דאין ללמוד מאותו ואח"כ חזר בו וסובר דאף אליבא דרבא יש ללמוד מאותו וצ"ב הסברה, והנ"ל בזה דבפסחים פ"ו. פליגי ר"י ור"ש בפירושא דקרא דעל הבתים אשר יאכלו אותו בהם דלר"י בא ללמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא נאכל בשתי מקומות ת"ל בבית אחד יאכל רש"א על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שנאכל בשתי מקומות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל כו' דלר"י כיון דכ' בבית אחד יאכל לגלוי' אתא דהאי אותו דפסח דחד משמע קאי נמי על הבתים דשנים משמע ולהוציא שלא ש לא יהא נאכל בשני בתים וה"נ משמע מאותו למעט דמחייב אף לא אם לא שחט שור ושה ובנו אבל לר"ש דהאי בבית אחד יאכל למעט שלא נאכל בשתי חבורות הא אותו דפסח דחד משמע לא למעט לבתים דשתים אתא וקסבר דפסח נאכל בשתי מקומות ובגמ' מוקי פלוגתייהו ביש אם למקרא או למסורה והנה בסוטה ה' פליגי נמי ר"י ור"ש בקרא דוהעמיד או והשביע אותה הכהן דאין משקין שתי סוטות כאחת דלר"ש דדריש טעמא דקרא מה טעם קאמר מ"ט אותו לבדה כדי שלא יהא לבה גס בחברתה ורי"א לא מן השם הוא זה אלא א"ק אותה לבדה משמע מה בנייהו איכא בנייהו רותתת ופריך ורותתת מי משקין והא אין עושין מצות חבילות כו' ומחלק אביי בין כהן אחד לשני כהנים כו' א"כ לר"ש אותה לא אחת דוקא משמע וביומא מ"ב פליגא נמי בקרא דוהוציא אותה דפרה ל"ה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ואין מוציאין עמה אדומה שלא יאמרו שתיים שחטו רי"א לא מן השם הוא זה אלא משום שנא' אותה לבדה ות"ק ר"ש הוא דדריש טעמא דקרא ואי"ב דאפיק חמור בהדה והרמב"ם בפ"ד הל' פרה ה"ב פסק כת"ק דר"י ובפ"ד מהל' סוטה הל"ב פסק כר"י וז"ל אין משקין ב' סוטות כאחת שנ' והעמיד אותה הכהן וזהו סתיר' גדול' ויותר ילה"ק מהא דנדרים ע"ג. דאיבע"ל בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת אותה דוקא או לאו דוקא ופשיט לה מהאי דאין משקה שתי סוטות בב"א מפני שלבה גס בחברתה רי"א לא מן השם ה"ז אלא משום שנא' והשקה אותה לבדה ופ' הרב"מ בפי"ב מהל' נדרים ה' י"ד דבעל מיפר נדרי שתי נשיו כאחת דאותה לאו דוקא אעפ"י שפ' בסוטה כר"י דאותה דוקא:

**ונ"ל** לתרץ דהנה הכ"מ בפ"ד הל' י"ח מפרה הק' אד' הרמב"ם שכ' שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה או נחתכה דלעת עמה כשירה שהרי לא נתכוון למלאכה אעפ"י שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה שאין שחיטת החולי צריכה כוונה כו' הא בחולין ל"ב ארב"א שחט פרה ונשחטה בהמה אחרת עמה לר' נתן פרה פסולה בהמה כשירה לרבנן פרה כשירה בהמה פסולה פשיטא נשחטה בהמה אחרת לר"נ אוצ"ל סד"א ושחט אותה א"ר ולא אותה ואת חברתה וה"ד כגון ששחט שתי פרות בהדי הדדי אבל בהמה דחולין אימא לא קמ"ל ופי' רש"י לר"נ דמכשיר שחיטת חולין בלא כוונה בהמה כשירה פרה פסולה ואע"ג דשלא בכוונה לא אסח דעתי' ול"מ מתעסק במלאכה אחרת מ"מ הואיל ושחיטתו כשירה מיפסלה משום ושחט אותה ולא אותה ואת חברתה כו' וא"כ כיון דפ' כר"נ דשחיטת חולין בלא כוונה כשירה איך פסק כאן דנשחטה בהמה אחרת עמה פרה כשירה היפך דברי רבא כו'. ונ"ל דביומא שם אהא דאין מוציאין עמה אדומה שלא יאמרו שתים שחטו פי' רש"י ז"ל וקימ"ל שכל מלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה כדתנן כל העוסק בפרה מתחילה ועד סוף פוסלין אותה במלאכה ולקמן נמי אמרי' ושחט אותה שלא ישחט אחרת עמה וכ' בתוס"י בשם הריב"א לפרש דהיא משום היסח הדעת שעי' מלאכה שנתכוון לה הסיח דעתו מזאת ע"ש וזה סברה יקרה. ונתקשיתי עפ"י זה אתי' התוס' חולין ל"ב ד"ה נשחטה כו' שהקשה לרבנן דפרה כשירה בהמה פסולה ל"ל קרא דאותה ולא אותה וחברתה אי לשוחט בהמה אחרת עמה תיפוק לי' מטעם מלאכה כמו חתך דלעת עמה ותי' דאיצטריך לשוחט שתי פרות ונתכוון לשחוט דמשום מלאכה אחרת לא מפסלי כיון דשתיהן לשם פרה ולפי' הריב"א גם לשוחט שתי פרות ונתכוון לשחוט ל"צ מיעוטא דאותה ולא אותה וחברתה דבלא"ה פסולה משום היסח הדעת שע"י מלאכה שנתכוון לה לאחת הסיח דעתו מזאת וא"כ הקושי' דל"ל לרבנן אותה כו' במקומה. אמנם אחר העיון נראה דצדקו ד' התוס' ושניהם לד"א נתכוונו דאף דלימודא מושרף את הפרה דספרי פרשת חוקת דבא הכתוב ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתעשה עפר מ"מ זהו דוקא בתר לימודא דלעיל מיני' מושחט אותה דבא הכ' ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בשחיטתה דפריך שם הא עד שלא יאמר ושרף את הפרה י"ל בדין אם פוסלת בשחיטת' לא תפסול בשריפתה אלא בא הכ' ולימד על הפרה שתהא מלאכה פוסלת בה משעת שחיטתה עד שתעשה עפר ועי' בר"ש פ"ד דפרה דלימודא מושרף את הפרה שתהא מלאכה פוסלת כו' היא רק אח"ז שי"ל לימוד ע"ז מושחט אותה שתהא מלאכה פוסלת כו' הוה ושרף את הפרה כמו ושחט אותה כפי' הר"ן בנדרים ע"ג ע"א דמשום

שנא' והשקה במפיק הא ע"כ הוי"ל כ' מפורש כאילו כ' והשקה אותה ודרשינן אותה לבדה ע"ש. וע"כ שפיר כ' התוס' לתרץ דלרבנן מבעי"ל ושחט אותה ולא חברתה לשוחט שתי פרות כו' ועד"ז י"ל קאי נמי תי' הש"ס לר"נ איצטריך לי' סד"א ושחט אותה ולא אותה וחברתה וה"ד כגון ששחט ב' פרות בהדי הדדי כו' דהפסול היא משום היסח הדעת שע"י מלאכה שנתכוין לה הסיח דעתו מזאת כנ"ל אבל בהמה דחולין אימא לא דשחיטת חולין לר"נ ל"ב כוונה ואין כאן היסח הדעת קמ"ל. ול"ק לפי זה קושי' התוס' בד"ה אבל כו' שהקשו מחטאת ששחטו ע"מ שמחיוב חטאת פסולה ע"מ שחייב עולה כשירה דכ' וכפר עליו ולא על חבירו חבירו דומיא דידי' וה"נ נימא אותה ולא אותה וחברתה דומיא דידה כו' דכוונת הש"ס לחלק בין ששחט ב' פרות לשחט פרה ובהמת חולין דהיא רק בלימוד' דאותה ולא אותה וחברתה דממעט היסח הדעת ופסול מלאכה דאיכא לר"נ דש"ח ל"ב כוונה רק בשחט בי פרות דבשעה שנתכוין לה הסיח דעתו מזאת משא"כ בשחט בהמת חולין בהדי פרה דש"ח ל"ב כוונה אין בה משום היסח הדעת ולהכי אצטריכ' לי' כנ"ל אבל לעולם אמרי' גם בזה אותה דומיא דידה כו':

**והנה** דאמרו ל"ה פרה רוצה לצאת אי"מ עמה שחורה של"י שחורה שחטו ט"כ אין הפשט של"י שחורה לבדה שחטו אלא של"י ששחטו גם שחורה עמה בכוונה דבזה לכו"ע פסולה כבחולין ל"א וכנ"ל משום היסח הדעת ומלאכה מושחט אותה כו' אלא של"י ששחטו שחורה עמה שלא במתכוין דבזה פליגי ר"נ ורבנן בדף ל"ב: שם דלר"נ פרה פסולה בהמה כשרה ולרבנן פרה כשרה בהמה פסולה אמנם מה דנאמר עוד שם בגמ' דאיכא בינייהו לת"ק ור"י אפיק חמור בהדה כפי' רש"י דלת"ק שרי דליכא שמאיאמרו באמ' הא דליכא בחמור משו' שמא יאמרו, היינו שלא יאמרו ששחט' בכוונ' אבל משו' שמא יאמרו שנשחט החמור שלא בכוונ' כלשון הג' בחולין ל"ב אשחיטה שלא בכוונה נשחטה בהמה אחרת עמה כו' עדיין יש לחוש דמציאות בעולם לא ימנע כמו שלא ימנע המציאות שנשחטה בהמה אחרת עמה שלא בכוונה דפליגי בה ר"נ ורבנן וכיון דלר"נ אף דסובר דשחיטת חולין א"צ כוונה פרה פסולה משום ושחט אותה והיינו משום מלאכה אף דשם הבהמה לר"נ כשירה מ"מ הכשרות בשחיטה היתה בלי שום כוונה וכל של"ה בכוונה לא חשוב מלאכה ורק משום שגוף הבהמה כשירה וה"ה מ"מ שחיטה לפנינו הפרה פסולה דחשוב מלאכה והיסה"ד, ה"ה דהיה מקום לומר ג"כ אנשחטה חמור בהדה דהא שאין החמור כשר לא משום פסול שחיטה הוא אלא משום שהתורה אסרה גופו שרי ואמאי לת"ק אע"כ משום דתלי עיקר פסול דפרה בטעמא דהכשרת שחיטתו שבהמה חולין שחיטת שלב"כ נמי כשירה ואהני מעשיו משא"כ בחמור, וזהו רבותא

דוקא לר"נ משא"כ לרבנן דר"נ דגם בבהמת חולין הבהמה פסולה ופרה כשירה אין שום רבותא להתיר לת"ק באפיק חמור בהדה. והנה גם במ"ש לעיל בגמ' שלא יצא שחורה עמה של"י שחורה נשחטה דע"כ האי של"י היינו של"י שנשחטה עמה שלא בכוונה דאילו בכוונה לכו"ע פסולה כנ"ל והא דשלא בכוונה פרה פסולה בהמה כשירה היא נמי דוקא לר"נ ולדידי' איכא חששא שלא יאמרו כו' כיון דהפרה צ"ל פסולה משא"כ לרבנן הפרה בלא"ה כשירה ורק הבהמה פסולה מה איכפת לן מה שיאמרו על הבהמה השחורה שהיא ג"כ כשירה הלא לא עלי' אנו דנין רק על הפרה ואין לומר דחששא של"י כו' קאי גם גם לרבנן ואשחיטה בכוונה דגם לרבנן פסולה דא"כ ל"ה לי' למימר אח"כ ול"י אדומה עמה של"י שתים שחטו והיינו שחיטה בכוונה דכבר השמיענו ד"ז בכללא דל"י שחורה עמה ואי משום דאמרי' בחולין ל"ב דהו"א אותה ולא חברתה ממעט רק ב' פרות אבל לא בשחט בהמת חולין בהדה דהו"א להכשיר. ז"א רק לר"נ שם דסובר דשחיטת חולין ל"ב כוונה היא די"ל הכי משא"כ לרבנן באופן דנראה דת"ק דמתני' דהרי שלא היתה רוצה לצאת כו' אזלא לר"נ דוקא ע"כ י"ל דהנה מאוקימתת סוגי' דחולין ל"ב נתבאר דלר"נ משמועתא דדרשא דושחט אותה ולא אותה וחבירתה דקאי אשחיטה בלא כוונה דלא מקרי מלאכ' ולא פסול אלא בשחט ב' פרות בהדי הדדי אבל בהמה דחולין כיון דשח"ח ל"ב כוונה לא קמ"ל ורק משום דשחיטתו כשירה מפסלא פרה משום ושחט אותה ולא אותה וחברתה וכפי' רש"י שם דדרש' דאותה ולא אותה וחבירתה שחיטה שלא בכוונה רבתה לפסול אבל לרבנן דס' פרה כשירה בהמה פסולה לא משמע מאותה ולא אותה וחברת' רק לפסול שחיטה בכוונה כפי' התוס' לפסול לשוחט שתי פרות במתכוין הנ"ל בד"ה נשחטה. והנה כבר ביאר התוס' יו"ט בפ"ג מ"ז בפרה סוגיא דיומא הנ"ל דלת"ק דמתני דאין מוציאין עמה שחורה ולא אדומה משום שלא יאמרו כו' ס"ל לעיקר לימודא דושחט אותה ולא אותה ואת חברתה דמינה אתי' לן נמי דמלאכה והיסח הדעת פוסלת בפרה משעת שחיטה עד לאחר שריפתה כנ"ל. אבל לר"י דאמר לא מן השם ה"ז אלא משום שנא' והוציא אותה לבדה לא משום ושחט אותה אין מוציאין עמה שחורה ולא אדמה אלא משום שנא' בה והוציא אותה. לבדה כו' ולפי"ז הא דפריך בגמ' ות"ק הא כ' אותה ומשני מאן ת"ק ר"ש הוא דדריש טעמא דקרא מאי בינייהו א"ב דאפיק חמור בהדה ולא משני דת"ק ל"ל דרשא דר"י מוהוציא אותם לבדה על כרחך דכוונת הגמ' להך מסקנא דת"ק אית ל"י נמי דרשא דוהוציא אותה לבדה דר"י אלא משום דדריש טעמי' דקרא ע"כ מפרש הך והוציא אותה לבדה משום שלא יאמרו שחורה שתים שחטו ופסולייהו נמי משום דרשא דושחט אותה כנ"ל והיינו דדריש תרוויהו אותה דוהוציא

ודושחטו ורק משום דדריש נמי טעמא דקרא איכ"ב חמור כו' וא"כ למסקנה דלת"ק אי"ל שני דרשות דאותה כיון דדרש' ראשונה דוהוצי' אותה לא תתפרש ע"כ רק למוציא בכוונה כלישנא דאין מוציאין עמה דבכוונה דוקא משמע משום שלא היתה הפרה רוצה לצאת כו' שפיר י"ל דדרשא שני' מושחט אותה ולאו"ח אך אשוחט שלא בכוונה משמע וכר' נתן דפרה פסולה בהמה כשירה אבל מעיקר' דלא ידענו עוד מסברת המסקנה דאי"ל לת"ק גם דרשא דוהוציאו אותה כר"י היינו מפרשין טעמי' דת"ק דל"י עמה שתורה ולא אדומה משום של"י ודאיסורא רק מדרשא דושחט אותה ולא אותה וחברתה כנ"ל היינו מפרשין גם לת"ק דרשא דושחט אותה לשוחט בכוונה דוקא כרבנן דר"נ כתי' התוס' חולין הנ"ל ובשוחט שלא בכוונה דפרה כשירה בהמה פסולה והא דל"י שחורה עמה של"י שחורה שחט היינו ששחט את השחורה עם האדומה בכוונה ואי דיקשה ט"ז ל"ל קרא קרא להכי הא בכהאי"ג גם הפרה פסולה מטעם מלאכה כמו חתך דלעת עמה כקושי' התוס' חולין ל"ב ע"א הנ"ל. ע"ז י"ל כיון דכל עיקר הלימוד דמלאכה והשה"ד פוסלת בפרה אתי' לן דוקא מלימודא דושחט אותה ושרף את הפרה ללמד שהמלאכה פוסלת כו' כלשון הספרי שמבי' הר"ש הנ"ל מהכא אתי' לן ומעיקרא ל"ה ידענא שפיר י"ל דגם הת"ק מה טעם קאמר ומפרש שמא יאמרו שחורה שחט שמא יאמרו שתים שחטו בכוונה ומה טעם משום פסול מלאכה דמושחט אותה אתי' והיינו בבהמת חולין דשחורה ובשתי פרות ובנתכוין לשחטן שתיהן דמשום מלאכה אחרת לא מפסלו כיון דשתיהן לשם פרה שחט כתירוץ התוס' חולין הנ"ל:

**ועפי"ז** יש ליישב גם קושי' התויו"ט שם על הרמב"ם דפסק כת"ק דל"ה הפרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה כו' דלמסקנת הגמ' שם ת"ק הוא ר"ש דאי"ל טעמא דקרא כו' והרמב"ם ל"ל הא דר"ש ולא ס"ל לדרוש טעמא כו' דלהנ"ל י"ל אף דהרמב"ם פסק בהל' סוטה כר"י דאותה לבדה משמע מ"מ ס"ל נמי בפרה דרשא דאותה לבדה משמט ואמנם דוקא דדרשא דאותה דושחט אותה לבדה דריש שתהא מלאכה פוסלת בפרה משעת שחיטה עד שתעשה עפר אבל לא דרשא דוהוציא אותה לבדה דר' יוסי דס"ל דטעמא דת"ק דאין מוציאין עמה שחורה ולא אדומה שלא יאמרו כו' ומשום פסול מלאכה והיסח הדעת אתי' לי' ולא משום דרשא דוהוציא אותם לבדה כיון דנפק"ל דמלאכה אתיא לי' בפרה משעת שחיטה עד שתעשה עפר מושחט אותה ושרף את הפרה כנ"ל וקרא דושחט אותה משמע כרבנן דר"נ דוקא אשחיטה בכוונה כתי' התוס' חולין הנ"ל ונשחטה בהמה אחרת עמה פרה כשירה בהמה פסולה כנ"ל וכיון דקרא דאותה אשחיטה בכוונה דוקא קאי אין ללמוד מינה נמי לשוחט שלא בכוונה אף בהמת

חולין בהדה משום ושחט אותה שתהי' הפרה פסולה ובהמה כשירה כיון דמוהוציא אותה לבכוונה ל"ל כנ"ל ע"כ לא מתפרש לדידי' ושחט אותה לשוחט שלא בכוונה אלא לשוחט בכוונה וכרבנן דר"נ ובשוחט בהמת חולין שלא בכוונה אף דלרבנן בהמה פסול ופרה כשירה היינו משום דס"ל דגם שחיטת חולין בעי' כוונה ע"כ הבהמה פסולה, אבל להרמב"ם דפוסק דשחיטת חולין לא בעי כוונה באמת מדרשא דאותה לדידי' הנ"ל אף דהפרה כשירה דס"ל בהא כרבנן אפי"ה להרמב"ם גם הבהמה כשירה, דמתני' דפרה הנ"ל משמע לי' להרמב"ם הכי ול"ק קושי' הכ"מ הנ"ל בזה אבל מסקנה דגמ' דמוקי לת"ק דר"ש בשיטתי' משום דדריש טעמא דקרא ע"כ דס"ל גם דרשא דוהוציא את הפרה כר' יוסי וגם דרשא דושחט אותה דע"כ ראשונה למתכוין ומוצא בכוונה ושניה לשוחט שלא בכוונה כר' נתן ולדידי' פרה פסולה בהמה כשירה ע"כ כיון די"ל כנ"ל דהרמב"ם הוציא דינו דבנשחטה בהמה אחרת עמה גם הבהמה כשירה ממתני' לת"ק דלא יוציא שחורה ולא אדומה עמה משום שמא יאמרו כו' ורק מדרשא דושחט אותה ולאו"ח ולשוחט בכוונה דוקא כרבנן וכתירוץ תוס' חולין הנ"ל ואף דלרבנן נשחטה בהמה אחרת עמה הבהמה פסולה מ"מ לדידי' דפוסק נמי דשחיטת חולין לא בעי' כוונה גם הבהמה כשירה כנ"ל ע"כ דל"ל כמסקנת הש"ס דת"ק ס"ל שני הלימודים כאחד לימודא דוהוציא את הפרה וגם לימודא דושחט אותה ודאתי' לשוחט שלא בכוונה לר' נתן כבגמ' דחולין ל"ב ע"א הנ"ל ועי' מהרש"א שם ובחי' זקני' לב ארי' מה שהוסיף לבאר דמהרש"א דלר"נ לס"ד גם בפרה בדרשא דושחט אותה ולא אותה וא"ח דאתי' דוקא לשוחט שתי פרות גם בפרה לא בעי' כוונה דקדשי בדה"ב היא ע"כ ל"ב כוונה לר"נ כמו בחולין כ"ו דהיינו משום דס"ל כר"ש דמכשיר ביוצא דופן ול"ל הא דרשא דחטאת קריא רחמנא כו' משום דלר"ש דמסקנה דסוגי' דיומא הנ"ל היינו ת"ק דמתני' דפרה דכשיטתי' דדריש טעמא דקרא כו' ע"כ לא ס"ל להרמב"ם כהך מסקנה וע"כ אף דפוסק דלא דרשינן טעמא דקרא שפיר פסק כת"ק דמתני' דלא יוציא עמה שחורה ולא אדומה משום שמא יאמרו כו' והיינו כס"ד דגמ' דל"ל דרשא דוהוציא את הפרה אבל לא כהמסקנה דאית לי' לת"ק שתי הדרשות דוהוציא את הפרה ושחט אותה דאתי' נמי דוקא משום דאי"ל לר"ש נמי טעמא דקרא כנ"ל ול"ק קושי' התוס' יו"ט:

**ובמסילה** נעלה ליישב גם קו' הלח"מ בפי"ב הל' י"ד דנדרים פסק הרמב"ם שם מה' דבעל מיפר נדרי שתי נשיו כאחת אף דפ' בפ"ד ה' סוטה כר"י דאותה לבדה משמע וה"נ כתיב ואם הניא אבי' אותם הנ"ל דהרמב"ם כ' ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר והעמיד אותם הכהן ותמהו עליו דלא מצינו פסוק זה בתור' כלל ובאמ' בתוספתא פ"א דנגעים

הגי' אמר ר"י לא מן השם ה"ז אלא משום שנאמר והקריב אותם הכהן ובגמ' דנדרים ע"ג הגירסה והשקה אותה לבדה ובאמת לא נמצא גם פסוק זה בתור' והר"ן והרא"ש כ' שנא' והשקה במפיק ולהכי הוי כאילו כ' והשקה אותה רש"י ז"ל בסוטה ח'. גרס והשביע אותם הכהן. ועל רש"י ז"ל באמת יש ג"כ להעיר מפירושו אשנותו את טעמו בסוגי' דנדרים שגורס והשקה לבדה ובסוטה כ' והשביע אותה והנה התוס' בסוטה ח' ד"ה אין משקין ש"ס כאחת כתבו לפ' דר"ל שאין להעמיד שתיהן בעזרה בב"א להשקותן אעפ"י שאין שותות כאחת והק' וכי היה אוסר בכהי"ג לשחוט שתי זבחים כאחד כגון ב' עולות או ב' חטאות שיעמוד שניהן בעזרה וישחוט אחד ואח"כ ישחוט השני דדרשא דתזבחהו שלא יהא אחד שוחט שני זבחים מיירו שיחתוך שני צוארין כאחד כו' אבל בכה"ג לא מיירו התם ובעי' דנדרים ע"ג ע"א מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או לאו דוקא ופשיט להו מהכא כו'. והנה הקשיתי בדברי התוס' אלו במה שחידשו לפ' דהא דתנן אין משקין שתי סוטות כא' דר"ל להעמיד שתיהן בעזרה בב"א להשקותן אעפ"י שאין שותות כאחת כו' כדי שיהיה להם אח"כ להקשות בתימא וכי היה אוסר בכה"ג לשחוט ש"ז כאחד דהיינו להעמיד שניהם בעזרה וישחוט אחד ואח"כ ישחוט השני דמתזבחהו לא משמע רק שלא יחתוך שני צוארין כאחד כו' אבל מה הכריחם לפרש הכי כדי שיהי' להם קושי' דילמא הא דאין משקין שתי סוטות כאחת היינו להשקותן כאחת כדרשא דתזבחהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים כאחת דהיינו לחתוך שני צוארין כאחד ואין לומר דתוספתא דפרה פ"ג שמביאום שם דתנא נמי אין שתי פרות נעשית כאחת משנעשות אפר מביא אחרת ושורפה ע"ג ולא קתני ואח"כ שורף האחרת אלא מביא אחרת ש"מ שאסור להביא שתי פרות בב"א אף ששוחט זה אחר זה הוא שהוכרחה התוס' לפרש גם הא דתנן אין משקין ש"ס כאחת היינו שאין להביא שתיהן בב"א לעזרה אף שאין שותות כאחת דומיא דפרה ז"א די"ל דשאני פרה דאיכא קרא דוהוציא אותם לבדה משמע כבסוגי' דיומא הנ"ל להכי אסור להביא שתי פרות בב"א משא"כ בסוטה וצ"ל בכוונת התוס' משום שציינו פירושם על דברי הת"ק דאמר אין משקין שתי סוטות כאחת כדי שלא יהא לבה גס בחברתה דלסד"א פליג עם ר"י דאמר לא מן השם הז' אלא א"ק אותה לבדה וזהו כסד"א דסוגי' דיומא הנ"ל דת"ק פליג התם נמי בהא דלא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שמא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שמא יאמרו שתים שחטו על ר"י דאמר לא מן השם ה"ז אלא משום שנא' והוציא אותה לבדה כו' א"כ ל"ל לת"ק התם נמי דרשא דוהוציא אותה וה"ט דאי"מ עמה לא שחורה ולא אדומה שמא יאמרו כו' משום לימודא דושחט אותה לבדה כנ"ל ואפי"ה תנא בתוספתא

הנ"ל דרק משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה ע"ג ולא קתני ואח"כ שורף האחרת והיינו משום דאין שוחטין שניהן בב"א אין מביאין נמי שניהם בב"א א"כ ה"נ משום דאין משקין שתי סוטות כאחת להכי אין מביאין שתי סוטות לעזרה להעמידן בב"א כו' וע"כ הק' קושית בתימא וכי אסור לשחוט כשני זבחים בכהאי"ג לשחוט אחד ואח"כ ישחוט השני כו'. ואמנם לכאורה ליק קושית' זאת די"ל טול ממקום שהבאת שהביאו ההכרח לפרש דאין משקין ש"ס כאחת שאסור להעמידן שתיהן כאחת בעזרה להשקותן אעפ"י שאין שותות כאחת מתוספת' דפרה הנ"ל דקתני משנעשות אפר מביא אחרת ושורפה ע"ג כו' וקימ"ל בפרה דמלאכה פוסלת בה משנשחטה עד שתעשה אפר מושחט אותה ושרף את הפרה ומה"ט אין שוחטין שתי פרות כאחת אפי' בזה אחר זה כפי' רש"י ותוס' בשם הריב"א בסוגי' דיומא הנ"ל משום היסח הדעת שע"י מלאכה שנתכוין לה הסיח דעתו מזאת ע"כ גם הכא אין משקין ש"ס כאחת והיינו להעמידן כאחת בעזרה אעפ"י שאין שותות כאחת דדמיא לפרה וצ"ל דהתוס' שפיר הק' דע"כ אין לדמות שתי סוטות ממש לפרה דש"ה כיון דכ' ושחט אותו ואח"כ כ' ושרף את הפרה הוא נמי כאילו כ ושרף אותה ובא זה ולימד ע"ז דמלאכה והיס"ד פוסלת בפרה משנשחטה עד שנעשית אפר וע"כ אין שוחטין ב' פרות. אפי' בזא"ז עד שנעשית הראשונה אפר ואח"כ מביא אחרת ושורפה ע"ג משא"כ בסוטה דאין לנו גילוי דעת כזה אין לדמות לפרה אלא לשני זבחים דלא אסרו מדרשה דתזבחהו לחתוך שני צוארין כאחד אבל להעמיד שני חטאות או עולות בעזרה כאחד ולשחוט אחד ואח"כ לשחוט השני בכהאי"ג אין איסור כו':

**וע"כ** י"ל בכוונת דהרמב"ם בפ"ד מסוטה הנ"ל מש"כ ואין משקין שתי סוטות כאחת שנא' והעמיד אותה הכהן כו' שאין לחשוד את רבינו ז"ל לכתוב פסוק שאינו נמצא כלל בתורה אלא שבמכוון כתב כן עפ"י שיטתו הנ"ל בהל' פרה דנשחטה בהמה עמה גם הבהמה כשירה משום דמשמע לי' הכי ממתני' דפרה ומסוגי' דיומא הנ"ל דאין מוציאין עמה לא שחורה ולא אדומה כו' משום לימודא דושחט אותה ושרף את הפרה הוי כאילו כ' נמי אותה ומלאכה והיסה"ד פוסלת בפרה עד שנעשית אפר וקרא דאותה לשוחט בכוונה שתי פרות כתי' התוס' חולין ל"ב הנ"ל לרבנן דת"ק פליג על ר"י ול"ל דרשא דוהוציא אותה כנ"ל א"כ מתוספתא דפרה הנ"ל שמביאן התוס' סוטה ח' משנעשית עפר מביא אחרת ושורפה ע"ג משמע נמי דלת"ק הא דקאמר אין משקין שתי סוטות כאחת פירושו שאין מעמידן שתיהן כאחת בעזרה להשקותן אפי' בזא"ז וא"כ ק' קושי' התוס' משני זבחים הנ"ל דאין איסור אלא לחתוך שני צוארין כאחת אבל לא בזה אחר זה כו' והיינו משום דאין לדמות סוטה לפרה דבפרה כ' ושחט אותה ושרף את הפרה ע"כ הוא

כאילו כ' ושרף אותה כו' כנ"ל וכדי להנצל מקושיא התוס' הזאת בכוונה שינה רבנו הרמב"ם והתחכם להביא קרא דכ' והעמיד הכהן את האשה לפני ד' דדרשינן עלה בספרי הא כבר כתיב לעיל והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ד' אלא מקום שמעמידה בתחלה מעמידה בסוף א"כ הוי ה"נ כמו בפרה דאף דכ' ושרף את הפרה כיון דכ' לעיל מינה ושחט אותה כאילו כ' ושרף אותם ומינה דמלאכה פוסלת משנשחטה עד שתעשה אפר ואין שוחטין שתי פרות אפי' זה אחר זה ולא לאחר שנעשית אפר מביא אחר ושורפה על גבה כדברי התוספתא הנ"ל. וה"נ כיון דכ' לעיל והקריב אותה הכהן ואח"ז כ' והעמיד הכהן את האשה מקום שמעמידה בתחלה מעמידה בסוף כאילו כתב נמי והעמיד הכהן אותה ומשמע דאין משקין ש"ס כאחת בעזרה כמו בפרה דאין מביאין שתי פרות כאחת אעפ"י שאין שותות כאחת אלא זה אחר זה כמו פרה דאין שוחטין בב"א וגם לא זא"ז אלא עד שתעשה הראשונה אפר ול"ק להרמב"ם קושי' התוס':

**ואחר** שזכינו לבוא על כוונת רבינו הרמב"ם ז"ל במה ששיכל להביא פסוק שנלמד בדרשה בספרי הנ"ל והעמיד אותה הכהן לדאין משקין שתי סוטות לה להעמיד שתיהן בעזרה כאחת ודאין שותות בכה"ג אפי' בזא"ז דומיא דפרה דאין מביאין האחרת עד שתעשה הראשונה אפר ל"ק נמי קו' קושי' הלח"מ הנ"ל במה שפסק דבעל מיפר נדרי שתי נשיו באחת אף דכ' בי' נמי ואם הניא אבי' אותה אף דפסק בסוטה כר"י דאין משקין שתי סוטות כאחת כו' משום דגבי סוטה לא כתב רבינו קרא דתוספתא דוהקריב אותם הכהן אלא קרא דוהעמיד אותה אף דלא כתיב כן בתורה אלא משום דאתי' לי' עפ"י לימודא דספרי לקרא כפול והוה כאילו כ' בפי' והעמיד אותה כו' והוי דומיא דפרה כשיטתי' בשניהם בזה הדרך כנ"ל א"כ רק בסוטה היא דמשמע לי' דנכפל בשתי הפסוקים לדאין משקין ודאין מביאין שתי סוטות או שתי פרות כאחת ודאין משקין ודאין שוחטין שתיהן אפי' ב"ז א"ז עד שיגמר כל מעשה הראשון משא"כ בהפרה אין לנו שום גילוי דעת מקראי שלא יהא הבעל רשאי להפר נדרי שתי נשיו כאחת אף דכ' בי' נמי אותה כנ"ל וש"פ דבעל מיפר נש"נ כאחת. וזה י"ל גם בכוונת רש"י ז"ל ששינה הלימודים מקראי דאין משקין שתי סוטות כאחת וסוטה ח' ע"א שהבי' קרא דוהשביע אותה הכהן ובנדרים ל"ג ע"א כ' משום שנא' והשקה לבדה דבתורה לא כ' והשקה אותה כאשר האירו הר"ן והרא"ש הנ"ל דסוגי' דאין משקין שתי סוטות כאחת ודיומא דאין מוציאין שתי פרות כאחת משמע לי' לרש"י ז"ל כאשר מבינה הרמב"ם ז"ל דהלימוד למעט אחת ולא שתים רק מכח מקראות כפלות אתי' לי וע"כ החילוק בינו לבין הרמב"ם בעצם הפסוקים דאתי' לן לדאין משקים שתי סוטות אעפ"י שאינן שותות כאחת דומיא

דפרה וכדי שלא יקשה קושי' התוס' סוטה ח' ע"א בזה היא רק בזה דהרמב"ם ז"ל ס"ל דהפסוקים הם קראי דוהעמיד אותה עפ"י דרשא דספרי דוהקריב אותה הכהן ולרש"י הפסוקים אלו הם והשקה לבדה משמע מקרא דוהשביע אותה הכהן דכ' לעיל מני' אבל אופן וסדר לימוד הסוגי' לשניהם מקראות כפולות הוא כנ"ל:

**ובא"א** י"ל קושי' הלח"מ הנ"ל דהרמב"ם לשיטתי' במש"כ בפי"ג מהל' נדרים הלי"ז דמפר נדרי בתו או אשתו צריך להוציא בשפתיו ואם הפר בלבו אינו מופר אבל המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו לבד וכופה אותם לעשות כו' והושג עליו הראב"ד הרי שנינו שאינו כופה את אשתו כו' והא דאמרו שיאמר לה טלו ואכלי טלי ושתה ודיה ל"א אלא בשבת ואפי' בשבת צריך שיבטל בלבו דרך הפרה כו' וכ' הר"מ דסוגי' דנדרים ע"ז ע"ב דלא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שא"ל בחול אלא א"ל טלי אכלי עלי שתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו תני' של"א בשבת מבטל בלבו בחול מוציא בשפתיו ובה"א אחד זה וא' זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו כו' משמע לי' להרמב"ם ז"ל דתרי גווני נינהו חדא מיקרי ביטול וחדא מיקרי הפרה ביטול היינו שיא"ל טלי אכלי ע"ש ובזה בטל הנדר והיא שיבטלנו בלבו כדתני' א"ל טו"א ט"ש ואר"י צריך שיבטל בלבו אבל כשא"ל מופר ליכי הופר הנדר אעפ"י שאין אומר לה טלי אכלי ט"ש והוא שיוציא הפרה בשפתיו כו' וכ"כ בזה מפורשי התורה דבאב לא מצינו רק לשון הנאה ואם הניא אבי' אותה אבל בבעל מצינו שתי לשונות הנאה והפרה וזש"ד בספרי פ' מטות דבבעל כ' שתיהם ידעינן ששניהם הנאה מועלת כמו הפרה אבל באב דלא נאמר רק הנאה הו"א שהפרה אינו מועיל לה"כ בין איש לאשתו בין אב לבתו להורות דדין שניהם שוה וכד' הרמב"ם ז"ל ומשהושג הראב"ד דמ"ש כשא"ל טאט"ש בשבת דוקא אמרו ואפי' בשבת צריך שיבטל בלבו דרך הפרה תמה עליו הלח"מ איך משיג מדב"ש נגד ב"ה דפליגי עליהם כו'. וא"כ י"ל דרבינא דרצה לפשוט מסוטה דאין משקין שתים כאחת משום דכ' אותה דשם הוה אמירה השבעה והוצאה בפה ס"ל כב"ש דבחול ל"מ שיא"ל טלי אכלי ע"ש והנדר בטל מאליו ע"י ביטול בלב ורק שצריך להוציא דוקא בשפתיו אף דאותה דאם הניא אבי' אותה באב כ' כיון דמבין איש לאשתו בין אב לבתו ילפינן דהנאה והפרה דינם שוה אין חילוק בין הנאה להפרה דבשניהם צריך להוציא בשפתיו וכשיטת הראב"ד ואין ביטול בלב מהני בשום אחד משניהם ואין שום נפק"מ במחשבתו בלבו בזה וכיון דלהוציא בשפתיו אין אדם יכול בפע"א להוציא שני דברים. ט"כ ה"נ דכתיב אשר הליא אבי' אותה ואין חילוק בין ביטול להפרה אין אדם מיפר לשתי נשיו בב"א. אבל להרמב"ם אף דנפק"ל נמי מבין

איש לאשתו בין אב לבתו דשניהם האב והבעל י"ל כח הנאה וכח הפרה מ"מ להרמב"ם חילוק דינם בזה דבהנאה וביטול סגי בביטול בלב וא"צ להוציא בשפתיו משא"כ בהפרה צריך להוציא ההפרה בשפתיו שפיר כ' דבעל מיפר לשתי נשיו כאחת דקרא דואם הניא אבי' אותה דלדידי' פירושו ביטול דוקא דצריך לבטל בלבו דוקא ע"כ דצ"ל אותה משום דמחשבת אדם אינה יכול לחשוב בפעם אחת רק דבר אחד ע"ד אשה תחת ואחר שחשב על הראשונה יכול לחשוב תיכף אחר זאת המחשבה גם ע"ד השניה וע"כ לחוק הטבע שהטביע השי"ת במוח האדם לחשוב בראשונה בפע"א רק מחשבה אחת הוצרך לכתוב על הביטול ואם הניא אביה אותה אחת דוקא אבל להפרה שצריך להוציא בפה אף שבטבע אין כח באדם להוציא מפיו בפע"א שני דברים אפי"ה כיון שהמחשבה בזמן שהיא קודמת להדיבור יכולה לצרף לחשוב בפע"א בשעת הוצאת הדיבור שני דברים ביחד אף שאצל המחשבה הרי הם שני מחשבות בזה אחר זה מ"מ בשעת הדיבור כבר נולדו שני המחשבות ויכול. אדם לכוון ולתקון פיו ולשונו בדיבורו שיכלל שניהם בהפרתו חשוב הפרת נדר שתיהן כאחת ומהני כנ"ל:

**ובזה** נשוב לכוונת סוגי' דחולין הנ"ל כיון דלר' נתן אליבא דרבא בסוגי' בדף ל"ב ע"א אותה אחת משמע ה"ה די"ל דאותו נמי אחד משמע כבסוגי' דפסחים הנ"ל לר"י וכן ביומא נ"ה ט"א נטל את הדם ממי שממרח בו כו' אלא כמצלף מאי כמצלף כו' מנהנ"מ א"ק והזה על הכפורת אותו וגו' ואותו חד משמע והא דסבר הש"ס דלרבא מאותו לא משמט י"ל כיון דמתני' זו לסוגי' בדף נ"ז ע"ב אתיא דוקא כר' יאשיהו דתנן כמ"ד מערבין לקרנות ע"ש וע"כ כיון דרבא לסוגיא דתמורה וזבחים הנ"ל כר' יונתן ס"ל ע"כ צ"ל דל"ל נמי דרשא דכמצלף מאותו וכן י"ל לאוקימתא דסוגי' דפסחים הנ"ל דר"י ור"ש ביש אם למקרא או למסורת פליגי א"כ לרבא לסוגי' דכריתות כ"ב ע"ב משמע דל"ל כר"י וכבר הארכתי בזה לעיל אפי"ה דחי הש"ס דגם לרבא י"ל מאותו וא"כ לענינינו שפיר י"ל דלר' יוחנן ס"ל באמת לר' יהודה כר' יאשיהו דמערבין לקרנות כנ"ל ע"כ קאמר דשניהם מקרא א' דרשו ור"י למב"מ דל"ב ול"ק קושי' התוס' כנ"ל:

**ועפי"ז** יש ליישב הוכחת הש"ך ביו"ד סי' ק"ב סעי"ק ז' מסיגי' דביצה ג' ט"ב דל"א דשיל"מ אלא כשהמתיר עתיד לבא עכ"פ. אבל דבר שאין ודאי שיבא המתיר אינו בדין דשיל"מ דפריך התם אמ"ד דביצה שנולדה ביו"ט אסורה מדרבנן ממה דתניא בברייתא וספיקא אסור' ואם נתערבה באלף כולן אסורות אמאי ספיקא אסור הא ספקא דרבנן היא ומשני דמיירו בספק טרפה ופריך אי"ה אימא סיפא נתערבה באלף כולן אסורות איא"ב ספק יו"ט ס' חול הוי דשיל"מ דאפי' באלף ל"ב. אא"א ספק טרפה הוי דבר שאין לו

מתירין ותבטל ברובא כו' והשתא מאי פריך דלמא הך דספיקא אסורה מיירי בביצה של ספק טרפה אלא ודאי כל כהאי"ג ל"ה דשיל"מ כו' והושג עליו הכו"פ הא הסוגי' אזלא התם לר' יהודה דאי"ל מוקצה ומסוגי' דא דחולין וע"ז הנ"ל משמע דלר' יהודה טרפה חיה ויולדת א"כ אפילו נימא דמיירי בביצה של ספק טרפה ל"ה דשיל"מ כו'. ולהנ"ל י"ל כיון דקושי' הגמ' אהא דמוקי לה רב דר"ע אליבא דר"י דאי"ל מוקצה היא רק דאמרו אחד ביצה שנולדה בשבת ואי ביצה שנולדה ביו"ט דאין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי כו' אבל כופה עלי' את הכלי בשביל שלא תשבר פי' רש"י ואע"ג דהיא אינה ניטלת מטלטלין את הכלי לצרכה ולאפוקי מדר' יצחק דאמר בשבת מ"ג ע"א אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומוקי לה בצריך למקומה של כלי וספקא אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות כו' אלא לר' יוסף ור"י דאמרו משום גזירה ספיקא דרבנן היא ולקולא סיפא אתאן לספק טריפה כו' ספק טהרה דבר שאין לו מתירין היא ותבטל ברובא כו' ובשבת מ"ב ע"ב אמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן כו' אמר חסדא אעפ"י שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עלי' כלי שלא תשבר פי' דמדיוקא דמתני' שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו שמן אבל כופה עלי' כלי ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ומפרש ר' יוסף טעמי' דר' חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו ור' יצחק אמר כשם שאין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה כך אין כופין עלי' כלי בשביל שלא תשבר קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ופריך עלי' מהא דתניא אחת ביצה שנולדה בשבת וא"ב שנולדה ביו"ט אין מטלטלין לא לכסות בה את הכלי כו' אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר ומוקי לח בצריך למקומו כו' א"כ משמע לר' יוסף דטעמי' דר"ח משום מוצקה והך ברייתא דאחת ביצה שנולדה בשבת כו' אזלא אליבא דר' חסדא ולמש"כ דסוגיא דתמורה "א ע"ב דלר' חסדא טריפה אינה חיה דאליבא דר' יהודה הוא דמוקי לה הכי ר' חסדא כו' ואליבא דר' חסדא ס"ל לר' יהודה באמת טרפה אינו חיה, א"כ א"ש הוכחת הש"ך כיון דסוגי' דביצה אוקמה מתני' דביצה שנולדה ביו"ט אליבא דר' יהודה דאי"ל מוקצה א"כ לר' יוסף ולר"י דאמרו משום גזרה דר' יוסף לשיטתי' בסוגי' דשבת הנ"ל כר' חסדא דאבל כופה עלי' את הכלי ואע"ג דהיא אינה נטילת מטלטלין את הכלי לצרכה ולאפוקי מדר' יצחק דהתם כו' דהך ברייתא דאחת ביצה שנולדה השבת ושנולדה ביו"ט אי"מ אותה כו' אבל כופה עלי' את הכלי כו' אתי' שפיר לר' חסדא כו' וע"ז פריך אימא סיפא נתערבה באלף כולן אסורות אאב"ש ס' יו"ט ס' חול דשיל"מ כו' אא"א ס' טרפה דשאיל"מ היא ותבטל ברובא כו' דלר' יהודה אליבא דר' חסדא טרפה

אינה חיה ואינו מוליד א"כ מדקאמר דהוי דבר שאין לו מתירין אף די"ל דמיירו בביצה של ספק ע"כ משום שאין ודאי שיבא המתיר ול"ק קושי' הכו"פ:

**ועפי"ז** י"ל גם המשך הסוגי' שם וכי תימא ביצה חשובה ולא בטילה הניחא למ"ד כל שדרכו למנות שנינו כו' ניחא לר"ל כו' דבחולין מ"ב ע"ב ס"ל לר"ל טריפה אינה חיה ע"ש א"כ אפי' אי נוקמה בביצה של ספק טריפה כדברי הש"ך ל"ה דשיל"מ ואפי"ה אפי' נתערבה באלף כולן אסורות אלא לר' יוחנן דאמר את שדרכו למנות שנינו ולסוגי' דנדה כ"ד הנ"ל ס"ל לר' יוחנן דטריפה חיה א"כ בלא חידושו של הרשב"א דדבר שאין ודאי שיבא המתיר אינו בדין דשיל"מ הו"א דקושי' הגמ' אא"א ספק טריפה דבר שאיל"מ היא ותבטל ברובא פירושא משום דטריפה חיה ויולדת כקושי' הכו"פ א"כ לר' יוחנן מאי איכא למימר כו':

**אמנם** נתיישבתי דאפי' לחידושינו דסוגי' דביצה לר' יהודה אליבא דר' חסדא דטרפה אינה חיה י"ל דשפיר כ' הרב בית יוסף חידוש דין זה דחילוקא אי הוי דשיל"מ דבר שהמתיר עתיד לבא עכ"פ דוקא כו' בשם יש מי שאומר שהוא הרשב"א אף שלא מצינו מי שחולק עליו ול"ק עליו קושי' הש"ך משום דפשטא דסוגי' דביצה הנ"ל משמע נמי הכי כו' כנ"ל משום דבלאו חידושו של הרשב"א ל"ה משמע סוגי' דביצה לדידן לפרשה במה דמקשה דלבטול ברובא ול"ה דשיל"מ משום שאין המתיר עתיד לבא עכ"פ, דנודע דברי הרשב"א בתשו' מש"כ להוכיח מעובדא דגמ' חולין נ"ז ע"ב הנ"ל ברחל אחת שנקדר קנה שלה וחיה אלמא דקדירת קנה אינה טרפה כו' דאפי' מיעוט טרפות אינן חיים דאל"כ נימא דהיה מן המיעוט והרש"ל בישש"ש פא"ט כ' דבאמת י"ל דהמיעוט חיים רק דלא בא התם אלא להוציא מכלל טריפות דבר שנפל בו מחלוקת כו' די"ל דהא דהכריחו להרשב"א לפרש דמה דאמרי' בגמ' טרפה אינה חי דפי' דאפי' מיעוט טרפות אינן חיים משום דאי נימא דמיעוט חיה א"כ הוי ספיקא דאורייתא דלרשב"א ז"ל הוי מה"ת לחומרא כשיטתי' בכל הספיקות דהם מה"ת לחומרא וכעין סברת הכו"פ בסי' כ"ט לר' ישמעאל דטרפה חיה דר"ל דמיעוט חי' וכשיטתי' דחייש למיעוטא כו' ואין מקום להתיר שום ספק ע"י הוכחה דחיה וטריפה אינה חיה דאכתי ספיקא הוא שמא זה היא מן המיעוט שחיה וע"כ כ' דאפי' מיעוט אינן חיים א"כ להרמב"ם דס' מה"ת לקולא ל"ה אלא ספק להחמיר מדרבנן שפיר י"ל כס' מהרש"ל בישש"ש הנ"ל דאפי' למ"ד טרפה אינה חיה אבל המיעוט חיים מ"מ ז"ה רק ספיקא דרבנן ולקולא. ואולי י"ל דמה"ט כ' הרמב"ם והטור דהא דטריפה אינה חיה מלימודא דלכלב תשליכון אותו שתמהו ע"ז דבגמ' נפק"ל מזאת החיה אשר תאכלו וע' בטו"ז יו"ד סי' כ"ט משום דמהך דזאת החיה

משמע לי' לר' ישמעאל בגמרא שם דטרפה חיה כמו דלר"ל דטרפה אינה חיה ע"ש. א"כ הו"א כמו די"ל דלר' ישמעאל דלשיטתי' דחייש למיעוטא פי' הא הטרפה דהמיעוט חיים וחוששין למיעוטא להחמיר כס' הכו"פ הנ"ל כמו כן הפי' לר"ל דטרפה אינה חיה דהמיעוט חיים כפי' מרש"ל וכיון דס' מה"ת לקולא ל"ה רק ספק דרבנן ונסמוך אשכיח י"ב חודש ונימא דהם מהרוב להכי מייתו הפשוט יותר להחמיר שלא לטעות מקרא דלכלב תשליכון אותו להחמיר בספיקן. א"כ לענינינו י"ל דלהכי כ' הרב"י לחדושו של הרשב"א הנ"ל בדין דשיל"מ בשם יש מי שאומר משום דרק להרשב"א לשיטתי' דהפי' דטריפה אינה חיה דאפי' מיעוט אינם חיים סוגי' דביצה בריית דאזלא אליבא דר' יוסף לרב חסדא דאליבי' לר"י דאית לי' מוקצה ס"ל טריפה אינה חיה והיינו דאף המיעוט אינם חיים ואינם יולדות היא דמשמע דל"ה דשיל"מ משום שאין המתיר עתיד לבוא עכ"פ בשום ענין ואף לא המיעוט כהוכחת הש"ך משא"כ בלאו סברת ושיטת הרשב"א הנ"ל י"ל כסברת מהרש"ל בהא דטריפה אינה חיה דהפי' דאבל המיעוט חיים ויולדות א"כ אין פשוט לפרש סוגי' דביצה מה דיק' הא ל"ה דשיל"מ וליבטל ברובא כו' דהיינו משום דאין המתיר עתיד לבא עכ"פ כפי' הש"ך משום די"ל דאף דסוגיא לר' יהודה אזלא ואליבא דר' חסדא דס' טריפה אינה חיה אבל מ"מ מיעוט טרפה חיות ויולדות כקושי' הכו"פ הנ"ל ע"כ היא דל"ה דשיל"מ אבל לא משום שאין המתיר עתיד לבא עכ"פ כנ"ל. ע"כ הוכרח הרב"י להביא דין זה בשם יש מי שאומר שהוא הרשב"א ז"ל דלשיטתי' בפי' הא דטריפה אינה חיה דוקא היא די"ל כהוכחת הש"ך מסוגי דביצה הנ"ל דמשמע מינה נמי הכי לדין דשיל"מ דל"ה דשיל"מ אא"כ עתיד המתיר לבוא עכ"פ כו' אבל אין זה קושי' על רבינו הרב"י ז"ל והוכחת הש"ך ז"ל היא הוכחה טובה ודוקא עפ"י סברת ושיטת הרשב"א ז"ל כנ"ל:

## סימן ד

לחכם אחד

**מה** שהקשה אמימרא דריב"ל בשבת כ"ג דנשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס כו' דל"ל הך טעמא חיפ"ל דחייבות משום לאו דלא תסור וכל ל"ת נשים חייבות כבסוגי' שם והיכן צונו מלא תסור כו' הנה כבר קדמו בקושי' זו בתשו' חו"י סי' י' ויעב"ץ ח"ב סי' ק"ב ואמנם תירוצם עפי"ד התוס' פסחים, ק"ח ע"ב אמימרא דריב"ל שם דנשים חייבות בד' כוסות שאף הן היו באותו הנס כו' שכ' דאי לאו האי טעמא ל"ה חייבות משום דנשים פטורות ממ"ע שהזי"ג אע"ג דד' כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון כו'.

צ"ב לדעתי דתי' התוס' ל"ש אלא לפטרם מחיוב מ"ע שלא יהיו חייבים במ"ע כאנשים משום דהמצוה היא מצ"ע שהזי"ג אבל לפטרו מל"ת כאשר תחייבם הקושי' משום לאו דלא תסור בתירוץ משום דהעשה והמצוה היא ז"ג היא קצת דוחק, דהרי הל"ת דלא תסור מחייבה לנשים אף כשהיא ז"ג כל שיש סברה שחיבים בל"ת דפשטה דמתניתין דקידושין כ"ט משמע נמי הכי דאף היכא שאין לחייבם לנשים במ"ע כגון שהעשה היא ז"ג כל שיש מקום לחייבם משום ל"ת אף אי הל"ח היא נמי ז"ג חייבין משום הל"ת כדתנן התם וכל מ"ע שהזי"ג אנשים חייבין ונשים פטורות וכל מ"ע שלא הזי"ג אחד האנשים ואחד הנשים חייבין וכל מצות ל"ת בין שהזי"ג בין שלא הזי"ג אחד האנשים ואחד הנשים חייבין כו' ובד"ף ל"ה ע"א פריך עלה מנהנ"מ אר"י א"ר וכן תנא דבר"י א"ק איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה כו' ובפי' מבואר זה מדהתוס' שם ל"ד ע"ב ד"ה מעקה שהק' אדברי הגמ' דמזוזה מעקה אבידה ושילוח הקן הוי מ"ע שלא הזמן גרמא כו' הא בכל הני כ' לאו כו' א"כ אפי' אם הם זמן גרמא איך יהי' נשים פטורות הא השוה הכ' אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כו' ואמנם מתי' התוס' דבכולהו משכחת בהו דליכא אלא עשה לחוד כגון במעקה דל"ש ל"ת דלא תשום דמים אלא בבונה מתחלה שלא לעשות מעקה אבל בנמלך אח"כ שלא לעשות מעקה ל"ה בזה אלא העשה דועשית מעקה כו' ונשים פטורות כו' משמע דל"ש לחייב משום הל"ת אלא כשהיא בודאי מחייבת עכ"פ מצד עצמה ונוהגת בודאי בד"ז, אבל בלאו דלא תסור שאין לנו הכרח מצ"ע שנוהג גם בנשים בנ"ח במ"מ או בד' כוסות כיון שי"ל שהעשה ותיקן חז"ל בהני ל"ה רק ז"ג לא דמי להיכא שהל"ת מחייבת מצ"ע בודאי דאולי לא נאמרה הל"ת בז"ג כלל והדרינן להעשה לחוד ובעשה דז"ג נשים פטורות ע"כ שפיר כ' החו"י ויעב"ץ דאין לחייב בהני משום הל"ת דלא תסור לז"ג כנ"ל:

א) **ואמנם** נ"ל בא"א דעיקר הקושי' היא לשיטת הרמב"ם בסה"מ פ"א שיש בכלל לאו דלא תסור כל מה שהיא מדברי חכמים כגון מקרא מגילה ונר חנוכה כו' והרמב"ן ז"ל חולק עליו וכ' שאין הלאו הזה דלת"ס אלא במה שאמרו בפי' התורה כו' אבל המצות שחדשו אותו החכמים או הנביאים כגון נ"ח ומ"מ אינם באים בסמך הזה כו' וגם לס' הר' מנוח ז"ל שמבי' הרב יד מלאכי דמ"ש בש"ס השוה הכ' אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דה"ה לעונשין שכד מד"ס כו'. ובפרמ"ג בפתיחתו הכוללת בח"ב אות י"ד לי מדברי רש"י בקידושין ל"ה ע"א וביבמות פ"ד ע"ב ובפרה ה מ"ג ע"ב דהא דאמרי' דהשוה הכ' אשה לאיש לכ"ע שבתורה דוקא בלאו שי"ב מעשה אבל בלאו שאין בו מעשה לא השוה הכ' אשה לאיש כו' ובתמורה ב' ע"ב פריך בין לר"מ ובין לר"י טעמא דרבי קרא

לאשה הא לא רבה קרא הו"א כי עבדא תמורה לא לקי והאר"י א"ר כו' איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכ' אשה לעשבית כו' ומשני לגי' רש"י הנ"מ לאו שי"ב מעשה בהני עונשין שוין זל"ז דכ' אשר יעשו דמשמע עונשין שי"ב מעשה אבל לאו שאי"ב מעשה כגון תמורה דבדיבורא תליא מילתא אימא לא חילקו קמ"ל. והלח"מ בפ"א מה' תמורה כ' דהרמב"ם גרס כגי' רש"י הנ"ל א"כ על מקרא מגילה ל"ק הקושי' משום דהוי לאו שאין בו מעשה ול"א בי' השוה הכ' אשה לאיש, ול"ה נשים במ"מ בלאו דלא תסור אף להרמב"ם ז"ל משו"ה נקט טעמא שהיו באותו הנס לחייבן **ולפי"ז** י"ל עפ"י מש"כ בס' שושנת העמקים כלל ט' דממה שכ' רש"י בכתובות צ"א ע"ב בד"ה מצוה דרבנן דלאו מצות עשה מפורשת כסוכה ולולב כו' נראה כשיטתי' בברכות י"ט ע"ב שיש במצות דרבנן ל"ת דלא תסור ושע"כ כ' דמ"מ לאו מפורשת כסוכה ולולב היא ועי' בפרמ"ג בא"א סי' ש"ז ס"ק ט"ז והיינו כשיטת הרמב"ם הנ"ל וע"כ כ' בהקישא דאשה לאיש כו' דרק בלאו שי"ב מעשה היא כדי שלא יק' קושיתם הנ"ל בטעמא דחיובא דנשים במקרא מגילה משום שהיו באותו הנס ולא משום לאו דלא תסור משום דהוי נמי לאו שאין בו מעשה ול"ה בהקיש כתי' להרמב"ם:

**אבל** להרמב"ן ז"ל עפי"מ שכ'. האחרונים להוכיח מדבריו בסה"מ סי' צ"ד שכ' אדברי הספרי בפ' לא יחל דברו רע"א ככל היוצא מפיו יעשה ואשה מקיש אשה לאיש מה איש עובר בב"י ובב"ת אף אשה עוברת כו' ירצה בזה לרבות ב"י בנדרי גבוה עם מה שעובר עליהן בב"ת וזה שהצריכו לרבות בהן האשה לומר אעפ"י שאינה עולה לרגל תתחייב בב"ת ברגלים כאיש העולה שם כו' שנראה דס"ל להקישא דאשה לאיש אף בלאו שאין בו מעשה דאי ס"ל דל"א הך הקישא אלא בלאו שי"ב מעשה גם בלאו טעמי' איצטריך קרא לרבות אשה בב"ת לפי שאין בו מעשה ומה הק' לו ל"ל היקשא לרבות נשים לב"ת תיפ"ל דבכל הלאוין השוו נשים לאנשים דהלא כוונת הספרי מבוארת דמשו"ה איצטריך ואשה ללמד דאשה היא בב"ת דבלא"ה לא הו"א מהקישא דאשה לאיש לחייבה בב"ת משום דל"א הקישא אלא בלאו שי"ב מעשה אבל ב"ת הוא לאו שאין בו מעשה כו' א"כ להרמב"ן ז"ל עפ"י מש"כ האחרונים להוכיח להרמב"ן ז"ל בשיטתי' הנ"ל דאף בלאו שאין בו מעשה אמרי' הקישא דהשוה הכ' אשה לאיש יק' קושי' הנ"ל ל"ל טעמא לחייב נשים במ"מ מפני שאף הן היו באותו הנס תיפ"ל משום לאו דלא תסור כו'. וע"כ סובר דהמצות שחדשי החכמים והנביאי' כו' אינן בכלל סמך זה דלאו דלא תסור . וע"כ י"ל גם להתוס' בקושיתם ל"ד ד"ה מעקה הנ"ל הנ" שא דאשה לאיש כו' דמעקה הוי נמי לאו שאין בו הה כמש"כ הרמב"ם בפי"א מהל' רוצח ה"ג דס"ל דהקישא הוא אף בלאו

שאין בו מעשה קשה קושי' הנ"ל דתיפ"ל חיובא דנשים משום לאו דלת"ס וע"כ כתבו בקידושין תירוצם הנ"ל במתאים לדבריהם בפסחים הנ"ל דכיון שהמצוה והעשה הוא ז"ג ל"ה הל"ת דלת"ס מחייב בעצמותו עכ"פ כבשאר ל"ת המחייב בעצמותו לעולם אף בז"ג כנ"ל.

ב) **וזה** י"ל גם בס' התוס' כתובות ט"ו ד"ה פריעת ב"ח שכ' על דברי רש"י צ"א ע"ב הנ"ל דהואיל וליכא רק מצוה דרבנן ל"ה מ"ט מפורשת כמו סוכה ולולב לא כייפינן להו כו' ואין נראה דאשכחן דכופין במצות דרבנן כגון מצוה לקיים דברי המת דאמרי' בגיטין מ' ע"א דכופין את היורשים כו' דהנה החת"ס בתשו' לחלק חו"מ סי' ק"פ הביא דהסמ"ע בחו"מ סי' רל"ד בטעם הרמב"ם דמוכר טרפה לחבירו מה שאכל אכל והמוכר מחזר הדמים ובמוכר טרפה דרבנן ואכלה אין המוכר מחזר הדמים דטעמא משוה דאיסור תורה רע בעיני האוכל משא"כ באיסור דרבנן וכ' דהש"ך ביו"ד סי' קי"ט לא נראה לי טעם זה אלא משום דרבנן לא אסרו איסור של דבריהם להפסיד ממון על ידם ולראי' לדהש"ך הבי' משיטת הרמב"ם הנ"ל דכל אוסירן דרבנן מה"ת בלאו דלא תסור וכל הקילות שמקילן בס' דרבנן הוא משום שכך התנו והקילו בתקנתם אבל בעיקר אין חילוק לאיסור דאורייתא לדרבנן לתיעוב האכילה רק בתקנתם שלא יפסיד אדם ממון על ידיהם כו'. לפיענ"ד אין שום קושיא בטעם הרמב"ם לחלק בין טרפה דאורייתא לדרבנן שמביא הסמ"ע משיטתי' דכל איסורין דרבנן הם כאיסורין מה"ת בלאו דלא תסור וגם טעם הש"ך וחילוק דרבנן לא אסרו איסור על דבריהם להפסיד ממון על ידם כו' מאוחד הוא בטעם ושיטת הרמב"ם הנ"ל וחוט המשולש הזה לא ינתק זמ"ז דבברכות י"ט ע"ב מק' מהא דאמרו דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ד' תרגמה רב"ש קמי' דרב כהנא בלאו דלא תסור כו' א"ר כהנא כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרי רבנן ומק' מוהתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם מהם כו' אם היה כהן והוא בביה"ק או היה זקן ואינו לפי כבודו או שהיתה מלאכתו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כו' ש"ה דכ' והתעלמת וליגמר מינה איסורא ממונא לא ילפינן כו' משני הברייתות אלו למדנו דוהתעלמת מהם דממונא היא נידחת מפני כהונה כשהוא כהן והוא בביה"ק ומפני כבוד הבריות בהיה זקן ואינו לפי כבודו או כשהיתה מלאכתו מרובה מש"ח ודכל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ונידחת מפני גדול כבוד הבריות והיינו דלאו דלא תסור דכל מילי דרבנן נידחת כמו ממונא דוהתעלמת מפני כבוד הבריות. א"כ לס' הפרמ"ג הנ"ל דשיטת רש"י בכתובות צ"א ע"ב דמצוה דרבנן

שאינה מ"ע מפורשת כסוכה ולולב כמצות פריעת חוב אביהן שעל היתומים לא כייפינן להו כו' נובעת משיטתי' בברכות י"ט ע"ב שמצות דרבנן הם המצות התורה בלאו דלא תסור אלא דרבנן מחלו ליקרייהו כו' ל"ק קושי' החת"ס הנ"ל, דאדרבה משום דשיטת הרמב"ם כשיטת רש"י דכל מצות דרבנן הם כמצות התורה בלאו דלא תסור מ"מ מחלו רבנן ליקרייהו וכך התנו והקילו בתקנתם כו' משום דכן משמע להו סוגי' דברכות י"ט ע"ב הנ"ל דלאו דלא תסור נידחת מפני עשה דכבוד הבריות כו'. שפיר י"ל נמי לחלק כטעם הרמב"ם במוכר טרפה לחברו מה שאכל אכל והמוכר מחזר הדמים ובמוכר טרפה דרבנן ואכלה אין המוכר מחזר הדמים משום דמאידך ברייתא דסוגי' דברכות י"ט ע"ב הנ"ל נישמע דממונא קל מאיסורא ונידחת מפני עשה דגדול כבוד הבריות כשהיה זקן ואינו לפי כבודו ואינה עומדת מפני עשה דגדול כבוד הבריות כמו דל"ת דלא חסור אינה עומדת נגד עשה דגדול כבוד הבריות ונידחת מפני', כמו כן הוא הדבר והסברה בצירף טעמא שס' הש"ך בחילוקו, דרבנן לא אסרו איסור על דבריהם להפסיד ממון על ידם ומחלו ליקרייהו והתנו והקילו בתקנתם כו' כנ"ל. ומסתברא מילתא דא בהשוות השיטות דבכתובות צ"א ע"ב קאי פי' רש"י הנ"ל אהא דאמרי' התם דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם ובדף ס"ו שם א"ל רב כהנא לר"פ לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי דאיעבד מצוה מאי א"ל תנינא בד"א במצות ל"ת אבל במ"ע כגון שא"ל עשה סוכה ואינו עושה לולב א"ע מכין אות עד שתצא נפשו כו' דמדברי הגמ' אלו לקח לו רש"י ז"ל לפרש בדף צ"א ע"ב כלשון הגמ' זאת כאשר כ' לפרש הא דאמרו שם דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם משום כבוד אבותם אלא שאין לב"ד לכופן על כך דלאו מצות עשה מפורשת היא כסוכה וכלולב אלא מצוה בעלמא דרבנן כו' הרי שנקט החילוק בין זה לסוכה ולולב כלישנא דגמ' בדף פ"ו ע"א הנ"ל וע"כ שפיר כ' הפרמ"ג דרש"י בזה לשיטתי' בסוגי' דברכות י"ט ע"ב הנ"ל דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור ומשום כבודו דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה לאו דלא תסור שרי רבנן כו' דבעל המימרא הוא נמי רב כהנא שם בברכות כמו בכתובות פ"ו ע"א דקבלה לדר"פ שם שפיר י"ל דאליבא דרב כהנא לשיטתי' אזיל בהא כנ"ל. וע"כ ל"ק לרש"י לשיטתי' הנ"ל קושי' התוס' עליו מגיטין מ' ע"א דכופין את היורשים כו' דזהו מימרא דר' יוחנן שם ובב"מ צ' גבי חסמה בקול פליג ר' יוחנן עם ר"ל וסובר דעקימת שפתיו הוי מעשה ובתמורה ג' ע"ב אר"י לא תתני מימר דבדיבורו עביד מעשה ועי' בתוס' בב"מ שם א"כ לר' יוחנן עפ"י הקישא דריא"ר דהשוה הכ' אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אף בלאו שיש בו מעשה והיינו תמורה וחסמה בקול דבדיבורו עביד מעשה נשים חייבות בכל ל"ת

קשה קושי' הנ"ל אמאי לא אמר ריב"ל דנשים חייבות במקרא מגילה משום ל"ת דלא תסור וע"כ צ"ל לר' יוחנן או דס"ל כס' הרמב"ן ז"ל דמצות שחדשו חז"ל כמקרא מגילה ונ"ח אינם באים בסמך זה דלאו דלא תסור או כס' התו"ס בקידושין ל"ד ופסחים ק"ח ע"ב הנ"ל דאין הל"ת דלא תסור מחייבת בעצמותה בכ"מ ובכ"ז אלא משום העשה והעשה הוי זמן גרמא כנ"ל. וא"כ התוס' בשיטתם בקידושין ופסחים באמת פליגי אשיטת רש"י בלאו דלא תסור שפיר כ' גם בכתובות פ"ו ע"א לחלק אשיטת רש"י בדף צ"א ע"ב אף דקאי אליבא דרב כהנא בשיטתי' בלאו דלא תסור כנ"ל משום דגם על גוף שיטת רב כהנא עפ"י פי' רש"י שם הנ"ל פליגי נמי התוס' כמבואר בפי' הרמב"ן ז"ל על ספר המצות פ"א ולהתוס' אין בלאו דלא תסור אלא מה שאמרה בפי' התורה כו' ע"כ ליל חילוק רש"י שם דאין כופין אמצות דרבנן שבדאורייתא הם בלאו דלא תסור אלא דלא מפו' כסוכה ולולב כו', דלהתוס' אין שום מצוה דרבנן בלאו דלא תסור ושפיר הוכיחו גם מרב דכשיטתם דכופין את היורשים כנ"ל, אבל אין מזה שום קושיא והשגה על רש"י ז"ל עפ"י שיטתי' מרב יוחנן כנ"ל:

ג] **ועפי"ז** י"ל קושי' בעל זוהר הרקיע שמביא המגילת אסתר בסה"מ שם אדהרמב"ם דכל מצות דרבנן הם בכלל לאו דלא תסור מיומא ל"ג דפריך לר"ל דס' ח"ש אסור מדרבנן אלמה תנן שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקור"מ חייב כו' אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני היא ופי' רש"י והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור כו' ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא במפרש ח"ש כו' ולהרמב"ם ה"ה מושבע ועומד גם על ח"ש בלאו דלא תסור ואיך חייל. עלי' שבועה כו' וכבר האריכו בזה האבני מילואים בתשו' סי' י"ד ובשו"מ מהד"ת ח"ד סי' מ"ח. ולהנ"ל י"ל דהגם הרב מג"א תי' דמה דמסיק בגמ' דעל מצות דרבנן אינו מושבע מהר סיני לאו משום דס' דאין מצות דרבנן בכלל לאו דלא תסור אלא מפני שלא נאמרו בבירור בסיני לא יאמר עליהם מושבע ועומד מהר סיני כו' ועל הצטדקות תירוצו זה פלפלו הרבנים אב"מ ושו"מ הנ"ל להוכיח אמיתתו שהרי הוא צריך תבלין דאם נחלוט דכל מצות דרבנן הם בכלל לאו דלא תסור אמאי נקיל בהם לאמור דמפני שלא נאמרו בבירור בסיני ל"י עליהם מושבע ועומד מהר סיני ועכ"פ צריכין ראיה ע"ז ממ"א בש"ס. ואמנם להנ"ל א"ש דברי הרב מג"א וגם אני אילך בעקבות הרבנים הנ"ל להביא ראי' לאמיתת דבריו דהנה לסוגי' דבב"מ צ' ע"ב דאף דקלא ודיבור ל"ח מעשה ולהוכחת התוס' ד"ה ר"ל שם דר"ל ס"ל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו אם מהקישא דריא"ר דהשוה הכ' אשה לאיש לכ"ע שבתורה י"ל לנשים דאיתנייהו בכל הלאוין אף בלאוין שאין בהם מעשה כיון דה"ה בכלל אשר יעשו ואי נימא כשיטת

הרמב"ם דכל מצות דרבנן ה"ה בכלל לאו דלא תסור קשה קושי' החו"י הנ"ל אמאי אמר ריב"ל בטעמא דחיובא דנשים במקרא מגלה מפני שאף הם היו באותו הנס ול"א משום לאו דלא תסור וע"כ די"ל דל"ל שיטת הרמב"ם הנ"ל, וא"כ ק' מזה ההכרח גם אפי' רש"י ז"ל בסוגי' דיומא הנ"ל שפי' אדר"ל דח"ש אסור מדרבנן היכי מוקי לה להא דתני חייב באוכל ח"ש והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור כו' הא לר"ל אין מצות דרבנן בכלל לאו דלא תסור. וע"כ צ"ל דמסתמא ידע רש"י ז"ל דכיון דהך אוקימתא דר"ל היא למד"ס דכל מצות דרבנן ה"ה בכלל לאו דלא תסור והיינו משום דר"ל לא מוקי למתני' דשבועה שלא אוכל כו' הנ"ל בסתמא בח"ש אלא במפרש ח"ש ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש כו' ולסוגי' דכריתות ג' ע"ב סנהדרין ס"ו ע"א מוקי ר"ל לר"ע ורבנן בפלוגתתם באוב וידעוני ומגדף דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ע"ש. א"כ אליבא דר"ל לר"ע ורבנן לא ילפינן מהקישא דריא"ר דהשוה הכ' אשה לאיש לכ"ע שבתורה אלא בלאו שיש בו מעשה ולדידי' שפיר י"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל דכל מצות דרבנן ה"ה בכלל לאו דלא תסור וקושי' החו"י ויעב"ץ ל"ק לדידי' משום דמקרא מגילה לית בה מעשה א"ה ל"ל חיובא דנשים משום לאו דלא תסור כנ"ל וע"כ שפיר ידע רש"י עפי"ז לפרש דח"ש ה"ה בכלל לאו דלא תסור אליבא הך אלו אקומתא דר"ל דר"ע ורבנן, ורק דיקשה לפי"ז קושי' בעל זוהר הרקיע כיון דח"ש ה"ה בכלל לאו דלא תסור ה"ה מושבע ועומד מהר סיני ואמאי חיילא שבועה עלי' אמנם הש"ס מק' שם וכ"ת כיון דאי"ל היתר מה"ת קא חייל קרבן שבועה והתנן שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראוי' להעיד והוינן בה למעוטי מאי רב פפא אמר למעוטי מלך ראבי"א למעוטי משחק בקוביא והא משחק בקוביא מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוה ולא קא חיילא עלי' שבועה ש"ה דא"ק אם לא יגיד והלא לאו בר הגדה הוא כלל, ובשבועות ל"א ע"א אמרי' דלרב פפא דאמר לאפוקי מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מיזא חזיא ורבנן הוא דפסלוה א"כ לר' פפא אין קושי' הש"ס וכ"ת כיון דאי"ל היתר מה"ת ק חיילו קרבן שבועה קשיא כלל דלדידי' שפיר אמרינן כיון דאי"ל היתר מה"ת משו"ה קא חייל עלי' קרבן שבועה מהר סיני אף דח"ש ה"ה בכלל לאו דלא תסור משום דר' פפא לשיטתי' בסוגי' דכתובות פ"ו ע"א הנ"ל דאהא דא"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בע"ח מצוה אמר לא ניחא לי דאיעבד מצוה מאי א"ל ר' פפא תנינא בד"א במצות ל"ת אבל במ"ע כגון שא"ל עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו דמדבריו לקח לו רש"י ז"ל לפרש שם בדף צ"א ע"ב ולחלק בין מ"ע מפורשת בתורה כסוכה וכלולב דכופין עליהן לשאר מצות דרבנן דאינן מפורשות בתורה

אף שהן בכלל לאו דלא תסור כס' הפרמ"ג הנ"ל דאין כופין עליהן כנ"ל. וע"כ ל"ק גם להרמב"ם קושי' הבעל הזוהר וזהו ראי' נכונה לבעל מג"א הנ"ל דאף דכל מצות דרבנן הם בכלל לאו דלא תסור כיון שלא נאמרו בבירור בסיני לא יאמר עליהם מושבע ועומד מהר סיני כמו שמחלק ר' פפא ופי' רש"י לענין כפי' בין מפורשת בתורה כסוכה וכלולב לאין מפורשות בתורה אף שהם בכלל לאו דלח"ס כו' ה"נ אף דח"ש ה"ה בכלל לאו דלח"ס כיון של"נ בבירור בסיני ל"י עליהם מושבע ועומד מהר סיני כנ"ל. שו"מ בלח"מ בפ"א מהל' ממרים שכ' בשם המבי"ט דעיקר לאו דלא תסור אתיא לזקן ממרא שחולק על שום דבר מדבריהם ואומר שאינו אמת כמו שתקנו הם אבל מי שעובר על דבר אחד מדבריה אפי' שיעבור במזיד כיון שאינו חולק לומר שאינו אמת מה שצוו חכמים כו' אינו עובר על לאו זה כו' וא"כ ל"ק בלא"ה בכל הני שום קושיא:

ד) **ומה** שהק' אקושי' התוס' קידושין ל"ד ע"ב ד"ה סד"א ל"ל לימודא דנשים חייבות במצה מפני שכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו באכול מצה דבלא"ה ידעינן דנשים חייבות במצה דאי פטורות ל"ל האזרח להוציא את הנשים מחיוב סוכה דגבי סוכה פשיטא דנשים פטורות משום דהוי ממ"ע שהזז"ג ורק דלהכי איצטריך מהאזרח לפטור נשים מתוכה משום דבלאו מיעוטא דהאזרח לפטור נשים מסוכה דהו"א דחייבות, משום דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות וכמו דנשים חיי חייבות במצה ה"ה דחייבות בסוכה, א"כ משמע דנשים חייבות במצה ול"ל לימודא דכל שישנו בב"ת חמץ כו' מתי' התוס' מגילה ד' ע"א ד"ה שאף אקושיתם שם ל"ל הקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו בקום אכול מצה תיפוק לי' חיובא דנשים מטעם שאף הן היו באותו הנס ותי' משום דהו"א למיפטר נשים ממצה מגז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות א"כ מה מק' התוס' דע"כ מבעי"ל הקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה דבלא"ה אדרבה הו"א לפטור נשים מאכילת מצה מגז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות כו' ואמר שכבר נדפסה קושי' זו בספר לגאון אחד בדורנו שליט"א ושבחה מאוד, ואני אומר שאין כאן אפי' ריח קושיא ותי' הר"י איש ירושלם בתוס' מגילה הנ"ל דאי לאו היקישא דכל שיש בבת"ח ישנו באכול מצה הו"א לפטור נשים מגז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות מבואר בפשיטות דלאו משום קרא דהאזרח להוציא את הנשים אלא משום פטורה מהלכה למשה מסיני כדכ' בתוס' פסחים מ"ג ע"ב ד"ה סד"א כן בפי' דהו"א לפטור נשים ממצה משום ג"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות והוי מפטרי נשים ממצה כמו מסוכה דפטר להו בהדיא בסוכה כ"ח ע"א מהלכה למשה מסיני וע"ש בתוס' מגילה שכ' במסקנת דבריהם כדפי' בפסחים מ"ג ע"ב דכוונתם דפטורין נשים מסוכה מהללמ"ס ופשוט הוא דרק אי פטורה דנשים מסוכה משום הללמ"ס היא די"ל

דהו"א דנשים פטורות ממצה מהקישא דט"ו ט"ו מחג הסוכות אבל למד"ס דפטורה דנשים מסוכה היא משום קרא דהאזרח להוציא את הנשים כסוגי' דקידושין ל"ד ע"א וסלקא דעתך דסוגי' דסוכה כ"ח ע"א דאזלא התם בהכי. ע"ש פשיטא דאין שום סברה לפטור נשים ממצה מגז"ש דט"ו ט"ו כמו דפטורין מסוכה מקרא דהאזרח להוציא את הנשים משום דע"ז י"ל כקושי' התוס' דל"ל האזרח להוציא את הנשים דגבי סוכה פשיטא דפטורות דהא מ"ע שהז"ג היא אלא ש"מ דנשים חייבות במצה ולהכי איצטריך האזרח גבי סוכה להוציא את הנשים דלא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות כו' וא"ש קושי' התוס' ואין שום סתירה בדבריהם ואמנם על תי' הר"י בתוס' מגילה הנ"ל עדיין יש להקשות כעין קושי' התוס' קידושין דאפי' בלא הקישא דכל שישנו בבת"ח אין שום לימוד לפטור נשים ממצה אפי' בגז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות דפטורין נשים בסוכה מהללמ"ס משום דא"כ יקשה נמי ל"ל הללמ"ס לפטור נשים מסוכה כלל הא בלא"ה פטורין דסוכה הוי מעשהז"ג ונשים פטורות ועכצ"ל דש"מ דנשים חייבות במצה ולהכי איצטריך הללמ"ת לפטור נשים מסוכה דלא נילף ט"ו ט"ו ממצה דחייבין א"כ משמע דנשים חייבין במצה ול"ל הקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה. ונתיישבתי דגם קושיא זו יש לתרץ כעין סברת תי' תוס' קידושין הנ"ל דלהכי איצטריך הללמ"ס לפטור נשים מסוכה משום דבלא"ה הו"א דה' דהאזרח אתא לרבויי נשים דלמעוטי לא איצטריך דהא מ"ע שהז"ג היא וע"כ איצטריך הקישא דכל שישנו בב"ת חמץ ישנו באכול מצה משום דבלא"ה הו"א ללמוד מצה מסוכה בגז"ש דט"ו ט"ו דנשים פטורין מאכילת מצה כמו שפטורין מסוכה וא"ש ד"ה תוס' מגילה ויש לכוון זה בלשון הגמ' דסוכה כ"ח ע"ב דפריך והשתא דאמרת סוכה הלכתא קרא ליל לרבות את הגרים כו' דזהו לר"א בדף כ"ז ע"ב דהאזרח מבעי"ל לגר שנתגייר בנתיים כו' דר"א לשיטתי' בפסחים מ"ג ע"ב וצ"א ע"ב בהקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה לחייב נשים במצה וע"כ דפטורא דנשים בסוכה לדידי' היא מהללמ"ס משום דבלאו הלכה הו"א דהאזרח לרבויי נשים בסוכה כנ"ל וע"כ מבעי"ל נמי הקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה לחייב נשים במצה כנ"ל:

ה) **ובזה** י"ל סוגית הגמ' דשבת קל"א ע"ב מצה וכל מכשירי' דוחין את השבת דברי ר"א מנ"ל לר"א הא אי מעומר ושתהל"ח שכן צורך גבוה כו' אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים אלא גמר ט"ו ט"ו מחג הסוכות מה להלן מכשירי' דוחין את השבת אף כאן מכשירי' דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמר מיני' ומשני משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים כו' וע"ז באמת יקשה קושית התוס' מגילה הנ"ל אחרי דאי"ל הכא גז"ש דע"ו ט"ו דחג המצות מחג הסוכות דמצה

וכל מכשירי' דוחין את השבת מנ"ל דמצה נוהגת בנשים כבאנשים ואדרבה נילף מצה לכל מילי מסוכה דנשים פטורות ואעפ"י דלר"א דאזלינן הכא בסוגין ל"ל כקושי' התוס' קידושין ל"ד ע"ב הנ"ל דגם בלאו היקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה ונשים חייבות באכילת מצה משום דא"כ ל"ל האזרח למעט נשים מסוכה הא בלא"ה נשים פטורות מסוכה דהוי"ל מעשהז"ג ונשים פטורות אלא משום דהו"א בלא"ה ללמוד גז"ש דט"ו ט"ו ממצה ומדאיצטריך מיעוטא דהאזרח משמע דנשים חייבות במצה כו' משום דלר"א האזרח לא למיעוט נשים מסוכה אתא אלא לרבות את הגרים כו' כנ"ל מ"מ לר"א לסוגי' דפסחים מ"ג ע"ב וסוכה כ"ח ע"ב הללמ"ס היא לפטור נשים מסוכה וע"ז עדיין יקשה ל"ל הללמ"ס לפטור נשים מסוכה הא בלא"ה הוי"ל מעשהז"ג ונשים פטורות וע"כ צ"ל הא דמבעי"ל הלכה לפטור נשים מסוכה משום דהו"א ללמוד גז"ש דט"ו ט"ו דחג הסוכות מחג המצות ומשמע דנשים חייבות אבל השתא דנפק"ל הגז"ש דט"ו ט"ו דמצה וכל מכשירי' דוחין את השבת להיפך דהיינו דילפינן מצה מסוכה משום הקישא דידן דל"ל הללמ"ס לפטור נשים מסוכה הרי בלא"ה נשים פטורות מסוכה דהוי"ל מעשהז"ג כו' לא יאמר שישתנה בשביל הזה הדין ואדרבה נימא דלכל מילי איתקיש בגז"ש דט"ו ע"ו חג המצות לחג הסוכות דיהיו גם נשים פטורות ממצה דאין היקש למחצה. ואמנם אחר הישוב נראה דלא קשה דהרי לר"א לשיטתי' דהאזרח לרבות את הגרים כ"ש דלרבות הנשים אתא לחיובא וע"כ י"ל שפיר דלהכי איצטריך לדידי' הללמ"ס דנשים פטורות מסוכה דההלכה היא לפטור להיפך מהריבוי' לחיוב, והנה בפסחים מ"ג ע"א ס' ר"א דכל אתא לרבות דנשים מוזהרות אחמץ דלא נימא דאיתקיש אכילת חמץ לאכילת מצה דנשים פטורות משום דהיא מעשהז"ג, וע"כ י"ל דלימודא דר"ח בסוגי' דשבת קל"א ע"ב הנ"ל בגז"ש דט"ו ט"ו דחג המצות מחג הסיכות למצה וכל מכשירי' דוחין את השבת כו' כיון דקימ"ל דאין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו ע"כ מסתמא לא קיבל ר"א הך גז"ש דט"ו ט"ו מרבו רק לזה לבד דמצה וכל מכשירי' דוחין את השבת וע"כ ל"ל כקושיתנו כיון דנפק"ל בגז"ש דט"ו ט"ו חג המצות מחג הסוכות למצה וכל מכשירי' דדוחין את השבת דנילף נמי מסוכה דנשים פטורות ממצה כמו דפטורות מסוכה דמדין גז"ש ע"כ ליכא למילף זה כיון דלא היה לו ע"ז קבלה מרבו דרק לענין מצה וכל מכשירי' דדוחין את השבת הי"ל קבלה מרבו ללמוד בגז"ש דט"ו ט"ו מצה מחג הסוכות אבל לא לזה דנשים פטורות ממצה כמו דפטורות מסוכה א"כ אילפותא מדין גז"ש בלא"ה אין שום מקום להקשות, ורק. שהיה מקום להקשות דנילף מדין היקש מאחר שי"ל קבלה מרבו לגז"ש דט"ו ט"ו למצה וכל מכשיריה דדו"ש ה"נ נימא מדין היקש דנקיש מצה

לסוכה דנשים פטורות וזה לאו קושיא היא דע"ז י"ל כיון דקימ"ל דדבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש כביומא נ"ז ע"א ע"כ דמזה הוכחה דאין לומר לר"א דפטורה דנשים ממצה יהי' מכח הקישא דט"ו ט"ו מחג הסוכות דנשים פטורות דא"כ יהי מצה דבר הלמד בהיקש מסוכה דאין חוזר ומלמד בהיקש וא"כ איך אמר ר"א דכל אתא לרבות דנשים חייבות מוזהרות אחמץ דבלא"ה הו"א דנילף חמץ ממצה דנשים פטורות כו' כיון דמצה גופה לא ידעינן פטורה דנשים אלא מהקישא לסוכה והוי דבר הלמד בהיקש דאין חוזר ומלמד בהיקש ואיך הו"א דנלמוד חמץ ממצה וע"כ צ"ל כל לרבות נשים אחמץ דמהיכא תיתא למיפטרינהו וע"כ מדאי"ל לר"א לימודא דכל ע"כ דליל לר"א הקישא דמצה לסוכה דנשים פטורות ממצה כמו דפטורות מסוכה אף לבתר דאי"ל גז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות למצה וכל מכשירי' דדוחין את השבת וע"כ ש"ק הגמ' דנפק"ל חיובא דמצה מחמץ דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה כו' ול"ק קושיתו:

ו) **וזה** י"ל כעין מילואים לדברי התוס' פסחים מ"ג ע"ב הנ"ל מש"כ אלימודא דר"א שם דכל אתא לאורי' דנשים חייבות אחמץ דכ' ל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות וסד"א כיון דנשים פטורין ממצה דהוי מעשהז"ג א"ח אחמץ ובח"ס אקשינן אכילת מצה לאכילת חמץ דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה כו' דאיצטריך הך הקישא לחייב נשים במצה דבלא"ה הו"א דפטורין מגז"ש דט"ו ט"ו מחג הסוכות דנשים פטורין מסוכה מהללמ"ס כו'. דלכאורה ג"ז פלא הא קימ"ל דאין דנין שום מדה מהלכה ואיך הו"א ללמוד מהללמ"ס דנשים פטורות מסוכה למצה וע"כ דכ' התוס' לעורר על מקום מוצא הך גז"ש דט"ו ט"ו דהוא בשבת קל"א ע"ב הנ"ל דהוא נמי לר"א התם למצה וכל מכשירי' דדוחין את השבת דפריך וליכתוב רחמנא במצה וליתו הנך וליגמר מיני' ומשני משום דאיכא למפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים והיינו מהקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו בקו"א מצה והיינו לאחר שלמדנו מכל דנשים מוזהרות אחמץ שהוא לימוד ערוך וגמור לר"א ודלא מהקישא ילפינן דאכילת מצה דהוי ז"ג ובכל מעשהז"ג נשים פטורות ילפינן נמי חיובא דנשים באכילת מצה בהקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו בקו"א מצה אף דאין להקשות כקושיתי הנ"ל כיון דאי"ל נמי גז"ש דט"ו ט"ו נימא מדין היקש דמצה לסוכה דנשים פטורות דאף דאין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קיבלה מרבו מ"מ מאחר שקיבל הגז"ש דט"ו ט"ו לענין מצה וכל מכשירי' דדוחין את השבת נימא בהקישא דהך גז"ש דנשים פטורות ממצה כמו שפטורין מסוכה כו' משום דא"כ יהי' פטור דנשים ממצה דבר הלמד בהיקש וקימ"ל דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש, וא"כ אין שום סברה שנלמוד חמץ דלא יהיו נשים מוזהרות על החמץ משום שאינו מוזהרות

על המצה והיינו בדרך היקש דא"כ ל"ת עליו חמץ ש"י תאכלו מצות כו' חמץ ממצה כיון דמצה גופא הא דנשים פטורין ממצה היא רק משום שהיא דבר הלמד בהיקש מסוכה דנשים פטורין בה ודהל"מ בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש וא"כ ל"ל קרא דכל ללימוד דנשים חייבות בחמץ ומדאי"ל לימודא דכל לחמץ דנשים חייבות ע"כ דפטורה דמצה לא משום הקישא דט"ו ט"ו מסוכה אתא אלא משום דהוי מעשהז"ג ול"ה דבר הלמד בהיקש כו' כתי' הנ"ל, ועל כוונה זו כ' התוס' כעין דברי מילואים דאבל הו"א לפטור נשים ממצה בגז"ש דט"ו ט"ו הנ"ל מסוכה דפטורין מהלכה לממ"ס אף דאין דנין שום מדה מהלכה מ"מ מאחר שי"ל גז"ש ל"ח דן מהלכה דל"ח דן מהלכה אלא בלא גז"ש אבל בדן מהלכה ע"י גז"ש ל"ח דן מהלכה וזה ל"ה כדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש וכמדומה שכבר עמדו בהך כללא בי"ש ואינו כעת ת"י ולהכי הו"א לגמור גם חמץ ממצה ואיצטריך כל דנשים מוזהרות על חמץ והקישא דכל שישנו בבת"ח ישנו באכול מצה דנשים חייבות במצה כנ"ל. אחז"ר מצאתי קושי' זו בספר בית יצחק חיו"ד ב' סי' נ"ז בשם חתנו הגאון האבד"ק רישא נ"י והנלענ"ד כתבתי. שו"מ שגם האור חדש בחי' למסכת קידושין האריך בד' התוס' קידושין פסחים ומגילה בקושי' הנ"ל.

**ובעמדי** בזה אמרתי לתרץ קושי' העולם בסוגי' דפסחים הנ"ל דל"ל כל מחמצת לרבות נשים לאזהרת חמץ ואיך הו"א בלא"ה משום הקישא דלית עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות דנשים אינן חייב באכילת חמץ משום דפטורין ממצה. הא בחולין ק"כ ע"א אברייתא דהקפה את הדם ואכלו המחה את החלב וגמעו חייב בשלמא הקפה כו' כיון דאקפי' אחשביה אלא המחה את החלב וגמעו אכילה כתיבה בה והא לא אכילה היא אר"ל א"ק נפש לרבות את השוחה תניא נמי גבי חמץ כהא"ג המחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת כו' ות"נ גבי נבלת עוף טהור כהא"ג המחהו באור טמא בחמה טהור כו' א"ה בחמה נמי בחמה איסרוחו מסרח וצריכי דאי כתב רחמנא כו' חמץ חלב לא אתי מיני' שכן לא הותר מכללו כו' ואי סד"א דחמץ הותר בנשים גם חמץ הוה הותר מכללו א"כ ל"ל קרא דחלב הא אתי מחמץ כו' ונ"ל דהנה סוגי' דפסחים אזלא לר' אליעזר וביר"ש פ"ג דשבועות ה"ב נפק"ל דשתי' בכלל אכילה מדכ' ע"כ אמרתי לבנ"י כל נפש מכם לא תאכל דם מה קיימין אם בדם שקרש התניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כי כן קיימינן כמו שהוא כו' א"כ עיקר ההוכחה דשתיה בכלל אכילה מקרא דלא תאכל היא מהך בריית דדם שקרש כו' והיא בתוספתא פ"ב דטהרות ושם נראה דהיא מימרא דר' אליעזר ע"ש בפיסקא המתחלת א"ל ר"א לר"י היכן מצינו טומאה בתורה כו' א"ל אף אתה אומר יעשה שני א"ל מצינו שהשני מטמא את המשקין כו' השמן כו' דבש כו' דם

שקרש כו' א"כ לר' אליעזר לא מהנפש לרבות השותה נפק"ל אלא מלא תאכל וילפינן דם וחלב וחמץ ונבלת עוף טהור מיני' דשתיה בכלל אכילה, משא"כ סוגי' דחולין לא אזלא לר"א אלא לר"ל דנפק"ל מנפש לרבות השותה כו' להקפה את הדם ואכלו והמחה את החלב וגמעו דחייב דברייתא זו דבתוספתא פ"ב דכריתות פלי'גא אברייתא דתוספתא דטהרות הנ"ל כדפריך בירוש' דשבועות שם שני הברייתות. הדדי ומסקינן התם דמשום סתירת שני התוספתות הללו אין ללמוד מלא תאכל דשתיה בכלל אכילה ונפק"ל מנפש לרבות את השותה ובחמץ שהמחהו וגמעו חייב כרת ואם מצה הוא אינו יוצא בו יד"ח ול"א הקישא דל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות כס"ד דסוגי' דפסחים ל"ה ע"א בטעמא דר"ל שם בעיסה שנילושה ביין שמן ודבש דאין חייבים טל חימוצו כרת משום דכ' ל"ת ע"ח וגו' בדרך וסברת הקישא דבר שאדם יוצא בהן יד"ח במצה חייבין על חימוצו כרת והא הואיל ואין אדם יוצא בהן יד"ח דהוי"ל מצה עשירה אין חייבין על חימוצו כרת אלא כמסקנה דהתם דפריך מהא דהמחהו וגמעו אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אין אדם יוצא יד"ח בפסח והא הכא דאין אדם יוצא יד"ח במצה וחייבין על חימוצו כרת והיינו דל"א הקישא דלית עליו חמץ דברים שיוצא בהן יד"ח במצה חייבין על חימוצו כרת, והנה והא דלא משני הש"ס שם טעמא דחייבין בהמחהו וגמעו על חימוצו משום דנפש לרבות השותה דא"כ נישמע מינה נמי דשתיה בכלל אכילה, וא"כ עדיין יקשה אמאי אם מצה היא אין אדם יוצא יד"ח בפסח הא הוה שפיר דרך אכילה וע"כ לא יכול הש"ס לתרץ הכי ומתרץ דה"ט דר"ל משום דהוי"ל מי פירות ומ"פ אין מחמיצין אבל לא מטעמא דהקישא דל"ת עליו חמץ שבעת ימים תאכל מצות דלמסקנא ל"ל לר"ל הך הקישא א"כ ה"ה דל"א הקישא לר"ל דלא יהיו נשים מוזהרות על אכילת חמץ משום ההו"א דפטורין ממצה דהוי מעשהז"ג א"כ ל"ה לר"ל חמץ הותרה מכללה ושפיר קאמר הש"ס דאי כ' רחמנא חמץ חלב לא אתיא מיני' משום שלא הותר מכללו כו' כנ"ל:

ז) **והנה** בתוס' שבועות כ"ג ע"א ד"ה גמר הק' לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתייה בכלל אכילה ותי' דיליף מדכ' וכל דם לא תאכלו ואי בשקרש והתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה אותו אכילה כבירוש' הנ"ל. ותמה ע"ז הג' רע"א בהגהות הש"ס הא הירוש' פרך עלה והתניא הקפה את הדם ואכלו אם י"ב כזית חייב מה עביד לי' ר' יונה בההוא (ברייתא) דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה ומשני אינו אוכל לטמא טומאת אוכלין ואינו משקה לטמא ט"מ, וא"כ אין ראיה מינה דשתיה בכלל אכילה חזר ר' יונה

ופתר מונתת בכל אשר תאוה כו' הרי דהירוש' עצמו חזר מראיתו משום דבאמת יש לאוקמה לקרא בקרש. ונ"ל דהתוס' לשיטתם במנחות כ"א ע"א וחולין ק"כ ע"א דפליגי אשיטת רש"י בדם שבשלו וסברו דאינו עובר עליו שפיר כתבו אף למסקנת הירוש' הנ"ל די"ל דר' יהודה נפק"ל דשתי' בכלל אכילה מכל דם ל"ת ואי בשקרש והתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה, קראה אותו אכילה כו' דעיקר קושית הירוש' היא מדתניא הקפה את הדם ואכלו אם י"ב כזית חייב א"כ יש לאוקמה לקרא בקרש ואין ראיה מינה דשתיה בכלל אכילה כיון דהתוס' לשיטתם הנ"ל מפרשו ברייתא דהקפה את הדם ואכלו כו' חייב בהקפהו בחמה דוקא אבל באור לא דדם שבשלו א"ע עליו כדפי' בחולין ק"כ ע"א בד"ה הקפה אין לשיטת התוס' סתירה בין שני הברייתות דתוספתא הנ"ל דברייתא דדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה יפרשו התוס' שקרש באור והוי"ל דם שבשלו ואינו עובר עליו וע"כ אין לומר דקרא דכל דם ל"ת אדם שקרש באור קאי דהתניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה לא אוכל לחייב עליו דדם שבשלו אינו עובר עליו ולא משקה משום דלא הדרא לכמות שהיתה צלולה כחילוק רבא במנחות כ"א כאן שהקפה באור דלא הדר כאן שהקפה בחמה דהדר כו' אלא כמו שהיא והתורה קראה אכילה ואי משום ברייתא דהקפה אה הדם ואכלו כו' דחייב יש לאוקמה קרא דכל דם ל"ת בקרוש ז"א כיון דלהתוס' דוקא בהקפהו בחמה חייב משום דהדרה לכמות שהיתה צלולה ועי"ז חשובה צלולה גם בעת קרישתה וגם בזה התוס' לשיטתם בפסחים כ"ב ע"א ד"ה והרי דם בתי' ר"י ושבת ע"ז ע"א ד"ה הואיל דהא דאר"י בר"י בטעמא דדם נבילות מטמא לב"ה ברביעית משום שיכול לקרוש ולעמוד על כזית לאו משום דחשוב לי' כבשר אלא משום שיש שום פסוק דדרשינן מיני' דדם נבילות טמא ומה"ט לא משני כשהותרה נבלה דדמה נמי הותרה, וכן במעילה י"ז מפיק דם השרץ מוזה לכם הטמא ומשרץ גופי' לא ידעינן לי' דל"ה בכלל שרץ כו' וכן בשבת ע"ז ע"א מצדד הש"ס במימרא דר' נתן דיבש בכזית אי בדם דסמיך כזית לא בעי רביעית או דכזית סגי לי' ברביעית כו' א"כ אף אם נוקמה קרא דכל דם ל"ח אדם שקרש בחמה מ"מ כיון דעיקר החיוב הוא רק משום דהדרה לכמותה שהיתה צלולה וחשובה צליל קרא דכל דם ל"ת שתיה דהיא בכלל אכילה קמל"ן, והיינו שתיה במידי דבר אכילה כתי' התוס' חולין ק"כ ע"א ד"ה לרבות דשתי מיני' שתיות דהן בכלל אכילה בעינן למילף חדא מילי דשתייה כגון יין ושמן וחדא במילי דבר אכילה ע"ש באופן דלשיטת התוס' שפיר י"ל דבמילי דבר אכילה שפיר יליף ר' יהודה מכל דם ל"ת כבירוש' שבועות הנ"ל דשתיה בכלל אכילה ובמילי

דשתיה כגון יין ושמן לענין מעשר שפיר יליף שכר שכר מנזיר וגבי מקדש דוקא היא דלא גמר שכר שכר לפי שהכ' תלה בטירוף הדעת כו' ומיושב קושי' הגרע"א. אבל לר' יונה דחזר בי' בירוש' מלימודא דמכל דם ל"ת משום ברייתא דהקפה את הדם ואכלו כו' י"ל דס"ל כשיטת רש"י דדם שבשלו עובר עליו ובברייתא דהקפה את הדם ואכלו דחייב מפרש כפי' רש"י בחולין ק"כ ע"א הקרישו ע"ג האור ע"ש, א"כ הנך תרי ברייתות דתוספתא סותרת להדדי ואיכא לאוקמא לקרא דכל דם ל"ת בקרוש ולא משמע מיני' לשתייה דהיא בכלל אכילה ונפק"ל מקרא דונתת הכסף וגו' למילי דשתייה אבל למילי דאכילה אין לו לימוד רק מקרא דוהנפש כר"ל, משא"כ לר' יהודה לא בעי כלל לימודא מוהנפש דמכל דם ל"ת אתיא לי' שפיר דשתייה בכלל אכילה למילי דאכולה כנ"ל:

ח) **ועפי"ז** יש ליישב גם קושי' הרב הגאון הגדול רשכב"ה מוהרא"מ שטיינבערג שליט"א האבד"ק בראד אצריכותא דסוגי' דחולין הנ"ל דאי לא כ' קרא בחלב לא אתיא מחמץ משום די"ל מה לחמץ שכן לא הותר מכללו כו' לר' אחא בר' יעקב דאמר בפסחים, כ"ח ע"א דר' יהודה יליף שאור דאכילה משאור דראייה מה ראיה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל אבל אתה אוכל של אחרים (אף בפסח רש"י) גם חמץ חשוב הותר מכללו ושפיר יש ללמוד חלב מחמץ ונבלה ול"ל בחלב קרא דוהנפש לרבות השותה כו'. דלהתוס' שבועות הנ"ל י"ל דראבר"י לשיטתי' בסוגי' שם דנפק"ל דשתייה בכלל אכילה מונתת הכסף בכל אשר וגו' וגמר שכר שכר מנזיר במילי דשתייה וגם אליבא דר' יהודה ובמילי דבר אכילה ס"ל כוותי' דנפק"ל מכל דם ל"ת כדיליף בירוש' כנ"ל א"כ גם בהמחה את החלב וגמעו יש ללמוד מהקפה את הדם ואכלו דחייב וכן חמץ ונבלה וע"כ ש"ק ר"א בר"י בשיטתי' דשבועות הנ"ל בסוגי' דפסחים גם אליבא דר' יהודה דיליף שאור דאכילה משאור דראייה אף דמשו"ה חשוב חמץ הותר מכללו דלדידי' לא בעי הנפש לרבות השותה דמכל דם ל"ת אתיא לשתייה דהיא בכלל אכילה כנ"ל:

ט) **והנה** החו"י בתשו' שם האריך בביאור סוגי' דמגילה ג' ע"ב במימרא דרבא שם פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקמ"ג עדיף כו' עבודה ומת מצוה מ"מ עדיף מולאחותו כו'. ונ"ל בזה בהקדם ביאור מחלוקת הח"מ וב"ש באה"ע סי' ס"ה בהא דמבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה שכ' הח"מ דדוקא כשרואה שנכנסין לחופה צריך לכבדם אבל אם רק יודע שיש חופה בעיר א"צ לבטל מלימודו ולילך שם, והב"ש כ' עליו דמשמע מדבריו דאבל מי שיודע ואינו רואה אינו חייב לבעל דמברייתא דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה לא משמע הכי דבהוצאת המת אפי' אינו רואה חייב לבטל כו' ה"נ

בהכנ"כ, ונ"ל בכוונת הב"ש במה דמייתא מברייתא דמבטלין ת"ת כו' והיא בכתובות י"ז ע"ב ומגילה כ"ט ע"א דהגמ' מסיק שם אמרו עליו על ר' יהודה בר' אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנס"כ כו'. וכבר עמדו בזה המפו' דמה רבותא דריבר"א בזה שעשה כדין. וע"כ נ"ל בכוונת המסקנא ברבותא דריבר"א דהוא שביטל על ידיעה לבד גם בלי ראיה דאילו ברייתא דמבטלין ת"ת להוצה"מ ולהכנס"כ יש לפרשה דמבטלין דוקא ברואה כפי' הח"מ וקמ"ל רבותא דריבר"א דביטל אף אידיעה לבד שיש הוצאת המת או הכנ"כ וזהו הוכחת הב"ש דגם ידיעה בלא ראיה מחייב, ולראיה לדברי בפירושא בכוונת הב"ש בברייתא הנ"ל נ"ל מאבות דר"נ פ"ד דאמרי' התה מעשה בריבר"א שהיה יושב ושונה לתלמידיו ועברה כנה לפניו אמר מהו זה אמרו לו כלה שעברה א"ל בני עמדו והתעסקו בכלה שכן מצינו בהקב"ה שנתעסק בכלה כו' ומהא דקאמר שהוא שאל אותם מהו זה ואמרו לו כלה שעברה משמע דלא היה לו ראיה ממש בזה רק ידיעה על ידם א"כ מזה משמע דשיטתו דר"י בר"א דעל ידיעה בלא ראיה נמי מבטלין כהוכחת הב"ש הנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל קושי' התוס' מגילה ג' ע"ב ד"ה מ"מ שהק' ל"ל קרא דלאחותו ללמוד מני' דעבודה ומ"מ מ"מ עדיף בדרשא דלאחותו היא דאינו מטמא בהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת אבל מיטמא הוא למ"מ כו' תיפוק לי' מק"ו מה ת"ת דחמירא מבטלין משום כבוד המת עבודה דקילא לא כ"ש דהא אפי' ת"ת דרבים מבטלין משום כבוד המת כבכתובות י"ז כו' דלהנ"ל שפיר מבעי"ל קרא דלאחותו דמברייתא דהכא במגילה ג' ע"ב דחסר מסקנא ומעשה דריב"א שהיה מבטל ת"ת להוצה"מ ולהכנ"כ כאשר היא לפנינו במגילה כ"ט ע"א וכתובות י"ז ע"א לא היה לנו היתר לבטל ת"ת מפני הוצה"מ והכנ"כ אלא בראיה כפי' הח"מ הנ"ל דהשתא היה הדין עמו כיון שחסירה כאן לפנינו המסקנא דשם דאמרו עליו על ריבר"א דרק מינה משמע דמהני ידיעה בלא ראיה כשיטת הב"ש הנ"ל בזה ולאשר אמנם בברייתא דלימודא מאחותו הלימוד הוא להולך לשא"פ ולמול א"ב ושמע שמת ל"מ כו' דשמועה היא ידיעה בלא ראיה ע"כ שפיר מבעי"ל לימודא מקרא דלאחותו הכא דהיינו אשמיעה וידיעה בלא ראיה כיון דידיעה בלא ראיה הכא במגילה ג' ע"ב לא הוי יכולין ללמוד מק"ו מברייתא דמבטלין ת"ת להוצה"מ ולהכנ"כ כיון דהברייתא מיירו דוקא בראיה ל"ה יכולנא ללמוד מינה לידיעה בלא ראיה ולהכי מבעי"ל קרא דלאחותו:

**ואמנם** בגוף סברה זאת דמהני ידיעה בלי ראיה נ"ל דהב"ש לשיטתי' באה"ע סי' מ"ב סעי"ק י"ב שחולק על הרמ"א במה שכ' שצריכים העדים לראות ממש הנתינה לידה או

לרשותה אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה אעפ"י ששמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני ואח"כ יצא מתח"י אינו קידושין עד שיראו הנתינה ממש ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות כו'. והב"ש חולק עליו ומביא בשם המרדכי דאפי' לא ראו הנתינה אין לבטל הקידושין אם ראו דבר המוכיח יכולין להעיד כאילו ראו גוף המעשה דהא אמרי' הן הן עדי יחוד ה"ה עידי ביאה אע"ג דלא ראו הביאה מ"מ אם ראו היחוד הוי כמו שראו הביאה כו' וברמב"ם פי"ו מהל' עדות ובחו"מ סי' צ' דד"מ מתקיים בידיעה בלא ראיה ע"כ בקידושין נמי מהני ידיעה בלא ראיה דקידושין דומה לד"מ כו' ומה"ט חולק בסי' ס"ה על הח"מ דמצריך דוקא ראיה וסמך אשיטתי' בסי' מ"ב הנ"ל דמהני גם ידיעה בלא ראיה, והנה בבית מאיר השיג עליו משבועות ל"ד ע"ב דמבואר דהא דאמרי' דבד"מ מתקיים בידיעה בלא ראיה פירושו ע"י הודאת בע"ד דכמאה עדים דמי ולא מטעם אומדנא דבידיעה מטעם אומדנא לחוד בלא ראיה דהיינו דינא דר' אחא התם דגמל האוחר כו' לא קימל"ן כוותי' אלא כת"ק כבחו"מ סי' ת"ח. ונ"ל דהנה הרב מראה פנים בירוש' רפ"ה דבב"ק האריך למצוא טעם וסברה אמאי לא פסקו באמת כר' אחא דבתלמוד אין הכרעה נגדו ע"ש שהאריך. ונ"ל דבב"ק כ"ג ע"ב פליגי ר"י ור"מ איזהו תם ואיזה מועד דלר"י מועד כל שהעידו בו שלשה ימים ותם משיחזור בו שלשה ימים ולר"מ מועד שהעיד בו שלשה ימים כו' ובטעמי' דר' יהודא פליגי אביי ורבא ע"ש בתוס' ד"ה ולא ואר"א ב"א הלכה כר' יהודא במועד שהרי ר' יוסי מודה לו איבע"ל שלשה ימים דקתני ליעודי תורא או ליעודי גברא ונפק"מ באתו ג' כתי סהדי בחד יומא כו' ופשוט לה מהא דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד כו' העידו שנים בראשונה ושנים בשני' ושנים בשלישית הרי כאן ג' עדיות והן עדות א' להזמה כו' נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין אי אומרת ליעודי תורא שפיר אלא א"א ליעודי גברא לימרו הנך קמאי כו' וליעודי תורא מי ניחא כו' אנן לחיובא גברא פלגא ניזקא אתינן ומשני רבינא במכירין בעל השור ואין מכירין את השור כו' וכל הני מסקנות הילכתא נינהו שפסקן הרמב"ם ע"ע ותוס' ד"ה במכירין הק' לאוקימתא דרבינא אכתי וק' ולימודא תורא מי ניחא דאכתי יכלו למימר דאנן לחייבו גברא בחצי נזק אתינן די"ל דמיירו כשהכירוהו עד שנגח שלשה נגיחות ולאחר ג' ימים כשבאו להעיד נתערב בין שוורים אחרים הדומין לו ואין מכירין אותו בשעת העדות דהשתא ודאי ליעודי קאתו ואעפ"י שאין מכירין אותו ישלם נ"ש כשיגיח נגיחה רביעית כר' אחא דאמר בגמל האוחר כו' דאמרי' בידיעה שזה הרגו ומ"מ אותן שהעידו תחילה יכולין לומר לחייבו חצי נזק באנו כשיכירו כו' ותירוצם דאי לחייבו חצי נזק אתו לא היה להם להעיד כלל

עד שיכירוהו כו' באמת אינו מעלה אמנם ארוכה לדיעבד בבאו והעידו כאופן קושיתם וטוענים אח"כ דרק לחייבו חצי נזק אתו ובסברת ר' אחא דאמרי' בידועה שזה הרגו כשיגיח נגיחה רביעית כו' שלא נאמין להם בזה כל שטוענים שבאו להעיד בסמכם על סברת ר' אחא אי הילכתא כוותי' בהא דאמרי' סברה דאומדנא דבידיעה שזה הרגו אפי' אי דעת אכמי התוס' לכתחילה הכי דאי לחייבו בח"נ ל"ה להם להעיד כלל עד שיכירוהו מ"מ בדיעבד אם כבר העידו כאופן הקושי' וטוענים דאח"נ באו כנ"ל אמאי לא נאמין להם, וע"כ מזה הוכחה כיון דכל אוקימתת הסוגי' דהכא היא אליבא דהלכתא כנ"ל ע"כ דאין הלכה כר' אחא באומדנא דגמל האוחר כו' דנימא בידיעה שזה הרגו דא"כ אכתי תקשה קושי' התוספות אפיסקא דאוקימתא דרבינא במכירין בעל השור וא"מ את השור אמאי בנימצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין הא יכולין לומר לחייבו ח"נ באנו כשיכירו כנ"ל. וזה י"ל בטעמא דלא פסק הרמב"ם כר' אחא משום סתירת אוקימתא פיסקא דהלכתא דהך סוגי' דבב"ק הנ"ל ועוד הק' בתו' דאמאי לא משני שאין מכירין השור המנוגח ותי' דאין העדאה מועלת לשני בפני חיוב ואי אין מכירים שמא הוי דנכרי או דהפקר והנה בשבועות ל"ד ע"א בלימודא דר' יוסי הגלילי מוהוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר א"ל ר' פפא לאביי לימא דריוה"ג ל"ל דר' אחא דתני' גמל האוחר כו' דאי אי"ל דר"א בד"נ נמי משכח"ל כר"ש בן שטח כו' אפי' תימא אי"ל דר' אחא בשלמא ידיעה בלא ראיה משכח"ל אלא ראי' בלא ידיעה היכי משכח"ל מי לא בעי מידע אם עכו"ם הרג או ישראל טרפה הרג או שלם כו' והא דר' פפא דוקא א"ל לאביי דוקא הא דלימא דריוה"ג דוקא ל"ל דר' אחא דאזלינן בתר אומדנא הנ"ל. נ"ל דהוא עפ"י שיטתייהו דר' פפא בכתובות צ"ז ע"א זבין ארעא מההוא גברא דאיצטרכו לי' זוזא למיזבן תורי לסוף לא איצטרכי לי' ואהדרי' ניהלי' ר' פפא לארטי' וע"ש בתוס' שגילה דעתו בשעת המכר דלזבן תורי קא זבין להו כו' דאזל בתר אומדנא וג"ד, ולאביי בב"ק ק"י ע"ב ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הו"א להדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי ל"ה והם ל"מ כו' ובסוגי' דבב"ק כ"ד ע"ב הנ"ל דמפרש אביי טעמי' דר' יהודא במועד כל שהעידו בו שלשה ימים כו' דס"ל דהלכתא כוותי' ולמסקנא משום דר' יוסי ס"ל כוותי' דנימוקו עמו דאמרי' בס דלפעמים שתם ר' יוסי הוא ר' יוסי הגלילי ולאוקימתא דמסקנת הסוגי' דהתם ע"כ דלית הילכתא כר' אחא בגמל האוחר כנ"ל שפיר מקשה ר' פפא בשיטתי' דאזלינן בתר אומדנא לאביי דמוכח נמי שיטתי' הכי בב"ק ק"י ע"ב הנ"ל מיני' בעצמו דע"כ לסוגי' דבב"ק כ"ד ע"ב הנ"ל לשיטתי' דאביי בהילכתא כר' יהודא צ"ל דע"כ ר' יוסי ל"ל הא דר' אחא דאזלינן

בתר אומדנא דאי אי"ל דר' אחא בד"נ נמי משכח"ל כו' ולתי' התוס' סנהדרין ל"ז ע"ב ד"ה כמאן לא משכח"ל לר' אחא לחייב בד"נ בידיעה מאומד כר"ש בן שטח בלא ראיה כל שאין העדים יודעים שהרגו בתוכד"ד של התראה אלא אי ס"ל כר' יוסי בדף ח' ע"ב דבחבר א"צ התראה וי"ל בחבר ע"ש. וע"כ משני אביי דלא זו דכל עיקרה דלא יתכן דר' אחא גופי' יסבור דאזלינן בד"נ בתר אומדנא אלא אי נימא דיסבור כר' יוסי בדוקא אלא דאפי' תימא דאית לי' דר' אחא כאוקימתת הירוש' פ"ה ה"א דבב"ק מתני' דשור שנגח את הפרה ונמצאה עוברה בצידה וא"י אם עד שלא נגחה ילדה כו' א"ר יוסי במקום אחר הלכו במידת הדין בממון אחר הרוב כהדא דתני' ר' אחא יגמל האוחר בין הגמלים כו' דר' יוסי אית לי' דר' אחא אלא דלא משכח"ל ראיה בלא ידיעה דבעי לידע עם נכרי או שריפה הוי וכתי' התוס' בב"ק כ"ד ע"ב הנ"ל דאין העדאה מועלת אלא בפני חיוב דשמא הוי דנכרי או דהפקר כנ"ל ולה"נ ל"מ ר' יוסי לסבור כר' אחא דמהני אומדנא בד"נ מה"ט, וכן נמי בד"מ ידיעה בעלמא מצד אומדנא בלא ראי' באמת דל"מ לר' יוסי דגזה"כ דאו ידע פירושי' לדידי' הוא מנה הודית לי' בפני פלוני ופלוני יבאו פו"פ ויעידו דרק זו הוא ידיעה בלא ראיה דמהני כמו דעיקרא דהלכתא דר' אחא דגמל האוחר כו' לאו דהלכתא הוא מפני סתמא דאוקימתא דסוגי' דבב"ק כ"ד ע"ב לר' יוסי כנ"ל וכפסק הרמב"ם אבל באומדנא דמוכחה כמו שעלתה לו נשיכה על ראשו ונקב קרום של מוח דמייתו בתוס' שבועות ל"ד ע"א ד"ה דאי מסוגי' דבדף מ"ו ע"ב כגון שעלתה לו נשיכה על גבו ובין אצילי ידיו כו' הוי שפיר כהעדאה דבפני חיוב דמועלת כנ"ל כן בד"נ ומכ"ש בד"מ. והך אוקימתא דמהני אומדנא בעלתה לו נשיכה ע"ג ובין אצילי ידיו הוא פירושא דמתני' דשבועות מ"ד ע"ב דהנחבל הוא בכלל הנשבעין ונוטלין ור' יהודא שם דמצריך שתהא שם מקצת הודאה ע"ש וע"כ אביי לשיטתו דפוסק כר' יהודא במועד דכל שהעידו בו שלשה ימים בסוגי' דבב"ק כ"ד ע"ב הנ"ל דמסקינן התם דלית הילכתא כר' אחא מסיק הכא דאפי"ה באומדנא והעדאה דבפני חיוב כי האי בין לר' יוסי דפליג נמי התם בסוגי' דבב"ק הנ"ל ובין לר' יהודא מודי לדר' אחא דמהני אומדנא כי האי בין בד"נ בין בד"מ וע"כ גם שיטת הב"ש דמהני ידיעה בלא ראיה בקידושין הנ"ל א"ש דהוכחנו בשיטתי' מסי' ס"ה דהוכיח מברייתא דמבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנ"כ גם בידיעה בלא ראיה מהמסקנה דאמרו עליו על ר' יהודא בר' אלעאי הכי כו' כנ"ל ולמש"כ בסה"ד דסתם ר' יהודא הוא לפעמים ריבר"א א"ש דר' יהודא לשיטתי' לחלק בין אומדנא לאומדנא דמוכחת מהני כן בד"נ כמו בד"מ כנ"ל, ולהכי האריך הב"ש וכ' כי לענין דרישה וחקירה קימ"ל קידושין דומה לד"מ ובעידי כיעור קימ"ל דבעינן דרישה וחקירה כמו בדיני

נפשות אע"ג דלענין צירוף העדים קימ"ל דדומה לד"מ א"כ אם עדי קידושין א"צ דו"ח ש"מ דדמיא לגמרי לד"מ כו' להעיר דהא דכתב לעיל מיני' בפסק הרמב"ם בהל' עדות דד"מ מתקיים בידיעה בלא ראיה לא כיון על ידיעה מצד אומדנא דלא מהני באמת אף בד"מ כקושי' הבית מאיר הנ"ל וח"ו שלא טעה הב"ש בדבר פשוט כזה המפורש בש"ס דשבועות הנ"ל אלא שלשיטתו כוון לחלק דלפעמים מהני ידיעה בלא ראיה גם לדידן בין בד"נ בין בד"מ באומדנא כי האי דמייתו תוס' שבועות הנ"ל אליבא דר' יהודא אף דל"ל נמי אומדנא דר' אחא בגמל האוחר מודה בכהא"ג דמהני וכמעשה דידי' באדר"נ הנ"ל דמהני ידיעה בלא ראיה:

י) **ועפי"ז** א"ש גם דברי הגאון מוה"ר יונתן ז"ל בתומים בחו"מ סי' צ' במש"כ להביא ראי' לדברי הב"ש הנ"ל מדברי התוס' שבועות הנ"ל בעלתה לו נשיכה ע"ג ובא"י דמהני ידיעה בל"ר דהא קיימא שפיר למסקנא בסוגי' דשבועות ל"ד ע"א הנ"ל לכו"ע. וראיתי באחרונים שהשיגו עליו דהתוס' לא כ' הא רק לסד"א ודחו זאת דהו"מ ולטעמך כו' ולהנ"ל כל עין ישר יראה בראיה ובידיעה דדברי הגאון ז"ל צודקים דאף למסקנא קיימא אומדנא כזו בין בד"נ ובין בד"מ אלא משום דצריך לתרוצי כדמתרץ נהי דידיעה בלא ראיה משכח"ל בד"נ אבל ראיה בלא ידיעה לא משכח"ל ואף לרבנן ניחא, וזה כוונתם במש"כ דהוי מצי למימר ולטעמך ומתחילה כתבו דהוי"ל להקשות גם מדרבנן אף דפליגי עם ר"א בגמל האוחר מ"מ באומדנא כזו דעלתה לו נשיכה ונקב קרום של מוח מודו וה"ה במסקנא הכי קיימא כנ"ל:

יא) **והנה** בתוס' פסחים ק"ח ע"א הק' אמימרא דריב"ל הנ"ל דנשים חייבות בארבע כוסות הללו שאף הן היו באותו הנס כו' דאף משמע שאינה עיקר ועוד דבירוש' גריס שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד כו'. ונ"ל דהנה העירותי על פי' רש"י במימרא דריב"ל דנ"ח בד' כוסות הללו כו' ג' כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגו' ורביעי ברהמ"ז כו' דזהו פלוגתא במד"ר פ' וישב פ"ח ר' הונא אמר ד' כוסות של לילי פסח שקבעו חכמים הוא כנגד ארבע לשונות של גאולה שנאמרו במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ר' שמואל בר' נחמן אמר כנגד ד' כוסות שנאמרו כאן וכוס פרעה בידי כו' ריב"ל אמר כנגד ד' כוסות של תרעלה שעתיד הקב"ה להשקות את אוה"ע כו' וכנגדו הקב"ה משקה את ישראל ד' כוסות של ישועה לע"ל כו' וא"כ הוי"ל לרש"י לפרש הכא בדברי ריב"ל עפ"י שיטתי' דכנגד ד' כוסות של תרעלה כו' ולא אליבא דר"ש ב"נ, עוד ראיתי שהמרדכי הק' בסתירת פי' רש"י ז"ל הכא דד"כ כנגד ג"כ שנא' בפסוק זה וכוס פרעה בידי לפי' במתני' ר"פ ע"פ דד"כ הם כנגד ד'

לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי כו' הנ"ש במימרא דר"ה, ונ"ל דהנה בירוש' פע"פ מצאתי דריב"ל ס' דד' כוסות שתקנו חכמים הם כנגד ד' כוסות של פרעה ורבנן ס' כנגד ד"כ של פרעניות כו' וזה להיפך משיטתם במד"ר וישב הנ"ל, א"כ י"ל דרשי' סמך על הירוש' ול"ק שני הקושיות, ואמנם גם לגי' המד"ר י"ל דהנה לימודא דריב"ל התם מקרא דכוס ישועת אשא כוס ישועה אין כ' כאן אלא כוס ישועות חדא לימות המשיח וחדא לימות גוג ומגוג כו' וישועות תרי משמע וכ"ה בפי' בירוש' הנ"ל כוס ישועות אשא תרין כו' ואמנם הלא בקרא לא כ' ישועות מלא אלא ישועת חסר ו' ובשלמא אי נימא דיש אם למקרא וקרינן ישועות מלא י"ל דתרי משמע, אבל למד"ס יש אם למסורה וישועת חסר כ' לא משמע רק חדא, א"כ ל"ל חד לימות המשיח וחד לימות גומ"ג, ולגי' המד"ר ע"כ צ"ל דס"ל לריב"ל דיש אם למקרא. והנה ראיתי להגאון פנים מאירות שפי' דהירוש' הנ"ל דד"כ שתקנו חכמים הם כנגד ד' לשונות של גאולה דוהוצאתי והצלתי כו' עפי"ד הילקוט פ' שמות סקס"ב דעיקר זמן השיעבוד ל"ה רק פ"ו שנה משנולדה מרים כשמה ע"ש מרור כו' דהנה מושב בנ"י ס' רבוא נפש במצרים היה ת"ל שנה והנה במכילתא דרשו קרא דוחמשים עלו בנ"י מארמ"צ שלא עלו רק אחד מחמש דארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה ואם הגזירה ל"ה רק על ס' רבוא נפש להשתעבד במצרים ת"ל שנה כמנינם ביציאת מארמ"צ כיון שנשתעבדו באמת ד' פעמים ס' רבוא ל"ה להם להשתעבד רק זמן חמישית שהיא פ"ו שנה דחמש פעמים פ"ו עולה ת"ל והנה כוס בגימטרי' פ"ו וז"כ דד"כ שתקנו הם כנגד ד' לשונות של גאולה שחישב הקב"ה את הקץ לעשות ע"י שנתרבו בד' פעמים ס' רבוא נפש יותר מהגזירה כדי שלא ישתעבדו רק חלק חמישית שהוא פ"ו שנה כמנין כו"ס ודפח"א. אמנם גם דרשא דוחמשים שלא עלו רק אחד מחמש וארבעה חלקים מתו כו' היא פלוגתא דח"א אחד מחמש וח"א אל תקרא וחמשים אלא וחמושים מזויינים שנא' ואתם תעברו חמושים ויעברו בני גד ובני ראובן חמושים כו' ולפי' הגאון פ"מ הנ"ל למ"ד וחמושים מזויינים אין הוכחה לסמיכת ד' כוסות של ליל פסח לד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי כו' וצ"ל רק מסמיכת ד' כוסות של פרעה או מכוס ישועות הנ"ל והנה בקרא כ' וחמשים עלו בנ"י ולמ"ד וחמושים מזויינים ע"כ צ"ל דס"ל דיש אם למקרא וי"ל וחמושים וסמיכת ד' כוסות של ליל פסח י"ל לדידי' מכוס ישועות דאי י"א למקרא דיקא היא די"ל קרא ישועות דתרי משמע חד לימות המשיח וחד לימות גומ"ג וכריב"ל לגירסת המד"ר הנ"ל משא"כ למד"ס י"א למסורה וחמשי' כ' אחד מחמש דבלא"ה ל"ל מכוס ישועו' דרק חדא משמע, ע"כ צ"ל כפי' הגאון פ"מ הנ"ל דסמיכת חכמים לד' כוסות של ליל פסח מד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי כו'

ובאמת במוע"ק ה' וסוטה ה' ע"ב דריש ריב"ל קרא דושם דרך אראנו בישע אלהים א"ת ושם (בשין שמאלית) אלא ושם (מל' שומת ב"ד הגהב"ח) ומשמע דס"ל י"א למקרא א"כ א"ש גירסת המד"ר הנ"ל דלריב"ל סמיכת ד' כוסות דליל פסח נגד ד' כוסות של תרעלה דכוס ישועות לדידי' תרי משמע חדא לימות המשיח וחדא לימות גומ"ג דכנגד ד' לשונות של גאולה דוהוצאתי והצלתי כו' ע"כ ל"ל לריב"ל דזהו רק למדס"ל י"א למסורה וחמשים אחד מחמש משמע משא"כ לריב"ל די"א למקרא וחמושים קרינן מזויינים ל"ל הכי וכס' הפ"מ הנ"ל. וכן י"ל נמי לר"ש בר' נחמן לגי' המד"ר דכנגד ד' כוסות של פרעה דלשיטתי' בכריתות י"ח דא"ר נחמן אר"ב הי"ל ב"ח אחת של חלב וא' של שומן אכל אחת מהם וא"י איזה מהם אכל חייב חתיכה ספק של חלב ס' של שומן ואכלה פטור כו' דמצוות קרינן ויש אם למקרא ומצוות משמע אחת מתוך שתים כו' ובביצה ע' אמרי' לימא פליגא שמואל אדאבוה ארב"א מודה שמואל שאם קרא עלי' שם כו' א"כ מסתמא ס"ל גם בזה כר"נ די"א למקרא ואין לסמכן נגד ד' לשונות של גאולה דלדידי' וחמושים מזויינים קרינן כנ"ל, ואף דהיה יכול לסבור כריב"ל דישועות תרי משמע מ"מ ג"ז א"ש דס"ל דסמכו נגד ד' כוסות של פרעה כו' משא"כ לר' הונא לסוגי' דנדרים ב'. דבעי מני' דר"ה אשה מהו שתבדוק עצמה כדי לחייב אשם תלוי כו' שכבר העירו בזה האחרונים דמבואר בסוגי' בדף י"ב דלא מחייבין באשה א"ת אלא למד"ס דלא בעי ח"א מב' חתיכות משום דבאשה ליכא ב"ח והיינו כר' אסי בכריתות י"ז ע"ב דלא בענין ח"א מב' חתיכות משום דס"ל דיש אם למסורה ומצות קרינן כו' א"כ לא קרינן לדידי' וחמושים אלא וחמשים אחד מחמש ומשמע שפיר לר"ה סמיכת ד' כוסות דליל פסח מד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וכו' דחישב הקב"ה את הקץ לעשות כס' הפ"מ הנ"ל דלדידי' ע"כ ל"ל לא משום סמיכות דד' כוסות של פרעה ולא נגד ד' כוסות של תרעלה כנ"ל. וא"כ גירסת המד"ר בשיטת ר"ה ורשבר"נ וריב"ל מתאמת לשיטתם דכל אחד מהם וע"כ י"ל בתי' קושי' המרדכי דאין סתירה בפי' רש"י ז"ל ממתני' דע"פ בטעמא דד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה דוהוצאתי והצלתי כו' כיון דסתם מתני' ר' מאיר היא כבסנהדרין פ"ב ע"א ובכריתו' י"ח ע"א ס' ר' מאיר דלא בעי' ח"א מב"ח א"כ ס"ל דיש אם למסורה ומצות כ' א"כ גם בקרא דוחמשים אחד מחמש א"כ לר"מ שפיר צ"ל דס"ל דסמכו ד' כוסות נגד ד' לשונות של גאולה דוהוצאתי והצלתי כו' כס' הגאון ז"ל דנגד תרעלה ע"כ ל"ל לר"מ דישועת כ' ולדידי' די"א למסורה רק חדא משמע ולא תרתי וע"כ שפיר כ' רש"י ז"ל בפי' המתני' דסתמא לר"מ עפ"י שיטתי' די"א למסורה דתקנו גם ד' לשונות של גאולה אבל במימרא דריב"ל בדף ק"ח הנ"ל, דקאמר דנשים חייבות בד"כ שאף הן היו באות נס ולישנא דאף

הן משמע שאינה עיקר כקושי' כיון דמסתמא ריב"ל לשיטתי' דיש אם למקרא וחמושים קרינן מזויינים וע"כ אין לפרש אליבי' דסמכו' לד"כ נגד ד' לשונות של גאולה דוהוצאתי והצלתי כו' כפי' הפ"מ הנ"ל ועוד דלהך סמיכה ל"ה לי' לריב"ל לומר לישנא דאף הם דמורה שאינם עיקר דלהך לימודא היו לעיקר באנשים גם בזה שהמציאו א"ע לפו"ר ולקצור זמן השיעבוד לחמישית חלק זמן פ"ו שנה כנ"ל, וע"כ דלריב"ל רק נגד ד' כוסות של תרעלה וישועות קרינן דתרתי משמע חד לימות המשיח וחד לימות גומ"ג ואמנם גם להך סמיכת יקשה אמאי אמר לשון אף דמשמע שאינם עיקר דאמאי נמעטינהו לנשים מכוס הישועות לע"ל וע"כ מכח הקושי' דאף הן דקאמר דמשמע שאינם עיקר ושיטתי' דריב"ל הנ"ל די"א למקרא בחר לו רש"י ז"ל גירסת הירוש' בדברי ריב"ל דנגד ד' כוסות של פרעה דא"ש לריב"ל אף דס"ל י"א למקרא ואפי"ה קאמר לשון אף דמשמע דנשים ל"ה עיקר דלא משכח"ל אי אמרינן הסמיכות דד"כ נגד ד' כוסות של פרעה דבזה ל"ה הנשים לעיקר ולהכי בחר לו רש"י ז"ל גי' הירוש' דוקא בדברי ריב"ל וא"כ ל"ק נמי קושי' התוס' ומ"מ אין קושי' מגי' הירוש' שאף הן היו באותו הספק ובאותה סכנה דלהשמיד ולהרוג ולאבד דדברי הירוש' בזה לא קאי שם במימרא דריב"ל רק בשם בר קפרא והיא בפ"ב הל' ה' במגילה ע"כ אין קושי' משם דרק לבר קפרא הוא דס"ל דאף אינהו הוו בספק משא"כ לריב"ל דקאמר אף הן משמע שאינם עיקר כנ"ל.

יב) **והנה** חיוב קריאת המגילה בפה נפק"ל רבא במגילה י"ח ע"א מדכ' והימים האלה נזכרים דהאי זכירה קריאה היא ולא עיון בעלמא דתני' זכור יכול בלב כשהו"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה כו' הא אי ל"ה כ' נמי לא תשכח הו"א דזכירה היינו בלב וכ"ה בספרי פ' תצא. ואמנם בספרא פ' בחקותי בתר דמייתו נמי הך לימודא דריש ג"כ קרא דזכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהו"א שמור הרי שמירה בלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך כו' והיינו דשמור נגד זכור כלא תשכח נגד זכור וע"י שמור משמע כמו ע"י לא תשכח דזכור היינו בפה. וזה י"ל נמי כוונת לימודא דשמואל בביצה ט"ו ע"ב לאסמכתא דרבנן לעירוב תבשילין מקרא דזכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מ"ט ארב"א כדי שיברור מנה יפה כו' ורש"י פי' דזכירה אינה אלא בדבר המשתכח כו' דרבא אינו רק מוסיף טעמא אלימודא דשמואל בסמיכתם אקרא דזכור וגו' דלשיטתי' הנ"ל במגילה אי לאו קרא דלא תשכח הוי פירושי' דזכור רק לזכירה בלב וכן לענין שבת משום דכ' שמור נשמע דפירושי' דזכור הוא בפה ובמעשה והשמור דבלב בשביל שלא ישכח הוא המורה לזכור דהוא בפה והיינו מאחר שבא להשכיחו שהרי הצריכו לדרוש דזכור הוא בפה ואמרו דשמור הוא

בלב כדי שלא ישכח והוא מלמדינו דזכור הוא בפה ובערוב תבשילין במעשה דהכנה. ולפי"ז העירותי להקשות איך נפקא לרבא בברכות כ' ע"ב דנשים חייבות בקדוש היום דבר תורה משום דא"ק זכור ושמור כל שישנו בשמירה [דל"ת מלאכה] ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה והיינו מהקישא דזכור ושמור הא אי נימא שמור ל"ת הוא כדאמרינן בנ"מ בש"ס השמר פן ואל אינו אלא ל"ת ושמור היא הל"ת דל"ת מלאכה דמהקישא דהשוה הכ' אשה לאיש לכל עונשין שבתורה נשים חייבות בקדוה"י בפה אלא בלב בלבד דזכור פירושו רק בלב ורק באנשים כיון דכ' נמי שמור אל"ח לא איצטריך ע"כ שמור הוא בלב וע"כ דזכור הוא בפה אבל בנשים דשמור מבעי"ל להקישא דזכור ושמור דנשים הואיל ואיתנייהו בשמירה איתנייהו בזכירה א"כ בנשים שמור לא לשמירה בלב אהא וא"כ איך ידעינן לזכירה דהיא בפה דילמא רק בלב היא מה"ת בנשים ואין לומר דגם זה דזכור היא בפה למדין מהיקש דזכור ושמור ומקיש נשים לאנשים ז"א כיון דהיא גופא דהא דנשים חייבות בקדוה"י מקרא דזכור דבנשים יהא בלב לא אתא רק מהקישא דזכור ושמור א"כ הני גופא דבלב ל"ה רק דבר הלמד בהיקש וקמ"ל דאינו חוזר ומלמד בהיקש והנה בטוא"ח סי תרפ"ט כ' דנשים חייבות במקרא מגילה ופי' רש"י בערכין ג' ע"א שמוציאות לאנשים יד"ח אבל התוס' שם ובמגילה ד' ע"א ובסוכה ל"ח. חולקין וגורסין נשים חייבות במשמע מגילה דאין נשים חייבות בקריאה רק בשמיעה והא דקאמר נשים כשירות במקרא מגילה פי' להוציא נשים כמותן ודנשים מברכות על משמע מגילה כו'. ונראה דרש"י ותוס' לשיטתם בזה דעיקר הוכחה דזכור הוי בפה מדכ' לא תשכח הרי שכחת הלב אמור ומה אני מקיים זכור בפה ובמגילה כ' והימים האלה נזכרים במגילה י"ח ע"א הנ"ל וע"כ לרש"י לשיטתי' דמהקישא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אין ללמוד רק ללאו שיש בו מעשה דלעשות כתיב כנ"ל, אין ללמוד חיובא לנשים במקרא מגילה בלאו דלא תסור ואף דלרש"י כל חיובין ומצוות דרבנן הם בכלל לאו דלא תסור כנ"ל משום דלא תשכח הוא לאו שאין בו מעשה כנ"ל וע"כ מדריב"ל היא דמחייבין נשים במקרא מגילה מפני שאף הן היו באותו הנס וכן בנס דעמלק א"כ י"ל שפיר כיון דלא תשכח מיותר הוא בנשים דלחיוב לנשים בהיקישא דהשוה הכ' אשה לאיש כמו שמור דאמרי' בברכות כ' ע"ב הנ"ל דאיתא להיקישא לחיוב נשים בל"ת מלאכה בשבת לא אתא, ע"כ י"ל שפיר כיון דכ' במגילה והימים האלה נזכרים ותניא זכור יכול בלב כשהו"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה אין לחלק בין נשים לאנשים וגם נשים מוציאות לאנשים. אבל להתוס' בשיטתם בקידושין ל"ד ד"ה מעקה דמהקישא דהשוה

הכ' אשה לאיש ילפינן אף ללאוין שאין בהם מעשה א"כ לא תשכח להכי אתא דהשוה הכ' אשה לאיש כמו שמור את יום השבת ורק מקרא מגילה כיון דאינה רק מדרבנן ושיטת התוס' דמצות דרבנן אינן בכלל לאו דלא תסור שיטת הרמב"ן כנ"ל באות א' להכי צ"ל דחייבין מדריב"ל שלף הן היו באותו הנס וע"כ אף דכ' במגילה והימים האלה נזכרים אמרי' דהאי זכירה לאו קריאה היא אלא עיון בעלמא ברייתא דנפק"ל זכור יכול בלב כשהו"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה אין ללמוד לנשים כמו דנפק"ל אנשים משים דמנשים האי לא תשכח לחיובו דנשים בל"ת דלא תשכח מעשה עמלק בהיקישא דהשוה הכ' אשה לאיש כו' הוא דאתא כמו שמור את יום השבת ע"כ גם זכור לא קריאה היא רק עיון בעלמא ול"ד לאנשים ע"כ כ' התוס' דגם נשים אין חייבות רק בשמיעת מקרא מגילה ומברכות על משמע מגילה וכשרות להוציא רק נשים כמותן כשיטתם, וא"כ בקידוש היום דשמור מבעי"ל להיקישא דהשוה הכ' אשה לאיש בל"ת דל"ת מלאכה דהיא לאו שי"ב מעשה ואף לשיטת רש"י במגילה מ"מ בקדוה"י י"ל דזכור היינו בלב ולא בפה ולא יוציאו נשים לאנשים בקדוה"י ובאמת שהרש"ל והב"ח חולקים גם בקדוה"י ותמה על הב"י בסי' רע"א דגבי מגילה פ' בסי' תרפ"ט שאין הנשים מוציאות את האנשים ובקדוה"י פסק כשיטת רש"י שהביאו בס' כל בו והפסקים סותרים זא"ז דנראה דאין לחלק בין קידוש למגילה כו':

יג] **והנה** לשון המכילתא כתבה הה"מ בפר"ט משבת זכור את יום השבת לקדשו קדשהו בברכה א"כ עיקר קדוה"י היא הברכה והשכל מחייב שהברכה נכללת יותר בלקדשו מבשאר דברים מלהוציא הברכה בדוקא שלא תהיה מה"ת כמו על היין שאינו רק דרבנן כאשר ראיתי לאיזה מאחרונים שרצו לומר כן ועכ"פ מלשון המכילתא משמע שהברכה ניכללת בלקדשו למה"ת וא"כ י"ל למש"כ בפרמ"ג בפתיחה הל' ברכות ובא"א סי' קפ"ה וצל"ח ברכות כ' ע"ב ובאחרונים דאין במהרהר משום לא תשא וכיון דלהמכילתא עיקר קדה"י היא הברכה אין לומר שיצאו הקדוה"י שהיא הברכה לכתחילה מה"ת בהרהור לבד כיון דלענין לא תשא ל"ח הרהור ברכה אין לחשבו לברכה לכתחילה וכ"מ מסוגיא דשבת כ"ג דפריך הדמאי מערבין בו ומברכין עליו ומפרישין אותו ערום כו' כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן והיה מחניך קדוש וליכא ופי' רש"י אפי' דבור דהזכרת השם לא יראה בך ערות דכבר העירו המפו' דלכאורה דבריו נפלאים דאי לא יראה בך עו"ד אדבור דהזכרת השם קאי לא קאי קושית הש"ס די"ל דהא דאמרי' דמפרשין אותו ערום ומברכין עליו היינו בהרהור בלא דבור ובכה"ג ליכא משום עו"ד, וע"כ מדפריך הש"ס הכי ש"מ דס"ל דלכתחילה אין לברך בהרהור ולסברתינו משום כיון דל"ח ברכה לענין לא תשא

ה"ה דל"ח ברכה לכתחילה וה"ה כיון דל"ח ברכה לענין ולא יראה בך עו"ד ל"ח ברכה לצאת בה וכ"כ בפ' הרמב"ם ז"ל מהל' ברכות ה"ז כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזן יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו הרי שחילק בין לכתחילה לדיעבד, אמנם כבר הק' ע"ז דמהכא משמע דס"ל דבדיעבד עכ"פ הרהור כדיבור ובפ"ב הל' נדרים ושבועות פסק כשמואל דשבועות כ"ו ע"ב גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו דכ' לבטלו בשפתים משמע דהרהור בלבו לאו כד"ד כו'. ולפיענ"ד אין שום קושיא חדא דבסוגיא דשבועות שם מק' אשמואל מברייתא דמוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב ונגמר מינה ומשני משום דהוה תרומה וקדשים שני כתובין הבכ"א ואין מלמדין ולמ"ד מלמדין מאי איכא למימר הוו חולין וקדשים וחולין מקדשים לא גמרינן ורש"י ז"ל בפסחים מ"ה ע"א פי' חולין להחמיר לא גמרי מדין קדשים דדין קדשים להיות חמורין ע"ש, משמע דרק להחמיר לא גמרי מדין קדשים דדין קדשים להיות חמורין משמע דרק להחמיר ל"ג חולין מקדשים אבל להקל בחולין מבקדשים גמרי וע"כ רק להחמיר בשבועה ולגמור מקדשים לחייב על גמר בלבו לבד אף שלא הוציאו בשפתיו היא דלא גמר אבל להקל בבירך בלבו ולא השמיע לאזנו בלא הוציא בשפתיו שפיר גמיר מקדשים דיצא בהרהור לבד, גם י"ל דתורה ותפילה הוו כקדשים. עוד י"ל עפ"י דהרא"ש בנדרים ב' ע"א האומר לחבירו מודר אני ממך כל הני מיקרי ידות כמו בית יד הכלי שאינו עיקר הכלי והאוחז בו הכלי עולה עמו וכך הני ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא התחלה בעלמא ומתוכן ניכר שדעתו לידור ומחשבינן לי' כאילו גמר דבריו ובגמרא מפיק להו מקראי ואע"ג דגמר בלבו לידור אי לאו דחשבינא להו כאילו הוציא בשפתיו ל"ה נדר כדאמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו כו' ושם בדף ג' ע"ב במערבא אמרי אית תנא דמפיק לי' לידות מן ככל היוצא מפיו יעשה כו' וע"כ שכ' הרמב"ם דיוצא בברכות אף בלא הוציא בשפתיו ול"ק אמאי לא גמר משבועה מלבטא בשפתים דגמר בלבו צריך שיוצא בשפתיו משום די"ל דהוי נמי שבועה וידות שני כתובין הבכ"א, לבטלו בשפתים וככל היוצא מפיו יעשה וב"כ הבכ"א אין מלמדין:

יד) **והנה** בחגיגה י' ע"א אמתני' דהיתר נדרים פורחין באויר אי"ל על מה שיסמכו רי"א י"ל ע"מ שיסמכו שנא' כל נדיב לבו אר"י א"ש אי הואי התם א"ל דידי עדיפא מדידכו שנא' לא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו ארב"א לכולהו אי"ל פירכא לבר מדשמואל דל"ל פירכא אי מדר"י דילמא לאפוקי מדשמואל דא"ש גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו והא קמ"ל אע"ג דלא הוציא בשפתיו כו' וכ' בתוס' לאו משום דל"ל

לשמואל גמר בלבו דהא קרא כ' אלא מוקי לקדשים וגבי קדשים כ' כל נדיב לב ושמואל מודה לה שפיר ויק' מינה לשמואל ונילף מינה ומשני משום דהוו לה ב"כ הבכ"א וא"מ כו'. והקשיתי דלפי"ז דילמא גם לשמואל אי"ל פירכא ומלא יחל לא משמע להיתר נדרים אף שהיתר נדרים י"ל ללמוד גם לשמואל מלימודא דמה להלן אהרן ובניו וכל ישראל אף כאן אהרן ובניו וכל ישראל כר' אחא בר"י בב"ב ק"כ ע"ב לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות אבל לא מלא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו כדכ' הרשב"ם בפי' הסוגי' התם מפני שסמך אגמ' דחגיגה הנ"ל ואף ששמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין כו' הנ"מ ד"מ אבל מישרי איסור נדר לא סגי בפחות מג' ומגז"ש כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכ"י כו' ולעולם לשמואל האי לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה לשאין עובר בנדרים אבל יחל אלא כשהוציא נדרו מפיו ואיכא דיבור אבל לא בגמר בלבו לבד ודנדרים דומיא דשבועות דאינו חייב בשניהם אא"כ הוציא בשפתיו ולמאן דנפק"ל ידות נדרים מלנדור נדר נזיר להזיר דמקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות מה נזירות עשה בו ידות נזירות כנזירות אף נדרים עשה בהם ידנ"ד כנדרים ומה נדרים עובר בבל יחל אף נזירות כו' בנדרים ג' ע"א א"ש נמי דמקיש נזירות לנדרים דא"ע בב"י אלא בהוציא נזירותו בשפתיו כנדרים ושבועות. ואין לומר דלא בעינן קרא דלא יחל דברו וגו' להכי בשביל נזירות דבלאו רישא דקרא דלא יחל דברו גם מסיפא דהך קרא דככל היוצא מפיו יעשה דבנדרים ידעינן דבנדרים אין נדר אלא בהוציא בשפתיו ולא בגמר בלבו לבד כנ"ל עפ"י פי' הרא"ש. וע"כ בלא"ה שפיר י"ל דאיתקיש נזירות לנדרים גם לזה דאין נזירות אלא בהוציא בשפתיו דוקא ולא בגמר בלבו לבד משום דבלא"ה אין להקיש נזירות וללמדו מתרומה וקדשים דגם בגמר בלבו לבד חייב לקיים משום דאינהו הוי בכהבכ"א ואין מלמדין. דא"כ גם אשבועה ונדרים ללימודא מככל היוצא מפיו יעשה לפי' הרא"ש הנ"ל יש לומר הכי דהוו ב"כ הבכ"א וא"מ ואין ללמוד נזירות משבועות ונדרים ורק אי נימא דקרא דלא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה לדאין עובר בב"י אלא בהוציא בשפתיו אתא היא די"ל מאחר דנפק"ל מהיקישא נזירות לנדרים ונדרים לנזירות כו' ומה נדרים עובר בב"י אף נזירות כו' כיון דאין היקש למחצה ילפינן נמי נזירות מנדרים דאינו עובר בנזירות אא"כ הוציא בשפתיו דוקא ולא יגמר בלבו לבד כמו בנדרים וא"כ קרא דל"י דבריו לדאין עובר בנדרים אא"כ הוציא בשפתיו הוא דאתא ואדרבה רק לשמואל לשיטתי' בשבועות דבעינן שיוציא בשפתיו הוא דצ"ל הכי ואיך קאמר הש"ס לכולהו אי"ל פירכא לבר מדשמואל דאדרבה לשמואל איכא פירכא טובא משיטתי' בשבועות. ונתיישבתי אמנם דל"ק כלל דעיקר הקושי' דידן להמציא דאי"ל לשמואל דיש היתר

לנדר מדרשא דסוגי' דב"ב הנ"ל מה להלן אהרן ובניו וכו' לומר שהפרת נדרים בשלשה וזהו אוקימתת ר' אחא בר"י שם ובנדרים ג' ע"ב במערבא אמרו אית תנא דמפיק לי' לידות מן לנדור נדר ואית תנא דמפיק לי' מן ככל היוצא מפיו יעשה א"כ פלוגתא היא מהיכא ילפינן לידות ומאן דמפיק לי' מן לנדור נדר לא מפיק לי' מכל היוצא מפיו יעשה וכן להיפך והתם פריך לה אמר מר ומה נדרים עובר בב"י אף נזירות עובר בב"י [והיינו למאן דמפיק לי' לידות מן לנדור נדר] בשלמא ב"י דנדרים משכח"ל כו' אלא בל יחל דנזירות היכא משכח"ל כו' ומוקי לה ר' אחא בר' יעקב כגון דנזר והוא בבית הקברות כו' א"כ ר' אחא בר"י מפיק לי' לידות מן לנדור נדר ולא מככל היוצא מפיו יעשה א"כ לא משמע מככל היוצא משיו יעשה קרא לדרשא לנדרים דאין חייבין על ב"י בגמר בלבו לבד ולא הוציא בשפתיו כפי' הרא"ש הנ"ל וא"כ לא הוי תו שבועות ונדרים שני כתובין הבכ"א ע"כ בלא"ה שפיר י"ל ללמוד ולהקיש נדרים ונזירות לשבועות דלקדשים ותרומה אין להקישן וללמוד מהם משום דהוי"ל בכהבכ"א ואי"מ ולהכי לא בעינן קרא דלא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה לנדרים דא"ח בב"י אא"כ הוציא בשפתיו כדי למילף מיני' נזירות דשניהם נדרים ונזירות ילפינן שפיר משבועות דבעינן הוציא בשפתיו דקרא דשמואל אליבא דר' אחא בר' יעקב מככל היוצא מפיו לא משמע לידות נדרים וכס' הרא"ש דבעינן בנדרים היוצא בשפתיו דוקא ולא הוה בלא"ה שבועות ונדרים ב"כ הבכ"א ומלמדין משבועות שתיהם וע"כ שפיר קאמר הגמ' דלשמואל ל"ל פירכא דמלא יחל דברו דמיותר משמע שפיר די"ל להיתר נדרים ע"מ שיסמכו כנ"ל:

טו) **והנה** הנובי"ק יו"ד סי' ס"ו חקר לענין שבועה בכתב אי מיחשב ביטוי בשפתים לשמואל דמצריך שיוצא בשפתיו והעלה דד"ז תלי' במחלוקת הרמב"ם ור"ת דלהרמב"ם בפ"ג מה' עדות אין שום עדות בשטר כשר מדאורייתא וכל השטרות רק מדרבנן א"כ להרמב"ם הכתב אינו כדיבור ולר"ת בתוס' יבמות ל"א ע"ב כל שאינו אלם וראוי לבילה יכול להעיד מפי כתבו כתב ה"ה כדיבור. והנה הכ"מ הביא קושית הרשב"צ ממקרא מלא שדות בכסף יקנו וחתום משמע דעדים החתומים בשטר כשרים. והכ"מ הק' מכתובות כ"א ע"ב דאמרי' קיום שטרות דרבנן והימנוהו רבנן בדרבנן אלמא מה"ת עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולא בעי קיום כו'. ונ"ל דבגיטין פ"ו ע"ב אר"י אר"ב הלכה כר' אלעזר בגיטין (פי' רש"י דעדי מסירה כרתי ואפי' פסולה דרבנן ליכא אבל לא בשטרות דכ' בהן וכתוב בספר וחתם בספר המקנה) כי אמריתה קמי' דשמואל אמר אף בשטרות (והתם עצה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם) כו' א"כ לפי' הכ"מ דעת הרמב"ם דמה"ת מפיהם ולא מפי כתבם בין בד"מ בין בד"נ ורבנן הקילו בד"מ כדי שלא

תנעול דלת בפני לוין משו"ה פסק הרמב"ם בפי"א מהל' מלוה ולוה ה"ב כשמואל דצריך עדי מסירה אף בשטר והוא העיקר מה"ת ולא הכתב. וחכמים הקילו בד"מ משום כדי שלא תנ"ד בפ"ל שעדי מסירה יחתמו בשטר אחר ששטר זה נמסר בפניהם כפי' הלח"מ דברי הר"ש בן הרשב"ץ אפי' שלא בפני ב"ד דכה"ג אפי' הגדה בפה בעדות לא מהני כל שלא העיד בפני ב"ד כ"ש בכתיבה אפי' למד"ס דהיא כדיבור אפי"ה אינה אלא כדיבור באותו רגע ומה"ח ל"מ שטר כזה דבשעה שבא לפני הבי"ד כשהוא כבר חתום מעיקרא ושעת החתימה ל"ה לפני ב"ד אין כאן. הגדה לפני ב"ד כחדוש הנוב"י הנפלא ואח"ז שייך שפיר לשון הגאונים ז"ל והעידו שנמסר בפניכם כפי' הלח"מ או העידו על פה דבר זה והיינו לפני ב"ד דוקא כדין התורה, ול"ק קושי' הרשב"צ מקרא דשדות בכסף יקנו וחתום דלשמואל רק עצה טובה קמל"ן מפני תיקון העולם שיהני מדרבנן כתב בד"מ כדי שלא תנ"ד בפ"ל א"כ איכא הוכחה דלשמואל לשיטתי' שבועה בכתב ל"ה ביטוי שפתים אבל לרבי דס' הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות כפי' רש"י דכ' בהן וכתוב בספר וחתם בס' המקנה דמשמע דמהני כתב בהודעת עדים שפיר אמרו משמי' בכתובות כ"א ע"ב דקיום שטרות דרבנן והימנוהו רבנן בדרבנן דמה"ת מהני הכתב כהודעת עדים רק שמדרבנן עכ"פ צריכין לקיים שזהו חתימת ידי העדים ול"ק קושי' הכ"מ הנ"ל ועי' בתוס' כתובות פ"ח ע"א ד"ה קיום ואף הרמב"ם שפיר פסק בפ"ו מה' עדות דקיום שטרות דרבנן ואעפי"כ אין מקיימין שטרות אלא בשלשה כמו שמסיק ומפרש כדי שלא תנעול דלת בפני לוין דאיצטריך להאי טעמא משום שלא תנעול דלת בפ"ל משום דשיטתי' דא חד ד"מ ואחד ד"נ מה"ת לא מהני מפי כתבם ורק דרבנן הקילו בד"מ כדי שלא תנ"ד בפ"ל כנ"ל אפי"ה צריכין לקיים שזהו חת"י העדים וטעמא משום שלא תנעול דלת דיהיב לאו אחיוב מקיום שטרות קאי אלא על מה דמהני כתיבת השטר היא דקאי, כדי שלא יקשה כיון דהוא פוסק כשמואל דהלכה כר"א אף בשטרות ומה"ת בין בד"מ בין בד"נ לא מהני כתב העדים בשטר משא"כ לרב כו' ואיך פוסק הכא כרב בזה דקיום שטרות אינה רק מדרבנן ולה"ק משום שלא תנעול דלת בפ"ל הקילו רבנן בד"מ דיהני בד"מ כתב העדים בשטר אפי"ה צריכין לקיים ולידע שזהו חח"י העדים ולא קשה קושי' הלח"מ בזה דמה שתקנו שלא יועיל השטר בלא קיום אינו משום שלא תנעול דלת בפני לוין אלא משום שלא יזייף כ"א שטר ויגבה מחבירו בשטר מזוייף ומה ענין תקנת השטר שלא יועיל בלא קיום לענין שלא תנעול דלת בפני לוין כו' דלהנ"ל רק על מה דמהני כתיבת יד העדים בשטר מקיום קאי ולא לשטר שאינו מקיום כנ"ל:

טז) **אמנם** הנבי"ק חאה"ע סי' ל"ג ע"א כ' להוכיח דדעת הרמב"ם דכתיבה בשטר היא מה"ת כשיטת ר"ת ממש"כ בפי"ד מהל' מלוה הל' י' הוציא עליו שט"ח בע"א והלוה טוען פרעתי ה"ז מתוך שאין יכול לשבע משלם כו' והרי התוס' כתובות י"ח ע"ב ד"ה ובכולי כ' דבשבועה דרבנן לא אמרי' מתשאיל"מ ורק בשבועה דאורייתא כבנסכא דר' אבא או גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא היא דאמרי' הכי:

**ואי** ס"ד דדעת הרמב"ם דשטר אין לו עיקר מד"ת דמה"ת בעינן מפיהם ממש ולא מפי כתבם א"כ אמאי בהוציא עליו שטר שהוא רק מדרבנן הוו מתשאיל"מ. ומזה יקשה על הכ"מ שביאר דעת הרמב"ם דשט"ח אין לו עיקר מה"ת כנ"ל דלדבריו פסקי הרמב"ם סותרים זא"ז. ונ"ל דהנה סברת התוס' לחלק דבשבועה דרבנן ל"א מתשאיל"מ עיקרה היא בב"מ ה' ע"א בההוא רעיא דהוו מסרו לי' כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו לי' בל"ס א"ל להד"מ אתו סהדי אסהודי בי' דאכל תרתי מינייהו א"ר זירא אם איתא לדרח"ק תשתבע אשארא א"ל אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא א"ל שכנגדו קאמינא כו' וע"ז הק' התוס' מ"ש דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי ל"א מתשאיל"מ כו' וע"ז תי' דאי אמרי' הכא משלם לא שבק לי' חיי דכל העולם יביאוהו לידי שבועה ועוד חילקו בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן כו' והתוס' קאי אדר' זירא שם דא"ל לאביי שכנגדו קאמינא כו' דעיקר הוכחת התוס' יבמות ל"א ע"ב דמועיל כתב העדות בשטר ולא קרינן בי' מפיהם ולא מפי כתבם מדפריך בגיטין ע"א ט"א אלימודא מואם לא יגיד פרט לאלם שא"י לדבר ואמאי הא יכול לדבר מתוך הכתב שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם שאני אלם שאין ראוי להעיד כדר' זירא במנחות ק"ג ע"א כל שאין ראוי לבילה כו' אבל אחר מועיל כתב ידו ע"ש. ואמנם יש לדקדק ע"ז אף דכללא דר"ז דכל הראוי לבילה כו' הוא כללא מדאורייתא כמבואר בתשו' שבו"י ח"ג סי' קל"ה מדהתוס' יבמות ק"ד ע"ב ד"ה דאמר מ"מ דילמא מדרבנן פסול כתב העדות בשטר אף בבריא כשיטת הרמב"ם כל דל"ה מפיהם אלא מפי כתבם. וכן צ"ב קושית ר' זירא בסוגי' דגיטין הנ"ל דקשיא לי' דתניא אם לא יגיד פרט לאלם שא"י להגיד אמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב ותי' אביי עדות קאמרת שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם דילמא הא דאלם אינו חייב קרבן שבועה על שבועת העדות מדרבנן היא ולא מה"ת כבשבועות ל"א ע"א שבועות העדות אינה נוהגת אלא בראויין להעיד לאפוקי ממי אר"פ לאפוקי מלך ראברי"א לאפוקי משחק בקוביא כו' דמדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוה וה"ה אלם וצ"ל דס' התוס' היא דאין לומר דכתב העדות בשטר הוי' אכתי פסולה דרבנן אף דמדאורייתא מיחזא חזי דהתוס' לשיטתם בסוגי' דשבועות ל"א ע"א ד"ה ורבנן שהק'

מהא דאמרי' בדף ל"ב ע"ב הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד במה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מחייב ובדף מ' ע"א נפק"ל מקרא דלא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת דאבל קם הוא לשבועה דעד אחד מחייבו שבועה ובדף מ"ז ע"א מקרא דשבועת ד' תהיה בין שניהם למחיוב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם כו' וא"כ במוציא המלוה שטר חוב בע"א והלוה טוען פרעתי כיון דמה"ת מיחזא חזיא הוי"ל מתוך שא"י לשבע משלם ומה מועיל פסול דרבנן בכתב בעדות בשטר כיון דבתר תרוייהו אזלינן לחייבו ומדאורייתא מהני מחייב כבמשחק בקוביא דאע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו כיון דמדאורייתא מהני מחייב וא"כ לדידן אף דקימ"ל כראב"י דלאפוקי משחק בקוביא וא"ר מדרבנן הוי א"ר וקימ"ל נמי כהכל מודים בעד מיתה שהוא חייב ואזלינן בתר רבנן היכא דאיכא הפסד ממון י"ל דהיינו דוקא לענין זה כשרבנן פסלוהו וגזלן אשבועתא אף דמה"ת כשר ולא חשיד כבתוס' כתובות י"ח ע"ב ד"ה ובכולי כבנסכא דר' אבא דאיכא שבועה דאורייתא שהעד מחייבו וגבי הך שבועה הוא אמנם פסול מדין גזלן מדרבנן אמרי' דהוה מחויב שבועה וא"י לישבע משלם דאמרי' אף דמה"ת ראוי' הוא מ"מ מדרבנן ל"ח ראוי'. דכיון דסוף סוף שניהם מחייבים אותו אזלינן בתר תרוייהו לחייבו דאין סתירה בזה אי אזלינן בתר ד"ת עם הדרבנן אבל בעובדא דהך רעיא בבב"מ ד' ע"א דליכא רק שבועה דרבנן צ"ל כיון דמה"ת אין כאן שבועה ואי ניזל בתר ד"ת יפטור מכל ע"כ גם בתר דרבנן לא אזלינן לחייבו בכל בדין חשוד אשבועתא דליהוי מתוך שאי"ל וישלם דל"א לחייבו בדין מתשאיל"מ בעובדא דנסכא דר"א ובחמשין ידענא וחמשין לא ידענא אלא משום דהתם ראוי' לחייבו מה"ת משום שבועה דאורייתא נגד העד ובחמשין מטעם דמדאורייתא הוא מחייבו והדרבנן נמי מחייבו דעשאו חשוד לשבועה מדין גזלן וע"כ אזלינן בתר תרוייהו לחייבו כבתוס' שבועות ל"א ע"א הנ"ל. אבל ברעיא דמה"ת אין עליו שבועה ופטור ורק מדרבנן הוא דאיכא שבועה עליו אי נחייבו מדין מתשיל"מ יהיה הדרבנן נגד הד"ת ע"כ אמרי' דאין לחייבו רק אי כנגדו ישב"מ דבזה לא יהיה דין דרבנן נגד ד"ת כיון דכללא הוא דלא אמרינן שכנגדו משתבע אלא כשחל שבועה על הנתבע כאשר ביארו מהר"י אבוהב בשיטה מקובצת בסוגי' דבב"מ שם וזה אינו אלא משום נושא דגזלן משום הודעת עדים י"ל דחלה שבועה אף מה"ת על הנתבע אי איתא לדר' חייא קמייתא דחשבינן גם ע"י הודעת עדים כמודה במקצת וע"כ כיון שחלה שבועה על הנתבע ורבנן פסלוהו לשבועה אף דמה"ת כשר מ"מ יש כח לחכמים לאמר שכנגדו ישבע דאין בזה סתירה מדרבנן

לד"ת דמה"ת חלה השבועה על הנתבע ורבנן הפכוהו על שכנגדו ואותו פסלוה לשבועה ולהכי קאמר ר' זירא אי איתא לדר"ח קמייתא שכנגדו קאמינא כו' דבזה אין סתירה בין דאורייתא לדרבנן וע"כ אזלינן בתר תרוייהו כנ"ל משא"כ אי נאמר לחייבו לרעיא משום מתוך שאיל"מ והיה סתירה בין דאורייתא לדרבנן דהשתא נימא דהא דקאמר אביי והא גזלן הוא פירושו משום נושא דגזלן לפי שסתם רועה פסול היא ודהכי לא אמרינן שכנגדו נשבע לפי שלא חלה השבועה על הנתבע ע"כ ל"ש למימר שכנגדו כו' כנ"ל וסבר אביי למימר משום דהוי"ל רועה אף דאינו פסול רק מדרבנן אין לומר דמה"ת חיילא שבועה על הנתבע כיון דרבנן פסלוהו פטרוהו משבועה לא חשוב בר חיילא שבועה עלי' ע"כ ל"ש למימר על שכנגדו דישבע ואקשי' לי' ר' זירא שכנגדו קאמינא כו' שזאת השבועה אינה מה"ת אלא מדרבנן וע"כ לחייבו לרועה משום סברת מתוך שאיל"מ היא דאין לומר משום דמה"ת אין דומה לנסכא דר' אבא וחמשין ידענא כו' דאיכא בהו שבועה וחיובא מה"ת משא"כ בזה החיוב שבועה לנתבע אינה רק מדרבנן ופסלוהו לשבועה נמי אינה רק דרבנן ע"כ איכא סתירה מדרבנן לד"ת משו"ה באמת אין לחייבו לרועה משום סברת מתושאיל"מ אבל שכנגדו קאמינא משום נושא דגזלן משום הודעת עדים ואי איתא לדרח"ק חשוב ע"כ מודה במקצת וחייב שבועה מה"ת ומה"ת כשר גזלן בשבועה וחיילא שבועה על הנתבע א"כ אף שחכמים פסלוהו מ"מ י"ל שכנגדו ישבע ול"ה סתירה בין דאורייתא לרבנן כנ"ל ועי' בשיטה מקובצת באריכות וע"כ גם בהוציא עליו שט"ח בע"א והלוה טוען פרעתי כו' אף דנימא כס' הכ"מ בדעת הרמב"ם דמה"ת בעינן מפיהם ולא מפי כתבם כו' למש"כ לפרש גם להרמב"ם דבד"מ הקילו רבנן משום שלא תנעול דלת בפני לוין היינו שיהני בד"מ כתב העדים בשטר שיקיימו אח"כ בפני ב"ד שזהו חת"י יד העדים כשיטתי' דפסק כשמואל דבעי' עדי מסירה אף בשטר כו' אף שנחתם שלא בפני ב"ד כו' באות ט"ו שלפנינו שפיר כ' הרמב"ם דה"ז מתוך שאיל"מ דהרבנן אינו מנגד לדין התורה ובכה"ג אף בדרבנן י"ל ס' מתוך שאיל"מ כל שאינו מנגד לד"ת כנ"ל ובאמת שבתרומת הדשן סי' של"ד ס' דמן התורה הוא דאמרינן מתוך שאיל"מ כיון דנפק"ל בשבועות מ"ז מקרא כו' כנ"ל אבל אין שום משמעות מדבריו שם דשקו"ט בדין מודה במקצת ובחמשין ידענא וחמשין לא ידענא וע"א ידע לי' באידך כו' דאיכא שבועה דאורייתא ע"ש לומר דפליג על ס' התוס' הנ"ל שחלקו דל"א ס' מתוך שאיל"מ אלא היכא דאיכא שבועה מה"ת אבל לא היכא דליכא רק שבועה מדרבנן כו' ודסובר דמשום דהיא מה"ת גם בליכא רק שבועה מדרבנן אמרי' ס' מתוך שאיל"מ בפשוט היא לדעתי דמודה לס' התוס' לחלק בין איכא שבועה מה"ת או רק דרבנן דהלא גם התוס' ידעו

זאת דס' מתוך שאיל"מ נפק"ל מקרא בשבועות שם ועיקר סברתם לחלק בין אי איכא שבועה מה"ת או רק מדרבנן הוא רק בשביל שלא יהיה סתירה בין דאורייתא לדרבנן כאשר ביארנוהו בטוב בע"ה ואין שום הכרח בשביל זה לומר דההתרומת הדשן פליג ע"ס התוס' וכתבתי בזה לחכם א' שהעיר עלי שבס' שדי חמד מערכת מתוך כלל רל"ה הביא מספרים דהא דמחלקין בתוס' בס' מתשאיל"מ בין איכא שבועה דאורייתא כו' הוא משום דס"ל דעיקר ס' מתשאיל"מ היא רק מדרבנן וע"כ בליכא רק שבועה מדרבנן הוי תקנתא דתקנתא ע"כ ל"א ס' מתשאיל"מ וא"כ פליג התרומת הדשן וס' דהיא מה"ת ולמש"כ א"צ ואין שום משמעות לומר דפליגי ועיקר ס' התוס' בחילוקם הנ"ל היא משום סברת סתירה בין דאורייתא לדרבנן כנ"ל והארכתי בזה במ"א. והנה בס' קה"י אות רצ"ו הק' אדברי תשו' מהרשד"ם שכ' בחחו"מ סי' רצ"ב באחד שסתר כותל ביתו של חבירו ואינו יודע כמה סתר לחייבו מדין דמתוך שאינו יכול לשבע ישלם כו' הא שבועה במידי דטענות קרקעות אינו רק מדרבנן וס' התוס' הנ"ל דל"א ס' מתשאיל"מ אלא בנתחייב שבועה מדאורייתא אבל לא בנתחייב שבועה מדרבנן ואיך כ' לחייבו מדין מתשאיל"מ בשבועה דרבנן כו' ולפלא איך אשתמיעתי' לפי שעה הכרעת הש"ך בסי' צ"ה סעי"ק ח' אמש"כ הרמ"א מחלוקת הטור והמרדכי לענין תלוש ולבסוף חברו אי חשוב כמחובר וכקרקע או לא כו' דרק כתלים דינן כתלוש אבל בית דינו כמחובר וכקרקע א"כ אכותל דדן הרשד"ם שכ' לחייבו מדין מתושאיל"מ דל"ח כקרקע ואיכא שבועה מה"ת ואף אי נימא דלא ס"ל כהכרעת הש"ך מ"מ י"ל קים לי כהכרעתו ועי' בתומים ובפרט בכותל בנין שמודה הנתבע שסתר מקצתה מסתברא סברת הש"ך דל"ח כמחובר דאפי' א"א דבית חשוב כקרקע דנתמעט מה"ת משבועה מכי יתן איש אל רעהו כסף או. כלים לשמור דממעטין מכו"פ יצאו קרקעות שאינן מטלטלין אף דנתמעטו נמי עבדים ושטרות מ"מ טעמייהו מפורש בכ"א מהם מ"מ מדרשא דלשמר להביא כל דבר שצריך שמירה כבמכילתא דודאי כותל בנין ה"ה בכלל מטלטלין שצריך שמירה שלא יסתרו ויגנבו שאר לבני הכותל כל שנסתר מקצת ובירוש' דשבועות מרבה מלשמר כלי חרס אעפ"י שאינם חשובים וה"ה לבנים וכן בב"ב ס"ח ע"א מחלק אפי' תימא עבדא כמקרקע דמי שאני בין מקרקע דנייד למקרקע דלא נייד ולהלכה הכרעת הש"ך מכרעת דבית כקרקע דאין לדמות מו"מ ושבועה לבית ע"ז ומעילה דקי"ל כרב דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דכ"א בטעמא וסברה תלי בגזירת התורה והשוואות ולימוד המקראות כאשר האריך בזה האו"ת בחו"מ סי' צ"ה אקצוה"ח ובלא"ה אין לתרץ מימרא דרב במעילה כ' המשתחוה לבית אסרו דה"ה כתלוש קושי' הקה"י הנ"ל דרב ושמואל ל"ל כלל דין דמתוך שא"י

לשבע משלם ולא דינא דנסכא דראב"א וחמשין לא ידענא כבשבועות מ"ז ע"ב דפריך ורו"ש האי שבועת ד' מאי קא דרשי בי' כו' וע"ש בתוס' ואפי"ה להכרעת הש"ך צדקו דברי הרשב"ם ול"ק קושי' הקה"י:

יז) **ועפי"ז** י"ל קושי' החת"ס בחיו"ד סי' רכ"ז אהא דאמרו בשבועות כ"א ע"א משום ר' יוסי הגלילי כל ל"ת שבתורה לאו שי"ב מעשה לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר כו' דא"ק ל"ת וגו' דילמא גם בנשבע אין לוקין רק בנשבע בכתב דהוי"ל מעשה כו' דבגיטין ס"ו ע"ב פריך ואי סבירא לן דהאי כתובו כתב ידן הוא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח והקשו בתוס' הא לר"מ אפי' מצא באשפה כשר ותי' דשמואל פוסק דהלכה כר' אלעזר ול"ל דר"מ וא"כ ר' יוסי דמתני' נמי כר"א ולמש"כ בסה"ד דלפעמים סתם ר' יוסי הוא ריוה"ג וכיון דשמואל פוסק דהלכה כר' אלעזר אף בשטרות א"כ לא מהני לדידי' כתב בשטר מה"ת וגם שבועה בכתב ל"ח שבועה כנ"ל. ע"כ ש"ק חוץ מנשבע אף באין בו מעשה דאילו משום הכתב לבד היא דלקי אבל על השבועה בלא כתב אינו לוקה משום שאי"ב מעשה גם אכתב לא ילקה אף דעביד מעשה דשבועה בכתב ל"מ לדידי' דלס' התוס' דאליבא דשמואל מפרשינן שיטת ר' יוסי ומשום דס"ל דהלכה כר"א אף אשטר י"ל הכי ול"ק קושיתו. ועפי"ז י"ל גם קושי' התוס' תמורה ג' ע"א ד"ה והרי שהקן אמימרא דעולא במכות ד' ע"א דהא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ילפינן ממוציא שם רע כו' ולימא דנשבע יוכיח דמדגלי קרא דנשבע לוקה אע"ג דאין בו מעשה הא בעלמא לשאיב"מ אין לוקין כו' דדוקא אי אמרי' דשבועה כשטר דבכתב לא מהני מה"ת היא דל"ל כקושי' החת"ס הנ"ל משא"כ אי כתב מהני מה"ת בשטר וה"ה בשבועה י"ל כקושי' החת"ס דקרא אתא לגלות דגם בנשבע אין לוקין רק בנשבע בכתב דעביד מעשה ע"כ י"ל דאין להקשות דלימא דנשבע יוכיח מדגלי קרא דנשבע לוקה מכלל דבעלמא לשאיב"מ אין לוקין. די"ל דקרא לא להכי אתא אלא לחייב נשבע בכתב דוקא דבלאו קרא הו"א כהשגת השב יעקב בתשו' סי' מ"ט על החו"י דשבועה בכתב לא מהני מדאיצטריך שמואל לדרשא דלבטא בשפתים דצריך להוציא בשפתיו דוקא ולמעט שבועה בכתב דלא מהני ע"ש ולהכי אתא קרא דלא ינקה וגו' לגלות דקרא דכי תשבע לבטא בשפתים דכי תשבע היינו דאינו חייב ק"ש אלא בשבועה בכתב דוקא דעביד מעשה אבל בהוציא בשפתיו בלא כתב דל"ע מעשה אף שצריך לקיים אבל אין מלקין אותו וא"ח ק"ש. וא"כ אין להוכיח מיני' לדעלמא דאין לוקין אלאו שאיב"מ וזהו למד"ס דמהני כתב בשטר מה"ת וא"כ לעולא דאמר בגיטין כ"ב ע"א שלשה עורות הן כו' למאי הילכתא להוצאת שבת וכמה שיעורו כדי ליכתוב

עליו את הגט וקאי אדברי ריב"ב במתני' דאמר אין כותבין לא על הניר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין ומפרש בגמ' מאן חכמים ר' אלעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי כו' וכ' הרא"ש להוכיח דהלכה כר"א רק בגיטין אבל לא בשטרות מדאמרי' בגמ' לענין הוצאת שבת דיפתרא כדי לכתוב עליו את הגט משמע דשטרות פסולי מפני שיכול להזדייף דלא בעינן עדי מסירה כו' ועי' בפנ"י ובקצוה"ח וש"ך סי' מ"ב משמע דכרב ס"ל דכתב בשטר מהני מה"ת א"כ ה"ה דשבועה בכתב שפיר י"ל לדידי' דקרא אתא לנשבע בכתב דוקא דהוו לשי"ב ולהורות דשבועה דוקא בכתב הוא דחייב מלקות וק"ש במבטא בשפתים וא"כ אין להוכיח מיני' דבעלמא לשאיב"מ אין לוקין עליו. וש"ק דגמר ממוציא ש"ר ול"ק קושי' התוס' ועפי"ז י"ל נמי בכוונת התוס' גיטין ע"א ע"א ד"ה והא שהק' מיבמות ק"ד ע"ב דמיעט חרש וחרשת מחליצה לפי שאינו באמר ואמרה ותי' דאמירה ודאי ל"ה אלא בפה וכבר העירו ע"ד מד' המד"ר פ' יתרו ויאמר אני חתנך יתרו בא אליך דפליגי בה ר"א ור"י ח"א אגרת שלח ליי כו' הרי דגם על כתב שייך לשון אמירה ולהנ"ל דביבמות ק"ד ע"ב דבי ר' ינאי אמרו להא דממעטין אלם ואלמת לפי שאינן באמר ואמרה ובגיטין פ"ו ע"ב משמע דר' ינאי ס"ל כר' אלעזר דוקא בגיטין ולא בשטרות א"כ לדידי' כתב בשטר הוי מה"ת וא"כ קשה הא יכולין לומר ע"י הכתב ואמאי מעטינהו לפי שאינן באמר ואמרה וע"כ תי' דאמירה ודאי ל"ה אלא בשה והיינו באלם היא דיש למעט הכי כדר' זירא דכל הראוי לבילה כו' אבל ביכול לאמר אף אמירה לאו בפה דוקא כשיטתייהו ביבמות ל"א ע"ב וע"כ י"ל קרא ויאמר אני חתנך כו' דאגרת שלח אבל לתי' השני משום דיליף ועתה מועטו הלוים שמעינן נמי דהוה בפה כמו בלוים ע"כ דפליג אתי' ראשון דלתי' הב' אף ביכול לדבר ל"מ בכתב וכ"ה במפו' ודא"ש טפי לענינינו כיון דאמרי' דטעמא דממעטין אלם ואלמת מחליצה משום דילפינן ועתה מועטו הלוים דסתמא מתני' דסוטה ל"ב ת"ק דר' יהודה ר' מאיר הוא דס"ל טפי מר' ינאי בשיטתי' הנ"ל להכשיר כתב מה"ת אף בגט דלר' מאיר עדי חתימה קני' אף בגט ואמאי נמעטינהו לאלם ואלמת מחליצה הא אפשר בכתב וצ"ל משום דילפינן ועתה מועטו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם ובחולין כ"ד ע"א בבי"ע אין לוים נפסלין אלא בקול ע"כ דמיעט כתב אף ביכול לדבר:

יח) **ולהנ"ל** אזלא לה השגת השב יעקב בתשו' מ"ט על החו"י דמהני שבועה בכתב מדנפק"ל שמואל מלבטא בשפתים דצריך להוציא בשפתיו דוקא ע"כ דלמעט שבועה בכתב אתא כו' דלשמואל לשיטתו דהלכה כר"א אף בשטרות ל"מ כתב בשטר מה"ת כנ"ל ל"ל בלא"ה דיהיה שום הכרח למעט שבועה בכתב דלדידי' מה"ת בשום מקום

ל"מ כתב ולא איצטריך למעט, ואין לומר דע"כ איצטריך גם לשמואל למעט שבועה בכתב דלא מהני דבלא"ה הו"א כקושי' החת"ס הנ"ל אסוגי' דשבועות כ"א דמלא ינקה מרבינן רק על שבועה בכתב דחייב משום שי"ב מעשה ובע"פ הוה רק שבועה אין בה מעשה דאין לוקין על לאו שאי"ב מ'. ז"א חדא דממקומו הוא מוכח דמדמרבה מלבטלו בשפתים דצריך להוציא בשפתיו ע"כ דכריוה"ג ס"ל דלוקין על שבועה אף שאב"מ אף דבעלמא לשאב"מ אין לוקין עליו ואף דהא כבר נפק"ל מלבטא בשפתים אפי"ה מבעי"ל נמי לימודא מלא ינקה דלוקין דקרא קמא רק לענין קרבן כ' ולא למלקות ועוד דלא ינקה בלא"ה אינו מיותר דאיצטריך לגופא למעט אבל בב"ד של מטה מלקין ומנקין ואפי"ה נפק"ל מיני' דבעלמא לאו שאיב"מ אין לוקין עליו ותו דבסנהדרין ס"ג ע"א אר"א על כולן אינו לוקה חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו ופריך והא לא שאין בו מעשה הוא כו' הנודר והמקיים בשמו ה"ז בל"ת ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך שלא יגרום לאחרים שידורו ויקיימו בשמו מסייעא ליה לאבוה דשמואל דאמר אסור לאדם שיעשה שותפות עם העכו"ם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בע"ז שלו והת"א לא ישמע על פיך א"כ מסתמא שמואל כאבוהו בכולא הך דרשא דלוקה ע"ז אף דהוי לשאיב"מ כיון דלוקה על כל שבועה אף דהוו לשאיב"מ ועי' כ"מ פ"ה ה"ז מהל' ע"ז א"כ ל"ל דלשמואל נתמעטה שבועה בכתב מלבטא בשפתים ואפי"ה אין לומר דלשמואל יהיה מהני שבועה בכתב מה"ת כיון דלשיטתי' ל"מ כתב בשטר מה"ת וה"ה שבועה בכתב דל"מ ומה שהק' ממגילה י"ח ע"ב היה כותבה דורשה ומגיה אם כיון לבו יצא ופריך אי כיון לבו מאי הוי על פה היא אלא דמנחה מגילה קמי' וקרי לה כו' משמע דכתיבה לחוד ל"מ ובעינן שיוצא בפיו י"ל כיון דנפק"ל התם דקראה על פה לא יצא מזכירה זכירה כ' הכא והימים האלה נזכרים וכ"ה כתוב זאת זכרון בספר ופריך וממאי דהאי זכירה קריאה הוא דילמא עיון בעלמא ומשני לא ס"ד דכ' זכור יכול בלב כשהו"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה משמע דלס"ד הו"א דגה כתיבה בספר דכתב זאת זכרון בספר לא משמע רק עיון בעלמא וכן למסקנא דזכור בפה משום דשכחת הלב מלא תשכח משמע היא כשיטת שמואל דכתיבה מה"ת ל"מ בשטר וכל למודא דידי' בביצה ט"ו ע"ב הנ"ל זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחד שבא להשכיחו שהראיתי מקורו טהור בספרא פ' בחקותי זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלב כשהו"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה כיו"ב זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהו"א שמור הרי שמירה בלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך די"ל דקאי לשמואל דלמד"ס דכתב בשטר הוה מה"ת

מה פריך אלימודא מזכירה זכירה ודילמא עיונא בעלמא ומה משמע לי' לתרץ זה מלא תשכח הא באמת כתב דאינה רק עיונא בעלמא מהני מה"ת וא"צ עדי מסירה וכן להוציא מפיהם אע"כ דלשמואל קאי דלדידי' ל"מ כתב מה"ת ובעינן ע"מ והגדה בפה והכא כ' זכור ע"כ דבע"פ היא וע"כ פריך שפיר כי כיון לבו מאי הוי על פה הוא ורק עיונא בעלמא וע"כ משני' דקרי לה מינה דכתב לבד ל"מ ולהכי בעינן שיוצא בשפתיו וא"ש עפי"ז דהמחבר באו"ח סי' תר"צ גבי היה כותבה כו' דאינו יוצא בכותב אא"כ קרא על פה כו' והיא מגמ' דמגילה הנ"ל מה שהקשו האחרונים מדהש"ע או"ח סי' מ"ז דהכותב בד"ת אעפ"י שאינו קורא צריך לברך כו' הרי דכתיבה עדיפא מהרהור ועיקר הכרח הש"ס דצריך להוציא בשפתיו משום דלא תשכח לא משמע רק שכחת הלב ומשמע דה"ה כתיבה בספר ולכך נאמר זכור דבפה הוא אבל להמחבר דכתיבה עדיפא מהרהור מנ"ל דזכור בפה כו' ולהנ"ל א"ש דאף דלהב"י כתיבה עדיפא מהרהור היינו מהרהור לחוד אבל ל"ה כדיבור שהרי בחו"מ סי' כ"ח סעי' י"א וי"ב כ' דעדים ששלחו עדותן בכתב לב"ד אין עדות דכ' ע"פ שנים עדים מפיהם ולא מפי כתבם חותכין ד"מ בעדות שבשטר אעפ"י שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין והוא כדברי הרמב"ם הנ"ל דמה"ת ל"מ כתיבה בשטר וכדבריו בכ"מ הנ"ל ועי' ש"ך סעי"ק י"ד ע"כ שפיר כ' דאינו יוצא בכותב אא"כ קרא ע"פ דדברי קבלה כד"ת דכתיבה לא מהני ובעינן שיוצא בפיו אף דלברך ברה"ת עדיפא כתיבה מהרהור מ"מ ל"ה לענין לצאת יד"ח מקרא מגילה דחמור כד"ת כדיבור כמו דל"מ כתב בשטר מה"ת. ולזה נ"ל שנתכוין הט"ז בקושית' שם אדהב"י מהאי דקימ"ל מפיהם ולא מפי כתבם דגלי קרא דכתיבה לאו כדיבור היאך נברך עליה כו' להנצל מתוך ברכה לבטלה כו' שנתחבטו עליו האחרונים בזה מסוגי' דגיטין ע"א ע"א דקאמר שאני עדות דכ' מפיהם ולא מפי כתבם ומשמע דלא גמרינ' מעדות כו' דכוונת הטו"ז להק' מדקימ"ל מפיהם ולא מפי כתבם ונפק"ל מינה דכתיבה ל"מ מה"ת בשטר דכתיבה לאו כד"ד א"כ אף דעדיפא עכ"פ מהרהור מ"מ איכא חשש ברכה לבטלה ולענין חשש ל"ת דמי כתיבה כהרהור כיון שאינה כדיבור כמו דאמרי' לענין מקרא מגילה דצריך להוציא מפיו דוקא אף בכותב וכן ל"מ בשטר להוציא ממון מה"ת וה"נ איכא חשש לא תשא דברכה לבטלה כו' והנה בגמ' שם פריך כי כיון לבו מאי הוי על פה היא אלא דכתב פסוקא פסוקא וקרי לי' לא יצא והאר"ח אר"ח ב"ג אר"ב הלכה כדברי האומר כולה כו' צריכה שתהא כתובה כולה ומשני אלא דמנחי מגילה קמיה וקרי לה מינה פסוקא פסוקא וכתב לה הרי דהקושיא והתירוץ קאי לרב, ורב אמנם ס"ל דכתיבה בשטר מהני מה"ת א"כ עדיין קשה דלרב דכתיבה כדיבור אמאי צריך להוציא בפיו ונ"ל

דבשבועות כ"ו ע"ב פריך אלימודא דשמואל מלבטא בשפתים דצריך שיוציא בשפתיו בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת"ל לכל כו' הא גופה קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והד"א גמר בלבו מנין א"ר ששת הא ל"ק ה"ק בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מנין ת"ל לכל אשר יבטא אלא לשמואל קשיא אר"ש תריץ ואי"ה בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חיטין כו' ובאור הלח"מ בפ"ד משבועות הל"י דר"ש הדר בהך תי' ממאי דהוה אמר מעיקרא דגמר בלבו סתם כו' אבל גמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא אף למאן דפליג אשמואל וס"ל דלא צריך להוציא להוציא בשפתיו מודה דל"ה שבועה כיון דגמר להוציא בשפתיו ולא הוציא גלי דלא קבל בלבו ע"כ י"ל אף לרב דכתיבה מהני מה"ת בשטר וה"ה בשבועה בכתב ופליג בזה עם שמואל דלשמואל כיון דכתיבה ל"מ מה"ת בשטר ה"ה דל"מ בשבועה א"כ אף דלרב בשבועה בכתב א"צ להוציא בשפתיו מ"מ במקרא מגילה כיון דלא תשכח הוא בלב וזכור הוא בפה מודה דכתיבה במגילה לחוד לא מהני לצאת בה אף דבעלמא כתיבה לדידי' כדיבור י"ל אדרבה כיון דבעלמא א"צ להוציא בשפתיו והכא במקרא מגילה גלי קרא דזכור דהוא בפה ע"כ גם בכותב מגילה צריך להוציא בשפתיו ולהכי מוקי בגמ' גם אליבא דרב דכתב לה וקרי לה מינה וע"כ גם להכרעת הש"ך בחו"מ סי' כ"ח הנ"ל להלכה דמהני כתיבה בשטר מה"ת ובכותב ד"ת דבש"ע או"ח סי' מ"ז הנ"ל דכתיבה כדיבור צריך לברך בה"ת וקושי' הטו"ז ממפיהם ולא מפי כתבם ל"ק לדידי' כחילוק התוס' יבמות ל"א ע"ב הנ"ל בין ראוין להגיד בע"פ מדין כל הראוי' לבילה כו' לאלם מ"מ בכותב מגילה בעינן שיקרא בפיו נמי ובלא"ה לא יצא כיון דכ' זכור בפה הוה כתיבה כגמר להוציא בשפתיו ולא הוציא דאינו חייב:

יט) **והנה** שיטת החינוך בפ' תצא דמה"ת א"ח להזכיר בפה מחיית עמלק רק פע"א בחייו והמג"א בס' תרפ"ה כ' מהרבה פוסקים דפע"א בשנה, ואמנם במחשבה נראה מדבריו בסי' ס' סעי"ק ב' שכ' דכשיאמרו לשמך הגדול יכוין מעשה עמלק כו' שחייבין בכל יום והרמב"ם ז"ל כ' מ"ע מה"ת לספר נוע"פ שנעשה לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנא' זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנ' זכור את יום השבת ומנין שבליל ט"ו שנא' והגדת לבנך ביום ההוא כו' הנה מוהגדת וגו' נפק"ל רק לליל ט"ו א"כ צ"ב מנלן עדיין דבפה דמסוגי' דמגילה הנ"ל משמע דאי לאו דכ' נמי לא תשכח דהוא בלב הוי אמינא דזכור הוא בלב וה"נ נימא דזכור הוא בלב ואי משום היקישא דזכור את יום השבת דמייתא י"ל דהתם נמי שאני דכ' נמי שמור, ושמור הוא בלב להכי צ"ל דזכור הוא בפה אבל בפסח מנלן והנה במכילתא פ' בא משמע דוהגדת קאי רק בשאלו בנו בינו לבין

עצמו מנין ת"ל ויאמר משה אל העם זכור כו' א"כ בינו לבין עצמו עדיין י"ל דבלב הוא דוחק לומר דנפק"ל זה מוהגדת וגו' דבפה וה"ה לזכור בינו לבין עצמו דוהגדת אשאלת בנו קאי דהגדה לאחרים אי אפשר אלא בפה אבל מנ"ל ללמוד מיניה לזכור דבינו לב"ע דבפה שו"ר בתשו' בשמים ראש סי' קע"ג שכ' דזכירת יצ"מ לכל הימים מה"ת בלב הוא מדאיצטריך בזכירת עמלק אל תשכח דבלב לגלות דזכור הוא בשה כו' אבל בעלמא זכירה בלב היא אבל בליל פסח נפק"ל מוהגדת דבפה דה"ה לזכור כו' ולדברי המכילתא דוהגדת רק בשואל לו בנו אבל בינו לב"ע מזכור אתיא אין ראיה לזכור דבפה, וע"כ נ"ל דבזה פליגי ראב"ע וחכמים דהנה העירותי על פליאת ראב"ע באמרו הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה ב"ז שנא' למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חייך י"ח הימים כי"ח הלילות כו' והא בספרי פ' שופטים דרשינין נמי הכי קרא דוכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר וקרא בו כל ימי חייו ימי חייו הימים כל ימי חייו הלילות א"כ ה"ה לזכירה דיצ"מ ומה חידש לדרוש ביציאת מצרים לרבות לילות. וגם מהיכא אתיא לן סברה למעט בזכירת יצ"מ הלילות הן אמת דמדרשת המכילתא פ' בא לפי שנא' שבעת ימים מצות תאכלו ימים אין לילות לא כ' עד יום האחד ועשרים לחודש בערב לרבות הלילות משמע דימים ממעט הלילות. אמנם בסוכה מ"ג ע"א משמע דבעלמא ימים ממעט לילות ובסוכה מרבינן לילות בקרא דבסכות תשבו שבעת ימים אף לילות ולא ילפינן מלולב למעט לילות משום דנפק"ל ממילואים מה להלן ימים אף לילות אף כאן ימים אף לילות משום דדנין למי דומה ודנין דבר שמצותו כל היום מדבר שמצותו כה"י ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת כו' א"כ גם בזכירת יציאת מצרים י"ל דהוה דבר שמצותו כה"י. כמו זכירת עמלק וע"כ יהא נוהג אף בלילות אמנם לס' המג"א סי' ס' הנ"ל דזכירת עמלק הוא רק לכוין כשיאמר שמך הגדול כו' א"כ רק בלב הוא דהוי דבר שמצוותו כה"י ולא בפה דאילו בפה אין חיוב להחינוך רק פע"א בחייו או פע"א בשנה להפוסקים שמביא המג"א בסי' תרפ"ה וזהו נמי דוקא בזכירת עמלק דכ' נמי לא תשכח ע"כ אמרי' דזכור הוא בפה משא"כ בזכירת יצ"מ דכ' רק זכור לא משמע עדיין רק בלב אבל לא בפה ואזכירה בלב י"ל שפיר דהוה מצותו כה"י ונוהג גם בלילות, משא"כ ראב"ע דן אשתאמר יצ"מ בלילות דהיינו אאמירה בפה דאפי' אי הוי לן זכור יתירא להשוותו ללא תשכח דזכירת עמלק ולגלות דזכירה הוא בפה, מ"מ ל"ה רק דבר שנוהג שעה אחת להחינוך פע"א בחייו ולהמג"א פע"א בשנה א"כ דומה ללולב דאינו נוהג רק שעה אחת דממעטין לילות ולא למילואים שמצותו כל היום ול"ה דומיא דסוכה ולא לוקרא בו כל ימי חייו דלימוד התורה שמצותו כל היום ולהכי ל"ל

מסוכה ומילואים ומוקרא בו כל ימי חייו דלרבות הלילות ואדרבה י"ל מלולב דנתמעטו הלילות וזה י"ל שאמר ראב"ע דלענין שתאמר יצ"מ בלילות בפה לא היה לו שום לימוד משום דזכור רק בלב הוא ומוהגדת כס' הבשמים ראש הנ"ל נמי אין ללמוד כנ"ל ולעזוב דרשת המכילתא לבינו לבין עצמו מוזכור כו' הנ"ל וללמוד לבינו לב"ע מלמען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כל ימי חייך ג"כ לא אפשר משום דהרי אני כבן שבעים שנה כשיטת החינוך דזכירה דעמלק בפה הוא רק פע"א בחייו כימי שנתינו בהם שבעים שנה ודוקא בזכירת עמלק היא די"ל הכי משום דכ' נמי לא תשכח דהוא בלב והוי דבר הנוהג כל היום וע"כ גם זכירה דבפה י"ל דנוהג גם בלילה משום דל"ת משמע אף בלילה דמיא למילואים סוכה ולימוד התורה דוקרא בו כי"ח משא"כ בזכירת יצ"מ שתאמר בפה וגם בלילות ל"ה לימוד ע"ז עד שדרשה ב"ז לתרוייהו דקרא למען תזכור את יום צאתך מאמ"צ כי"ח לרבות הלילות כמילואים סוכה וקרא בו כי"ח אף דאינו רק בלב מ"מ גם מקרא דזכור את היום הזה אתיא לן זכירה לבינו לב"ע כדרשת המכילתא הנ"ל ע"כ י"ל דקרא דלמען תזכור ל"ה אלא בלב וכמו לא תשכח דזכירת עמלק ומשמע לרבות לילות דדמיא למילואים וסוכה וקרא בו כי"ח וע"כ קרא דזכור את היום הזה אזכירה בפה הוא דאתא ושפיר י"ל מזכירה בלב דנוהג שתאמר גם בלילות כזכירת מחיית עמלק כנ"ל ועי' פסחים ל"ו ע"א א"ל ר' יהושע לבני יומא קמא לא תלושו לי בחלבא כו' דכוונתו אלילה ראשונה וקרא לה יום ובנדה ס"ד ע"ב בהגיעה זמנה לראות כו' בה"א נותנין לה ד' לילות איתמר שמשה בימים רב אמר לא הפסידה לילה עד מוצ"ש תנן משמע דלהכי לרב ימים בכלל לילות ולא הפסידה לילות משום דעד מו"ש תנן וכלימוד המכילתא דמשו"ה מרבינן לילות לאכילת מצה משום דכ' עד יום האחד ועשרים לחודש שקבעו זמן זה אבל בלא"ה לילות אינן בכלל ימים ולא ימים בכלל לילות לרב וש"ה שעד מוצאי שבת תנן והרמב"ם פ' כרב ודנתי עפי"ז בס' הגר"א וצ"ל שכ' בס' מעשה רב בשמו דמצוה לאכול מצה כל שבעה כו' וכ"כ החת"ס בתשו' לחיו"ד סי' קצ"א בדעת החזקוני' עה"ת כו' שהיא משום שהוגבל הכתוב עד יום האחד ועשרים לחודש ונתרבו גם לילות כימים בשביל זה והרמב"ם פ' הכי בפ"ה מל' א"ב הי"ט אלא דאנן לא קי"ל הכי וחיישינן משום תערובת דם נדה אף שנגבל הזמן דה"ה דמשום חשש ברכה שא"צ לא מברכין בכל ז' אכילת מצה ועי' בח"י תע"ה ובמל"מ פ"ח ממת"ע מתשו' הרשב"א בנדר ליתן פרוטה בכל יום דצריך ליתן גם בלילה כו' ובאמת דמצה"ד זה שמצותו רק שעה אחת דומה ללולב דנתמעט לילות כבסוגי' דסוכה מ"ג ע"א אמנם שאני נדרים דאזלינן בתר לשון בנ"א גם לילות בכלל ימים ואכמ"ל:

**בשולי** המכתב היום כ"ו שבט יום היא"צ של הטו"ז אמרתי לתרץ דבריו ביו"ד סי' רע"ה סע"ק ח' במש"כ הרמ"א דנהגו במנין השיטין לעשותם לא פחות ממ"ח כו' שהוא נגד מ"ח מסעות של ישראל שנא' ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם כו' והקשו עליו דנראה מסדר הכ' דל"ה רק מ"ב מסעות כו' וכ"ה בילקוט פ' בהעלותך ע"פ והיה בכתובים אין פותחין ביריעה כו' אבל בשוטין נתנו מהם טעם במסעות מ"ב כו' במסעות כ' ויכתוב משה את מוצאיהם כו'. ונ"ל דבבעה"ט פ' מסעי כ' כ' מוצאיהם למסעיהם ובתר הכי היפך וכתב ואלה מסעיהם למוצאיהם לומר שהכל היה עפ"י ד' בין מסע בין מוצא ובספרי ס"פ בהעלתך ע"פ ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן כ' וכי שני חצרות היו שנסעו מזו וחנו מזו אלא כיון שנסעו ישראל לא הספיקו להלוך עד ששמעו שנצטרעה מרים וחזרו וחנו לאחוריהם לכך נאמר ואחר נסעו העם מחצרות והנה נראה שאחר האסף מרים נסעו בפעם שניה מחצרות ויחנו במדבר פארן ומשם היתה שלוחת מרגלים כמש"כ וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וא"כ עד בנ"י אל מדבר פארן קדשה (שלח כ"ו) ובפ' קרח ע"פ וישמע משה ויפול על פניו כו' במד"ר והביאו רש"י ז"ל עה"ת מפני המחלקת שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל כו' במתאוננים כו' במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו כו' באופן שמעשה קרח להיותה אחר שלוחת מרגלים ע"כ שהיתה ג"כ במדבר פארן ועי' בפי' רש"י ובבעה"ט בפ' מסעי ע"פ ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה ע"ש לה"ר של מרגלים דנקרא גחלי רחמים דרחמה היינו מדבר פארן כו' ואמנ' בפ' דברים ע"פ וחצרות ודי זהב פי' רש"י במחלקותו של קרח ותמהו המפו' כיון דהמחלוק' היתה אחר שליחת מרגלים ע"כ דל"ה מחלוקת של קרח בחצרות אלא במדבר פארן מקום שליחת מרגלים שנקדם במעשה בשם ואמנם אחר מעשה המרגלים כ' בפ' שלח פמ"ה וירד העמלקי והכנעני ויכום ויכתום עד החרמה א"כ קודם מחלוקת קרח חזרו עד החרמה ובילקוט דריש שישבו באבל מכאן אמרו כל המנודה יום אחד כו' אין לו היתר עד שבעת ימים לכ"נ ויתאבלו העם מאד כו' ובמוע"ק י"ד מדמינן מצורע לאבל ולמנודה א"כ משמע דהאי עד חרמה חצירות היה ששם נצטרעה מרים שחזרו אחר חזרת המרגלים לחצירות ושם היתה מחלוקותו של קרח וא"ש פרש"י עפ"י הילקוט דחצירות זה מחלוקותו של קרח. וע"כ שפיר י"ל אף דבסדר המסעות שחושב שנסעו מחצירות ויחנו ברתמה ל"ה רק מ"ב מסעות מ"מ אחר שהפך הכ' מוצאיהם למסעיהם מסעיהם למוצאיהם לומר שבין מסעי ובין מוצא היה עפ"י ד' כפי' הבעה"ט הנ"ל חשבינן נמי למסעי למוצא עפ"י ד' נסיעתם מחצירות עד שלא שמעו שנצטרפה מרים לאחת, וחזרתם לחצירות לאחר ששמעו שחזרו וחנו לאחוריהם שהכ' קראו מסע

שנא' ואחר נסעו וגו' כד' הספרי הנ"ל לאחת. הרי כאן שנים. ואח"כ נסיעתם מחצירות למדבר פארן הרי שלש. וחניתם במדבר פארן לאחת. הרי ארבע חזירתם ממדבר פארן לחצירות ע"י הכנעני והעמלקי קודם מחלוקותן של קרח הרי חמש וחנותן בחצירות הרי ששה. שבצירוף המ"ב מסעות היו מ"ח מסעות וא"ש דהטו"ז. עוד י"ל באופן אחר עפ"י משהק' הגור אריה בפ' מסעי דלא תמצא מ"ב מסעות רק מ"א מסעות כו' ובפ' חקת ע"פ ויסעו מהר ההר דרך ים סוף כ' רש"י כיון שמת אהרן ובאה עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר ע"ש וא"כ בצירוף המ"א מסעות היו שפיר מ"ח מסעות וכדברי הטו"ז:

## סימן ה

**נשאלתי** משני אנשים שהי"ל יא"צ ביום אחד ונתעצמו שניהם להתפלל וטענת הראשון מהם שהוא תושב בבהמד"ר פה אף שאביו היה מעיר אחרת, והשני בא בטענה מכח אביו המת שהיה תושב בחייו בבהמד"ר אף שהוא דר כעת בעיר אחרת. נ"ל דהנה יסוד ד"ז היא מסנהדרין ק"ד ע"מ ברא מזכא אבא ופי' הרשב"א בעולם הנשמות א"כ למתני' דערכין כ"ה ע"א הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מהקרובים וגאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל ובגמ' נפק"ל מאיש אחר ולא לבן דבן חשוב כאביו. לכאורה טענת השני עיקר שכ"נ סברת מהרי"ל בהל' תפלה מובא ביו"ד סי' שע"ו סעי' ג' דג' אחין ואיש נכרי השלשה אחין נוטלין ג' קדישים והאחר נוטל רק קדיש אחד משום דזכות אביהם גרמה לו שיהיה לו ג' בנים ומשמע דתלי בהמת. והנה בתשו' הר"מ מינץ סי' פ' כ' שראה בתשו' אחת שהרבה בנ"א מאב אחד חשבינן כולם כאיש אחד ואותו שהוא בן יחיד נוטל חלק כנגד כולם ובהג"ה שם כ' הטעם משום דזה המת שי"ל בן יחיד צריך כפרה כמו זה המת שהי"ל בנים הרבה וע"ז כ' מהר"מ מינץ דאך אין נוהגין כן כי המצוה מועלת נמי על החיים והוי בכלל כיבוד אב ואם ואלו הרבה בנ"א מאב אחד חייבים כל אחד בכיבוד או"א כמו הבן יחידי לכן יחלוקו כל הארבעה בשוה וכן ראיתי רבותי פסקו כן למעשה, מטעם סברתו זאת הסכים לחלוק על מה שאמרו להורות דמי שמת ונקבר בעיר אחת שהיה שם תושב ושילם שם קבורתו וי"ל בנים הדרים במקום אחר ובאים לתוך הקהלה שהאב נקבר שם שהם חשובים בשביל קבורת אביהם שם כתושבים כו' דז"א כיון דחיוב התפלה והקדיש חובת החיים ע"כ אי"ל דין תושב בשביל אביהם כו' וכ"כ הש"ך בסי' שע"ו סיט"ק י"ב דהעיקר מה שהכריחו להרמ"מ לחדש סברתו דהמצוה מועלת נמי על החיים משום

שראה לרבותיו שפסקו דהרבה בנ"א מאיש אחד כו' נועלין כל אחד ואחד חלק בפני עצמו כו' ושכן נוהגין וע"כ חלק על התשו' שראה דחשבינן כולן כאיש אחד וכן על הי"א דבן חשוב תושב בשביל אביו לענין זה, אמנם לס' מהרי"ל הנ"ל דאף אי אמרי' דג' בנים מאיש אחד נוטלין ג"ח משום דזכות אביהם גרמה לו שיהיה לו ג' בנים אין ראיה דהמצוה מוטלת על החיים אלא העיקר כפרת וזכות המת וע"כ שפיר י"ל דבנים חשובים תושבים בשביל אביהם וכטענת השני. ולראי' נ"ל מדהש"ע שם שכ' ונהגו לומר קדיש על האם אעפ"י שהאב חי עדיין אין בידו למחות לבנו שלא יאמר קדיש על אמו כו' ולמש"כ הנובי"ת אה"ע סי' מ"ה לחדש דבכיבוד או"א אמרי' דלעולם כבוד חי עדיף מכבוד המת ואעפ"י דאמרי' מכבדו בחייו ומכבדו במותו מ"מ עיקר הכיבוד הוא בחיים וע"כ יניח כבוד המת ויעסוק בכבוד החי כו' ע"כ דעיקר הטעם וסברת הקדיש כמהרי"ל משום כפרת וזכות המת, דאי נימא כסברת הר"מ מינץ דמוטל על החיים משום כיבוד אמאי לא ישמע הבן למחאת אביו שלא לומר קדיש על האם הא עיקר הכיבוד הוא בחיים ואמאי לא יניח כבוד המת וישמע לאביו דמחיוב לכבדו אע"כ כס' מהרי"ל דמשום כפרת וזכות המת היא ומה"ט לא ישמע לאביו מפני שאביו עבר על ואהבת לרעך כס' הישו"ש פ"ק דקידושין מביאו הפת"ש ביו"ד רמ"ב סעי"ק י"ד. שו"מ שהג' רע"א בתשו' סי' ס"ח העיר על דברי נוב"י הנ"ל להיפך מדהב"י דאם אביו מקפיד כ' אביו עדיף מכבוד אם ול"ק משום דכיבוד מחיים עדיף מכיבוד לאח"מ ואכ"מ ועי' בתשו' רע"א סי' ד':

א) **שוב** נתיישבתי די"ל בראיתי הנ"ל גם להיפוך ולהוכחה לס' מהר"מ מינץ דלעולם אף שהוא משום כיבוד ומחיוב לכבד בחייו יותר מבמת אפי"ה לא ישמע לאביו משום שעבר על ואהבת לרעך דהרמ"מ לא פליג על גוף סברת כפרת המת אלא שמוסיף דאיכא גם חיובא דחייב במצות כיבוד וע"כ אף שבשביל זה שעבר על ואהבה לרעך לא נקרא עוד אינו עושה מעשה עמך לענין שיהא פעור מלכבדו כס' הפנ"י בב"ק צ"ד דאינה רק פע"א כיון דמונע גם את הבן מואהבת לרעך כמוך אף דקי"ל באומר לשלוחו צא וחלל שבת העיר המשלח דאין שליח לדבר עבירה מ"מ טעמא היא משום דאמרי' דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין והכא אי ס"ד דהבן צריך לשמוע לו ממילא האב חייב והוה עושה שני פעמים וע"כ הוה בכלל אינו עושה מעשה עמך ועי' במקנה קידושין ל"ב בד"ה שם מניח. ויש להעמיס זה בדברי ראב"מ בגמ' אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה שאני ואבא מחויבים במצוה כו' והק' המפו' ובמקנה שם הא ברייתא מפורשת הוא ביבמות ז' א"ל אביו שיטמא או שיחלל שבת כו' אל ישמע לו כו' ובמזיד פשיטא דלא ישמע לו דהוי"ל אינו עושה מעשה עמך

כו' והפת"ש ביו"ד סי' רמ"ד סעי"ק ט"ו הק' עליהם דבשביל פע"א לא נקרא אינו עושה מעשה עמך לענין שיהא פטור מלשמוע לו כו'. ולהנ"ל י"ל דראב"מ מיירי באמת ממצוה שהאב עובר עלי' בעצמו עי"ז שא"ל לבנו השקיני מים ומצוה לבנו לכבדו ולא נקט השקיני מים רק לדוגמא והכיבוד יהי' שעל ידו יעבור גם הבן בעשה כנידן דידן במוחה בבנו מלומר קדיש על אמו שעובר האב בואהבת לרעך בפע"א וע"י חיוב כיבוד דבן לחיים יותר מלאמו המתה ל"ש דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ויש שלד"ע חשוב האב עי"ז עובר שני פעמים ואינו עושה מעשה עמך וקאמר מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה כדהש"ע הנ"ל דאל ישמע לאביו שאני ואבא חייבים במצוה והוה א"ע מ"ע דעובר ב"פ כנ"ל וע"כ שפיר הק' ע"ז דל"ל לראב"מ לאשמיעי' זה דכבר שמעינן לה להא מסוגי' דיבמות דא"ל היטמא כו' אל ישמע לו ובמזיד פשיטא דל"י לו דהוי"ל א"ע מ"ע כיון דחשוב עובר ב"פ וכס' הרפנ"י הנ"ל ול"ק קושי' הפת"ש. ועיינתי במקנה וראיתי שכוונתי לסגנון דבריו ממש שכתב שם מדין אשלד"ע ודברי הרב ודה"ת דמ"ש ולהס"ד דהבן צריך לשמוע לו הלא עי"ז יש שליח לד"ע וחייב האב דעי"ז חשוב א"ע מ"ע כו' וע"ז י"ל סובבים דברי איסי בן יהודה בגמ' שם אם אפשר למצוה לעשות ע"י אחרים תעשה ע"י אחרים וילך הוא בכבוד אביו דהב"י והד"מ בסי' שע"ו הביאו דברי הר' יוחנן מטרוי"ש באחד מבני העיר שהיה אומר קדיש על אמו שמתה בעיר ואחד שכר מלמד לומר קדיש על אמו שלא מתה בעיר דאפי' שכיר אם דר בעיר י"ל חלק מכחו ואם המת בעיר י"ל שני חלקים כו' ועי' מג"א באו"ח סי' קל"ב דמוטב להבן לשכור אחד שיאמר קדיש משיעמוד אחד בחנם שכוונתו כגון שהבן אונס שא"י בעצמו לומר קדיש טוב לו להעמיד אחר בשכר מבחנם כמש"כ הנובי"ת חאו"ח סי' ח' אף שלכאורה גם מזה משמע כמהרי"ל ולא כהרמ"מ דאילו היה חיוב קדיש על החיים משום מצות כיבוד הא קימל"ן ביו"ד סי' רמ"ב סעי"ה דאין הבן חייב לכבד או"א משלו, מ"מ י"ל כחידוש הגרע"א בתשו' סי' ס"ח הנ"ל כיון דבעצם חל עליו חיוב כיבוד או"א אלא שהתורה פטרתו היכא שי"ב חסרון כיס מ"מ בעושה כן ל"ה בכלל אינו מצוה ועושה ע"ש וא"כ כיון דאף לס' הרמ"מ איכא חוץ מכיבוד אי"א על החיים גם כפרת וזכות המת, ש"ק איסי ב"י כיון דאפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים דילך הוא בכבוד אביו ותעשה על ידי אחרים:

**ועפי"ז** י"ל דמזה יצא לו להרב"י דין זה דהבן חייב לשמוע לאביו במוחה בו שלא לומר קדיש על אמו ודלא כפסק הרמ"א בסי' שע"ו הנ"ל משום כיון דאפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים אף שי"ב חסרון כיס לא חשיב אבא אינו עושה מעשה עמך בשביל מחאתו בזה וחייב לשמוט לאביו דרב מתנה אמר דהלכתה כאב"י ולפי"ז י"ל דהרמ"א דחולק

על הב"י דאין מחיוב לשמוע לאביו לשיטתי' בסי' רמ"ב סעי' ה' שכ' בשם י"א דאין הבן חייב ליתן לאביו אלא מה שמחיוב ליתן לצדקה שכ' הש"ך הטעם משום דלישנא דהביא הרב"י שאין הבן חייב לשאול על הפתחים לא משמע לי' הכי אלא משמע דאין צריך לשאול על הפתחים חייב לפרנסו כו' ע"ש א"כ להרמ"א היכא דאיכא ח"כ כיון דאין הבן חייב לכבד או"א משלו ל"ח אפשר לקיים ע"י אחר והאב המעכבו הוי עי"ז אינו עושה מעשה עמך ומשו"ה פסק הרמ"א דאינו מחיוב לשמוע לאביו כנ"ל. עוד י"ל עפ"י ס' הרפנ"י בחי' לב"ק שם דמסתבר דבמצוה ועבירה מדיני התורה שאין האב מכבד את עצמו מלעבור עליו אין הבן מחויב לכבדו בד"ז כו' דמשו"ה כ' הרמ"א דאינו מחיוב לשמוע לאביו בדבר זה באמירת הקדיש שהוא מוחה בו ועובר על ואהבת לרעך ואמנם שוב יהא נשמע מטעם זה כס' מהרי"ל דהוא רק משום כפרה וזכות המת דע"ז י"ל כס' הרפנ"י הנ"ל דמשום שעבר האב ע"ז משום ואהבת לרעך כמוך ע"כ אין הבן מחיוב לשמוע ולעבור ג"כ בזה אבל לס' הרמ"מ דמשום חיוב כיבוד הוא ל"ל מפני שעבר האב דאין מחיוב בכיבוד אף שאחז"ל ומכבדה יותר מגופו אין זה רק מידת ד"א:

ב) **ועפי"ז** י"ל קושי' הלח"מ בפי"ד מהל' אבל הל' א' אמש"כ הרמב"ם דההפסד כבוד המת הוא לפיכך כופין את היורשין ליתן שכר הספדנים. צוה שלא יספדוהו אין סופדין אותו אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו שהקבורה מצוה שנא' כי קבר תקברנו כו' כיון דהיא איבעיא דלא איפשטא ולחומרא לא הוי"ל להרמב"ם לתלות הטעם משום דהקבורה מצוה לשנות מלשון האיבעיא בגמ' דהקבורה משום בזיוני ולהכי אין שומעין לו כו' וכלשון הטור סי' שמ"ח דאין שומעין לו דבזיונא דכולהו חיי הוא כו', ועוד הק' דהוי"ל לפשוט בעיין מהא דא"ר מתנה בכתובות מ"ח ע"א האומר אם מת היא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל כמיני' שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור כו' משמע דאין שומעין לו כו'. דהנה מדברי הלח"מ שם נראה דדעת הרמב"ם ז"ל לחלק בין קרובים דעליהם חיוב מה"ת הקבורה ואף המלין מתו עובר בל"ת ובאין לו קרובים הוה מת מצוה וכ"כ בעפרא דארעא תקמ"ו ע"ז והשאג"א בחדשות סי' ו' הקשה דמסוגי' דסנהדרין מ"ו ע"ב מנין למלין את מתו שעובר עליו בל"ת ת"ל כי קבר תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בל"ת כו' נראה דמרבויא דקבר תקברנו יליף למלין את מתו שעובר בל"ת דל"ת ואלו בעשה לא קאמרו לא המשנה ולא ר' יוחנן ואמאי כ' הרמב"ם בסה"מ בחלק מ"ט ובחלק ל"ת דהלאו דלא תלין שלא להלין כו' אבל לא בא לאו זה לאזהרת קבורה כלל ועשה דקבר תקברנו באה למצות קבורה ומריבוי דתקברנו ילפינן לכל המתים כו' וכ' לפרש דלעסקי קבורה ל"צ קרא יתירא לריבוי לכל אדם לדין

נתלין חלא דצריך קרא דאיכא נמי ל"ת בהלנה בלתי קבורה וע"כ כיון דאיכא ריבוי דל"ת בהלנה בלא קבורה ממילא כל אדם שוין לנתלין בעסקי קבורה מסברה אף בלא ריבוי דקרא ומשו"ה לא מזכיר במתני' במלין את מתו אלא דעובר בל"ת משום דלא צריך להזכיר דעובר נמי בעשה דממילא שמעינן לה כיון שנתרבה הלנה בלא קבורה לעבור בל"ת וכל המלין את מתו עובר בל"ת כש"כ היא דעובר על מ"ע דקבורה דכ' בהדיא גבי נתלין מסברה בלא שום ריבוי והא דכ' הרמב"ם שהקבורה מ"ע היא מקבר תקברנו היינו כיון דאתיא מקרא דכ' גבי נתלין וכ' ביום ההוא משמע שמ"ע לקבור את כל אדם ביום המיתה והא דאיצטריך הרמב"ם לפרש דין זה מיוחד גבי הרוגי ב"ד משום דחלוקין הם בזה דהרוגי ב"ד איסור הלנתם ומצות קבורתם אב"ד אבל מצות קבורת כל אדם ואיסור הלנתם אקרובים הוא והיינו דנקטו לשון המלין את מתו היינו קרובים שנקרא מתו כו'. אמנם החו"י בתשו' סי' קל"ט כ' דהא דמלין את מתו עובר בל"ת הוא רק אסמכתא ועיקר ראיתו מהא דתנן בסנהדרין מ"ז ע"א הלינו לכבודו אינו עובר עליו בעי למימר לכבודו ר"ל לכבודו של חי משום דלא אסרה תורה רק דומיא דתלוי דאי"ב בזיון וכיון דלא קי"ל כר"ש לדרוש טעמא דקרא אי ס"ד דאורייתא היא מנלן להתיר מכח טעם שנבדה מלבנו להקל בהלינו לכבודו ע"ש א"כ לס' החו"י יקשה קושי' השאג"א הנ"ל דממשנה ומדר' יוחנן לא נשמע דאיכא עשה בקבורת כל אדם ומנ"ל להרמב"ם זה. ולהנ"ל י"ל דהתוס' בסנהדרין מ"ו ע"ב ד"ה קבורה איבעיא דגמ' שם קבורה משום בזיונא הוא או משום כפרה הוא כ' דע"כ איכא כפרה כדאמרי' לקמן כפרה מאימת הוי מכי חזי צערא דקברא אלא אפי' איכא בזיונא וכפרה מבעי"ל הי עיקר כו' למאי נפק"מ דאמר לא בעינא דלקברוה א"א משום בזיונא הוא לא כל כמיני' וא"א משום כפרה הא אמר ל"ב כפרה כו' וכ"כ איבעי"ל הספדא יקרא דחיי הוא או יקרא דשכבי ונפק"מ דאמר לא תספדוה לה"ג א"נ לאפוקי מיורשין כו' ולס' המפי' הנ"ל דחיוב קבורה מה"ת הוא לקרובים י"ל דס' מחלוקת מהרי"ל והר"מ מינץ הנ"ל אי חיוב אמירת קדיש דברא מזכה אבא הוא משום כפרה דמת דוקא או משום חיוב מצות כיבוד דחיים נובעת לפי' התוס' הנ"ל מבעיא דסוגי' הנ"ל אי קבורה משום בזיונא היא והיינו חיוב כיבוד דחיים כס' הר"מ מינץ או משום כפרה דוקא כס' המהרי"ל וכן הספדא אי יקרא דחיי היא או יקרא דשכבי לכפרה וע"כ י"ל דהך איבעיא אזלא גם לל"ק דמלין את מתו סובר בל"ת וכפי' השאג"א כיון דאיכא ריבוי דל"ת בהלנה בלא קבורה כיש היא דעובר על מ"ע דקבורה דכ' בהדיא גבי נתלין מסברא בלא שום ריבוי כו' וזהו מכוון בלשון הגמ' ת"ל כי קבר תקברנו מכאן למלין את מתו שעובר בל"ת אף דקבר תקברנו אינה רק לשון מ"ע ולא

לשון ל"ת והאיך מייתו מינה דעובר בל"ת וע"כ כס' השאג"א הנ"ל ולשון המלין את מתו משמע רק קרובים והקרובים ביותר הם הבנים דאי"ב גם מצות כיבוד דמכבדן בחיים ומכבדן במותן ואיבעיא להו בגמ' באמר לא בעינא דלקברוה להההוא גברא והיינו באו"א אף דקבורה מה"ת היא אבנים אי קבורה משום בזיונא הוא וכיון דחייב לכבדו במותו כבחייו לא כל כמיני' וא"צ לשמוע לו אף דהמ"ע דקבורה הוה כמו כן משום כיבוד כמו שהעשה דכיבוד שלא לקבור בזה שאמר לא בעינא דלקברוה לה"ג והי מינייהו מפקית מ"מ כיון דבסתמא חשבינין לכיבוד מה"ת לקבור אף שבזה שאמר לא בעינא דלקברוה לה"ג הוי הכיבוד שלא לקברו לא כל כמיני' כתי' הפנ"י בחי' לבב"ק צ"ד ע"א הנ"ל קושי' הש"ס שם איקרי כאן ונשיא בעמך כו' הא אמרי' בסנהדרין פ"ה ע"א לכל אין הבן נעשה שליח להלקותו כו' דחייב לכבד אביו רשע כו' דמ"מ באותה דבר עבירה שעבר אביו ולא חש לכבודו לא מסתברא שיהא הבן חייב כו' ואף שבזה שאומר לא בעינא דלקברוה לה"ג לא עבר האב עבירה וגם אין לחשוב שליחות לד"ע שיהא המשלח חייב אף אי נימא דהבן חייב לשמוע לו ויבטל מ"ע דקבורה כיון דכל העשה דקבורה אינה רק בקרובים ויותר בבן משום בזיונא דחיוב כיבוד וכל שרצונו של האב שלא לקברו הוה זה כבודו מ"מ כיון דבסתמא הוו הכיבוד לקברו אף שזה מהפכו י"ל נמי כסב' הפנ"י דלא מסתברא שיהא הבן חייב לחוש לכבודו באותו דבר שאביו לא חש לכבודו אף שחששת הכבוד בזה ל"ה ממש כהך דהתם מ"מ יש להטעים זה דאזלינן בתר אופן ומהות הכבוד שגילתה לנו התורה שהכבוד אצל כל בנ"א הוא לקברו, וע"כ זה שאמר ל"ב דלקברוה לה"ג ומחל כבודו הוו בכלל האב שמחל על כבודו שנתנה לו התורה דכבודו מחול לו לכל צד אף שמעובדא דר' ישמעאל שמביאים התוס' קידושין ל"א ע"ב ד"ה ר"ט מהירוש' דכל שעתא דהוה אתא מבי מדרשא היתה אמו רוחצת את רגליו ושותה את המים וכששמע ר"י היה מסרב בדבר ובאתה לפני חכמים וקיבלה על ר"י בנה ונבהלו חכמים בדבר כו וצוו לו שיניחנה לעשות רצונה ובענין זה הוא כיבוד כו' לא משמע הכי, י"ל נמי כיון דשייך מה"ת עשה זו גם בשאר קרובים שאין חייבים לכבדו בכיבוד מה"ה הוי בכלל אפשר לקיים ע"י אחר כמעשה דר' אסי עם אמו שנטרפה דעתה דכ' הרמב"ם והש"ע ביו"ד סי' ר"מ סעי' י' מי שנטרפה דעת אביו או אמו ואי אפשר לו לעמוד מפני שנשתנו ביותר ילך לו ויצוה לאחרים לנהגם כראוי וא"א משום כפרה הא אמר לא בעינא כפרה דל"ה מ"ע רק משום כפרה ובאמר ל"ב דלקברוה לה"ג לא רמיא עלי' מחובת החיים שום מ"ע כס' מהר"ל הנ"ל:

**וע"פ** זה ל"ק גם קושי' החו"י הנ"ל דלעולם י"ל דמלין את מתו הוא בל"ת מה"ת ואפי"ה הלינו לכבודו אינו עובר עליו ואפי' לכבודו של חי משום דס"ל דבשאר כל אדם אינה מה"ת רק בקרובים ומשום בזיונו דבסתמא בבנים שמחויבים בכיבוד במותם כמו בחייהם והוה חיובא דחיים כשיטת הר"מ מינץ ע"כ א"ע עליו וכ"ה בברייתא דמוע"ק כ"ב ע"א ובש"ע סי' שנ"ז סעי' ב' כל המתים הממהר להוציא מטתו ה"ז משובח אבל על או"א ה"ז מגינה ע"ש. וע"כ א"ש דהרמב"ם שכ' דאין שומעין לו משום דקבורה היא מה"ת ול"א כלשון האיבעיא משום בזיונא כו' משום דבהספידא פסק דיקרא דשכיבי הוה והיינו משום כפרה וכופין את היורשין שירשו ממנו דוקא ובלא"ה א"ח ליתן ואילו היה משום כיבוד וחובת החיים היה חייב הבן ליתן משלו בי"ל כשיטת הרמב"ם והש"ע בסי' ר"מ סעיף ה' דבי"ל לבן כופין אותו ליתן לאביו כנ"ל ומכבדו בחיים ובמותו כו' וה"ט נמי בצוה שלא יספדוהו דאין סופדין אבל בקבורה דממתני' וגמ' שם לא נשמע דאיכא עשה מה"ת בקבורה ואף אמשמעית דאיכא ל"ת מה"ת הק' החו"י קושיתו ממתני' דהלינו לכבודו דא"ע עליו דמשמע דאינה רק אסמכתא כנ"ל וא"כ אם היינו מפרשין פירושא דאיבעיא משום בזיונא דמצי קאי אבנים ומשום כיבוד או"א וחובה דחיים וכס' הר"מ מינץ כשאמר בגמ' הנפק"מ דאמר ל"ב דלקברוה להה"ג אין שומעין לו ל"ה א"ש בשום פנים כיון דחיוב קבורה ל"ה השתא רק מדרבנן אמאי אין שומעין לו הא הכיבוד לשמוע להם ולכבדם במותם כבחיים הוא מה"ת ואיך נדחה כיבוד מה"ת משום כיבוד קבורה שהמציאו רבנן, ואמנם להרמב"ם ז"ל עפ"י לימודו בסה"מ ובהל' סנהדרין ואבל לפי' השאג"א הנ"ל דאיכא מ"ע מה"ת בקרובים בקבורה הטעם העיקר הזה הוא הנותן לנו המשמעות בהבנת האיבעיא אי קבורה משום בזיונא ובסתמא בקרובים דבנים היא די"ל טעמא דאין שומעין לו משום דהכיבוד דקבורה הוא מה"ת ולהכי לא משגחינן בהפך דעת המת בכבודו מדה"ת כנ"ל וע"כ ש"כ הרמב"ם לעיקר בטעמא דאין שומעין לו משום דהקבורה בקרובים הוא מ"ע מה"ת וי"ל דהוה בבנים חיובא דחיים וחייבים ליתן משלהם להרמב"ם והש"ע כמו שמחויבים לכבדו בחייו ולהרמ"א בסי' ר"מ הנ"ל דאף בחייו אין חייב ליתן לו רק מה שמחיוב ליתן לצדקה כיון דבמת אמרי' לאו כל כמיני' שיפול עצמו על הציבור ל"צ ליתן על הקבורה משלו אף שגוף חוב הקבורה על הבן חיובא דחיים. אמנם מרמ"א חו"מ סי' ק"ז סעי"ב שכ' ראובן שהיה חייב לשמעון ומת דיכול שמעון לעכב קבורתו עד שיפרעו לו ואם קרובו הוא בני המשפחה מוחין בידו שלא לעכב נראה דקרובים צריכין ליתן משלהם לקברו ולאוקימתת הש"ך באין כאן קופה של צדקה ואפי"ה אחר יכול לעכב משמע דאפי' סתם קרובים ממש חייבים

להרמ"א ליתן משלהם ע"ש. אחר כ' מצאתי שכיוונתי תלי"ת לשיטתי' דהר"מ מינץ הנ"ל למש"כ גם בתשו' סי' נ"ג ונ"ד לחייב בן המת גם לכבדו משלו משום חיובא דכיבוד וכן לבת בי"ל ממון שלהם אף שקרובים נמי חייבים לקברו מ"מ אינם חייבים בכיבוד ולכבדו משלהם ומייתו לה משמי' דראב"ן דכל הקרוב קרוב לקבורה ע"ש. ובאמת דלחילוקא וטעמא שביארנו בין בנים לקרובים א"ש ראיתו מדתני' ביבמות פ"ט ע"ב איזה מת מצוה כל שקורין ואי"ל עינים האי"ל עונים לא משום דעלייהו רמו שדחה בתשו' תורת השלמים שבס"ס מנחת יעקב סי' ח' דכל דלא ירתי קרי ולא ענו הרי היכא דלא ירתו מקרי הקרובים קרי ולא ענו ולא כפינן להו לקבור כבתוס' נזיר מ"ג ע"ב דהרמ"מ לשיטתי' דאיכא בקרובים מצות קבורה מה"ת אזיל אף שאינן חייבין ליתן מעות משלהן משא"כ בן וכן הבעל דמצוה לקברה במעות שלו משום הך יתירתא דאי"ב חשובי קרובין יותר משאר קרובים כאב ואח דמטמאין למתיהם, וע"כ ש"ק בראי' מסוגי' דיבמות הנ"ל אע"ג דקאמר דקרובים כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה חשובה מ"מ ובעלה מטמא לה משום דאיהו קרוב יותר מהם שחייב לקברה במעות שלו משא"כ שאר קרובים אף שבאמת חייבים מה"ת לקברה אינן חייבים לקברה במעות שלהן אלא בירושת הבת וכהוכחתו מכתובות מתחילה היה קשה קבורת המת ממיתתו עד שהיו בורחים ומניחים את המת עד שבא ר"ג והנהיג ק"ר בעצמו והוציאוהו בבגדי פשתן כו' ואם ל"ה הקבורה מוטלת על הקרובים אמאי היו בורחים יותר משאר כל העם אלא של"ה רוצים ליתן למעות קבורה משלהם שא"ח בזה אף שמחויבים בקבורה וע"כ ברחו וכן בסוגי' דנזיר מ"ג ע"ב דפריך והוא מ"מ הוא והתניא איזהו מ"מ שאיל"ק קורא ואחרים עונין אותו אין זה מ"מ והאי אי"ל ברא (וי"ל לשכור אחרים מתעסקין בו) שהבן מחויב לשלם דמי קבורה משלו חוץ מעשה דחיוב קבורה כנ"ל ושאר הראיות נגד חילוק זה וכן משמעות הש"ע ביו"ד סי' שמ"ח וחו"מ סי' שמ"ח וחו"מ סי' רנ"ג דחה הוא ז"ל שם ובהג' כסא דהרסנא לתשו' בשמים ראש סי' קכ"ט. ובדברי טוהש"ע באמת י"ל נמי משום דכ' לפרש קבורה משום בזיונא דכולי חיי כנ"ל בד' הלח"מ ולא נקטו לחלק בזיונא דכיבוד י"ל דס"ל אף דמחיים חייב לכבדן משלו וחייב לכבדן במותם כבחיים מ"מ בלא הניח כלום א"ח לכבדן לגמרי במותם משלו כבחיים ולהכי כ' דדוקא בהניח ממון כו':

**שו"מ** להגאון רי"ש ז"ל בס' דברי שאול י"ד סי' שמ"ח שאף הוא נתכוין לחלוק על ס' הר"מ מינץ הנ"ל מסוגי' דב"ב קנ"ד א"א בשלמא בני משפחה קא מערערי היינו דאשתקו אא"א לקוחות אמאי שתקו לומר ואנן זוזי קא יהבינן לנוול ולנוול כו' והרי התוס' כ' דלכך היורשים א"י לערער דאינם נותנים כלום ואם נימא דהיורשים מחויבים לקברו

אף שאינם יורשים א"כ משכח"ל דגם בני המשפחה יעררו כגון שלא הניח אחריו כלום ויצטרכו לתת משלהם וכשיעררו על המכירה דמכר בזול יהיה להם ריוח בדבר וירשו משלו כו'. ולמש"כ לחלק בין בנים שמחויבים לכבדם הם מחויבים לקברם משלהם משא"כ שאר יורשים ובני משפחה אין השגה מזה על הרמ"מ ומה שהביא מסוטה י"ג ע"ב ואי לא אעסיקו בי' ישראל ל"ה עסקו בי' בניו והכ' ויהי לבני יוסף לנחלה במה שנדחק רש"י ז"ל לפרש אלמא בנחלתם קברוה דהיה חביב עליהם כו' דמשמע דרק מי שנשאר להם נחלה ממנו היו חייבים לקברו כו' אין מזה ראיה דשם ל"ה יותר אפי' בני בניו של יוסף בחיים שנאמר שהיו חייבים בכיבוד א"א אף לאחר מיתת אביהם ולכבדו משלו, דאף יאיר ומכיר בן מנשה שהיו ב"ב של יוסף שלא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ אמרי' בב"ב קכ"א ע"ב שנהרגו מאנשי העי שהיה קודם החלוקה ז' שנים ואלו שקברוה היו הרבה דורות רחוקים ול"ה מחויבים לכבדו משלהם אלא בשביל הנחלה ואם נבין שנדחק רש"י במה שהביא הגמ' הך קרא י"ל שהוא מפני שמכיר בן מנשה היה עדיין חי שהיה ב"ב של יוסף או לר' יהודה דשלשים וששה ממש היה גם יאיר בחיים ע"ש והיו בן בנו של יוסף והיו חייבים בכיבוד משלהם, ומש"כ אלמא בנחלתם קברוה שהיה חביב עליהם י"ל שכוונתו עפ"י גמ' דב"ב קי"ח ע"א בשלמא למ"ד ליוצ"מ נתחלקה הארץ היינו דקא צווחן בני יוסף דכ' וידברו בני יוסף שהיו מרובין משאר שבטים ולא נטלו אלא לחשבון של יוצ"מ והיתה נחלתם מועטת מחלק כל ישראל וכבר נתעורר הרשב"ם שם אמאי ל"ק מאיבעי' דלקמן קכ"א ע"ב ארץ ישראל לשבטים איפלוג או לקרקף גברי איפלוג ובדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד השבטים כו' אלא משום דאיבעי' הוא להכי ל"ב לתרוצי הכי א"כ מצווחתם נראה דהיה ס"ל דלקרקף גברי איפלוג והיה נחלתם ולא חלק ירושה ולה"ק אעפ"י שהיה עפ"י שיטתם בנחלתם ולא נחלת ירושה וגם היתה מועטת מאוד שצווחו ע"ז קברוה מפני שהיה חביב עליהם:

ג) **והנה** כעין ס' פלוגתת המהרי"ל והר"מ מינץ אי דנין אאב או אבן מובא בבאה"ט א"הע סי' מ"ג באב המקדש לבתו הקטנה והעדים כשרים לאב ופסולים לבת אי אמרינן כיון דכסף קידושין לאביה כשרים הם לעדות או דילמא כיון דהם קרובים למתקדשת אין כאן קידושין כו'. ואמנם על ספיקו של הרב בזה העירותי מסוגי' דקידושין ס"ה ע"ב במקדש בעד אחד דפליגי ר' כהנא ור' פפא דלר"כ אין חוששין לקידושין ולר"פ חוששין וא"ל ר"א לר"כ מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אף כאן כו' א"ל התם לא קא חייב לאחריני הכא חייב לאחריני פירש"י שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרין בה, והיינו דהוי איסורא ואיסורא מממונא לא ילפינן או דאיסורא לא

גרר בתר ממונא. א"כ מ"ש עדים פסולים מעד אחד אף דלצד ממונא חשובה עדות מ"מ צד איסורא לא גרירא בתר ממונא. והנה ביבמות קכ"ח ע"ב תניא אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה דברי ר"ע ר' טרפון אומר בודקין וקמיפלגי בדר' חנינא דאר"ח ד"ת אחד ד"מ ואחד ד"נ בדרישה וחקירה שנא' משפט אחד יהיה לכם ומ"ט אמרו ד"מ א"צ דו"ח שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קמיפלגי מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כד"נ דמי כו' משמע דאיכא פלוגתא גם בזה אי צד איסור גרירא בתר צד ממונא או להיפך. ונ"ל דבבכורות מ"ט ע"א בפודה את בנו בתוך ל' יום לאחר ל' ונתעכלו המעות פליגא רב ושמואל דלרב בנו פדוי ולשמואל אין ב"פ כו' ומסיק בגמ' ואע"ג דקימ"ל הילכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הילכתא כותיה דשמואל כו'. מהנראה דהש"ס תפס לחשוב פדה"ב עכ"פ לרב לאיסורי אף דאי"ב ממונא דממונא בתר איסורי גריר והילכתא כרב באיסורא מ"מ נראה לו דהכא הילכתא כותי' דשמואל והיינו דחשובא לי' דיני אך שייב צד איסורי אמרי' להיפך דאיסורי בתר ממונא גררי והוו דינא דהלכתא כשמואל וי"ל משום דמסדר הש"ס הוא ר' אשי דלשיטתי' בסוגי' דקידושין הנ"ל דפריך שם לר' כהנא דאמר דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו והיינו כרב שם לעיל המקדש בע"א בי דינא רבה אמרו אין חוששין לקדושין מאן בד"ר רב כו' מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון אי מה להלן כו' אף דידע דבקדושין איכא נמי איסורי כתירוצא דר' כהנא שם כנ"ל מ"מ ס"ל לר' אשי כיון דעיקרא לימודא מדבר בממונא אמרינן דאיסורי בתר ממונא גריר וחשיב ממונא ה"ה דפדיון הבן חשובא לי' לר' אשי מה"ט דינא ולהכי הלכתא בהא כשמואל דהלכתא כשמואל בדינא, משא"כ לר' כהנא דס"ל בהא דהמקדש בע"א דא"ח לקדושיו כרב משום דאי"ב דררא דאיסורי אף דהוה נמי ממונא אמרי' דממונא בתר איסורא גריר היינו משים דידע שיטתי' דרב בפדיון הבן דחשובא נמי איסורי כבסוגין דבכורות הנ"ל:

**והרווחנו** עפ"י זה ליישב קושי' השעה"מ פ"ט מהל' טו"מ אמאי לא מוכח דאזלינן בתר רובא מקרא דכ' ופדויו מבן חדש תפדה ול"ת שמא טרפה היא דרמי בר חמא נפק"ל בב"ק י"א ע"ב לבכור שנטרף בתוך ל' יום דאין פודין אותו משום שנא' פדה תפדה יכול אפילו נטרף בתוך ל' יום ת"ל אך חלק כו', דבב"ק ק"ז ע"א תני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן ש"ח והשואל מש"ח והשוכר ש"ח דכ' כי הוא זה כו' א"כ ס' רב"ח אין עירוב פרשיות כתוב כאן ולסוגי' דסנהדרין ב' ע"ב שלשה מנלן כיון דהא מתלתא אלהים נפקא ולדידי' אלהים בהלואה לא כתיב ובתוס' הק' הא ר' יוחנן אי"ל בב"ק דרב"ח ובירוש' אמרי ר"י ור"ל תרווייהו דשנים שדנו

אין דיניהם דין כו' ותי' דאפי' ס"ל אין עירוב פרשיות כתיב כאן בעי שלשה משום דכ' משפט אחד והיה לכם להשוות דיני ממונות לד"נ מ"מ לא ילפינן נמי לענין מומחין כו'. וע"כ י"ל הא דפליגא בסוגי' דיבמות הנ"ל בממונא ואיסורי אי חשובה ממונא או איסורי בדר' חנינא דוקא היא דפליגא ואליבא דמד"ס עירוב פרשיות כתיב כאן כסוגי' דסנהדרין ב' ע"א דלמד"ס הכי היא דפריך התם דבדין היא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דר' חנינא דאר"ח ד"ת אחד ד"מ ואחד ד"נ בדרישה ובחקירה שנא' משפט אחד יהיה לכם ומ"ט אמרו ד"מ לא בעי דו"ח כדי שלא תנעול דלת כו' וה"נ שמא לא ימצא מומחין כו', וע"כ במידי דאי"ב ממונא ואיסורי אפי' למד"ס דכד"מ דמי ומקילין בלא דו"ח ובלא מומחין משום שלא תנעול דלת אפי"ה לא נעקר קרא דמשפט אחד יהיה לכם בהשוואת הודאות והלואות לגזילות וחבלות משום דעדיין שווין הם בזה דבעי שלשה למשפט דעירוב פרשיות כ' כאן ונאמר אלהים בקרא דהלואה, אבל לרמב"ח דס"ל אין עירוב פרשיות כתיב כאן דבעינן שלשה רק ממשפט אחד יהיה לכם נפק"ל אי נימא דבמידי דאית בה ממונא דמי דלא ליבעי דרישה וחקירה, א"כ יבטל לדידי' כל הפשט דקרא דמשפט אחד יהיה לכם להשוואות ד"מ לד"נ וגם שלשה לא ניבעי בד"מ כיון דלא אתיא לדידי' רק מהשוואה דמשפט אחד יהיה לכם דשווין ד"מ לד"נ וס"ל שנאמר דמידי דאי"ב ד"מ כממונא דמי יבטל ההשוואה דמשפט בד"מ וקרא דמשפט אחד וגו' למאי אתיא לדידי', וע"כ צ"ל דלרמב"ח מידי דאי"ב ממונא כאיסורי דמי והיינו כרב במקדש באחד דל"ח לקדושיו וכן פדיון הבן כאיסורא דמי, ולרב אמנם ס"ל בב"ב צ"ב ע"ב דהולכים בממון אחר הרוב א"כ אף אי נאמר דפדיון הבן כאיסורי דמי אין להוכיח מקרא דופדויו מבן חדש תפדה דאזלינן בתר רובא מדלא חיישינן שמא טריפה הוא כדרמב"ח כו' אף באיסורין משום דיש לדחות דאף דפדה"ב חשוב מידי דאיסורי אף דאי"ב ממונא, כיון דהיא רק לרב ולדידי' משום הצד ממון שי"ב דאזלינן בממון בתר רובא הוא אבל בשאר איסורין דל"ב ממונא כל שאין הולכין אחר הרוב משום צד הממונא ל"א ב"ר משום צד האיסור לחוד וע"כ לא הוכיח מיני' דאזלינן ב"ר: **ול"ק** נמי מה שהק' עוד השעה"מ דקימ"ל אין הולכין בממון אחר הרוב ופדיון הבן ממונא היא כו' בחדא ועוד חדא דבסנהדרין ג' ע"ב פריך שלשה מנ"ל דת"ר ונקרב בעה"ב אל האלהים ה"כ אחד כו' תלתא אלהים כו' ור' יאשיה ל"ל ב"ד נוטה והתניא לנטות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך ב"ד נוטה כו' מוקי לה בד"נ כו' ומייתו לה בק"ו לד"מ מה ד"נ דחמירי א"ר זיל בתר רובא ד"מ לא כ"ש והק' בתוס' לשמואל דקאמר בב"ב צ"ב ע"ב דאין הולכין בממון אחר הרוב אמאי לא יליף בק"ו מד"נ כדאמר הכא

ותי' דרובא לרדיא זבני ל"ח כי הנך רובא הילכך לא סמכינן אהך רובא בד"מ. והעירותי ע"ז הא שמואל ס"ל שנים שדנו דיניהם דין כר"א דד"ת אפי' חד כשר ורש"י פי' דס"ל אין עירוב פרשיות כ' כאן ע"ש א"כ לשמואל לא בעי שלשה ול"ל כולה דרשא דר' יאשי' הנ"ל וא"כ מה מקשים התוס' אשמואל אמאי דלא יליף בק"ו דהולכים בממון אחר הרוב מד"נ כר' יאשי' הכא. ונתיישבתי דהתוס' לשיטתם בדף ו' ע"ח ד"ה וכ"ת דפליגי אפי' רש"י וכ' די"ל דשמואל ור"א פליגי אליבא דמאן דאי"ל עירוב פרשיות כתיב כאן כו', א"כ אי"ל נמי לימודא ור' יאשיה מתלתא אלהים וע"כ לשיטתם שפיר הק' התוס' וחילקו בין רובא לרדיא זבני כו' והרמב"ם פ' בהל' סנהדרין דמדאורייתא חד כשר ובהל' שכירות פ"ב דעירוב פרשיות כתיב כאן ועי' בלח"מ שם וע"כ אפי' נימא דפדה"ב ממונא היא מודה שמואל דהולכין בממון אחר הרוב דלא דמיא לרובא דרדיא זבני. ועוד י"ל כיון דפ' דמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו כיון דאי"ב צד איסורי וכרב דבנו פדוי אף דפ' נמי דעדי נשים א"צ דו"ח כיון דאי"ב כתובה למשקל כממונא דמי א"כ אי פדה"ב ממונא חשובא הא לרב הולכין בממון אחה"ר ואף דלא קימ"ל כוותי' דרב בהא, מ"מ לרב גופא פדה"ב איסורי חשיבי ובאיסורי פשיטא דאזלינן בתר רובא ואף דבעידי נשים פ' דכממונא דמי מ"מ בפדה"ב י"ל כס' השיטה מקובצת בב"ק י"א דמשום מצוה י"ל דאזלינן בתר רובא גם בממון וכבר האריכו בזה וע"כ אזלינן בפדה"ב בתר רובא כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל נמי סברת הפלא"ה ספ"ק דכתובות המפורסמת לחלק בין אי דנין בעיקר לדבר איסור רק שי"ב גם דבר ממון אמרי' דממונא בתר איסורי גריר, משא"כ בדנין בדבר רק אממונא אף שי"ב איסורי איסורי בתר ממונא גרירא כו' שמתוס' בכורות כ' ע"א ד"ה ור"י שהק' דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב למזבח חשוב ודאי בכור דאזלינן בתר רובא וחזקה ולענין נתינתו לכהן יחשב ספק כו' משמע כדבריו אמנם מפלוגתתם בסוף יבמות הנ"ל לא משמע הכי דבחולין י"א פ"ב אמר רב כהנא אתיא מהורג את הנפש דא"ר קטליה וליחוש שמא טרפה הוי אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא כו' וניחוש שמא במקום סייף נקב הוה והק' בתוס' דהכא משמע דלא חיישינן דאזלינן בתר רובא ובמכות ז' ע"א דאמרו ר"ט ור"ט אילו היינו בסנהדרין ל"ה אדם נהרג ומפרש דהוי בדקו להו ואמרו ראיתם שטריפה הרג או שלם הרג ואת"ל שלם הרג שמא במקום סייף נקב הוי ותי' דר"ע לטעמי' דחייש למיעוטא דקסבר חלב אינו פוטר בבהמה בכורה וחשוב לי' אפשר דאיכא לאוקמי קרא שהיה קרום מוחו מגולה ונקבו כו' ומסקנת סוגי' דבכורות כ' ע"ב אלא איפוך תירצתא דר' יהושע ס' טינוף פוטר וה"ה לחלב ולר"ע טינוף פוטר אבל חלב אינו פוטר וחייבת בבכורה ע"ש ולסברת תוס' חולין הנ"ל דהא דלר"ע חלב אינו פוטר

בבהמה בכורה משום דחייש למיעוטא יש להקשות כיון דאף לקולא חייש למיעוטא נימא כקושית השעה"מ הנ"ל שמא הבכור נטרף בתוך ל' דאין פודין אותו דעכ"פ מיעוט היא זה וע"כ צ"ל דלגירסא דידן בגמרא בסוגי' דסוף יבמות אין בודקין עדי נשים בדו"ח דר"ע כו' כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי כו' ומד"ס דבעינן דו"ח כיון דשרינן אשת איש לעלמא כד"נ דלכאורה סברת מד"ס הכי השני' היא מכוונת בשכל כיון דהתירא דאשת איש לעלמא היא הקודמת ע"כ י"ל דעלי' אנו דנין ולהכי הוי כד"נ אבל מ"ט דמד"ס דכד"מ דמי משום דאיכא כתובה למשקל הא על הכתובה אין דנין רק לאח"ז אבל מקודם דנין אהתירא להנשא א"כ מסתברא דכד"נ נחשבה ומהנראה דרש"י ז"ל בפירושו הרגיש בזה ורצה להטעים בפירושו הסברא דמד"ס כיון דאיכא כתובה למשקל כשתנשא לאחר על פיהו תטול כתובה דמספר כתובה נלמוד כו' ולהכי חשוב גם דין ממונא קדים משום דדנין נמי אהקדם דבר כשתנשא לאחר על פיהן ומצאתי להר"ן סוף יבמות שהק' כן אטעמא דמד"ס דכד"מ דמי הלא עיקר עדות העד להתירה לשוק והוא עדות אשת איש דהוי כד"נ ובתר הכי אתי דין שתטול כתובה וכיון דשריותא קודם לא תשרייא ולא תשקול והביא בשם הרמב"ן ז"ל לתרץ דבזה"ז טפי דמי האי ענינא דעדות אשה לדיני ממונות מלדיני נפשות דהא רובא דנשי אי"ל כתובה כו' ואילו ד"נ ליתיינהו בזה"ז כו' א"כ לתירוצי ל"ק קושיתו אס' ההפלאה הנ"ל דאדרבה גם מסיגי' דיבמות איכא ראי' לס' ההפלאה דעיקר טעמי' דר"ע שם דכד"מ דמי אף דהתירא להנשא דכד"נ קדים משום דלאחר שבטלה ד"נ דמי האי ענינא דעדות אשה לד"מ משום דדנין רק אממונא ואף שי"ב גם איסורא איסורא בתר ממונא גרירא וע"כ י"ל שפיר ס' התוס' בכורות כ' ע"א הנ"ל גם בטעמא דר"ע דחלב אינו פוטר הולד מבכורה דחייש למיעוטא ול"ק קושיתו דאדרבה משום דחייש למיעוטא טפי ואף לקולא לא נפטר הולד מבכורה שמא נטרף בתוך ל' כקושי' השעה"מ דר"ע לשיטתי' בסוגי' דיבמות הנ"ל דטעמא דעדי נשים כד"מ דמי משום דדנין בזה"ז רק אממונא ולעולם דעיקר לדידי' הסברה שדנין עלי' מקודם ובבכור נמי כיון דלענין ללקות בגיזה ועבודה ולענין ליקרב לגבי מזבח חשוב ודאי בכור ל"ל דלענין נתינתו לכהן יחשב ספק דממונא בתר איסורא גריר אבל לרב כהנא דנפק"ל דאזלינן ב"ר מרוצח ול"ח שמא במקום סייף נקב הוי מטעם רוב הוא דלשיטתי' במקדש בע"א דל"ח לקדושין כרב דאיסור דאי"ב ממונא ממונא בתר איסורא נגרר לא משום הסברה שמשום שדנין מקודם באיסורא דהרי אף בזה"ז ס"ל בעדי נשים דכד"נ דמי בזה דנפק"ל דאזלינן ב"ר מרוצח נכלל גם לימודא מפדה"ב דפודין ול"ח שמא טריפה הוה דאזלינן ב"ר ואפי"ה לא הביאו להוכחה בפ"ע משום דאף לרמבמ"ח לשיטתי' דאין עירוב

פרשיות כ' כאן ופדה"ב איסורא וממונא בתר איסור גריר כרב היה מקום לדחות דעכ"פ משום דלרב אזלינן בממון אחר הרוב הוא כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל נמי מה דמשמע מתי' התוס' כתובות כ"ע ע"א ד"ה ועל הכותיות אקושיתם לרבא דס"ל בקידושין ע"ו ע"א דפסול כותים משום דעבד ושפחה נטמעו בהן אמאי י"ל קנס נימא לה אייתי ראיה דלאו שפחה את ושקילי ותי' דמוקמינן לה אחזקת אבהתא שהיו כותים אע"ג דלענין פסול לא מוקמינן לה אחזקתה לענין קנס מוקמה להו שלא יהא חוטא נשכר כו'. והיא טעמא דאביי בבב"ק ל"ט ע"א דנראה סברתו דלא אמרינן דממונא בתר איסורא גרירא דהתוס' חלקו אפי' רש"י ומוקי למתני' לר' מאיר דאי"ל דכותים גרי אמת הם וכ"נ פשטא דסוגי' דבב"ק ל"ח ע"ב ולגירסת הלח"מ בסי"ג מהל' גירושין והל' ט"ו בסוגי' דסוף יבמות הנ"ל אין בודקין עדי נשים בדו"ח ר"ע ורע"א בודקין דת"ק ס"ל דאין בודקין וסתם תוספתא ר' נחמיה היא דהיינו ר' מאיר וטעמי' דאין בודקין אף דאי"ב נמי איסורי כיון דאי"ב ממונא ל"א דממונא בתר איסורי גריר ע"כ כ' עפ"י אוקימתתם אליבא דר"מ לתרץ גם לאביי ורבא עפ"י שיטתי' בתוספתא וסוגי' דיבמות הנ"ל דלא אמרינן ממונא בתר איסורא גרירא, והנה מזה משמע דבמקום דמחייבין משום ספק כי הכא דספק שפחה היא ורק משום שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה לענין קנס אחזקת אבהתא אבל לענין פסול ואיסור לא כו' דהיכא דהעיקר אינו רק ספק אף דאינו נגרר למד"ס כיון דאי"ב ממונא היא חשיבא ממונא בתר איסורי דה"ה דהאיסור אינו נגרר בתר הממונא משום דהממונא גופא אינו רק ספק דהמקור דעניני התוספתא וסוגי' דיבמות הנ"ל דאין בודקין ע"נ בדו"ח כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי בודאי היא ואי"ב ספק:

**ועפי"ז** יש ליישב מה שראיתי מקשים בסוגי' דב"ב פ"א ע"ב לפירושא דרבה שם טעמי' דר"מ ורבנן בקנה אילן אחד או שתים דמספקא להו אי קנה קרקע ואפי"ה מביא מספק כו' ואמאי לא אמרי' איסורא בתר ממונא גריר כו' דאף דלר"מ לשיטתי' הנ"ל דכממונא דמי מ"מ כיון דאין זה רק ספק ל"א איסור בתר ממונא גריר כבתוס' כתובות הנ"ל. וכן י"ל בס' הרשד"ם בתשו' סי' ס"ב בחיו"ד מובא בש"ך סוף הל' רבית בספיקא דדינא ומחלוקת הפוסקים אי הוי רבית קציצה או אבק רבית דאזלינן לחומר משום דהוי ספק איסור תורה אף דבד"מ יכול לומר קים לי כמד"ס דאינה יוצאת מ"מ כיון דהמחלוקת עושה איסור תורה וס' דאורייתא לחומרא לא אמרינן איסורי בתר ממונא גרירא וחלקו עליו דס"ס ל"ה רק ספק ממונא ולקולא ועי' בברכ"י חו"מ סי' כ"ה אות כ"ב, ולהנ"ל י"ל כיון דבממונא גופא אינה רק ספק להכי ל"א דאיסורי בתר ממונא גרירא כיון דהוי איסור

תורה כנ"ל, ועפי"ז י"ל גם סברת הב"י בעחו"מ סי' ס"ז וכן המלוה לזמן כו' שהביא סוגי' דמכות ג' ע"א אר"י א"ש המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו כו' איכא דאמרי אין שביעית משמטתו וכ' הרא"ש שריב"א ור"א פסקו כלשון ראשון והוא ז"ל סובר כר"ת משום דשביעית דרבנן אזלינן לקולא והק' הא בספיקא דממונא נקטינן קולא לנתבע והכא הוי איפכא ותי' דכיון דשמיטה איסורא הוא מקלינן דלא תנהוג כיון דבזה"ז דרבנן היא ונהי דנפק"מ לענין ממונא מ"מ כיון דלענין איסורי אזלינן לקולא אין משמטת כו' שכבר האריכו האחרונים להקשות עליו דמ"מ מידי דאי"ב ממונא הוא ואיסורי בתר ממונא גרירא דפ' באה"ע סי' י"ז סעיף כ"א כת"ק דאין בודקין עד"נ בדו"ח כו', ולהנ"ל א"ש סברתי' והיא כס' הרשד"ם הנ"ל ויהיה גם הוכחה לסברתי' דלהכי אין שביעית משמט משום דספיקא היא אי הלכתא כל"ק או כל"ב אף דשביעית איסורי דאי"ב ממונא היא וקימ"ל כת"ק דממונא הוא וספיקא דממונא קולא לנתבע היא ונימא ה"נ דאיסורי בתר ממונא גרירא ותהא שביעית משמטת לא אמרינן הכי אלא בודאי, אבל הכא דל"ה רק ספק ל"א איסורי בתר ממונא גרירא וע"כ כיון דשביעית איסורי הוי וספיקא בדרבנן אמרינן דלקולא היינו דלא תנהוג אף שבשביל זה הוי חומרא לנתבע מ"מ ל"ח זה ממונא בתר איסורי גריר דלא דנין בספיקא דהילכתא בהני תרי לישנא בד"מ אלא באיסורי וכס' הרשד"מ הנ"ל:

**והנה** בארעא דרבנן אות ט"ו הק' מתי' התוס' בב"מ כ' ע"א אהא דא"ל ר"ע לרבה היכי פשיט מר איסורא ממונא כו' והק' בתוס' הא טפי אנן מחמירין בממונא דאין הולכין בממון אחר הרוב ובאיסורא אזלינן ב"ר כו' ותי' דמ"מ באשת איש החמירו כו' אמאי קאמר בברכות י"ט ע"ב אלימודא מוהתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם כו' אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד' שאני התם דכ' והתעלמת וליגמר מינה איסורא מממונא לא ילפינן דממון קיל מאיסורא הא הכא אין חומרת איסור אשת איש וממונא חמירא מאיסורי א"כ אמאי לא נילף איסורא מממונא כו'. ולפיענ"ד ל"ק כלל דקושי' התוס' בבב"מ ותירוצם שם אזלא לשמואל דס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב ובאיסור אזלינן ב"ר א"כ ממונא חמירא מאיסורי ושמואל לשיטתי' דאיסורי דאי"ב ממונא איסורי בתר ממונא גרירי, ע"כ שפיר כ' התוס' אליבי' דממונא חמיר מאיסורא כנ"ל. אבל סוגי' דברכות אזלא לרב דהתם היא מימרא דרב יהודא אר"ב המוציא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק ולרב לשיטתי' גם בממון הולכין אחר הרוב לא חמירי ממונא מאיסורי כלל ורב לשיטתי' בסוגי' דקידושין הנ"ל במקדש בעד אחד דא"ח לקידושיו דאיסורא דאי"ב ממונא כאיסורא חשיבא ובתר איסורי גרירי וכל איסור אף שאינו איסורי

דא"א חשיבא לדידי' חמירא ממונא, וכן י"ל גם לרב כהנא שם דמצדד לאוקמא בלאו דלת"ס כו' ולמסקנא דגמ' שם אוהתעלמת דלשיטתי' בקידושין כרב דאיסור חמירא מממונא ודאיסורא דאי"ב ממונא בתר איסורי גרירי כנ"ל, להכי קאמר הש"ס דאיסורא דחמירא מממונא דקולא לא ילפינן:

**ועפי"ז** יש ליישב גם קושי' הקהלת יעקב אות י"ח על תירוץ התוס' כתובות מ"ו ע"ב ד"ה ממונא מאיסורא שהק' נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהיינו איתורא מאיסורא וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כו', ותי' דאיסורא דאית בה ממונא מאיסורא דלית בה ממונא לא ילפינן כו' לפי מש"כ בתוס' סוטה י"ז ע"א ד"ה אמר שנשאל רבי לפי מה דמשמע בסנהדרין ל"ו ע"א דכי ל"ל לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן בממונא באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאי"ב ממונא היא אמאי אמרי' בנדרים י"א ע"א מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ הא ל"ל מכלל לאו כו' ואע"ג דאיסורא גרידתא הוא והשיב רבי דכתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר ממונו טל חבירו ע"ש א"כ ה"נ איסורא דאי"ב ממונא היא דאוסר ממונו על חבירו ולילפי איסורא דאי"ב ממונא מאיסורא דאי"ב ממונא כו'. ולהנ"ל י"ל דתוס' בשבועות אזלא לר' מאיר דלגי' הלח"מ ומהרש"א הנ"ל עפ"י התוספתא דיבמות ס"ל לר' מאיר דאין בודקין עדי נשים בדו"ח כיון דאיכא כתובה למשקל אף דאי"ב נמי איסורא איסורא דאי"ב ממונא בתר ממונא גרירי וכד"מ דמיא. וע"כ כתבו לתרץ אליבא דר"מ דנדרים נמי איסורא דאי"ב ממונא היא שאסר ממונו על חבירו כממונא חשובא ומשו"ה לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן כשיטתי' דר"מ בממונא אבל סוגי' דכתובות קאי אמימרא דר"ה אמר רב מנין שמעשה הבת לאביה שנא' וכי ימכור איש את בתו לאמה כו' ל"ל תיפוק לי' מבנעוריה בית אביה אלא ההוא בהפרת נדרים היא דכתיב וכי תימא נילף מינה ממונא מאיסורא לא ילפינן דלרב לשיטתי' במקדש בעד אחד דאיסורא דאי"ב ממונא כאיסורא דמי ובתר איסורא גרירא כנ"ל א"כ יש לדקדק מה קאמר הש"ס אליבי' וכ"ת נילף מינה ממונא מאיסור לא לא ילפינן הא לרב דהולכין גם בממון אחר הרוב כל החומר אף בממונא דאית בה איסורא הוא דכאיסורא דמיא ובתר איסורא גרירא וא"כ אמאי לא נילף באמת מינה, וזה י"ל כיוונו התוס' בקושיתם וא"ת נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהיינו איסורא מאיסורא וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כדאמר לעיל השתא אביה מקבל קדושיה איהי שקלא כספא כו' דאף דהוי ממונא מ"מ לרב לשיטתי' כיון דאי"ב נמי איסורא כאיסורא דמי ובתר איסורא גרירא והוי כאיסורא מאיסורא וע"ז תי' דאדרבה מדס"ל לרב הכי דממונא דאי"ב איסורא כאיסורא דמי ע"כ דטעמי' משום

דאיסורא חמירא מממונא וע"כ משמע דאפי' ממונא כי האי"ג אף דאי"ב איסורא לא חשיבא כאיסורא גרידא ממש כל כך שנאמר בה בזו שבשביל צד ממונא דאית בה נילף לה מאיסורא ולהכי קאמר הש"ס בזה ממונא מאיסורא לא ילפינן וע"כ אף דכ' התוס' בשבועות שם דגם נדרים איסורא דאי"ב ממונא הוא מפני שאוסר ממונו על חבירו מ"מ כיון דלרב לשיטתי' הנ"ל גם קידושין חשובי כנדרים לענין זה דצד ממונא בתר איסורי גרירא אפי"ה אמרי' בגמ' וכ"ת נילף מינה ממונא מאיסורא לא ילפינן דלענין זה חשובא קידושין כממונא דלא מחזקינן ממונא דשקיל אב לאיסורא דשייכא בבת לחשוב קידושין אלו כאיסורא ולמילף מהפרת נדרים כדין איסורא מאיסורא ואף אי נימא דהפרת נדרים משום צד ממונא דאי"ב שאוסר ממונא על חבירו איסורא דאי"ב ממונא חשובא אין קושיא לרב לשיטתי' הנ"ל דממונא בתר איסורא גרירא דנילף מינה משום דכמו כן לא מחשב קידושין אף דאי"ב ממונא בצד האב לאיסורא דשייכא בבת לאחזוק ולגרור צד ממונא בתר איסורא דלהוי כאיסורא למילף מהפרת נדרים כנ"ל דלרב לשיטתי' הנ"ל גם הפרת נדרים חשובא כאיסורא דלית בה ממונא דלא מחזקינן ולא גרירא צד ממונא דמקבל אביה לצד איסור דאיכא בבת וצד ממונא דאית בהאי איסורא לא חשיבא רק כאיסורא דאית בה ממונא דמאיסורא דלית בה ממונא לא ילפינן כנ"ל:

**ועפי"ז** יש לישב גם קושי' האחרונים בסגי' דקידושין מ"ט ע"ב בההוא גברא דזבין לנכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל כו' אר"בא הוי דברים שבלב ודבשב"ל אינן דברים מנ"ל לרבא הא אילימא יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בע"כ ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואמאי הא בלביה לא ניחא לים אלא לאו משום דאמרי' דברים שבלב אינן דברים כו' הול"ל נזכרתי דתנן נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח שליח מעל כו' הא זהו לימוד ממונא מאיסורא ובכמה מקומות אמרינין דממונא מאיסורא לא ילפינן ולהנ"ל י"ל דבין לס"ד דגמ' דרבא מיקריב אותו כו' יליף להא דברים שבלב אינן דברים דהיא סתמא דמתני' בערכין כ"א ע"א דר' מאיר היא דלשיטתו הנ"ל גם איסורא דאי"ב ממונא בתר ממונא גרירא ולשקו"ט דסוגי' דערכין שם לשמואל דאמר עולה צריכה דעת כו' דלשיטתי' דאין הולכין בממון אחר הרוב דממונא חמירא לדידי' מאיסורא כנ"ל, וכן לרב פפא בסוגי' דערכין י"ל שם דלשיטתי' בסוגי' דקידושין ס"ה ע"ב במקדש בע"א דחוששין לקידושין כיון דנפק"ל דבר דבר מממון אף דאי"ב איסורא כממון דמיא ובין למסקנא ממתני' דמעילה כ"א ע"א דהאומר לשליחו הבא לו מן החלון כו' נזכר בעה"ב כו' דרבא הוא דמייתו לה בחגיגה מ' ע"ב לפרש סתמא דמתני' שם שליח עניא מאי קא עביד אלא היינו כהררין התליין בשערה ע"ש דלשיטתם כסוגיא דבב"מ כ' ע"ב

הנ"ל דממונא חמירא מאיסורא ואין ללמוד חמור מן הקל וע"כ דחה הש"ס הוכחת רבא מיקריב אותו אף דלא דחה אותה רק משום דש"ה דאנן סהדי דניחא ליה בכפרה ולא משום דהוי ממונא החמור מאיסורא הקל י"ל דזו ואין צריך לומר זו קאמר דבאמת דחוי' זו דאנן סהדי כו' דחוי' קלה היא כיון דהוא עומד וצווח שאינו רוצה איך שייך לומר אנן סהדי דניחא לי' בכפרה וגם בערכין שם שקו"ט זמנין דלא ניחא ליה דליכפר במידי דלאו דידיה ואיך שייך ע"ז אנן סהדי אבל על ההוכחה ממעילה י"ל דקאי אליבא דרבי דהזיד במעילה במיתה בפסחים ל"ג ע"א ובכ"מ ולס' התוס' שבועות ל"ו ע"ב ד"ה ה"ג בשם הר' יו"ט דאיסורין דבמיתה כגון שתויי יין ופרועי ראש חמירין לר' מאיר מממונא ע"ש וכמו שכ' גם התוס' בב"מ כ' ע"ב הנ"ל דאיסורא דאשת איש חמירא גם לדידי' מממונא ע"כ שפיר יליף ממונא הקל מאיסור מיתה דחמור ול"ק נמי מה דיליף בב"מ ע"ו ע"א שכירות אומנים מגיטין דסתמא דגמרא שם רבינא ור' אשי שסדרו הש"ס לשיטתי' בקידושין ס"ה ע"ב הנ"ל דמקשה לר' כהנא שם מה דעתך דילפת דבר דבר מממון כו' דאיסורא דאי"ב ממונא כממון דמי ובתר ממונא גרירא מ"מ חשיבא ממונא קל מאיסורא דאשת איש כבתוס' בב"מ כ' ע"ב הנ"ל ושפיר יליף ממון הקל מגיטין דאיסורא חמור דא"א כנ"ל. ועי' חכ"צ סי' כ"א:

ד) **ובא"א** נ"ל סוגי' דסוף יבמות הנ"ל דבדר' חנינא קמפלגי דד"ת אחד ד"מ וא' ד"נ בדו"ח כו' ומ"ט אמרו ד"מ א"צ דו"ח שלא תנ"ד בפ"ל מ"ס כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי ומ"ס כיון דשרינן א"א לעלמא כד"נ כו' דבקידושין ס"א ע"א פליגי ר' מאיר ור' חנינא בת"כ דלר"מ בעינן ת"כ ולר"ח לא בעינן ת"כ ובירוש' פ"ג דקידושין ה"ג פריך ר' יוסי בכל אתר אית ליה לר"מ ממשמע לאו אתה שומע הן והכא ל"ל אר"מ תומר הוא בעריות דמשום חומרא דעריות היא דפליג עם ר"ח ובעי' ת"כ אבל באיסור קל מודה לר' חנינא דל"ב ת"כ אמנם בתוס' גיטין ע"ה ע"א ד"ה לאפוקי כ' דהגירסא היא להיפך בכל אתר ל"ל לר"מ כו' והכא אית לי' ומשני ר' חנינא חומר הוא בערום כלומר אע"ג דלא כפול תנאו ע"ש א"כ בכ"מ פליג ר"מ עם ר' חנינא וסובר דבעינן ת"כ וכ"ה בתוס' שבועות ל"ו ע"ב הנ"ל דדוקא באיסור חמור דבמיתה כו' לא בעי ר"מ ת"כ והא דבעי ת"כ בשבועה דאז תנקה מאלתי משום דהתם הוי ממונא דכ' וכל טוב אדוניו בידו כו' וזהו למסקנת הש"ס שם אלא לעולם תיפוך כי ל"ל בממונא באיסורא אית לי' ומשום אתקפתי' דרבינא מהא דתנן אלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש כו' ושאני סוטה דאיסורא דאי"ב ממונא הוא ע"ש שעפי"ז י"ל הא דבסוגי' דיבמות נ"ב ע"ב מוקמינן מתני' חלץ ועשה מאמר כו' אין אחר חליצה כלום כר' עקיבא דס' אין קידושין תופסין בח"ל אבל חכמים אומרים

יש אחר חליצה כלום תני' אידך החולץ ליבמתו וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשם אישות צריכה הימנו גט לשום יבמות א"צ הימנו גט וחכ"א בין קדשה לשם אישות בין לשום יבמות צריכה הימנו גט כו' ורבינא אמר דכו"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי דלרבי בעינן ת"כ כו' דרבינא לשיטתי' בסוגי' דשבועות הנ"ל דבאיסורא לא בעי ר' מאיר ת"כ ורק בממונא וע"כ כיון דמוקמינן הכא ביבמות סתמא דמתני' דר' מאיר היא אליבא דר"ע דחלץ ועשה מאמר דלא תפיס מאמר ע"כ דטעמי' דר"ע משום דס' דאין קידושין תופסין בח"ל דלרבינא לשיטתי' הנ"ל ע"כ אין לומר דטעמי' דר"ע משום דס' דבעינן תנאי כפול דלדידי' לר"מ לא בעינן בערוה ת"כ אבל לרבי שפיר י"ל גם לרבינא בשיטתי' דטעמי' דרבי משום דס' דבעינן ת"כ משום דרבי לא קאי אמתני' רק אברייתא דהחולץ ליבמתו וחזר וקדשה ע"ש ובדף צ"ב ע"ב דמוקמינן נמי סתמא דמתני' כר"ע דאין קידושין תופסין בח"ל:

**ואמנם** דקדקתי דס' ר' חנינא במתני' דקידושין ס"א ע"א דלא בעינן ת"כ אלא דצריך הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו כו' ע"כ לא אתיא שפיר לר' ישמעאל דס' בקידושין ל"ו ע"ב עשה מצות שבשבילם תכנוס לארץ כו' דסברתיה דבעשיית המצות לחוד אף שלא יעברו ולא יסייעו לאחיהם במלחמה ינחלו הארץ וכה"א ויתן להם ונרצית גוים בעבור ישמרו חוקים ותורות וכן בב"ק ל"ח ע"א ראה ויתר גוים ראה ז' מצוה שקבלו עליהם ב"נ ולא קיימו עמד והתיר ממונם לישראל או הגלם מעל אדמתם ונחלה לישראל ודוקא לר"ע דס"ל התם מושב בכ"מ שאתם יושבים משמע היא די"ל סברת ר' חנינא דלעולם ל"ב ת"כ וצריך לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו וקרא דראה ויתר גוים כר"י דראה שאין מקיימין ז' מצות עמד והתירן להם ועפי"ז י"ל הא דפריך בב"ק שם למ"ד עמד והתירן להם א"כ מצינו חוטא נשכר ומשני שאפי' מקיימין אותן אין מקבלין עליהם שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה כדר' חנינא דאר"ח גדול מצוה ועושה מאינו מצוה ועושה כו' משום דלר' חנינא דוקא בשיטתי' הנ"ל דלעולם לא בעינן ת"כ וצריך הדבר לאמרו כו' הוא דמשמע קרא ויתר גוים שהתירן להם וא"כ ק' דא"כ מצינו חוטא נשכר ועכצ"ל דמצוה ועושה גדול מאינו מצוה ועושה משא"כ לר' מאיר דס' התם דאפי' נכרי ועוסק בתורה ה"ה כך"ג ואינו מצוה ועושה גדול ע"כ ל"ל קרא דראה ויתר גוים שהתירן להם אלא שהתיר ממונם כסתמא דקרא ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חוקים ותורות וכר' ישמעאל דעשה מצות שבשבילם תכנוס לארץ וכשיטתי' דר' מאיר בזה דבעינן תנאי כפול דזב"ז תלי' וכן י"ל לר' טרפון דס' בב"ק כ"ח ע"א דלא אמרינן דיו כו' ודא"ש הא דר"ש בן מנסיא דשור

של הדיוט שנגח לשל הקדש בין תם בין מועד משלם נ"ש ושל הקדש שנגח לשל הדיוט פטור דכ' רעהו דוקא ודהדיוט שנגח לדהקדש כ"ט דחייב משום דאתא מק"ו מהדיוט מה הדיוט שנגח להדיוט חייב כי נגח להקדש לא כ"ש דחייב ול"א לדידי' דיו לבא מן הדין להיות כנידן מה להלן תם חצי נזק ה"נ חצ"נ ולא צריך לדרשא דר' אבוהו דראה ויתר גוים שהתיר ממונם אלא כדר"י שהתיר להם ז' מצות ול"ה חוטא נשכר דאינו מצוה ועושה אינו גדול כמצוה ועושה כדר' חנינא וע"כ י"ל נמי לדידי' דלא בעינן ת"כ וצריך לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו כנ"ל ומשמע דר"ע ור"ט תרווייהו כר' חנינא ס"ל דלא בעינן ת"כ ורק הסוגי' דסוף יבמות הנ"ל דמוקי פלוגתייהו בדר' חנינא כו' כנ"ל ס"ל דמ"מ איכא בינייהו דר"ע ור"ט הא דמהדרינן לאוקמה כמה סתמא דמתני' דר' מאיר אליבא דר"ע ע"כ דצ"ל לר"ע כחילוק גירסת התוס' גיטין הנ"ל בירוש' דבאיסור חמור מודה ר"מ לר' חנינא דלא בעי' ת"כ כמסקנת סוגי' דשבועות הנ"ל אליבא דרבינא וכאוקימתי' לר"ט סתמא דמתני' חלץ ועשה מאמר דר' מאיר היא בשיטתי' זאת בסוגי' דיבמות נ"ג ע"א הנ"ל ורק באיסור קל הוא דפליג עם ר' חנינא ובעי ת"כ ואז תנקה אף דהוי שבועה ואיסור חמור מ"מ בעי ת"כ וכן בסוטה ל"א מכלל לאו אתה שומע הן משום דאיסורי דאי"ב ממונא היא וע"כ אוקמא גם סוגי' דסוף יבמות הנ"ל עפ"י גירסתינו דר"ע נמי כר' חנינא ס"ל ד"ת אד"מ ואד"נ בדו"ח ורק דבד"מ הקילו משום נעילת דלת והכא כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי אף דאיכא נמי איסורי דמי לסוטה דאיסורא דאי"ב ממונא הוא דכד"מ דמי ובעי' ת"כ אבל לר' טרפון בשיטתי' הנ"ל דל"א דיו כו' דסתמא כר' חנינא ס"ל בסוגי' דבב"ק הנ"ל בדרשא דראה ויתר גוים שהתיר להם ז' מצות ול"ה חוטא נשכר דמצוה ועושה גדול ולא בעינן ת"כ דר"ח ל"ל דרשא דר' תנחום דהנקי כתיב אלא כדכ' אם לא שכב איש אותך אם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ולא כפל כלל כבקידושין ס"ב ע"א וגם בסוטה ל"צ למימר דהוי איסורא דאי"ב ממונא ע"כ אוקמינן לדידי' גם הכא אף דאיכא כתובה למשקל כיון דאיכא נמי איסורא כאיסורא חשובא כנ"ל:

**ובא"א** י"ל ס' מחלוקת ר"ע ור"ט עפ"י סוגי' דבב"ק ל"ג ע"א ת"ר כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם. מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם ח"נ ומועד נ"ש ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון כו' די"ל דת"ק דפליג עה ר"ע סתמא ר' טרפון הוא כבכ"מ בש"ס ובפלוגתא זו בשיטתייהו אזלו תרווייהו גם בסוגי' דיבמות הנ"ל דתרווייהו ס"ל כר"ח דבין ד"נ ובין ד"מ בעי' דו"ח מה"ת דכ' משפט אחד יהיה לכם רק שבד"מ פטרו משום נעד"ל דלר"ע

כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי כיון דמד"מ קסליק אמרי' גם בזה בדרשא דמשפט אחד יהיה לכם כמו דס"ל לר"ע בדרשא דמשפט כזה כתחתון ולא כעליון דתחתון היינו ד"מ דמיניה קסליק וכד"מ דמי אבל לר"ט לשיטתי' בדרשא דכמשפט הזה יעשה לו כמשפט כלו ס"ל נמי בדרשא דמשפט אחד יהיה לכם דאכולה משפט קאי וכיון דשרינן אשת איש לעלמא אף דאיכא ביה נמי צד משפט ד"מ כאיסורא חשיבא כמשפט כלו דאיכא בי' נמי איסורא:

**ועפי"ז** יש ליישב קושית הנוב"י העצומה בתשו' לחאה"ע ח"א סי' מ"ו בדברי הש"ע אה"ע סי' י"ז סעי' ט' עד אומר מת ועד אומר נהרג אעפ"י שהן מכחישין זה את זה הואיל וזה וזה מודים שאינו קיים ה"ז תנשא דהטור הביא ד"ז מהרא"ש. ותמה הב"י הא מתני' היא ביבמות קי"ז ע"ב אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"י ורש"א הואיל וזו וזו מודים שאינו קיים ינשאו והב"ש תי' דמתני' בצרות מיירו והרא"ש השמיענ' אפי' בעדים ודהכחשה זו ל"ח חקירה דהוי רק כמו מנה לבן ומנה שחור כו' דעל כולם קשה מהירוש' פט"ו דיבמות הל' ה' דמודה ר"י ור"ש בעדים באם אחד אומר מת ואחד אומר נהרג כיון שהם מכחישין זא"ז דלא תנשא ע"ש. ולהנ"ל י"ל דהנה ר' יהודה ס"ל בגיטין מ"ו ע"ב דלא בעינין תנאי כפול והיינו כר' חנינא וע"כ הירוש' לשיטתי' בפ"ג דקידושין הנ"ל דגרס דבאיסור קל לא פליג ר' מאיר עם ר"ח רק בחומר דבר ערוה היא דבעי ר"מ ת"כ ולא כגירסת התוס' גיטין הנ"ל להיפך מהירוש' דקאי לסוגי' דשבועות אליבא דרבינא דוקא משום אתקפחיה היא דמחלק התם בין איסורא דא"ב ממונא לאיסור גרידא ודסוטה איסורא דא"ב ממונא הוא כו' כנ"ל וע"כ לשיטתי' בירו' דרשא דר' חנינא בשיטתי' הנ"ל בסוף יבמות ממשפט אחד יהיה לכם ד"ת אחד ד"מ וא' ד"נ בדו"ח כו' עדי נשים בעי דו"ת דכיון דשרינן אשת איש לעלמא כד"נ דמי אליבא דכו"ע היא דלא מחלקינן בין איסורא דאי"ב ממונא אין סברה לחלק משום כיון דאיכא כתובה לישקל דיהיה כד"מ כדמחלק בבבלי וע"כ מוקי הירוש' בשיטתי' דמודה ר"י ור"ש דכל שמוכחשים העדים כיון דמה"ת עדי נשים בעי, דרישה וחקירה אף שזו"ז מודים שאינו קיים דלא תנשא אבל אין מהירוש' דלשיטתי' אזל כנ"ל שום קושיא אפסקא דהש"ע וטור ורא"ש עפ"י סוגיא הבבלי דעדי נשים א"צ דו"ח וכגי' הלח"מ ומהרש"א עפ"י התוספתא פי"ג דיבמות הנ"ל דר"ע ור"ט אומרים א"צ דו"ח כיון דאיכא כתובה לישקל כד"מ חף דא"ב נמי איסורא איסורא דא"ב ממונא כממונא דמי כמסקנת סוגי' דשבועות ל"ו ע"ב הנ"ל לרבינא ודסוטה נמי איסורא דא"ב ממונא היא ולרבינא לשיטתי' באוקימתא סוגיא דיבמות מ"ג ע"א הנ"ל דלר"ע כר' מאיר ס"ל דבאיסור חמור לא בעי' ת"כ כר"ח, אבל

בד"מ בעי' ת"כ ול"א מכלל לאו אתה שומע הן וסוטה איסורא דא"ב ממונא היא שפיר י"ל דמודה ר' יהודה דעדי נשים א"צ דו"ח וע"כ כיון שזו"ז מודים דאינו קיים ה"ז תנשא דכדמ"מ וא"כ י"ל גם למש"כ הנבו"י לפרש פלוגתתם בדר"י ור"ש אליבא דרב ור' יוחנן דגם רב בזה לשיטתי' ביבמות נ"ב ע"ב כרבי בהחולץ ליבמתו וחזר וקדשה לחלק בין קדשה לשם אישות צ"ג לקדשה לשם יבמות דא"צ הימנו גט ומוקי רבינא התם דס' יש תנאי בחליצה אלא דבעי' ת"כ כר' מאיר וכתבתי לעיל דטעמי' משום דלשיטתי' בסוגי' דשבועות הנ"ל לחלק בין איסורא דאי"ב ממונא כו' מ"כ גם בעד"נ קימ"ל דא"צ דו"ח כיון דאי"ב ממונא ע"כ יוכל לסבור אף בעדים שהוכחשו זא"ז כל שזו"ז מודים שאינו קיים דתנשא ואנן קימ"ל כר"ע וכאוקימתת רבינא להכי פסקינן נמי אליבא דרב דמודו ר"י ור"ש כיון שזו"ז מודים דא"ק דתנשא ולא כר' אלעזר כנ"ל:

**והנה** בב"ש בסי' מ"ב סעי"ק ח' כ' דאם העד קרוב להאב ורחוק לבתו המתקדשת אם אביה מקבל הקידושין פסול לעדות כי האב הוא עיקר בעל הדבר כו' משמע דאם העדים קרובים לבת וכשרים להאב כעובדא דהבה"ט הוי קידושין, וטעמא נ"ל כיון דלגבי האב דממונא העדים כשרים לא בטל עדותן גם לקידושין דבת לא מבעיא לדעת הרמב"ם דסובר דקרובי עדות מאם אינם פסולים רק מדרבנן כ"כ בתשו' בית יוסף להל' קידושין סי' י' דלא אמרינן בנמצא א' מהן קרוב או פסול דעדות כולם בטלים אלא בפסול מה"ת אבל לא בפסול מדרבנן ועי' בנובי"ת אה"ע סי' ע"ו ה"נ לא אמרינן דעדות שבטלה מקצתה בשביל קרובי העדות לבת דבטלה כולה אף לממונא דאב אף דלכאורה לא דמי ביטול דהכא לביטול דהתם דבנמצא א' מהם קרוב או פסול נשארים מ"מ עוד שנים שמעידים על הדבר שדנין עליה ורק שמבטלין אותן בשביל הקו"פ שנמצא בהם משא"כ בנ"ד שמבטלין שניהם מדין קו"פ לא נשאר שום עדות על קידושי הבת כלל מ"מ למש"כ הב"ש בסי' מ"ב סעי"ק ח' לחדש דבעדים המעידים על הקידושין לא אמרינן בנמצא א' מהם קו"פ דתתבטל גם עדות הכשרים ע"י משום דל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אלא לענין שאין הב"ד יכולים לפסוק על פיהם אבל בעת הקידושין לשיטת הרא"ש דכדי לבטל עדות הכשרים בעינן כיוונו להעיד וגם העידו בב"ד ובחדא מינייהו לא סגי כו' לא נתבטל עדיין עדותם והקידושין היו קידושין כשרים דהמקדש קידש בפני כשרים וכן אם קידש רק לפני שנים ונמצא א' מהה קו"פ והעידו כבר לפני הב"ד מ"מ בעת הקידושין היה הקידושין לפני ע"א כו' ורק שהב"ד אין יכולים לכתחילה לפסוק על פיהם ע"ש א"כ גם בנ"ד כיון דעל קידושי כסף דהיא העיקר שעליו אנו דנין בראשונה איכא עדות אף לענין שיפסקו הב"ד על פיהם וגם על קידושי הבת י"ל עדות קידושין

כשרים על הקידושין וע"כ מהני גם על קידושי הבת הפסק שיפסקו הב"ד על קידושי כסף דאב דע"ז ל"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כנ"ל וכן יש להוכיח מהסברת הכסא דהרסנא שבתשו' בשמים ראש סי' ל"ז על ענין דהמקדש בע"א דאין חוששין ולא מצטרפין הודעת המקדש לבהדי העד ולומר נמי פלגינן דיבורי' משום דבקדושין בעינן שיהי' שני חלקי העדות מקושרים זה בזה דאיש אחד אסרה אכו"ע כהקדש ולהתירה לזה שקדשה וא"כ עיקרו של העדות היא לידע מי הוא המקדש וזהו גופו ועיקרו של מעשה כו' משא"כ ברובע שא"צ לדעת הנרבע וכן בהרג א"צ דעת בעלים כו' וא"כ בענינינו כיון שעל גוף ועיקר המעשה דאב בקידושין ממון איכא עדות כשרים ולס' הב"ש הנ"ל אף לכל מעשה הקידושין אלא שאין הב"ד יכולין לפסוק על פיהם כל שלענין עיקר וגוף הקידושין העדות בכשרות ל"א בשביל קרובי העדות לבת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כנ"ל:

**והנה** בתומים סס"י ל"ו הק' ע"ז מד' הריטב"א ספ"ב דקידושין שנסתפק בנוטל שכר להעיד דעידותן בטלה אם מבטל כל העדות שהיו בצירופו והעלה דלא, הואיל ואינו פסול גמור דמשמע הא אילו היה פסול גמור מדרבנן פוסל כל העדות כו' גם בישי"ע חאה"ע סי' קס"ט סעי"ק ו' בסוף התשובה השיג על הב"י מסנהדרין כ"ו ע"ב החשוד על העריות כשר לעדות וכ' הרא"ש דה"ה אף בבא על הערוה כן כו' ומ"מ פסול משום דהוי חשוד לאותו דבר כמו דפסל לעדות אשה כו' וזה אינה רק פסול דרבנן א"כ מה מק' הש"ס במכות ו' ע"א נרבע יציל כיון דפסול נרבע הוה רק פסול דרבנן ולשיטת הב"י בפסול דרבנן אם נצטרף עם שאר עדים כשרים אינו מבטל עדותן כו' א"כ מקושי' הש"ס משמע דאף פסול דרבנן מבטל עדות. ול"נ דלא קשה כלל דבמכות שם פליגי ר' יוסי ורבי בדברי ר"ע בדין נמצא א' מהן קרוב או פסול דר' יוסי אומר בד"א בד"נ אבל בד"מ תתקיים העדות בשאר ורבי אומר אחד ד"מ וא' ד"נ ופי' התוס' דלר' יוסי ה"ט דמחלקינן בין ד"נ לד"מ משום דאמרי' דבד"נ היא דשייך שפיר למילף משנים דעדותן בטילה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטילה לגמרי ואינה מועלת לכלום הילכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בד"מ דבשנים נמי כי נמצא א' מהם קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך שלשה נמי נמצא א' מהם קאו"פ תתקיים העדות בשאר עדים כו' ולרבי ילפינן ד"מ מד"נ כמו בד"נ עדות היחוד נשאר בטל לגמרי ואינו קם אפי' לשבועה ה"ה בד"מ אין הכשר קם אפי' לשבועה כלשון הריטב"א שהעתיק בנוב"י שם והלכה כרבי לר' נחמן שם בגמ', ולר"י אמר שמואל הלכה כר' יוסי ובנוב"ק אה"ע סי' ס' פי' יפה דברי ר' פפא בסוגי' דקידושין ס"ה ע"ב דמקדש בע"א

חוששין לקידושין דגם הוא מודה דילפינן דבר דבר מממון אלא דמספקא ליה אי בעינן מה דמהני לממון ממש היינו שני עדים דוקא או דסגי מה דמהני בממון לשבועה עד אחד וכמשמעות דברי רש"י שם ד"ה ואי ליכא עדים כו' דע"א חשוב לחייב שבועה בד"מ הלכך בערוה נמי חשוב לקיים קידושין בפניו ובלבד שיהיו שניהם מודים כו' ובח"מ אה"ע סי' ל"ז סעי"ק י"ד פי' סוגי' דסנהדרין כ"ו ע"ב דבא על הערוה ממש לר' ששת פסול מדאורייתא ולר' נחמן כשר לעדות רק בעדות אשה נקרא חשוד מדרבנן ופסול כמימרא דרבא שם ואמר ר' פפא לא אמרן אלא לאפוק אבל לעיולה לית לן בה ע"ש א"כ י"ל כיון דר' פפא הוא דפריך לה במכות שם אלא מעתה דאמרי' מה שנים נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה כו' נרבע יציל כו' אף דמסוגי' דסנהדרין הנ"ל נראה דלר' נחמן קאי דל"ה רק פסול מדרבנן כו' מ"מ אין קושיא על שיטת הרב"י דבפסול דרבנן לא אמרי' עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה משום דר' פפא לשיטתי' בסוגי' דקידושין ס"ה ע"ב הנ"ל דמקדש בע"א חוששין לקידושין אף דאי"ל לימודא דבר דבר מממון מ"מ מספקא לי' דילמא הלכתא כר' יוסי דרק בד"נ היא דאמרי' עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל בד"מ כיון דבשנים בנמצא א' מהן קא"פ השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה כו' כפי' התוס' להכי חוששין במקדש בע"א לקידושין דל"א בנשאר ע"א אף בנמצא השני קרוב או פסול כיון דבטלה מקצתה בטלה כולה כפי' הנוב"י הנ"ל, וי"ל נמי דר' פפא סבר דגם ר' נחמן ס"ל נמי דהילכתא כר' יוסי וסובר ר' פפא דבקידושין כיון דילפינן דבר דבר ממון הוי ד"מ ל"א ביה כללא דנמצא א' מהן קאו"פ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל בהרוג ונרבע דלאו ד"מ היא שפיר אמרי' אף בנמצא א' מהן קאו"פ דרבנן דעדות שבטלה מקצתה בעלה כולה כ"ז הוא לר' פפא אבל לדידן דקימ"ל כר' נחמן דהלכתא כרבי ואחד ד"מ וא' ד"נ נמצא א' מהן קאו"פ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והמקדש בע"א אין חוששין לקידושין אף דילפינן דבר דבר מממון שפיר מחלקינן בין פסול דאורייתא לדרבנן. וי"ל עפי"ז גם קושי' הב"ש בסי' ל"ו סעי"ק כ"א לגירסת הרמב"ם והרי"ף דפסול לעדות בין לעיולי בין לאפוקי צ"ל הא דפסול לעיולי משום דאמרי' מים גנובים ימתקו ובסוף נדרים מסקינן דל"א מים גנובים ימתקו ולהנ"ל י"ל כיון דקימ"ל כר' נחמן ד דהלכה כרבי דא' ד"מ וא' ד"נ כו' ומקדש בע"א אין חוששין לקידושין ובנמצא חשוד על עריות פסול לעדות אשה כיון דלא הוי רק פסול דרבנן ל"א כיון שבטל מקצתם בטל כולה דל"ח בטמ"ק בט"כ אלא בפסול מה"ת א"כ בפסול מדרבנן לענין לפסלו כמו מה"ת ל"א באמת מים גנובים ימתקו ורק לר' פפא שם דמקדש בע"א חוששין לקידושין ומ"מ בקידושין דהיינו לעיולי היא דל"א בנמצא קאו"פ דבטל מקצתה

בטל כולה משום דס' כר' יוסי לחלק בין ד"נ לד"מ וקידושין חשובא ד"מ כנ"ל אין הנ"מ בלצרפו רק לענין עדותו לעצמו לבד היא דאיצטריך לומר טעמא דהכשירו משום דל"א מג"י כנ"ל:

**ולפי"ז** יש ליישב גם קושי' התומים הנ"ל דפי' הריטב"א בספ"ב דקידושין קאי על איבע"א דכו"ע אי"ל דשמואל והכא היינו טעמא דר' יוסי דהגונב טבלו של חבירו דאינו משלם אלא דמי חולין שבו משום דקנסוה רבנן לבעה"ב דלא איבעי ליה לשהייה לטבליה וע"ז מק' הגמ' מהמקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות במי חטאת ובאפר פרה ה"ז מקודשת ואעפ"י ישראל כו' ולא קנסוה רבנן ורמינהו הנוטל שכר לדון דינו בטלים להעיד עדותו בטלה כו' והיינו הוכחה לדר' יוסי דקנסוה וע"כ י"ל כיון דלמסקנה מוקי לה הגמ' דכו"ע אי"ל דשמואל וכר' יוסי דשמואל לשיטתי' בסוגי' דמכות הנ"ל דהלכה כר' יוסי דמחלק בין ד"נ לד"מ וכר' פפא דהמקדש בע"א חוששין לקידושיו ולא ידע ממימרא דר' נחמן אמר שמואל בסוגי' דקידושין שם דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושיו או דידע וסבר דא"ח מדאורייתא אבל מדרבנן חוששין גם לדידי' משום דילפינן דבר דבר מממון וקידושין הוו ממונא ע"א מחייב שבועה כנ"ל לא אמרי' בקידושין דין נמצא א' מהן קאו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כנ"ל ע"כ שפיר כ' הריטב"א אליביה להסתפק ולהוכיח דבנוטל שכר להעיד דעדותן בטלה דאינו מבטל כל העדות שהיה בצרופו משום דאינו פסול גמור ורק קנס הוא שקנסוהו חכמים ומשמע דאם אילו היה פסול גמור מדרבנן פוסל כל העדות אבל אין מזה קושי' על הרב"י כנ"ל:

**ועפי"ז** י"ל קושי' המל"מ פע"ז הל' ה' מהל' עדות על שיטת מהרח"ש שם דכמו דקי"ל בעדות דאם נמצא א' מהם קאו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ה"נ בדיינים כו' והק' עליו מסוגי' דיבמות ק"ד ע"ב חלצה בשנים או בג' ונמצא אחד מהם קרוב או פסול חליצתה פסולה כו' אלמא דלא נתבטל כל הדין ע"ש ולהנ"ל י"ל דמכאן יהי' גם הוכחה לשיטת הב"י הנ"ל דשם בדף ק"ה ע"ב שקו"ט ר' נחמן דאין הלכה כאותו הזוג אף בדיעבד ע"ש ולר' נחמן לשיטתי' הנ"ל דהלכה כרבי ובפסול עדות או קרוב דרבנן לא אמרי' כיון שבטלה מקצתה בעלה כולה גם מתני' דחלצה בב' או בג' ונמצא אחד מהם קאו"פ דחליצתה פסולה משום דלא נתבטל הדין י"ל גם עפ"י שיטתי' בסוגי' דסנהדרין הנ"ל דבפסולי או קורבי דרבנן מיירי דבכה"ג גם בעדות לא בטלה מקצתה בטלה כולה וה"נ בדיינים וכשיטת מהרח"ש אבל בפסולי עדות ודיינים או קרובי דאורייתא אמרי' בדיינים כמו בעדות כיון שבטלה מקצתה בטלה כולה כנ"ל

**ואמנם** גוף קושי' והשגת הישי"ע הנ"ל על פסק הב"י תמוה דהרי התוס' סנהדרין כ"ו ע"ב ד"ה החשוד הק' אמימרא דר' יוחנן שם דהחשוד על העריות כשר לעדות מ"ש מאכל נבלות לתיאבון ומפלוני רבעני לרצוני דפסולין לעדות ותי' דהכא מיירי בחשוד בעלמא בלא עדים כו' אי נמי הא משום דיצרו תקפו ולא דמי לנבלה וגם לרביעה דליכא יצרו תוקפו כל כך כמו ערוה, משמע דברביעה כיון דליכא יצרו תוקפו כל כך כמו ערוה גם ר' נחמן מודה דפסול לעדות מה"ת א"כ הא דפריך ר' פפא במכות ו' א"א נמצא א' מהם קאו"פ עדותן בטילה נרבע יציל כו' ע"כ קושיתו דנרבע יציל משום דהוה פסול לעדות מה"ת אף לר' נחמן דנרבע ל"ד לערוה דבנרבע ליכא יצרו תקפו כ"כ כמו בערוה וא"כ אין שום קושי' והשגה ע"ד הרב"י ועוד דע"כ מן הסברה גם לר' פפא בשיטתי' בשבועות ל"א ע"א אמתני' דשבועת העדות א"נ אלא בראוין להעיד לאפוקי מאי א"ר פפא לאפוקי מלך כו' דמסקנת הגמ' שם דלמ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מיחזא חזי ורבנן הוא דפסלוה כו' ואינו ראוי ופסול מדרבנן לא חשוב אינו ראוי ולא פסול מה"ת כשיטת הב"י ס"ל דגם הא דנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דוקא בפסול מה"ת מיירי משא"כ בפסול רק מדרבנן כיון דאינו ראוי ופסול רק מדרבנן לא חשוב אינו ראוי מה"ת לבטל כל העדות משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כיון דמה"ת חשוב ראוי' לעדות וע"כ כשהק' ר' פפא דנרבע יציל ע"כ משום דנרבע ל"ד לערוה וגם לר' נחמן הוי פסול לעדות מה"ת כנ"ל אבל בפסול דרבנן כיון דמה"ת הוי ראוי' וקימ"ל כר"מ דסוכה ע"ג בהמה כשרה כפסק הרמב"ם בפ"ד מהל' סוכה ובגמ' שם דף כ"ג ע"א בעושה סוכתו ע"ג גמל ר מאיר מכשיר כיון דמדאורייתא חזי אף שא"ר מדרבנן חשוב ראוי ה"נ בפסול דרבנן ל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה:

**ולפי"ז** ל"ק גם קושי' התומים ממתני' דהנוטל שכר להעיד עדותו בטלה לפי' הריטב"א דאינו רק מטעם קנס דאילו היה פסול דרבנן היה מבטל גם אלו שנצטרפו עמו משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כנ"ל אף דאינה רק פסול לשיטת הב"י דכיון דסתם מתני' היא בבכורות כ"ט ע"א דסתמא ר' מאיר ולר"מ אינו ראוי מדרבנן ל"ח א"ר מה"ת א"כ אף אם היה פסול דרבנן ולא רק מטעם קנס אין מהראוי שיבטל אלו שנצטרפו עמו. אמנם מה שיש להקשות לפי"ז מנ"ל להריטב"א באמת לספק ולפרש הכי כיון דסתמא דמתני' היא ר"מ ולשיטתי' אינו ראוי' מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת א"כ אפי' הוי פסול דרבנן לא יבטל אלו שנצטרפו כשיטת הב"י ואולי י"ל דמספקא לי' להריטב"א בטעמי' דר' מאיר אי סובר באמת דא"ר מדרבנן הוי ראוי מה"ת כדמוכח משיטתי' בסוכה הנ"ל או שמא סובר דא"ר מדרבנן חשוב א"ר מה"ת כאשר העירו האחרונים בזה ובס' מלוה"ר

ח"א ע' איד"ר מסוטה כ"ד דס' ר"מ מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותת ולא נוטלת כתובה ופי' רש"י דבעינן אשה הראוי' לקיימה וזו א"ר כו' ומשמע דלר"מ איסור דרבנן חשוב א"ר מה"ת וכבר הארכתי בזה במ"א וע"כ כתב הריטב"א לפרש כמסתפק אבל על הב"י עפ"י שיטתי' דא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת אין שום קושי' ממתני' דהנוטל שכר להעיד כו' כנ"ל:

**עוד** י"ל בס' הריטב"א לפרש מתני' דהנוטל שכר לה להעיד עדותו בטילה דאם הוא דרבנן מבטל גם אלו שנצטרפו עמו ולהיפך משיטת הרב"י הנ"ל משום דבסוגי' דקידושין מהנראה משקו"ט הש"ס שם דרצה לאוקמה כר' יוסי בר"י כאשר פירשתי קישור פי' דהגמ' לעיל דקנס חכמים היא כו' דסתם ר' יוסי נזכר בגמ' לפעמים בש"ם ר' יוסי בר"י כאשר העיר בזה בסדר הדורות ע' ר"י בר"י וע"כ אף דלגמ' דידן בסוטה מ"ד ע"ב מאי איכא בין ר' יוסי לריוה"ג אי"ב עבירה דרבנן דלר' יוסי ל"ח עבירה דרבנן כעבירה מה"ת ולריוה"ג הוי כעבירה מה"ת א"כ גם א"ר מדרבנן לר' יוסי ל"ח א"ר מה"ת. מ"מ לגירסת התוספתא פ"ח דסוטה שמביא בסדה"ד הנ"ל ערך ריוה"ג א"ר יוסי בשם ר' יוסי הגלילי כו' ע"ש סובר ר' יוסי דעבירה מדרבנן חשובא כעבירה מה"ת כריוה"ג וא"ר מדרבנן חשוב א"ר מה"ת ע"כ פי' הריטב"א מתני' דהנוטל שכר להעיד כו' לאוקימתת שקו"ט סוגיא דקידושין אליבא דר' יוסי דקנס שקנסוהו חכמים כו' כנ"ל שם בחי' לקידושין עפ"י שיטתי' דר' יוסי לגירסת הסה"ד בתוספתא הנ"ל דלר' יוסי א"ר מדרבנן הוי א"ר מה"ת וע"כ אי הוי פסול דרבנן פוסל גם אלו שנצטרפו עמו. אבל על הב"י אין שום קושי' מהך מתני' אפי' אי אתיא כר' יוסי כו' דניחא יותר לפרש דר' יוסי בשיטתי' עפ"י גמרא וגירסא דידן הנ"ל דלר' יוסי עבירה דרבנן וא"ר מדרבנן ל"ח עבירה מה"ת וא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת וע"כ אפי' אי הוי פסול דרבנן אינו פוסל אלו שנצטרפו עמו כנ"ל:

**ועתה** נעתיק עצמינו להוכיח אף לשיטת הפוסקים דגם בקרובי האם איכא פסול עדות מה"ת דל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כשיטת בשמים ראש סי' ל"ז הנ"ל בגיטין וקידושין דהנה ראית הבש"ר היא מהא דאמר ר' נחמן במכות ו' ע"א דהלכה כרבי דאחד ד"מ וא' ד"נ נמצא א' מהם קו"פ עדות שבטלה מקצתה בט"כ פליג אשמואל רבו דאמר הלכה כר' יוסי ואין הלכה כתלמיד במקום רבו, ותו י"ל דרבי לא פליג בממון אלא ה"ק שאין חילוק בין ממון לנפשות דאף לנפשות התראה בעינן והתראה בממון ליתא, ואף להמפורשים דרבי פליג בממון י"ל דמ"מ הגז"ש דדבר שבערוה מממון לאו לכולא מילתא אתיא וביותר הרחיב בזה הנובי"ת אה"ע סי' ע"ו ותמה על הב"י בחו"מ סי' ל"ו ובכ"מ פ"ה מעדות ה"ג שכ' לתרץ כיון דרבינא שהוא בתרא מוקי בסנהדרין ט' ע"א דר' מאיר

כר' יוסי ורבנן כרבי ע"כ הלכה כרבי כו' דרבינא לא מוקי פלוגתתם אלא בהתרו בו אבל אם בד"מ תתקיים העדות לא איירי שם וגם התוס' שם סד"ה בזמן כ' דריא"ש דהלכה כר' יוסי היינו במה דאמר דבד"מ תתקיים העדות בשאר אבל לא בכוונת העדות כו' ואמאי פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרבי והנ"ל דבמתני' סנהדרין ל"ב ע"א אמרי' אחד ד"מ וא' ד"נ בדו"ח שנא' משפט ח' יהיה לכם משמע דמשפט שוה לכל הדינים שנוהגין בד"נ דנוהגין גם בד"מ ועי' תוס' זבחים צ"ב ע"ב ד"ה אי ובתוס' סנהדרין שם ד"ה אחד שהק' אמאי דקאמר אח"כ מה בין ד"מ לד"נ הא אמר דשוים בדו"ח מדכ' משפט אחד י"ל ותי' דלענין מילי דתלוי בזכות וחובה היא דקאמר מה בין ד"מ לד"נ דבזה אין להשוותם דלא שייך בד"מ כו' וכיון דר' יוסי ורבי חליבא דר"ע היא דפליגי בדין נמצא א' מהם קאו"פ אי דוקא בד"נ היא דאמר עדות שבטלה מקצתם בטלה כולה או גם בד"מ ופסול דקרובים נפק"ל מלא יומתו אבות על בנים ובסנהדרין כ"ח ע"א פריך אשכחן קרובי האב קרובי האם מנ"ל א"ק אבות אבות תרי זמני אשכחן לחובה לזכות מנ"ל א"ק יומתו יומתו תרי זמני אשכחן בד"נ בד"מ מנ"ל א"ק משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכם כו' ולהכי אין לחלק בנמצא קו"פ בין ד"מ לד"נ כיון דאתא מקרא דמשפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכם וכיון דקימ"ל דא' ד"מ וא' ד"נ מה"ת בעי' דו"ח וכן בפסול הקרובים בד"מ מקרא דמשפט אחד יהיה לכם כפסק הרמב"ם והש"ע בזה לא חילקו נמי בין ד"מ לד"נ בנמצא א' מהם קאו"פ, ולפי"ז היה מקום לומר דשני הגירסות שי"ל בגמ' סוף יבמות אין בודקין עדי נשים בדו"ח ד"ר עקיבה ר' טרפון אומר בודקין וקמיפלגי בדר"ח ד"ת א' ד"מ וא' ד"נ בדו"ח שנא' משפט אחד יהיה לכם ומ"ט אמרו ד"מ א"צ דו"ח שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קמיפלגי מ"ס כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי ומ"ס כיון דשרינן א"א לעלמא כד"נ דמי ולגירסת התוספתא שמביא הה"מ והלח"מ בפי"ג מגירושין אין בודקין עד"נ בדו"ח ר"ע ורע"א בודקין כו' יסודתם בהררי קודש בפלוגתת ר' יוסי ורבי במתני' דמכות ו' ע"א הנ"ל אליבא דר"ע בנמצא א' מהם קו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דלר' יוסי דמחלק אליבא דר"ע בין ד"נ לד"מ דבד"מ ל"א בטלה כולה י"ל כגירסת גמ' דידן כיון דאיכא כתובה למשקל לר"ע כד"מ דמי, אבל לרבי דא' ד"מ וא' ד"נ בלימודא דמשפט אחד יהיה לכם וגם בד"מ נמצא א"מ קא"פ בטלה כולם ה"ה דבעי' דו"ח צ"ל כגי' התוספתא ר"ע ור"ט אומרים בודקין דאף דאיכא כתובה למשקל כיון דאיכא נמי ד"נ בהדר כד"נ דמי דאף בד"מ בעי' דו"ח וע"כ גורס הרמב"ם כגי' התוספתא וכמ"ש גם הלח"מ שם דהלא גם משום ד"מ סובר הרמב"ם דבעי' דו"ח ע"ש:

**ועפי"ז** נ"ל בס' הבשמים ראש והנובי"ת הנ"ל דבגיטין וקידושין לא אמרי' דין נמצא א' מהן קו"פ דבר חדש, ועוד יותר דא"צ מעתה לחלק בין ד"מ גופא לגיטין וקידושין אלא דאדרבה מד"מ היא דילפינן הכי לגו"ק דגם בד"מ גושא מצינו חילוק בין מה"ת לדרבנן דרק מה"ת מקרא דמשפט אחד יהיה לכם שוים ד"מ לד"נ ורבנן הקילו משום שלא תנעול דלת דא"צ דרישה וחקירה בד"מ א"כ מדרבנן הותר כל החומר שיש במשפט ד"נ שלא יהא נוהג בד"מ ע"כ י"ל נמי חילוק זה בין מה"ת לדרבנן אף לשאר ענינים כגון נמצא א' מן העדים קו"פ דמדרבנן לא דמי לד"נ ולא אמרי' מדרבנן בנמצא א' מהם קרוב או פסול עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמו שהקילו מדרבנן דד"מ א"צ דו"ח אף דמה"ת צריכה מהיקשא דמשפט אחד יהיה לכם ה"ה דאמרינן כן דהקילו רבנן משום נעילת דלת להתיר ההיקש דמשפט א' יהיה לכם בד"מ לענין נמצא א' מהם קו"פ דל"א אף לרבי מדרבנן עדות שבעלה מקצתה בטלה כולה באופן דפלוגתת ר' יוסי ורבי במתני' דמכות הנ"ל בדין נמצא א' מהם קו"פ בדין דאורייתא היא דלר' יוסי גם מה"ת מחלקינן בין ד"נ לד"מ דל"א בד"מ גם מה"ת עדות שבטלה מקצתה כו' ולרבי מה"ת א' ד"מ וא' ד"נ מקרא דמשפט א' יהיה לכם גם לענין נמצא א' מהם קו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל גם רבי מודה דמדרבנן יש חילוק בין ד"מ לד"נ בדין נמצא א' מהם קו"פ דל"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כמו דיש חילוק לענין דו"ח בד"מ בין מה"ת לדרבנן דהנה לענין עדות מכוונת מחלק ר' נחמן גופי' דאמר בדף ו' מ"א הלכה כרבי דא' ד"מ וא' ד"נ לדין נמצא א' מהם קו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה בע"ב שם דבד"מ כשר ובד"נ פסול והק' בתוס' הא נפק"ל ממשפט אחד יהיה לכם דשוה ד"מ לד"נ ותי' דצ"ל דע"כ האי קרא לא בד"מ קאי דע"א מועיל לממון דלשבועה מיהא איתיה ע"כ, וזה פלא הא התוס' בעצמם לעיל בע"א כ' לפרש כן סברת ר' יוסי דה"ט דמחלק בין ד"נ לד"מ דל"א בד"מ נמצא אחד מהם קו"פ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה משום דמצינו בד"מ דע"א מועיל וקם לשבועה כו' משא"כ בד"נ כנ"ל וזה לר' יוסי משא"כ לרבי דא' ד"מ וא' ד"נ כו' ל"ל הך חילוקא ואיך כ' התוס' לתרץ הכי אליבא דר' נחמן דפוסק כרבי, והנה הרמב"ם פ' בפ"ד מהל' עדות כר' נחמן דעדות מכוונת כשר וגם עליו יוקשה כנ"ל הא פוסק כרבי דא' ד"מ וא' ד"נ א"כ ל"ל כתי' התוס' וקשה קושי' התוס' הא נפק"ל ממשפט א' יהיה לכם דשוה ד"מ לד"נ והנה הכ"מ כתב דפסק כריב"א בסנהדרין ל' ע"א דאפי' בראו בזא"ז מצטרפין כו' הנה לריב"ק י"ל דס' כר' יוסי לחלק בין ד"מ לד"נ וע"כ מכשיר בד"מ בעדות מכוונת אבל להרמב"ם וביותר לר' נחמן גופי' דס"ל דהלכה כרבי איך מחלקים בין ד"מ לד"נ, והנה בגיטין ל"ג ע"א ת"ר אמר לעשרה

כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשבג"א א"י לבטל אלא זה בפני זה במאי קמיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קמיפלגי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה כו' ת"ש אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבעל זה שלא בפני זה דברי רבי כו' א"ר נחמן הלכה כרבי בשתיהן א"כ ס"ל לרבי ור' נחמן דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וזה גם להיפך שיטתם בסוגי' דמכות הנ"ל בנמצא א' מהם קו"פ דבין בד"נ ובין בד"מ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואמנם בדף י"ח ע"ב שם איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים כו' איכא בינייהו דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן עד עשרה ימים מ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול אי נמי כגון שנמצא א' מהם קרוב או פסול איחתום בתחילה קו"פ א"ל כשר וא"ל פסול א"ל כשר תנאי היא א"ל פסול אתי לאחלופי בשטרות דעלמא וכ' הרמב"ם בפ"ט מגירושין הטעם דמחלקין בשטרות לפסול ובגיטין להכשיר אי לאו משום שאר שטרות משום דבגיטין עיקר הדבר בהם עדי מסירה ע"כ לא חיישינן לעדי חתימה אבל השטרות העיקר בהם עדי חתימה ועי' בכ"מ פ"ה מעדות שהק' מב"ב קס"ב ע"ב היו ד' או ה' חתומים על השטר ונמצא שנים הראשונים קו"פ תתקיים העדות בשאר ותי' דמיירי כשאין שם עדים שישבו כלם לחתום וההיא דגיטין אפי' עדים שישבו כלם לחתום כו' דאף דקימ"ל דבד"מ מדרבנן א"צ דו"ח משום נעילת דלת מ"מ אם הכחישו העדים זא"ז בדו"ח עדותן בטילה כפסק הרמב"ם והש"ע דהוי דין מרומה וע"כ גם בדין קו"פ כל שיש לנו לתרץ שיהיה נעשה הענין בסתם היתר חכמים שא"צ שיהיה כד"נ וגם לא יהא מנגד בפירוש נגד הד"ת שצריך שיהיה ד"מ ממש כד"נ מתרצין, וע"כ אף בשטר בנמצא א' מהחתומים קו"פ מתרצין דרווחא שביק הכשר וחתם הפסול ולא נצטרף עמו וכ"ד הרא"ש בתשו' בענין שטר צוואה שהיו חתום בו כשר ופסול דאף דהשטר הזה בטל ואין דנין על פיו מ"מ אם זכור העד הכשר לעדותו יכול לבוא לפני ב"ד ויעיד כו' ול"א דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ועי' במל"מ בפ"ה מעדות ה"ד. וע"כ י"ל דמה"ד נמי מכשרינן עדות מכוונת בד"מ משום תיקן דרבנן כלשון הרמב"ם בפ"ו מעדות דקיום שטרות דרבנן כדי שלא תנעול דלת ואעפי"כ אין מקיימין שטרות אלא בשלשה וכפי' הלח"מ שם דאם לא היה הקיום ל"ה אומרים שהשטר יועיל שיבוא כל אדם לזייף והוי הקיום לצורך השטר והשטר עצמו נתקן כדי שלא תנעול דלת כו' וע"כ אף לרבי ור' נחמן מדרבנן ל"א בין בד"מ ובין בגיטין עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אי לאו משום שטרות אף בנמצא א' מהם מקו"פ וא"כ בקידושין דלכו"ע הוי ממונא וא"צ דו"ח ועי' בב"ש סי' י"ז סעי"ק ס"ג וסי' י"א סעי"ק י"ג

למש"כ הרמ"א בשם י"א דחוששין למקדש בע"א ולשון חוששין משמע מדרבנן כאשר העיר בזה הרב בכסא שם שפיר י"ל דל"א בהו דין נמצא א' מהם קו"פ דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה לפסול אף העד הכשר לגמרי לעולם כנ"ל שו"מ בשו"מ מהד"ת ח"ב סי' ל"ז שכ' להק' על תשו' השב יעקב, ח"ב סי' כ"א שכ' ג"כ לפסוק דבקידושין ל"א דין נמצא א' מהם קו"פ כו' מסוגי' דגיטין הנ"ל דמוקי לה כגון שנמצא א' מהם קו"פ כו' ולמש"כ לעיל נתבאר שפיר ול"ק כלל דבפי' אמרו שם דפסול רק משום שאר שטרות כנ"ל ועי' בנתיבות סי' ל"ו תשובה נפלאה שהאריך בזה דבגיטין וקידושין ל"א בנמצא א' מהם קו"פ עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה:

**ואמנם** המל"מ בפ"ד מהל' אישות הל' ו' השיג על הריב"ש במש"כ בתשו' לבטל עדותם לפי שהוזם ע"א בעדותו ולא נשאר בקידושין רק ע"א כו' ולדעתו נתבטל גם העד הכשר על ידי זה שהוזם דהוי"ל נמצא א' מהם קו"פ דבטלה כולה כו' נראה דאף בגו"ק אמרי' כללא דנמצא א' מהם קא"פ דבטלה כולה וכן משמע מדהתוס' מכות שם ד"ה שמואל היאך מצינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט במעמד קרובים והיל"ל דעדות הכשרים בטל תי' דל"א עדותן בטילה אלה באותן שמעמידין בפני ב"ד כו' דבל"ה גם בגיטין הוי עדותן בטלה וכ"ד הריטב"א בשם רבו בחי' לקידושין מביאו הקצוה"ח בחו"מ סי' ל"ג לענין קידושין להזמינם ולכוון בעדות ומ"מ אין סתירה מדברי הריטב"א לס' הב"ש הנ"ל לחלק בין אי לפסוק הב"ד על פיהם או ע"ד כשרות הקידושין די"ל דהריטב"א לכתחילה קאמר שיהיה הכל בהכשר אף לענין שיפסקו הב"ד על פיהם:

**ועתה** נ"ל להביא ראיה למש"כ לפשוט שאלת הבה"ט הנ"ל באב שקדש בתו קטנה והעדים כשרים לאב ופסולין לבת כיון דממונא לאב וכשרים לא הוי קידושין גם לבת מהא דאיתא בגיטין ח' ע"ב ת"ר עבד שהביא גיטו וכתב בו עצמך ונכסיי קנויין לך עצמו קנה, נכסים לא קנה וארב"א עצמו קנה מידי דהוה אגט אשה נכסים ל"ק מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא ובירוש' פ"ק דגיטין בעי' לה נמי היה כתוב בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעררו בטל אצל הגט עררו בטל אצל המתנה אוקיים אצל המתנה תנינן דבתרה א' גיטי נשים וא' שחרורי עבדים שוין במוליך ובמביא היה כ' בו מתנה ואמר בפ"נ ובפ"נ מאחר שעררו בטל אצל הגט קיים אצל המתנה או מאחר שקיים אצל המתנה קיים אצל הגט כ' כל נכסיו לעבדו הוא גטו הוא מתנתו כו' כהדא כתב כל נכסיו לשני בנ"א כאחת והיו עדים כשרים לזה ופסולין לזה פליגי ר' יוחנן ור"ל ח"א מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה וח"א כשירין לזה ופסולין לזה כו' מתניתא מסעי"ל לר' יוחנן מה השנים נמצא א' מהם קו"פ עדותן בטלה אף הג' כו' נעשה עדות א' וכאיש א' בעדות

שבטלה מקצתה בטלה כולה ולמד"ס כשירין לזה ופסולין לזה נעשה כשתי כתי עדים כשרים לזה ופסולים לזה ופסקו הרמב"ם והרי"ף בעבד שהביא גיטו וכ' בו עצמך ונכסיי קנויין לך דעצמו קנה ונכסים ל"ק וב"כ כל נכסיו לשני בנ"א כאחת והיו עדים כשרים לזה ופסולין לזה פ' כר' יוחנן מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה והק' הרשב"א הא מהירוש' משמע דשני אלו ההלכות הא בהא תליא וא"כ כיון דפ' בעבד כרבא דאמרי פלגינן דיבורא הוי"ל לפסוק בכותב כל נכסיו לב' בנ"א כו' דכשירין לזה ופסולין לזה. והנה בנ"ד בשאלת הבס"ט בעדים כשרים לאב ופסולין לבת לר' יוחנן בכ' כל נכסיו לשני בנ"א כאחת ועדים כשרים לזה ופסולים לזה מאחר שהם פסולים לזה פסולים לזה דתרי גופים מחולקים ונכנסים אינו מחולקין על כרחך דאמרינן נמי כיון שהם פסולין לבת בטלה עדותן אף לאב ולרבא אמנם דעצמו קנה נכסים ל"ק דפלגינן דיבורא והר"ן ביאר דעבד ונכסים הוי תרי גופי א"כ בנ"ד דכסף קידושין לאביה לא הוי תרי גופי שפיר י"ל כסברתינו כיון דהעדים כשרים לאב מהני גם לבת. והנה הרמב"ן תי' דהא דאמרי' בירוש' ואתייא כההוא דאתפלגון אין הפי' דפלוגתייהו תלי ממש בזה אלא דמפלוגתייהו שמעינן דלא מבעי לר"ל דס"ל כשרין לזה ופסולין לזה ול"א עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דה"ה דל"א במתנה שבטלה מקצתה בטלה כולה אלא אף לר' יוחנן דס"ל מאחר שפסולין לזה פסולין לזה מודה הכא דעצמו קנה ונכסים ל"ק דפלגינן דיבורא א"כ מתי' הרמב"ן איכא שפיר סייעתא לסברתינו הנ"ל כיון דכסף הקידושין לאב והעדים כשרין גם לבת דלהרמב"ן ס"ל לר' יוחנן בכותב נכסיו לשני בנ"א כאחת דלאו כתרי גופי חשובי כיון שהנכסים אינן מחולקין כעדות אחת חשובא לא פלגינן דיבורא ואדרבה בכותב כל נכסיו לעבדו אף שאין כאן רק גוף אחד כיון שהנכסים דבר אחר והגוף ד"א כתרי גופי דמי א"כ בענייננו בין לר' יוחנן ובין לרבא כיון שכסף הקידושין והעדים כשרים לאב לא אמרינן גם לבת פלגינן דיבורא והנה הרא"ש תי' בשם ר"י דטעמא דר' יוחנן בכ' כל נכסיו לשני בנ"א משום דאתי לאחלופי בשטרות דעלמא ויאמר דקרוב כשר להעיד אבל בגט שחרור ל"ח לאחלופי דצ"ל בפ"נ ובפ"נ כו', וזה לכאורה נגד סוגי' דגיטין י"ח ע"ב הנ"ל א"נ כגון שנמצא א' מהם קו"פ דגזרו גם בגט משום שטרות דעלמא גם לר' יוחנן וכ"מ להרב שירי קרבן על הירוש' שם שתמה ג"כ מד' הרא"ש עצמו שכ' להכשיר בשטר שי"ב ג' עדים וא' מהם קו"פ דכשר דאמרי' דילמא שביק חד רווחא למאן דקשיש מיני' ובא קרוב זה וחתם כו'. ולמש"כ לעיל לתרץ בטעם וסברה דאף דאמרי' מדרבנן להקל בד"מ דא"צ דו"ח מ"מ בנמצא הכחשה בדו"ח דפסול אף בד"מ כו' דה"ה לשאר דברים שהקילו רבנן בד"מ מד"נ כו' שפיר י"ל סברת הרא"ש דה"ט דלא גזרו בכ' כל נכסיו

לעבדו כו' לאחלופי בשערות דעלמא ול"ד לנמצא א' מהם קו"פ אף בגט דפוסל גם ר' יוחנן כמו בהוכחשו העדים בדו"ח אף בד"מ דעדותן בטילה אבל לכתחילה א"צ דו"ח. וגם קושי' הרב שירי קרבן י"ל כחילוק הכ"מ בפ"ה מעדות דרק כשאין שם עדים שישבו כולם לחתום היא דמכשירין דמיירי באין שם עדים שישבו כולם לחתום ע"כ אמרינן דילמא שביק רווחא למאן דקשיש מיני' ובא קרוב זה וחתם, אבל בכתב כל נכסיו לשנים בשטר אחד וחתמו שני עדים שנמצא א' מהם קו"פ שפיר איכא משום אחלופי בשטרות דעלמא דכל אחד מאלו השנים שכתב כל נכסיו בשטר אחד עליהם כיון דשטר בעי קיום אף דקיום שטרות דרבנן שלא יזייפו ותקנת נעילת דלת כמש"כ הלח"מ הנ"ל הוי סהדי שישבו כולם לחתום כיון דבעי שני עדים החתומים על השטר לקיימו וע"כ מצטרפין אלו השנים שנכתבו הנכסים עליהם בשטר אחד לאסהודי שישבו כולם לחתום כאחד וע"כ ס' ר' יוחנן דאיכא משום אחלופי בשטרות דעלמא הילכך כיון דפסול לזה פסול גם לזה דאלו השנים שנכתבו הנכסים עליהם עדים שישבו כולם לחתום והם פסולים: **ובעמדי** בזה אמרתי בספיקת האחרונים בפלוגתת ר"ע ורבנן בסנהדרין פ"ו ע"א בדבר ולא חצי דבר דכ' התוס' דאף רבנן ס' דבעינן דבר שלם ולא פליגי אר"ע אלא משום דחשבי' לדבר שלם כו' אם מדאורייתא ל"ה רק חצי דבר ומדרבנן יש תועלת בחצי דבר השני' אם חשוב דבר שלם. די"ל לגירסת גמ' דידן סוף יבמות הנ"ל דלר"ע אין בודקין עדי נשים בדו"ח אף דמה"ת אחד ד"מ וא' ד"נ בדו"ח ורבנן היא דאמרו ד"מ א"צ דו"ח משום שלא תנעול דלת וכיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמי ולר"ע כיון דשרינן א"א לעלמא כד"נ דמי דפלוגתתם תלי' בזה דר"ע ס' דאף דמדרבנן א"צ דו"ח בממונא חשוב עדות ודבר שלם לענין היכא דהוכחשו העדים בדו"ח דאף בד"מ עדותן בטילה וע"כ לכתחילה הוי עדות אף שא"צ דו"ת משום תועלת דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמיא אף דאינה רק מדרבנן חשוב דבר שלם אבל לרבנן דפליגי אר"ע ל"ח צד ממונא דאיכא כתובה למשקל דל"ה רק מדרבנן לחשבו לדבר שלם שלא יהא עדי נשים צריכין דו"ח דתועלת דרבנן לא יצטרף לחשבו דבר שלם ולא יהי' רק חצי דבר ולהכי ס"ל דחשוב דבר שלם רק משום דשרינן א"א לעלמא וע"כ עי"ז כד"נ חשובה ובעי' דו"ח. ולראי' י"ל ממתני' דפסחים שהוסיף ר"ע אדר"ח סגה"כ מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבו"י עם השמן שנטמא בט"מ אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו וכ' התוס' בשם הירוש' דבטבו"י דבית הפרס מדרבנן מיירי ונודע פליאת המהרש"ק ע"ז נהי דמיירי בטבו"י דרבנן מ"מ הא ס"ל לר"ע דטהור שנפלה עליו הזיה נטמא מדאורייתא ומבואר בנזיר נ"ד ע"א דנטמא בבית הפרס דרבנן טעון הזיה ג' וז' א"כ נטמא השמן מדאורייתא וצ"ל דל"א

דטהור שנפלה עליו הזיה דנטמא אלא בטהור גמור אבל לא בטמא מדרבנן דאף שצריך הזיה מדרבנן לא נטמא דס"ל לר"ע דאף דהוי א"ר רק מדרבנן חשוב נמי אינו ראוי וטמא מה"ת דה"נ התועלת מדרבנן בחצי דבר חשוב כתועלת מה"ת ומצטרף לחשבו לדבר שלם. ותירצתי עפיז"ה קושי' הפנ"י בתי' לקידושין י"ב ע"ב בעובדא דקדיש בפ' משו"פ כו' אשתאר מהאי משפחה ופרשו רבנן מינה לאו משום דס"ל כשמואל אלא משום דס"ל כאביי ורבא כו' והק' אפי' יבוא עדים שהיה שוה פרוטה במדי מ"מ כל כת מעדים ל"ה רק חצי דבר וקימ"ל דבר ולח"ד ומשמע דהוי חשש דאורייתא כו', ולהנ"ל י"ל דבחולין צ"א ע"א אמר רבינא לא נצרכה אלא לכדר"י אמר שמואל שני גידין הן פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו חיצון סמוך לבשר אסור וא"ח עליו ופי' מש"ו אסור מדרבנן ובעי שריפה דמדאורייתא חזי כו' משמע דלשמואל א"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת וכ"כ לעיל בתשו' סי' ג' ומצאתי בס' מלוה"ר ערך מעות קונות אות י"ב שהעיר בס' פלוגתת ר' יוחנן ור"ל בזה דלר"י איסור דרבנן ל"ח ראוי' מה"ת ולהכי מתני' מסעי' לי' ואף דרבא אמר שם דמתני' מסעייא לי' לר"ל מ"מ כ"כ התוס' בבב"מ מ"ת ע"א דרבא ס"ל באמת כר' יוחנן א"כ לרבא נמי א"ר מדרבנן הוי א"ר מה"ת ולה"ק לאו משום דס"ל כשמואל דלשמואל לשיטתי' דא"ר מדרבנן הוי ראוי' מה"ת קשה קושי' הפנ"י דלא חשוב רק חצי דבר דאין לומר כיון שיש תועלת בעדותן שצריכה גט מדרבנן שוב ל"ח חצי דבר ז"א כיון דחצי דבר דתועלת ל"ה רק דרבנן, ולמדס"ל א"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת ל"ח חצ"ד דתועלת דרבנן לצרפו לחצי דבר דאורייתא ולחשבו עי"ז לדבר שלם כנ"ל ולהכי קאמר לאו משום דס"ל כשמואל אלא משום דס"ל כאביי ורבא דלשיטתייהו, דא"ר מדרבנן תשוב א"ר מה"ת שפיר י"ל כיון דאיכא תועלת מדרבנן להצריכה גט נצטרף להחשב לדבר שלם בהדי ח"ד מה"ת וע"כ ל"ח חצי דבר ול"ק קושי' הפנ"י:

## סימן ו

**בתמיהת** הגאון מוהר"י ברלין והנובי"ק יו"ד סי' ק"ץ על הברה"ז והצ"ק בתמורה ב' ע"ב אאיבעי' דרמי בר חמא שם עכו"ם מהו שימיר כו' שהוקשו דנילף מסמיכה דאין עכו"ם סומכים כו' שנעלם מהם שזהו קושית התוס' במנחות צ"ג סוד"ה לפי כו' אמרתי לפרש קושיתם בתמורה הנ"ל עפ"י שיטת התנאים ואמוראים בהך ענינא ובמסתעפים ובמחלוקת רש"י ותוספות בהם להצילם מהשגת העלמה הלז ולהצדיק צדיק דמעיקרא, שקושית התוס' במנחות לא יתכן עפ"י שיטתם במ"א בסוגיא דתמורה דקאי לרמי ב"ח עפ"י שיטתו ופירוש התוס' דבריו רק בסוגי' דמנחות הנ"ל דקאי לרב חנינא

ורבא ועפ"י שיטתם במ"א גם אאיבעי' דרמב"ח, דבלא"ה יש להעיר מדוע לא הוקשו התוס' באמת קושיתם הנ"ל בסוגיא דתמורה מקום האיבעי' דעכו"ם מהו שימיר כו' אלא נטרו להקשותם במנחות מקום לא נזכרת כלל האיבעי' הנ"ל ולהכי אתו הנך גברי רברבי הברה"ז והצ"ק והוקשו עפ"י שיטת רש"י שיבואר קושיא זו גם בתמורה מקום איבעי' דרמב"ח הנ"ל משום שהתוס' עפ"י שיטתם ל"ה יכולים להקשותה שם במקומה העיקרית וחדית הוא קושית הברה"ז והצ"ק ואין כאן העלמה:

א) **דהנה** בתמורה ב' ע"א תניא יורש סומך יורש מימר ד"ר מאיר ר' יהודה אומר יורש אינו סומך ואינו ממיר מ"ע דר"י יליף תחילת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך דכ' קרבנו ולח קרבן אביו אף תחלת הקדש יורש אינו ממיר, ורמ"א אם המר ימיר לרבות היורש ויליף סוף הקדש מתחילתה מה תחיל הקדש יורש מימר אף סוף הקדש יורש סומך כו'. והעירותי ע"ז הא ד"מ ור"י תרוייהו ס"ל דהכל ממירין אחד אנשים ואחד נשים רק דר"י נפק"ל נשים מריבוי דהמיר ימיר ור"מ מואם ובעירובין צ"ו ע"ב פריך ודילמא ס"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות ומשני לא ס"ד דלא ר"מ ס"ל כר' יוסי ולא ר' יהודה, דתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין וסתם מתני' ר"מ ותניא דבר אל בנ"י וסמך בנ"י סומכין ואין בנות ישראל סומכות ר' יוסי ורש"א בנות ישראל סומכות רשות וסתם ספרא ר' יהודה כו' א"כ איך תלי תרוייהו ביורש התמורה בסמיכה נימא לתרוייהו דאשה תוכיח דממירה ואינה סומכת לשיטתם וה"ה יורש לר' יהודה אף דאינו סומך ימיר כאשה וכן לר' מאיר איך מכריח ומוכיח דיורש כיון דמימר סומך הא י"ל אף דמימר אינו סומך כאשה. ואמרתי לתרץ בהקדם מה שנ"ל ליישב קושי' התוס' בקידושין ל"ו ע"א ד"ה הקבלות אמאי איצטריך קרא למעט נשים מסמיכה תיפוק לי' דמעשהז"ג הוא שהרי אינן נוהגת אלא ביום כדכ' ביום צוותו להקריב קרבניהם כו' ונ"ל דבעירובין שם ובר"ה ל"ג ע"א פי' רש"י טעמייהו דר"מ ור"י דממעטין מבנ"י דבנ"י סומכין ואין הנשים סומכות משום בל תוסיף ותוס' כ' דלא שייך בל תוסיף בנשים משום דאין עוברים בבל תוסיף אלא בזמנם ולגבי נשים לעולם כשלא בזמנו דמי ומהרש"א הק' דל"ש ב"ת אלא בעושה מצוה ומוסיף עליה וכ"כ הפנ"י בחי' לר"ה ליישב פי' רש"י מקושי' עפ"י סברת התוס' הלז עצמה דמסוגי' דר"ה כ"ח ע"ב נראה דרק לרבא הוא דס"ל הכי דמצות אינו עובר עליהם אלא בזמנם כדא"ל לאביי התם שאני אומר מצות אע"ע אלא בזמנם משא"כ לאביי דמקשה אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה ס"ל דאיכא ב"ת במצות אף שלב"ז א"כ סוגי' אזלא לאביי ע"ש. ולהכי י"ל מבעי"ל קרא למעט נשים מסמיכה אף דבלא"ה הו"ל מעשהז"ג משום דאי לאו מיעוטא

דממעטינהו קרא מסמיכה וקמל"ן דאיכא בל תוסיף בסמיכה אף דלגבי נשים לעולם כשלא בזמנו דמי משום דאזלא אליבא דאביי וכשיטתי' דאיכא ב"ת במצות אף שלג"ז הו"א דליכא ב"ת בנשים משום שלגבי נשים לעולם כשלב"ז דמי וכרבא דליכא ב"ת אלא בזמנם ואדרבה הו"א למילף נשים מיורש דגם בנשים תלי' התמורה והסמיכה זב"ז וכיון דלר"מ ור"י איתרבי נשים לתמורה הו"א דאיתרבי גם לסמיכה כמו דיליף ר"מ ביורש סוף הקדש מתחילתו דכיון שנתרבה לתמורה נתרבה לסמיכה וכ"ש לר' יהודה דממעט יורש מתמורה משום שנתמעט מסמיכה הו"א דאשה שנתרבתה לתמורה נתרבתה גם לסמיכה ולהכי מבעי"ל קרא למעטינהו מסמיכה בב"ת ול"ק קושי' התוס', א"כ ל"ק נמי קושיתי הנ"ל דכיון דאמרינן דקרא דבנ"י אתא למעט נשים כדי דלא נילף אשה מיורש ע"כ ל"ל דנילף יורש מאשה דישנה בתמורה אף דאינה בסמיכה כיון דאשה גופה לא נתמעטה מסמיכה במיעוטא דקרא אלא כדי דלא נילף אשה מיורש א"כ ל"ל להיפך דנילף יורש מאשה כנ"ל:

ב) **והנה** בתמורה שם ע"ב בעי רמי ב"ח קטן שהגיע לעונת נדרים מה שימיר דאמר מר איש מת"ל כי יפליא נדר לרבות מופלא הס"ל מדאקדושי מקדיש אמורי נמי ממיר כו' עכו"ם מהו שימור מדאקדושי מקדיש אמורי נמי ממיר כו' ארב"א ת"ש קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין כו' דר"ש א"ר יוסי רואה אני בכולן להחמיר כו' קתני מיהא אין עושין תמורה כו' תפשוט לי' מדר"א א"ר יוחנן מתכפר עושה תמורה כו'. והעירותי להקשות אדמייתא רבא לפשוט איבעי' דרמב"ח מברייתא דקדשי עכו"ם דס' ר"ש ור' יוסי דא"ע תמורה לפשוט נמי מברייתא דר"מ ור"י ביורש הנ"ל דלתרוייהו תלי' התמורה בסמיכה ולהוכיח דה"ה דקטן אינו מימר משום דאינו סומך כבמתני' דמנחות צ"ג ע"א קטן אינו סומך ומינה דגם עכו"ם אינו מימר ואין לומר משום דהוי מצי לדחות דאשה תוכיח דממירה אעפ"י שאינה סומכת ז"א כיון דלר"ש ור' יוסי קאי ולדידהו גם נשים סומכות רשות כנ"ל. והנראה לי לתרץ בזה משום דבעל האיבעי' הכא הוא רמי ב"ח ובחגיגה ט"ז ע"ב אהא דא"ר יוחנן שם לעולם אל תהא שבות קלה בעיניך שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות ונחלקו בה גדוה"ד ארמ"י ב"ח ש"מ סמיכה בכל כחו בעינן דאי ס"ד ל"ב בכל כחו מאי קא עביד ליסמוך כו' ר' יוסי ורש"א נשים סומכות רשות ואי ס"ד סמיכה בכל כחו בעינן משום נחת רוח לנשים עבדינן עבודה בקדשים ומשני לעולם אימא לך בעינן בכל כחו דאמר להו אקפו ידייכו א"ה לא מפני שסמיכה בנשים תיפקי"ל דאינה לסמיכה כלל ומשני חדא ועוד קאמר חדא דליתא לסמיכה כלל ועוד כדי לעשות נ"ר לנשים כו' ופי' התוס' בחולין פ"ה ע"א ד"ה נשים דר' יוסי מודה דבכל כוחו אסור ולא

שרו לסמוך אלא באקפוא ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים והש"ס מייתו ראיה דשרי ר' יוסי תקיעה בנשים אע"ג דאיכא איסורא דרבנן כמו דשרי לנשים לסמוך באקפוא ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים כו' ולפי' תוס' חולין זה כיוון גם הרפנ"י בחי' לר"ה ל"ג ע"א בד"ה בתוס' ד"ה הא ר"י מדעתי' א"כ לרמי ב"ח כר' יוסי ור"ש ס"ל דהא דנשים סומכות רשות רק באקפוי ידא דליתא לסמיכה כלל ורק משום כדי לעשות נ"ר לנשים התירו איסורא דרבנן דנראה כעבודה בקדשים להכי לא מייתא לפשוט מיורש דתלי התמורה בסמיכה משום דלרמב"ח לשיטתי' דסמיכה בכל כחו בעינן גם לר' יוסי ור"ש נתמעטו נשים מסמיכה בכל כחם ולא התירו רק באקפוי ידא דליתא לסמיכה כו' א"כ יש לדחות דנשים יוכיחו דאיתנייהו בתמורה וליתנייהו בסמיכה כנ"ל וא"כ אין מקום להקשות בזה הכא בתמורה קושי' התוס' מנחות הנ"ל דנילף מסמיכה דאין עכו"ם סומכים כיון דהיא בעי' דרמב"ח ולשיטתי' גם לר' יוסי ור"ש אין נשים סומכות א"כ י"ל דנשים יוכיחו דאף שאינם סומכות עושין תמורה, ומשו"ה באמת לא הוקשו התוס' קושיתם הלז בתמורה אאיבעי' דרמב"ח במקומה אלא נערו להקשות הך קושי' רק במנחות דשם קאי הסוגי' לרב חנניה דתני סוגי' דתמורה דפלוגתת ר"מ ור"י ביורש הנ"ל קמי' דרבא דלר' חנניה י"ל דלשיטתי' במנחות ל"ד ע"ב אהא דת"ר כיצד כותבן תפילה של יד כ' על עור אחד ואם כ' בד' עורות והניחה בבית א' יצא וצריך לדבק שנא' והיה לך לאות על ידך כשם שאות א' מבחוץ כך אות א' מבפנים ד"ר יהודה ר' יוסי אומר א"צ ומודה ר"י שאם אין לו תפילין ש"י וי"ל ב' תפילין ש"ר שתולה עור על א' מהן ומניחה א' רבא מדבריו של ר' יוסי חזר בו ר"י איני והא שלח רב חנניה משמי' דר"י חפ' ש"י עושין אותה ש"ר וש"ר אין עושין אותה ש"י כו' א"כ לר' חנניה דמבעי"ל לר"י קרא דוהיה לך לאות על ידך לכ' בד' עורות והניחה בב"א דצריך לדבק כשם שאות א' מבחוץ כך אות א' מבפנים לא מייתר לי' קרא לשבת ויו"ט דלאו זמן תפילין כדנפק"ל בעירובין צ"ו ע"א מקרא דוהיה לך לאות לר"ע מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין כו' כיון דלרב חנניה לא חזר בו ר' יהודה א"כ לר' חנניה ס"ל לר' יהודה כמסקנת סוגי' דעירובין הנ"ל דלר"מ ור"י תפילין מ"ע שלא הזמן גרמא הוא דנוהגת בלילות ובשויו"ט ולא ר"מ ולא ר"י ס"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות אלא דנתמעטו נשים מסמיכה מבנ"י סומכים ולא בנות ישראל, וכיון דר' חנניה תני סוגיא זו קמי' דרבא דרבא סובר במנחות ל"ד ע"ב דמדבריו של ר' יוסי חזר בו ר' יהודה כו' כנ"ל א"כ מיותר לדידי' לר' יהודא קרא דוהיה לך לאות על ידך לשבת ויו"ט דלאו זמן תפילין כר"ע בעירובין צ"ו ע"א מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות כנ"ל א"כ י"ל לדידי' דר' יהודה כר' יוסי ס"ל דנשים סומכות רשות

כסד"א דסוגי' דעירובין הנ"ל וע"כ כשאמר ר"ח איפכאי א"ל רבא לא צריכה דמתני' דתני אין סומך ואינו מימר ר' יהודה היא דיליף תחילת הקדש מסוף הקדש מה סוף הקדש יורש אינו סומך אף תחילת הקדש יורש אינו מימר כו' ופריך ור' יהודה האי המר ימיר מאי עביד לי' ומשני מבעי"ל לרבות את האשה לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בלשון זכר והיינו דלרבא לשיטתו הנ"ל די"ל דגם ר' יהודה ס' נשים סומכות רשות קשה ל"ל קרא לרבות נשים לתמורה הא י"ל יליף תחילת הקרש מסוף הקדש וכיון דנשים סומכות ה"ה דעושין תמורה וע"ז משני שפיר דלהכי מבעי"ל קרא לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בלשון זכר והו"א למעט נשים מתמורה אף שהיה מקום לומר לרבות ולילף תחילת הקדש מסוף הקדש כנ"ל וע"כ קשה שם קושיא התוס' אאיבעי' דתמורה עכו"ם מהו שימיר ניליף מסמיכה דאין עכו"ם סומך דלדידי' אין לדחות ולומר דנשים יוכיחו שאין סומכות ועושין תמורה דלר' חנניה ורבא בשיטתם הנ"ל ס"ל לר' יהודה אליבי' דגם נשים סומכות:

ג) **והרווחנו** עפי"ז ליישב קושי' הפנ"י המפורסמת בסוגי' דקידושין ל"ה ע"א במה דפריך בגמ' הניחא למ"ד שבת לאו זמן תפילין אלא למד שז"ת מ"ע שאין הז"ג מאי"ל כו' שכ' הריטב"א לפרש דר' מאור הוא דס"ל דנשים פטורות מתפילין כו' שנעלמה ממנו סוגי' דעירובין צ"ו ע"ב הנ"ל ולהנ"ל ל"ק דבקידושין שם אמר רבא בפונאי ידעו לה לטעמא דהא מילתא כו' הוקשה כה"ת כולה לתפילין מה תפילין מ"ע שהז"ג ונשים פטורות כו' וע"ז מק' הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהז"ג אלא למ"ד כו' וע"כ לרבא לשיטתי' שפיר כ' הריטב"א לפרש דר"מ הוא דס"ל דנשים פטורות מתפילין דלרבא ס"ל לר"מ ור"י כסד"א דסוגי' דעירובין שם כר' יוסי דנשים סומכות רשות ולא כמסקנה ואין שום העלמה וסתירה בפי' הריטב"א ממסקנת סוגי' דעירובין כנ"ל:

**ועפי"ז** אמרתי ליישב קושי' הטו"א באבני שוהם לר"ה כ"ח ע"א בד"ה מצ"כ אפירוש רש"י בעירובין צ"ה פ"ב ד"ה שבת זמן תפילין הוא דכיון דז"ת היא ואיכא ב"ת אתי איסור ב"ת ומשוי להו עליה כמשאוי וממילא חייב עלי' משום הוצאה כו' מסוגי' דסנהדרין פ"ח ע"ב אר"א אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודה כו' (דקאמר לעיל פ"ז ע"א זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס) דלרש"י ז"ל מה מוסיף ר' יהודה מרבוי' דקרא דיורוך לאתויי תפילין הא בלא"ה בכלל דבר שחייבין עליו על זדונו כרת ושגגתו חטאת הוא, כיון דלסוגי' דעירובין צ"ו ע"ב הנ"ל ס"ל נמי דשבת זמן תפילין היא ואם הורה זקן ממרא לעשות ה' פרשיות ויוצא בתפילין בשבת איסור ב"ת משוי'

עליה כמשא וחייב עליהן משום הוצאה בשבת בכרת וחטאת ואין זה תוספות אלא ודאי דאיסור ב"ת ל"מ לכהא"ג כמשא וא"ח עליו משום שבת ואינו בכלל כרת וחטאת ולהכי איצטריך קרא דיורוך לרבות תפילין כו', ולהנ"ל י"ל דבסנהדרין שם פריך והאיכא לולב דעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס וי"ב להוסיף ואם הוסיף גורע ובלולב מאי ס"ל אי ס"ל דלולב א"צ אגד האי לחודי' קאי והאי לחודיא קאי ואי ס"ל דצריך איגוד גרוע ועומד הוא והק' בתוס' דהכא משמע דאי ס"ל דצריך אגד ל"א האי לחודי' קאי כו' ובסוכה ל"א ע"ב אמרי' ד' מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל וא"ר יהודה לולב צריך אגד אי אייתי מינא אחרינא האי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי קמ"ל כו' ואדרבה אי צריך אגד בל"ה ל"ה ל"ל האי לחודי' קאי והאי לחודי' כו' ותי' דהתם מדרבנן אסור כו' ובאמת דבסוכה אזלא הסוגיא אליבא דרבא דמוקי פלוגתייהו דרבנן ור' יהודה בהא דתנא יבש פסול ר"י מכשיר בלולב דרבנן ס' מקשינן לולב לאתרוג דבעי הדר ור"י סבר לא מקשינן דבלולב לא בעי ר"י הדר ופריך ובלולב ל"ב ר"י הדר כו' ובאתרוג מי בעי ר"י הדר והדתנן ד' מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן כו' וכל השקו"ט ע"ש א"כ גם סוגי' דסנהדרין מימרא דר"א אר"א דא"ח אלא ע"ד שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס וי"ב להוסיף כו' ודאי"ל אלא תפילין ואליבא דר' יהודה כו' אזלא נמי אליבא דרבא וכפי' הטו"ז באו"ח סי' ל"ד דגבי לולב בהוסיף מין א' ולא נאגד עם הד' מינין מה"ת ליכא ב"ת רק מדרבנן, וה"נ בתפילין בהאי דהנחנקין דמיירי מדאורייתא לענין חיוב מיתה דזקן ממרא אמרי' האי לחודי' קאי וליכא ב"ת ע"ש. וע"כ לרבא לשיטתי' במנחות ל"ד ע"ב הנ"ל מדבריו של יוסי חזר בו ר' יהודה א"כ אייתר לדידי' לר' יהודה קרא דוהיה לך לאות על ידך כו' וצ"ל דאתי ליה כר"ע דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין הם מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות כנ"ל א"כ לדידי' י"ל דר' יהודה ס"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות וכסד"א דסוגי' דעירובין הנ"ל א"כ משום איסורא נמי ליכא דקסבר תכשיט נינהו וכפי רש"י שם צ"ו ע"ב בד"ה נשים ולהכי מבטי"ל לר' יהודה לרבות מקרא דיורוך תפילין דבלא"ה ל"ה בכלל הוצאה לשבת לכרת וחטאת דתכשיט נינהו כנ"ל ול"ק קושיותו:

**וי"ל** עפי"ז הערה יקרה בדברי רש"י סנהדרין פ"ח ע"א ד"ה ואליבא דר' יהודה אמרה ר"א למילתי' דאמר לעיל עד דאיכא תורה ויורוך ואית דאמרו אין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודה דאמר במנחות ל"ד ע"ב צריך להדבק ולא נהירא לי דההוא בתפילין של יד קאי ומתני' דטוטפות תניא והיינו בראש ועוד מדקרא מקשי בסיפא אי דעבד ד' בתים ש"מ בש"ר קיימין דאי בשל יד בית אחד הוא דקא הוי כו' ובאמת לר' יהודה דגם בשל

יד אם כ' בארבע עורות והניחה בבית אחד יצא רק שצריך לדבק גם בסיפא אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גבייהו כו' יש לפרש דאייתא ד' עורות והניחן גבייהו האי לחודיה קאי והאי לחודי קאי וא"כ אין ראי' לכאורה כ"כ דבשל ראש קיימין ואמנם כוונת רש"י דאין לפרש בלא"ה הך ואליבא דר' יהודה דר"ל אליבא דר' יהודה דסוגי דמנחות הנ"ל דצריך להדבק כו' והיינו משום דהא לא אתי לי' לר' יהודה רק מקרא דוהיה לך לאות א"כ לא מייתר לי' לשבת ויו"ט דלאו זמן תפילין הם כר"ע כנ"ל וא"כ ס"ל כמסקנת סוגי' דעירובין הנ"ל דשבת ויו"ט זמן תפילין הם א"כ לרש"י לשיטתי' בעירובין צ"ה ע"ב הנ"ל דאי שויו"ט זמן תפילין הם בל תוסיף משוי עליה כמשאוי כו' יקשה קושי' הטו"א הנ"ל מה הוסיף ר' יהודה לרבות בקרא דאשר יורוך הא בלא"ה הוי' בכלל כרת וחטאת בהוצאה וע"כ צ"ל דאזלא אליבא דרבא ולדידי' מדברי ר' יוסי חזר בו ר' יהודה וס"ל דאין צריך לדבק ואייתר לי' קרא דוהיה לך לאות לשויו"ט דלאו זמן תפילין הם וכר' יוסי דנשים סומכות רשות ואיסורא נמי ליכא בהוצאה משום דהוי תכשיט ושפיר הוסיף ר' יהודה מקרא דאשר יורוך. וזהו ע"כ דוקא לרבא דחזר בו ר' יהודה וס"ל דאין צריך לדבק וא"כ ל"ל דהאי ואליבא דר' יהודה היינו ר' יהודה דצריך לדבק כנ"ל וע"כ צ"ל דהיינו ר' יהודה דעד דאיכא תורם ויוריך כו' באופן שרש"י ז"ל כוון בזה להציל א"ע בשיטתי' בפי' סוגי' דעירובין הנ"ל מקושי' הטו"א הנ"ל:

**ובאופן** אחר י"ל קושי' הט"א הנ"ל במה שהוסיף להקשות עוד כיון דר' מאיר אומר בסנהדרין פ"ז ע"א דזקן ממרא א"ח אלא ע"ד שזדונו כרת ושגגתו חטאת ור' יהודה אומר ע"ד שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס כו' ע"כ דר"י לא פליג על ר"מ רק שמוסיף עוד עליו דז"מ חייב גם ע"ד שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס כו' א"כ לפי' רש"י דאיסור ב"ת משוי לתפילין למשא לחייב עליהן משום הוצאה בשבת מה מוסיף ר' יהודה על ר' מאיר מרבוי' דקרא דיורוך לאתוי' תפילין ומה תוספת היא זה על ר' מאיר כו'. ולמש"כ הטו"ז בסי' ל"ד ליישב קו' המעדני הלך בסתירת הסוגי' דעירובין צ"ה ע"ב הנ"ל דמשמע במניח שני זוגות תפילין עובר משים ב"ת ובסנהדרין אמרי' דל"ה ב"ת דאמרי' האי לחודי' קאי כו' דמשום דבסנהדרין מיירי מדאורייתא לענין חיוב מיתה דזקן ממרא ע"כ אמרי' האי לחודי' קאי כו' וליכא ב"ת אבל בעירובין דמיירי כיצד יעשה המוציא תפילין ומדרבנן אסור בב"ת אפילו אם האי לחודא קאי וכ"מ שהזכירו שם בהמוצא תפילין משום איסור ב"ת היינו מדרבנן שעשו בזה איסור ב"ת כו' שכוונתו שאיסור דרבנן בל"ת דרבנן מביאו לידי איסור תורה לחשבו כמשאוי ולחייבו משום הוצאה מה"ת וד"ז תלוי' בהבך ופלפל אי איסור דרבנן חשוב ומחשב לאיסור תורה כאשר כבר האריכו בזה במל"מ בהל' תרומות ולולב

ובכ"מ ובאחרונים. ובמלוה"ר העיר מפלוגתת ר"מ ור' יהודה בסוכה כ"ג ע"א בעושה סוכתו ע"ג גמל דר"מ מכשיר ור"י פוסל וטעמי' דר"י דכ' חג הסוכת תע"ל ז' ימים סוכה הראוי' לז' ור' מאיר הא נמי דאורייתא חזי כו'. משמע דלר' יהודה ל"ח ראוי' הואיל וחכמים אסרוה אף מה"ת ל"ח ראוי ולר' מאיר אינו ראוי מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת כו' א"כ מיושב קושי' הטו"א הנ"ל דאדרבה ורק ר' יהודה לשיטתי' הנ"ל דא"ר מדרבנן חשוב אינו ראוי מה"ת הוסיף על ר"מ מריבוי דתורה ויורוך להוסיף תפילין דאיכא בהו ב"ת אף דב"ת גופי' אינו רק מדרבנן כיון דא"ר מדרבנן חשוב לדידי' א"ר מה"ת משו"ה י"ל דאיסור בל תוסיף משוי עלי' כמשאוי וחייב משום הוצאה בכרת וחטאת דאמר ר' מאיר לעיל מיני' דאילו לר' מאיר הו"א דא"ח כלל במניח ב' זוג תפילין אף אי שויו"ט זמן תפילין כיון דאיסור ב"ת אינו רק מדרבנן ולר' מאיר לשיטתי' דאיסור דרבנן חשוב ראוי' מה"ת לא שייך למימר דמשום איסור ב"ת ליחשוב עלי' כמשאוי ולחייב גם מה"ת בהוצאה בכרת וחטאת ולהק' ר"א אר"א להוסיף אליבא דר' יהודה מקרא דתורה ויורוך על ר' מאיר לחייב משום ב"ת גם מניח ב' זוג ודאיסור ב"ת משוי' עלי' כמשא וחייב בהוצאה בכרת וחטאת כנ"ל:

**ולמש"כ** במלוה"ר להוכיח דרבא ס"ל דא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת מדקאמר בבב"מ מ"ח ע"א דקרא ומתניתא, מסעי"ל לר"ל דמעות אין קונות מה"ת כו' א"כ ל"ל לדידי' אפי' אי יסבור דשויו"ט ז"ת הן דמשום בל תוסיף דרבנן יהי' חשוב עלי' ב' זוג תפילין כמשאוי ויחייב בהוצאה בכו"ח מה"ת כיון דמה"ת ליכא ב"ת וא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת וע"כ י"ל דמהאי טעמא ס"ל לרבא באמת במנחות ל"ד ע"ב דמדר' יוסי חזר בו ר' יהודה דר' יוסי ס"ל בסוטה נ"א ע"ב דבעבירה דרבנן אינו חוזר מעורכי מלחמה דא"ר מדרבנן חשוב ראוי' מה"ת וס"ל דא"צ לדבק וקרא דוהיה לך לאות על ידך מיותר לדידי' וע"כ דלהורות דשוי"ט לאו זמן תפילין הן ונשים סומכות רשות ובמניח ב' זוג תפילין בשבת אפי' איסור ליכא מה"ת דחשוב לי' כתכשיט משום דאפי' אי שויו"ט ז"ת כיון דב"ת אינו רק מדרבנן וא"ר מדרבנן חשוב ראוי מה"ת ל"ה בהוצאה בכו"ח וע"כ אליבא דרבא מה"ט הוסיף ר' יהודה לרבות מקרא דתורה ויורוך לחייב בתפילין משום ב"ת דאילו משום הוצאה בשבת ל"ה חייב לר' יהודה אליבי' כנ"ל וא"כ רק אליבא דרבא אין לנו אלא תפילין לחייב בב"ת רק מריבוי דתורה ויורוך כנ"ל:

**ואמנם** התוס' בשיטתם הנ"ל באיסור סמיכה בנשים משום עבודה בקדשים ולא משום איסור בל תוסיף משום דס"ל כרבא דמצות אע"ע אלא בזמנם ונשים כיון דפטורין ממעשהז"ג לעולם הוי' בהו כשלב"ז וכפי' הפנ"י בר"ה הנ"ל לא נ"ל לדחוק ולפרש סוגי'

דמנחות צ"ג ע"א שקו"ט דר' חנניה עם רבא עפ"י שיטת פלוגתתם בדר' יהודה בדף ל"ד ע"ב הנ"ל ולאוקמא דר"י ור"מ אליבא דרבא ס"ל כר' יוסי דנשים סומכות רשות, אלא אף אי ס"ל דאין סומכות קאמר דמבעי"ל קרא לרבות נשים לתמורה לפי שבלא"ה הו"א לפי שכל הענין כולו אינו מדבר אלא בלשון זכר וע"ז הק' ל"ל למימר סכי הול"ל לפי שיש לנו ללמוד תחילת הקדש מסוף הקדש דכי היכא דאינן סומכות אינן בתמורה ע"ש בתוס' מנחות צ"ג ע"א ד"ה לפי. ואמנם למש"כ באות א' לתרץ קושי' התוס' קידושין ל"ה ע"א וקושתינו בסוגי' דריש תמורה בין לר"מ ובין לר"י גם אליבא דרבא דליכא ב"ת בנשים דהא דממעטין נשים מסמיכה מקרא אף דהוי מעשהז"ג משום דהו"א ללמוד דין נשים מדין יורש דהתמורה והסמיכה תלויין זב"ז וכיון דאין איסור בל תוסיף בנשים הו"א דסומכות ל"ק קושי' התוס' אף למד"ס דילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש דרק לבתר דידעינן דנשים עושין תמורה הוא דילפינן נמי מקרא דבנ"י למעט נשים מסמיכה משום דבלאו מיעוטא דקרא לנשים מסמיכה הו"א כיון דעושין תמורה ה"ה דסומכין דאיסור ב"ת ליכא בנשים והו"א לילף מדין יורש כנ"ל אבל קודם שידענו מקרא או מלימוד אחר דנשים עושין תמורה לא היה לנו עוד צריכותא למעט נשים מסמיכה וע"כ ל"ק קושי' התוס' וע"כ שפיר הקשו התוס' בתר הכי קושיתם אאיבעי דעכו"ם מהו שימיר דנילף מדין סמיכה כמו שאין עכו"ם סומכין ה"ה דאין עושין תמורה, דהשתא אין לדחות ולומר בזה דנשים יוכיחו שאין סומכין ועושין תמורה ה"ה עכו"ם אף על פי שאין סומכין יעשו תמורה כו', דהא אין נשים סומכות היא משום דמעיטינהו קרא מסמיכה אע"ג דליכא בהו ב"ת משום דגלי קרא דעושין תמורה והו"א ליליף נשים מיורש דיהיו גם בסמיכה משו"ה אתא קרא למעטינהו מסמיכה אבל לא שנאמר דגה עכו"ם בשביל שאין סומכין יהיו בתמורה כל כמה דאין לנו לימוד מפורש שעושין תמורה ויש לנו מיעוט מבנ"י למעט עכו"ם מסמיכה סברה היא דילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש מסמיכה כיון דאין סומכין ה"ה דא"ע תמורה משא"כ בנשים ל"ש לומר כלל דנילף תחילת הקדש מסוף הקדש כנ"ל:

ד) **אמנם** מפי' רש"י חולין פ"ה ע"א ש"כ דר' יוסף לטעמי' דנשים סומכות רשות ול"א עובדת עבודה בקדשים ה"נ ל"א מחללת יו"ט ע"ש משמע דס"ל דמאי דקאמר ר' יוסי נשים סומכות רשות היינו אפי' סמיכה בכל כחה ולא באקפויי ידא דוקא כשיטת התוס' כמבואר בקרבן אהרן פ' ויקרא ול"א דהוי' עבודה בקדשים מפני שכך נתנה התורה לאנשים חובה ולנשים רשות מביאו השעה"מ פ"ג מהל' מעה"ק הי"ג וסוגי' דחגיגה ושקו"ט בדברי רמב"ח דלא התירו אלא באקפויי ידא דוקא ומשום נ"ר לנשים מפרש

דההוא קרבן ל"ה לנשים חלק בהן אלא נשים מקריבין לחוד היו וע"כ לא התירו רק משום נ"ר באקפוי ידא אבל נשים המקריבות אם רוצות לעשות סמיכה גמורה כאנשים בכל כחן עושות ע"ש. ולזה התחכמו בעל ברה"ז דעכו"ם משום שאינם בסמיכה אינם בתמורה משום דלרמי בר חמי י"ל לשיטת התוס' הנ"ל נשים יוכיחו שאף הם אינם בסמיכה בכל כחם רק באקפווי ידא לחוד ואפ"ה איתנהו בתמורה, אבל הברה"ז והצ"ק מקשים לשיטת רש"י דלרמי ב"ח אף אי נשים סומכות רשות היינו בכל כחם שכך נתנה התורה חובה לאנשים ורשות לנשים מה קמבעי"ל עכו"ם מהו שימור נימא כיון דאינם בסמיכה אינם בתמורה, דלשיטתי' אין לומר נשים יוכיחו דלשיטת רש"י לרמב"ח גם נשים ישנם בסמיכה ברשות בכל כחה כנ"ל ואין צ"ל שנעלם מהם שזהו ושית התוס' כי הוא יברך הזבח:

ה) **ועפי"ז** יש לתרץ קושית הפני יהושע והשאגת אריה אאוקימתת סוגי' דר"ה ועירובין הנ"ל דהא דמעכבין את הנשים לתקוע אתי' כר' יהודה דאין נשים סומכות וכפירוש רש"י משום ב"ת והא דאין מעכבין את הנשים מלתקוע אתי' כר' יוסי דסבר נשים סומכות רשות דלסוגי' דחגיגה הנ"ל הא דלר' יוסי נשים סומכות רשות היינו באקפויי ידא דוקא דליכא עבודה בקדשים ולא משום ב"ת משום דאינן סומכות בכל כחן. וא"כ בתקיעה שהנשים תוקעים בכל כחם כמו אנשים גם לר' יוסי איכא ב"ת ואמאי אין מעכבין נשים מלתקוע כו', ולהנ"ל לשיטת רש"י דמשום ב"ת בלא"ה ל"ק דלרש"י לשיטתי' בחולין פ"ה ע"א הנ"ל דלר' יוסי דנשים סומכות רשות בכל כחן הוא שכך נתנה התורה לאנשים חובה ולנשים רשות א"כ הוא הדין בתקיעה ואף לשיטת התוס' בחולין פ' ע"א הנ"ל דלא שרי ר' יוסי רק באקפויי ידא דוקא ולא בכל כחן נמי ל"ק כפי' התוספות חולין הנ"ל דהש"ס מייתי ראיה דשרי ר' יוסי תקיעה בנשים אע"ג דאיכא איסורא דרבנן כמו דשרי לנשים לסמוך באקפויי ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים דגם התוס' בזה לשיטתם בסנהדרין פ"ח ע"ב ד"ה אי כמו שמביא הטו"ז באו"ח סימן ל"ד סעי' קטן ב' לפרשם שהוקשו מלולב דמסקינן בסוכה ל"א ע"ב דלא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודי' קאי והכא משמע דלרבנן אמרי' האי לחודי' קאי, ותירצו דהתם מדרבנן אסור כו', פי' דגבי לולב שהוסיף מין אחד ולא נאגד עם הד' מינים מה"ת ליכא בל תוסיף ומדרבנן איכא משום ב"ת ע"כ בתפילין לענין חיוב מיתה דזקן ממרא דמירי מדאורייתא אמרי' האי לחודי' קאי כו' וליכא ב"ת אבל מדרבנן איכא ב"ת אפי' אם האי לחודי' קאי כו' והיינו דלהתוס' ב"ת אינו רק מדרבנן על כן מייתי הש"ס ראי' דשרי ר' יוסי תקיעה בנשים

אע"ג דאיכא איסורא דרבנן כמו דשרי לנשים לסמוך באקפויי ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשים כנ"ל:

## סימן ז

ראש הגולה וכהנא גדולה מרא דתלמידא כולה ומרא דכיא, אמת ושלום נשקו, הנותן בים דרך וכמים עזים נתיבה, נהירין ליה שכילא דנהר דיעה, ובכל הפוסקים רודה, שליט בים וביבשתא, כ' מורנו עטרת תפארת ישראל מיו"ק רשכבה"ג מעוז ומגדול, רב האי גאון עולם שר התורה, ומורה יורה, מוה"ר שלום מרדכי הכהן שוואדראן שליט"א אב"ד דק"ק בערואי יע"א נ"י עב"ג ויופיע סלה.

**אחדשכת"ה** כמשפט כו', בשאלה דאתיא לקדמאי שדנתי ופירשתי וחידשתי בה.

**בפרשת** תפלין ש"י יקרה מסות"מ מיוחס שנקרעה בתוך השיטין שהפת"ש ביו"ד סי' ר"פ מח"ד כתב יד כ' דתפומ"ז שנקרע בהם שני שיטין כשר ובש"ע שם בס"ת שנקרעה יריעה דבתוך ב"ש יתפור ג' לא יתפור כרב במנחות דף ל"א ע"ב והנ"מ בעתיקתא אבל בחדתא אף בג' יתפור, והנ"מ בגידין אבל בגרדין לא וצ"ב א"כ דהרמ"א שם בשם תה"ד והרא"ש דנוהגים לתופרן במשי, אבל העיקר לתופרם בגידין אם אפשר וי"א דמותר לדבק עליו קלף מבחוץ כ"ז שמותר לתופרם ולדבק הקרע ע"י כך כו' והב"ח הוכיח מדהרא"ש דמתיר לדבק גם קרע בתוך ג"ש אעפ"י דאסור לתפרו כו' דאפילו היכא דאסיר לתפור מותר לדבק כו' מדברי הגמ' דהנ"מ בעתיקתא כו' והנ"מ בגידין כו' דדוקא היא הנ"ל, ונ"ל דהב"י בסי' רע"ח סעי' ג' כ' בשם הרא"ש דאם יריעה אחת אינה תפורה עמו אפי' מונחת עמו אין קורין בו ובשם חס"ד דאפי' נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה כל שעדיין מחוברת בהם בתפירות של קיימא כשר וחשובה תפירה כו', והטו"ז חולק עליו דכל שאין הרוב תפור לא חשוב ספר וביאר הבנ"י סברתו דהא דאמרי' דהלכה למשה מסיני לתופרה בגידין לאו בשביל חיבור ודיבוק היא אלא משום דהללמ"ס כן נאמרה לתופרה בגידין להכי לא סגי בחיבורו אלא בעינן כולו או רובו קיים כו', ונ"ל ראיה לדבריו מדר' יוחנן במגילה י"ט ע"א שיור התפר הלל"מ ומחו לה אמוחא ולא אמרו אלא כדי שלא יקרע ופי' רש"י חזר וסתר דלאו הלל"מ הוא אלא חכמים אמרו כדי שלא יקרע כו' והיינו דהיתר שיור התפר ואי חיבורה בראשה וסופה לא משכח"ל אלא משום דעיקר חיוב חו"ד היריעות בס"ת זב"ז אינם רק מדרבנן, דאם היה חיבור ודיבוק היריעות בס"ת בכלל דין הלכה למשה מסיני לתופרה בגידין היה צריך לתפור מראשה לסופה כולה ולא הותר להניח שיור התפר אלא מטעמא דחיבור ודיבוק היריעות כדי

שלא יקרע לבד היא דמותר וגם מצוה לשייר ביריעה בראשה ובסופה מעט בלא תפירה משום דיש בשיור זה נמי ס' וטעמא דשלא יקרע וכפי' הר"ן וב"ח ביו"ד שם דכיון דאינו אלא תקנת חכמים כדי שלא יקרע הס"ת לא מיפסל הס"ת בהכי כו' וי"ל דר' יוחנן בזה לשיטתי' בגיטין ס' ע"ב בפלוגתתיה עם ר"ל דתורה מגילה מגילה ניתנה, שפי' רש"י כשנאמרה פרשה למשה היה כותבה ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיברן בגידין ותפרן כו' משמע דהלל"מ לתופרן בגידין ל"נ אלא בסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות כולם אבל בתוך כל מ' שנה כשנאמרו לו פרשה ופרשה דמגילה מגילה ניתנה והיה כותבם מיד הדביקם וחיברם כל פרשה ופרשה זה בזה בחו"ד לחוד כדדייק מקרא דבאתי במגילת ספר דמגילה מגילה ניתנה ולא חייש לקושי' ר"ל מקרא דלקוח את ספר התורה הזאת דמשמע דחתימה ניתנה משום דמפרש לקרא לבתר דאידבק' אבל לר"ל דס' חתימה ניתנה ולא נכתבה כלל עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן והנאמרות לו בשנה ראשונה ושניה היו סדורות לו על פה עד שכתבן, א"כ לדידיה הלל"מ לתופרן בגידין משום חיבור ודיבוק כל פרשיות התורה שנכתבו בפעם אחת ביחד שיקרא ספר ע"י חו"ד יריעות בספר לתורה זב"ז כהוכחתיה מקרא דלקוח את ספר התורה הזאת והיינו הלל"מ לתופרם בגידין כו', ואליביה יש לומר הא דכ' הת"הד והרא"ש דאפי' במחוברים מעט תשובה חיבור ודיבוק בתופרן בגידין כהלל"מ, אבל הטו"ז והבנ"י בס' ושיטתם אליבא דר' יוחנן אזלו כו', וא"כ י"ל דגם הרא"ש בס' בזה לשיטתיה כביו"ד סי' ש' סעיף ב' ברמ"א דלא הוי כלאים אלא בשני תכיפות וקשר שני ראשי החוט כו' דחוץ משני תכופות דחשיב חיבור בכלאים משום דכ' יחדיו בעינן גם קשר שני ראשי החוט כלחיובא דשבת דמלאכת מחשבת ומתקיימת בקשירת ראשי החוטין מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשמט כבמתני' סוף כלאים תכיפה אחת אינה כלאים והשומטו בשבת פטור ובשתי תכיפות יש כלאים והשומטו בשבת חייב כו' כמו כן ס"ל נמי בס"ת דהלל"מ לתובי"ג משום חיוב"ד היא כו' א"כ י"ל דגם להטו"ז דפוסק שם כהרמב"ם דגם בשני תכיפות בלא קשר הוי כלאים משום דכ' יחדיו אף דל"ד לענין קשירה בשבת רק בתכיפות לבד בס' שיטתיה דהכא דהלל"מ דתפירת ס"ת בגידין לאו משום חיבור ודיבוק היא כלר' יוחנן כו'.

**ומיושב** בזה תמיהת הדג"מ העצומה לפירושו עפ"י שיטת הרא"ש מתני' דתוכף תכיפה אחת מיירי במחבר שני דגרים משא"כ בציצית שאינו מחבר רק החיטין להבגד חשוב חיבור ולהכי הוצה"ח להתיר כלאים בציצית כו' איך קאמר במנחות ל"ט ע"א ש"מ קשר עליון דאורייתא דאי ס"ד דרבנן למ"ל למשרי כלאים בציצית דתוה"א א"ח כו', דמה

ראיה ממתני' דתוב"ד להכי תק"א ל"ה חיבור אבל בציצית שתוכף חוט צמר עצמו לבגד אפילו תכיפה אחת חשוב חיבור כו' דרבה בהוכחתו דקש"ט דאורייתא כר' יוחנן ס"ל דתורה מגילה מגילה ניתנה והלכ' למשה מסיני לתוב"ג לאו משום חו"ד הוא כס' הטו"ז ושיטתי' בכלאים כהרמב"ם דמשום חיבור הוא צריך שלא יהא שום חיבור ואף בש"ת בלא קשר חשובא חיבור ומתני' דת"א אינה כלאים והשומטו בשבת פטור ובב"ח יש כלאים ובשבת חייב אף דשווים דוקא לחילוקא דח"א ל"ח ת' ולא לענין קשירה כו' ולא לענין חיבור שני דברים, אבל ד' הטו"ז היא רק עפ"י שיטת הרא"ש דבת' כו"כ ובשבת חייב כו' דשוין גם לענין קשירה כו' ולה"ב גם חיבור שני דברים כו' כנ"ל, ועי' כ"מ פ"כ דכלים הלכה י' ושם תוספות שהתפר חיבור וקשירה אינה חיבור ובפי"ב מטו"צ הל' י"ב וי"ג שהתפירה חיבור גמור כארוג ובמ"א פכ"ג דכלים שהתפר מחברו ובמ"א פי"ט דכלים ובר"ש שם:

ב) **ויש** ליישב עפ"י זה גם פליאת הדגמ"ר בסימן רע"ח אדהרמ"א שם בסעיף ב' דבשעת הדחק שא"א לתפרה בגידין אם נתפרה במשי סביב העמודים קורין בה ואם אפשר לתקנה בגידין אעפ"י שכבר נתפרה במשי אין קורין בה עד שיתקנה כו' שהוציא דינו מדברי התה"ד סימן נ"א הנ"ל ושם לא מיירי אלא מתפירת היריעות להדדי ולא לענין העמודים דאפי' לא נתפרו כלל בהיריעה כשר דספר עזרא ל"ה לו אלא עמוד אחד כו' דלירוש' פ"ק דמגילה הל' ט' שמביאם תוס' ב"ב י"ג ע"ב ד"ה ועושה דהל' למשה מסיני לתופרן בגידין ולדבקן בדבק כו' וא"כ אי"ע עבה"ט מלמען תהיה תורת ה' בפיך ועושין עמוד לספר בסופו לתורה מכאן ומכאן כו' שס' הרמ"א לשיטת התה"ד דהלל"מ לתופרן בגידין משום חיבור ודיבוק דה"ה בחיבור ודיבוק דיריעות לעמודין צל"ח לחיבור ודיבוק בגידין ורק בשעת הדחק ק"ב אם נתפרו סביב העמודין במשי וכד' הנקה"כ דהיא הדין בין היריעות מכשיר הת"ה וכ"ש במקום הקרע שכשר בשעת הדחק כו' שהרמ"א בסי' ר"פ סעיף א' מביא מהתה"ד והרא"ש דכן נוהגין והעיקר אמנם לתפרן בגידין אם אפשר כו' עפ"י שיטתם הנ"ל, ובאו"ח סימן ל"ב סעיף נ' כתב הב"י לסמוך בשעת הדחק במקום שאין גידין מצויין אדברי בעל העיטור דתופרין לכתחילה תפילין ומזוזות בקלף ובטאלדארוש כו' וקושי' הטו"ז מטלית שהתחיל בה לקרעה כיון שנקרע רובה שוב אינה חיבור וטהורה כו' שתי' הנקה"כ דהתם נקרע גוף הטלית אבל הכא לא נקרעו רק התפירות כו' צ"ב מראית הבנ"י מאבר המדולדל דאפי' נימא אחת הוי חיבור ומגמ' דחולין י"ב דאליה תמימה כיון דלייף שפיר דמי כו' וכן מהדס שנקטם דבמחובר מקצתו כשר ומש"כ מפי' הר"ש פכ"ח דכלים מ"ח שחילק בין טומאה לחטאת ע"ש צ"ב שלא

העיר גם משיטתיה דהר"ש בפ"ג דאהלות מ"ד בפי' התוספתא אתרוג שנחלק לשנים טהור כו' דנחלק לא שחלקו לגמרי אלא דלייף וטהור ר"ל כשר לצאת בו כו', וכ"כ מדברי המרדכי ס"פ חלון בככר שנחתך ולא נפרס ועודו מחובר דעדיף מתפירת קיסם ומהני לענין לחם משנה ובתוספתא פ"ג דטב"י כ' הרמב"ם בפ"י מהל' טו"א הלכה י"ב אתרוג שנפרש וחיברו בקיסם אינו חיבור ועי' בכ"מ שר"ל דלענין הכשר שאם נפל משקה ע"א מהם לא הוכשר השני אבל בנטמא אחד מהן נטמא גם המחובר לו ע"י אדם, ואמנם בפ"ד מהל' טו"מ הלכה ה' כ' דכזית מן המת שחתכו לחלקים ודבקו דמטמא במשא אבל לא במגע קצתו שאין חיבור אדם חיבור ומצאתי שהעיר בזה המל"מ ולהנ"ל אמנם י"ל דאין סתירה בדברי הרמב"ם שהכ"מ ביאר קושיתו שבהל' י"א כ' אגוזין שקצצן בעוקציהן כשהן רכין ואמנן כולם כמו חבל וכן הבצלים שחוברן בדרך הזאת הרי אלו חיבור, ובהל' ל' י"ב כ' קליפה של שים שנפלה משקה על אחד מהם הוא טמא וחיבורו טהור שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר כו' דקשה למה שם אמרו שהוא חיבור וכאן אמרו שאינו חיבור וחילק כנ"ל וכ"ד מלשון המשנה פ"ב דעוקצים מ"ה התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חבור (ומה שלא פרק חבור) האגוזין שאמנן (שגדלן וחברן זב"ז מלשון ויהי אומן וגו') הבצלין שחמרם (מלשון ויצברו אותם חמרים) הרי אלו חבור, התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים אינו חיבור כו' א"כ בהל' י"א מחוברן בקליפתן שקצצן בעוקציהן כשהן רכין ואמנן כולן כמו חבל הוי חיבורן במקצת ע"י עצמן וקליפתן שפיר הוי חיבור לענין טימאה שאם נטמא א"מ נטמא הכל אבל בהל' טו"מ ל"ה חיבור מצ"ע כלל אלא ע"י אדם להכי לח"ח, ומה"ט נמי ל"ח חיבור לענין הכשר דלהכשר צ"ל דעתו דבנ"א דניחא ליה ועל ידי ניחותיה יחשב נמי כחיבור ע"י אדם דלח"ח דלענין הכשר עיקר גרם הוא ע"י ניחותא דאדם וה"ה בחיבור ע"י אדם דלח"ח כנ"ל, ועי' במ"ה פ"י דכלים בחיבור ע"י זפת ובתוס' זבחים ק"ה ע"ב ד"ה חיבור ותוס' יומא מ"ד ע"ב ד"ה בכ"י מהירוש'.

ג) **ועפי"ז** י"ל גם בפלוגתת הטו"ז בסי' ר"פ סעי"ק א' אדהב"ח דאפילו נקרע רק בשיטה אחת אסור לקרות בו עד שיתפור כו' דכל שהוא בפחות משלשה שיטין אין פסול אף שלא נתפר אלא דשרי לתפור ולא מגני כביותר מג"ש דמיגנא משום זה אלי ואנוהו כו' והוכחתיה מתשו' מהרי"ק מלשין הירושלמי דצריך לדבק ואי לא מיפסל בהאי קרע דאמר דובקים אפי' אי לא נסתם א"כ אצ"ל כלל כו' שמע מינה דהיכא דאין פסיל בלא סתימה ל"ב סתימה ה"נ לענין תפירה כו' והנקה"כ השיגו דהתם היינו משום שאינו פסול בלא סתימה ע"כ א"צ סתימה משא"כ הכא יש לומר דפסול בלא תפירה כו' וכ"מ

מהריב"ש דכ' דאם היה הקרע בישן ב' שיטות ובחדש ת"ג די"ל תקנה בתפירה כו' משמע דבב"ש נמי צ"ת ותפירה כו' דאדהרמ"א לקמן דמותר לדבק קלף מבחוץ כל זמן שמותר לתפרם ולדבק הקרע ע"י כך כ' הש"ך דרק בקרע בתוך ב' או ג"ש ועפוץ שמותר לתפור מותר ג"כ לדבק אבל בענין שאסור לתפור אסור ג"כ לדבק אבל הב"ח הוכיח מד' הרא"ש דמתיר לדבוק אפילו בקרע תוך ג' דאסור לתפור דמשמע דאפילו היכא דאסור לתפור מותר לדבק כו', וכן אדמהרי"ק שמביא הרמ"א שם דאם נחסר דבר כותבין על הקלף הדבוק הסכים עמו הטו"ז בסעי"ק ד' דמהני אפילו לכתוב חציה על זה וחציה על זה והב"ח השיגו דאם נכתב מקצת האות על היריעה ומקצתה על הטלאי דפסיל לד"ה דכשתחלק הטלאי נמצא כאן חצי אות וכאן חצי אות ואפילו נכתב האות כולו על היריעה לא מהני הקפת גויל שבטלאי לאות שנכתבה על היריעה אלא האות שביריעה צ"ל מוקפ"ג ביריעה עצמה בלא טלאי וכן האות שבטלאי צ"ל מוקפ"ג בטלאי עצמה בלא היריעה והסכים עמו השיך כו' דהטו"ז בשיטתי' דתפב"ג לאו משום חיו"ד היא שכ' להוכיח מדברי מהרי"ק דכל היכא שאין פסול בלא סתימה ל"ב סתימה דה"נ לענין תפירה כו' דכיון דאינן תלויין בטעמן זה בזה שפיר מדמינן להדדי דכל שאינו פוסל לא מקפיד דס"ל בזה כמשמעות הש"ך בדברי הרמ"א דרק בקרע שמותר לתפור הוא דמותר לדבק אבל קרע שאסור לתפור אסור גם לדבק וכדברי מהרי"ק דכותבין תצוה על הקלף וחציה על היריעה כו' ע"כ אי"ל כהשגת הנקה"כ ופי' בד' מהרי"ק דרק בסתימה היא דאמרינן היכא דל"פ בל"ס לב"ס משא"כ בתפירה י"ל דפסול בלא תפירה כו' דכל שהוא בפחות משלשה שיטין אין פסול אף שלא נתפר אלא דשרי לתפור ולא מיגנו כביותר מג"ש דמיגנו משום זה אלי ואנוהו כו' דתפירה לאו משום חיו"ד היא ע"כ אמרי' דס' היא בסתימ' דהיכא דלא מיפסל בלא סתימה לא בעי סתימה והיכא דמיפסל בלא סתימה בעי סתימה אבל לתפור בגידין ל"ב דב"ש או חגו"ע דלא התירו שיור התפר אלא מהלל"מ ומטעמא שלא יקרע אף בדיעבד כשר כשלא הניח דאזל לר' יוחנן דשיור התפר הלל"מ ולא שלא יקרע היא טעם למאי דכשר בדיעבד בלא שיור דרק אדיעבד אמרו חכמים דכשר משום דעיקר הלל"מ לשייר ל"ה אלא לשייר כדי שלא יקרע א"כ אמרי' דשיורו כחיבורו ותקנתי' כסתימה א"כ בכ"מ דמיפסל בלא סתימה בעי סתימה והיכא דלא מיפסל בלא סתימה ל"ב סתימה להכי אמרי' דלענין תפיב"ג אמנם תגו"ע רק שרי לתפור ולא מיגנו בתפירה כדמיגנו ביותר משלשה שיטין משום זה אלי ואנוהו אבל הב"ח בשיטתיה כהרא"ש דמתיר לדבק אפילו היכא דאסור לתפור כבקרע תוך ג"ש כו' דלשיטתיה דתפב"ג משום חיבור ודיבוק היא וגם בתגו"ע מותר לתפור דלא מיגנו ואין

צ"ל לדבק ובלא עפוץ ת"ג אסור לתפור משום דמיגנו דל"ה זאו"א אבל לדבוק ולסתום מותר ע"כ בת"ב או תגו"ע צריך לתפור משום חיבו"ד דלא מיגנו משום זה אלי ואנוהו ולהכי משמע לי' פי' דמהרי"ק דהיא מהירוש' דחשבה דבוק וסתימה להלכה למשה מסיני כתפב"ג בשיטתם היא דאמרו דובקים אפילו לא נסתם כו' כפי' הנקה"כ דהיינו משום שאין פסול בלא סתימה ע"כ אין צריך סתימה וכפי' הב"ח והר"ן בסימן רע"ח דאין שיור התפר רק משום תקנת חכמים שלא יקרע הספר ע"כ לא מיפסל ס"ת בהכי כו' ול"ק משום דהלל"מ כדקאמר ר' יוחנן משום דס"ל כר"ל דתח"נ והלל"מ דתפב"ג משום חיבור ודיבוק היא ע"כ בב"ש ובתגו"ע דלא מיגנו משום זה אלי ואנוהו אין פסול בלא סתימה ואי"צ סתימה ואי"פ דקא' ר"ל כשיטתיה מתקנת. חכמים לשייר מלתפור כל היריעה מראשה לסופה כדי שלא יקרע הס"ת ולא מיפסל ס"ת בהכי כו' ומזה משמע דהטעם דאמרינן הכי דאין פסול בלא סתימה ע"כ לא בעינן סתימה משום דלענין תפירה אינה כן דלענין תפירה אף בב"ש ותגו"ע דלא מיגנו צריך לתפור והתפירה היא משום חיבור ודיבוק ע"כ ל"צ סתימה אם כן אדרבה מדברי מהרי"ק אלו שהם כדברי הירושלמי משמע דרק בסתימה היא דאמרינן דהיכא דל"פ משום סתימה לא בעי' סתימה משום דבעינן תפב"ג דלא מיגנו, וע"כ דפסול בלא תפירה משום דתפב"ג משום חו"ד היא א"כ ש"מ דסתימה ל"ב היכא דל"פ אבל ומשום דתפירה בעינן דפסול אף בב"ש ותגב"ע כנ"ל ושפיר הביא לראיה מדברי הריב"ש שכ"כ בפי' דבישן תב"ש ובחדש תג"ש י"ל תקנה בתפירה כו' כנ"ל דמשום התקנה בתפירה היא, דמשמע דרק בסתימה היא דאמרינן דהיכא דל"פ משום סתימה ל"ב סתימה כו' ובת"ג דאסור לתפור דמיגנו מותר להדביק דרק התפב"ג אף שהיא משום חו"ד וסתימה אסרו בג"ש משום דמיגנו אבל הסתימה והדיבוק דלא מיגנו מותר לדבוק ולסתום, ולהכי פליגי נמי הב"ח וטו"ז בפי' דמהרי"ק לכתוב מקצת או כל אות על הטלאי בלא הקפת גויל ומקצתה על היריעה כו' דלהטו"ז דתפב"ג לאו משום חו"ד היא א"כ הסתימה שהיא לחו"ד היריעה כהיריעה חשובה ולהכי ס' דהכל כשר אבל להב"ח דגם התפב"ג משום חו"ד א"כ הסתימה דחו"ד לאו כיריעה חשובה ולהכי פוסל מקצתה עה"ט ומקצתה על היריעה או אף בלא הקפת גויל כנ"ל.

ד) **וגם** בזה י"ל דלשיטתם אזלו דמתוס' גיטין כ' ד"ה ל"צ מבואר דמוכתבתם כתיבה תמה נפק"ל נמי היקוף גויל וכשיטת הרא"ש שם וטיו"ד סימן רע"ד ואמנם דעת המביט בקרית ספר הלכות תפילה פ"א דאינה אלא דרבנן וכבר העירו האחרונים מדברי הרא"ש רי' הל' מקוואות דמ"ש דפיסול מקוה הלל"מ דר"ל דברור כהלל"מ וכן כל באמת אמרו

כהא דהחזן רואה איך התינוקות קוראים כו' שכ' בירושלמי דהיא הלכה למשה מסיני אף דאיסור רואה לאור הנר אינו אלא מדרבנן כו' ובטוא"ח סימן ל"ב כתב דצ"ל בכתיבה תמה ושיהא כל אות ואות מוקף גויל כו', ופי' הב"ח דס"ל דגם זה נפק"ל מוכתבתם דלא מבעי שיהיו האותיות תמים ושלמים כאו"א כהלכתה אלא שיהא גם כל אחד ואחד מוקף גויל דבלאו הכי לא מקרי תמה כו'. ועוד נראה דמ"ש רבינו בכתיבה תמה שיהא כל או"א מוקפת גויל מילי מילי קתני דשאינו מוק"ג ל"פ משום שאינה כ"ת אלא הלכה למ"מ היא שיהא מוקף גויל כו' ולענין הלכה נראה דבתפילין פסול בנגיעה אות לאות אפי' בשאר תיבות בין בנגיעה למעלה בין למטה ואין לו תיקון, אבל בס"ת י"ל תיקון לגוררו וכ"פ ביו"ד סי' רע"ו כו' שנ"ל דס"ל להב"ח דהקפת גויל מן התורה מוכתבתם כ"ת אלא שרצה לפרש דברי הטור דמילי מילי קתני כו' ומסיק להל' דרק בס"ת מהני תיקון ולא בתפילין דעיקר קרא דוכתבתם והנפק"ל מיניה דהקפ"ג מה"ת משום דבעינן כתיבה תמה בתפילין כתיב ומסיק הוכחתיה מפסק הש"ע בסימן רע"ו דבס"ת מהני תיקון ושיטתיה ביו"ד סימן רע"ד דהקפת גויל מן התורה כנ"ל, ע"כ ס' הב"ח דאי"ל מקצת או אפי' אות בלא הקפת גויל על המטלית והשאר על היריעה כיון דגוף התפב"ג והחיבור והדיבוק אינו רק מהלל"מ לא מהני לסתימה וחו"ד להקפת גויל דהיא מה"ת, אבל הטו"ז באו"ח סימן ל"ב סעיף קטן ג' הביא דברי הב"ח הנ"ל וכ"ע שאיזה תלמוד טועה כתבה, דלקמן סעיף כ"ה מבואר דאף בתפילין מותר לגררן ולתקנן בדבוק ול"ח שלא כסדרן כו' שכתמ"ה הלבושי שרד דכ"כ המחבר ד"ז בהדיא משום הקפת גויל ולמה כתבו הטו"ז בשם הב"ח כו', ולהנ"ל י"ל דס"ל להטו"ז דהקפ"ג אינה מה"ת אלא מהלל"מ לה"כ גם בשם הב"ח ולהעיר דגם בתפילין גופא אף דכ' ביה האי וכתבתם מהני תיקון ותט"ע להא דלמ"ת בתפילין ודהעיקר אליביה דהקפ"ג אינה מן התורה רק דרבנן להכי ס"ל להטו"ז דגם בכתב אות על המטלית ואין הקפת גויל אלא ביריעה כשר כיון דשניהם מהלל"מ חשובה הסתימה והדיבוק כיריעה גופא. ועפ"י זה י"ל קושי' הטו"ז באו"ח סימן ל"ב סעיף קטן ד' אסתירת דהש"ע מסעיף ט"ו שמהירושלמי משמע שגם בפנים צריך שיהא מוקף קלף ופסול בניקב כל תוכו כדעת הטור, ובסעיף ט"ז מחלק דהא דמכשרינן בשנפסק אות דוקא שנכתב בכשרות ואח"כ נפסל אבל אם מתחילה כשנכתב היה שם נקב ונפסק בו כו' בלי היקף קלף מתחילתו פסול כו' שהב"י בפי' על הטור הקשה היכי מכשירין באיפסק שום אות בניקבא הא אמרינן במנחות כט ע"א כל אות שאין גויל מקיף לה מד' רוחותיה פסולה ותי' דלא פסלינן אלא בנדבקה באות אחרת אבל היכא דאיפסק בניקבא לא פסול ובתי' שם כ' דלא מכשירין בניפסק בניקבא אלא בנפסק

אחר שנכתבה דכיון שנכתב בכשרות תחילה והגויל היה מקיפה מד' רוחותיה אפילו ניקבה אח"כ כשירה, אבל כשגם בתחילת כתיבתה היה שם נקב ונפסקה בו פסולה של"ה בהיקוף גויל כו', וכתב הטו"ז דמד' הטור שכתב דמהירושלמי משמע שצריך גם מבפנים מוקף גויל, הילכך אם ניקב כל תוכו פסול כו', משמע דלא ס"ל כתי' השני דלתי' השני אמאי פסול בניקב בפנים הא אפילו ניקב מבחוץ כשר כיון שנכתב תחילה בכשרות אע"כ דס"ל כתי' הראשון דלגמרא דבבלי אין פסול אלא בדיבוק האותיות אבל בנקב לא פסול ולהירושלמי דבעי' מוקפת גויל גם מתוכו פסול אף אחר שנכתב א"כ דהש"ע סותרים זא"ז דלמש"כ בסעיף ט"ו דלירושלמי פסול כל ניקב תוכו כד' הטור ולפ"ד כאן כשר בזה אפילו בחוץ וצ"ע כו' ובאמת שהב"ח שם כתב דמש"כ הטור בסתם ואם נפסק א' מהאותיות כו' נסמך אמש"כ בתחילת דיבור זה ואם לאחר שנכתב ניקב בתוך האות כו' וע"ז קאי האי ואם נפסק כו' דלאחר שנכתב האות נפסק כו', ומשמע דבין נפסק בנקב בין שלא בנקב אלא שנראה הגויל כו' שנכתב האות מתחילה כתיקונו ואח"כ נפסק היא דמכשרינן ע"י תינוק אבל אם נכתב מתחילה רך ל"מ תינוק אע"ג דליכא נקב כו' וא"כ י"ל דהב"ח לשיטתו כהרא"ש והטור דהיקף גויל מה"ת כדבריו הנ"ל דמוכתבתם כמו דנפק"ל לכ"ת שיהיו האותיות שלמים כל אות ואות כהלכתה כמו כן יהא כל אות ואות מוקף גויל ולא יהיו נוגעין זב"ז דבנגיעת זה בזה ל"ח תמה בכתיבה, מיהו בריש הלכות מזוזה כ' המרדכי דבירושלמי מחלק בין עירוב דלמטה לעירוב דלמעלה, דלמטה כשר ולמעלה פסול, מיהו בתלמידנו משמע דבכל ענין פסול מדלא מפליג כו' דלהירושלמי הקפת גויל אינה אלא מהלל"מ וכשיטתה בשבת בקריאה לאור הנר ושיטת מהבי"ט הנ"ל וההלכה כך נאמרה דל"ח מוקף גויל לפסול אלא בעירוב האותיות למעלה ולא למטה וכל נקב תוכו ככולו וכיון דלגמ' דידן כל עירוב פסול אפילו דלמטה כל שהאותיות נוגעין זה בזה ול"ח מה"ת כ"ת ס"ל להטור בשיטתיה דהקפת גויל מה"ת לתי' הראשון מה"ת ולהחמיר כהירושלמי לפסול בנקב בפנים מהלל"מ דכך נאמרה ההלכה אף שס"ל כתי' השני לחלק בין נכתבה מתחילה בכשרות כו' כפי' הב"ח מסתימת לשון הטור וסמיכתו אתחילת דיבורו בזה ואם לאחר שנכתב ניקב בתוך האות כו' כנ"ל, ולתי' השני אפילו ניקב מבחוץ כשר כיון שנכתב תחילה בכשרות היינו מה"ת כשיטת הגמ' דידן ושיטת הטור בזה, אבל מהלל"מ ודרבנן לשיטת הירוש' דכך נאמרה ההלכה לפסול בניקב כולו בפנים כ' כן וגם הב"י שכ' להחמיר מהלל"מ מהירושלמי כהטור אף שס"ל נמי כתלמודא דידן דהקפת גויל מן התורה ומחלק להכשיר בניקב מבחוץ בין נכתב תחילה בכשרות כו' ואין כאן סתירה אבל גם הטו"ז בשיטתיה הנ"ל

דהקפת גויל אינה מה"ת אלא מהלכה למשה מסיני לבד שפיר הקשה ליה הסתירה דלהב"ח וטור ורא"ש וגם להב"י דהקפת גויל מן התורה כגמרא דידן ולהירושלמי רק מהלכה למשה מסיני וכך נאמרה ההלכה לפסול בניקב כולו בתוכו אף שבחוץ מחלקינן לגמרא דידן בין נכתב תחילה בכשרות כו' מחמירין כה כהלל"מ אף בניקב תחב"כ בנקוב כולו אין סתירה כנ"ל:

ה) **ובד"ז** נ"ל במחלוקת הריב"ש בתשו' סימן ל' עם התשב"ץ בח"ג סימן ר"ז בפי' דהגמ' מנחות ל"א ע"ב הנ"ל במימרא דר' זעירא א"ר חננאל אר"ב קרע הבא בשני שיטין ותפור בשלש אל יתפור דא"ל ר' זוטא לר' אשי משמי' דר' ירמיה א' רבא דהא דאמרן בשלש אל יתפור ל"א אלא בעתיקא אבל בחדתא ל"ל בה כו' דבעי' עלה ר' יב"א בין דף לדף בין שיטה לשיטה מאי דנשארה בתיקו כו', דהוכחת הריב"ש דרק קרע הבא בתוך שלש בדוקא מותר לתפור ולתקן אבל ביתר משלש לא כו' היא מפי' רש"י בבעי' בין דל"ד אם נקרע עד כנגד הכתב שאלו היה בכתב היה יותר משלשה שיטין לא יתפור כו' דאחדתא קאי דאי אעתיקתא קאי בפירושו ובחדתא לעולם יתפור לא הוי ליה אעתיקתא לומר ביותר משני שיטין כו', ומברכות ט"ו ע"א גבי מים לתפלה והני מילי לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אינו חוזר דמסיים מיל היא דאינו חוזר אבל פחות ממיל חוזר כו' וכבבא בתרא קמ"ו ע"א דתנן גבי סבלונות אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין כו' אמר רבא דוקא בדינר אבל פחות מדינר נגבין, ופריך פשיטא דינר תנן ומשני מהו דתימא אפילו פחות מדינר והא דתני דינר אורחא דמילתא נקט קמשמע לן כו' דלישנא דחכמים בדוקא הם וכל שהתפירה גדולה יותר משלש אין זה הדר כו' אבל התשב"ץ פי' טעם חילוק בין שני שיטין לשלשה כחילוק הגמ' בין חדתא לעתיקא ואפיצן ללא אפיצן שתהא היריעה והתפירה חזקה שלא תקרע ביותר ובב"ש הקילו בתפירה חלישה א"נ ביריעה ותפירה חזקה אפילו יותר משלש כל שאין לחוש שתקרע מותר לתקנה כדהירושלמי שמביא הרי"ף סוהל"י ס"ת תולין במטלית ודובקין בדבק שפי' הבעה"ת אס"ת שנקרע כבמסכת סופרים פ"ב הי"א ס"ת שנקרע תופרין עליו מטלית מבחוץ ובירושלמי פ"ק דמגילה ה"ט הלכה למשה מסיני כו' ותולין במטלית ודובקין בדבק ותופרין בגידין כו' דאנקרעה היריעה קאי דיכול לתקנה בכל אלו כו' רק שלא תפסד ולא תפסק צורת האות דבעי' כתיבה תמה כו', וכל נקב שהדיו עובד עליו אינו נקב ומתמה ע' הרמב"ם של"ה דהירושלמי והרי"ף כו' והוכחתיה מיבמות ס"ד ע"ב מלה ראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול כו' דלאו דוקא שלישי אלא ה"ה רביעי וחמישי מדפליג רשב"ג ואומר שלישי תמול רביעי לא תמול כו' וחולק על הרא"ש שלא רצה

עפ"י רבו המהרמ"מ לסמוך על בעה"ת בזה מחששא שישוב הקרע כשיקראו בו כו' שחששא רחוקה היא שאם תקונו יפה עולם יתקן כו' דס' הריב"ש לפסול ת"ק יותר מג"ש משום דמיגנא ובעינן זה אלי ואנוהו ודאורייתא היא וכהוכחתו מפי' רש"י בגמ' הנ"ל דלשיטתו בסוכה כ"ט ע"ב בפי' פסול לולב היבש משום דכ' זה אלי ואנוהו כו' דמשמע דמה"ת היא ואף בהוכחותיו מברכות וב"ב הנ"ל דאזלא לרבא י"ל עפ"י שיטתו בסוכה ל"א ע"א תנא יבש פסול ר' יהודה מכשיר אמר רבא מחלוקת בלולב דרבנן ס' מקשינן לולב לאתרוג מה אתרוג בעי הדר ופי' רש"י כדכ' ביה) אף לולב בעי הדד ור' יהודה סבר לא מקשינן לולב לאתרוג (שפי' רש"י שלא ניתן לדרוש מעצמן מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא ק"ו), אבל באתרוג ד"ה הדר בעינן כו' דכוונת רש"י בפי' הכא נ"ל דלא תקשה מאוקימתת רבא ס' רבנן דפסלו לולב היבש משום דמקשינן לולב לאתרוג ולא משום דבעינן זה אלי ואנוהו כפירושו במתני' הנ"ל וכאוקימתת ראב"י בגיטין כ' ע"א טעמיהו דרבנן דפליגי אר' יהודה בברייתא דהרי שהי' צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה. וטעה ולא הטיל בו ד' דלר' יהודה מעביר עליו קולמוס ומקדשו וחכמים אומרים אין השם מן המובחר כו' משום דבעינן זה אלי ואנוהו כו' וכהשגת התוספות סוכה כ"ט ע"ב ד"ה לולב על פירש"י מאוקימתת הגמרא משום דאיתקש לולב לאתרוג דכתיבא ביה הדר ולא משום דכ' זה אלי ואנוהו דאינו פסול דיעבד אלא לכתחילה כו' משום דבדף נ"ד ע"ב משני בגמרא הקושיא דלעבור עליה קולמוס ולקדשיה כמאן דלא כר' יהודה דאפילו תימא ר' יהודה ע"כ לא קאמר ר"י אלא בחדא אזכרה אבל דכולי ספר תורה לא משום דמיחזי כמנומר כו' ועיקר טעפ"ס דמחזי כמנומר אינו אלא משום דבעי' ז"א ואנוהו ומשמע א"כ דגם ר' יהודה אית לי' דזה אלי ואנוהו מדאורייתא, א"כ יל"ד לרבא תרווייהו ס"ל דז"א ואנוהו מן התורה אלא דרבנן קבלו מרבם היקישא דלולב לאתרוג מה אתרוג בעי הדר כדכ' ביה אף לולב בעי הדר, ור' יהודה לא קבל אמנם היקישא דלולב לאתרוג מרבו ומעצמו לא ניתן לדרוש אלא ק"ו להכי מכשיר לולב היבש כדמכשיר לעבור קולמוס ולקדש את השם שנתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו ד' אבל לשאר הג' מינים דלולב מודה דבעי הדר משים זאו"א דאורייתא כדפוסל לעבור בקולמוס אכולא ס"ת משום דמחזי כמנומר משום זה אלי ואנוהו והחילוק ביניהם היא דלרבנן גם במין אחד בעינן הדר כדפסלו לעבור בקולמוס אשם שנכתב בטעות כו' משום דבעינן זה אלי ואנוהו כאוקימתת ראב"י הנ"ל אבל לר' יהודה לא קפדינן אהדר משום זה אלי ואנוהו דאורייתא אלא בכל הד' מינים ביחד כדפוסל העברת קולמוס בכולה ספ"ת משום מנומר וזה אלי ואנוהו אבל אחד מינה לחוד כלולב היבש לחוד וכשם אחד מכל

הס"ת לא קפיד ולהכי מכשיר לולב היבש והעברת קולמוס אשם שנכתב בטעות כו', וכסברת הכפ"ת ע"ד תוס' סוכה כ"ט ע"ב ד"ה לולב דלולא דרשת ז"א ואנוהו להידור מצוה לא היה ידעינן דהדר הכתוב באתרוג קאי נמי אלולב, וע"כ כיון דלר' יהודה זה אלי ואנוהו לא קאי אלא על כל הד' מינים ביחד לא קאי גם הדר על לולב לחוד ולהכי לא בעי ר' יהודה הדר בלולב ומכשיר אף לולב היבש, א"כ גם לרבא זה אלי ואנוהו לכולא עלמא דאורייתא.

**ובחולין** נ"ה ע"א אמר ר' אבוהו אמר ר' יוחנן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים להקל, ופי' רש"י משום דכתמים עצמן דרבנן, דמדאורייתא עד דחזיה מגופה כו', וכ"כ הרשב"א בחי' דרק באיסורי תורה אמרינן דכל שיעורי חכמים להחמיר אבל באוד"ר שיעורי חכמים להקל ע"ב שכ' התוס' להוכיח בשיטתם דזה אלי ואנוהו מן התורה להחמיר בשיעור חכמים דרק ע"ג יתקן ותו לא ובזה נ"ל הערת הנ"צ ביו"ד סימן רפ"א על מנהג תפירת נשים לס"ת בעת סיום כתיבתו מד' המג"א סימן תרמ"ט סעיף קטן ח' דנוי למצוה חשוב כמצוה עצמה ובתפלין וציצית ולולב פוסל נשים וכו' דלדידן דזה אלי ואנוהו מדרבנן שפיר י"ל דרק בכולי מילתא היא דאמרי' דנוי מצוה כמצוה עצמה לפסול בנשים, אבל באינן תופרות כל היריעה מקצה אחד לקצהו אלא הסופר תופר תפירה ראשונה ואחרונה ואין שיעור לתפירות כבתשו' זקני תפארת צבי יו"ד סי' כ"ב לא פסלינן משום הידור מצוה כאוקימתת סוגי' דגיטין נ"ד ע"ב הנ"ל דע"כ לא קאמר ר' יהודה דמעביר עליו קולמוס ומקדשו ול"ב זה אלי ואנוהו אלא בחדא אזכרה אבל דכולי ס"ת לא, משום דמחזי כמנומר וחושש להידור דזה אלי ואנוהו.

**עוד** י"ל עפ"י סברת הר"ן בחי' לסנהדרין ל' ע"ב דכל כולל כל הדבר ככל צפור טהורה תאכלו וכל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם, ויש כל שמשמעותו רק מקצת הדבר כלא תחיה כל נשמה, החייתם כל נקבה, כל תועבה לא תאכלו ופלוגתת ר' יהודה ורבנן בקרא דכל נפש אדם אם כל נפש אדם או אפילו מקצת נפש אדם משמע כו', ובתוס' כתובות ח' ע"א ד"ה שהכל כ' בשם ר"ת דבברכות י"א גרסינן הלכך נימרינהו לתרווייהו ולא גרסינן לכולהו דלכולהו הוי משמע דשלש ברכות הם כו', ע"כ יותר מג"ש חשוב כבר כולו. עוד י"ל דביומא ע"ד ע"א אמר ר' יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה כיון דחזי לאצטרופי איסורא קאכיל, וריש לקיש אומר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא, איתיביה ר' יוחנן לר"ל אי"ל אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כו' וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל כל חלב, ומשני ר"ל מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ופי' בתוספות דלהכי לא קאמר ר"י דחצי שיעור אסור מן התורה מכל חלב

דלח"ש משום דא"כ הוי אמינא דעיקר קרא לכוי אצטריך וחצי שיעור אינו אלא מדרבנן ואסמכתא, ולה"ק דחצי שיעור אסור מן התורה מטעמא דחזי לאצטרופי וא"כ סברא הוא מה"ט דדרשא גמורה הוא נמי לח"ש כו', א"כ הא דלר' יוחנן כל אפילו כל שהוא משום סברא דחזי לאצטרופי לכ"ש דכל לכולה דכולל כל הדבר, ור' יוחנן לשיטתיה דתמגמג"נ והלכה למשה מסיני לתופרן בגידין לאו משום חיבור ודיבוק הוא וכנתבאר באות ג' סברתיה כנ"ל כסברת מהרי"ק שהביא הטו"ז דמדמינן תפירה לסתימה דכל היכא שאין פסול בלעדה ל"ב לה, ורק בקרע שמותר לתפור מותר לדבק, וכ"ש בפחות מג"ש אין צריכין לתפור אלא דמותר לתפור ולא מיגני משום זה אלי ואנוהו אלא ביותר מג"ש כו' כשיטתו דשיעור התפר הלכה למשה מסיני שלא יקרע אף דבדיעבד כשר כשלא הניח דזהו פירושו דלא אמרו שלא יקרע כו' ושיורו א"כ כחיבורו וסתימתי, והיכא דמיפסל בלא סתימה בעינן סתימה כו' וכן לתופרן בגידין דוקא תוך ג"ש ועפוץ שרי לתפור ולא מיגני כמו דמיגני ביותר מג"ש משום זה אלי ואנוהו כנ"ל, להכי ס"ל להריב"ש דביותר מג"ש לא יתפור דגם לר' יוחנן דבפחות מג"ש כל מקצתו משמע ביותר מג"ש כל כולו משמע וחשובה כל היריעה כתפירה דמיגני משום דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא כו':

ו) **אבל** התשב"ץ סבירא לי' דזה אלי ואנוהו רק דרבנן וע"כ לא משמע ליה להחמיר בכל שעורי דרבנן אף ביותר מג"ש כדאמרינן בכתמים דרבנן דלהקל והוכחתיה מפלוגתת רבי ורשב"ג, דלרבי שלישי לא תמול לאו דוקא שלישי אלא היא הדין רביעי וחמישי מדפליג רשב"ג ואומר שלישי תמול רביעי לא תמול כו', דמוקים כוותיה מתניתין דתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבעל, גירשה מותרת לינשא לאחר כו', משמע שני אין שלישי לא מתני' מני רבי היא כו', והתני איפכא הימנוהו אחריניתא ת"ש דאמר רחב"א אמר ר' יוחנן מעשה בארבע אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת שני' ומת שלישית ומת רביעית באת לפני רשב"ג א"ל אל תמולו, ופריך ודלמא אי הוי אתא שלישית נמי הוה אמר לה, ומשני א"כ מאי אסהדותיה דרחב"א כו', וכיון דעיקר הוכחת הגמ' דרשב"ג אחרניותא מאסהדותא דרתב"א אמר ר' יוחנן דלשיטתי' דל"א כל שיעורי חכמים להחמיר אלא באיסור דאורייתא ולא באיסורי דרבנן כבכתמים שפיר הוכח מינה דרשב"ג דשלישי תמול רביעי לא תמול דבאיסורי דרבנן לא אמרינן בשיעורן להחמיר וכיון דזה אלי ואנוהו אינו רק דרבנן אף יותר מג' שיטין יתפור דדחיית הגמרא שם ודילמא הא קמ"ל דאחיות מחזקות אזלא לרבא דדייק מינה דלא ישא אדם אשה ממשפחת נכפין ומצורעין כו', דט"ל זה אלי ואנוהו דאורייתא כנ"ל, וכיון דמסברת חזקה דאחיות מחזקות אתי עלה אין להוכיח מינה סברת שיעורי חכמים להחמיר או

דלא דקדקו בשיעורן בדוקא להכי לא השגיח התשב"ץ אהך דחויה ושפיר דייק לה מאסהדותיה דרחב"א אר' יותנן בשיטתיה הנ"ל וכר' שמעון בן גמליאל דבדרבנן שיעורן להקל, ואף יותר מג"ש יתפור דר' יוחנן לשיטתיה בשבת קל"ג ע"א דמוקים למתני' דפירש אינו חוזר דריב"ש ריב"ב היא דסבר בי"ד שחל להיות בשבת דאין מפשיט את הפסח אלא עד החזה כו' דהש"ס מדחה לה ממאי עד כאן לא קאמר ריב"ש ריב"ב התם משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו, אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו הכי נמי כו' וע"כ דר' יוחנן דל"ח להכי ומוקים למתני' כריב"ש ריב"ב ס"ל דזה אלי ואנוהו אינו מן התורה אלא דרבנן היא דמייתי לה להוכחתיה דכרשב"ג קיימינן דאחרניותא היא דגם שלישי תמול רק רביעי לא תמול ודבשיעורא דרבנן צ"א להחמיר וע"כ גם ביותר מג"ש יתקן, ולהכי ס"ל דעיקר החילוק בגמ' בין ב"ש לג' רק בשביל חוזק היריעות בחדשים ועפוצין הוא ופליג על הרא"ש דמחמיר ביותר מג"ש לתקן.

**אמנם** להנ"ל י"ל דטעם הרא"ש וס' להחמיר משום דחוץ מטעם חוזק היריעות שלא יקרעו ס"ל נמי סברת הריב"ש משום זה אלי ואנוהו דמיגנו תפירות יותר מג"ש ול"ח הדר כשיטתיה בסוכה בפרק לולב הגזול סי' י"ב דאף דהילכתא כרבנן דלולב אינו צריך איגוד אגדינן ליה משום הידור מצוה זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, לולב נאה סוכה נאה שופר וטלית נאה כו', הידור מצוה עד שליש במצוה כו', משמע דס"ל דזה אלי ואנוהו דאורייתא היא ולהכי החמיר בתיקן יותר מג"ש, ואף שבפ"ק דב"ק בבעיא זילא איפשטא אי שליש מלגאו או מלבר פסק לקולא דמלגאו לאו משום דס' דגוף הידור מצוה דרבנן היא אלא כדעת הב"י באו"ח סימן תרנ"ו משום דספק דרבנן לקולא דאף דזה אלי ואנוהו מן התורה מ"מ הא דאמרו בגמ' דהידור מצוה עד שליש גוף השיעור אינו רק דרבנן דמן התורה אין להידור מצוה שיעור כלל, ואמנם להנ"ל בס' מחלקותם דהריב"ש ותשב"ץ בדר"י וחילוקא בכל שיעורי חכמים להחמיר באיסורי תורה חוץ מכתמים דאינם רק איסור דרבנן כו', אי הוי ס"ל להרא"ש דגוף דין הידור מצוה בזה אלי ואנוהו מן התורה אף דשיעורי דהידור מצוה עד שליש אינו אלא מדרבנן ומה"ת אין להידור מצוה שיעור כלל אפי"ה הוי לי' לפסול להחמיר בשיעורא דרבנן דהידור מצוה ע"ש דמלבר וכפי' בעל פלפולא חריפתא בב"ק שם באמת שיטת הרא"ש דפסק לקולא בשליש מלגאו משום דס' דזה אלי ואנוהו דרבנן ע"ש, ע"כ שפיר חולק התשב"ץ על הרא"ש ועפ"י שיטתיה דזה אלי ואנוהו דרבנן וכפסקו לקולא בהידור מצוה ע"ש מלגאו דה"נ ל"ה לו להחמיר מלתקון אף ביותר מג"ש משום דבדרבנן שיעורייהו לקולא כר' יוחנן בכתמים כנ"ל וכ"ה בישו"ש בב"ק סימן כ"ד בתי' קושי' על פסק הרא"ש לקולא בבעי דלאי"פ בהיד"מ ע"ש

מלגאו משום דס' דזה אלי ואנוהו אינה רק מדרבנן ל"ה ס' דאורייתא אלא דרבנן כו' ואמנם מש"כ להחמיר משום דהרי"ף השמיט בעי' זו ומשמע לחומרא כפי' הר"ן שם כו' הנה הר"ן שם כ' טעם דסתם האלפס בעי' זו כי היכא דלנקוט לחומרא דהכי עדיף טפי משמע דלאו משום דס"ל דזה אלי ואנוהו דאורייתא שכן גם בנמק"י סוף הלכות ס"ת בדהרי"ף שלא יכתוב חציו של קלף וחציו של עור כו' כתב משום דבעינן זה אלי ואנוהו וזה לאו הדר הוא אבל אינו נפסל בכך מדלא קתני פסול כו' דאי הוי מדאורייתא לא הוי ל"ל משום שכן עדיף טפי אלא משום דס' מדינא בדאורייתא לחומרא וע"כ דגוף הדין להרי"ף מדרבנן ואפילו הכי החמיר בשיעורא דרבנן דמלבר דכן עדיף טפי, וע"כ אף שבעיקר חומרא דהרי"ף גם בשיעורי דחכמים להחמיר לא ס"ל להתשב"ץ כוותיה ומיקל בתיקון אף יותר מג"ש כנ"ל אפ"ה מסתעי' ליה התשב"ץ הכשירו בתיקון אף ביותר מג"ש מטעמא דחיזוק העור שלא יקרע כו' מפסק הרי"ף להקל ג"כ בזה מהך טעמא משום דבחשש חומרת הריב"ש בתיקון יותר מג"ש משום חומרת כל שיעורי דרבנן להחמיר בדאורייתא ודהידור דזה אלי ואנוהו מן התורה כו' לא ס"ל גם להרי"ף כהריב"ש משום דלהרי"ף ל"ה זה אלי ואנוהו רק דרבנן אף דהרי"ף מחמיר גם בשיעורי דרבנן אף היכא שגוף ועיקר הדבר אינו רק מדרבנן מ"מ בזה פליג עליה התשב"ץ ומיקל, אבל מגוף הדין דזה אלי ואנוהו רק דרבנן מסעי"ל התשב"ץ שפיר מד' הרי"ף להתיר התיקון אף ביותר מג"ש כנ"ל.

**וא"ש** בזה השמטת הרמב"ם ד"ז שתמה עליו בתשב"ץ כנ"ל דגם מהשמטת הרמב"ם דין בעי' דלא איפשטא דהידור מצוה ט"ש אי מלגאו או מלבר דמסתמא להחמיר דמלבר ס"ל כהרי"ף, מ"מ מדברי בעל מגילת אסתר בספר המצות שורש א' בשיטת הרמב"ם דלשון מצוה בכ"מ מה"ת היא, וכן מדבריו בסוף הלכות איסורי מזבח משמע דזה אלי ואנוהו מן התורה, ע"כ משום חומרת ספיקא דאוריית' בדין התורה ושיעורי דרבנן להחמיר בהו אתי' עלה כדרבי יוחנן ובודאי לא כטעמא דהר"ן בד' הרי"ף משום דהכי עדיף טפי כו' ס"ל ע"כ לא פסק כהרי"ף בהיתר תיקון יותר מג' שיטין דזה אלי ואנוהו לדידיה מן התורה וכל שיעורי דרבנן להחמיר בשל תורה כנ"ל ל"ק קושי' התשב"ץ עליו ואמנם שיטת הירושלמי ומסכת סופרים דפ' כוותייהו בהכשירו לתקן אף ביותר מג"ש בודאי מפשט התשב"ץ דס"ל דזה אלי ואנוהו בדרשתם כבש"ס דילן להתנאה לפניו במצות דאסמכתא היא ואינה מן התורה כשיטתיה ושיטת הרי"ף דסמך עליה בהכשירו וכפסק הנקה"כ ותשו' אחרונים לסמוך על התשב"ץ לתקן אף ביותר מג"ש כיון דקיימ"ל דזה אלי ואנוהו אינה מה"ת כנ"ל, וכ"ש היא א"כ לתפלין ומזוזות שנקרעו אף ביותר מג"ש

שאין קורין בהם ולכולי עלמא ליכא בהו כבס"ת חששא וטעמא דאוסרין בס"ת יותר מג"ש מחשש שיקרע בקריאה שזה מושך לכאן וזה מושך לכאן יותר מבראשונה כו' אלא חששא דהריב"ש משום דמיגני ובענין זה אלי ואנוהו כו' דנתבאר דה"ד בשיטתיה דמה"ת היא, אבל להתשב"ץ ורוב הפוסקים דקיימ"ל דזה אלי ואנוהו אינה רק דרבנן אף ביותר מג"ש יתקן כנ"ל ומדברי הגמ' גיטין מ"ו ע"א וכמה רבים רנ"א שלשה כו' ימים שנים רבים שלשה למש"כ הקדמונים בטעמא דבכל הש"ס מיעוט רבים שנים כביומא ס"ב ע"ב ובנדה ל"ח ע"ב משום שא"ת שלשה יאמר אחד ארבע ואחד חמש להכי תופסין שיעור המיעוט מבכל השיעורים כו' נראה דלאו משום דימים ל"מ רק שנים להכי מרבינן דרבים שלשה אלא דלשון רבים בעצמו מורה על שלשה א"כ כיון דמתיר בגמ' לתקן שלשה בפי' ע"כ דלא קפדינן גם על ארבע וחמש וכהוכחת התשב"ץ מדרשב"ג דאף יותר משלשה בכלל שלשה להיתר, ועל פי זה י"ל בפי' המסכת סופרים פ"ב ה"ח בספר תורה שצריכין להחליף היריעה דאין צריכין להחליף ג' יריעות אלא ג' דפין שהם רק יריעה אחת כפי' החכ"צ בתשו' סימן י"ט והוכחתו מפירוש רש"י הנ"ל בשלש אל יתפור אלא יסלק את היריעה ומד' הרא"ש בכלל ג' ס"ז בס"ת שנמצא בו טעות שאל ימעט הכתב דמחזי כמנומר ומוטב לסלק היריעה כו' דס"ל לתרוייהו דזה אלי ואנוהו מן התורה והזכיר מנומר ואפילו הכי לא כ' אלא לסלק יריעה אחת שהוא בסתמא בת שלשה דפין וגם בשיטת המס"ס גופה דמסתימת ברייתא דזה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות כו' כגמ' דידן ס"ל להתשב"ץ דאינה רק אסמכתא וז"א ואנוהו רק דרבנן מסתברא לדרוש לשכנו לעיל מהל' דידן בהל' ז' ואחריה בהל' ט' דבמס' סופרים שם דרק אדפין ולא איריעות קאי:

ז) **ואמנם** בגוף ס' מחלוקת הב"ח וטו"ז בד' מהר"יק בסי' ר"פ בתליית מטלית על נקבי היריעות ולכתוב על הטלאות מקצת האות ועל היריעות מקצתה ואפילו כל האות על אחת מהם והקפת גויל על השני אם מהני כו' הנ"ל י"ל ממתני' פ"ג דאהלות משנה ג' נשפך באויר (בחצר שאין עליו גג) נשפך על האסקופה (שלפני פתח הבית) הי' אשבורין או שקרש והוא או הבית מאהילין על מקצתו טמא כו' דחשיב חיבור גם לענין הקפ"ג כו' עוד"ש, כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשער והצפורן, ובשעת חיבורן הכל טמא שהנוגע או מאהיל עליהם כנוגע ומאהיל על המת בעצמו דהוי יד לטומאת המת, ובנזיר נ"א ע"א מבעי"ל אף בשער העומד לגלוח וצפורן העומד לגזוז כו', המת מבחוץ ושערו מבפנים והבית מאהיל עליו טמא עצם שיש עליו כזית בשר (נעשה העצם יד לבשר, הכניס מקצתו בפנים והבית מאהיל עליו טמא, שני עצמות ועליהן כשני חצאי זיתים

בשר הכניס מקצתן בפנים והבית מאהיל עליו טמא כו', דחשוב חיבור ודיבוק כאחת גם לענין הקפת גויל ובפ"ח מ"ו שתי חביות ובכ"א מהן חצי זית אפילו מוקפות צמיד פתיל שהן טהורות כיון שמונחות בתוך הבית הבית עמא דח' חיו"ד ואחד גם לענין כ' מקצת אותיות על היריעה ומקצתם על הטלאית, וכן בפ"י מ"א ארובה שהיא בתוך הבית וי"ב פותח טפח טומאה בבית, כנגד ארובה טהור נתן את רגלו מלמעלן נגד פי הארובה בין שהטומאה תחת הארובה בין שהוא בבית עירב את הטומאה אין בארובה פ"ט נתן את רגלו מלמעלן טהור הטומאה כנגד ארובה ונתן את רגלו מלמעלן ר' מאיר מטמא וחכמים אומרים אם טומאה קדמה את רגלו טמא ואם רגלו קדמו טהור רש"א שני רגלים זו ע"ג זו שקדמה את הטומאה אפילו משך הראשון את רגלו ונמצא רגלו של שני שם טהור מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה ובפי"א משנה ב' בית או אכסדרה שנסדקה טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים נתן את רגלו או קנה מלמעלן עירב את הטומאה, ובפי"ד משנה ז' זוז שסובב את כל הבית ואוכל בפתח פחות מטפח טומאה תחתיו אם אינו למעלה מי"ב לכו"ע מביא את הטומאה ובלמעלה מי"ב פליגו בה, דה"ה לענין הקפת גויל דלא גרע מזוז שסובב כל הבית כו' ובפט"ז שם כל המטלטלין מביאין את הטומאה כעובי המרדע אפילו אין בו רוחב טפח כו' אר"ע אני אתקן דברי חכמים מביאין את הטומאה על אדם הנושאן אפילו אין ברחבו לבד אלא בהקיפו טפח לפי שאין טומאה דחבורין פשוט גזרו על הקיפו משום עביו אם האהיל ראשו אחד על המת וראשו אחד עליו ועל עצמן בכ"ש ועל שאר בני אדם וכלים בפ"ט דוקא דה"נ לענין הקפת גויל דמצטרפת היריעה לטלאי כו', שמזה י"ל בתפר הטלאי מעיקרא להיריעה וכתב על הטלאי מה שהוצרך ואח"ז דיבק בחוץ בדבק שאף אם נקרע וניטל התפר שהיה החיבור ודיבוק הראשון קודם שכתב על הטלאי ולא נשאר רק חיבור ודיבוק השני בדבק שנעשה אחר הכתיבה דלא חשוב כנעשה מאליו ושלא כסדרן או שלא לשמן כחי' מהרי"ל בתשובה דדמי למחיצה על גבי מחיצה בעירובין כ"ה ע"א מביאו המג"א סימן ל"ב סעי"ק ל"ט ומש"כ דמדבריו כיון שאינו אלא כדי להאירן ולקיימן שרי כו' משמע דוקא כשקצת צבע הדיו קיים אבל אם קפצה כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמומית מהחלידה של הדיו הוי שלא כסדרן כו' דכוונתו דמגמרא דעירובין דמחיצה ע"ג מחיצה משמע דהויה כמחיצ' הנעש' בשבת מעליה דשרי וע"כ בתפילין הוי שלא כסדרן כו' צ"ב דאיבעי דרבה בב"ח התם נבלעו מחיצות התחתונות וה עליונות קיימות מהו ופריך למאי אי לנכסי הגר היינו די"ב כו' בתרא קני קמא לא קני כו' ואלא לענין שבת הוי מחיצה הנעשה בשבת ותניא כל מחיצה הנעשה בשבת בין

בשוגג כין במזיד שמה מחיצה ומשני לאו איתמר עלה אר"נ ל"ש אלא לזרוק להחמיר חשבינן מחיצה אבל לטלטל להקל אסור ול"ח מחיצה כי איתמר דר"נ אמזיד איתמר כו' א"כ כוונת חידוש הגמ' בבעי' דרבר"ח היא דאף שנבלעו מחיצות התחתונות כו' בשבת ונגמר עשייתן מבחול במזיד בשבת דבתר שעת עשייתן אזלינן אף דלא אהני קודם השבת מעשיו דהיתה מחיצה ע"ג מחיצה דל"מ, וכשיטתיה דר' ששת הכא במחיצה ע"ג מחיצה דלא מהני לפלוגתתיה עם ר' נחמן דאוסר הכא במחיצה הנעשה בשבת במזיד לטלטל דלקולא ל"ח מחיצה בשבת צ"ג ע"ב בתולש סימני טומאה כו' אחת משלש רנ"א חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלא לה טומאה, רב ששת אומר פטור השתא מיהת הא איתא לטומאה כו' דבשבועות ונזיר י"ז ע"א בבעי' דנזיר והוא בבית הקברות מהו בעי שהייה למלקות או לא כו' כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו מעזיבה מהו כי גמירין שהייה בביהמ"ק אבל אבראי לא או"ד ל"ש כו' פי' התוס' דוקא חבירו ובאונס כו' והמשנה למלך בפ"ג הל' כ"א מביאת המקדש דכל שתחלת הדבר היה ע"י מעשה אף שהיה בהיתר ואח"כ נעשה איסור אף בלא מעשה חשיב לאו שיש בו מעשה כו' דמשו"ה לוקה על השהייה אף שאין בהשהייה מעשה לפי שתחילת ביאתו לביה"ק היתה על ידי מעשה אף שהיתה בהיתר והאיסור בא אח"כ בפריעת חבירו מעזיבה מעליו באונס כו' דאף דמחייב ר' נחמן התם באחת משלש מס' דאהגי מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלא לה טומאה אפילו הכי מודה הכא בנבלעו מחיצות התחתונות כו' בשבת דמהני ולא חשבינן להו למחיצות שנעשו בשבת במזיד אף דבתר תחילת מעשיו בחול שעשאן במזיד אלא שנגמרו בגמר עשייתו מבחול כהמשך זמן מבחול לשבת אזלינן וכלשון הרמב"ם בפט"ז הל' ט' משבת נבלעה מחיצה תחתונה והרי עליונה קיימת הואיל ונעשית לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא ה"ז הועיל ומותר לטלטל בכולה אף דבעשה מחיצה על שפת התל אינו מועיל שהעושה מחיצה על גבה מחיצה אינו מועיל כו' ואף בלשון הרא"ש בפ"ב דעירובין דאסיקנא דבנכסי הגר ל"ק ובשבת הוי"מ דכ"מ הנעשה בשבת בשוגג הוי מחיצה אפילו לטלטל וכ"ש הכא דנעשית מעליה כו' אין לטעות דעיקר ס' בהיתר משום דחשבינן לה כנעשית מעליה אלא טעמא היא דאף לר"נ לא אמרי' דהוי כנעשה במזיד כשיטתיה דאהני מעשיו במשתקלא חדא אחריתא אח"כ אזלא לה טומאה כו' משום דנעשית מעליה בשבת אף דשם גם במשתקלא חדא אחריתא אח"כ אף בשוגג ומעליה נמי אזלא לה טומאה ואפילו הכי מחייב לתולש אחת משלש מ"מ הכא ל"ח למחיצה שעשאה במזיד בשבת כבירושלמי פ"ב דשבת אר"י בשבת כתיב לא תעשה אתה כל מלאכה וכיון שנעשית היא

מאליה שרי כו' כס' הנמ"י פ"ב דב"ק בסוגי' וס' דאשו משום חציו ורשב"א ורמב"ן ופנ"י בחי' לשבת שם והרי הוא לא עבדה במזיד אלא בחול אף שנגמרה בשבת אינו חשובה מחיצה הנעשית במזיד בשבת משום דבשבת לא אסרה תורה נעשית מעליה א"כ רק לענין זה חשבינן לה במלאכת שבת דלא אסרה תורה אלא לא תעשה אתה כל מלאכה אבל נעשית מאליה מותר כו' לנעשית מעליה אבל לענין לאו שאין בו מעשה וחיוב דר' נחמן בשיטתיה הנ"ל כסיומא דירושלמי הנ"ל, ברם הכא התורה אמרה אין שורפין את הקדשים ביום טוב ואין צריך לומר בשבת דגזירת הכ' היא שלא יתבערו גם מאליהן ביו"ט כדיליף לה מלא תותירו וגו' ולא משום מלאכה א"כ אף שאין מעשה ועשיה במלאכה ומאליה נעשית חשובה מעשה כס' המשנה למלך הנ"ל א"כ אין הכרע לפרש דהמג"א בדינא דמהרי"ל בהעברת דיו ע"ג דיו וכע"כ דנפק"ל ממחיצה על גבי מחיצה דמועיל בשבת ונידן דידן בדבק בחוץ על התפר ואח"ז ניטל התפר וכן בקפצה כל הדיו מהקלף ולא נשאר מדיו הראשונה אלא רושם כו' לחשבה לנעשה מעליה כבשבת ולפסול משום שלכ"ס ושל"ש אפילו בכתב ודיו הראשון נכתב מעיקרא כדינא אלא דוקא כשל"ה גם בשבת העברת כתב ודיו השניה אלא רושם היא דאסור אבל בנכתב מעיקרא בדיו וכתב מעליא והעביר עליו דיו על גבי דיו וכתב על גבי כתב אף שאח"כ הלך לו ואפס הכתב הראשון כל שפעם אחת היה עליו כתב השני מועיל כבמעג"מ כהוכחת מהרי"ל בתשו' הנ"ל ותה"ד סימן מ"ח מתי' תוס' גיטין י"ט ע"א בכתב כתב התחתון של"ש כו' ולא תי' בהוכהה מראיתה כו' וכהסכמת החת"ס בתשו' סימן רנ"ו בחיו"ד ומש"כ בח' חו"מ סימן קפ"ט להחמיר מסוגי' דשבת קי"ב ע"ב ועירובין כ"ד ע"א מסנדל שנפסק אחת מאזניו כו' כשקבע האוזן ותיקן הסנדל נצטרף ונעשה כלי א' וט"מ וכששוב נפסק השני ותיקנו אמרינן דפנים חדשות באו לכאן ונטהר למפרע כו' אין סתירה לתשו' בחיו"ד הנ"ל דשם בהעביר דיו על גבי דיו וכתב על גבי כתב ע"כ האות מיירי כמחיצה על גבי מחיצה ול"ח שלכ"ס ומועיל ובתחו"מ מיירי רק במוסיף דיו לעבות מקצת או כל אות שנתקלקל הדיו ונפרד מעובי האות וזה לא דמי אלא לסנדל שנפסק כו' דפנים חדשות באו לכאן בזמן שנתקלקל דיו הישנה במקצת עביו ועל מקומו בא דיו חדש להכשיר אותו מקצת עביו שנתמעט כו' ולא דמי זה כלל למחיצה ע"ג מחיצה דמועיל בכעג"כ ע"כ האות כנ"ל:

ח) **ואמנם** מה שהעיר לדמות בנפרדה דיו הישנה וקאי אהחדשה להטיל למוטלת דל"ה עשייה אפילו מסיר ציצית הראשונים אח"כ כבאו"ח סי' מ' סעיף ז' אפילו למכשירים התם לפסול הכא אפילו בס"ת דשלכס"ד כשר דהו"ל כתעולמ"ה כו' צ"ב דס' הרא"ש

דמכשיר בין בנתכוון לבטל הראשונות בין נתכוון להוסיף ולא חילק משום דנראה במחויר מסקנת סוגי' דעירובין צ"ו ע"א דלעבור משום בל תוסיף ל"ב כוונה ובכל גוונא איכא ב"ת ע"כ אמרינן כתי' דרבא כיון דאיכא בל תוסיף ל"ה מעשה וא"כ למ"ב בחתך האחרונות דכשרה דראשונות דנעשו מעיקרא בכשרות אלא אפילו חתך הראשונות ל"א כיון דהאחרונות באיסור נעשו קרינן בהו תעולמ"ה בפיסול כיון דאי"ב ב"ת ל"מ מעשה אלא דפסיקת הראשונות היא עשייתן של אחרונות כפי' הב"ח דהילכתא כרבא ול"ח לאתקפתא דר"פ ממאי דגברא לאוסיפי קמכוין דלמא לבטולי מכוין ובל תוסיף ליכא מעשה איכא כפי' שני שברא"ש כו' משום דאפילו לבטולי קא מכוין אפילו הכי איכא בל תוסיף דלעבור בבל תוסיף לב"כ כו', אבל בהטיל לבעלת שלש והשלימה לד' פסולה דכיון שאינו עיבר עליהן הוי מעשה לאקרויי ציצית העשויה בפסול ואיכא כשגמרה תעולמ"ה כבמנחות מ' ע"ב שעשייתן דהני תרוייהו בשביל וצורך עצמן ולא בשביל לחזק או לתקן לאחרים דבהטיל למוטלת ע"כ מסיר לציצית ראשונים או אחרונים ועשיית ציצית אחת ישארו בשביל עצמן וכן בהטיל לבעלת שלש דאמרינן בהו כיון שאי"ע עליהן הוי מעשה לאקרוי ציצית העשב"פ שאין שום צורך בעשייתן לשום מצוה אבל במעביר בדיו חדשה לתקן את האותיות להחזיק הדיו הישנה שלא תפרוד או לעמוד במקומה כשתפרד הדיו הישנה אין עשייתו מעשה בשביל תיקון עצמו אלא בשביל אחרים כל זמן שלא עשתה פעולתה בשביל חיזוק ותיקון דיו הישנה ל"ח נתינתה וכתיבתה מעשה כס' הרשב"א בחי' לר"ה ט"ז ע"ב בדברי הגמ' למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב. השטן שהק' בתוס' הא קעבר משום בל תוסיף ותי' דלא אמרינן בל תוסיף אלא במוסיף מדעת עצמו ככהן שהוסיף ברכה משלו או ישן בשמיני בסוכה במתכוין למצוה וכיו"ב אבל במה שתקנו חכמים לצורך כשמיני של סיכה בזמן הזה דרבנן שאוכלים וישנים בה למצוה אע"ג דבקיאינן השתא בקביעא דירחא וה"ה לבל תגרע לצורך כגון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דאע"ג דארח"מ תקעו גזרו שלא לתקוע וכ"ז לצורך וה"נ לצורך ראוי לתקוע ולחזור ולתקוע כו' שכוונתו מבואר דל"ח בל תוסיף ובל תגרע אלא במוסיף מדעת עצמו למצוה בפ"ע ככהן שמוסיף ברכה משלו או ישן בח' בסוכה ומתכוין למצוה שהם מצות בפ"ע וכיו"ב וה"ה בגירע מצוה בפ"ע כדי לגרוע מצוה מה"ת ואינו מוסיף או גורע אותה מצו' בשביל סיוע או חיזוק מצוה ודבר אחר דזה דוקא חשובה מעשה לעבור עליה בבל תוסיף או בבל תגרע למאן דסובר לאו שאין בו מעשה לוקין עליה כיון שמתכוין לגרוע מצוה בפ"ע לעבור להכעיס מצוה אחת מכלל מצית התורה ואפשר חשוב כהאי גונא אף עושה מעשה לגרוע מצוה

אחת מכלל סכום המצות שפרטה וכללה התורה אבל במוסיף אף מד"ע מצוה לא בשביל זאת המצוה עצמה אלא בשביל צורך ותיקון מצוה אחרת כתקנת חכמים לאכול ולישן בסוכה בשמיני אף דבקיאינן השתא בקביעא דירחא רק משום לצורך כבביצה ד' ע"ב והשתא דידעינן בקביעא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכה בידיכם זמנין דגזרה המלכות גזרה ואתי לאקלקולי (שישתכח סוד העיבור ואי לא נעביד רק חד יומא אתי לקלקולא ולעשות חסר מלא ומלא חסר ולאכול חמץ בפסח כו' רש"י) וכן לתקוע ולחזור לתקוע לצורך עירבוב השמן ולא בשביל קיום מצות תקיעה בפ"ע אלא לגרוע מצות תקיעה ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת לא בשביל ביטול מ"ע דתקימה בפ"ע ממצות התורה אלא כמשום תקנת חכמים שלא לתקוע לצורך כבר"ה כ"ט ע"ב שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד דאין הכל בקיאין בתקיעת שופר ויעבירנו ד"א ברה"ר כו' דאינו מכוון לגרוע מצות תקיעה מכלל המצות ל"ח ב"ת ולא ב"ת דלא עביד מעשה בדבר המצוה או בדבר העבירה בפ"ע אלא בשביל תיקון או קיום דבר מצוה או אפילו דבר רשות אחרת ולא נגמרת המעשה שלו בשעת עשייתו אלא בשעת קיום או תיקון המצוה או הרשות שמתכוין עליה וכס' המשנה למלך הנ"ל דחייבין אלאו שאין בו מעשה בשעת קיומו ואיסורו אף שהמעשה לא נתעבדה אלא בשעה שהי' עוד היתר דאמרינן דאין המעשה שעשה בשעה שלא היה עוד איסור נגמר עד שעת איסור אף שבשעת איסור לא עביד מעשה כו', ע"כ ל"ח תעולמ"ה דאין מעשה דהעברת דיו חדשה על הישנה נגמרת אלא בשעה שנפרד הדיו הישנה וע"ע ל"ה אלא דיבוק וחיבור כדמהני בזפת במתני' דכלים הנ"ל דמ"ל חיבור הדיו בכלי לחיבורה זע"ז אחר הכתיב' דמב"מ אינו חוצץ ול"ה עד שעת הפרדה תעולמ"ה ול"ק תמיהת הטו"א בחי' לר"ה שם ותשו' שמן רוקח ח"ב באו"ח סימן נ"ד למד"ס לאו שאין בו מעשה לוקין עליו אמאי אין לוקין על כל מבטל מצות עשה משום שעבר על בל תגרע כו' דל"א הרשב"א דמבטל מ"ע עובר בבל תגרע אלא במבטל שלא לצורך ד"א, ובזה לא יצוייר אלא בעביד מעשה דלוקין לכו"ע אבל במבטל לצורך ד"א ל"ח עובר בבל תגרע כו', וא"כ שפיר מוכח מהכא דגם המכשיר בהטיל למוטלת דל"ה מעשה אחרונה מעשה אפילו מסיר הראשונים אח"כ אלא שהסיר הראשונים ול"ח תעולמ"ה ס"ל גם בנ"ד אף דלי"ב משום בל תוסיף הכי דפי' הב"ח הנ"ל דקיימ"ל כרבא בהך חילוקא דהטיל למוטלת כו' ובהוטל לבעלת שלש כו' ול"ח לאתקפתיה דר"פ ממאי דגברא לאוסיפי קמכוין דלמא לבטולי קמכוין וב"ח ליכא מעשה איכא כו' משום דקיימא לן דלעבור בבל תוסיף ל"ב כונה א"כ אפי' לבטולי מכוין איכא בל תוסיף כו' צ"ב מד' התוס' עירובין צ"ו ע"א ד"ה מכל דלרבא דאמר בר"ה

כ"ח ע"ב דלעבור שלב"ז בעי כוונה אשה דלא מחייבא הוי' כשלב"ז וכיון דלא מיכווני לה לא עברה וא"כ לרבא גם בהוטל למוטלת חשוב כאשה דלא מחייבא דהרי אי"ל ציצית בגדו עד השתא ובהטילו חשיב כשלב"ז א"כ בלא מתכוון אינו עובר בב"ת ושפיר אתקיף ליה ר"פ לרבא משיטתיה ממאי דגברא לאוסיפו קמכוון דלמא לבטולי מכוון ב"ת ליכא מעשה איכא ולא השיב רבא אאתקפתיה כלום ועכצ"ל דגם ס' המכשירין בהוטל למוטלת ופוסל בהוטל לבעלת ג' כס' הרשב"א הנ"ל דל"ח ב"ת אלא במוסיף למצוה בפ"ע מד"ע שלא לצורך מצוה אחרת וע"כ כיון דליכא למימר בהוטל למוטלת שהוטל לשום צורך מצוה אחרת ע"כ דודאי לא לבטולי קמכוין ואיכא ב"ת ע"כ ל"ח לאחרונות בחתך הראשונות תעולמ"ה בפיסול אלא אמרי' דפסיקת הראשונות היא עשייתן ומעשה דאחרונות כו' משא"כ בהוטל לבע"ג דלי"ב שו"צ חשובה עשייתן מעשה, ובהשלים הבגד לד' פסולי ג"צ הראשונות משום תעולמ"ה כו', וא"כ ה"ה בנ"ד ל"ח העברת קולמוס ודיו החדשה דהויה לצורך תיקון הדיו הישנ' מעשה ול"ח תעולמ"ה אלא דפרידת דיו הישנה היא כפסיקת ציצית הראשונות וגומרת מעשה דהעברת קולמוס ודיו החדשה כבציצית עשיית מעשה דאחרונות:

ט) **ובד"ז** י"ל קושי' העולם על ס' המל"מ הנ"ל מסוגי' דסנהדרין ס"ה ע"א דפריך אמתני' דקתני בעל אוב כו' וידעוני כו' דהרי אלו בסקילה והנשאל בהם באזהרה מ"ש הכא דקתני בעל אוב וידעוני ומ"ש גבי כריתות דקתני בעל אוב ושרייה לידעוני ר' יוחנן אימר הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ור"ל אומר ידעוני לפי שאין בו מעשה שפי' רש"י דחטאת אינה באה אלא על המעשה, הלכך בעל אוב צריך להקיש בזרועותיו והקז"ר חשיבי ליה מעשה. אבל הכנסת העצם ידעוני אינו מדבר בשעת מעשה אלא לאחר המעשה שהוא בפיו מדבר העצם מאליו כו', א"כ מבואר דס"ל דמעשה שהיה בהיתר ל"ח ליה מעשה להחשיב האיסור שנעשה אח"כ ללאו שיש בו מעשה ולא כס' המשנה למלך כו', דהנה בעיקר תמיהת ש"ב הגאון דבר משה בתשו' הימן ר"ז מהאופה ומבשל בשבת דבשעה שמדביק בתנור ל"ט מידי עד שיתבשל ויאפה וזה בא ממילא בלי מעשה וע"כ דהחיוב בשביל תחילת מעשה אף שנגמר בסופו מאליו ובסוגי' דהדביק פת בתנור מבואר נמי דקודם גמר אפייתו ל"ע מידי וכל מלאכות שבת אינן נגמרין בשעה דעביד מעשה אלא אח"כ מאליהן וכנתינת אונין של פשתן דע"כ דחייב בסופו על תחילת מעשהו אף דלא עביד בסוף שום מעשה כו' אין ממש דכ"ש הוא דלר"ל דלדידי' אזלינן בסוגי' דסנהדרין הכי בשיטתיה בב"ק כ"ב ע"א בפלוגתתיה עם ר"י שם דס' דאשו משום ממונו ולא משום

חציו לביאור הנמ"י הנ"ל ס' בכל מלאכת ע"ש כו' כ"ש דמחייב בכל מלאכות שבת הנגמרות בלא מעשה משום התחלתן במעשה בס' וכ"ש מחיובו.
(המחבר לא הספיק להדפים כל הספר, ויותר לא נדפס מעולם)